Alexandre Dumas

Vicontele de Bragelonne

vol.4

I

RIVALI POLITICI

D'Artagnan îi făgăduise domnului Baisemeaux că va fi înapoi la sfârşitul mesei, şi se ţinu de cuvânt. Erau la vinurile uşoare şi la băuturile dulci, despre care mergea vestea că se aflau din belşug în pivniţa guvernatorului, când pintenii căpitanului de muşchetari răsunară pe coridor şi el însuşi apăru în pragul uşii.

Athos şi Aramis se feriseră să-şi dea pe faţă gândurile în timpul convorbirii. Astfel că nici unul din ei nu izbutise să ghicească ce era în capul celuilalt. Mâncaseră bine, discutaseră despre Bastilia, despre cea din urmă călătorie la Fontainebleau, despre viitoarea serbare pe care domnul Fouquet avea să o dea la Vaux. Se menţinuseră la generalităţi şi nici unul, în afară de Baisemeaux, nu atinsese chestiunile particulare.

D'Artagnan căzu tocmai la mijlocul convorbirii, palid încă şi emoţionat după întrevederea sa cu regele. Baisemeaux se grăbi să-i ofere un scaun. D'Artagnan nu se codi să primească un pahar plin, şi-l goli dintr-o sorbitură. Athos şi Aramis observară amândoi că prietenul lor nu era în apele lui. Cât despre Baisemeaux, el nu-l mai vedea decât pe căpitanul de muşchetari al maiestăţii sale, şi căuta cu tot dinadinsul să-i fie pe plac. A fi în preajma regelui însemna, pentru domnul Baisemeaux, a avea toate îndreptăţirile. Aramis, cu toate că vedea bine această

tulburare, nu-i putea ghici însă pricina. Singur Athos credea că înțelege ceva. Pentru el, întoarcerea lui d'Artagnan, şi mai ales frământarea omului atât de liniştit de obicei, însemna: "I-am cerut regelui ceva şi regele m-a refuzat", şi socotea că numai acesta putea fi adevărul. Athos zâmbi, se ridică de la masă şi-i făcu un semn lui d'Artagnan, ca spre a-i aminti că aveau altceva mai bun de făcut decât să stea şi să se ospăteze acolo. D'Artagnan pricepu îndemnul şi-i răspunse printr-un alt semn. Aramis şi Baisemeaux, urmărind acest dialog mut, priviră întrebător. Athos se simți atunci dator să le dea lămuriri în legătură cu ceea ce se întâmpla.

— Adevărul, prieteni – zise contele de La Fère cu un surâs – este că tu, Aramis, ai stat la masă cu un criminal de stat, iar dumneata, domnule Baisemeaux, cu propriul dumitale prizonier.

Baisemeaux scoase o exclamație de surprindere şi aproape de bucurie. Acest simpatic domn Baisemeaux era mândru de închisoarea lui. Lăsând la o parte chestiunea câştigului, cu cât avea mai mulți deținuți, cu atât era mai fericit; şi cu cât aceşti deținuți erau mai de soi, cu atât se simțea mai măgulit.

În ce-l priveşte pe Aramis, acesta, luând o înfățişare potrivită cu împrejurarea, zise:

— Oh, dragă Athos, iartă-mă, dar aproape că bănuiam ceea ce se petrece. Vreo poznă de-a lui Raoul sau a domnişoarei de La Vallière, nu-i aşa?

— Vai! murmură Baisemeaux.

— Iar tu – continuă Aramis – ca mare senior ce eşti, neținând seama că palatul nu mai e ticsit acum decât de curteni, te-ai dus la rege şi i-ai vorbit fără ocol.

— Ai ghicit, prietene.

— Astfel încât – bâigui Baisemeaux, speriat că avusese la masa lui pe un om căzut în dizgrația

maiestății sale – astfel încât, domnule conte...?

— Astfel încât, dragul meu guvernator – răspunse Athos – prietenul meu d'Artagnan îți va înmâna hârtia aceea pe care o zăresc la cingătoarea lui şi care nu este altceva, desigur, decât ordinul pentru arestarea mea.

Baisemeaux întinse mâna, cu supunerea lui obişnuită. D'Artagnan scoase, într-adevăr, două hârtii de la brâu, şi pe una i-o dădu guvernatorului. Baisemeaux desfăcu hârtia şi citi cu jumătate de glas, privind către Athos pe deasupra rândurilor şi întrerupându-se mereu în cursul lecturii:

— "Ordin de întemnițare în castelul meu de la Bastilia..." Foarte bine... "În castelul meu de la Bastilia... domnul conte de La Fère." Oh, domnule, e pentru mine o dureroasă cinste de a vă ține sub pază!

— Vei avea un deținut potolit, domnule – rosti Athos cu glasul lui blând şi melodios.

— Dar un deținut care nu va sta mai mult de o luna la dumneata, dragul meu guvernator – zise Aramis, în timp ce Baisemeaux, cu ordinul în mână, transcria în condica lui de înregistrări voința regală.

— Ba nici măcar o zi sau, mai bine zis, nici măcar o noapte – adăugă d'Artagnan arătând al doilea ordin al regelui – căci acum, scumpe domnule Baisemeaux, va trebui să transcrii acolo şi acest ordin de punere numaidecât în libertate a contelui.

— Ah – făcu Aramis – m-ai scăpat de-o mare grijă, d'Artagnan!

Şi strânse într-un chip plin de înțeles mâna muşchetarului, o dată cu aceea a lui Athos.

— Ei, cum – rosti cu uimire acesta din urmă – regele îmi redă libertatea?

— Citeşte, dragă prietene – răspunse d'Artagnan.

Athos luă ordinul şi-l citi.

— E adevărat – zise el.

— Şi-ți pare rău? întrebă d'Artagnan.

— Oh, nu, dimpotrivă. Eu nu-i vreau răul regelui, şi cel mai mare rău pe care cineva îl poate dori regilor este de a-i face să săvârşească o nedreptate. Dar pesemne că ai avut de îndurat multe pentru asta, nu-i aşa? Hai, mărturiseşte, prietene.

— Eu? Câtuşi de puțin! răspunse muşchetarul râzând. Regele face tot ce doresc eu.

Aramis se uită la d'Artagnan şi văzu că acesta mințea. În schimb, Baisemeaux nu-şi mai lua ochii de la muşchetar, pătruns de o adâncă admirație pentru acest om care-l făcea pe rege să zică aşa cum voia el.

— Şi regele îl trimite pe Athos în surghiun? întrebă Aramis.

— Nu, nu chiar aşa; regele nici n-a adus vorba despre aşa ceva – răspunse d'Artagnan. Dar părerea mea e că acum contele nu are altceva mai bun de făcut, afară numai dacă nu ține să-i mulțumească regelui...

— Nu țin, într-adevăr – zise Athos zâmbind.

— Ei bine, eu cred că acum contele nu are altceva mai bun de făcut – reluă d'Artagnan – decât să se retragă la castelul său. De altfel, dragul meu Athos, vorbeşte, cere; dacă una din reşedințe îți place mai mult decât cealaltă, mă fac punte să ți-o obțin pe aceea pe care o doreşti.

— Nu, mulțumesc – zise Athos – nimic nu-mi poate face mai multă plăcere, dragă prietene, decât să mă reîntorc în singurătatea mea, la umbra vajnicilor mei copaci, pe malul Loarei. Dacă Dumnezeu e cel mai mare tămăduitor al rănilor sufletului, natura este cel mai desăvârşit leac. Aşa că, domnule – continuă Athos întorcându-se către Baisemeaux – iată-mă liber, nu-i aşa?

— Da, domnule conte, aşa cred, aşa sper cel puțin – rosti guvernatorul întorcând pe o parte şi pe alta cele două bucăți de hârtie – afară numai dacă domnul d'Artagnan nu are cumva un al treilea ordin.

— Nu, scumpe domnule Baisemeaux, nu – zise muşchetarul – execută-l pe-al doilea şi să ne oprim aici.

— Ah, domnule conte – reluă Baisemeaux adresându-se lui Athos – nici nu ştiți ce pierdeți! V-aş fi trecut la treizeci de livre, în rând cu generalii; ce spun, la cincizeci, în rând cu prinții, şi ați fi mâncat în fiecare seară aşa cum ați mâncat astă-seară.

— Îngăduie-mi, domnule – răspunse Athos – să mă mulțumesc cu puținul meu de-acasă. Apoi, întorcându-se către d'Artagnan, îi spuse: Să mergem, prietene.

— Să mergem – răspunse d'Artagnan.

— Îmi va fi dată bucuria – întrebă Athos – de a te avea ca tovarăş de drum, prietene?

— Numai până la poartă, dragul meu – răspunse d'Artagnan. După aceea, îți voi spune ceea ce i-am spus şi regelui: "Sunt de serviciu".

— Dar tu, scumpul meu Aramis – zise Arhos cu un zâmbet – nu vrei să mă însoțeşti? La Fère e în drumul spre Vannes.

— Eu, dragă prietene – răspunse prelatul – am o întâlnire astă-seară la Paris, şi n-aş putea lipsi fără să-mi încurc anumite rosturi.

— Atunci, iubite prietene – zise Athos – dă-mi voie să te îmbrățişez şi să plec. Dragă domnule Baisemeaux, multe mulțumiri pentru bunăvoința dumitale, şi mai ales pentru dovada pe care mi-ai arătat-o despre felul cum se trăieşte la Bastilia.

Şi, după ce-l îmbrățişă pe Aramis şi-i strânse mâna lui Baisemeaux, după ce primi urările de drum bun din partea amândurora, Athos se retrase împreună cu d'Artagnan.

În timp ce deznodământul scenei de la Palatul Regal se încheia la Bastilia, să vedem ce se petrecea acasă la Athos şi la Bragelonne.

Grimaud, după cum ştim, îl însoțise pe stăpânul

său la Paris; după cum am arătat, fusese de față la plecarea de acasă a lui Athos; îl văzuse pe d'Artagnan muşcându-şi mustața şi îl văzuse pe stăpânul lui urcându-se în trăsură; cercetase îndeaproape cele două fizionomii, şi le cunoştea bine pe amândouă de prea multă vreme pentru a nu înțelege, dincolo de masca nepăsării lor, că se petreceau lucruri grave. Îndată după plecarea lui Athos, începu să se frământe îndelung. Îşi aminti felul ciudat în care Athos îşi luase rămas bun, îşi aminti stânjeneala, greu de observat pentru alții, dar nu şi pentru el, a acestui stăpân ale cărui hotărâri erau atât de limpezi, a cărui voință era atât de neşovăielnică. Ştia că Athos nu luase nimic în afară de ceea ce avea pe el, şi, totuşi, îşi spunea că Athos nu plecase de-acasă pentru un ceas, nici chiar pentru o zi. În felul cum Athos rostise cuvântul de rămas bun, despărțindu-se de Grimaud, se putea vedea că era vorba de o plecare pentru mai multă vreme. Toate acestea îi reveniră în minte o dată cu simțămintele de dragoste adâncă pentru Athos, o dată cu groaza de golul şi singurătatea ce cuprind totdeauna închipuirea oamenilor care iubesc; toate acestea, spunem, îl făcură pe cinstitul Grimaud să se simtă foarte trist şi mai ales foarte neliniştit.

Fără să-şi dea seama de ceea ce făcea de la plecarea stăpânului său, rătăcea singur prin toată casa, căutând, ca să spunem aşa, urmele stăpânului, asemuindu-se în aceasta – căci tot ce e bun se aseamănă – câinelui care nu se neliniştește de lipsa stăpânului, ci numai i se face un urât de moarte. Dar cum, la instinctul animalului, Grimaud adăuga judecata omului, el se simțea cuprins în acelaşi timp şi de urât, şi de neliniște. Negăsind nimic care să-i călăuzească gândurile, nevăzând nimic sau nedescoperind nimic care să-i potolească temerile, Grimaud începu să-şi î*nchipuie* ceea ce putuse să se întâmple. Dar închipuirea e izvorul sau, mai curând,

supliciul inimilor bune. Într-adevăr, niciodată nu se întâmplă ca o inimă bună să gândească despre un prieten că e fericit sau că e voios. Niciodată porumbelul care şi-a luat zborul în văzduh nu-i trezeşte altceva decât groază porumbelului rămas în hulubărie. Grimaud trecu deci de la nelinişte la groază. Recapitulă tot ceea ce se petrecuse: scrisoarea lui d'Artagnan către Athos, scrisoare în urma căreia Athos păruse atât de abătut; apoi vizita lui Raoul la Athos, vizită în urma căreia Athos îşi pusese ordinele şi costumul de ceremonie; pe urmă, întrevederea aceea cu regele, întrevedere după care Athos se întorsese acasă atât de posomorât; pe urmă, discuția dintre tată şi fiu, discuție după care Athos îl îmbrățişase cu atâta tristețe pe Raoul, în timp ce acesta plecă atât de întristat la el acasă; în sfârşit, sosirea lui d'Artagnan muşcându-şi mustața, sosire în urma căreia domnul conte de La Fère se urcase în trăsură împreună cu d'Artagnan. Toate acestea alcătuiau o dramă în cinci acte, foarte limpede, mai ales pentru un analist de forța şi pătrunderea lui Grimaud. Şi, din capul locului, Grimaud recurse la mijloacele de prim ordin: se duse să caute în haina pe care o lăsase stăpânul său scrisoarea lui d'Artagnan. Această scrisoare se găsea încă acolo, şi iată care era conținutul ei:

Dragă prietene, Raoul a venit să-mi ceară lămuriri despre purtarea domnişoarei de La Vallière în timpul şederii tânărului nostru prieten la Londra. Eu însă sunt un biet căpitan de muşchetari ale cărui urechi sunt împuiate toată ziua cu strigăte de cazarmă şi cu ceea ce se vorbeşte pe coridoarele palatului. Dacă i-aş fi spus lui Raoul tot ce cred a şti, bietul băiat ar fi murit dintr-o dată; eu însă, care sunt în serviciul regelui, nu pot vorbi despre treburile regelui. Dacă inima te îndeamnă, fă-o tu! Lucrurile te privesc mai mult decât

pe mine, şi aproape tot atât de mult ca şi pe Raoul.

Grimaud îşi smulse un firişor de păr din creştet. Şi-ar fi smuls el mai multe dacă ar fi avut o chică mai bogată! "Iată – îşi zise apoi – nodul enigmei. Fata şi-a făcut de cap. Ceea ce se spune despre ea şi despre rege e adevărat. Tânărul nostru stăpân e înşelat. Pesemne c-o ştie. Domnul conte s-a dus la rege şi i-a vorbit pe şleau. Pe urmă, regele l-a trimis pe domnul d'Artagnan să potolească lucrurile. Ah, Dumnezeule – îşi aminti Grimaud – domnul conte s-a întors acasă fără spadă!" Această descoperire făcu să i se umple fruntea de sudoare cumsecadelui om. Nu stătu să chibzuiască mai mult, ci-şi înfundă pălăria pe cap şi alergă la locuința lui Raoul.

După plecarea Louisei, Raoul îşi înăbuşise durerea, dacă nu dragostea, şi, silit să privească înainte pe acest drum primejdios spre care-l împingeau nebunia şi răzvrătirea, el îl văzu de la prima aruncătură de ochi pe tatăl său înfruntând împotrivirea regală, fiindcă Athos se hotărâse de la început să înfrunte această împotrivire. Într-o asemenea clipă de luminare şi înțelegere, nefericitul tânăr îşi aminti foarte bine semnele misterioase ale lui Athos, vizita neaşteptată a lui d'Artagnan, şi întreaga înlănțuire a acestei ciocniri dintre un prinț şi un supus apăru în fața ochilor săi îngroziți. D'Artagnan de serviciu, adică țintuit la postul său, nu venise, firește, la Athos pentru plăcerea de a-l vedea pe acesta. El venise ca să-i spună ceva. Acest ceva, în împrejurări atât de potrivnice, nu putea fi decât o nenorocire sau o primejdie. Raoul se cutremură la gândul că fusese egoist, că uitase de tatăl său pentru dragostea lui, că, într-un cuvânt, căutase mângâierea visului sau a deznădejdii, atunci când era poate vorba să respingă atacul fățiş îndreptat împotriva lui Athos. Aceste gânduri îl făcură să sară de pe scaun. Îşi

încinse repede spada şi alergă spre locuința tatălui său. Pe drum se lovi de Grimaud, care, pornit de la polul opus, se grăbea, cu aceeaşi însufleţire, să descopere adevărul. Cei doi oameni se uitară cu uimire unul la altul: erau şi unul şi altul pradă aceleiaşi năluciri urzite de închipuirea lor.

— Grimaud! strigă Raoul.

— Domnul Raoul! strigă Grimaud.

— Domnul conte e bine?

— L-ai văzut?

— Nu; unde e?

— Îl caut şi eu.

— Dar domnul d'Artagnan?

— A plecat împreună cu el.

— Când?

— La zece minute după plecarea dumneavoastră.

— Şi cum au plecat?

— Cu trăsura.

— Unde s-au dus?

— Nu ştiu.

— Tatăl meu a luat bani la dânsul?

— Nu.

— O spadă?

— Nu.

— Grimaud!

— Domnule Raoul!

— Mi se pare că domnul d'Artagnan a venit ca să...

— Ca să-l aresteze pe domnul conte, nu-i aşa?

— Da, Grimaud.

— Aş fi jurat că aşa e!

— Pe ce drum au apucat?

— Pe drumul spre chei.

— La Bastilia?

— Ah, Doamne, da!

— Repede, să alergăm fără zăbavă!

— Da, să alergăm.

— Dar încotro? zise deodată Raoul cu deznădejde.

— Să trecem pe la domnul d'Artagnan; poate vom afla ceva acolo.

— Nu; dacă s-au ascuns de mine fugind din casa tatălui meu, se vor ascunde pretutindeni. Să mergem la... Oh, Doamne, dar am înnebunit cu totul astăzi, bunul meu, Grimaud!

— Unde să mergem?

— Am uitat de domnul du Vallon.

— Domnul Porthos?

— Care mă aşteaptă! Ah, ți-am spus, am înnebunit cu totul astăzi!

— Care vă aşteaptă, unde?

— La schitul franciscan de la Vincennes!

— Ah, Doamne!... Din fericire, e lângă Bastilia.

— Haidem, repede!

— Domnule, să pun şeile pe cai.

— Da, prietene, du-te şi pune-le.

II
UNDE PORTHOS E CONVINS, FARĂ SĂ FI ÎNȚELES CEVA

Vrednicul nostru Porthos, credincios tuturor legilor vechiului cavalerism, se hotărâse să-l aştepte pe domnul de Saint-Aignan până la apusul soarelui. Şi cum de Saint-Aignan nu avea să vină, cum Raoul uitase să-şi prevină martorul şi cum aşteptarea începea să devină din ce în ce mai lungă şi mai plictisitoare, Porthos trimisese să i se aducă, prin paznicul unei porți, câteva sticle cu vin bun şi o halcă de carne, spre a-şi omorî mai uşor timpul, dând din când în când pe gât câte o înghițitură şi câte o îmbucătură. Ajunsese la ultimele dumicaturi, adică la

cele din urmă firimituri, când Raoul îşi făcu apariţia, însoţit de Grimaud, amândoi în goana cailor.

Porthos, zărind în lungul drumului pe cei doi călăreţi atât de grăbiţi, nu se îndoi nici o clipă că ei n-ar fi oamenii lui, şi, ridicându-se numaidecât din iarba în care se tolănise cu tot trupul, începu să-şi dezmorţească braţele şi genunchii, spunând:

— Ce înseamnă să ai bune obiceiuri! Nemernicul a venit, în sfârşit. Dacă aş fi plecat de aici, n-ar fi găsit pe nimeni, şi asta ar fi fost în folosul lui.

Apoi se rezemă într-un şold, luând o atitudine marţială, şi, cu o zvâcnire a trupului, îşi scoase înainte uriaşul său piept bombat. Dar, în locul lui de Saint-Aignan, îl văzu pe Raoul, care, cu gesturi deznădăjduite, se apropie strigând:

— Ah, dragă prietene, ah, iartă-mă! Ah, cât sunt de nenorocit!

— Raoul! exclamă Porthos foarte surprins.

— Eşti supărat pe mine? strigă Raoul repezindu-se să-l îmbrăţişeze pe Porthos.

— Eu? De ce?

— Fiindcă te-am dat uitării. Dar, priveşte-mă, nu mai ştiu unde mi-e capul.

— Ei, haide, lasă!

— Dacă ai şti, prietene!

— L-ai ucis?

— Pe cine?

— Pe Saint-Aignan.

— Ah, dacă ar fi vorba numai de Saint-Aignan!

— Dar ce s-a mai întâmplat?

— Domnul conte de la La Fère trebuie că e arestat ceasul ăsta.

Porthos făcu o mişcare ce-ar fi năruit un zid.

— Arestat!... De cine?

— De d'Artagnan.

— Cu neputinţă! rosti Porthos.

— Şi totuşi acesta e adevărul – replică Raoul.

Porthos se întoarse către Grimaud ca omul care are nevoie de o altă confirmare. Grimaud făcu un semn din cap.

— Şi unde l-au dus? întrebă Porthos.

— Se pare că la Bastilia.

— Ce te face să crezi asta?

— Pe drum, am întrebat câțiva oameni, care au văzut trăsura trecând, iar alții au văzut-o intrând la Bastilia.

— Oh! Oh! murmură Porthos şi făcu doi paşi.

— Ce hotărăşti? întrebă Raoul.

— Eu? Nimic. Dar nu vreau ca Athos să rămână la Bastilia.

Raoul se apropie de bravul Porthos.

— Ştii că arestarea s-a făcut din ordinul regelui?

Porthos îl privi pe tânăr ca şi cum i-ar fi spus: "Şi ce-mi pasă mie?" Acest răspuns mut i se păru atât de limpede lui Raoul, încât nu mai întrebă nimic. Încălecă pe cal. Porthos, ajutat de Grimaud, făcu la fel.

— Să întocmim planul – zise Raoul.

— Da – răspunse Porthos – planul, aşa e, să-l întocmim.

Raoul scoase un oftat adânc şi se opri deodată.

— Ce ai? întrebă Porthos. Vreo slăbiciune?

— Nu, neputință. Suntem oare noi trei în stare să luăm cu asalt Bastilia?

— Ah, dacă d'Artagnan ar fi aici, n-aş spune nu – răspunse Porthos.

Raoul se simți cuprins de admirație văzând această vitejească încredere, ce nu era departe de a părea naivă. Iată-i dar pe aceşti bărbați faimoşi, care, în trei sau în patru, înfruntau armate sau atacau fortărețe! Aceşti bărbați care speriaseră moartea şi care, supraviețuind unui veac în ruine, erau încă mai tari decât cei mai vajnici dintre tineri.

— Domnule – îi spuse el lui Porthos – dumneata

mă faci să mă gândesc la ceva: trebuie să-l vedem cu orice chip pe domnul d'Artagnan.

— Fără doar şi poate.

— Trebuie să se fi întors acasă, după ce-l va fi condus pe tatăl meu la Bastilia.

— Să întrebăm mai întâi la Bastilia – zise Grimaud, care vorbea rar, dar cu temei.

Într-adevăr, se grăbiră să ajungă la poarta închisorii. Una din acele întâmplări pe care Dumnezeu le scoate în calea oamenilor de mare voinţă făcu ca Grimaud să zărească în aceeaşi clipă trăsura, ce tocmai cotea pe poarta cea mare a punţii mobile. Era în momentul când, după cum am văzut, d'Artagnan se întorcea de la rege. În zadar se grăbi Raoul să ajungă din urmă trăsura şi să vadă cine se afla înăuntru. Caii se opriseră dincolo de poarta cea mare, care se închise din nou, în timp ce o strajă ce făcea de pază întinse muscheta chiar în nasul calului lui Raoul. Tânărul se răsuci pe loc, fericit că dăduse cu ochii de trăsura în care se aflase, de bună seamă, tatăl său.

— I-am dat de urmă – zise Grimaud.

— Dacă vom aştepta puţin, nu încape îndoială că va ieşi iar, nu-i aşa, prietene?

— Afară numai dacă nu va fi şi d'Artagnan închis – răspunse Porthos – atunci totul e pierdut.

Raoul nu spuse nimic. Orice era cu putinţă. Îl sfătui pe Grimaud să ducă şi să lege caii în ulicioara Jean-Beausire, pentru a trezi mai puţine bănuieli, iar el, cu privirea lui pătrunzătoare, începu să pândească ieşirea lui d'Artagnan sau a trăsurii cu pricina. Era lucrul cel mai bun de făcut. Într-adevăr, nu trecură douăzeci de minute, că poarta se deschise din nou şi trăsura reapăru dinăuntru. O sclipire a geamurilor îl împiedică pe Raoul să distingă figurile celor ce se aflau în caleaşcă. Grimaud jură însă că văzuse două persoane şi că stăpânul lui era una dintre ele. Porthos

se uita pe rând când la Raoul, când la Grimaud, trăgând nădejde să ghicească ce aveau de gând.

— E limpede – zise Grimaud – că dacă domnul conte e în trăsură, înseamnă ori că e pus în libertate, ori că e dus la altă închisoare.

— Vom vedea asta după drumul pe care va apuca – răspunse Porthos.

— Dacă e pus în libertate – adăugă Grimaud – îl vor duce acasă.

— Aşa e – întări Porthos.

— Trăsura n-o ia pe drumul spre casă – constată Raoul.

Într-adevăr, caii cotiră şi dispărură în mahalaua Saint-Antoine.

— După ei! strigă Porthos. Vom opri trăsura în cale şi-i vom spune lui Athos să fugă.

— Răzvrătire! murmură Raoul.

Porthos îi aruncă lui Raoul o a doua privire, mai dârză decât cea dintâi. Raoul nu-i răspunse decât înfigând pintenii în coastele calului. Peste câteva clipe, cei trei călăreți ajunseră din urmă trăsura, şi mergeau atât de aproape de ea, încât răsuflările cailor abureau pereții caleştii. D'Artagnan, ale cărui simțuri erau veşnic treze, auzi tropotul cailor. Era tocmai în clipa când Raoul îi spunea lui Porthos s-o ia înaintea trăsurii, pentru a vedea cine era persoana care-l însoțea pe Athos. Porthos se supuse, dar nu putu să vadă nimic: perdelele de la geamuri erau trase. Raoul fu cuprins de mânie şi nerăbdare. El înțelese că însoțitorii lui Athos căutau să rămână nevăzuți şi se hotărî să facă totul spre a dezvălui misterul. Pe de altă parte, d'Artagnan îl recunoscuse foarte bine pe Porthos; îl recunoscuse, de asemenea, prin crăpătura perdelei, şi pe Raoul şi-l încunoştiință pe conte de rezultatul observațiilor lui. Aşteptau să vadă dacă Porthos şi Raoul aveau să ducă lucrurile până la capăt. Ceea ce nu întârzie să se întâmple. Raoul, cu

pistolul în mână, sări pe spinarea primului cal al trăsurii şi-i porunci surugiului să oprească. Porthos îl înhăță pe surugiu de umăr şi-l aruncă de pe capră. Grimaud se şi repezi să deschidă uşa trăsurii, care se oprise din mers. Raoul îşi desfăcu brațele, strigând:

— Domnule conte! Domnule conte!

— Ei bine, tu eşti, Raoul? exclamă Athos, beat de fericire.

— Nu-i rău! adăugă d'Artagnan cu un hohot de râs.

Şi amândoi îi îmbrățişară pe tânăr şi pe Porthos, care pusese mâna pe ei.

— Bravul meu Porthos! Minunat prieten! strigă Athos. Totdeauna tu!

— Are tot douăzeci de ani! exclamă d'Artagnan. Bravo, Porthos!

— Drace! răspunse Porthos oarecum încurcat. Şi noi care credeam că sunteți arestați!

— În vreme ce – adăugă Athos – nu e vorba decât de o plimbare în trăsura domnului d'Artagnan.

— Vă urmărim de când ați ieşit de la Bastilia – rosti Raoul pe un ton bănuitor, ce suna puțin a mustrare.

— Unde am fost să luăm masa cu acel cumsecade domn Baisemeaux. Îți mai aduci aminte de Baisemeaux, Porthos?

— La naiba, foarte bine!

— L-am văzut acolo şi pe Aramis.

— La Bastilia?

— Am cinat împreună.

— Ah! făcu Porthos răsuflând uşurat.

— Ne-a spus o mie de lucruri pentru tine.

— Mulțumesc!

— Unde se duce domnul conte? întrebă Grimaud, pe care stăpânul lui îl răsplătise cu un zâmbet.

— Ne ducem acasă, la Blois.

— Cum aşa?... De-a dreptul?

— De-a dreptul.

— Fără bagaje?

— Ei, Doamne, Raoul se va însărcina să mi le trimită acolo, sau să mi le aducă el însuşi când va veni, dacă va mai veni pe-acasă.

— Dacă nimic nu-l mai opreşte la Paris – zise d'Artagnan cu o privire hotărâtă şi tăioasă ca oțelul, dar nu mai puțin dureroasă, întrucât ea îi redeschidea rănile bietului tânăr – va face bine să te urmeze, Athos.

— Nimic nu mă mai opreşte la Paris – răspunse Raoul.

— Atunci, să mergem – rosti numaidecât Athos.

— Şi domnul d'Artagnan?

— Oh, eu îl voi însoți pe Athos până la marginea oraşului, apoi mă voi reîntoarce cu Porthos.

— S-a făcut – încuviință acesta.

— Haide, fiul meu – spuse contele trecându-şi brațul pe după grumazul lui Raoul, spre a-l trage în trăsură, şi strângându-l lângă el. Grimaud – urmă contele – tu întoarce-te încet la Paris, cu calul tău şi cu cel al domnului du Vallon; căci eu şi cu Raoul vom încăleca aici pe cai, lăsând trăsura acestor doi domni, spre a-i duce la Paris; apoi, odată ajuns acasă, îmi vei strânge toate lucrurile, scrisorile, şi le vei trimite la conacul nostru.

— Dar – observă Raoul, care încerca să-l facă pe conte să vorbească – dacă vei mai veni la Paris, nu vei mai avea nici albituri, nici haine, şi le vei duce lipsa.

— Bănuiesc, Raoul, că multă vreme de aici încolo nu voi mai da pe la Paris. Ultima călătorie făcută aici nu mă îndeamnă să mă mai întorc vreodată.

Raoul înclină capul şi nu mai spuse nimic. Athos coborî din trăsură şi încălecă pe calul care-l adusese pe Porthos; animalul părea foarte mulțumit de această schimbare.

Se îmbrățişară, îşi strânseră mâinile, îşi făcură

mii de mărturii de prietenie veşnică. Porthos făgădui să petreacă o lună la Athos, cu prilejul primului său răgaz. D'Artagnan spuse că-şi va folosi în acelaşi scop primul său concediu; apoi, îmbrățișându-l pe Raoul pentru ultima oară, îi zise:

— Băiatule, îți voi scrie.

Era totul în aceste cuvinte ale lui d'Artagnan, care nu scria niciodată. Raoul fu mişcat până la lacrimi. Se smulse din brațele muşchetarului şi porni la drum. D'Artagnan se urcă în trăsură alături de Porthos.

— Ei bine, scumpe prietene – zise el – iată o zi mare!

— Aşa e – răspunse Porthos.

— Trebuie să fii frânt de oboseală.

— Nu prea. Totuşi, mă voi culca devreme, ca să fiu pregătit pentru mâine dimineață.

— Dar pentru ce?

— Drace, ca să termin ceea ce-am început!

— Mă faci să mă cutremur, prietene. Te văd tare neliniştit. Ce naiba ai început şi n-ai terminat încă?

— Ascultă: Raoul nu s-a bătut. Trebuie să mă bat deci eu.

— Cu cine?... Cu regele?

— Cum cu regele? strigă Porthos uluit.

— Ei da, copil bătrân, cu regele!

— Dar îți spun că e vorba de domnul de Saint-Aignan!

— Tocmai asta voiam să-ți spun şi eu. Bătându-te cu acest gentilom, e ca şi cum ai scoate spada împotriva regelui.

— Ah! exclamă Porthos făcând ochii mari. Eşti sigur?

— La dracu!

— Ei bine, atunci cum să închei treaba asta?

— Vom căuta să ne ospătăm din belşug, Porthos. Masa căpitanului de muşchetari e plină de bunătăți.

Acolo te vei întâlni cu frumosul de Saint-Aignan şi vei bea în sănătatea lui.

— Eu? strigă Porthos cu scârbă.

— Cum – zise d'Artagnan – nu vrei să bei în sănătatea regelui?

— Mii de draci, dar eu nu-ți vorbesc de rege! Îți vorbesc de domnul de Saint-Aignan!

— Eu însă îți repet că e acelaşi lucru.

— Eh, atunci se schimbă treaba – zise Porthos învins.

— M-ai înțeles deci, nu-i aşa?

— Nu înțeleg nimic – răspunse Porthos – dar mi-e totuna.

— Da, totuna – încheie d'Artagnan. Haidem la masă, Porthos.

III
SOCIETATEA DOMNULUI BAISEMEAUX

Cititorii n-au uitat că, plecând de la Bastilia, d'Artagnan şi contele de La Fère îl lăsaseră acolo pe Aramis, în tovărăşia lui Baisemeaux.

Baisemeaux nu băgă câtuşi de puțin de seamă că, după plecarea celor doi oaspeți, convorbirea suferi de lipsa lor. El socotea că vinul de desert, şi mai ales cel de la Bastilia, era minunat; el socotea, spunem, că vinul de desert era un stimulent cât se poate de bun pentru a-l face pe un om fără prihană să-şi dea drumul gurii. Îl cunoştea însă destul de puțin pe înălțimea sa, care niciodată nu era mai impenetrabil ca la desert. În schimb, înălțimea sa îl cunoştea perfect pe domnul Baisemeaux şi trăgea nădejde să-l facă pe guvernator să vorbească tocmai datorită mijlocului pe care acesta îl considera cel mai nimerit.

Convorbirea, fără a lâncezi în aparență, lâncezea

deci în realitate; căci Baisemeaux nu numai că vorbea aproape singur, dar nu vorbea decât despre această ciudată întâmplare a întemnițării lui Athos, urmată de acel ordin atât de grabnic de a-l repune în libertate. Baisemeaux, de altminteri, observase că cele două ordine, ordinul de arestare şi ordinul de punere în libertate, erau amândouă scrise de mâna regelui. Or, regele nu-şi dădea osteneala să scrie asemenea ordine decât în împrejurări ce ieşeau din comun. Faptul acesta era foarte interesant, şi mai ales foarte încâlcit pentru Baisemeaux; dar cum totul era foarte limpede pentru Aramis, acesta nu dădea evenimentului aceeaşi însemnătate pe care i-o dădea bunul guvernator. Afară de asta, Aramis rareori se obosea să vină până aici pentru un lucru de nimic; şi el nu-i spusese încă domnului Baisemeaux pentru ce anume se obosise să vină acum. Aşa că, în momentul când Baisemeaux atingea punctul cel mai vrednic de luat în seamă al cuvântării sale, Aramis îl întrerupse deodată:

— Spune-mi, dragă domnule Baisemeaux – îl întrebă el – dumneata n-ai alte distracții la Bastilia decât acelea la care am luat şi eu parte în timpul celor două sau trei vizite pe care am avut cinstea de a ți le face?

Întrebarea era atât de neaşteptată, încât guvernatorul, ca o morişcă de vânt ce primeşte deodată o impulsionare opusă curentului obişnuit, rămase cu totul înmărmurit.

— Distracții? zise el. Dar ele nu-mi lipsesc niciodată, monseniore.

— Oh, cu atât mai bine! Şi în ce constau ele?

— Apăi, sunt de tot soiul.

— Vizite, fără îndoială!

— Vizite? Nu. Vizitele nu se obişnuiesc la Bastilia.

— Cum adică, vizitele sunt rare?

— Foarte rare.

— Chiar în ce priveşte societatea dumitale?

— Ce înțelegeți prin societatea mea?... Deținuții mei?

— Oh, nu! Deținuții dumitale... Ştiu că dumneata le faci lor vizite, iar nu ei dumitale. Înțeleg prin societatea dumitale, dragă domnule Baisemeaux, lumea din care faci parte.

Baisemeaux îl privi în albul ochilor pe Aramis; apoi, ca şi cum ceea ce presupusese o clipă era cu neputință, zise:

— Oh, societatea mea e foarte restrânsă în prezent. Ca să vă mărturisesc adevărul, scumpe domnule d'Herblay, vizitele la Bastilia li se par neplăcute şi plictisitoare oamenilor de lume. Cât despre femei, ele nu vin să mă vadă aici decât cu o anumită groază, pe care numai eu ştiu cât mă chinuiesc ca să le-o potolesc cât de cât. Într-adevăr, cum să nu se sperie, sărmanele de ele, când văd aceste turnuri posomorâte şi când se gândesc că în ele stau nişte bieți deținuți care...

Şi, pe măsură ce ochii lui Baisemeaux se ațintea asupra chipului lui Aramis, limba bunului guvernator se încurca tot mai mult în gură, în aşa fel că până la urmă i se încleştă cu totul.

— Nu, nu m-ai înțeles, dragă domnule Baisemeaux – zise Aramis – nu m-ai înțeles... Nu vorbesc de societate în general, ci de o societate mai apropiată, din care, în sfârşit, faci parte.

Baisemeaux scăpă aproape din mână paharul cu vin roşu pe care se pregătea să-l ducă la buze.

— Din care fac parte? întrebă el.

— Ei da, fără îndoială, din care faci parte – repetă Aramis cu cel mai desăvârşit sânge rece. Căci nu eşti oare membru al unei societăți secrete, dragă domnule Baisemeaux?

— Secrete?

— Secrete sau misterioase.

— Oh, domnule d'Herblay!...

— Haide, nu te codi.

— Dar credeți-mă că...

— Cred ceea ce ştiu.

— Vă jur!...

— Ascultă-mă, scumpe domnule Baisemeaux, eu spun da, dumneata spui nu; unul dintre noi e în mod obligatoriu de partea adevărului, iar celălalt e neapărat în fals.

— Ei bine?

— Ei bine, o să dăm totul pe față numaidecât.

— Să vedem – zise Baisemeaux – să vedem.

— Bea-ți paharul de vin, domnule Baisemeaux! îl îndemnă Aramis. Ce naiba, pari foarte speriat!

— Nu, nu, câtuşi de puțin, nu.

— Bea atunci.

Baisemeaux bău, dar înghiți cu noduri.

— Ei bine – reluă Aramis – dacă, ziceam, nu faci parte din nici o societate secretă, sau misterioasă, cum vrei, denumirea n-are nici o importanță, dacă, zic, nu faci parte dintr-o societate de acest fel, ei bine, nu vei înțelege o iotă din ceea ce am să-ți spun, asta e totul.

— Oh, fiți sigur de mai înainte că n-am să înțeleg nimic!

— E minunat atunci.

— Încercați, să vedem.

— Tocmai asta vreau să şi fac. Dacă, dimpotrivă, eşti membru al acestei societăți, ai să-mi răspunzi numaidecât prin da sau nu.

— Puneți întrebarea – zise Baisemeaux tremurând.

— Căci vei fi de acord, scumpe domnule Baisemeaux urmă Aramis cu aceeaşi voce netulburată – ca fiind de la sine înțeles, că nu poți face parte dintr-o societate, nu te poți bucura de foloasele pe

care societatea le acordă afiliaților ei, fără să-ți asumi în schimb anumite mici obligații.

— Într-adevăr – bolborosi Baisemeaux – aşa ar fi dacă...

— Ei bine – continuă Aramis – în societatea despre care îți vorbeam şi din care, după cât se pare, dumneata nu faci parte...

— Dați-mi voie – îl întrerupse Baisemeaux – n-aş vrea totuşi să spun în mod absolut că...

— Există un angajament pe care şi l-au luat toți guvernatorii şi căpitanii de fortărețe afiliați ordinului.

Baisemeaux păli.

— Acest angajament – reluă Aramis cu glas hotărât – iată-l!

Baisemeaux se ridică, pradă unei tulburări de nedescris.

— Să auzim, domnule d'Herblay – murmură el – să auzim.

Aramis spuse atunci, sau mai degrabă recită paragraful următor, cu acelaşi glas cu care ar fi citit dintr-o carte:

— "Orice guvernator sau căpitan de fortăreață va lăsa să intre când va fi nevoie, şi la cererea deținutului, un duhovnic afiliat ordinului".

Se opri. Baisemeaux era palid tot şi tremura atât de tare, încât îți făcea milă să-l vezi.

— Este sau nu textul angajamentului? întrebă Aramis pe un ton potolit.

— Monseniore!... rosti Baisemeaux.

— Ah, bine, mi se pare că începi să înțelegi.

— Monseniore – strigă Baisemeaux – nu vă jucați astfel cu bietul meu cuget; mă socotesc prea puțin lucru față de domnia voastră, dacă vă ispiteşte reaua dorință de a-mi smulge micile taine ale administrației mele.

— Oh, nu, te înşeli, domnule Baisemeaux; nu micile taine ale administrației dumitale vreau să le

cunosc, ci pe acelea ale conştiinţei dumitale.

— Ei bine, dacă e vorba de conştiinţa mea, treacă-meargă, scumpe domnule d'Herblay. Dar aveţi în vedere situaţia mea, care nu e tocmai obişnuită.

— Nu e tocmai obişnuită, dragă domnule – urmă Aramis fără cruţare – dacă faci parte din această societate; ea este însă foarte normală dacă, dezlegat de orice angajament, n-ai de dat socoteală decât în faţa regelui.

— Ei bine, domnule, ei bine, da, eu nu mă supun decât regelui. Cui, Doamne iartă-mă, vreţi să i se supună un gentilom francez, dacă nu regelui?

Aramis nu făcu nici o mişcare; dar, cu glasul lui blând, zise:

— E plăcut pentru un gentilom francez, pentru un prelat al Franţei, să-l audă vorbind cu atâta loialitate pe un om cu meritele dumitale, dragă domnule Baisemeaux.

— Vă îndoiaţi cumva de mine, domnule?

— Eu? Oh, nu!

— Aşadar, nu vă îndoiţi?

— Nu mă îndoiesc că un bărbat ca dumneata – zise Aramis cu seriozitate – îşi slujeşte în chip cinstit stăpânii pe care şi i-a ales de bună voie.

— Stăpânii? strigă Baisemeaux foarte mirat.

— Am zis stăpânii.

— Domnule d'Herblay, glumiţi, nu-i aşa?

— Da, înţeleg, e o situaţie mai grea să ai mai mulţi stăpâni, decât dacă ai avea unul singur, dar această încurcătură vine de la dumneata, dragă domnule Baisemeaux; eu n-am nici o vină.

— Nu, de bună seamă – bâigui bietul guvernator, mai încurcat ca oricând. Dar ce faceţi? Vă ridicaţi?

— Precum vezi.

— Plecaţi?

— Plec, da.

— Dar ce ciudat vă purtaţi cu mine, monseniore!

— Ciudat, eu? Unde vezi dumneata asta?

— Spuneți, ați jurat să mă supuneți la chinuri?

— Nu, şi mi-ar părea tare rău de-ar fi aşa.

— Atunci mai stați.

— Nu pot.

— De ce?

— Fiindcă nu mai am ce să fac aici, şi, dimpotrivă, am treburi în alte părți.

— Treburi, atât de târziu?

— Da. Înțelege, dragă domnule Baisemeaux, ca mi s-a spus, acolo de unde vin: "Orice guvernator sau căpitan va lăsa să intre când va fi nevoie, şi la cererea deținutului, un duhovnic afiliat ordinului". Şi am venit; dumneata nu înțelegi însă ce vreau să spun, de aceea mă întorc să le spun oamenilor mei că s-au înşelat şi să mă trimită în altă parte.

— Cum! Dumneavoastră sunteți?... strigă Baisemeaux privindu-l pe Aramis cu un aer aproape îngrozit.

— Duhovnicul afiliat ordinului – răspunse Aramis fără să-şi schimbe glasul.

Dar, oricât de blajine ar fi fost aceste vorbe, ele avură asupra bietului guvernator efectul unui trăsnet. Baisemeaux se îngălbeni, şi i se păru că frumoşii ochi ai lui Aramis erau două spade de foc ce i se înfigeau până în adâncul inimii.

— Duhovnicul! murmură el. Dumneavoastră, monseniore, duhovnicul ordinului?

— Da, eu; dar nu mai avem nimic de vorbit împreună, de vreme ce dumneata nu eşti afiliat.

— Monseniore...

— Şi-mi dau seama că, nefiind afiliat, refuzi să îndeplineşti poruncile.

— Monseniore – repetă Baisemeaux – vă rog, aveți bunătatea şi mă ascultați.

— Le ce bun?

— Monseniore, nu zic că nu fac de loc parte din

ordin...

— Ah! Ah!

— Nu spun că nu vreau să mă supun.

— Ceea ce s-a petrecut seamănă totuşi cu o nesupunere, domnule Baisemeaux.

— Oh, nu, monseniore, nu; voiam numai să mă încredinţez că...

— Ce voiai să te încredinţezi? zise Aramis pe un ton de supremă dojană.

— Nimic, monseniore. Baisemeaux coborî vocea şi se înclină în faţa prelatului. Eu sunt totdeauna, pretutindeni, la voia stăpânilor mei – zise el – însă...

— Foarte bine! Aşa îmi placi mai mult, domnule.

Aramis se aşează din nou pe scaun şi întinse paharul spre Baisemeaux, care nu fu în stare să i-l umple, atât de tare îi tremura mâna.

— Ai spus *însă* – reluă Aramis.

— Însă – continuă bietul om – nefiind prevenit, nu puteam să mă aştept...

— Oare Evanghelia nu spune: "Vegheaţi, căci clipa numai Dumnezeu o cunoaşte"? Oare prescripţiile ordinului nu spun: "Vegheaţi, căci ceea ce eu vreau, voi trebuie să vreţi totdeauna"? Şi ce te făcea să nu-l aştepţi pe duhovnic, domnule Baisemeaux?

— Faptul că în momentul de faţă nici un deţinut nu e bolnav la Bastilia, monseniore.

Aramis ridică din umeri.

— Ce ştii dumneata? zise el.

— Dar mi se pare că...

— Domnule Baisemeaux – îl întrerupse Aramis, răsucindu-se pe scaunul său – iată valetul dumitale care vrea să-ţi spună ceva.

În acea clipă, valetul lui Baisemeaux apăru, într-adevăr, în pragul uşii.

— Ce este? întrebă cu o tresărire Baisemeaux.

— Domnule guvernator – răspunse valetul – vi s-a adus raportul medicului închisorii.

Aramis îl privi pe Baisemeaux cu ochiul lui limpede şi sigur.

— Ei bine, să intre cel ce l-a adus – zise el.

Mesagerul intră, salută şi depuse raportul. Baisemeaux îşi aruncă ochii peste el şi, ridicând faţa, zise cu surprindere:

— Cel de la al doilea Bertaudière e bolnav!

— Spuneai deci, dragă domnule Baisemeaux, că toată lumea e sănătoasă în hotelul dumitale? zise Aramis cu un aer galeş.

Şi sorbi o înghiţitură de vin, fără a-şi lua ochii de la Baisemeaux. Atunci guvernatorul, făcând un semn din cap către mesager, şi după ce acesta ieşi, zise, tremurând întruna:

— Cred însă că în paragraf scrie: "La cererea deţinutului", nu?

— Da, aşa este – răspunse Aramis. Dar ia vezi ce vrea acela, dragă domnule Baisemeaux.

Într-adevăr, un sergent îşi vârâse capul prin deschizătura uşii.

— Ce mai e? strigă Baisemeaux. Nu puteţi să mă lăsaţi în pace zece minute?

— Domnule guvernator – zise sergentul – bolnavul de la al doilea Bertaudière i-a spus temnicerului să vă ceară să-i trimiteţi un duhovnic.

Baisemeaux era gata să cadă pe spate. Aramis binevoi să-l sprijine, după cum binevoise să-l înspăimânte.

— Ce să-i răspund? întrebă Baisemeaux.

— Păi, ce vrei dumneata – îi spuse Aramis, încreţindu-şi buzele. Asta te priveşte: nu sunt eu guvernatorul Bastiliei.

— Spune-i – zise tare Baisemeaux – spune-i deţinutului că va avea ceea ce cere.

Sergentul ieşi.

— Oh, monseniore, monseniore – murmură Baisemeaux – cum aş fi putut bănui?... Cum aş fi

putut să prevăd?

— Cine ți-a spus că trebuia să bănuieşti? Cine te-a rugat să prevezi? răspunse Aramis pe un ton disprețuitor. Ordinul bănuieşte, ordinul ştie, ordinul prevede: nu e destul atâta?

— Ce porunciți acum? întrebă Baisemeaux.

— Eu? Nimic. Nu sunt decât un biet preot, un simplu duhovnic. Aştept ordinul dumitale, ca să mă duc să-l văd pe bolnav.

— Oh, monseniore, nu vă ordon, vă rog să vă duceți!

— Prea bine. Atunci, condu-mă.

IV
DEȚINUTUL

După această ciudată transformare a lui Aramis în duhovnic al ordinului, Baisemeaux nu mai era acelaşi om. Până atunci, Aramis fusese pentru vrednicul guvernator un prelat căruia îi datora respect, un prieten căruia îi datora recunoştință; dar o dată cu descoperirea ce-i răvăşise toate gândurile, el devenise un inferior, iar Aramis un şef. Aprinse el însuşi un fanai, chemă un purtător de chei şi, întorcându-se către Aramis, zise:

— La ordinele monseniorului.

Aramis se mulțumi să facă un semn din cap, care voia să spună: "Prea bine!", şi un semn cu mâna, care voia să spună: "După dumneata!" Baisemeaux porni înainte. Aramis îl urmă.

Era o frumoasă noapte înstelată; paşii celor trei oameni răsunau pe lespezile coridoarelor şi zornăitul cheilor atârnate la brâul temnicerului se auzea până în vârfurile turnurilor, ca pentru a reaminti deținuților că libertatea era departe de ei.

S-ar fi zis că schimbarea ce se produsese în Baisemeaux ajunsese până la deținut. Temnicerul cu cheile, acelaşi care, la prima vizită a lui Aramis, se arătase atât de curios şi punea mereu întrebări, devenise acum nu numai mut, dar chiar nepăsător. Îşi ținea capul în jos şi parcă se temea să-şi desfunde urechile.

Ajunseră astfel la turnul Bertaudière, ale cărui două etaje fură urcate în tăcere, cu o anumită încetineală, căci Baisemeaux, cu toate că se supunea, era totuşi departe de a arăta vreo tragere de inimă în această supunere. În sfârşit, se opriră în fața uşii. Temnicerul nu fu nevoit să mai caute cheia, o avea pregătită. Uşa se deschise. Baisemeaux dădu să intre la deținut; dar, oprindu-l în prag, Aramis îi spuse:

— Nu scrie nicăieri că guvernatorul trebuie să asculte spovedania deținutului.

Baisemeaux se înclină şi-i făcu loc să treacă lui Aramis, care luă fanalul din mâna temnicerului şi intră; apoi, cu un gest, făcu semn să se închidă uşa în urma lui. O clipă, rămase în picioare, cu urechea ațintită, ascultând dacă Baisemeaux şi temnicerul se îndepărtau; pe urmă, după ce se încredință, prin descreşterea zgomotului, că ei părăsiseră turnul, puse fanalul pe masă şi-şi roti privirea în jur. Pe un pat acoperit cu postav verde, la fel cu toate celelalte paturi de la Bastilia, atât doar că era mai nou, sub nişte perdele largi şi pe jumătate trase, stătea întins tânărul în preajma căruia noi l-am mai introdus o dată pe Aramis. Conform regulilor din închisoare, osânditul se afla în întuneric. La ceasul stingerii, el a trebuit să sufle în lumânare. Se vedea că era un deținut favorizat, deoarece se bucura de rarul privilegiu de a ține lumina aprinsă până în momentul când se suna stingerea. Lângă pat se afla un jilț larg de piele, cu picioarele răsucite, pe care era întins un costum de o curățenie deosebită. O măsuță, fără

pene, fără cărți, fără hârtii, fără cerneală, stătea tristă şi părăsită lângă fereastră. Câteva farfurii, pline încă, arătau că deținutul abia se atinsese de bucatele ce-i fuseseră aduse.

Aramis îl văzu pe tânăr întins pe pat, cu fața pe jumătate acoperită de cele două brațe. Sosirea vizitatorului nu-l făcu să-şi schimbe poziția; aştepta sau dormea. Aramis aprinse lu-mânarea cu lumina de la fanalul său, împinse încet jilțul şi se apropie de pat cu un vădit amestec de curiozitate şi respect. Tânărul ridică uşor capul.

— Ce doreşti de la mine? întrebă el.

— N-ai cerut un duhovnic?

— Ba da.

— Eşti cumva bolnav?

— Da.

— Bolnav rău?

Tânărul îşi îndreptă ochii pătrunzători spre Aramis şi zise:

— Îți mulțumesc. Apoi, după o clipă de tăcere, adăugă: Parcă te-am mai văzut o dată.

Aramis se înclină. Fără îndoială, cercetarea pe care o făcu deținutul, descoperirea acestui caracter plin de răceală, şiretenia şi puterea de dominare zugrăvite pe chipul episcopului de Vannes erau puțin liniştitoare în situația în care se afla tânărul, căci se grăbi să spună:

— Mă simt mai bine.

— Atunci? întrebă Aramis.

— Atunci, simțindu-mă mai bine, nu cred că mai am nevoie de duhovnic.

— Nici chiar de harul de care îți dădea de veste bilețelul pe care l-ai găsit în pâine?

Tânărul tresări; dar înainte de a apuca să răspundă da sau nu, Aramis adăugă:

— Nici chiar de acel ecleziast din gura căruia aştepți să auzi o destăinuire de mare însemnătate?

— Dacă-i aşa – zise tânărul lăsându-şi din nou capul pe pernă – atunci e altceva: ascult.

Aramis îl privi apoi cu mai multă atenţie şi fu surprins de aerul acela de maiestate simplă şi firească.

— Ia loc, domnule – zise deţinutul.

Aramis se supuse, făcând o plecăciune.

— Cum o duci la Bastilia? întrebă episcopul.

— Foarte bine.

— Nu te simţi rău aici?

— Nu.

— Nu tânjeşti după nimic?

— După nimic.

— Nici măcar după libertate?

— Ce numeşti dumneata libertate, domnule? întrebă deţinutul cu accentul omului ce se pregăteşte pentru o luptă.

— Numesc libertate florile, aerul, lumina zilei, stelele, fericirea de a alerga oriunde te-ar mâna picioarele dumitale sprintene, de douăzeci de ani.

Tânărul surâse; era greu de spus dacă era un surâs de resemnare sau de dispreţ.

— Priveşte – zise el – am aici, în acest vas japonez, doi trandafiri, doi frumoşi trandafiri, rupţi ieri seara, abia îmbobociţi, din grădina guvernatorului; au înflorit azi-dimineaţă, deschizându-şi sub ochii mei corolele lor purpurii; din fiecare cută a petalelor se înalţă un parfum îmbătător; camera mea e plină de miresme. Aceşti doi trandafiri, priveşte-i, sunt cei mai frumoşi trandafiri; şi trandafirii sunt cele mai frumoase flori. Pentru ce vrei să doresc alte flori, de vreme ce le am aici pe cele mai frumoase dintre toate?

Aramis se uită la tânăr cu nedumerire.

— Dacă florile înseamnă libertate – reluă captivul cu tristeţe – atunci mă bucur de libertate, pentru că am aceste flori.

— Oh, dar aerul? zise Aramis. Aerul atât de trebuincios vieții?

— Ei bine, domnule – răspunse deținutul – apropie-te de fereastră; e deschisă. Între cer şi pământ, vântul îşi deapănă vârtejurile de gheață, de foc, de aburi fierbinți sau de adieri răcoroase. Aerul care vine de acolo îmi mângâie fața, când, urcat pe acest jilț, ridicat pe spătarul lui, cu brațul îndoit în jurul vergelelor de la fereastră, îmi închipui că înot în vid.

Fruntea lui Aramis se întuneca pe măsură ce tânărul îi spunea toate acestea.

— Lumina? continuă el. Am mai mult decât lumină, am soarele – un prieten care vine să mă viziteze în fiecare zi, fără permisiunea guvernatorului, fără să fie însoțit de temnicer. Intră pe fereastră, aşterne în camera mea o dungă mare de lumină, ce porneşte chiar de la fereastră şi se întinde spre patul meu, până la ciucurii perdelelor. Această dungă luminoasă creşte de la ceasurile zece până la amiază şi descreşte de la ceasurile unu până la trei, încet, ca şi cum, grăbindu-se să vină, îi pare rău că trebuie să mă părăsească. Când ultima sa rază dispare, m-am bucurat patru ceasuri întregi de prezența lui. Nu e oare de ajuns atâta? Mi s-a spus că sunt nenorociți care sapă în piatră, lucrători care muncesc în mine şi care nu văd niciodată soarele.

Aramis îşi şterse fruntea.

— Cât despre stele, care sunt atât de plăcute la vedere – urmă tânărul – ele se aseamănă toate, numai că nu au aceeaşi strălucire şi aceeaşi mărime. Eu sunt un favorizat; căci, dacă n-ai fi aprins acum această feştilă, ai fi putut să vezi frumoasa stea pe care o priveam din patul meu la venirea dumitale şi a cărei scânteiere îmi mângâia ochii.

Aramis înclină capul; se simțea copleşit sub valul amar al acestei sumbre filozofii care este religia

captivității.

— Iată dar, în ce priveşte florile, aerul, lumina şi stelele – zise tânărul cu aceeaşi linişte desăvârşită. Mai rămâne plimbarea. Nu mă plimb oare, toată ziua, prin grădina guvernatorului, dacă e timp frumos, sau aici, dacă plouă; la răcoare, dacă e cald, la căldură, dacă e frig, grație sobei mele pe vreme de iarnă? Ah, crede-mă, domnule – adăugă deținutul cu o expresie ce nu era lipsită de o anumită amărăciune – oamenii au făcut pentru mine tot ce poate să spere, tot ce poate să dorească o ființă omenească.

— Oamenii, fie! zise Aramis înălțând capul. Dar mi se pare că dumneata ai uitat de Dumnezeu.

— Am uitat, într-adevăr, de Dumnezeu – răspunse deținutul fără să se tulbure. Dar pentru ce-mi spui asta? La ce bun să le vorbeşti de Dumnezeu deținuților?

Aramis îl privi în față pe acest tânăr ciudat, care avea resemnarea unui martir sub zâmbetul unui ateu.

— Oare nu se află Dumnezeu în toate lucrurile? murmură el pe un ton de mustrare.

— Spune, mai bine, la capătul tuturor lucrurilor – răspunse tânărul cu hotărâre.

— Fie! rosti Aramis. Dar să ne întoarcem la punctul de unde am plecat.

— Nici nu vreau altceva – zise tânărul.

— Sunt duhovnicul dumitale.

— Da.

— Ei bine, întrucât trebuie să mi te spovedeşti, eşti dator să-mi spui adevărul.

— Nici nu doresc altceva, decât să-ți spun adevărul.

— Orice deținut a săvârşit o faptă nelegiuită pentru care a fost adus în închisoare. Ce faptă nelegiuită ai săvârşit dumneata?

— M-ai mai întrebat asta, prima dată când ai venit aici – zise deținutul.

— Dar te-ai ferit să-mi răspunzi, atunci, ca şi acum.

— Şi ce te face să crezi că acum îți voi răspunde?

— Fiindcă acum sunt duhovnicul dumitale.

— Atunci, dacă vrei să-ți spun ce faptă nelegiuită am săvârşit, explică-mi ce este o nelegiuire. Căci, întrucât nu simt nimic în mine care să-mi stârnească mustrări, pot spune că nu sunt un om vinovat.

— Uneori eşti vinovat în ochii maimarilor pământului nu numai fiindcă ai săvârşit o nelegiuire, dar fiindcă ştii că au fost săvârşite nelegiuiri.

Deținutul îşi încordă atenția.

— Da – zise el după o clipă de tăcere – înțeleg; da, ai dreptate, domnule; s-ar putea ca, în acest fel, să fiu un nelegiuit în ochii celor mari.

— Ah, prin urmare ştii ceva? zise Aramis, care crezu că întrezăreşte nu atât punctul slab, cât îmbucătura platoşei.

— Nu, nu ştiu nimic – răspunse tânărul – dar uneori stau şi mă gândesc, şi în aceste momente îmi spun că...

— Ce-ți spui?

— Că dacă aş vrea să mă gândesc mai mult, sau aş înnebuni, sau aş ghici multe lucruri.

— Şi atunci? întrebă Aramis cu nerăbdare.

— Atunci mă opresc.

— Te opreşti?

— Da, capul mi se îngreuiază, gândurile mi se întunecă, mă cuprinde urâtul, şi aş dori...

— Ce?

— Nu ştiu, căci nu vreau să fiu cuprins de dorința lucrurilor pe care nu le am, eu care sunt atât de mulțumit cu ceea ce am.

— Te temi de moarte? întrebă Aramis cu o uşoară nelinişte.

— Da – răspunse tânărul zâmbind.

Aramis simți fiorul acestui zâmbet şi se

cutremură.

— Oh, întrucât te temi de moarte, înseamnă că ştii mai mult decât vrei să spui! strigă el.

— Dar dumneata – zise deținutul – dumneata care m-ai făcut să te chem, dumneata care, după ce te-am chemat, vii aici făgăduindu-mi că ai să dai pe față o mulțime de lucruri, cum se face că acum dumneata eşti cel ce tace, iar eu cel ce vorbeşte? Pentru că purtăm amândoi câte o mască, sau să le ținem mai departe, sau să le aruncăm amândoi deodată.

Aramis simți tăria şi totodată dreptatea acestei judecăți. "Nu am de-a face cu un om obişnuit" – gândi el.

— Spune, ai vreo ambiție? întrebă apoi cu glas tare, fără să-l fi pregătit pe deținut pentru această schimbare.

— Ce-i aceea ambiție? întrebă tânărul.

— E – răspunse Aramis – un simțământ care-l împinge pe om să dorească mai mult decât are.

— Am spus că sunt mulțumit, domnule; dar se poate să mă înşel. Nu ştiu ce este ambiția, dar se poate să o am. Te rog, lămureşte-mă în această privință, nu vreau decât atât.

— Un ambițios – zise Aramis – e acela care râvneşte la mai mult decât îi îngăduie situația sa.

— Eu nu râvnesc la mai mult decât îmi îngăduie situația – zise tânărul cu o siguranță care, încă o dată, îl făcu să se zguduie pe episcopul de Vannes.

Tăcu. Dar, văzând ochii aprinşi, fruntea încrețită, atitudinea dârză a captivului, se simțea bine că altceva aştepta el, nu tăcerea. Aramis rupse atunci această tăcere.

— M-ai mințit întâia oară când te-am văzut – zise el.

— Mințit? strigă tânărul, ridicându-se pe pat, cu un asemenea accent în glas, cu o asemenea strălucire

în ochi, că Aramis se dădu fără să vrea un pas înapoi.

— Vreau să spun – adăugă episcopul înclinându-se – că mi-ai ascuns ceea ce ştii despre copilăria dumitale.

— Tainele unui om sunt numai ale lui, domnule – răspunse deținutul – şi nu le poate împărtăşi primului venit.

— E adevărat – zise Aramis, înclinându-se şi mai adânc ca înainte – e adevărat, iartă-mă. Dar şi astăzi sunt oare pentru dumneata primul venit? Te rog răspunde, *monseniore!*

Acest titlu îl tulbură uşor pe deținut, totuşi el nu păru mirat că îi era acordat.

— Nu ştiu cine eşti, domnule – răspunse el.

— Oh, dacă aş avea destulă îndrăzneală, ți-aş lua mâna şi ți-aş săruta-o.

Tânărul făcu o mişcare, ca pentru a-i întinde mâna lui Aramis; dar fulgerul ce-i țâşnise din ochi i se stinse la marginea pleoapelor, iar mâna i se retrase rece şi neîncrezătoare.

— Să săruți mâna unui deținut! zise el clătinând din cap. La ce bun?

— De ce mi-ai spus – întrebă Aramis – că te simți bine aici? De ce mi-ai spus că nu râvneşti nimic? De ce în sfârşit, vorbindu-mi astfel, mă împiedici, la rându-mi, să fiu sincer cu dumneata?

Aceeaşi strălucire străbătu pentru a treia oară ochii tânărului deținut; dar, ca şi în celelalte rânduri, se stinse fără să fi adus ceva.

— Te fereşti de mine? zise Aramis.

— De ce să mă feresc, domnule?

— Oh, dintr-un motiv foarte simplu: anume, dacă ştii ceea ce e firesc să ştii, trebuie să te fereşti de toată lumea.

— Atunci nu te mira că mă feresc de dumneata, de vreme ce bănuieşti că ştiu ceea ce nu ştiu.

Aramis era cuprins de admirație în fața acestei

dârze rezistențe.

— Oh, mă faci să-mi ies din răbdări, monseniore! strigă el lovind cu pumnul în brațul jilțului.

— Iar eu nu te înțeleg de loc, domnule.

— Ei bine, încearcă de mă înțelege.

Deținutul îl privi în ochi pe Aramis.

— Mi se pare uneori – spuse acesta din urmă – că am în fața mea omul pe care-l caut... dar apoi...

— Apoi... acest om dispare, nu-i aşa? constată deținutul zâmbind. Cu atât mai bine!

Aramis se ridică.

— Hotărât – rosti el – nu mai am nimic de spus unui om care se fereşte de mine în măsura în care o faci dumneata.

— Iar eu – adăugă deținutul pe acelaşi ton – nu am nimic de spus unui om care nu vrea să înțeleagă că un întemnițat trebuie să se ferească de orice.

— Chiar şi de prietenii lui vechi? zise Aramis. Oh, prea multă prudență, monseniore!

— Prieteni vechi? Dumneata eşti unul din prietenii mei vechi?

— Să vedem – zise Aramis – nu-ți mai aduci oare deloc aminte să fi văzut cândva, în satul unde ți-ai petrecut prima copilărie...

— Cunoşti numele acelui sat? întrebă deținutul.

— Noisy-le-Sec, monseniore – răspunse numaidecât Aramis.

— Continuă – spuse tânărul fără ca fața lui să arate că recunoştea sau tăgăduia.

— Ascultă-mă, monseniore – vorbi Aramis – dacă ții neapărat să continuăm acest joc, să ne oprim aci. Am venit să-ți spun o mulțime de lucruri, e adevărat, dar trebuie să-mi dai a înțelege că şi dumneata, la rândul dumitale, simți dorința de a le cunoaşte. Înainte de a vorbi, înainte de a dezvălui lucrurile atât de importante pe care le țin închise în mine, recunoaşte că am nevoie de un ajutor, dacă nu de

sinceritate, de puțină simpatie, dacă nu de încredere. Ei bine, dumneata te menții într-o pretinsă ignoranță, care îmi taie orice avânt... oh, nu pentru ceea ce crezi dumneata. Căci, oricât de neştiutor ai fi, sau oricât de nepăsător ai căuta să pari, nu eşti mai puțin decât ceea ce eşti, monseniore, şi nimic – nimic, mă auzi – nu te va împiedica să fii ceea ce eşti!

— Îți făgăduiesc – zise deținutul – să te ascult cu toată răbdarea. Totuşi, cred că am dreptul să repet întrebarea pe care ți-am mai pus-o: cine eşti dumneata?

— Îți mai aminteşti, sunt cam cincisprezece sau optsprezece ani de atunci, să fi văzut la Noisy-le-Sec un cavaler care venea acolo însoțit de o doamnă, îmbrăcată mai întotdeauna în mătase neagră, cu panglici de culoarea focului în păr?

— Da – răspunse tânărul. O dată m-am interesat de numele acelui cavaler, şi mi s-a spus că se numeşte abatele d'Herblay. M-am mirat că acest abate avea o înfățişare atât de războinică, şi mi s-a răspuns că nu e nimic de mirare în asta, întrucât fusese muşchetar al regelui Ludovic al XIII-lea.

— Ei bine – zise Aramis – acel muşchetar de altădată, abatele de-atunci, episcopul de Vannes mai apoi, duhovnicul dumitale de astăzi, eu sunt.

— Ştiu. Te-am recunoscut.

— Ei bine, monseniore, dacă ştii asta, trebuie să mai adaug un lucru pe care nu-l ştii: anume că, dacă prezența aici a acestui muşchetar, a acestui abate, a acestui episcop, a acestui duhovnic ar fi cunoscută de rege, astă-seară, mâine, cel care a pus totul în joc pentru a veni la dumneata ar vedea lucind securea călăului în fundul unei temnițe mai întunecate şi mai blestemate decât este a dumitale.

Auzind aceste cuvinte rostite cu atâta hotărâre, tânărul se ridică pe pat şi-şi aținti privirile din ce în ce mai scrutătoare în ochii lui Aramis. Urmarea acestei

iscodiri fu că deținutul păru să capete oarecare încredere.

— Da – murmură el – da, mi-aduc bine aminte. Doamna despre care îmi vorbeşti a venit o dată cu dumneata şi de două ori cu femeia...

Se întrerupse.

— Cu femeia care venea să te vadă în fiecare lună, nu-i aşa, monseniore?

— Da.

— Ştii cine era doamna aceea?

Un fulger păru gata să țâşnească din ochii tânărului.

— Ştiu că era o doamnă de la curte – răspunse el.

— Ți-o aminteşti bine pe această doamnă?

— Oh, amintirile mele sunt foarte limpezi în această privință – zise tânărul deținut – am văzut-o o dată pe această doamnă împreună cu un bărbat cam de vreo patruzeci şi cinci de ani; am mai văzut-o o dată cu dumneata şi cu doamna în rochie neagră şi cu panglici de culoarea focului în păr; pe urmă am mai revăzut-o de două ori cu aceeaşi persoană. Aceste patru persoane, împreună cu tutorele meu şi cu bătrâna Perronnette, cu temnicerul şi cu guvernatorul de aici, sunt singurele persoane cărora le-am vorbit vreodată şi, într-adevăr, aproape singurele persoane pe care le-am văzut în viața mea.

— Erai deci şi atunci la închisoare?

— Dacă aici sunt la închisoare, acolo aş putea spune că eram liber, cu toate că libertatea îmi era destul de restrânsă; o casă din care nu ieşeam niciodată, o mare grădină înconjurată de ziduri pe care nu le puteam sări – aceasta era locuința mea; dumneata o cunoşti, fiindcă ai venit acolo. De altfel, obişnuit să trăiesc în îngrădirea acelor ziduri şi a acelei case, n-am simțit niciodată dorința să ies. Deci poți înțelege, domnule, că, nevăzând nimic din

această lume, nu mai doresc nimic, şi dacă ai venit să-mi povesteşti anumite lucruri, vei fi silit să-mi dezvălui totul.

— Aşa voi şi face, monseniore – zise Aramis înclinându-se – căci asta e datoria mea.

— Ei bine, începe atunci prin a-mi spune cine era tutorele meu.

— Un prea bun gentilom, monseniore, un gentilom cinstit mai ales, un preceptor atât al trupului, cât şi al sufletului dumitale. Ai avut a te plânge vreodată de el?

— O, nu, domnule, dimpotrivă; dar acest gentilom mi-a spus adesea că tatăl meu şi mama mea erau morți; acest gentilom mințea sau spunea adevărul?

— Era nevoit să urmeze ordinele ce i se dăduseră.

— Atunci, m-a mințit?

— Numai pe jumătate. Tatăl dumitale e mort.

— Dar mama?

— Ea e moartă pentru dumneata.

— Dar pentru ceilalți trăieşte, nu-i aşa?

— Da.

— Şi eu (tânărul îl scrută pe Aramis), eu sunt osândit să trăiesc în bezna unei închisori?

— Vai, aşa cred!

— Şi asta – continuă tânărul – din pricină că prezența mea în lume ar dezvălui o mare taină?

— O mare taină, da.

— Pentru a întemnița la Bastilia un copil, cum eram eu, înseamnă că duşmanul meu trebuie să fie destul de puternic.

— Este.

— Mai puternic chiar decât mama?

— De ce, adică?

— Pentru că mama m-ar fi apărat.

Aramis şovăi.

— Mai puternic decât mama dumitale, da, monseniore.

— Întrucât doica mea şi gentilomul acela au fost răpiți şi întrucât am fost despărțit de ei în felul acesta, înseamnă oare că eu eram sau că ei erau o mare primejdie pentru duşmanul meu?

— Da, o primejdie de care duşmanul dumitale a scăpat făcând să dispară doica şi gentilomul – răspunse în linişte Aramis.

— Să dispară? întrebă deținutul. Şi cum au dispărut?

— În chipul cel mai sigur – răspunse Aramis – sunt morți.

Tânărul păli uşor şi îşi trecu o mână tremurătoare peste obraz.

— Otrăviți? întrebă el.

— Otrăviți.

Deținutul stătu o clipă pe gânduri.

— De vreme ce aceste două ființe nevinovate – reluă el – singurii mei sprijinitori, au fost ucişi în aceeaşi zi, înseamnă că duşmanul meu trebuie să fie destul de crud, sau că a fost silit de necesitate; căci acel vrednic gentilom şi acea biată femeie n-au făcut niciodată rău cuiva.

— Necesitatea e necruțătoare în familia dumitale, monseniore. De aceea, tot o necesitate mi-a impus, spre marele meu regret, să-ți spun că acel gentilom şi acea doică au fost asasinați.

— Oh, nu-mi aduci nici o veste nouă – zise deținutul încrețindu-şi sprâncenele.

— Cum aşa?

— Bănuiam asta.

— Din ce cauză?

— Am să-ți spun.

În acel moment, tânărul, sprijinindu-se în amândouă coatele, se apropie de fața lui Aramis cu o expresie în care se citea atâta demnitate, abnegație şi

înfruntare chiar, încât episcopul simți electricitatea entuziasmului urcându-se în scântei mistuitoare de la inima lui ofilită spre craniul său tare ca oțelul.

— Vorbeşte, monseniore. Ți-am spus că mi-am pus în primejdie viața spre a veni aici. Oricât de puțin ar însemna viața mea, te rog să o primeşti ca o răscumpărare pentru a dumitale.

— Ei bine – reluă tânărul – iată ce mă face să bănuiesc că, într-adevăr, au fost omorâți doica şi tutorele meu...

— Căruia îi spuneai tată.

— Da, căruia îi spuneam tată, deşi ştiam bine că nu eram fiul său.

— Ce te-a făcut să presupui asta?

— După cum dumneata eşti prea respectuos pentru un prieten, el era prea respectuos pentru un tată.

— Eu – zise Aramis – n-am de ce să mă prefac.

Tânărul dădu din cap şi continuă:

— De bună seamă, nu eram sortit să rămân veşnic întemnițat – zise el – şi ceea ce mă face să cred asta, acum mai ales, este grija ce mi se purta de a face din mine un cavaler cât mai desăvârşit. Gentilomul ce se afla în preajma mea m-a învățat tot ce ştia el însuşi: matematicile, puțină geometrie, astronomie, scrimă, călărie. În fiecare dimineață mânuiam armele într-o sală scundă şi încălecam pe un cal în grădină. Ei bine, într-o dimineață, era vara, căci era tare cald, am adormit în acea sală scundă. Nimic până atunci, în afară de respectul tutorelui meu, nu-mi dăduse de ştire sau nu-mi stârnise bănuielile. Trăiam asemenea copiilor, păsărilor, plantelor, cu aer şi soare; împlinisem cincisprezece ani.

— Aşadar, sunt opt ani de-atunci?

— Da, aproape; am pierdut măsura timpului.

— Iartă-mă, dar ce-ți spunea tutorele dumitale,

ca să te îndemne la treabă?

— Îmi spunea că omul trebuie să caute să-şi facă pe pământ o avere pe care Dumnezeu nu i-a dat-o la naştere; şi adăuga că, sărac, orfan, necunoscut, nu mă puteam bizui decât pe mine însumi, căci nimeni nu se interesa sau nu se va interesa vreodată de persoana mea. Mă aflam deci în acea sală scundă şi, obosit după lecția de scrimă, adormisem. Tutorele meu era în camera lui de la etaj, aflată chiar deasupra mea. Deodată auzii parcă un țipăt scurt, scos de tutorele meu. Apoi strigătul: "Perronnette! Perronnette!" O chema pe doica mea.

— Da, ştiu – zise Aramis. Continuă, monseniore, continuă.

— Pesemne că ea era în grădină, căci tutorele meu coborî scara în mare grabă. Mă sculai, neliniştit fiindcă-l vedeam pe el atât de neliniştit. Deschise uşa vestibulului ce da în grădină, strigând mereu: "Perronnette! Perronnette!" Ferestrele din sala cea scundă dădeau în curte; obloanele acestor ferestre erau trase, dar printr-o crăpătură a oblonului îl văzui pe tutorele meu apropiindu-se de un puț larg, ce se afla aproape chiar sub ferestrele cabinetului său de lucru. Se aplecă peste ghizduri, privi în adâncul puțului şi scoase un nou țipăt, făcând nişte mari gesturi îngrozite. Din locul unde mă găseam, puteam nu numai să văd, dar să şi aud. Am văzut deci, am auzit deci totul.

— Continuă, monseniore, te rog – îl îndemnă Aramis.

— Doamna Perronnette alergă la strigătele tutorelui meu. El îi ieşi înainte, o luă de braț şi o trase spre ghizdul puțului; apoi, plecându-se cu ea peste ghizd, îi spuse: "Priveşte, priveşte! Ce nenorocire!" "Haide, haide, linişteşte-te – îi spunea doamna Perronnette. Ce s-a întâmplat?" "Scrisoarea aceea – strigă tutorele – vezi scrisoarea aceea?" Şi arăta cu

mâna în fundul puțului. "Care scrisoare?" întrebă doica. "Scrisoarea pe care o vezi acolo jos e ultima scrisoare de la regină!" La aceste cuvinte, tresării. Tutorele meu, acela care trecea drept tatăl meu, acela care mă sfătuia mereu să fiu modest şi umil în viață, era în corespondență cu regina! "Ultima scrisoare de la regină? strigă doamna Perronnette, fără să pară mirată de altceva decât că scrisoarea se afla în fundul puțului. Dar cum de-a ajuns acolo?" "O întâmplare, doamnă Perronnette, o întâmplare ciudată! Mă întorceam în odaia mea; când să intru, deschizând uşa, fereastra din fața ei fiind deschisă, s-a stârnit un curent de aer; am văzut atunci o bucată de hârtie luându-şi zborul şi am recunoscut acea hârtie ca fiind scrisoarea reginei; am alergat la fereastră scoțând un țipăt, dar hârtia a fluturat o clipă în aer, apoi a căzut în puț." "Ei bine – a zis doamna Perronnette – dacă scrisoarea a căzut în puț, e ca şi cum ar fi arsă, şi întrucât regina arde ea însăşi toate scrisorile de câte ori vine aici"... De câte ori vine aici! Prin urmare, femeia care venea acolo în fiecare lună era regina? întrebă deținutul, întrerupând o clipă firul povestirii.

— Da – dădu din cap Aramis.

— "Ai dreptate, ai dreptate – continuă bătrânul gentilom – dar în această scrisoare erau unele instrucțiuni. Acum de unde să ştiu ce am de făcut?" "Scrie-i repede reginei, povesteşte-i ce s-a petrecut, şi regina îți va trimite o a doua scrisoare în locul acesteia." "Oh, regina nu va voi să creadă în această întâmplare – a zis cumsecadele bătrân clătinând din cap – va spune că am voit să păstrez această scrisoare, în loc să i-o dau înapoi ca pe celelalte, spre a-mi face din ea o armă. E atât de bănuitoare, iar domnul de Mazarin e atât de... Demonul ăsta de italian e în stare să ne otrăvească la cea dântâi bănuială!"

Aramis zâmbi cu o uşoară legănare a capului.

— "Ştii, doamnă Perronnette, amândoi sunt atât de sperioşi când e vorba de Filip!" Filip era numele meu – precizã deținutul. "Ei bine, atunci nu mai putem sta cu mâinile în sân – zise doamna Perronnette – trebuie să punem pe cineva să coboare în puț." "Da, pentru ca cel care va scoate hârtia să o citească până sus?" "Să aducem pe cineva din sat care nu ştie să citească; aşa vei fi liniştit." "Fie; dar cel care va coborî în puț nu se va gândi oare la însemnătatea unui petic de hârtie pentru care am pus în primejdie viața unui om? Oricum, mi-ai dat o idee, doamnă Perronnette; da, cineva va coborî în puț, şi acel cineva voi fi eu." "Dar, la această propunere, doamna Perronnette se porni să se vaite şi să strige în aşa măsură, să plângă şi să-l roage atât de tare pe bătrânul gentilom, încât el îi făgădui că se va duce să caute o scară destul de lungă pentru ca cineva să poată coborî în puț, în timp ce ea va da fuga la fermă să aducă un băiat mai curajos, căruia îi vor spune că o bijuterie de mare preț a căzut în puț, că această bijuterie era înfăşurată în hârtie, şi cum hârtia s-a desfăcut în apă – observă tutorele meu – nu va fi de mirare să găsească numai scrisoarea deschisă. "Poate că până atunci şi scrisul se va şterge" – zise doamna Perronnette. "N-are a face, numai să avem scrisoarea. Înapoindu-i-o reginei, ea va vedea că n-am trădat-o, şi deci, netrezindu-i bănuieli domnului de Mazarin, nu vom mai avea de ce să ne temem de el." Această hotărâre luată, se despărțiră. Trăsei oblonul la loc şi, văzând că tutorele meu se pregătea să se întoarcă în casă, mă aruncai pe perne cu capul vâjâindu-mi din pricina celor ce auzisem. Tutorele crăpă uşa la câteva clipe după ce mă aruncasem pe perne şi, crezându-mă ațipit, o închise uşor din nou. Abia se închise uşa, că mă sculai iar şi, ațintindu-mi urechea, i-am auzit paşii depărtându-se. Atunci m-am apropiat încă o dată de oblon şi i-am văzut pe tutore şi pe Perronnette

plecând. Rămăsesem singur acasă. Nici nu închiseră bine poarta în urma lor, că, fără să mai pierd timp străbătând vestibulul, am sărit pe fereastră şi am alergat la puț. Acolo m-am aplecat peste ghizduri, aşa cum se aplecase tutorele meu. Un obiect alb şi luminos unduia pe cercurile tremurătoare ale apei verzui. Discul acela strălucitor mă vrăjea şi mă atrăgea; privirea îmi înțepenise acolo, răsuflarea mi se tăiase; puțul mă îmbia cu gura lui largă, cu răcoarea lui din adânc; mi se părea că citesc în fundul apei literele de foc pe care regina le scrisese pe peticul acela de hârtie. Atunci, fără să-mi dau seama ce fac, şi însuflețit de una din acele porniri instinctive ce te împing spre un lucru fatal, legai un capăt al funiei de piciorul cumpenei puțului, apoi lăsai ciutura să coboare în apă, la o adâncime de trei picioare aproape – toate acestea cu cea mai mare băgare de seamă, ca să nu ating prețioasa hârtie, care începea să-şi schimbe culoarea albicioasă devenind verzuie, dovadă că începea să se scufunde; după aceea, cu o cârpă udă în palme, m-am lăsat să alunec pe frânghie spre adânc. Când m-am văzut atârnat deasupra acelui ochi de apă neagră, când am văzut cerul micşorându-se deasupra mea, mă pătrunse fiorul, mă cuprinse amețeala şi părul mi se zbârli în cap; dar voința din mine învingea totul, şi spaima şi amețeala. Atingând apa, mă aplecai dintr-o dată, ținându-mă cu o mână de frânghie, în timp ce pe cealaltă o întinsei şi apucai prețiosul petic de hârtie ce se rupse în două între degetele mele, vârâi cele două bucăți în buzunarul hainei, apoi, sprijinindu-mă cu picioarele de pereții puțului, agățându-mă cu mâinile, vânjos, sprinten, şi mai cu seamă grăbit, ajunsei din nou la ghizdul de afară, pe care, sărindu-l, îl umplui cu apa ce se scurgea de pe partea din jos a trupului meu. Odată ieşit din puț cu prada în mână, începui să alerg prin soare, până în fundul grădinii, unde se afla un fel de

zăvoi. Acolo voiam să mă ascund. În clipa când puneam piciorul în vizuina mea, se auzi clopotul de la poarta cea mare, care suna totdeauna când o deschidea cineva. Era tutorele meu, care se întorcea. Terminasem la timp! Îmi făcui socoteala că îmi rămâneau zece minute până să ajungă la mine, dacă, bănuind unde sunt, ar fi venit într-acolo, şi douăzeci de minute, dacă şi-ar fi dat osteneala să mă caute. Era destul ca să pot citi prețioasa scrisoare, ale cărei bucăți m-am grăbit să le pun una lângă alta. Slovele începuseră să se şteargă. Cu toate acestea, am izbutit s-o descifrez în întregime.

— Şi ce-ai citit, monseniore? întrebă Aramis cu un viu interes.

— Destul de multe, domnule, pentru a-mi da seama că valetul era un gentilom, iar Perronnette, fără să fie o doamnă din lumea mare, era totuşi mai mult decât o slujnică; în sfârşit, că eu însumi mă trăgeam dintr-un neam nobil, întrucât regina Ana de Austria şi primul ministru Mazarin îmi arătau atâta grijă.

Tânărul se opri o clipă, foarte tulburat.

— Şi ce s-a mai întâmplat? întrebă Aramis.

— S-a întâmplat, domnule – răspunse tânărul – că omul adus de tutorele meu n-a mai găsit nimic în puț, cu toate că l-a răscolit peste tot; s-a întâmplat că tutorele meu a văzut ghizdul udat; s-a întâmplat că eu nu mă uscasem încă bine de apă şi că doamna Perronnette a observat că hainele de pe mine erau ude de sus până jos; s-a întâmplat, în sfârşit, să fiu cuprins de o febră puternică din pricina apei reci şi a emoției produse de descoperirea mea, iar acele friguri fură urmate de un delir în timpul căruia am spus totul; astfel că, ajutat de propriile mele mărturisiri, tutorele găsi la căpătâiul meu cele două bucăți ale scrisorii reginei.

— Ah! făcu Aramis. Acum înțeleg totul.

— Din clipa aceea, cele ce-au urmat le presupun. Fără îndoială, bietul gentilom şi sărmana femeie, neîndrăznind să păstreze taina asupra celor ce s-au petrecut, i-au scris numaidecât reginei şi i-au trimis scrisoarea ruptă în două bucăți.

— După care – întrebă Aramis – ai fost arestat şi trimis la Bastilia?

— Precum vezi.

— Apoi cele două slugi ale dumitale au dispărut?

— Vai, da!

— Să-i lăsăm în pace pe cei morți – reluă Aramis – şi să vedem ce putem face pentru cei vii. Mi-ai spus că eşti resemnat.

— Şi ți-o repet.

— Fără să-ți pese de libertate?

— Aşa am spus.

— Fără nici o ambiție, nici un regret, nici un gând?

Tânărul nu răspunse nimic.

— Ei bine – întrebă Aramis – de ce taci?

— Cred c-am vorbit destul – răspunse deținutul – şi că acum e rândul dumitale. Sunt obosit.

— Am să-ți fac pe plac – zise Aramis.

Apoi se reculese şi chipul i se umbri de o adâncă solemnitate. Se simțea că ajunsese la punctul cel mai important al rolului pe care venise să-l joace la închisoare.

— Mai întâi, o întrebare – zise el.

— Care? S-o auzim.

— În casa unde locuiai nu se afla nici o oglindă, nu-i aşa?

— Ce înseamnă cuvântul acesta şi ce este o oglindă? întrebă tânarul. Nu cunosc un asemenea cuvânt.

— Oglinda este o sticlă sau un obiect în care se văd lucrurile din jur, în care îți vezi, de pildă, toate trăsăturile feței, aşa cum dumneata le vezi pe-ale mele

cu ochiul liber.

— Nu, nu exista în casă nimic de acest soi – răspunse tânărul.

Aramis îşi roti privirea de jur împrejur.

— Nici aici nu există – zise el. Aceleaşi măsuri de precauție au fost luate şi aici, ca şi acolo.

— În ce scop?

— Îl vei afla îndată. Deocamdată, iartă-mă, mi-ai spus că te-au învățat matematicile, astronomia, scrima, călăria; nu mi-ai pomenit nimic de istorie.

— Câteodată, tutorele meu îmi povestea mărețele fapte ale regelui Ludovic cel Sfânt, ale lui Francisc I şi ale regelui Henric al IV-lea.

— Atâta tot?

— Cam atâta tot.

— Ei bine, pricep, e şi aici o socoteală: după ce ți s-au luat oglinzile, în care se reflecta prezentul, nu ți s-a vorbit nimic de istorie, în care se reflectă trecutul. De când ai fost închis aici, nu ți s-a dat nici o carte, astfel că multe lucruri, cu ajutorul cărora ai fi putut reconstitui edificiul năruit al amintirilor şi intereselor dumitale, îți sunt necunoscute.

— Aşa e – răspunse tânărul.

— Ascultă, am să-ți spun eu, în câteva cuvinte, ce s-a petrecut în Franța în ultimii douăzeci şi trei sau douăzeci şi patru de ani, adică de la data probabilă a naşterii dumitale, sau, în fine, dacă vrei, din momentul când începe să te intereseze totul.

— Spune.

Şi tânărul îşi reluă înfățişarea gravă, gata de ascultare.

— Ştii cine a fost fiul regelui Henric al IV-lea?

— Ştiu cel puțin cine a fost urmaşul lui.

— De unde ştii asta?

— De pe o monedă, datată din 1610, care-l reprezenta pe regele Henric al IV-lea; de pe o altă monedă, datată din 1612, care-l reprezenta pe regele

Ludovic al XIII-lea. Am presupus, întrucât nu erau decât doi ani între cele două monezi, că Ludovic al XIII-lea trebuie să fi fost urmaşul lui Henric al IV-lea.

— Atunci – întrebă Aramis – ştii că ultimul rege domnitor a fost Ludovic al XIII-lea?

— Ştiu – răspunse tânărul, roşindu-se uşor.

— Ei bine, a fost un Prinț plin de gânduri frumoase, însufleţit de planuri măreţe, planuri amânate însă mereu din pricina vitregiei timpurilor şi a luptelor pe care ministrul său, Richelieu, trebuia să le ducă împotriva seniorilor din Franța. El, personal, vorbesc de Ludovic al XIII-lea, era o fire slabă. A murit tânăr şi într-un chip trist.

— Ştiu asta.

— A fost multă vreme preocupat de grija posterităţii sale. E o grijă chinuitoare asta, pentru Prinţii care trebuie să lase în urma lor mai mult decât o simplă amintire, dacă vor ca gândurile şi strădaniile lor să nu se piardă.

— Regele Ludovic al XIII-lea a murit fără să fi lăsat copii? întrebă deţinutul, zâmbind uşor.

— Nu, însă timp îndelungat a fost lipsit de fericirea de a-i fi avut; nu, însă multă vreme a crezut că va muri fără să aibă urmaşi. Şi acest gând îl dusese la o adâncă deznădejde, când, deodată, soţia lui, Ana de Austria...

Deţinutul tresări.

— Ştii – întrebă Aramis – că soţia lui Ludovic al XIII-lea se numea Ana de Austria?

— Continuă – zise tânărul deţinut fără să-i răspundă.

— Când, deodată – reluă Aramis – regina Ana de Austria dădu de veste că era însărcinată. Bucuria fu mare la această veste şi toate făgăduinţele tindeau către un sfârşit fericit. Într-adevăr, la 5 septembrie 1638, ea născu un băiat.

Aci, Aramis se uită la interlocutorul său şi i se

păru că acesta pălise uşor.

— Vei auzi acum – urmă Aramis – o poveste pe care puțini oameni ar putea să ți-o spună în ceasul de față; căci această poveste e o taină care e socotită moartă o dată cu morții sau îngropată în taina spovedaniei.

— Şi dumneata îmi vei dezvălui această taină? se miră tânărul.

— Oh – zise Aramis cu un accent asupra căruia nimeni nu se putea înşela – nu cred că această taină să fie expusă la ceva, încredințând-o unui deținut care n-are nici o dorință de a ieşi de la Bastilia!

— Ascult, domnule.

— Regina născu, aşadar, un băiat. Dar, în timp ce toată, lumea de la curte se bucura de această veste, în timp ce regele se grăbi să-l arate pe noul născut poporului şi nobilimii, în timp ce se aşeză plin de voioşie la masă pentru a sărbători această naştere fericită, regina, rămasă singură în camera ei, fu apucată pentru a doua oară de durerile facerii şi aduse pe lume un al doilea băiat.

— Oh – zise tânărul, dovedind că ştia mai multe decât mărturisea – eu credeam că DOMNUL s-a născut abia în...

Aramis ridică un deget.

— Lasă-mă să continui – zise el.

Deținutul scoase un suspin de nerăbdare şi aşteptă.

— Da – reluă Aramis – regina născu un al doilea fiu, un al doilea băiat, pe care doamna Perronnette, moaşa, l-a primit în brațele ei.

— Doamna Perronnette! murmură tânărul.

— Câțiva alergară numaidecât în sala unde mânca regeie şi-i spuseră la ureche cele întâmplate; regele se sculă de la masă şi se duse să vadă cu ochii lui. Dar, de data aceasta, pe chipul lui nu se mai citea bucuria, ci un simțământ ce semăna mai degrabă cu

groaza. Doi băieți gemeni îi schimbau în amărăciune bucuria pe care i-o produsese naşterea unuia singur, dat fiind că (şi ceea ce am să-ți spun acum n-ai de unde s-o ştii, desigur), dat fiind că în Franța tronul e moştenit de fiul cel mai mare.

— Ştiu asta.

— Şi că medicii şi jurisconsulții pretind că poate fi pus la îndoială dacă fiul care a ieşit cel dintâi din pântecele mamei sale este cel mai mare prin legile firii şi ale lui Dumnezeu.

Deținutul scoase un strigăt înăbuşit şi se făcu mai aib decât cearşaful de deasupra lui.

— Înțelegi, deci – urmă Aramis – că regele, care se bucurase atât de mult că avea un moştenitor, căzu deodată pradă deznădejdii la gândul că acum avea doi şi că, poate, cel născut la urmă, şi care era necunoscut, va tăgădui mai târziu dreptul la întâietate al celuilalt, care se născuse cu două ceasuri mai înainte şi care, cu două ceasuri mai înainte, fusese recunoscut. Astfel, acest al doilea copil, punându-se în fruntea intereselor sau capriciilor unei partide, ar putea, într-o zi, să semene discordia şi războiul în regat, surpând, prin aceasta, dinastia pe care ar fi trebuit de fapt s-o întărească.

— Oh, înțeleg, înțeleg!... murmură tânărul deținut.

— Ei bine – continuă Aramis – iată ce s-a zvonit, iată ce s-a spus, iată pentru ce unul din cei doi fii ai Anei de Austria, în chip nedemn despărțit de fratele lui, în chip nedemn răpit şi ascuns în cea mai neagră întunecime, iată pentru ce acest al doilea fiu a dispărut, şi a dispărut atât de bine, încât nimeni în Franța nu ştie astăzi dacă el mai trăieşte, în afară de mama lui.

— Da, mama lui care l-a părăsit! strigă deținutul cu o expresie plină de deznădejde.

— În afară – adăugă Aramis – de doamna aceea

în rochie neagră şi cu panglici ca focul, şi în afară de...

— În afară de dumneata, nu-i aşa? Dumneata care îmi povesteşti toate acestea, dumneata care îmi trezeşti în suflet curiozitatea, ura, ambiția şi – cine ştie? – poate setea de răzbunare; în afară de dumneata, domnule, care, dacă eşti omul pe care-l aştept, omul despre care era vorba în bilețel, omul, în sfârşit, pe care Dumnezeu mi-l trimite, trebuie să ai la dumneata...

— Ce? întrebă Aramis.

— Un portret al regelui Ludovic al XIV-lea, care domneşte în acest moment pe tronul Franței.

— Iată portretul – dădu numaidecât răspunsul Aramis, întinzându-i deținutului un medalion de smalț, foarte bine lucrat, în care Ludovic al XIV-lea apărea mândru, frumos, plin de viață, ca să spunem aşa.

Deținutul luă repede portretul şi-şi fixă ochii asupra lui, ca şi cum ar fi vrut să-l mănânce din priviri.

— Şi acum, monseniore – zise Aramis – iată şi o oglindă.

Episcopul îi lăsă deținutului timp să-şi rânduiască gândurile.

— Îngrozitor! Îngrozitor! murmură tânărul privind cu înmărmurire portretul lui Ludovic al XIV-lea şi propriul său chip răsfrânt în oglindă.

— Ce zici de asta? îl întrebă atunci Aramis.

— Zic că sunt pierdut – răspunse captivul. Regele nu mă va cruța niciodată.

— Iar eu mă întreb – spuse episcopul aruncându-i deținutului o privire scânteietoare, plină de înțeles – eu mă întreb care din doi este regele, cel din portret sau cel pe care-l văd în această oglindă?

— Regele, domnule, e cel care stă pe tron – răspunse tânărul cu tristețe – e cel care nu zace în

închisoare, ci, dimpotrivă, îi trimite pe alții acolo. Regalitatea înseamnă putere, iar eu, vezi bine, n-am nici o putere.

— Monseniore – răspunse Aramis cu un respect pe care nu-l arătase până atunci – regele, ascultați-mă bine, va fi, dacă veți voi, acela care, ieşind din închisoare, va şti să se mențină pe tronul pe care-l vor aşeza prietenii lui.

— Domnule, nu mă duce în ispită – rosti deținutul cu amărăciune.

— Monseniore, nu vă lăsați pradă slăbiciunii – stărui Aramis cu îndărătnicie. V-am adus toate dovezile naşterii voastre; cercetați-le, dovediți-vă vouă înşivă că sunteți un fiu de rege, şi după aceea să pornim la acțiune.

— Nu, nu, e cu neputință.

— Afară numai dacă – adăugă episcopul cu ironie – nu e scris în zodia neamului vostru ca frații îndepărtați de tron să fie, toți, nişte prinți fără merite şi lipsiți de onoare, ca domnul Gaston de Orléans, unchiul vostru, care de zece ori a conspirat împotriva regelui Ludovic al XIII-lea, fratele său.

— Unchiul meu Gaston de Orléans a conspirat împotriva fratelui său? strigă prințul îngrozit. A conspirat ca să-l detroneze?

— Da, monseniore, pentru nimic altceva.

— Dar ce-mi spui dumneata, domnule?

— Adevărul.

— Şi a avut prieteni... devotați?

— Ca mine față de voi.

— Ei bine, şi ce-a făcut? A dat greş?

— A dat greş, dar mereu din vina lui, şi, pentru a-şi răscumpăra, nu viața, căci viața fratelui regelui e sacră şi nimeni nu se poate atinge de ea, ci pentru a-şi răscumpăra libertatea, unchiul vostru a jertfit viața tuturor prietenilor săi, unul după altul. De aceea, el este astăzi o ruşine pentru istorie şi e blestemat de o

sută de nobile familii din acest regat.

— Înțeleg, domnule – rosti prințul – şi unchiul meu şi-a ucis prietenii din slăbiciune sau din trădare?

— Din slăbiciune; ceea ce, pentru prinți, e totdeauna o trădare.

— Dar nu se poate să dai greş şi din neştiință, din nepricepere? Crezi oare că unui biet captiv ca mine, crescut nu numai departe de curte, dar şi departe de lume, crezi oare că i-ar sta în putință să-i ajute pe acei dintre prietenii lui care ar încerca să-l slujească?

Şi cum Aramis se pregătea să răspundă, tânărul strigă deodată, cu o tărie ce dovedea plămada nobilă a sângelui său:

— Noi vorbim aici de prieteni, dar ce fericită întâmplare ar putea să-mi aducă mie prieteni, mie care nu sunt cunoscut de nimeni şi care n-am, pentru a mi-i face, nici libertate, nici bani, nici putere?

— Mi se pare că am avut onoarea de a-mi oferi serviciile alteței voastre regale.

— Oh, nu mă numi astfel, domnule: e o bătaie de joc, sau o barbarie. Nu mă face să mă gândesc la altceva în afară de zidurile închisorii ce mă înconjoară; lasă-mă să-mi iubesc mai departe, sau măcar să-mi îndur sclavia şi întunericul în care sunt aruncat.

— Monseniore! Monseniore! Dacă-mi mai spuneți o dată aceste cuvinte descurajate, dacă, după ce ați avut dovada naşterii voastre, veți arăta aceeaşi slăbiciune de spirit, de însuflețire, de voință, voi asculta îndemnul vostru şi voi dispărea, voi renunța să mai slujesc un stăpân căruia venisem să-i ofer, cu atâta înflăcărare, cu atâta devotament, viața şi sprijinul meu.

— Domnule – replică prințul – înainte de a-mi fi spus tot ceea ce mi-ai spus, n-ar fi fost oare mai bine să te gândeşti că îmi zdrobeşti astfel inima pentru

totdeauna?

— Asta am şi vrut să fac, monseniore.

— Domnule, pentru a-mi vorbi de mărire, de putere, de regalitate chiar, n-ai găsit alt loc mai bun decât o închisoare? Vrei să mă faci să cred în strălucire, şi noi ne ascundem în beznă! Ridici în slavă gloria, şi ne înăbuşim cuvintele sub perdelele acestui pat mizerabil! Vrei să-mi arăți atotputernicia, dar eu aud paşii temnicerului pe coridor, aceşti paşi care te fac şi pe dumneata să tremuri mai rău decât mine! Pentru a mă face mai puțin neîncrezător, scoate-mă de la Bastilia. Dă aer plămânilor mei, pinteni picioarelor, o spadă brațului, şi vom începe să ne înțelegem.

— Tocmai asta este şi intenția mea, monseniore, să vă dau toate acestea, ba chiar mai mult decât atât. Dar, le vreți cu adevărat?

— Ascultă încă o dată, domnule – îl întrerupse prințul. Ştiu că se află străji la fiecare galerie, zăvoare la fiecare uşă, tunuri şi soldați la fiecare poartă. Cu ce vei învinge dumneata străjile şi vei amuți tunurile? Cu ce vei sfărâma zăvoarele şi porțile?

— Monseniore, cum v-a parvenit acel bilet pe care l-ați citit şi care vestea sosirea mea aici?

— Când e vorba de o scrisorică, poți cumpăra uşor un temnicer.

— Dacă se poate cumpăra unul, se pot cumpăra şi zece.

— Ei bine, admit că ar fi cu putință să fie scos un biet captiv de la Bastilia, să fie chiar ascuns, pentru ca oamenii regelui să nu-i dea de urmă; este posibil, iarăşi, ca nenorocitul să fie ținut bine într-un adăpost necunoscut de nimeni.

— Monseniore! zise Aramis cu un surâs.

— Admit că acela care ar face toate astea pentru mine este mai mult decât un om; dar, dacă spui că sunt un prinț, un frate al regelui, cum îmi vei reda

rangul şi puterea pe care mama şi fratele meu mi le-au răpit? Şi dacă trebuie să duc o viaţă de lupte şi de vrăjmăşii, cum mă vei face să înving în aceste lupte şi să nu fiu învins de duşmanii mei? Ah, domnule, ia gândeşte-te! Aruncă-mă, chiar mâine, într-o peşteră întunecată, în fundul unui munte; dă-mi bucuria să ascult în libertate murmurul apelor şi al ogoarelor, să văd în libertate soarele în azur sau cerul răscolit de furtună, mi-e de-ajuns atâta! Nu-mi făgădui mai mult, căci, într-adevăr, nu-mi poţi da mai mult, şi ar fi o crimă să mă amăgeşti, de vreme ce te socoţi prietenul meu.

Aramis stătea şi asculta în tăcere.

— Monseniore – rosti el după o clipă de gândire – admir înţelepciunea atât de dreaptă şi de hotărâtă care vă călăuzeşte cuvintele; sunt fericit că mi-am putut ghici regele.

— Iarăşi! Iarăşi!... Ah, fie-ţi milă – strigă prinţul strângându-şi între palmele îngheţate fruntea acoperită de o sudoare fierbinte – nu abuza de mine; n-am nevoie să fiu rege, domnule, pentru a fi cel mai fericit dintre oameni.

— Eu însă, monseniore, vreau să fiţi rege pentru fericirea întregii omeniri.

— Ah! făcu prinţul cu o nouă neîncredere stârnită de acest cuvânt. Ah, dar ce are să-i reproşeze omenirea fratelui meu?

— Am uitat să spun, monseniore, că, dacă aţi voi să vă lăsaţi călăuzit de mine şi aţi consimţi să deveniţi cel mai puternic Prinţ de pe faţa pământului, veţi servi interesele tuturor prietenilor pe care-i ştiu străduindu-se pentru izbânda cauzei noastre, şi aceşti prieteni sunt foarte mulţi.

— Foarte mulţi?

— Iar numărul lor păleşte în faţa puterii lor, monseniore.

— Explică-te.

— Cu neputință! Mă voi explica, o jur înaintea lui Dumnezeu, care mă aude, în ziua când vă voi vedea aşezat pe tronul Franței.

— Dar fratele meu?

— Îi veți hotărî soarta. Îl plângeți cumva?

— Pe el, care mă lasă să mor într-o temniță? Nu, nu-l plâng de loc!

— Cu atât mai bine!

— Ar putea veni el însuşi în această închisoare, să mă ia de mână şi să-mi spună: "Fratele meu, Dumnezeu ne-a făcut ca să ne iubim, nu să ne învrăjbim. Am venit la tine. O prejudecată sălbatică te-a osândit să pieri în întuneric, departe de oameni, lipsit de bucurii. Vreau să te aşez lângă mine, vreau să-ți prind la cingătoare spada tatălui nostru. Te vei folosi oare de această apropiere ca să mă gâtui sau să mă constrângi? Vei ridica această spadă ca să-mi verşi sângele?"... "Oh, nu – i-aş răspunde – te privesc ca pe salvatorul meu şi te voi respecta ca pe stăpânul meu. Îmi dai mai mult decât mi-a dat însuşi Dumnezeu. Prin tine, mi-am recăpătat libertatea; prin tine, am dreptul să iubesc şi să fiu iubit în această lume."

— Şi v-ați ține cuvântul, monseniore?

— Oh, pe viața mea!

— Pe câtă vreme astăzi?...

— Pe câtă vreme astăzi simt ca există vinovați pe care am datoria să-i pedepsesc...

— În ce fel, monseniore?

— Ce spui de această asemănare pe care Dumnezeu a pus-o între mine şi fratele meu?

— Spun că în această asemănare e un semn al providenței pe care regele n-ar fi trebuit să-l nesocotească; spun că mama voastră a săvârşit o nelegiuire deosebindu-i prin fericire şi prin noroc pe aceia pe care natura i-a zămislit atât de asemănători în pântecele ei, şi ajung la concluzia că pedeapsa nu

poate fi alta decât restabilirea echilibrului.

— Ceea ce înseamnă...?

— Că dacă vă voi reda locul ce vi se cuvine pe tronul fratelui vostru, fratele vostru vă va lua locul în închisoare.

— Vai, suferința e prea mare în închisoare, mai ales după ce-ai sorbit din plin din cupa vieții!

— Alteța voastră regală va fi totdeauna liber să facă ceea ce va vrea; va ierta, dacă va crede de cuviință, după ce va fi pedepsit.

— Bine. Şi acum ştii un lucru, domnule?

— Spuneți, prințul meu.

— Nu te voi mai asculta de loc decât după ce vom fi în afara zidurilor Bastiliei.

— Tocmai voiam să-i spun alteței voastre regale că nu voi mai avea onoarea de a o vedea decât o singură dată.

— Când?

— În ziua când prințul meu va ieşi dintre aceste ziduri negre.

— Să te audă Dumnezeu! Cum mă vei preveni?

— Venind să vă iau de aici.

— Dumneata însuți?

— Prințul meu, nu veți părăsi această încăpere decât împreună cu mine, iar dacă veți fi silit să o faceți în lipsa mea, amintiți-vă că nu va fi din hotărârea mea.

— Altfel spus, nici un cuvânt nimănui, în afară de dumneata?

— Nimănui, în afară de mine.

Aramis făcu o plecăciune adâncă. Prințul îi întinse mâna.

— Domnule – zise el cu un accent ce-i pornea de-a dreptul din inimă – am să-ți spun un ultim cuvânt. Chiar dacă ai venit la mine cu gândul să mă pierzi, chiar dacă nu eşti decât o unealtă în mâinile duşmanilor mei, chiar dacă din această convorbire a

noastră, în cursul căreia mi-ai citit până în adâncul inimii, va rezulta pentru mine ceva mai rău decât captivitatea, adică moartea, ei bine, fii binecuvântat, căci vei fi pus capăt chinurilor mele şi-mi vei fi adus liniştea în locul cumplitelor torturi ce mă sfâşie aici de opt ani încoace.

— Monseniore, aşteptați ca să mă puteți judeca – zise Aramis.

— Am spus că te voi binecuvânta şi te voi ierta. Dacă, dimpotrivă, ai venit să-mi redai locul pe care Dumnezeu mi l-a hărăzit sub soarele norocului şi al gloriei, dacă, datorită dumitale, voi putea trăi în amintirea oamenilor şi voi face cinste neamului meu prin câteva fapte de seamă sau prin câteva lucruri de bine făcute poporului meu, dacă de pe cea din urmă treaptă unde lâncezesc mă voi ridica în culmea onorurilor, ajutat de brațul dumitale generos, ei bine, cu dumneata, pe care te binecuvântez şi-ți mulțumesc, cu dumneata voi împărți gloria şi puterea mea! Şi încă vei fi prea puțin răsplătit; partea dumitale va fi mereu neîndeajuns de mare, căci niciodată nu voi izbuti să împart cu dumneata întreaga fericire pe care îmi vei fi dăruit-o.

— Monseniore – rosti Aramis mişcat de paliditatea şi de însufleţirea tânărului – nobleţea inimii voastre mă umple de bucurie şi de admirație. Nu altețа voastră regală va trebui să-mi mulțumească, ci urmaşii voştri pe care-i veți învеşmânta în glorie. Da, vă voi fi dat mai mult decât viața, vă voi dărui nemurirea.

Tânărul îi întinse mâna; Aramis căzu în genunchi şi i-o sărută.

— Oh! exclamă prințul cu o modestie fermecătoare.

— Este primul omagiu ce i se aduce viitorului nostru rege – zise Aramis. Când vă voi revedea, voi spune: "Bună ziua, sire!"

— Până atunci – strigă tânărul ducându-şi degetele albe şi subțiri la inimă – până atunci cruță-mi viața şi de visuri, şi de alte încercări, căci mi s-ar zdrobi! Oh, domnule, ce mică e temnița mea, ce scundă e fereastra aceea, ce strâmte sunt uşile! Cum de s-a putut oare ca atâta măreție, atâta splendoare, atâta fericire să se abată încoace şi să se oprească la mine?

— Alteța voastră regală mă umple de mândrie lăsând să se înțeleagă că eu am adus toate acestea aici.

Şi bătu numaidecât în uşă. Temnicerul o deschise, împreună cu Baisemeaux, care, sfâşiat de nelinişte şi teamă, începuse, fără voia lui, să asculte la uşă. Din fericire, nici unul, nici altul dintre cei doi vorbitori nu uitaseră să-şi înăbuşe glasul chiar în cele mai cutezătoare elanuri ale pasiunii.

— Ce spovedanie lungă! zise guvernatorul încercând să râdă. Ar fi putut crede cineva vreodată că un osândit, un om aproape mort, a săvârşit păcate atât de multe şi atât de grele?

Aramis tăcu. Era nerăbdător să iasă de la Bastilia, unde taina ce-l copleşea făcea parcă şi mai mare greutatea zidurilor. Când ajunseră din nou în cabinetul lui Baisemeaux, zise:

— Să vorbim despre afacerile noastre, scumpul meu guvernator.

— Vai! suspină Baisemeaux.

— Voiai să-mi ceri polița pentru cele o sută cincizeci de mii de livre? întrebă episcopul.

— Şi să vărs o treime din sumă – adăugă cu un oftat adânc bietul guvernator, care făcu trei paşi spre dulapul de fier.

— Iată-ți chitanța – zise Aramis.

— Iată şi banii – răspunse domnul Baisemeaux cu un întreit oftat.

— Ordinul mi-a spus numai să dau o chitanță

pentru cele o sută cincizeci de mii de livre – adăugă Aramis – nu mi-a spus să iau şi banii. Cu bine, domnule guvernator!

Şi plecă, lăsându-l pe Baisemeaux mai mult decât sufocat de surprindere şi bucurie în faţa acestui dar regesc, făcut cu atâta mărinimie de către duhovnicul special de la Bastilia.

V

CUM MOUSTON SE ÎNGRĂŞASE FĂRĂ ŞTIREA LUI PORTHOS, ŞI NECAZURILE CE REZULTARĂ DIN ACEASTA PENTRU VREDNICUL GENTILOM

După plecarea lui Athos la Blois, Porthos şi d'Artagnan rareori se mai găseau împreună. Unul avea de îndeplinit o slujbă obositoare pe lângă rege, celălalt se ocupa cu o mulţime de cumpărături de mobile, pe care îşi pusese în gând să le ducă la moşiile sale şi cu ajutorul cărora voia să întocmească, la diversele lui reşedinţe, un lux asemănător cu acela de la curte, a cărui strălucire avusese prilejul s-o vadă atunci când fusese invitat la maiestatea sa.

D'Artagnan, prieten credincios ca totdeauna, într-o dimineaţă când serviciul îi îngădui câteva clipe de răgaz, se gândi la Porthos şi, îngrijorat că nu mai auzise vorbindu-se despre el de mai bine de cincisprezece zile, se îndreptă spre locuinţa lui, unde îl prinse la scularea din pat. Vrednicul baron părea îngândurat; ba mai mult decât îngândurat, amărât. Stătea pe marginea patului, pe jumătate gol, cu picioarele atârnându-i, contemplând un purcoi de haine ce umpleau toată duşumeaua cu ciucurii, galoanele, broderiile şi amestecul lor de culori ţipătoare şi împestriţate.

Porthos, trist şi visător ca iepurele lui La Fontaine, nu-l văzu intrând pe d'Artagnan, pe care, de altfel, îl ascundea în acel moment, cu spatele lui, domnul Mouston, a cărui corpolenţă personală, destul de mare spre a ascunde un om de vederea altui om, era în clipa aceea dublată de desfăşurarea unei haine bălţate, pe care intendentul i-o arăta stăpânului său ţinând-o de mâneci, în aşa fel ca să se vadă bine pe toate părţile.

D'Artagnan se opri în prag şi-l cercetă pe Porthos cu un ochi nedumerit; apoi, întrucât prezenţa purcoiului de haine aruncate pe parchet rupea suspinuri adânci din pieptul vredniculuI gentilom, d'Artagnan îşi spuse că e momentul să-l smulgă din această dureroasă contemplaţie şi tuşi uşor spre a-şi anunţa sosirea.

— Ah! făcu Porthos, a cărui faţă se lumină de bucurie. Ah, ah, iată-l pe d'Artagnan! Acum o să-mi vină, în sfârşit, o idee!

Mouston, la aceste cuvinte, bănuind ce se petrecea la spatele lui, se dădu la o parte, zâmbind cu blândeţe către prietenul stăpânului său care se văzu astfel scăpat de obstacolul ce-i stătea în cale, împiedicându-l să se îndrepte spre d'Artagnan. Porthos, făcând să-i trosnească genunchii vânjoşi, se ridică în picioare şi, din doi paşi, străbătu odaia şi fu în faţa lui d'Artagnan, pe care-l strânse la piept cu o dragoste ce părea să prindă tot mai multă putere cu fiecare zi ce se scurgea.

— Ah – repetă el – tu eşti totdeauna binevenit, dragă prietene, dar astăzi ai picat mai bine ca oricând!

— Haide, haide, ce-i tristeţea asta pe tine? îl întrebă d'Artagnan.

Porthos răspunse printr-o privire ce exprima un mare năduf.

— Ei bine, spune-mi totul, Porthos prietene, afară numai dacă nu e la mijloc vreo taină.

— Mai întâi, prietene – zise Porthos – ştii că eu nu am niciodată taine față de tine. Ascultă deci ce mă apasă.

— Stai, Porthos, lasă-mă întâi să-mi descurc picioarele din acest vălmăşag de postavuri, mătăsuri şi catifele.

— Oh, calcă fără grijă – zise cu dispreț Porthos – toate sunt nişte cârpe.

— La dracu! Cârpe, Porthos? Postavul ăsta de douăzeci de livre cotul, mătasea asta minunată, catifeaua asta regească?

— Găseşti, dar, că hainele astea...?

— Sunt splendide, Porthos, splendide! Pun rămăşag că numai tu ai aşa ceva în toată Franța, şi presupunând că n-ai să-ți mai faci nici una şi că ai să trăieşti o sută de ani, ceea ce nu m-ar mira de loc, ai putea să porți încă haine noi-nouțe chiar şi în ziua morții tale, fără să mai trebuiască să dai cu nasul pe la vreun croitor de azi şi până atunci.

Porthos clătină din cap.

— Haide, prietene – zise d'Artagnan – tristețea asta, care nu-ți stă în fire, mă îngrozeşte. Dragul meu Porthos, s-o dăm la naiba, şi cu cât mai repede, cu atât mai bine!

— Da, prietene, s-o dăm – zise Porthos – numai să se poată.

— Ai primit vreo veste rea de la Bracieux, prietene?

— Nu; pădurea a fost tăiată, dând o cantitate de lemne cu o treime mai mult decât mă aşteptam.

— Atunci, a pierit peştele din heleşteiele de la Pierrefonds?

— Nu, prietene; cu toate că s-a pescuit din belşug, cu ceea ce a mai rămas s-ar putea împuia toate bălțile din împrejurimi.

— Nu cumva castelul de la Vallon va fi fost distrus de vreun cutremur?

— Nu, prietene, dimpotrivă: un trăsnet a căzut la o sută de paşi de castel şi a făcut să țâşnească un izvor într-un loc unde nu era nici un pic de apă.

— Ei bine, atunci ce s-a întâmplat?

— Am primit o invitație pentru serbarea de la Vaux – răspunse Porthos cu o mutră de înmormântare.

— Într-adevăr, ai de ce să te plângi! Regele a pricinuit, în căsniciile de la curte, mai bine de o sută de certuri cumplite, refuzând anumite invitații. Prin urmare, dragă prietene, te pregăteşti de călătorie la Vaux! Auzi, auzi, auzi!

— Ah, Doamne, da!

— O să ai ce vedea acolo, dragă prietene.

— Vai, nu mă îndoiesc de asta!

— Tot ce are Franța mai de soi se va întâlni la Vaux.

— Ah! făcu Porthos smulgându-şi de deznădejde câteva fire de păr.

— Ei, Doamne! exclamă d'Artagnan. Eşti cumva bolnav, prietene?

— Sunt mai zdravăn ca Podul Nou din Paris, pe toți dracii! Nu-i asta.

— Dar ce este atunci?

— Este că n-am haine. D'Artagnan rămase uluit.

— N-ai haine, Porthos? strigă el. N-ai haine, când eu văd mai mult de cincizeci de costume aruncate pe jos?

— Cincizeci, da, dar nici unul care să-mi vină!

— Cum nici unul care să-ți vină? Ce, nu ți se ia măsura când te duci la croitor?

— Ba da – răspunse Mouston – dar, din nenorocire, eu m-am îngrăşat.

— Cum adică te-ai îngrăşat?

— M-am făcut mai gros, cu mult mai gros decât domnul baron. Credeți oare aşa ceva, domnule?

— La dracu, dar asta se vede cât de colo!

— Auzi, nesocotitule – strigă Porthos – se vede cât de colo!

— Dar, în sfârşit, dragul meu Porthos – reluă d'Artagnan cu o uşoară nerăbdare – nu înțeleg de ce nu ți-ar mai veni hainele ție din pricină că s-a îngrăşat Mouston.

— Am să-ți explic numaidecât, prietene – zise Porthos. Îți mai aduci aminte că mi-ai povestit odată despre un general roman, Antoniu, care punea totdeauna şapte mistreți la frigare, în locuri diferite, pentru ca să aibă masa pregătită oriunde s-ar afla şi la orice oră din zi? Ei bine, şi eu, întrucât s-ar fi putut să fiu chemat dintr-un moment într-altul la curte şi să rămân acolo o săptămână, am luat hotărârea să am totdeauna pregătite şapte costume pentru această împrejurare.

— Straşnică judecată, Porthos! Numai că trebuie să ai averea ta ca să-ți poți îngădui asemenea fantezii. Fără a mai ține socoteală de timpul pe care-l pierzi cu luatul măsurilor. Căci moda se schimbă atât de des?

— Tocmai de aceea – zise Porthos – mă bucuram că am descoperit un mijloc care să mă scape de bătaia de cap.

— Ia spune, Porthos, ce mijloc ai găsit? La dracu, nu m-am îndoit niciodată de istețimea minții tale!

— Îți aminteşti că Mouston era slab?

— Da, pe vremea când se numea Mousqueton.

— Dar îți mai aduci aminte şi de timpul când a început să se îngraşe?

— Nu, nu mai mi-amintesc. Te rog să mă ierți, dragă Mouston.

— Oh, domnul n-are nici o vină – zise Mouston cu un aer binevoitor – domnul era la Paris, iar noi eram la Pierrefonds.

— În sfârşit, dragă Porthos, a fost o vreme când Mouston a început să se îngraşe. Asta voiai să spui, nu-i aşa?

— Da, prietene, şi mă bucuram foarte mult atunci.

— Drace, cred şi eu – zise d'Artagnan.

— Înțelegi – continuă Porthos – de câte griji mă scutea asta?

— Nu, dragă prietene, nu înțeleg; dar, dacă ai să-mi explici...

— Numaidecât, prietene. Mai întâi, după cum ai spus, e o pierdere de vreme cu luatul măsurii, chiar dacă n-ai face asta decât o dată la cincisprezece zile. Şi apoi s-ar putea să fii în călătorie, şi dacă vrei să ai totdeauna la îndemână şapte costume... În fine, prietene, mi-e groază să mă las pe mâna fitecăruia să-mi ia măsura. Eşti sau nu eşti gentilom, ce naiba! Să te laşi pipăit de un caraghios, care-ți măsoară piciorul, mijlocul, spatele, e umilitor, zău! Oamenii ăştia te găsesc prea umflat ici, prea scobit dincolo; îți cunosc toate părțile slabe şi toate părțile tari. Ce mai, când scapi din mâinile unui croitor, te asemeni cu acele lăcaşuri întărite cărora un spion a venit să le ia grosimea zidurilor, adâncimea bolților.

— Într-adevăr, dragul meu Porthos, ai nişte idei care numai ție îți pot trece prin cap!

— Eh, înțelegi, când eşti inginer...

— Şi când ai fortificat Belle-Isle... Ai dreptate, dragul meu!

— Mi-a venit deci o idee, şi fără îndoială că ea ar fi fost bună, fără nesocotința domnului Mouston.

D'Artagnan îi aruncă o privire lui Mouston, care răspunse la această privire printr-o uşoară mişcare a trupului, ce voia să spună: "Ai să vezi îndată dacă sunt eu vinovat în toate astea".

— Mă bucuram, aşadar – reluă Porthos – văzându-l pe Mouston că se îngraşă, şi chiar îl ajutam din toate puterile să facă nițică burticică, dându-i mâncare cât mai bună, cu speranța că va ajunge să mă egaleze în grosime, şi atunci îl voi putea trimite pe

el să i se ia măsura în locul meu.

— Drace! Drace! Acum pricep! strigă d'Artagnan. În felul acesta, nu-ți mai pierdeai vremea şi scăpai de toate acele umilințe.

— Ei, închipuieşte-ți bucuria mea când, după un an şi jumătate de îndopare cu hrană bună, căci îmi dădeam osteneala de a-l hrăni eu însumi pe nemernicul ăsta...

— Şi eu îmi dădeam toată silința, domnule – zise Mouston cu modestie.

— Asta aşa e. Închipuieşte-ți, deci, bucuria mea când văzui, într-o dimineață, că Mouston trebuia să-şi sugă burta, aşa cum mi-o sugeam eu însumi, ca să poată trece prin mica uşă secretă pe care blestemații de arhitecți au făcut-o la odaia răposatei doamne du Vallon, în castelul de la Pierrefonds. Şi, fiindcă veni vorba de această uşă, prietene, te-aş întreba, pe tine care le ştii pe toate, cum se poate ca neisprăviții aceia de arhitecți, care, prin meseria lor, ar trebui să aibă compasul în ochi, să se fi gândit să facă asemenea uşi, prin care nu pot trece decât persoane slabe?

— Astfel de uşi – răspunse d'Artagnan – sunt menite pentru curtezani; or, curtezanii sunt îndeobşte persoane subțiri şi mlădioase.

— Doamna du Vallon nu avea curtezani – îl întrerupse Porthos cu fală.

— Foarte adevărat, dragul meu – zise d'Artagnan – dar arhitecții s-au gândit, pesemne, la cazul că te vei însura a doua oară.

— Ah, se poate – încuviință Porthos. Şi acum, că sunt lămurit în privința uşilor prea înguste, să ne întoarcem la îngrăşarea lui Mouston. Dar observă că aceste două lucruri se leagă între ele, prietene. Am băgat de seamă că totdeauna ideile se înlănțuie unele cu altele. Astfel, admiră acest fenomen. d'Artagnan: îți vorbeam de Mouston, care e gras, şi am ajuns la doamna du Vallon...

— Care era slabă.

— Hm, asta nu ți se pare extraordinar?

— Dragul meu, un învățat care îmi e prieten, domnul Costar, a făcut aceeaşi constatare ca şi tine, şi el numea asta cu un cuvânt grecesc pe care nu mi-l mai amintesc.

— Ah, descoperirea mea nu e nouă deci? strigă Porthos cu uimire. Şi eu care credeam că am găsit-o cel dintâi!

— Dragul meu, ăsta e un fapt cunoscut dinainte de Aristotel, adică de acum aproape două mii de ani.

— Ei bine, asta nu înseamnă că el e mai puțin adevărat – zise Porthos, încântat că fusese pus în rând cu înțelepții din antichitate.

— Minunat! Dar să ne întoarcem la Mouston. L-am lăsat îngrăşându-se văzând cu ochii, aşa mi se pare.

— Da, domnule – zise Mouston.

— În regulă – rosti Porthos. Mouston se îngraşă deci aşa de tare, că-mi întrecu aşteptările, atingând la un moment dat măsura mea, lucru de care mă putui convinge într-o zi când îl văzui pe păcătosul ăsta îmbrăcat cu o haină făcută dintr-o vestă de-a mea; o vestă ce făcea o sută de pistoli numai prin broderiile sale.

— Voiam s-o încerc, domnule – zise Mouston.

— Din clipa aceea – reluă Porthos – am hotărât ca Mouston să intre în legătură cu croitorii mei şi să i se ia măsura în locul meu şi pentru mine.

— Foarte bine te-ai gândit, Porthos; însă Mouston e cu o palmă şi jumătate mai scund decât tine.

— Ştiu. Dar i se lua măsura până la pământ, astfel că pulpana hainei făcută după măsura lui îmi venea mie până deasupra genunchilor.

— Ce noroc pe tine, Porthos! Aşa ceva numai ție ți se putea întâmpla!

— Eh, da, laudă-mă, ai şi de ce! Chiar în vremea aceea, adică acum aproape doi ani şi jumătate, a trebuit să plec la Belle-Isle, şi ca să am totdeauna gata, pentru orice împrejurare, câte un costum după ultima modă, i-am lăsat vorbă lui Mouston să-şi facă în fiecare lună câte un rând de haine.

— Şi te pomeneşti că Mouston nu ți-a ascultat sfatul! Ah, ah, ai fi de neiertat, Mouston!

— Dimpotrivă, domnule, dimpotrivă!

— Nu, ce-i drept, n-a uitat să-şi facă haine, dar a uitat să mă anunțe că se îngrăşa mereu.

— Doamne, nu e vina mea, domnule; croitorul dumneavoastră n-a găsit de cuviință să-mi spună că mă îngrăşam.

— Astfel încât – urmă Porthos – nemernicul, în timp de doi ani, a crescut cu optsprezece şchioape în grăsime, şi ultimele douăsprezece costume îmi sunt unele mai largi decât altele, de la o palmă până la o palmă şi jumătate.

— Dar celelalte, lucrate la început, când aveați amândoi aceeaşi grosime?

— Nu mai sunt la modă, scumpul meu prieten, şi dacă le-aş îmbrăca aş avea aerul că viu din Siam şi că n-am mai călcat pe la curte de doi ani de zile.

— Îți înțeleg necazul. Ia spune, câte costume noi ai? Treizeci şi şase? Şi totuşi nu ai nici unul! Ei bine, trebuie să ți-l faci pe al treizeci şi şaptelea; celelalte treizeci şi şase îi vor rămâne lui Mouston.

— Ah, domnule – zise Mouston cu un aer mulțumit – adevărul este că domnul a fost totdeauna bun cu mine.

— La dracu! Crezi că nu m-am gândit şi eu la asta sau că m-a împiedicat zgârcenia? Dar nu mai sunt decât două zile până la serbarea de la Vaux; am primit invitația ieri şi l-am chemat pe Mouston să vină aici cu toată garderoba; abia azi-dimineață mi-am dat seama de nenorocirea în care mă aflu, şt nici un

croitor la modă nu s-ar putea însărcina să-mi facă un costum în două zile.

— Adică un costum lucrat în fir de aur, nu-i aşa?

— Aşa îl vreau!

— O să aranjăm noi totul. Nu pleci decât peste trei zile, da? Invitațiile sunt pentru miercuri, iar azi e duminică dimineața.

— Ştiu, însă Aramis m-a sfătuit să fiu la Vaux cu douăzeci şi patru de ceasuri mai devreme.

— Cum, Aramis?

— Da, Aramis mi-a adus invitația.

— Ah, foarte bine, înțeleg. Eşti invitat din partea domnului Fouquet.

— Nu. Din partea regelui, prietene. Pe bilet scrie, negru pe alb: "Domnul baron du Vallon e înştiințat că regele a binevoit să-l treacă pe lista invitaților..."

— Foarte bine; dar vei pleca împreună cu domnul Fouquet.

— Şi când mă gândesc – strigă Porthos făcând să trosnească podeaua cu o lovitură din picior – când mă gândesc că n-am un costum ca lumea, îmi vine să crăp de mânie! Am poftă să strâng pe cineva de gât sau să sparg ceva!

— Nu sugruma pe nimeni şi nu sparge nimic, Porthos; voi avea eu grijă de toate. Îmbracă-te cu unul din cele treizeci şi şase de costume şi hai cu mine la un croitor.

— Hm, misitul meu a fost pe la toți, de azi-dimineață.

— Şi la domnul Percerin?

— Cine-i acest domn Percerin?

— La naiba, e croitorul regelui!

— Ah, da, da – făcu Porthos, care voia să aibă aerul că îl cunoaşte pe croitorul regelui, deşi auzea pentru prima dată rostindu-se acest nume. Domnul Percerin, croitorul regelui, aşa-i. Dar m-am gândit că e prea ocupat.

— Fără îndoială, e ocupat până peste cap, dar fii liniştit, Porthos, are să facă pentru mine ceea ce n-ar face pentru nimeni altul. Numai că va trebui să te laşi să ți se ia măsura, prietene.

— Ah – oftă Porthos – asta nu-mi place! Dar n-am încotro.

— Ei, Doamne, vei face şi tu ca toți ceilalți, dragă prietene; vei face ceea ce face şi regele.

— Cum! I se ia măsură şi regelui? Şi îngăduie el una ca asta?

— Regele e om cu gust, dragul meu, iar tu eşti la fel, orice-ai vrea să zici.

Porthos zâmbi cu un aer triumfător.

— Atunci să mergem la croitorul regelui! zise el. Şi de vreme ce îi ia măsură regelui, pe cinstea mea, cred că pot să-l las să mi-o ia şi mie!

VI
CINE ERA JUPÂNUL JEAN PERCERIN

Croitorul regelui, jupânul Jean Percerin, locuia într-o casă destul de mare, în strada Saint-Honoré, alături de strada Pomul Uscat. Era un om căruia îi plăceau stofele frumoase, broderiile frumoase, catifelele frumoase, trăgându-se dintr-o familie în care toți, din tată în fiu, fuseseră croitori ai regelui. Această moştenire urca până la Carol al IX-lea, care, după cum se ştie, avea adesea fantezii şi îndrăzneli pe care cu greu i le putea împlini cineva. Percerin de pe vremea aceluia era hughenot, ca şi Ambroise Paré, şi fusese cruțat de către regina de Navarra, frumoasa Margot, cum i se spunea acesteia, datorită faptului că fusese singurul care putuse să-i întocmească acele desăvârşite îmbrăcăminți de călărie pe care ea le purta cu plăcere, fiindcă-i acopereau anumite

cusururi trupeşti pe care regina de Navarra le ascundea cu multă grijă. Percerin, scăpat de la moarte, făcuse, drept recunoştinţă, nişte frumoase hlamide negre, foarte puţin costisitoare, pentru regina Caterina, care sfârşi prin a binevoi să-l primească în preajma ei pe hughenot, cu toate că multă vreme îl ţinuse deoparte. Dar Percerin era un om prevăzător: el auzise spunându-se că nimic nu era mai primejdios pentru un hughenot decât zâmbetele reginei Caterina; şi, băgând de seamă că ea îi zâmbea mai des ca de obicei, se grăbi să treacă la catolicism împreună cu toată familia şi, ridicându-se mai presus de orice învinuire prin această convertire, ajunse la înalta poziţie de meşter croitor al coroanei Franţei. Sub Henric al III-lea, care era un rege ce ţinea să fie îmbrăcat cât mai bine, această poziţie atinse unul dintre cele mai înalte piscuri ale Cordilierilor. Percerin fusese un om dibaci toată viaţa lui şi, pentru a-şi păstra această faimă şi dincolo de mormânt, căută să nu şi-o piardă la moarte; răposă deci în plină putere de lucru şi tocmai la timpul potrivit, când fantezia lui începea să dea semne de sărăcire. Lăsă în urma lui un băiat şi o fată, şi unul şi celălalt vrednici de numele pe care erau chemaţi să-l poarte: fiul, priceput în arta croielii şi precis ca un echer; fata, brodează şi desenatoare de podoabe. Nunta lui Henric al IV-lea cu Maria de Medicis, doliurile atât de pline de fală ale numitei regine făcură, împreună cu unele cuvinte de laudă ieşite din gura domnului de Bassompierre, regele eleganţilor din vremea aceea, ca faima acestei a doua generaţii a Percerinilor să crească şi mai mult.

Domnul Concino Concini şi soţia lui, Galiga, care străluciră mai apoi la curtea Franţei, voiră să italienizeze îmbrăcămintea şi aduseră croitori de la Florenţa; dar Percerin, lovit în patriotismul şi amorul său propriu, îi reduse la nimic pe aceşti străini prin cusăturile lui de brocart şi prin broderiile sale ce nu

aveau pereche; în aşa fel că, până la urmă, Concini renunță cel dintâi la compatrioții lui şi-l ținu pe croitorul francez într-o stimă atât de mare, încât nu mai vru să fie îmbrăcat decât de el; aşa se face că în ziua când Vitry îi zdrobi țeasta cu o descărcătură de pistol pe micul pod al Luvrului, el era îmbrăcat cu o tunică executată de Percerin. Această tunică, ieşită din atelierul celebrului meşter, le prilejui parizienilor plăcerea de a smulge fâşii din ea, dimpreună cu bucăți din trupul pe care-l acoperea.

Cu toată favoarea de care Percerin se bucurase în fața lui Concini, regele Ludovic al XIII-lea avu mărinimia de a nu-i păstra pică acestui croitor al său şi-l ținu mai departe în slujba lui. În momentul când Ludovic cel Drept dădea această mare pildă de îngăduință, Percerin îşi creştea doi fii, dintre care unul îşi trecu examenul de încercare la nunta Anei de Austria, făcu pentru cardinalul Richelieu acel frumos costum spaniol cu care el dansă o sarabandă, întocmi costumele pentru tragedia *Mirame* şi cusu la mantia lui Buckingham acele faimoase perle sortite să se împrăştie pe parchetul de la Luvru.

Puteai lesne deveni ilustru când îl îmbrăcai pe domnul de Buckingham, pe domnul de Cinq-Mars, pe domnişoara Ninon, pe domnul de Beaufort şi pe Marion Delorme. Astfel, Percerin III atinsese apogeul gloriei atunci când tatăl său muri. Acest Percerin III, bătrân, glorios şi bogat, îl îmbrăca acum şi pe Ludovic al XIV-lea, dar, neavând copii, ceea ce era o mare mâhnire pentru el, întrucât dinastia sa avea să se stingă o dată cu dânsul, neavând copii, spunem, formase mai mulți elevi, în care îşi punea toate speranțele. Avea trăsură, o moşioară, valeți – cei mai chipeşi din tot Parisul – şi, prin autorizația specială a lui Ludovic al XIV-lea, o haită de câini de vânătoare. Îi îmbrăca pe domnii de Lyonne şi Letellier, de protecția cărora se bucura; dar, vârât în politică şi cunoscător

al secretelor de stat, nu izbutise niciodată să-i facă un costum domnului Colbert. Asta nu se explică, se ghiceşte. Marile spirite, de tot felul, trăiesc prin simțuri nevăzute, nebănuite; fac totul fără să ştie nici ei înşişi de ce şi cum. Marele Percerin, căci, împotriva regulii dinastiilor, abia ultimul dintre Percerini îşi merita supranumele de Cel Mare, marele Percerin, spunem, croia cu inspirație o rochie pentru regină sau un pantalon pentru rege, ticluia o mantie pentru DOMNUL sau un tipar de ciorap pentru DOAMNA; dar, cu tot geniul lui neîntrecut, nu putea să nimerească măsura domnului Colbert.

— Omul acesta – spunea el adesea – e în afara talentului meu, şi nu voi izbuti să-l prind în acele mele.

E de la sine înțeles că Percerin era croitorul domnului Fouquet şi că marele vistiernic îl prețuia mult.

Domnul Percerin avea aproape optzeci de ani, dar era verde încă, şi atât de uscat în acelaşi timp, spuneau curtenii, încât înțepa. Renumele şi averea lui erau atât de mari, încât domnul prinț de Condé, acest rege al stăpânilor mai mici, îi dădea brațul şi stătea de vorbă cu el despre arta croitoriei, iar cei mai răi platnici dintre oamenii de la curte nu îndrăzneau niciodată să-şi amâne prea mult datoriile față de el, căci meşterul Percerin făcea o dată haine pe credit, dar nu şi a doua oară, dacă nu era plătit pentru prima comandă.

Se poate uşor deduce că un asemenea croitor, în loc să alerge după muşterii, numai cu greu primea pe alții noi. Iată de ce Percerin nu voia să lucreze pentru burghezi sau pentru proaspeții înnobilați. Se spunea chiar că domnul de Mazarin, în schimbul confecționării fără plată a unui frumos costum de cardinal, pentru ceremonii, îi strecurase într-o bună zi, în buzunar, nişte titluri de noblețe.

Percerin avea mult spirit, dar era şi răutăcios. Mulți îl socoteau foarte slobod la gură. La optzeci de ani, el lua cu mână încă sigură măsuri pentru corsetele femeilor.

În casa acestui artist şi mare senior îl duse d'Artagnan pe deznădăjduitul Porthos. Acesta, pe drum, îi spunea prietenului său:

— Ia seama, scumpul meu d'Artagnan, ia seama ca semeția acestui Percerin, care trebuie să fie foarte nepoliticos, să nu calce în picioare demnitatea unui om ca mine, căci, te previn, dragă prietene, că, dacă nu va fi la locul lui, îi voi da peste nas.

— O dată ce eşti prezentat de mine – răspunse d'Artagnan – n-ai de ce să te temi, dragă prietene, chiar dac-ai fi... ceea ce nu eşti.

— Ah, vorba e că...

— Cum? Ai ceva cu Percerin? Spune, Porthos.

— Cred că, pe vremuri...

— Ei bine, ce s-a întâmplat pe vremuri?

— Mi se pare că l-am trimis odată pe Mousqueton la un pârlit cu numele ăsta.

— Ei şi?

— Şi pârlitul n-a vrut să mă îmbrace.

— Oh, o neînțelegere, fără îndoială, pe care trebuie s-o lămurim numaidecât; poate că Mouston îl va fi confundat.

— Se poate.

— S-o fi încurcat în nume.

— Tot ce-i cu putință; nătângul de Mouston n-a ținut niciodată minte numele oamenilor.

— Iau totul pe seama mea.

— Foarte bine.

— Spune-i vizitiului să oprească, Porthos; am ajuns.

— Aici stă?

— Da.

— Cum, aici? Dar suntem la Hale, şi mi-ai spus

că locuința lui e la colțul străzii Pomul Uscat.

— Aşa e; dar priveşte.

— Ei da, privesc, şi văd că...

— Că suntem la Hale, pe naiba!

— N-oi fi vrând cumva ca armăsarii noştri să se urce pe trăsura din față?

— Nu.

— Şi nici ca aceia din fața noastră s-o încalece pe cealaltă dinaintea ei.

— Nu, fireşte.

— Nici ca a doua trăsură din față să dea buzna peste celelalte treizeci sau patruzeci care aşteaptă aici de mai demult?

— Ah, pe legea mea, ai dreptate!

— Ah!

— Ce de lume, dragul meu, ce de lume!

— Vezi?

— Şi ce fac aici toți aceşti oameni?

— E foarte simplu: îşi aşteaptă rândul.

— Na! Sunt dați afară cumva comedianții de la palatul Bourgogne?

— Nu, îşi aşteaptă rândul să intre la domnul Percerin.

— Atunci înseamnă că vom avea şi noi de aşteptat.

— Noi vom fi mai isteți şi mai puțin mândri decât ei.

— Şi deci ce vom face?

— Vom coborî din trăsură, vom trece printre paji şi lachei, şi vom intra la croitor; răspund eu de asta, mai ales dacă tu vei merge înaintea mea.

— Haidem – făcu Porthos.

Pricina înghesuielii de acolo era că uşa domnului Percerin se afla închisă, iar un lacheu, în picioare, în fața uşii, le explica iluştrilor clienți ai ilustrului croitor că, deocamdată, domnul Percerin nu primea pe nimeni. Afară, se repeta din gură în gură ceea ce

marele lacheu îi şoptise unui mare senior faţă de care se arătase mai binevoitor, anume că domnul Percerin lucra la cinci costume pentru rege şi că, dată fiind graba cu care trebuiau făcute, medita în cabinetul lui la ornamente, la culori şi la tăietura acestor cinci costume. Mulţi, încântaţi de această explicaţie, se întorceau fericiţi şi o transmiteau şi altora; dar câţiva, mai îndărătnici, stăruiau să li se deschidă uşa, şi printre aceştia din urmă erau trei cuconiţe care urmau să ia parte la un balet deghizate în

bucătărese, balet care avea să dea neapărat greş dacă cele trei costume de bucătăreasă n-aveau să fie croite chiar de mâna marelui Percerin.

D'Artagnan, împingându-l din spate pe Porthos, care dădea grupurile la o parte cu statura lui, ajunse până la tejghele, în dosul cărora ucenicii croitori se întreceau să lucreze care de care mai bine.

Am uitat să spunem că la uşă voiseră să-l oprească pe Porthos, ca şi pe ceilalţi; însă d'Artagnan sărise în faţă, rostise numai aceste cuvinte: "Ordin de la rege!", şi Porthos fu lăsat să intre împreună cu prietenul lui.

Bieţii ucenici nu mai ştiau cum să facă spre a răspunde la pretenţiile clienţilor, în lipsa patronului, întrerupându-se mereu din împunsul cu acul ca să dea câte o desluşire; iar când mândria jignită sau aşteptarea zadarnică îi ameninţau prea direct, cel ameninţat făcea un salt şi dispărea sub tejghea. Procesiunea seniorilor nemulţumiţi forma însă un tablou plin de amănuntele cele mai curioase.

Căpitanul nostru de muşchetari, om cu privirea iute şi sigură, cuprinse totul dintr-o singură aruncătură de ochi. Dar după ce-şi roti privirea pe deasupra grupurilor, îşi opri ochii asupra unui bărbat ce se afla chiar în faţa lui. Acest bărbat, aşezat pe un scăunel, abia dacă îşi arăta capul din dosul tejghelei. Era un om ca la patruzeci de ani, cu o înfăţişare

posomorâtă, cu obrajii palizi, cu ochi blânzi şi luminoşi. Se uita la d'Artagnan şi la ceilalți cu mâna îndoită sub bărbie, ca un amator curios şi potolit. Dar, văzându-l şi recunoscându-l fără îndoială pe căpitanul nostru, îşi trase repede pălăria peste ochi. Poate că tocmai gestul acesta îi atrase privirea lui d'Artagnan. Dacă e aşa, înseamnă că omul cu pălăria trasă peste ochi ajunsese la un rezultat cu totul opus aceluia pe care l-ar fi dorit el. În rest, îmbrăcămintea acestui om era destul de simplă, şi părul îi era pieptănat cu destulă neîngrijire pentru ca unii dintre clienții cu mai puțin simț de observație să-l ia drept un ucenic oarecare, ghemuit în dosul mesei şi împungând cu acul în postavul sau în catifeaua din mâinile lui, fără să dea greş niciodată. Totuşi, omul acesta umbla prea mult cu ochii pe sus pentru ca degetele să-i lucreze şi cu spor. D'Artagnan nu se înşelă în această privință şi văzu numaidecât că, dacă omul lucra, nu lucra la stofe.

— Hei – zise el adresându-se acestui bărbat – ai devenit aşadar calfă de croitor, domnule Molière?

— Sst, domnule d'Artagnan! răspunse în şoaptă omul. Taci, te rog mult, altfel faci să mă recunoască toți.

— Ei bine, şi care ar fi răul?

— De fapt, n-ar fi nici un rău; dar...

— Dar vrei să spui că nu e nici bine, nu-i aşa?

— O, nu; căci, îți mărturisesc, mă îndeletniceam să studiez atâtea chipuri interesante ce se văd aici.

— Dă-i înainte, domnule Molière. Înțeleg cât de mult îți poate folosi aceasta dumitale şi... nu te voi tulbura câtuşi de puțin.

— Mulțumesc.

— Dar cu o condiție: să-mi spui unde se află în clipa de față domnul Percerin.

— Oh, bucuros: în cabinetul său. Numai că...

— Numai că nu se poate intra acolo?

— Cu neputință!

— Pentru toată lumea?

— Pentru toată lumea. M-a adus aici, ca să-mi pot face în voie observațiile, apoi a plecat.

— Ei bine, iubite domnule Molière, îi vei da de veste că sunt aici, nu-i aşa?

— Eu? strigă Molière pe tonul unui câine căruia i s-a luat din gură osul pe care-l înhățase cu mare trudă. Eu, să mă mişc de aici? Ah, domnule d'Artagnan, ce rău te porți cu mine!

— Dacă nu-i vei da numaidecât de veste domnului Percerin că sunt aici – zise d'Artagnan cu glas încet – te previn de un lucru, iubite domnule Molière, anume că nu ți-l voi prezenta pe prietenul care a venit împreună cu mine.

Molière arătă cu un gest uşor spre Porthos.

— Acela, nu-i aşa? zise el.

— Da.

Molière îşi aruncă asupra lui Porthos una din acele priviri ce scotocesc până în adâncul creierului şi al inimii. Cercetarea i se păru, fără îndoială, plină de făgăduințe, căci se ridică numaidecât şi trecu în odaia de alături.

VII
MOSTRELE

În acest timp, mulțimea se strecura încet, lăsând la fiecare colț de tejghea un murmur sau o amenințare, aşa cum, pe țărmul nisipos al oceanului, valurile lasă urme de spumă sau de alge încâlcite, după ce se retrag o dată cu refluxul mării.

După zece minute, Molière reapăru, făcându-i de sub perdea un semn lui d'Artagnan. Acesta se repezi spre el, trăgându-l şi pe Porthos, şi, după ce

străbătură nişte coridoare destul de întortocheate, ajunseră în cabinetul lui Percerin. Bătrânul, cu mânecile suflecate, potrivea o bucată de brocart, cu flori mari de aur, ca să dea cât mai multe reflexe strălucitoare. Zărindu-l pe d'Artagnan, lăsă stofa pe masă şi veni spre el, nu prea bucuros, nici prea curtenitor, dar, în sfârşit, destul de binevoitor.

— Domnule căpitan de gărzi – zise el – mă vei ierta, nu-i aşa, dar am foarte multă treabă.

— Eh, da, lucrezi la costumele regelui. Ştiu asta, scumpe domnule Percerin. Îi faci trei, aşa mi s-a spus.

— Cinci, scumpul meu domn, cinci!

— Trei sau cinci, asta nu mă îngrijorează, meştere Percerin, şi ştiu că dumneata le vei face să fie cele mai frumoase din lume.

— E ştiut, da. Odată lucrate, vor fi cele mai frumoase din lume, nu zic nu; dar ca să fie cele mai frumoase din lume, trebuie mai întâi să fie, şi pentru asta, domnule căpitan, am nevoie de timp.

— Ei, na! Mai ai încă două zile, mai mult decât îți trebuie, domnule Percerin – zise d'Artagnan cu aerul cel mai flegmatic.

Percerin ridică fața, ca omul neobişnuit să fie contrazis nici chiar în capriciile lui; d'Artagnan însă se făcea a nu băga de seamă mutra pe care începea s-o ia ilustrul croitor de brocart.

— Scumpe domnule Percerin – continuă el – ți-am adus un client.

— Ah! Ah! făcu Percerin cu o strâmbătură de nemulțumire.

— Domnul baron du Vallon de Bracieux de Pierrefonds – adăugă d'Artagnan.

Percerin schiță un salut ce nu întâlni nici o simpatie la teribilul Porthos, care, de la intrarea în cabinet, se uita cam chiorâş la croitor.

— Unul dintre cei mai buni prieteni ai mei – sfârşi d'Artagnan.

— Îl voi servi pe domnul – zise Percerin – dar puțin mai târziu.

— Mai târziu? Şi când anume?

— Când voi avea timp.

— I-ai spus asta şi valetului meu – interveni Porthos morocănos.

— Se poate – răspunse Percerin – sunt aproape veşnic luat cu asalt.

— Prietene – rosti Porthos pe un ton sentențios – omul, când vrea, găseşte totdeauna timp.

Percerin deveni stacojiu, ceea ce, la bătrânii albiți de vârstă, e un semn nu tocmai bun.

— Domnul – zise el – e liber, pe legea mea, să se ducă în altă parte.

— Haide, haide, Percerin – îi şopti d'Artagnan – nu eşti prea drăguț astăzi. Ei bine, am să-ți spun ceva care te va face să cazi în genunchi în fața noastră. Domnul este nu numai prietenul meu, dar şi prieten al domnului Fouquet.

— Ah, ah! făcu atunci croitorul. Dacă-i aşa, e cu totul altceva. Apoi, întorcându-se către Porthos, întrebă: Domnul baron e de-al domnului intendent superior?

— Sunt pur şi simplu de-al meu, domnule – izbucni Porthos chiar în clipa când tapiseria se ridica pentru a lăsa să intre un nou client.

Molière observa. D'Artagnan râdea. Porthos fierbea.

— Dragă Percerin – zise d'Artagnan – fă-i un costum domnului baron; îți cer eu asta.

— Pe dumneata nu pot să te refuz, domnule căpitan.

— Dar asta nu e tot: ai să-i faci acest costum numaidecât.

— Cu neputință înainte de opt zile.

— Atunci e ca şi cum ai refuza să i-l faci, deoarece costumul e destinat serbărilor de la Vaux.

— Repet că e cu neputință – răspunse cu încăpățânare bătrânul.

— Ba nu, scumpe domnule Percerin, mai ales dacă te rog şi eu – se auzi dinspre uşă un glas subțire, o voce metalică ce-l făcu pe d'Artagnan să-şi ațintească urechea.

Era glasul lui Aramis.

— Domnul d'Herblay! tresări croitorul.

— Aramis! murmură d'Artagnan.

— Ah, episcopul nostru! zise Porthos.

— Bună ziua, d'Artagnan! Bună ziua, Porthos! Bună ziua, prieteni! strigă Aramis. Haide, haide, dragă domnule Percerin, fă-i domnului costumul, şi îți spun eu că, făcându-i-l, îi vei face o mare plăcere domnului Fouquet.

Şi însoți aceste cuvinte printr-un semn ce voia să spună: "Consimte şi lasă-i să plece". Se pare că Aramis avea asupra meşterului Percerin o înrâurire mai mare decât aceea a lui d'Artagnan însuşi, căci croitorul făcu o plecăciune în semn că se învoieşte şi, întorcându-se către Porthos, zise cu asprime:

— Treceți dincolo să vi se ia măsura.

Porthos se făcu roşu tot. D'Artagnan, văzând că se apropie furtuna, îi şopti lui Molière:

— Scumpe domnule, omul pe care-l vezi aici se socoteşte umilit atunci când i se măsoară cărnurile şi oasele cu care l-a înzestrat Dumnezeu; studiază-mi-l pe acest tip, meştere Aristofan, şi foloseşte-te de el.

Molière n-avea nevoie să fie încurajat; îl învălui cu privirea pe baronul Porthos şi-i spuse:

— Domnule, dacă vreți să veniți cu mine, vă voi lua măsură pentru un costum fără ca măsurătorul să vă atingă măcar.

— Oh – făcu Porthos – cum se poate una ca asta, prietene?

— Vă spun că nu se va folosi nici cotul, nici metrul la măsurătoare. E un procedeu nou, pe care l-

am născocit noi, pentru a lua măsura oamenilor aleşi, cărora nu le face plăcere să fie atinşi de nişte bădărani oarecare. La noi vin mulți bărbați delicați, care nu pot îndura să fie măsurați, obicei care, după părerea mea, întinează măreția firească a omului, şi dacă, din întâmplare, domnule, sunteți unul dintre aceştia...

— Mii de draci, se înțelege că sunt!

— Straşnic! Se nimereşte tocmai bine, domnule baron,! căci veți face safteaua invenției noastre.

— Dar cum dracul o să mi se ia măsura? zise Porthos încântat.

— Domnule – răspunse Molière înclinându-se – dacă veți binevoi să mă urmați, o să vedeți.

Aramis privea această scenă cu încordare. Credea pesemne că desluşeşte, după neastâmpărul lui d'Artagnan, că acesta avea să treacă dincolo, cu Porthos, pentru a nu pierde sfârşitul unei scene începute sub un atât de bun augur. Dar, oricât de isteț ar fi fost Aramis, acum se înşela. Porthos şi Molière plecară singuri; d'Artagnan rămase cu Percerin. De ce oare? Din curiozitate, desigur; sau, poate, cu gândul de a se mai bucura câteva clipe de prezența bunului său prieten Aramis.

Molière şi Porthos dispăruți, d'Artagnan se apropie de episcopul de Vannes, lucru care păru a nu-i face nici o plăcere acestuia din urmă.

— Tot pentru un costum ai venit, nu-i aşa, dragă prietene?

Aramis zâmbi.

— Nu – zise el.

— Te vei duce totuşi la Vaux?!

— Mă voi duce, însă fără costum nou. Uiți, dragă d'Artagnan, că un biet episcop de Vannes nu e atât de bogat ca să-şi facă haine noi pentru fiecare serbare?

— Deh – zise muşchetarul râzând – dar poemele nu mai aduc nimic?

— Oh, d'Artagnan – răspunse Aramis – e atâta vreme de când nu mă mai gândesc la nimicurile astea!

— Bine! rosti d'Artagnan, fără să fie convins.

Cât despre Percerin, el se cufundase din nou în contemplarea brocarturilor sale.

— Nu ți se pare – zise Aramis cu un surâs – că-l stingherim pe acest vrednic om, dragul meu d'Artagnan?

"Aha, aha! murmură muşchetarul în sinea lui. Vrei să spui că te stingheresc pe tine, amice." Apoi, tare:

— Ei bine, să mergem; eu nu mai am nici o treabă aici, şi dacă eşti tot atât de liber ca şi mine, Aramis...

— Nu, voiam să...

— Ah, aveai să-i spui ceva în taină lui Percerin? De ce nu m-ai prevenit de la început?

— În taină – repetă Aramis – da, firește, dar nu ferindu-mă de tine, d'Artagnan. Niciodată, te rog să mă crezi, nu voi avea ceva atât de tainic, încât un prieten ca tine să nu poată auzi.

— Oh, nu, nu, mă retrag – spuse d'Artagnan, dar dând glasului său un accent vădit de curiozitate, căci stânjeneala lui Aramis, oricât de bine ar fi fost ascunsă, nu scăpase atenției sale, şi el ştia că la acest suflet de nepătruns, totul, chiar şi lucrurile cele mai puțin însemnate în aparență, se îndreptau de obicei spre o țintă, o țintă necunoscută, dar care, după cum cunoştea el firea prietenului său, muşchetarul îşi dădea seama că trebuia să fie foarte importantă.

Aramis, la rândul lui, văzu că d'Artagnan avea unele bănuieli şi stărui:

— Rămâi, te rog – zise el – iată despre ce este vorba. Şi, întorcându-se către croitor, începu: Dragă Percerin... Sunt chiar fericit că eşti de față, d'Artagnan.

— Ah, adevărat? se miră iarăşi gasconul, şi mai

bănuitor încă decât până atunci.

Percerin nu se mişcă. Aramis îl trezi deodată, smulgându-i din mână stofa la care lucra.

— Dragul meu Percerin – îi spuse el – l-am adus cu mine pe domnul Le Brun, unul din pictorii domnului Fouquet.

"Ah, foarte bine – gândi d'Artagnan – dar pentru ce vine Le Brun?"

Aramis se uita la d'Artagnan, care avea aerul că priveşte nişte gravuri înfăţişându-l pe Marc Antoniu.

— Şi doriţi să-i faceţi un costum la fel cu acelea ale epicurienilor? întrebă Percerin.

Şi, spunând acestea pe un ton distrat, vrednicul croitor încercă să recapete bucata lui de brocart.

— Un costum de epicurian? întrebă d'Artagnan mirat.

— În sfârşit – zise Aramis cu cel mai fermecător surâs – e scris ca astă-seară scumpul nostru d'Artagnan să ne afle toate secretele; da, prietene, da. Ai auzit vorbindu-se de epicurienii domnului Fouquet, nu-i aşa?

— Fără îndoială. Nu e un fel de societate a poeţilor, printre care La Fontaine, Loret, Pellisson, Molière şi nu mai ştiu cine, a căror academie îşi are sediul la Saint-Mandé?

— Exact. Ei bine, le dăm uniforme poeţilor noştri şi-i înregimentăm în serviciul regelui.

— Oh, foarte bine, ghicesc: o surpriză pe care domnul Fouquet i-o face regelui. Oh, fii liniştit, dacă asta e taina domnului Le Brun, n-o voi dezvălui.

— Drăguţ ca întotdeauna, prietene. Nu, domnul Le Brun n-are nici o legătură cu asta; taina care-l priveşte e mult mai importantă!

— Atunci, dacă e atât de importantă, mai bine să n-o cunosc – zise d'Artagnan prefăcându-se că vrea să iasă.

— Intră, domnule Le Brun, intră – zise Aramis

deschizând cu mâna dreaptă o uşă lăturalnică şi oprindu-l cu stânga pe d'Artagnan.

— Pe legea mea, nu mai înțeleg nimic! exclamă Percerin.

Aramis tăcu o pauză, cum se spune în teatru.

— Dragă domnule Percerin – zise el – lucrezi cinci costume pentru rege, nu-i aşa? Unul de brocart, unul de postav, pentru vânătoare, unul de catifea, unul de mătase unul din stofă de Florența!

— Da. Dar de unde ştiți toate acestea, monseniore? întrebă Percerin uimit.

— E foarte simplu, dragă domnule: acolo va fi vânătoare, ospăț, concert, promenadă şi recepție; deci cinci țesături cerute de etichetă.

— Le ştiți pe toate, monseniore!

"Ehei, şi încă multe altele!" îşi spuse în sinea lui d'Artagnan.

— Dar – strigă croitorul triumfător – ceea ce nu ştiți, monseniore, cu toate că sunteți prinț al bisericii, ceea ce nimeni nu va şti, ceea ce numai regele singur, domnişoara de La Vallière şi cu mine ştim este culoarea stofelor şi felul podoabelor; mai e apoi tăietura, îmbinarea, linia!

— Ei bine – zise Aramis – tocmai astea am venit să te rog să mi le faci cunoscute, scumpe domnule Percerin.

— Auzi colo! strigă croitorul îngrozit, cu toate că Aramis rostise aceste cuvinte, pe care noi le-am repetat, cu glasul cel mai blând şi mai mieros.

Pretenția i se păru, după ce se gândi o clipă, atât de exagerată, de hazlie şi de nemaipomenită domnului Percerin, încât râse mai întâi încet, pe urmă tare, pentru ca să sfâr-şească apoi în hohote. D'Artagnan îi ținu hangul, nu fiindcă găsea că lucrul era într-adevăr vrednic de râs, dar ca să nu-l lase pe Aramis să-şi adune gândurile. Acesta aşteptă să se potolească amândoi; apoi, după ce se liniştiră, zise:

— La prima vedere s-ar părea că am rostit o absurditate, nu-i aşa? Dar d'Artagnan, care e înțelepciunea întrupată, te va lămuri că nu puteam să-ți cer altceva decât ceea ce ți-am cerut.

— Să vedem – zise muşchetarul atent, simțind, cu mirosul lui desăvârşit, că până atunci se înghiontiseră doar şi că momentul bătăliei abia acum se apropia.

— Să vedem – repetă Percerin cu neîncredere.

— Pentru ce – continuă Aramis – dă domnul Fouquet o serbare în cinstea regelui? Oare nu ca să-i fie pe plac?

— De bună seamă – fu de acord Percerin.

D'Artagnan încuviință cu un semn din cap.

— Prin nițică galanterie? Prin oleacă de imaginație de bun gust? Printr-un şir de surprize asemenea aceleia despre care vorbeam adineauri, în legătură cu înregimentarea epicurienilor noştri?

— Minunat!

— Ei bine, iată surpriza, bunul meu prieten: domnul Le Brun, aci de față, e un om care desenează cu foarte multă exactitate.

— Da – zise Percerin – am văzut tablouri făcute de domnul şi am băgat de seamă că hainele erau foarte bine redate. Iată pentru ce mă învoiesc să-i fac numaidecât un costum, fie asemănător cu al domnilor epicurieni, fie deosebit.

— Domnule dragă, luăm act cu bucurie de vorba dumitale; mai târziu ne vom folosi de ea; dar, deocamdată, domnul Le Brun are nevoie nu de hainele pe care le vei face pentru dânsul, ci de acelea pe care le faci pentru rege.

Percerin execută o săritură înapoi, pe care d'Artagnan, om calm şi care cântăreşte bine lucrurile, nu o găsi prea exagerată, într-atât de ciudate şi de neaşteptate înțelesuri avea propunerea pe care o arunca Aramis.

— Hainele regelui! Să dau unui fitecine hainele regelui!... Oh, ce să zic, domnule episcop, înălțimea voastră şi-a pierdut mințile! strigă bietul croitor scos din răbdări.

— Ajută-mă, d'Artagnan – zise Aramis din ce în ce mai calm şi mai surâzător – hai, ajută-mă să-l lămuresc pe domnul; căci tu înțelegi, nu-i aşa?

— De, nu prea, îți mărturisesc cinstit.

— Cum, prietene, nu înțelegi că domnul Fouquet vrea să-i facă regelui surpriza de a-şi vedea portretul la sosirea sa la Vaux? Că portretul, a cărui asemănare va fi izbitoare, va trebui să aibă acelaşi costum pe care-l va purta regele în ziua când va vedea portretul?

— Ah, da, da! strigă muşchetarul aproape convins, atât de firească părea ideea aceasta. Da, dragul meu Aramis, ai dreptate; da, ideea este fericită. Pun rămăşag că tu ai născocit-o!

— Nu ştiu – răspunse cu nepăsare episcopul – eu sau domnul Fouquet... Apoi, scrutând figura lui Percerin, după ce observase nehotărârea lui d'Artagnan, întrebă: Ei bine, domnule Percerin, ce zici? Spune.

— Spun că...

— Că eşti liber să refuzi, fără îndoială, ştiu asta foarte bine, şi nici nu mă gândesc să te silesc, scumpe domn; mai mult chiar, înțeleg sfiiciunea dumitale de a îmbrățişa ideea domnului Fouquet: nu vrei să laşi să se creadă că-l linguşeşti pe rege. Inimă nobilă, domnule Percerin! Inimă nobilă!

Croitorul bolborosi ceva.

— Ar fi, într-adevăr, o mare măgulire ce i s-ar face tânărului Prinț – continuă Aramis. Dar, mi-a declarat domnul intendent superior, dacă Percerin refuză, spune-i că nu mă voi supăra pe el pentru asta şi-l voi stima totdeauna. Numai că...

— Numai că...? repetă Percerin cu nelinişte.

— Numai că – urmă Aramis – mă voi vedea silit

să-i spun regelui (dragă domnule Percerin, înțelegi, domnul Fouquet vorbeşte astfel), numai că mă voi vedea silit să-i spun regelui: "Sire, aveam intenția să ofer maiestății voastre portretul vostru; dar, dintr-un sentiment de delicatețe exagerat poate, dar nu mai puțin de înțeles, domnul Percerin s-a împotrivit".

— Împotrivit? strigă croitorul, îngrozit de răspunderea ce avea să cadă pe umerii lui. Să mă împotrivesc eu dorinței, voinței domnului Fouquet, când e vorba să-i facă o plăcere regelui? Oh, pârdalnică vorbă ați spus acum, domnule episcop! Să mă împotrivesc? Oh, nu eu am rostit asta, slavă Somnului! Domnul căpitan de muşchetari mi-e martor. Nu-i aşa, domnule d'Artagnan, că nu mă împotrivesc la nimic?

D'Artagnan făcu un semn de abținere, dovadă că voia să rămână neutru; presimțea că la mijloc trebuie să fie o întrigă, vreo comedie sau o tragedie; se dădea de ceasul morții că n-o putea ghici, dar, deocamdată, ținea să nu se amestece.

Percerin însă, speriat de gândul că s-ar putea să i se spună regelui că se împotrivise când a fost vorba să i se facă o surpriză, îi oferi un scaun lui Le Brun şi începu să scoată dintr-un dulap patru costume strălucitoare, al cincilea fiind încă în mâinile ucenicilor, şi aşeză pe rând aceste capodopere pe tot atâtea manechine de Bergman, care, aduse în Franța pe vremea lui Concini, îi fuseseră dăruite lui Percerin II de către mareşalul d'Ancre, după înfrângerea croitorilor italieni, ruinați prin concurență. Artistul începu să deseneze, apoi să picteze veşmintele. Dar Aramis, care urmărea din ochi toate fazele muncii lui şi-l supraveghea îndeaproape, îl opri deodată.

— Mi se pare că nu prea ai prins nuanțele, dragă domnule Le Brun – îi spuse el. Culorile dumitale au să te înşele, pe pânză se va pierde acea asemănare desăvârşită de care avem absolută nevoie; îți trebuie

mai mult timp ca să distingi bine nuanțele.

— E adevărat – interveni Percerin – dar tocmai timpul ne lipseşte, şi în privința asta, veți conveni, domnule episcop, nu pot să fac nimic.

– Atunci nu vom face nici o treabă – zise Aramis dezamăgit – şi asta din pricina nepotrivirii culorilor.

Totuşi, Le Brun copia stofele şi ornamentele cu cea mai mare fidelitate, lucru pe care Aramis îl urmărea cu o nerăbdare pe care nu şi-o putea ascunde. "Ia să vedem, ia să vedem! îşi spunea iarăşi în sinea lui muşchetarul. La dracu, ce urzeală o mai fi şi asta?"

— Hotărât, nu merge! zise Aramis. Domnule Le Brun, închide-ți lădițele şi strânge-ți pânzele.

— E şi din pricină, domnule – strigă pictorul necăjit – că lumina e foarte proastă aici!

— O idee, domnule Le Brun, o idee! Dacă am avea nişte mostre din stofe, de pildă, şi, fără grabă, la o lumină mai bună...

— Oh, atunci – strigă pictorul – voi răspunde de totul!

"Bun! îşi zise d'Artagnan. Ăsta trebuie să fie nodul acțiunii. Are nevoie de câte o mostră din fiecare stofă. La dracu! I le va da oare Percerin?"

Percerin, învins în ultimele lui împotriviri, înşelat, pe deasupra, de prefăcuta bunăvoință a lui Aramis, tăie cinci mostre din stofe şi i le înmână episcopului de Vannes.

— E mai bine aşa. Nu e şi părerea ta, d'Artagnan, ce zici? îl întrebă Aramis pe d'Artagnan.

— Părerea mea, dragă Aramis – răspunse d'Artagnan – este că ai rămas acelaşi.

— Şi, drept urmare, acelaşi prieten al tău – zise episcopul cu un accent cât mai plăcut în glas.

— Da, da – rosti tare d'Artagnan. Apoi, în sinea lui: "Dacă sunt păcălit de tine, iezuit prefăcut, măcar să nu-ți fiu complice, şi ca să nu-ți fiu complice, mai e

încă timp s-o şterg de aici". La revedere, Aramis – adăugă el cu glas tare – la revedere, mă duc să văd ce face Porthos.

— Atunci aşteaptă-mă şi pe mine – zise Aramis, vârând mostrele în buzunarele sale. Aşteaptă-mă, căci am terminat aici, şi mi-ar părea rău să nu-i spun un ultim cuvânt de bine prietenului nostru.

Le Brun îşi strânse sculele, Percerin băgă costumele la loc în dulap, Aramis îşi apăsă buzunarele cu palmele, pentru a fi sigur că mostrele sunt bine închise, şi cu toţii ieşiră din cabinet.

VIII

ÎN CARE MOLIÈRE S-A GÂNDIT POATE PENTRU PRIMA DATĂ LA "BURGHEZUL GENTILOM"

D'Artagnan îl regăsi pe Porthos în sala alăturată; dar nu mai era un Porthos supărat, un Porthos umilit, ci un Porthos blând, radios, fermecător, stând de vorbă cu Molière, care-l privea cu un fel de idolatrie şi ca un om care nu numai că nu văzuse niciodată ceva mai grozav, dar nici nu mai văzuse cândva ceva asemănător.

Aramis se duse de-a dreptul la Porthos şi-i întinse mâna-i albă şi subţire, care dispăru cu totul în palma gigantică a vechiului său prieten, gest pe care Aramis nu-l făcea niciodată fără o anumită teamă. Dar strânsoarea prietenească sfârşindu-se fără dureri prea mari, episcopul de Vannes se întoarse către Molière.

— Ei bine, domnule – îi spuse el – mergi cu mine la Saint-Mandé?

— Merg oriunde doriţi, monseniore – răspunse Molière.

— La Saint-Mandé? strigă Porthos, foarte mirat

să-l vadă pe mândrul episcop de Vannes în relații de amiciție cu un ucenic de croitorie. Cum, Aramis, îl iei pe domnul la Saint-Mandé?

— Da – zise Aramis cu surâsul lui cunoscut – e vremea să ne grăbim.

— Şi apoi, dragul meu Porthos – interveni d'Artagnan – domnul Molière nu e câtuşi de puțin ceea ce pare să fie.

— Cum adică? întrebă Porthos.

— Da, domnul este una dintre cele mai bune calfe ale meşterului Percerin; e aşteptat la Saint-Mandé spre a proba costumele de serbare pe care domnul Fouquet le-a comandat pentru epicurieni.

— Chiar aşa – confirmă Molière. Da, domnule.

— Atunci, haide, dragă domnule Molière – zise Aramis – dacă, bineînțeles, ai terminat cu domnul du Vallon.

— Noi am terminat – răspunse Porthos.

— Şi eşti mulțumit? îl întrebă d'Artagnan.

— Întru totul mulțumit – declară Porthos.

Molière se despărți de Porthos cu saluturi cât se poate de curtenitoare, apoi strânse mâna pe care i-o întinse pe furiş căpitanul de muşchetari.

— Domnule – adăugă Porthos fandosindu-se – domnule, nu uita mai ales să respecți termenul.

— Veți avea costumul gata chiar mâine, domnule baron – răspunse Molière.

Şi plecă împreună cu Aramis. În urma lui, d'Artagnan, luându-l de braț pe Porthos, îl întrebă:

— Ce ți-a făcut acest croitor, dragul meu Porthos, de te arăți aşa de mulțumit de dânsul?

— Ce mi-a făcut, prietene? Ce mi-a făcut? strigă Porthos vădit fericit.

— Da, te întreb ce ți-a făcut?

— Prietene, a făcut ceea ce nici un croitor n-a făcut vreodată: mi-a luat măsură fără să mă atingă.

— Ce vorbeşti! Povesteşte-mi şi mie asta, dragul

meu.

— Mai întâi, prietene, s-a dus să caute nu ştiu unde un şir întreg de manechine de toate mărimile, sperând că se va găsi unul de talia mea; dar cel mai mare, păstrat pentru tambur –majorul elveţienilor, era cu două şchioape mai scurt şi cu o palmă mai strâmt.

— Ah, adevărat?

— Întocmai precum am avut cinstea să-ţi spun, dragul meu d'Artagnan. Dar e un mare om, sau mai degrabă un mare croitor acest domn Molière! N-a fost câtuşi de puţin încurcat de asta.

— Şi ce-a făcut?

— Oh, un lucru foarte simplu. E de necrezut, pe legea mea! Oare toţi ceilalţi croitori să fie atât de nepricepuţi, încât să nu le dea în gând un asemenea mijloc? De câte chinuri şi umilinţe aş fi fost cruţat!

— Fără să mai punem la socoteală costumele, dragă Porthos.

— Da, treizeci de costume.

— Ei bine, dragul meu Porthos, haide, spune-mi şi mie metoda domnului Molière.

— Molière? Aşa i-ai spus? Voi căuta să-i ţin minte numele.

— Da, sau Poquelin, dacă-ţi place mai mult.

— Nu, îmi place mai mult Molière. Când voi vrea să-mi aduc aminte numele lui, mă voi gândi la volieră, şi, cum chiar am una la Pierrefonds...

— Minunat, dragul meu. Ei, şi metoda domnului Molière?

— Iat-o. În loc să mă împartă în bucăţi, aşa cum fac toţi ceilalţi neisprăviţi, în loc să mă pună să mă îndoi din şale, sa mă sucesc din toate încheieturile, apucătură umilitoare şi urâtă...

D'Artagnan făcu un semn de încuviinţare din cap.

— "Domnule, mi-a spus el, un om de lume se cuvine să-şi ia singur măsura. Faceţi-mi plăcerea şi

apropiați-vă de această oglindă." Atunci m-am apropiat de oglindă. Trebuie să-ți mărturisesc că nu prea pricepeam ce voia să facă acest vrednic domn Volière cu mine.

— Molière.

— Ah, da, Molière, Molière. Şi cum teama de măsură nu mă părăsea de loc, i-am spus: "Ia seama cum ai să procedezi: sunt foarte gâdilicios, să ştii". Dar el, cu vocea lui blândă (căci e un băiat binecrescut, prietene, s-o recunoaştem), el, cu vocea lui blândă, mi-a răspuns: "Domnule, pentru ca un costum să vă cadă bine, trebuie să fie făcut după imaginea dumneavoastră. Imaginea dumneavoastră e reflectată întocmai în oglindă. Vom lua, deci, măsură după imaginea dumneavoastră".

— Într-adevăr – zise d'Artagnan – te vedeai în oglindă, dar unde a găsit o oglindă în care tu să te poți vedea întreg?

— Dragul meu, e aceeaşi oglindă în care se priveşte şi regele.

— Da; însă regele e ou un cap şi jumătate mai mic decât tine.

— Ei bine, nu ştiu cum se face – pesemne că e o metodă de a-l măguli pe rege – dar oglinda era prea mare şi pentru mine. E adevărat că înălțimea ei se compunea din trei cristale de Veneția suprapuse, iar lățimea din tot atâtea cristale juxtapuse.

— Oh, prietene, ce cuvinte frumoase foloseşti! De unde dracu ai învățat termenii ăştia?

— La Belle-Isle. Îi folosea Aramis când vorbea cu arhitectul.

— Aha! Foarte bine! Să revenim la oglindă, dragul meu.

— Atunci, acest minunat domn Volière...

— Molière.

— Da, Molière, aşa e. Ai să vezi, prietene, că de-acum înainte n-am să-i mai încurc numele. Acest

minunat domn Molière începu să tragă cu o bucată de tibişir linii albe pe suprafaţa oglinzii, urmând conturul braţelor şi umerilor mei, în timp ce rostea mereu această maximă pe care o găsesc desăvârşită: "O haină nu trebuie să-l stânjenească de loc pe cel care o poartă".

— Într-adevăr – zise d'Artagnan – iată o maximă reuşită, ce nu e pusă totdeauna în practică.

— Tocmai de aceea am găsit-o şi eu atât de surprinzătoare, îndeosebi când el o mai şi dezvoltă.

— Ce spui, a dezvoltat această maximă?

— Ba bine că nu!

— Să vedem dezvoltarea.

— "Căci, zicea el mai departe, se poate ca, într-o împrejurare grea, sau într-o poziţie supărătoare, să ai haina pe umeri şi să vrei să simţi că n-o ai."

— Asta e adevărat – zise d'Artagnan.

— "Astfel", a adăugat domnul Volière...

— Molière.

— Molière, da. "Astfel, a adăugat domnul Molière, dacă vreţi să trageţi spada din teacă, domnule, şi sunteţi îmbrăcat cu acest costum, cum faceţi?" Scot haina de pe mine, i-am răspuns eu. "Ei bine, nu", mi-a întors-o el. Cum nu? "Spun că un costum trebuie să fie făcut aşa de bine, încât să nu vă stânjenească de loc, nici chiar în trasul spadei."

— Ah! Ah!

— "Puneţi-vă în gardă", mi-a spus. Am executat atunci o săritură aşa de grozavă, că două ochiuri de la geam s-au făcut ţăndări. "Nu-i nimic, nu-i nimic, zice el, rămâneţi aşa." Am ridicat braţul stâng în sus, am îndoit antebraţul cu multă graţie, având mâneca răsfrântă, ţinând pumnul strâns, în timp ce braţul drept, pe jumătate întins, îmi apăra cu cotul mijlocul şi cu palma pieptul.

— Da – zise d'Artagnan – adevărata gardă, garda academică.

— Acesta e cuvântul, prietene. Între timp, Volière...

— Molière!

— Zău, dragă prietene, parcă e mai bine să-i spun... Cum ai zis că-l mai cheamă?

— Poquelin.

— Îmi place mai mult să-i spun Poquelin.

— Dar cum ai să ții minte mai uşor numele ăsta decât pe celălalt?

— Să vezi... Se numeşte Poquelin, nu-i aşa?

— Da.

— Mă voi gândi la doamna Coquenard.

— Şi?

— Voi schimba *Coque* în *Poque, nard* în *lin,* şi în loc de Coquenard, voi avea Poquelin.

— Formidabil! strigă d'Artagnan uluit... Mai departe, dragul meu, te ascult cu încântare.

— Acest Coquelin îmi desenă deci brațul pe oglindă.

— Poquelin. Iartă-mă.

— Dar cum am zis?

— Ai zis Coquelin.

— Ah, aşa e. Acest Poquelin îmi desenă deci brațul pe oglindă, dar, ce-i drept, i-a trebuit mult timp pentru asta; mă privea şi mă cerceta întruna – nu-i vorbă, eram tare chipeş! "V-ați obosit?" mă întrebă mai pe urmă. Puțin, răspunsei eu, lăsându-mă pe genunchi. Dar pot să mai stau încă un ceas. "Oh, nu, asta n-o voi îngădui. Avem aici nişte băieți cumsecade, care vor socoti o cinste să vă sprijine brațele, aşa cum erau sprijinite pe vremuri brațele profeților când îl invocau pe Atotstăpânitorul." Foarte bine! am răspuns. "Asta nu vă va umili?" Prietene, i-am spus eu atunci, este, mi se pare, o mare deosebire între a fi sprijinit şi a fi măsurat.

— Distincția e plină de tâlc – îl întrerupse d'Artagnan.

— Numaidecât – continuă Porthos – a făcut un semn şi s-au apropiat doi băieți; unul îmi susținea brațul stâng, iar celălalt, cu foarte multă îndemânare, îmi susținea brațul drept. "Să vină încă un băiat!" strigă el. Şi a venit un al treilea băiat. "Ține-l pe domnul de şale", îi spuse el. Băiatul mă apucă de şale.

— Încât stăteai nemişcat? îl întrebă d'Artagnan.

— Absolut nemişcat. Şi Poquenard mă desena pe oglindă.

— Poquelin, dragul meu prieten.

— Poquelin, ai dreptate. Uite, zău, tot mai bine e să-i spun Volière.

— Da. Şi cu asta s-a sfârşit?

— În acest timp, Volière mă desena, cum zic, pe oglindă.

— Frumos din partea lui!

— Îmi place, zău, foarte mult metoda asta: e respectuoasă şi-l ține pe fiecare la locul lui.

— Şi cum s-a terminat?

— În aşa fel că nimeni nici măcar nu m-a atins, prietene.

— În afară de cei trei băieți care te sprijineau.

— De bună seamă; dar ți-am explicat, mi se pare, care e deosebirea dintre a sprijini şi a măsura.

— E adevărat – răspunse d'Artagnan, care îşi spuse apoi în sinea lui: "Pe legea mea, sau eu mă înşel cu totul, sau i-am făcut o mare pleaşcă acestui năzdrăvan de Molière, şi într-o zi vom vedea, fără îndoială, în vreuna din comediile lui, o scenă luată după natură".

Porthos zâmbea.

— Ce te face să râzi? îl întrebă d'Artagnan.

— Trebuie oare să ți-o mărturisesc? Ei bine, râd de câtă fericire mă simt cuprins.

— O, asta aşa e; nu cunosc om mai fericit decât tine! Dar, ia spune, ce nouă bucurie s-a mai ivit?

— Ei bine, dragul meu, felicită-mă.

— Nici nu vreau altceva.

— Se pare că sunt primul din lume căruia i s-a luat măsură în felul acesta.

— Eşti sigur?

— Aproape. Anumite semne schimbate între Volière şi ceilalți lucrători mi-au dat de înțeles că aşa este.

— Ei bine, dragul meu, asta nu mă surprinde din partea lui Molière.

— Volière, prietene.

— Oh, nu, nu, la naiba! N-am decât să te las pe tine să-i spui Volière, dar eu îi voi spune ca şi până acum, Molière. Ei bine, ziceam că asta nu mă miră de

loc din partea lui Molière, care e un băiat isteț şi căruia tu i-ai inspirat această idee straşnică.

— Care-i va folosi mai târziu, sunt sigur!

— Cum adică, te mai întrebi dacă o să-i folosească? Cred şi cu că-i va folosi, şi încă mult. Căci, vezi tu, dragă prietene, Molière e, dintre toți croitorii noştri de renume, acela care-i îmbracă cel mai bine pe baronii noştri, pe conții şi pe marchizii noştri... pe măsura lor.

Cu aceste cuvinte, a căror aluzie sau adâncime noi nu o vom mai comenta, d'Artagnan şi Porthos ieşiră de la meşterul Percerin şi se urcară din nou în trăsura lor. Îi vom lăsa acolo, cu îngăduința cititorului, pentru a ne întoarce alături de Molière şi de Aramis, la Saint-Mandé.

IX
STUPUL, ALBINELE ŞI MIEREA

Episcopul de Vannes, foarte nemulțumit că-l întâlnise pe d'Artagnan la meşterul Percerin, se reîntoarse cât se poate de rău dispus la Saint-Mandé. Molière, dimpotrivă, încântat că găsise un model atât de bun pentru o schiță şi că ştia unde avea să regăsească originalul când va voi să facă după acea schiță un tablou, Molière se reîntoarse acolo în cea mai perfectă bună dispoziție.

Tot etajul întâi, aripa stângă, era ocupat de epicurienii cei mai vestiți din Paris şi cei mai apropiați casei, îndeletnicindu-se, fiecare în compartimentul său, ca albinele în fagurii lor, să producă o miere destinată prăjiturii regale pe care domnul Fouquet se pregătea s-o servească maiestății sale Ludovic al XIV-lea în timpul serbării de la Vaux. Pellisson, cu pumnii strânşi la tâmple, îşi scormonea mintea adunând

primele pietre pentru temelia prologului *Supărăcioşilor,* comedie în trei acte pe care urma să o reprezinte Poquelin de Molière, cum spunea d'Artagnan, sau Coquelin de Volière, cum spunea Porthos. Loret, cu naivitatea lui de gazetar, compunea relatarea serbărilor de la Vaux înainte ca aceste serbări să fi avut loc. La Fontaine alerga de la unul la altul – umbră hoinară, distrată, stânjenind, pisălogind, zumzăind şi şuşotind la urechea fiecăruia mii de flecăreli poetice. Îl pisă atât de mult pe Pellisson, încât acesta, ridicând capul, îl repezi, cu năduf:

— Cel puțin, La Fontaine, dacă te lauzi că te plimbi prin grădinile Parnasului, culege-mi şi mie o rimă.

— Ce rimă îți trebuie? întrebă fabulistul, cum îi spunea doamna de Sévigné.

— Vreau o rimă la *lumină.*

— *Ruginã* – răspunse La Fontaine.

— Eh, dragă prietene, nu poți vorbi de rugină când ridici în slavi plăcerile de la Vaux – zise Loret.

— De altfel, rima nici nu e prea bună – adăugă Pellisson.

— Cum nu e bună! strigă La Fontaine surprins.

— Da, dumneata ai o mare meteahnă, dragul meu, o meteahnă care te va împiedica întotdeauna să fii un poet de prim ordin: rimezi cu prea multă uşurință.

— Oh, oh, găseşti, Pellisson?

— Ei da, dragul meu, găsesc. Adu-ți aminte că o rimă nu e niciodată bună atâta vreme cât se poate găsi una şi mai bună.

— Atunci n-am să mai scriu decât în proză – zise La Fontaine, care luase în serios dojana lui Pellisson. Ah, m-am îndoit eu adesea c-aş fi poet, dar nu-s decât un ciuruc. Da, ăsta e adevărul!

— Nu spune asta, dragul meu; eşti prea

sentențios, şi ai în fabulele dumitale lucruri bune.

— Şi ca să încep – urmă La Fontaine continuându-şi gândul – am să pun pe foc cele o sută de versuri pe care le-am făcut.

— Unde sunt aceste versuri?

— În capul meu.

— Ei bine, dacă le ai în cap, nu poți să le arzi!

— Ai dreptate – zise La Fontaine. Totuşi, dacă nu le ard...

— Ei bine, ce se va întâmpla dacă nu le arzi?

— Se va întâmpla că-mi vor rămâne în minte, şi nu le voi mai uita niciodată.

— Drace! sări Loret. Iată primejdia; asta înseamnă să înnebuneşti!

— Drace! Drace! Drace! Ce-i de făcut? repetă La Fontaine.

— Am găsit eu un mijloc – zise Molière, care tocmai atunci intrase pe uşă şi auzise ultimele cuvinte.

— Care?

— Mai întâi scrie-le şi pe urmă dă-le foc.

— Ce simplu! Ei bine, eu niciodată nu m-aş fi gândit la asta. E tare deştept diavolul ăsta de Molière! zise La Fontaine. Apoi, lovindu-se cu palma peste frunte: Ah, ai să fii veşnic un bou, Jean de La Fontaine! adăugă el.

— Ce tot îndrugi acolo, prietene? îl întrerupse Molière apropiindu-se de poet, ale cărui vorbe rostite în şoaptă le auzise.

— Spun că am să fiu veşnic un bou, iubite confrate – răspunse La Fontaine cu un oftat greu şi cu ochii plini de tristețe. Da, prietene – continuă el cu un necaz crescând – se pare că rimez cu prea multă uşurință.

— E un mare păcat, într-adevăr.

— Vezi? Sunt un cârpaci!

— Cine a spus asta?

— La naiba, Pellisson! Nu-i aşa, Pellisson?

Pellisson, adâncit din nou în compunerea sa, se feri să răspundă.

— Dar dacă Pellisson a spus că eşti un cârpaci – strigă Molière – te-a jignit profund!

— Crezi?

— Ah, dragul meu, te povățuiesc, întrucât eşti gentilom, să nu laşi nepedepsită o astfel de insultă.

— Eh! făcu La Fontaine.

— Te-ai bătut vreodată?

— O singură dată, prietene, cu un locotenent de cavalerie uşoară.

— Ce-ți făcuse acela?

— Se pare că mi-a sedus nevasta.

— Ah, ah! exclamă Molière aproape pălind.

Dar cum, la mărturisirea lui La Fontaine, ceilalți întoarseră fețele, Molière îşi păstră pe buze zâmbetul batjocoritor ce era pe cale de a se şterge şi, urmând să-l tragă de limbă pe La Fontaine, îl întrebă:

— Şi cum s-a sfârşit acel duel?

— S-a sfârşit că, pe teren, adversarul mi-a smuls spada din mână, apoi şi-a cerut scuze, făgăduindu-mi să nu mai calce în casa mea.

— Şi te-ai declarat mulțumit?

— Nu, dimpotrivă! Mi-am ridicat spada şi i-am zis: Să avem iertare, domnule, dar nu m-am bătut cu dumneata fiindcă ai fost amantul nevestei mele, ci fiindcă mi s-a spus că trebuie să mă bat. Or, întrucât n-am fost niciodată mai fericit ca de atunci încoace, fă-mi plăcerea şi continuă să vii în casa mea ca şi mai înainte; altfel, la dracu, vom relua lupta de la început! Aşa că – încheie La Fontaine – a fost nevoit să rămână amantul nevestei mele, iar eu am continuat să fiu cel mai fericit soț de pe pământ.

Toți izbucniră în râs. Singur Molière îşi trecu palma peste ochi. De ce? Poate ca să-şi şteargă o lacrimă, poate ca să-şi înăbuşe un suspin. Căci, vai!,

se ştie, Molière era moralist, dar Molière nu era filozof.

— Oricum – zise el revenind la discuția de mai înainte – Pellisson te-a ofensat.

— Ah, aşa-i, şi uitasem de asta.

— Dar am să-l provoc eu din partea ta.

— O poți face, dacă socoteşti că e absolut necesar.

— Socotesc că e absolut necesar, şi mă şi duc la el.

— Stai puțin – zise La Fontaine. Vreau să-ți cer părerea.

— În ce privință?... În legătură cu ofensa?

— Nu; spune-mi dacă, într-adevăr, *lumină* nu rimează *ruginã.*

— Eu le-aş face să rimeze.

— Drace, ştiam!

— În viața mea, am făcut o sută de mii de asemenea versuri.

— O sută de mii! strigă La Fontaine. De patru ori mai mult decât *Fecioara* la care ciocăneşte domnul Chapelain! Oare tot despre acest subiect ai făcut o sută de mii de versuri, dragă prietene?

— Ei, ia ascultă, tu cel veşnic cu capul în nori! rosti Molière.

— Nu poate fi îndoială – continuă La Fontaine – că *legumă,* de pildă, rimează cu *postumă.*

— La plural mai ales.

— Da, mai ales la plural, întocmai ca *ruginã* şi *lumină.* Pune deci *rugini* şi *lumini,* la plural, dragul meu Pellisson, şi atunci merge – zise La Fontaine apropiindu-se ca să-l bată pe umăr pe confratele său, a cărui insultă o uitase cu totul.

— Lasă-mă în pace! mormăi Pellisson.

— Doamne, aşa zice Molière, şi Molière se pricepe! A spus el singur că a făcut o sută de mii de versuri.

— Haide – zise Molière râzând – iată-l că s-a

pornit!

— La fel cum *iarbă* rimează foarte bine cu *salbă,* pun mâna în foc.

— Dar… – rosti Molière.

— Îți spun asta – continuă La Fontaine – întrucât compui un divertisment pentru Sceaux, nu-i aşa?

— Da, *Supărăcioşii.*

— Ah, *Supărăcioşii,* da. mi-aduc aminte. Ei bine, m-am gândit că un prolog ar fi foarte nimerit pentru divertismentul tău.

— Fără îndoială, ar prinde de minune.

— Ah, eşti de părerea mea?

— Atât de mult, că te-am şi rugat să faci acest prolog.

— M-ai rugat să-l fac, pe mine?

— Da, pe tine; ba chiar, văzând că nu vrei, te-am rugat să i-l ceri lui Pellisson, care-l şi face în acest moment.

— Ah, aşadar asta compune Pellisson acum? Pe legea mea, dragă Molière, s-ar putea să ai şi tu dreptate câteodată.

— Când anume?

— Atunci când spui că sunt cu capul în nori. E un cusur pârdalnic ăsta, recunosc, dar mă voi îndrepta, şi am să-ți fac prologul.

— Acum însă îl face Pellisson!

— Aşa-i. Ah, mare zăpăcit mai sunt! Loret are dreptate să spună că sunt un cârpaci.

— Dar nu Loret a spus asta, prietene.

— Ei bine, puțin importă cine a spus-o. Prin urmare, divertismentul tău se numeşte *Supărăcioşii.* Ce-ar fi să rimezi *capricioşii* cu *supărăcioşii?*

— La nevoie, da.

— Şi chiar cu *furioşii?*

— O, de astă dată nu!

— Ar fi prea îndrăzneț, nu-i aşa? Dar, la urma urmei, de ce-ar fi îndrăzneț?

— Diferența de silabe sare în ochi.

— Presupuneam – zise La Fontaine părăsindu-l pe Molière şi apropiindu-se de Loret – presupuneam...

— Ce presupuneai? îl întrebă Loret la mijlocul scandării unui vers. Hai, spune repede.

— Tu compui prologul *Supărăcioşilor,* nu-i aşa?

— Oh, nu, m-a ferit sfântul; Pellisson îl compune!

— Aşa-i, Pellisson! zise La Fontaine, îndreptându-se spre Pellisson. Presupuneam – continuă el – că nimfa de la Vaux...

— Ah, admirabil! strigă Loret. Nimfa de la Vaux! Mulțumesc, La Fontaine, mi-ai dat ultimele două versuri pentru cupletul meu:

Şi răsplata muncii le-o
Dă lor nimfa de la Vaux.

— Bravo! Asta da rimă! strigă Pellisson. Dacă ai să rimezi tot aşa, La Fontaine, să-ți fie de bine!

— S-ar părea că aşa rimez, deoarece Loret zice că eu i-am dat ultimele două versuri pe care le-a rostit.

— Ei bine, dacă rimezi astfel, ia spune, cum ai începe prologul meu?

— Aş începe, bunăoară, aşa: O, *nimfa... care...* După *care* aş pune un verb la persoana a doua singular, timpul prezent, modul indicativ, şi apoi aş continua: *din a grotelor răcoare.*

— Dar verbul, unde e verbul? întrebă Pellisson.

— *Ca să-l admiri pe rege în toată-a lui splendoare* – declamă mai departe La Fontaine.

— Dar verbul, verbul? stărui cu încăpățânare Pellisson. La persoana a doua singular, prezent, indicativ?

— Ei bine: *ieşi.*

O, nimfă care ieşi din a grotelor răcoare
Ca să-l admiri pe rege în toată-a lui splendoare.

— Ai spune: *care ieşi?*

— De ce nu?

— *Care ieşi...!*

— Ah, dragul meu – zise La Fontaine – eşti groaznic de pedant!

— Fără a mai lua în seamă – adăugă Molière – că şi în al doilea vers, *ca să-l admiri* e slab, dragă La Fontaine.

— Atunci, vezi bine că sunt un cârpaci, că nu-s bun de nimic, cum spuneai adineauri.

— Dar n-am spus eu asta.

— Atunci cum spunea Loret.

— Nici Loret; Pellisson.

— Ei bine, Pellisson are de o sută de ori dreptate. Dar ceea ce mă supără mai mult, dragul meu Molière, e că nu vom avea gata costumele noastre de epicurieni.

— Te aşteptai să-l ai gata pentru serbare?

— Da, pentru serbare, cât şi pentru după serbare. Fata mea din casă mi-a spus că cel pe care-l am acum e cam trecut.

— Drace, fata ta din casă are dreptate. E mai mult decât trecut!

— Ah, să vezi – reluă La Fontaine – asta din pricină că l-am uitat pe jos, în camera mea, şi pisica...

— Ei bine, ce-i cu pisica...?

— A fătat pe el, şi l-a cam boţit.

Molière izbucni în râs. Pellisson şi Loret îi urmară exemplul. În acel moment apăru episcopul de Vannes, ţinând sub braţ un sul de planuri şi de pergamente. Ca şi cum îngerul morţii ar fi îngheţat într-o secundă toate aceste spirite năstruşnice şi voioase, ca şi cum înfăţişarea palidă a lui Aramis ar fi speriat veselia celor ce-l cinsteau pe Xenocrate, tăcerea cuprinse deodată încăperea şi fiecare îşi reluă pana sa şi seriozitatea de rigoare. Episcopul le dădu câte o

invitație celor ce se aflau de față şi le aduse mulțumiri din partea domnului Fouquet. Ministrul, le spuse el, reținut de treburi în cabinetul său, nu putea să vină să-i vadă, dar îi ruga să-i trimită câte o bucată din lucrările lor din cursul zilei, pentru a-l face să-şi uite oboseala pricinuită de munca sa din cursul nopții. La aceste cuvinte, toate frunțile se plecară deasupra meselor. La Fontaine însuşi începu să scrie de zor pe hârtie cu o pană grăbită; Pellisson îşi duse la bun sfârşit prologul, Molière alcătui la repezeală cincizeci de versuri noi, inspirate de vizita pe care o făcuse la Percerin; Loret îşi încheie articolul în care preamărea mai dinainte strălucitele serbări, astfel că Aramis, încărcat cu această pradă ca regele albinelor – trântor negru împodobit cu purpură de aur – se întoarse în apartamentul său, tăcut şi plin de importanță. Dar, înainte de a pleca, le spuse:

— Nu uitați, domnii mei, că mâine seară vom porni cu toții la drum.

— Atunci trebuie să dau de veste acasă – zise Molière.

— Ah, da, bietul Molière! rosti Loret cu un surâs ascuns. El îi iubeşte pe-ai lui.

— *Îi iubeşte,* da – replică Molière cu zâmbetul lui blând şi trist. *Îi iubeşte* nu înseamnă însă că *e iubit.*

— Eu – zise La Fontaine – sunt iubit la Château-Thierry, nu mă îndoiesc de asta.

În acea clipă, Aramis se reîntoarse în încăpere, după o scurtă dispariție.

— Vine cineva cu mine? întrebă el. Trec prin Paris, după ce voi fi stat de vorbă cu domnul Fouquet un sfert de ceas. Vă iau cu trăsura.

— Vin eu! zise Molière. De acord; sunt grăbit.

— Eu voi mânca aici – adăugă Loret. Domnul de Gourville mi-a făgăduit nişte raci.

Mi-a făgăduit nişte raci...

Caută rima, La Fontaine!

Aramis ieşi râzând, aşa cum ştia el să râdă; Molière îl urmă. Se aflau la capătul scării, când La Fontaine crăpă uşa şi strigă:

— *Făgăduit-a nişte raci,*
Ca-n schimb o odă tu să-i faci.

Hohotele de râs ale epicurienilor se înteţiră şi ajunseră până la urechile lui Fouquet, în momentul când Aramis deschise uşa cabinetului său. Cât despre Molière, el se duse să spună să li se pregătească trăsura, în timp ce Aramis avea să schimbe cu ministrul cele câteva cuvinte pe care trebuia să i le spună.

— Oh, cum mai râd acolo sus! zise Fouquet cu un suspin.

— Dumneata nu râzi, monseniore?

— Mie nu-mi arde de râs, domnule d'Herblay.

— Se apropie serbarea, da.

— Şi banii se depărtează.

— Nu ţi-am spus că asta e treaba mea?

— Mi-ai făgăduit nişte milioane.

— Le vei avea mâine, o dată cu sosirea regelui la Vaux.

Fouquet îl privi adânc pe Aramis, trecându-şi palma îngheţată peste fruntea năduşită. Aramis înţelese că ministrul se îndoia de el, că nu-l credea în stare să aibă atâţia bani.

Cum putea să-şi închipuie Fouquet că un biet episcop, fost abate, fost muşchetar, putea să facă rost de o asemenea sumă?

— De ce te îndoieşti, omule? întrebă Aramis.

Fouquet zâmbi şi dădu din cap.

— Omule lipsit de credinţă! adăugă episcopul.

— Dragă domnule d'Herblay – răspunse Fouquet

– dacă voi cădea...

— Ei bine, dacă vei cădea...?

— Voi cădea cel puțin de atât de sus, încât mă voi zdrobi până jos. Apoi, scuturându-şi capul, ca pentru a se descotorosi de el însuşi, întrebă: De unde vii, dragul meu prieten?

— De la Paris.

— De la Paris? Ah!

— Da, de la Percerin.

— Şi ce-ai căutat la Percerin? Căci nu-mi închipui să-ți faci prea multe griji din pricina costumelor pentru poeții noştri.

— Nu; m-am dus să pregătesc o surpriză.

— O surpriză?

— Da, pe care i-o vei face regelui.

— Va costa scump?

— Oh, o sută de pistoli, pe care-i vei da lui Le Brun.

— Un pictor? Ah, cu atât mai bine! Şi ce va reprezenta acea pictură?

— Îți voi povesti totul; dar, până una alta, cu acest prilej am ales şi costumele pentru poeții noştri.

— Ei, şi vor fi eleganți, mândri?

— Superbi! Nu vor fi mulți seniori care să aibă asemenea costume. O să se vadă deosebirea dintre curtenii bogăției şi cei ai prieteniei.

— Mereu spiritual şi generos, scumpul meu prelat!

— Fac parte din şcoala dumitale!

Fouquet îi strânse mâna.

— Şi-acum unde te duci? întrebă el.

— Mă duc la Paris, după ce îmi vei fi dat o scrisoare.

— O scrisoare? Către cine?

— O scrisoare pentru domnul de Lyonne.

— Şi ce vrei de la domnul de Lyonne?

— Vreau să-mi semneze un ordin de închisoare.

— Un ordin de închisoare? Ai de gând să bagi pe cineva la Bastilia?

— Nu, dimpotrivă, vreau să scot pe cineva de acolo.

— Ah! Pe cine?

— Pe un biet tânăr, un copil, care a fost întemnițat, în curând sunt zece ani de-atunci, pentru două versuri latineşti făcute de el împotriva iezuiților.

— Pentru două versuri latineşti! Şi pentru două versuri latineşti se află în temniță de zece ani, nenorocitul?

— Da.

— N-a mai făptuit şi altă nelegiuire?

— În afară de acele două versuri, e nevinovat ca dumneata şi ca mine.

— Pe cuvântul dumitale?

— Pe onoarea mea!

— Şi se numeşte...?

— Seldon.

— Ah, dar asta e prea de tot! Iar dumneata ştiai acest lucru şi nu mi-ai spus nimic?

— Abia ieri a venit la mine mama lui, monseniore.

— Şi această femeie e săracă?

— În cea mai neagră mizerie.

— Ah, Dumnezeule – zise Fouquet – îngădui uneori asemenea nedreptăți, încât nu mă mir că sunt nenorociți care se îndoiesc de tine! Poftim, domnule d'Herblay!

Şi Fouquet, luând o pană, aşternu la repezeală câteva rânduri către colegul său Lyonne.

Aramis luă scrisoarea şi se pregăti să plece.

— Stai puțin – zise Fouquet.

Trase un sertar şi-i dădu zece bonuri de casă ce se găseau acolo. Fiecare bon era de o mie de livre.

— Iată – zise el – scoate-l pe fiu şi dă-i acestea mamei; dar să nu-i spui...

— Ce, monseniore?

— Că e cu zece mii de livre mai bogată decât mine; va zice că sunt un prost ministru de finanțe. Du-te, şi nădăjduiesc că Dumnezeu îi va binecuvânta pe cei ce se gândesc la sărmanii lui.

— Aşa nădăjduiesc şi eu – răspunse Aramis sărutându-i mâna lui Fouquet.

Şi ieşi în grabă, ducând cu sine scrisoarea pentru Lyonne, cele zece bonuri de casă pentru mama lui Seldon, şi luându-l şi pe Molière, care începuse să-şi piardă răbdarea.

X
ÎNCĂ UN OSPĂȚ LA BASTILIA

Băteau ceasurile şapte seara la marele orologiu al Bastiliei, la acel faimos orologiu care, la fel ca toate lucrurile din închisoarea de stat, a căror folosință este o tortură, le amintea deținuților scurgerea fiecărei ore a supliciului lor. Orologiul Bastiliei, împodobit cu chipuri, asemeni celor mai multe orologii din acea vreme, îl înfățişa pe sfântul Petru în lanțuri.

Era ceasul când bieților captivi li se aducea mâncarea. Uşile, scârțâind pe uriaşele lor țâțâni, făceau loc să treacă tăvilor şi coşurilor pline cu bucate, a căror calitate, după cum ne-a arătat domnul Baisemeaux însuşi, corespundea condiției fiecărui deținut în parte. În această privință, cunoaştem teoriile domnului Baisemeaux, împărțitor suveran al bunătăților gastronomice şi bucătar-şef al închisorii regale, ale cărui panere încărcate urcau acum treptele reci, pentru a duce osândiților puțină mângâiere, aflată în fundul sticlelor umplute cu măsură.

Era totodată ceasul când domnul guvernator însuşi se aşeza la masă. În ziua aceea, el avea un

oaspete, astfel că frigarea se învârtea în cuptor mai grea ca de obicei. Potârnichi fripte, alături de prepelițe ce înconjurau un iepure împănat; pui de găină fierți în zeama lor, muşchi prăjit şi stropit cu vin alb, anghinară de Guipuzcoa şi saramură de raci, iată, în afară de ciorbe şi alte gustări, care erau bunătățile pregătite pentru domnul guvernator.

Baisemeaux, aşezat la masă, îşi freca mâinile de plăcere privindu-l pe domnul episcop de Vannes, care, încălțat cu cizme, ca un cavaler, îmbrăcat în cenuşiu, cu spada la şold, vorbea despre foamea lui de lup cu o nerăbdare pe care nu şi-o mai putea stăpâni.

Domnul Baisemeaux de Montlezun nu era deprins cu intimitățile înălțimii sale monseniorul de Vannes şi, în seara aceea, Aramis, cuprins de voioşie, îi făcea destăinuiri peste destăinuiri. Prelatul redevenise întrucâtva muşchetarul de altădată. Episcopul aproape că se pusese pe chef. Domnul Baisemeaux, la rândul lui, cu acea uşurință a oamenilor de rând, atinsese repede culmea voioşiei în fața bunei dispoziții, stăpânite totuşi, a oaspetelui său.

— Domnule – zise el – căci în astă-seară nu îndrăznesc să vă spun monseniore...

— Chiar aşa – aprobă Aramis – spune-mi domnule; uite, am cizme.

— Ei bine, domnule, ştiți de cine îmi amintiți în seara asta?

— Nu, pe legea mea! răspunse Aramis turnându-şi vin în pahar. Dar sper să-ți amintesc de un oaspete plăcut.

— Îmi amintiți de doi. Dragă François, prietene, închide, te rog, fereastra aceea: curentul ar putea să stânjenească pe înălțimea sa.

— Şi să plece! adăugă Aramis. Bucatele au fost aduse pe masă, le vom mânca fără lacheu. Îmi place tare mult, când mă găsesc în cerc restrâns, când stau

cu un prieten...

Baisemeaux făcu o plecăciune plină de respect.

— Îmi place tare mult – continuă Aramis – să mă servesc singur.

— François, pleacă! ordonă Baisemeaux. Spuneam, aşadar, că înălțimea voastră îmi aduce aminte de două persoane: juna ilustră, şi anume răposatul domn cardinal, marele cardinal, acela de la La Rochelle, care purta cizme ca şi dumneavoastră. E adevărat?

— Da, pe legea mea! zise Aramis. Şi celălalt?

— Celălalt e un anumit muşchetar, foarte chipeş, foarte viteaz, îndrăzneț şi veşnic fericit, care, din abate, s-a făcut muşchetar, şi din muşchetar abate.

Aramis catadicsi să zâmbească.

— Din abate – continuă Baisemeaux, încurajat de zâmbetul înălțimii sale – din abate, episcop, şi din episcop...

— Ah, să ne oprim aici, rogu-te! zise Aramis.

— Vă spun, domnule, că îmi faceți impresia unui cardinal.

— Să lăsăm asta, dragă domnule Baisemeaux. Dumneata singur ai spus că port cizme ca un cavaler, dar nu vreau, totuşi, să mă pun rău cu biserica, chiar şi într-o seară ca asta.

— Aveți, cu toate astea, anumite gânduri rele, monseniore.

— Oh, mărturisesc, rele ca tot ce este lumesc.

— Umblați prin oraş, pe străzi, cu mască?

— Aşa precum spui, cu mască.

— Şi spada tot o mai mânuiți cu dibăcie?

— Cred că da, însă numai atunci când sunt silit. Fă-mi plăcerea şi cheamă-l pe François.

— Aveți vinul alături.

— Nu pentru vin, ci pentru că e prea cald aici şi fereastra e închisă.

— Totdeauna când stau la masă închid ferestrele,

ca să nu aud rondurile sau sosirea curierilor.

— Ah, da... Se aud când fereastra e deschisă?

— Foarte bine încă, şi asta stinghereşte. Înțelegeți?

— Totuşi, mă înăbuş. François!

Lacheul intră.

— Deschide, te rog, fereastra, jupâne François – zise Aramis. Îngădui, dragă domnule Baisemeaux?

— Monseniorul e ca şi stăpân aici – răspunse guvernatorul.

Fereastra fu deschisă.

— Nu vi se pare – întrebă Baisemeaux – c-ați rămas singur acum, după ce domnul de La Fère s-a reîntors la locuința sa de la Blois? E un prieten vechi, nu-i aşa?

— O ştii tot aşa de bine ca şi mine, Baisemeaux, fiindcă ai fost muşchetar ca şi noi.

— Ah, când sunt cu prietenii, nu mai socotesc nici anii, nici sticlele golite.

— Şi ai dreptate. Eu însă nu numai că-l iubesc pe domnul de La Fère, scumpe domnule Baisemeaux; îl venerez.

— Ei bine, eu – zise guvernatorul – e ciudat, dar eu îl prefer pe domnul d'Artagnan. Iată un om care bea zdravăn şi îndelung. Astfel de oameni îşi spun toate gândurile la beție.

— Baisemeaux, îmbată-mă astă-seară, vreau să ne facem de cap ca pe vremuri. Şi dacă am vreo mâhnire în fundul inimii, îți făgăduiesc că te voi lăsa s-o vezi aşa cum ai vedea un diamant în fundul paharului dumitale.

— Bravo! exclamă Baisemeaux.

Şi îşi umplu un pahar mare cu vin, pe care-l dădu pe gât, bucurându-se că poate fi părtaş la făptuirea de către episcop a unui păcat capital. În timp ce bea însă, nu observă că Aramis urmărea cu toată luarea-aminte cele mai mici zgomote din curtea

închisorii.

Către ceasurile opt, la a cincea sticlă adusă pe masă de François, apăru un curier, dar, cu toate că acest curier făcu multă zarvă, Baisemeaux nu auzi nimic.

— Să-l ia dracu! rosti Aramis.

— Pe cine? Pe cine? întrebă Baisemeaux. Sper că nu e vorba de vinul pe care-l beți şi nici de persoana care vă îndeamnă să-l beți.

— Nu; e un cal care face, el singur, atâta zgomot în curte, cât ar putea să facă un escadron întreg.

— Bun! Trebuie să fie vreun curier – răspunse guvernatorul umplându-şi cu vârf încă un pahar. Da, să-l ia dracu ! Şi cât mai repede, ca să ne lase-n pace! Ura! Ura!

— Pe mine m-ai uitat, Baisemeaux! Paharul meu e gol – zise Aramis arătând un cristal sclipitor.

— P-onoarea mea, eşti încântător... François, vin!

François intră.

— Vin, nătăfleață, din cel mai bun!

— Da, domnule; dar... a venit un curier.

— Am zis să-l ia dracu!

— Domnule, totuşi...

— Să lase hârtiile la grefă; o să vedem mâine. Mâine vom avea timp; mâine va fi ziuă – zise Baisemeaux cântând oarecum ultimele cuvinte.

— Ah, domnule – bâigui soldatul François cu oarecare şovăială – domnule...

— Ia seama – zise Aramis – ia seama!

— La ce, scumpe domnule d'Herblay? întrebă Baisemeaux pe jumătate beat.

— O scrisoare trimisă prin curier unui guvernator de fortăreață poate fi uneori un ordin.

— Aproape totdeauna.

— Ordinele nu vin de la miniştri?

— Da, fără îndoială; însă...

— Iar miniştri nu fac decât să contrasemneze

porunca regelui!

— S-ar putea să ai dreptate. Dar, oricum, e plictisitor, mai ales când te afli la o masă îmbelşugată, împreună cu un prieten bun! Ah, iertați-mă, domnule, uit că eu sunt gazdă şi că-i vorbesc unui viitor cardinal.

— Să lăsăm astea, dragă Baisemaux, şi să revenim la soldatul dumitale, la François.

— Ei bine, ce-a făcut François?

— A murmurat ceva.

— A greşit!

— Totuşi, a murmurat, înțelegi, cum că se petrece ceva neobişnuit. S-ar putea să nu greşească François că murmură, ci dumneata că nu-l auzi.

— Eu? Să greşesc eu în fața lui François? Asta mi se pare prea de tot!

— O greşeală în serviciu. Iartă-mă, dar am crezut de datoria mea să-ți fac o observație pe care o socot de mare importanță.

— Oh, s-ar putea să ai dreptate – bolborosi Baisemeaux – ordinul regelui e sfânt! Dar ordinele care vin când stai la masă, repet, ce dracu…

— Dacă i-ai fi făcut asta marelui cardinal, hei!, dragul meu Baisemeaux, şi dacă acest ordin ar fi avut vreo importanță…

— O fac pentru a nu stingheri un episcop; asta nu e o scuză? La dracu!

— Nu uita, Baisemeaux, că am purtat cândva tunică ostăşească şi că am obiceiul să văd pretutindeni consemne.

— Vreți deci…?

— Vreau să-ți faci datoria, prietene. Da, te rog, măcar față de soldatul ăsta.

— E-n regulă – zise Baisemeaux.

François aştepta încă.

— Să mi se aducă acel ordin al regelui – glăsui Baisemeaux. Apoi adăugă, mai încet: Ştiți ce conține?

Am să vă spun; ceva foarte important, cam aşa: "Luaţi seama la focuri în preajma pulberăriei" sau: "Nu-l slăbiţi din ochi pe cutare, care e un evadat priceput". Ah, dacă aţi şti, monseniore, de câte ori, în toiul nopţii, am fost trezit din cel mai dulce, din cel mai adânc somn, de curieri care veneau în goana cailor pentru a-mi spune, sau mai degrabă pentru a-mi aduce un plic în care se găseau doar aceste cuvinte: "Domnule Baisemeaux, e ceva nou?" Se vede cât de colo că aceia care îşi pierd timpul scriind asemenea ordine n-au dormit niciodată la Bastilia. Altfel ar cunoaşte mai bine grosimea acestor ziduri, desimea rondurilor şi grija ofiţerilor mei. Dar, ce vreţi, monseniore, meseria lor este să scrie ca să mă tulbure pe mine când sunt mai liniştit; ca să mă tulbure când sunt mai fericit – adăugă Baisemeaux înclinându-se în faţa lui Aramis. Să-i lăsăm să-şi facă meseria.

— Iar dumneata fă-ţi-o pe-a dumitale – adăugă surâzând episcopul, a cărui privire era poruncitoare, în ciuda bunăvoinţei de care voia să dea dovadă.

François se ivi din nou. Baisemeaux îi smulse din mână ordinul trimis de miniştri. Îl desfăcu încet şi îl citi pe îndelete. Aramis se prefăcea că bea, ca să-l vadă mai bine pe amfitrion prin sticla paharului. Apoi, după ce citi:

— Ce spuneam eu adineauri? zise Baisemeaux.

— Ce este? întrebă episcopul.

— Un ordin de punere în libertate. Vă întreb, asta e o veste ca să ne tulbure pe noi acum?

— E o veste mare pentru cel care o aşteaptă, trebuie să recunoşti, dragul meu guvernator.

— Dar la ceasurile opt seara?

— O dovadă de milă.

— Milă, milă, nimic de zis; dar e pentru nemernicul acela care se plictiseşte, nu pentru mine care mă distrez! rosti Baisemeaux cu indignare.

— Pierzi ceva prin asta? Deţinutul care ţi se ia

făcea parte cumva din rândul celor mari?

— Ah, pe naiba! Un neisprăvit, un şoarece, un cinci franci pe zi!

— Ia să văd! ceru domnul d'Herblay. Se poate?

— Poftim, citiți!

— Scrie *grabnic* pe hârtie. Ai băgat de seamă, nu-i aşa?

— Asta-i bună!... *Grabnic!...* Un om care stă aici de zece ani de zile! Se grăbesc acum să-i dea drumul; tocmai astă-seară, la ceasurile opt.

Şi Baisemeaux, înălțând din umeri cu un dispreț suveran, aruncă ordinul pe masă şi începu să mănânce din nou.

— Aşa se întâmplă mai totdeauna – vorbi el cu gura plină – arestează omul într-o bună zi, îl hrănesc timp de zece ani şi-ți scriu: "Fii cu ochii în patru asupra insului!" sau: "Ține-l strâns!" .Şi pe urmă, când te-ai obişnuit să vezi în deținut un om primejdios, deodată, fără motiv, fără să fii prevenit, îți scriu: "Pune-l în libertate!" Ba încă mai şi adaugă pe misiva lor: *Grabnic!* Înțelegeți, monseniore, ai pentru ce să înalți din umeri!

— Ce vrei! zise Aramis. Te indignezi, dar execuți ordinul.

— Bun! Bun! îl execuți... Oh, puțintică răbdare!... Să nu vă închipuiți cumva că sunt un sclav.

— Doamne, preascumpe domnule Baisemeaux, cine a spus asta? Se ştie doar cât de mult ții la independența dumitale.

— Slavă Domnului!

— Dar ți se cunoaşte şi inima bună.

— Ah, ce să mai vorbim!

— Şi supunerea față de superiori. Când ai fost odată soldat, vezi dumneata, Baisemeaux, îți rămâne în sânge.

— De aceea, mă voi supune întocmai, şi mâine dimineață, în revărsatul zorilor, deținutul cu pricina

va fi pus în libertate.

— Mâine?

— În zori.

— De ce nu astă-seară, mai ales că scrisoarea are pe plic şi înăuntru menţiunea: *Grabnic?*

— Pentru că astă-seară stăm la masă şi avem şi noi graba noastră, nu-i aşa?

— Dragă Baisemeaux, cu toate că sunt încălţat cu cizme, mă simt preot, şi milostivirea e pentru mine o îndatorire mai apăsătoare decât foamea şi setea. Acest nenorocit a suferit atâta timp, întrucât îmi spui că e, de zece ani, pensionarul dumitale. Scurtează-i suferinţa. Îl aşteaptă o clipă fericită, redă-i-o cât mai repede. Dumnezeu te va răsplăti cu ani de fericire în paradisul lui.

— Vreţi asta?

— Te rog chiar.

— Acum, în timpul cinei...?

— Te rog; fapta dumitale îţi va aduce zece Benedicţiuni.

— Fie precum doriţi. Dar atunci înseamnă că vom mânca bucatele reci.

— Oh, asta nu e nici o pagubă!

Baisemeaux se plecă pe spate spre a-l suna pe François, apoi, printr-o mişcare foarte firească, se întoarse cu faţa la uşă.

Ordinul rămăsese pe masă. Aramis prinse momentul când Baisemeaux se uita în altă parte, pentru a lua hârtia şi a o schimba cu o alta, îndoită în acelaşi fel, şi pe care o scosese din buzunarul său.

— François – zise guvernatorul – să vină aici domnul major, împreună cu temnicerii de la Bertaudière.

François ieşi înclinându-se, şi cei doi meseni rămaseră din nou singuri.

XI
GENERALUL ORDINULUI

Între cei doi meseni se lăsă o clipă de tăcere, în cursul căreia Aramis nu-l slăbea din ochi pe guvernator. Acesta părea că nu prea voia să-şi întrerupă ospățul şi se vedea cât de colo că încerca să caute un motiv oarecare, bun sau rău, pentru a mai zăbovi puțin, măcar până la desert. Şi, pe neaşteptate, se păru că găsise acest motiv.

— Ei, dar stai! strigă el. E cu neputință!

— Cum cu neputință? întrebă Aramis. Ia să vedem, dragă prietene, ce este cu neputință?

— E cu neputință să dai drumul unui deținut la un ceas ca ăsta. Unde se va duce, el care nu cunoaşte Parisul?

— Se va duce unde va vedea cu ochii.

— Da, dar asta-i ca şi cum ai pune în libertate un orb.

— Am o trăsură, îl voi duce acolo unde va voi să meargă.

— Aveți răspuns la toate... François, spune-i domnului major să se ducă să deschidă celula lui Seldon, la Bertaudière, nr. 3.

— Seldon? rosti Aramis fără să pară surprins. Ai spus Seldon, nu-i aşa?

— Am spus Seldon. E numele celui pus în libertate.

— Oh, poate vrei să zici Marchiali – rosti episcopul.

— Marchiali? Ah, da! Ba nu, Seldon.

— Cred că te înşeli, domnule Baisemeaux.

— Am citit ordinul.

— Şi eu.

— Şi am văzut scris Seldon cu litere uite aşa de mari.

Baisemeaux arăta cu degetul.

— Iar eu am citit Marchiali cu litere atâtica.

Şi Aramis arătă cu două degete.

— De fapt, să lămurim cazul – zise Baisemeaux, foarte sigur de el. Hârtia e aci, e destul s-o citim.

— Eu văd: "Marchiali" – reluă Aramis desfăcând hârtia. Uite!

Baisemeaux îşi aruncă ochii peste hârtie şi brațele îi căzură deodată moi.

— Da, da – murmură el încremenit – da, Marchiali. Scrie limpede, Marchiali! E adevărat!

— Ah!

— Cum?! Omul despre care mi se tot vorbeşte mereu? Omul asupra căruia mi se atrage în fiecare zi luarea-aminte?

— Aici scrie Marchiali – stărui cu neînduplecare Aramis.

— Trebuie să recunosc că aşa e, monseniore, însă nu mai înțeleg nimic din toată povestea asta.

— Ochii nu te înşală totuşi.

— Pe cinstea mea, s-ar zice că aşa scrie, Marchiali!

— Şi cu slove de-o şchioapă încă.

— E nemaipomenit! Văd şi acum ordinul cu numele lui Seldon, un irlandez. Îl văd bine. Ah, ba chiar îmi amintesc că sub acest nume era o pată de cerneală.

— Nu, nu văd nici o pată, nici un pic de cerneală.

— Oh, la naiba, ba da! Era aşa de mare, că am scuturat cu mâna mea cenuşa ce mai rămăsese pe acea pată.

— În sfârşit, oricum ar fi, dragă domnule Baisemeaux – i-o tăie Aramis – şi orice-ai fi făcut dumneata, ordinul spune limpede să fie eliberat Marchiali, cu sau fără pată.

— Ordinul spune să fie eliberat Marchiali – repetă ca un papagal Baisemeaux, care încerca să-şi

adune gândurile.

— Şi-l vei pune în libertate pe acest deținut. Dacă inima te îndeamnă să-i dai drumul şi lui Seldon, îți declar că nu mă voi împotrivi pentru nimic în lume.

Aramis punctă această frază printr-un surâs a cărui ironie sfârşi prin a-l dezmetici pe Baisemeaux, făcându-l să prindă curaj.

— Monseniore – întrebă el – acest Marchiali nu e acelaşi deținut pe care, mai alaltăieri, un preot, duhovnic al *ordinului nostru,* a venit să-l viziteze atât de imperios şi în mare taină?

— Nu ştiu nimic despre asta, domnule – răspunse episcopul.

— Totuşi nu-i mult de-atunci, scumpe domnule d'Herblay.

— Se poate; dar la noi, domnule, e bine ca omul de azi să nu mai ştie ce-a făcut omul de ieri.

— Oricum – rosti Baisemeaux – vizita duhovnicului iezuit i-a adus noroc acestui deținut.

Aramis nu mai răspunse nimic şi reîncepu să mănânce şi să bea. Baisemeaux însă, fără a se mai atinge de nimic din ceea ce era pe masă, începu să cerceteze din nou ordinul, întorcându-l şi pe o față şi pe alta. În împrejurări obişnuite, această iscodire ar fi făcut ca atât de puțin stăpânitul Aramis să se înroşească până în vârful urechilor; acum însă, episcopul de Vannes nu se înfurie pentru atâta lucru, mai ales după ce-şi spusese în sinea lui că ar fi primejdios să se înfurie.

— Aşadar, îi vei da drumul lui Marchiali? zise el. Oh, straşnic e vinul ăsta vechi şi parfumat, dragul meu guvernator!

— Monseniore – răspunse Baisemeaux – îi voi da drumul deținutului Marchiali numai după ce voi fi chemat înapoi curierul care a adus ordinul şi mai ales după ce, interogându-l, mă voi fi convins că...

— Ordinele sunt pecetluite şi curierul n-are cum

să afle ce-i înăuntru. Cum vrei atunci să fii convins, ia spune?

— Fie, monseniore; dar voi trimite ordinul înapoi la minister, şi acolo domnul de Lyonne sau îl va retrage, sau îl va aproba.

— Le ce bun toate astea? zise Aramis cu multă stăpânire de sine.

— La ce bun?

— Da, mă întreb la ce-ar servi?

— Ar servi să nu facem vreo greşeală, monseniore, să nu încălcăm respectul pe care orice subaltern îl datorează superiorilor lui, să nu nesocotim îndatoririle pe care ni le impune slujba.

— Foarte bine, ai vorbit atât de înțelept, că te-am admirat. E adevărat, un subaltern datorează respect superiorilor lui; e vinovat atunci când greşeşte şi va fi pedepsit dacă nesocoteşte legile sau îndatoririle serviciului său.

Baisemeaux se uită la episcop cu o mare uimire.

— Înseamnă – urmă Aramis – că vrei să întrebi mai departe, pentru a fi cu cugetul împăcat, nu-i aşa?

— Da, monseniore.

— Şi că, dacă un superior îți ordonă, te vei supune, da?

— De asta nici să nu vă îndoiți, monseniore.

— Dumneata cunoşti semnătura regelui, domnule Baisemeaux?

— Da, monseniore.

— Nu se află pe acest ordin de punere în libertate?

— Ba da, dar se poate...

— Să fie falsă, nu-i aşa?

— S-a mai întâmplat, monseniore.

— Ai dreptate. Dar pe a domnului de Lyonne?

— O văd limpede pe ordin; dar, aşa cum se poate ca semnătura regelui să fie contrafăcută, cu atât mai mult se poate să fie contrafăcută aceea a domnului de

Lyonne.

— Mergi pe drumul logicii cu paşi de uriaşi, domnule Baisemeaux – zise Aramis – şi argumentarea dumitale e fără cusur. Dar pe ce te bizui dumneata ca să crezi că aceste semnături sunt false?

— Pe următorul lucru: lipsa semnatarilor. Nimeni nu poate controla semnătura maiestății sale, iar domnul de Lyonne nu e aici ca să-mi spună că el a semnat.

— Ei bine, domnule Baisemeaux – vorbi Aramis aţintindu-şi asupra guvernatorului privirea sa de vultur – îmi însuşesc în mod sincer îndoielile dumitale, ca şi felul cum vrei să le limpezeşti, încât am să iau în mână o pană, dacă dumneata ai să mi-o dai.

Baisemeaux îi dădu o pană.

— Şi o foaie de hârtie albă – adăugă Aramis.

Baisemeaux îi întinse hârtia.

— Voi scrie acum, eu, care sunt de față, care nu pot fi pus la îndoială – nu-i aşa? – un ordin căruia, sunt sigur, îi vei da crezare, oricât de neîncrezător ai fi dumneata.

Baisemeaux păli în fața unei siguranțe atât de neclintite. I se părea că vocea lui Aramis, aşa de fermecătoare şi de voioasă până mai adineauri, devenise funebră şi sinistră, că lumânările din sfeşnice se schimbaseră în făclii ce luminează un cavou şi că vinul din pahare se transformase în potire de sânge.

Aramis luă pana şi începu să scrie. Baisemeaux citea, îngrozit, peste umărul lui:

A.M.D.G. – scrise episcopul şi făcu o cruce deasupra acestor patru litere, care însemnau: *Ad majoretn Dei gloriam.* Apoi continuă:

Dorim ca ordinul prezentat domnului Baisemeaux

de Montlezun, guvernator din partea regelui al castelului Bastiliei, să fie socotit de el bun şi temeinic şi adus numaidecât la îndeplinire.

Semnat: *d' HERBLAY,*
generalul ordinului prin graţia lui Dumnezeu.

Baisemeaux fu atât de uluit, încât trăsăturile feţei îi rămaseră înlemnite, buzele căscate, ochii încremeniţi. Nu făcu nici o mişcare, nu scoase o vorbă. În vasta încăpere nu se auzea decât bâzâitul unei musculiţe ce se învârtea în jurul lumânărilor.

Aramis, fără a-i mai arunca măcar o privire omului pe care-l adusese într-o stare atât de jalnică, scoase din buzunar o cutioară în care se afla ceară neagră, închise scrisoarea, o pecetlui cu un sigiliu agăţat la pieptul său, sub încheietoarea hainei, şi după ce toate aceste operaţii fură terminate îi înmână, fără să spună nimic, misiva domnului Baisemeaux. Acesta, ale cărui mâini tremurau de-ţi făceau mai mare mila, îşi plimbă privirea tulbure şi năucă pe deasupra hârtiei. O ultimă lucire de spaimă şi surpriză îi mai brăzdă o clipă chipul, apoi căzu pe un scaun, ca lovit în moalele capului.

— Haide, haide – vorbi Aramis după o lungă tăcere, în timpul căreia guvernatorul Bastiliei îşi recăpăta încetul cu încetul stăpânirea de sine – nu mă face să cred, domnule Baisemeaux, că prezenţa generalului ordinului ar fi tot atât de cutremurătoare ca aceea a lui Dumnezeu şi că-l ucide pe cel ce l-a văzut. Curaj! Ridică-te, dă-mi mâna şi supune-te!

Baisemeaux, liniştit, dacă nu mulţumit, ascultă, îi sărută mâna lui Aramis şi se ridică.

— Să mă supun numaidecât? murmură el.

— Oh, fără exagerări, scumpa mea gazdă! Aşază-te din nou la locul dumitale şi să cinstim cum se cuvine acest minunat desert.

— Monseniore, nu-mi pot reveni uşor dintr-o astfel de lovitură; eu care am râs, am glumit cu înălțimea voastră! Eu care am avut cutezanța să vă pun pe picior de egalitate cu mine!

— Taci, bătrânul meu camarad – răspunse episcopul, care simțea cât de mult fusese întinsă coarda şi cât de primejdios ar fi dacă s-ar întâmpla să plesnească – taci. Să ne trăim fiecare viața: tu, având ocrotirea şi prietenia mea; eu, supunerea ta. Aceste două tributuri plătite cu credință, să rămânem mai departe voioşi.

Baisemeaux stătu puțin pe gânduri; întrezări, într-o clipire, urmările eliberării unui deținut pe baza unui ordin fals, dar, punând în balanță garanția pe care i-o oferea ordinul oficial al generalului, nu se mai sperie de nimic. Aramis îi citea parcă gândurile.

— Dragul meu Baisemeaux – îi spuse el – eşti un neghiob. Dezbară-te de obiceiul de a mai sta pe gânduri când eu îmi dau osteneala să gândesc pentru dumneata.

Şi, la un nou gest al său, Baisemeaux se înclină încă o dată.

— Ce trebuie să fac acum? întrebă el.

— Ce trebuie să faci când dai drumul unui deținut?

— Pentru asta am regulamentul.

— Ei bine, urmează regulamentul, dragul meu.

— Mă duc cu majorul meu la camera osânditului şi-l iau cu mine, dacă e un personaj de seamă.

— Şi acest Marchiali nu e un personaj de seamă? întrebă cu un aer nepăsător Aramis.

— Nu ştiu – răspunse guvernatorul ca şi cum ar fi zis: "Asta să mi-o arăți dumneata".

— Atunci, dacă nu ştii, înseamnă că am dreptate; poartă-te cu acest Marchiali aşa cum te porți cu cei mici.

— Bine. Voi urma regulamentul.

— Aşa!

— Regulamentul spune că temnicerul, sau unul dintre subofiţeri, îl va aduce pe deţinut la guvernator, în grefă.

— Ei bine, dar e foarte cuminte astfel. Şi pe urmă?

— Pe urmă i se dau înapoi deţinutului lucrurile de preţ pe care le avea la el în momentul încarcerării, hainele, hârtiile, dacă ordinul ministrului nu dispune altfel.

— Cum sună ordinul ministrului în legătură cu acest Marchiali?

— Nu spune nimic, căci nenorocitul a venit aici fără lucruri de preţ, fără hârtii, aproape fără haine.

— Atunci, totul e simplu! Într-adevăr, Baisemeaux, te sperii de orice fleac! Rămâi deci aici şi trimite să-l aducă pe deţinut la Guvernământ.

Baisemeaux se supuse. Îl chemă pe locotenentul său şi-i dădu un consemn, pe care acesta îl transmise, fără să se tulbure, cui trebuia. O jumătate de ceas mai târziu se auzi o uşă închizându-se în curte: era uşa de la turnul care îşi lăsa prada să se bucure de libertate.

Aramis suflă în toate lumânările ce ardeau în încăpere. Lăsă una singură aprinsă, de după uşă. Această lumină tremurătoare nu îngăduia privirii să distingă bine lucrurile din jur. Învălmăşea contururile şi feţele prin pâlpâirea licăririlor ei slabe.

Paşii se apropiară.

— Du-te înaintea oamenilor dumitale – îi spuse Aramis lui Baisemeaux.

Guvernatorul se supuse. Sergentul şi temnicerii dispărură. Baisemeaux se întoarse înăuntru, urmat de un deţinut.

Aramis se aşeză în umbra; vedea, fără să fie văzut. Baisemeaux, cu glas tulburat, îi aduse la cunoştinţă tânărului ordinul care îi reda libertatea.

Deținutul ascultă fără să facă nici un gest, fără să rostească o singură vorbă.

— Trebuie să juri, aşa cere regulamentul – adăugă guvernatorul – că nu vei spune nimic nimănui din tot ce-ai văzut sau ai auzit la Bastilia.

Deținutul zări o cruce; întinse mâna şi jură din vârful buzelor.

— Acum, domnule, eşti liber; încotro ai de gând s-o apuci?

Deținutul întoarse capul, ca spre a căuta la spatele lui un sprijin pe care trebuia să se bizuie. Atunci Aramis ieşi din umbră.

— Iată-mă – zise el – gata să-l ajut pe domnul cu tot ce-mi va cere.

Deținutul roşi uşor şi, fără nici o şovăire, făcu un pas şi-şi trecu brațul pe sub acela al lui Aramis.

— Dumnezeu să te aibă în sfânta sa pază! rosti el cu un glas care, prin hotărârea lui, îl făcu pe guvernator să tresară, într-atât tonul acesta îl uimise.

Aramis, strângând mâinile lui Baisemeaux, îi spuse:

— Ordinul meu crezi că te stânjeneşte? Te temi că-l va găsi cineva, dacă ar scotoci pe aici?

— Vreau să-l păstrez, monseniore – răspunse Baisemeaux. Dacă va fi găsit la mine, ăsta va fi un semn neîndoielnic că voi fi pierdut, şi, în acest caz, veți fi pentru mine un ultim şi puternic sprijin.

— Fiind complicele dumitale, asta vrei să spui, nu-i aşa? replică Aramis ridicând din umeri. Adio, Baisemeaux! zise apoi.

Caii aşteptau afară, bătând din copite de nerăbdare. Baisemeaux îl conduse pe episcop până la capătul de jos al scării. Aramis îl îndemnă pe însoțitorul lui să se urce în trăsură, se urcă şi el apoi şi, fără a-i mai da alt ordin vizitiului, zise:

— Gata!

Trăsura porni cu un uruit îngrozitor pe

caldarâmul curții. Un ofițer, cu o faclă aprinsă, mergea înaintea cailor şi dădea fiecărui corp de gardă ordinul de liberă trecere.

În timpul cât toate acele porți se deschiseră şi se închiseră în urma lor, Aramis stătu cu răsuflarea la gură şi i s-ar fi putut auzi inima bătându-i cu putere în coşul pieptului. Deținutul, ghemuit într-un colț al trăsurii, nu dădea nici el semn de viață. În sfârşit, o zdruncinătură, mai mare decât celelalte, le dădu de veste că ultimul şanț fusese trecut. În urma trăsurii se închidea ultima poartă, aceea din strada Saint-Antoine. Nu se mai vedeau ziduri nici la stânga, nici la dreapta; pretutindeni cer, pretutindeni libertate, pretutindeni viață.

Caii, struniți bine de o mână vânjoasă, merseră încet până în mijlocul cartierului. De acolo porniră la trap. Încetul cu încetul, fie că se încălziseră, fie că erau îmboldiți, începură să gonească, şi, odată ajunsă la Bercy, trăsura părea că zboară, aşa de iute alergau bidiviii. Caii galopară astfel până la Ville-neuve-Saint-Georges, unde erau pregătiți alții de schimb. De aici, patru cai, în loc de doi, porniră cu trăsura înspre Melun, oprindu-se puțin în mijlocul pădurii de la Semart. Ordinul, fără îndoială, îi fusese dat de mai înainte surugiului, căci Aramis nici nu avu nevoie să-i mai facă vreun semn.

— Ce este? întrebă deținutul, ca şi cum s-ar fi trezit dintr-un vis lung.

— Este, monseniore – răspunse Aramis – că, înainte de a merge mai departe, trebuie să stăm de vorbă, alteța voastră regală şi cu mine.

— Voi aştepta prilejul, domnule – zise tânărul prinț.

— Nu poate fi unul mai bun decât acesta, monseniore: suntem în mijlocul pădurii, nimeni nu ne poate auzi.

— Dar surugiul?

— Surugiul acestei diligențe e surd şi e mut, monseniore.

— Sunt al dumitale, domnule d'Herblay.

— Vreți să rămânem în trăsură?

— Da; stăm bine aici şi mi-e dragă această trăsură; ea m-a readus la libertate.

— Prea bine, monseniore... Încă o măsură de prevedere însă.

— Care?

— Ne aflăm aici pe drumul cel mare; s-ar putea să treacă niscaiva călăreți sau alte trăsuri, în călătorie ca şi noi, şi care, văzându-ne că stăm pe loc, ar crede că ni s-a întâmplat ceva. Să ne ferim de a primi vreun ajutor ce ne-ar stingheri.

— Spune-i vizitiului să tragă trăsura într-o cărare mai lăturalnică.

— Tocmai asta voiam să şi fac, monseniore.

Aramis îi făcu un semn mutului, atingându-l cu vârful degetului. Acesta se dădu jos de pe capră, apucă cei doi cai, din față, de căpestre şi-i trase în tufişurile dese, prin iarba moale a unei cărări întortocheate, la capătul căreia, în această noapte fără lună, norii formau o perdea mai neagră decât o pată de cerneală. Acestea făcute, omul se trânti pe un povârniş, în apropierea cailor, care smulgeau cu dinții firele de iarbă din dreapta şi din stânga lor.

— Te ascult – zise tânărul prinț către Aramis. Dar ce faci acolo?

— Scot fultuiala din pistoale, căci nu mai avem nevoie acum de ele, monseniore.

XII
ISPITITORUL

— Prințul meu – începu Aramis, întorcându-se în

trăsură, cu fața către însoțitorul său – oricât de slabă făptură aş fi eu, oricât de fără merit ca înțelepciune, oricât de neînsemnat pe treapta ființelor care cugetă, niciodată nu mi s-a întâmplat să stau de vorbă cu un om, fără a-i pătrunde gândurile dincolo de această mască vie care sunt chipurile noastre, fără a-i cunoaşte toate ascunzişurile. Astă-seară însă, în întunericul ce ne învăluie, în tăcerea în care vă văd, nu pot citi nimic în trăsăturile voastre, şi ceva îmi spune că-mi va fi greu să vă smulg un cuvânt sincer de pe buze. Vă rog, deci, nu din dragoste pentru mine, căci supuşii nu valorează nimic în balanța pe care o țin în mâna lor prinții, ci din dragoste pentru voi înşivă, să ascultați fiecare silabă a mea, fiecare inflexiune a glasului meu, căci, în împrejurările deosebite în care ne aflăm, ele vor avea un înțeles şi o greutate cum niciodată vorbele unui om n-au avut pe această lume.

— Ascult – repetă tânărul prinț cu hotărâre – ascult, fără să mă las ademenit de nici o ambiție, fără să mă tem de nimic din cele ce ai să-mi spui.

Şi se adânci şi mai mult în pernele moi ale trăsurii, încercând să-şi ascundă de însoțitorul său nu numai ochii, dar parcă şi prezența persoanei sale.

Bezna era groasă şi se lăsa, largă şi de nepătruns, din vârfurile încrengănate ale copacilor. Trăsura, cu uşile şi ferestrele închise, n-ar fi îngăduit să se strecoare înăuntru nici cea mai mică rază de lumină, chiar dacă vreun firişor scânteietor s-ar fi furişat printre valurile de negură ce se învălătuceau pe cărarea pădurii.

— Monseniore – reluă Aramis – cunoaşteți povestea guvernului care cârmuieşte astăzi Franța. Regele s-a ridicat dintr-o copilărie captivă, cum a fost şi a voastră, întunecată cum a fost şi a voastră, încercuită cum a fost şi a voastră. Numai că, în loc să fi cunoscut, ca voi, sclavia închisorii, bezna

singurătății, apăsarea unei vieți ascunse, a trebuit să îndure toate mizeriile, toate umilințele, toate înjosirile la lumina zilei, sub soarele nemilos al regalității; aceasta e o poziție scăldată în strălucire, unde orice pată pare o dâră de noroi, unde orice glorie pare o pată. Regele a suferit mult, urăşte deci mult şi e setos de răzbunare. Va fi un rege rău. Nu spun că va face să curgă sânge ca Ludovic al XI-lea sau Carol al IX-lea, căci el nu are de răzbunat insulte de moarte; dar îşi va stoarce supuşii de bani şi de averi, căci a cunoscut prea mult sărăcia şi lipsa de bani. Îmi pun, deci, de la început, conştiința la adăpost judecând pe față meritele şi scăderile acestui prinț, şi, dacă-l condamn, o fac cu cugetul împăcat.

Aramis se opri o clipă. Nu pentru a asculta dacă liniştea pădurii era tot aşa de mare, ci pentru a-şi rândui şi mai bine gândunle în adâncul minții lui, pentru a lăsa timp acestor gânduri să se întipărească puternic în mintea ascultătorului său.

— Dumnezeu face bine tot ceea ce face – continuă episcopul de Vannes – şi de asta sunt atât de pătruns în sinea mea, încât m-am socotit totdeauna fericit că am fost ales de el ca păstrător al tainei pe care v-am ajutat s-o descoperiți. Acestui Dumnezeu al dreptății şi al prevederii îi trebuia o unealtă dârză, stăruitoare, neclintită, pentru a îndeplini o faptă mare. Această unealtă sunt eu. Am dârzenia, stăruința, convingerea de care e nevoie; cârmuiesc un popor misterios care a luat ca îndreptar porunca însăşi a lui Dumnezeu: *Patiens, quia aeternus! (*"E răbdător, căci e veşnic")

Prințul făcu o mişcare.

— Văd, monseniore – zise Aramis – că ridicați fruntea şi că acest popor pe care-l conduc eu vă uimeşte. Nu ştiați că aveți de-a face cu un rege. Oh, monseniore, regele unui popor umil, al unui popor dezmoştenit; umil, fiindcă n-are putere decât târându-

se; dezmoştenit, fiindcă totdeauna, aproape totdeauna de când e lumea aceasta, poporul meu nu seceră holdele pe care le seamănă şi nu mănâncă fructele pe care le creşte. Munceşte din greu pentru o abstracţie, îşi adună toate moleculele puterii lui pentru a zămisli din ea un om, şi acestui om, cu sudoarea frunţii lui, îi încropeşte un nor din care geniul celui ales trebuie să facă, la rândul său, un nimb aurit de razele tuturor coroanelor creştinătăţii. Iată omul pe care-l aveţi alături, monseniore. El a venit să vă spună că v-a scos din abis cu un scop măreţ şi că, în vederea acestui ţel măreţ, vrea să vă ridice deasupra puterilor pământeşti, deasupra lui însuşi.

Prinţul atinse uşor cu mâna braţul lui Aramis.

— Îmi vorbeşti – zise el – de ordinul religios al cărui şef eşti. Din cuvintele dumitale înţeleg că, în ziua când vei vrea să-l dărâmi din slavă pe acela pe care-l vei fi ridicat acolo, îţi va fi foarte uşor s-o faci, şi că ţii în mâna dumitale fiinţa pe care abia ai scos-o din beznă.

— Alungaţi asemenea gânduri, monseniore! replică episcopul. N-aş îndrăzni să intru într-un joc atât de primejdios cu alteţa voastră regală, dacă n-aş avea un dublu interes ca să câştig partida. În ziua când veţi fi înălţat, veţi fi înălţat pentru totdeauna. Urcând, veţi arunca la o parte scara pe care aţi păşit, o veţi face să se rostogolească atât de departe, încât niciodată ea nu se va mai ivi în faţa voastră pentru a vă reaminti că are dreptul la recunoştinţă.

— Oh, domnule!

— Exclamaţia voastră, monseniore, vine din adâncurile inimii. Mulţumesc. Credeţi-mă că năzuiesc la ceva mai mult decât la recunoştinţă; sunt încredinţat că, ajuns acolo unde trebuie să fiţi, mă veţi socoti şi mai vrednic încă de a vă fi prieten, şi atunci, împreună, vom face, monseniore, lucruri atât de mari, încât se va vorbi multă vreme despre ele,

până peste veacuri.

— Spune-mi, domnule, spune-mi fără înconjur, ce sunt eu astăzi şi ce vrei dumneata să fiu mâine.

— Sunteți fiul regelui Ludovic al XIII-lea, sunteți fratele regelui Ludovic al XIV-lea, sunteți moştenitorul direct şi legitim al tronului Franței. Păstrându-vă lângă el, aşa cum l-a păstrat pe DOMNUL, fratele vostru mai mic, regele şi-ar fi rezervat dreptul de a fi suveran legitim. Numai medicii şi Dumnezeu puteau să-i pună la îndoială acest drept. Doctorii țin însă totdeauna mai mult la un rege care este, decât la unul care nu este. Dumnezeu ar săvârşi o greşeală făcându-i rău unui prinț care e un om bun. Dar Dumnezeu a voit să fiți asuprit, şi această asuprire vă încununează astăzi rege al Franței. Aveți deci dreptul de a domni, fiindcă acest drept vi se contestă, aveți dreptul de a fi recunoscut, fiindcă sunteți ținut ascuns; sunteți de sânge divin, fiindcă nimeni n-a îndrăznit să vă verse sângele, aşa cum au făcut cu acela al servitorilor voştri. Vedeți, prin urmare, cât de mult a făcut, pentru voi acest Dumnezeu pe care l-ați învinuit de atâtea ori că a făcut totul împotriva voastră. V-a înzestrat cu trăsăturile, cu talia, cu vârsta şi cu vocea fratelui vostru, şi toate motivele asupririi voastre vor deveni motivele unei înălțări triumfale. Mâine, poimâine, cu primul prilej, fantomă regală, umbră vie a lui Ludovic al XIV-lea, vă veți aşeza pe tronul său, de unde voința lui Dumnezeu, încredințată spre îndeplinire unui braț omenesc, îl va fi aruncat pentru totdeauna.

— Înțeleg – rosti prințul – dar nu trebuie să fie vărsat sângele fratelui meu.

— Veți fi singurul judecător al soartei lui.

— Taina aceea, folosita în dauna mea...

— O veți folosi, la rându-vă, împotriva lui. Ce-a făcut el pentru a o ascunde? V-a ascuns. Asemănare vie cu el, ați fi dat pe față complotul lui Mazarin şi al

Anei de Austria. Voi, prințul meu, veți avea acelaşi interes să-l ascundeți pe cel ce vă va semăna ca prizonier, aşa cum voi îi semănați lui ca rege.

— Mă întorc la cele ce te-am mai întrebat. Cine-l va ține ascuns?

— Cei ce v-au ținut ascuns pe voi.

— Dumneata cunoşti această taină, de care te-ai folosit spre a-mi veni în sprijin. O mai cunoaşte cineva?

— Regina-mamă şi doamna de Chevreuse.

— Ce vor face ele?

— Nimic, dacă veți voi aşa.

— Cum asta?

— Cum au să vă recunoască ele, dacă veți face în aşa fel încât să nu fiți recunoscut?

— Ai dreptate. Sunt însă piedici mai greu de trecut.

— Care, prințe?

— Fratele meu e însurat; nu pot să iau soția fratelui meu.

— Voi face ca o despărțire să fie încuviințată de Spania; e în interesul politicii voastre viitoare, al moralei umane. Tot ce va fi cu adevărat nobil şi cu adevărat de folos pe lumea aceasta, va fi de părerea noastră.

— Regele, întemnițat, va vorbi.

— Cui vreți să vorbească? Zidurilor?

— Numeşti ziduri oamenii în care îți vei pune încrederea?

— La nevoie, da, alteța voastră regală. De altminteri...

— De altminteri...?

— Vream să spun că voința lui Dumnezeu nu se opreşte la jumătatea drumului. Toate planurile de această însemnătate sunt întregite de rezultate, ca într-un calcul geometric. Regele, întemnițat, nu va fi pentru voi o stânjenire, aşa cum ați fost voi pentru

regele care domnea. Dumnezeu a zămislit acest suflet plin de ambiție şi de nerăbdare. Pe urmă l-a moleşit, l-a slăbit, copleşindu-l cu onoruri şi cu obişnuința puterii suverane. Dumnezeu, care vrea ca încheierea acelui calcul geometric de care am avut cinstea de a vă pomeni să fie urcarea voastră pe tron şi înfrângerea celor ce vă stăteau împotrivă, a hotărât ca învinsul să-şi sfârşească repede suferințele, după sfârşitul suferințelor voastre. A pregătit deci acest suflet şi acest trup pentru o agonie cât mai scurtă. Aruncat în temniță ca un muritor de rând, închis împreună cu îndoielile voastre, lipsit de orice, obişnuindu-vă cu o viață aspră, voi ați rezistat. Dar fratele vostru, captiv, dat uitării, îndepărtat de plăceri, nu va putea să îndure această ocară, şi Dumnezeu îi va lua sufletul la timpul voit, adică foarte curând.

În acest moment al sumbrei analize a lui Aramis, o pasăre de noapte scoase din adâncul tufişurilor acel croncănit jalnic şi prelung ce face să tresară orice vietate din jur.

— Îl voi surghiuni pe regele detronat – zise Filip străbătut de un fior – va fi mai omeneşte aşa.

— Bunul plac al regelui va hotărî în această privință – răspunse Aramis. Deocamdată, am pus bine problema? Am găsit bine rezolvarea, potrivit dorințelor şi prevederilor alteței voastre regale?

— Da, domnule, da; n-ai uitat nimic, decât poate două lucruri.

— Primul...?

— Să vorbim cu aceeaşi sinceritate de care am dat dovadă în convorbirea noastră de până acum; să vorbim despre cauzele care pot duce la năruirea speranțelor pe care ni le facem; să vorbim despre primejdiile care ne pasc.

— Vor fi mari, nesfârşite, îngrozitoare, de neînvins, dacă, după cum v-am spus, totul nu ne va ajuta să le reducem la zero. Nu vor exista primejdii

nici pentru voi, nici pentru mine, dacă stăruința şi voința alteței voastre regale vor fi deopotrivă de mari ca această desăvârşită asemănare cu regele pe care v-a dat-o natura. Vă repet, nu există primejdii, ci numai piedici. Dar acest cuvânt din urmă, care se întâlneşte în toate limbile, eu nu l-am înțeles niciodată; dacă aş fi rege, aş pune să fie şters din graiul omenesc, ca fiind absurd şi de prisos

— Ba da, domnule, e o piedică foarte serioasă, o primejdie de neînlăturat, pe care o uiți.

— Ah! făcu Aramis.

— E conştiința care strigă, sunt remuşcările care sfâşie.

— Da, e adevărat – zise episcopul – e slăbiciunea inimii, de ea îmi amintiți. Oh, aveți dreptate, e o piedică uriaşă, recunosc. Calul care se teme de şanț, cade în el şi moare! Omul care încrucişează spada tremurând, lasă spadei inamice locuri nepăzite de propria-i spadă, prin care cea a inamicului îşi găseşte repede drum! E adevărat! E adevărat!

— Dumneata ai vreun frate? îl întrebă tânărul pe Aramis.

— Sunt singur pe lume – răspunse acesta cu un accent sec şi precis ca o descărcare de pistol.

— Dar iubeşti pe cineva pe această lume? adăugă Filip.

— Pe nimeni... Ba da, pe alteța voastră regală.

Tânărul prinț se cufundă într-o tăcere atât de adâncă, încât şuierul răsuflării lui i se părea un zgomot asurzitor lui Aramis.

— Monseniore – reluă atunci acesta din urmă – n-am spus încă tot ceea ce aveam să-i spun alteței voastre regale; nu i-am oferit încă prințului meu tot ceea ce am pentru el, ca sfaturi binevenite şi ca ajutorare de folos. Nu e vorba de a arunca o rază de lumină în ochii celui care iubeşte întunericul; nu e vorba de a pune tunurile să bubuie în urechile omului

blând care îndrăgeşte liniştea şi câmpia. Monseniore, am pregătită în gândurile mele întreaga voastră fericire; am s-o las să cadă de pe buzele mele, culegeți-o cu râvnă, pentru voi, care iubiți atât de mult cerul albastru, câmpiile înverzite şi aerul curat. Cunosc o țară a bucuriilor, un paradis neştiut de nimeni, un colț de lume unde, singur, liber, necunoscut, printre copaci, printre flori, lângă apele limpezi, veți uita toate mizeriile pe care nebunia omenească, ispită a lui Dumnezeu, vi le-a înfățişat adineauri. Oh, ascultați-mă, prințe, nu bat câmpii! Am un suflet şi eu, încât ghicesc prăpastia dintr-al vostru. Nu vă voi lua neştiutor pentru a vă arunca în vârtejul vrerilor mele, al capriciului sau al ambiției mele. Totul sau nimic. Sunteți strivit, sunteți aproape mistuit de surplusul de aer pe care a trebuit să-l trageți în piept într-un singur ceas de libertate. E un semn pentru mine că nu vreți să continuați a respira în felul acesta, larg, adânc. Să ne oprim deci la o viață mai simplă, mai potrivită cu puterile noastre. Dumnezeu mi-e martor, jur pe atotputernicia lui că vreau să vă ofer fericirea prin viața pe care v-o propun.

— Vorbeşte, vorbeşte! rosti prințul cu o însuflețire ce-l făcu pe Aramis să rămână pe gânduri.

— Cunosc – reluă prelatul – în Bas-Poitou un canton despre a cărui existență nu ştie nimeni în Franța. Un ținut de douăzeci de leghe – e foarte mult, nu-i aşa? Douăzeci de leghe, monseniore, şi toate acoperite de ape, de păşuni şi de lunci; totul presărat cu insule împădurite. Aceste ostroave nesfârşite, învăluite în stufişuri ca într-o mantie groasă, dorm liniştite şi tăcute sub mângâierile dulci ale soarelui. Doar câteva familii de pescari le străbat alene cu lotcile lor mari, din lemn de plop sau de arin, ale căror funduri sunt căptuşite cu rogoz şi al căror înveliş e împletit din trestii viguroase. Aceste bărci, aceste

bordeie plutitoare, se mişcă la întâmplare, purtate încoace şi încolo de suflarea vântului. Când se lovesc de un ţărm, nimeni nu prinde de veste şi lovitura e atât de uşoară, încât pescarul care doarme înăuntru nici nu se trezeşte măcar din somn. Iar când vrea el să oprească la mal, o face pentru că a văzut acolo cârduri de cristei sau de nagâţi, de raţe sau de cufundari, de lişiţe sau de sitari, pe care le vânează cu capcane sau cu plumbi de muschetă; cât despre lostriţele argintate, ţiparii fioroşi, ştiucile fâşneţe, bibanii aurii sau fumurii, aceştia cad cu miile în plase. N-ai decât să alegi peştii cei mai buni şi mai graşi, şi să arunci restul în apă. Niciodată un om de la oraş, niciodată un soldat, niciodată un străin n-a călcat în acest ţinut. Soarele aici e blând şi dulce. Anumite povârnişuri susţin viţa de vie şi hrănesc cu o sevă darnică ciorchinii de struguri negri sau albi. O dată pe săptămână, o barcă aduce de la cuptorul care lucrează pentru toţi pâinea caldă şi aurie al cărei miros se simte de departe. Veţi trăi acolo ca un om din timpurile străvechi. Mai mare peste câinii flocoşi, stăpân al undiţelor, al muschetelor şi al frumoasei căsuţe de stuf, veţi trăi acolo în belşugul vânătoarei, departe de orice primejdie; veţi petrece astfel ani după ani, până când, schimbat, de nerecunoscut, îi veţi cere lui Dumnezeu să vă hărăzească o altă soartă. Sunt în acest sac o mie de pistoli, monseniore; mai mult decât trebuie pentru a cumpăra tot ţinutul de care v-am vorbit; mai mult decât trebuie pentru a trăi acolo un număr de ani egali ca număr cu zilele pe care le are un om de trăit; mai mult decât trebuie pentru ca să fiţi cel mai bogat, cel mai liber şi cel mai fericit din împrejurimi. Primiţi-i aşa cum vi-i ofer, cu sinceritate, cu voioşie. Îndată, de la trăsura în care ne aflăm, vom desprinde doi cai, iar mutul, servitorul meu, vă va conduce, mergând noaptea, dormind ziua, până în ţinutul despre care vă vorbesc, şi astfel voi

avea măcar mulțumirea că i-am făcut prințului meu serviciul pe care el şi l-a ales. Voi fi făcut astfel un om fericit. Dumnezeu va fi mai mulțumit de mine decât dacă aş fi făcut un om puternic. Asta, de altminteri, e şi mai greu! Ei bine, ce răspundeți, monseniore? Iată banii. Oh, nu şovăiți! În Poitou nu există nimic de care să vă temeți, decât doar să nu vă îmbolnăviți de friguri. Dar şi atunci, vracii din ținut vă vor lecui în schimbul pistolilor voştri. Pe când dincolo, urmând cealaltă cale, sunteți amenințat să fiți asasinat pe un tron sau sugrumat într-o închisoare. Pe sufletul meu o spun, acum, după ce am cântărit bine cele două căi, pe viața mea, mi-ar fi greu să aleg!

— Domnule – răspunse tânărul prinț – înainte de a lua o hotărâre, lasă-mă să cobor din trăsură, să fac câțiva paşi pe pământ şi să ascult glasul acela pe care Dumnezeu îl pune să vorbească în natura cea liberă. Zece minute, şi-ți voi da răspunsul.

— Coborâți, monseniore – zise Aramis înclinându-se cu foarte mult respect, atât de solemn şi de maiestuos fusese glasul celui ce se rostise astfel.

XIII
COROANA ŞI TIARA

Aramis coborâse din trăsură înaintea tânărului şi-i ținea uşa deschisă. Îl văzu punând piciorul pe iarbă cu o tresărire din tot trupul şi făcând câțiva paşi nesiguri, aproape împleticindu-se. Ai fi zis că bietul deținut nu era obişnuit să umble pe pământul acesta al oamenilor.

Era în 15 august, către ceasurile unsprezece seara; nori mari ce prevesteau furtuna acoperiseră cerul şi sub perdeaua lor groasă dispărea orice urmă de lumină, orice colț de zare. De-abia dacă se puteau

desluşi marginile cărării de tufişurile învăluite într-o umbră adâncă şi neagră, ce devenea, după o scrutare mai îndelungată, ceva mai limpede în această întunecime completă. Dar miresmele ce se ridicau din iarbă, laolaltă cu celelalte, mai puternice şi mai pătrunzătoare, pe care le împrăştiau trunchiurile stejarilor, văzduhul cald şi învăluitor ce-l îmbia pentru prima dată după atâția ani de temniță, această nespusă bucurie a libertății în mijlocul naturii vorbeau într-un grai atât de ispititor pentru prinț, încât oricât ar fi vrut să se stăpânească, am spune chiar oricât ar fi căutat să-şi ascundă această tresărire despre care am încercat să ne facem o idee, el se lăsă în voia tulburării sale şi scoase un suspin de fericire. Apoi, încetul cu încetul, îşi ridică în sus capul îngreunat de gânduri şi respiră cu lăcomie valurile de aer încărcate de arome ce-i mângâiau fața înviorată. Încrucişându-şi brațele la piept, ca pentru a-l ține strâns să nu plesnească sub povara acestei mari fericiri, sorbea cu nesaț aerul necunoscut de el, ce adia în noapte sub bolta copacilor înalți. Cerul pe care-l contempla, apele pe care le auzea murmurând, vietățile pe care le simțea foşnind în jurul lui, nu erau toate astea adevărata realitate? Aramis nu era oare un nebun, crezând că se mai afla şi altceva la care ar putea să viseze el cumva pe lumea aceasta?

Aceste tablouri îmbătătoare ale vieții de la țară, străine de griji, de temeri şi constrângeri, acest noian de zile fericite ce ațâță fără încetare orice imaginație tânără, iată cea mai vajnică mreajă de care se poate agăța un nenorocit captiv, răpus de lespezile închisorii, gălbejit de aerul atât de drămuit al Bastiliei. Era mreaja pe care, ne amintim, i-o înfățişase Aramis, oferindu-i totodată şi cei o mie de pistoli, aflați în trăsură, dimpreună cu acel Eden încântător pe care-l ascundeau de ochii lumii pustiurile din Bas-Poitou. Aşa gândea Aramis, în timp

ce urmarea, cu o tulburare greu de descris, mersul împovărat de fericire al lui Filip, pe care-l vedea cufundându-se tot mai mult în negura şovăielilor lui.

Într-adevăr, tânărul prinț, adâncit în meditațiile sale, nu mai atingea pământul decât cu picioarele, pe când sufletul lui, înălțat la picioarele lui Dumnezeu, îl ruga să arunce o rază de lumină peste această nehotărâre din care trebuia să izvodească viața sau moartea sa.

Această clipă fu chinuitoare pentru episcopul de Vannes. El nu se mai aflase până atunci în prezența unei atât de mari nefericiri. Sufletul lui de oțel, obişnuit să se lovească în viață de piedici uşor de înfrânt, şi care nu se socotise niciodată neputincios sau învins, avea oare să dea greş acum, în acest plan măreț al său, din pricină că nu prevăzuse înrâurirea pe care o aveau asupra unui trup omenesc câteva frunze de copaci îmbălsămate de câțiva litri de aer?

Aramis, țintuit locului de fiorul îndoielilor sale, urmărea îndeaproape lupta dureroasă a lui Filip, care se zbătea între cei doi îngeri misterioşi. Acest supliciu ținu zece minute, atât cât îi ceruse tânărul. În răstimpul acestei eternități, Filip nu încetă să privească cerul cu ochi rugători, trişti şi înlăcrămați.

Aramis nu încetă să-l privească pe Filip cu ochi lacomi, învăpăiați, mistuitori.

Deodată, capul tânărului se înclină. Gândurile îi coborâră din nou pe pământ. Privirea i se înăspri, fruntea i se brăzdă, gura i se înarmă cu un curaj sălbatic; apoi privirea i se aprinse din nou. Dar, de astă dată, în ea se zărea arzând flacăra splendorilor lumeşti; de astă dată, ea semăna cu privirea lui Satan pe vârful muntelui, când îi arăta lui Isus împărățiile şi puterile pământeşti ca să-l poată ispiti mai uşor. Ochiul lui Aramis redeveni pe atât de blând, pe cât de întunecat fusese. Atunci, Filip, apucându-l de mână cu o mişcare zorită şi nervoasă, zise:

— Haide, să mergem acolo unde se găseşte coroana Franței.

— Aceasta e hotărârea voastră, prințe? întrebă Aramis.

— Da, hotărârea mea.

— De nestrămutat?

Filip nici măcar nu răspunse, ci îl privi cu încruntare pe episcop, ca şi cum l-ar fi întrebat dacă e cu putință ca un om să-şi schimbe vreodată părerea.

— Această privire e încărcată de focul ce defineşte un mare caracter – zise Aramis aplecându-se spre mâna lui Filip. Veți fi mare, monseniore, vă încredințez de asta.

— Să reluăm, dacă vrei, convorbirea de acolo de unde am lăsat-o. Ți-am spus, mi se pare, că *voiam* să mă înțeleg cu dumneata asupra a două puncte; în ce priveşte primejdiile sau piedicile, acest punct e lămurit. Celălalt se referă la condițiile pe care mi le vei pune. E rândul dumitale să vorbeşti, domnule d'Herblay.

— Condițiile, prințe?

— Fără îndoială. N-ai să mă opreşti din drum pentru un asemenea amănunt, şi n-ai să-mi aduci jignirea de a presupune că te cred străin de orice interes în această afacere. Aşa că, fără înconjur şi fără teamă, dezvăluie-mi gândurile dumitale.

— Iată-le, monseniore. Odată rege...

— Când va fi asta?

— Asta va fi mâine seară. Vreau să zic, în toiul nopții.

— Explică-mi cum.

— Voi pune mai întâi o întrebare alteței voastre regale.

— Pune.

— Am trimis alteței voastre un om al meu de încredere, însărcinat să vă înmâneze un caiet cu însemnări scrise mărunt, aşternute pe hârtie cu toată

grija, însemnări menite să ajute pe alteța voastră să cunoască bine toate persoanele care alcătuiesc sau vor alcătui curtea voastră.

— Am citit toate acele însemnări.

— Cu atenție?

— Le ştiu pe dinafară.

— Şi le-ați şi înțeles? Iertați-mă, îmi îngădui să pun o astfel de întrebare unui biet uitat din temnița de la Bastilia. Nu mai încape îndoială că, în opt zile, bucurându-vă de libertate şi de toată puterea ce vi se cuvine, nu va mai fi nevoie să întreb nimic în fața unei înțelepciuni ca a voastră.

— Atunci, întreabă-mă; vreau să fiu şcolarul pe care învățatul său preceptor îl pune să repete lecția pe care trebuie să o ştie bine.

— Întâi despre familia voastră, monseniore.

— Despre mama mea, Ana de Austria? Despre amărăciunile ei, despre trista ei boală? Oh, o cunosc, o cunosc!

— Dar al doilea frate al vostru? zise Aramis înclinându-se.

— Ai adăugat la acele însemnări nişte portrete atât de bine schițate, desenate, zugrăvite, încât, mulțumită lor, am recunoscut pe toți oamenii pe care însemnările dumitale mi i-a înfățişat, cu caracterele, tabieturile şi povestea vieții lor. DOMNUL, fratele meu, e un bărbat frumos, oacheş, cu obrazul palid; n-o iubeşte pe soția lui, Henriette, pe care eu, Ludovic al XIV-lea, am iubit-o puțin, o mai iubesc încă din cochetărie, cu toate că m-a făcut să plâng mult în ziua când voia s-o izgonească pe domnişoara de La Vallière.

— Să fiți cu băgare de seamă în preajma acesteia – zise Aramis. Îl iubeşte cu adevărat pe actualul rege. E greu să înşeli ochii unei femei care iubeşte.

— E blondă, are ochi albaştri, şi dragostea din ei mă va face s-o recunosc uşor. E puțin şchioapă şi

scrie în fiecare zi câte o scrisoare, la care eu îi răspund prin domnul de Saint-Aignan.

— Pe acesta îl cunoaşteți?

— Ca şi cum l-aş vedea, şi ştiu pe deasupra ultimele versuri pe care mi le-a făcut, ca şi cele pe care i le-am compus eu, ca răspuns la ale lui.

— Foarte bine. Pe miniştrii voştri îi cunoaşteți?

— Colbert, un chip urât şi întunecat, însă deştept; are un cap mare, greu, cu părul căzându-i peste frunte; duşmanul de moarte al domnului Fouquet.

— Cât despre acesta, să nu ne mai ostenim.

— Nu, deoarece, aşa dictând împrejurările, îmi vei cere să-l trimit în surghiun, da?

Aramis, cuprins de admirație, se mulțumi să răspundă:

— Veți fi foarte mare, monseniore!

— Vezi dar – adăugă prințul – că ştiu bine lecția şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, apoi cu al dumitale, nu mă voi înşela niciodată.

— Dar mai există o pereche de ochi destul de primejdioşi, monseniore.

— Da, căpitanul de muşchetari, domnul d'Artagnan, prietenul dumitale.

— Prietenul meu, n-am încotro!

— Cel care a însoțit-o pe La Vallière la Chaillot, cel care i l-a dus pe Monck, închis într-o ladă, regelui Carol al II-lea, cel care a slujit-o atât de bine pe mama, cel căruia coroana Franței îi datorează atât de mult, încât îi datorează totul. Îmi vei cere oare să-l trimit şi pe acesta în exil?

— Niciodată, sire. D'Artagnan e un om căruia, la momentul potrivit, mă însărcinez să-i spun totul; dar feriți-vă de el, căci, dacă ne descoperă înainte de a-i dezvălui taina, voi sau eu, vom fi prinşi sau ucişi. E un om care nu ştie multe.

— Voi ține seama. Vorbeşte-mi de domnul

Fouquet. Ce vrei să faci cu el?

— Încă o clipă, vă rog, monseniore. Iertați-mă dacă par lipsit de respect punându-vă mereu întrebări.

— E datoria dumitale s-o faci, mai mult chiar, e dreptul dumitale.

— Înainte de a trece la domnul Fouquet, n-aş vrea să uit de un alt prieten al meu.

— Domnul du Vallon. Hercule al Franței. Cât despre acesta, soarta lui e asigurată.

— Nu, nu despre el voiam să vorbesc.

— Despre contele de La Fère, atunci?

— Şi despre fiul lui, fiul nostru, al tuturor patru.

— Băiatul acela care se topeşte de dragoste pentru La Vallière, pe care fratele meu i-a răpit-o într-un chip neloial! Fii liniştit, voi şti cum să fac ca să i-o dau înapoi. Spune-mi un lucru, domnule d'Herblay: poți uita jignirile, atunci când iubeşti? Poți ierta o femeie care te-a trădat? Intră asta în obiceiurile francezilor? Este asta o lege a inimii omeneşti?

— Un bărbat care iubeşte aşa de tare, cum iubeşte Raoul de Bragelonne, sfârşeşte prin a uita păcatul iubitei lui; dar nu ştiu dacă Raoul va uita.

— Voi avea eu grijă de asta. Atâta e tot ce voiai să-mi spui despre prietenul dumitale?

— Atâta tot.

— Să ne întoarcem acum la domnul Fouquet. Ce te gândeşti să fac cu el?

— Să rămână, ca şi în trecut, intendent superior, vă rog chiar.

— Fie! Dar acum el e prim-ministru.

— Nu întru totul.

— Îi va trebui totuşi un prim-ministru unui rege nepriceput şi încurcat, cum voi fi eu.

— Maiestății voastre îi va trebui un prieten.

— Nu am decât unul, pe dumneata.

— Veți avea şi alții mai târziu; dar nici unul mai

devotat, nici unul cu mai multă râvnă pentru gloria noastră.

— Dumneata vei fi primul meu ministru.

— Nu aşa de repede, monseniore. Asta ar stârni prea multă uimire şi ar da de bănuit.

— Domnul de Richelieu, primul ministru al bunicii mele, Maria de Medicis, nu era decât episcop de Luçon, aşa cum dumneata eşti episcop de Vannes.

— Văd că alteța voastră regală s-a folosit din plin de însemnările mele. Această desăvârşită putere de pătrundere mă umple de bucurie.

— Ştiu că domnul de Richelieu, datorită protecției reginei, a ajuns repede cardinal.

— Va fi mai bine – zise Aramis înclinându-se – ca eu să nu fiu prim-ministru decât după ce alteța voastră regală mă va fi numit cardinal.

— Vei fi, înainte de două luni, domnule d'Herblay. Dar asta va fi prea puțin pentru dumneata. N-ai să mă superi cerându-mi mai mult, şi-ai să mă mâhneşti mulțumindu-te cu atât.

— Aşadar, pot spera la ceva mai mult, monseniore?

— Spune, spune!

— Domnul Fouquet nu va conduce mereu afacerile statului; va îmbătrâni repede. Iubeşte plăcerile, pe care astăzi i le mai îngăduie munca sa, datorită restului de tinerețe de care se mai bucură; dar această tinerețe atârnă de prima amărăciune sau de prima boală ce-l va lovi. Îl vom cruța de amărăciuni, fiindcă e un om galant şi o inimă nobilă. Dar nu-l vom putea feri de boală. De aceea, hotărârea e luată. După ce veți fi plătit toate datoriile domnului Fouquet, după ce veți fi însănătoşit finanțele, domnul Fouquet va putea rămâne rege la curtea sa de poeți şi de pictori; noi îl vom fi făcut bogat. Atunci eu, ajuns prim-ministru al alteței voastre regale, mă voi putea gândi la interesele mele şi ale voastre.

Tânărul îi aruncă o privire lungă interlocutorului său.

— Domnul de Richelieu, despre care vorbim – zise Aramis – a făcut greşeala foarte mare de a-şi lua sarcina să guverneze numai Franța. A lăsat doi regi, pe regele Ludovic al XIII-lea şi pe el însuşi, să stea amândoi pe un singur tron, când putea să-i aşeze mai comod pe două tronuri diferite.

— Pe două tronuri? zise tânărul îngândurat.

— Într-adevăr – continuă în linişte Aramis – un cardinal prim-ministru al Franței, ajutat de favoarea şi de bunăvoința regelui preacreştin, un cardinal căruia regele, stăpânul său, îi încredințează tezaurul, armata, sfetnicii săi, acest om ar face o îndoită greşeală folosind numai între granițele Franței toate puterile pe care le are la-ndemână. Voi, de altfel – adăugă Aramis aruncându-şi privirea până în adâncul ochilor lui Filip – voi nu veți fi un rege ca părintele vostru, blând, moale, obosit de toate; veți fi un rege care va şti să se impună şi să conducă; nu veți ține seama de statele voastre; eu vă voi stânjeni aici. Totuşi, niciodată prietenia noastră nu trebuie să fie nu zic destrămată, dar nici măcar întunecată de vreun gând ascuns. Eu vă voi fi dat tronul Franței, voi îmi veți da tronul Sfântului Petru. Când brațul vostru leal, hotărât şi puternic va avea ca sprijin brațul unui papă, aşa cum voi fi eu, şi Carol Quintul, care a stăpânit două treimi din lume, şi Carol cel Mare, care a stăpânit-o în întregime, vor rămâne mai prejos de înălțimea taliei voastre. Eu n-am alianțe, n-am prejudecăți, eu nu vă îndemn la persecuții împotriva ereticilor, eu nu vă voi arunca în războaie de familie. Eu voi spune: "Să împărțim amândoi universul: mie, sufletele, vouă, trupurile". Şi cum eu voi muri cel dintâi, mă veți moşteni. Ce spuneți de planul meu, monseniore?

— Spun că mă faci fericit şi mândru numai

ascultându-te şi înțelegându-te, domnule d'Herblay. Vei fi cardinal; apoi, cardinal fiind, vei fi primul meu ministru. După aceea, îmi vei arăta ce trebuie să fac spre a te alege papă, şi voi face. Cere-mi garanții, dacă vrei.

— De prisos. Nu voi face nimic, fără a vă ajuta pe voi să câştigați ceva; nu voi urca nici o treaptă, fără a vă ridica pe voi şi mai sus; voi sta totdeauna destul de departe de voi, pentru a nu vă stârni pizma, voi fi totdeauna destul de aproape spre a vă păstra ceea ce ați câştigat şi a vă îngriji prietenia. Toate învoielile din lumea aceasta se rup din pricină că interesul comun ce le leagă tinde să atârne numai într-o parte. Asta nu se va întâmpla niciodată între noi. De aceea, n-am nevoie de garanții.

— Aşadar... fratele meu... va dispărea... Şi cum?

— Foarte simplu. Îl vom lua din patul lui, cu ajutorul unei scânduri care se mişcă la o atingere de deget. Adormit sub coroană, se va trezi în captivitate. Rămas singur, veți porunci din acel moment, şi nu veți avea alt interes mai mare, decât să mă păstrați în apropierea voastră.

— Aşa e. Iată mâna mea, domnule d'Herblay.

— Îngăduiți-mi să îngenunchez cu tot respectul înaintea voastră, sire. Ne vom îmbrățişa în ziua când şi unul şi altul vom avea pe frunte, voi coroana, eu tiara.

— Îmbrățişează-mă chiar acum şi fii mai mult decât un mare geniu, mai mult decât un geniu sublim şi priceput: fii bun pentru mine, fii părintele meu!

Aramis era cât pe-aci să se înduioşeze auzindu-l vorbind astfel. I se păru că-şi simte inima învăluită de o boare necunoscută până atunci; dar această impresie se şterse repede. "Părintele său! gândi el. Da, Sfântul Părinte!"

Şi se urcară din nou în trăsura care porni în goană pe drumul spre Vaux-le-Vicomte.

XIV
CASTELUL DE LA VAUX-LE-VICOMTE

Castelul de la Vaux-le-Vicomte, aşezat la o leghe depărtare de Melun, fusese clădit de Fouquet în anul 1653. Pe vremea aceea se găseau puțini bani în Franța. Mazarin luase grosul, iar Fouquet risipea ce mai rămăsese. Dar, cum unii oameni au cusururi fecunde şi vicii utile, Fouquet, băgând milioanele în acest palat, găsise prilejul de a strânge laolaltă trei bărbați iluştri: Levau, arhitectul edificiului, Le Nôtre, creatorul grădinilor, şi Le Brun, decoratorul apartamentelor.

Dacă palatul de la Vaux avea un cusur ce-ar fi putut sări în ochi, era aspectul lui măreț şi semeția sa grațioasă; este încă şi astăzi de pomină numărul mare de stânjeni ai acoperişului, a cărui reparație înseamnă în zilele noastre ruina unor averi ce nu se mai compară cu cele de altădată, ca întreaga noastră epocă.

Vaux-le-Vicomte, după ce ai trecut dincolo de marea lui poartă de fier, susținută de cariatide, te întâmpină cu principala sa construcție din vasta curte de onoare, înconjurată de şanțuri adânci, de-a lungul cărora se înalță o puternică centură de piatră. Nimic mai nobil decât aripa din mijloc, proptită pe un peron ca un rege pe tronul său, având în jurul ei patru pavilioane care formează colțurile şi ale căror imense coloane ionice se ridică maiestuoase până la streaşina edificiului. Frizele împodobite cu arabescuri şi frontoanele ce încununează pilaştrii evocă pretutindeni bogăția şi grația. Turnurile, profilându-se deasupra tuturor acestora, dau amploare şi măreție.

Această casă, zidită de un supus al regelui, se

aseamănă cu un palat regal mai mult decât acele palate regale pe care Wolsey se socotea dator să i le ofere stăpânului său, de teamă ca nu cumva să-l facă gelos.

Dar dacă măreția şi gustul strălucesc şi se întrec pe sine într-o parte anumită a acestui palat, dacă ceva poate fi preferat desăvârşitei întocmiri a interioarelor, luxului aurăriilor, mulțimii de statui şi de picturi, acesta este parcul, acestea sunt grădinile de la Vaux. Fântânile țâşnitoare, adevărate minuni în 1653, sunt încă şi astăzi nişte minuni; cascadele de acolo au stârnit admirația tuturor regilor şi tuturor prinților; cât despre faimoasa grotă, temă pentru atâtea versuri faimoase, sălaş al acelei vestite nimfe de la Vaux despre care Pellisson vorbea cu La Fontaine, socotim că e de prisos să-i mai descriem frumusețile; căci n-am vrea să stârnim pe seama noastră acele critici la care medita pe atunci Boileau:

Peste tot numai ghirlande, pretutindeni astragale.
. . . . . .
Încât abia te poți mişca pe cărările grădinii.

Noi ne vom mulțumi, ca Despréaux , să intrăm în acest parc în vârstă numai de opt ani, ale cărui creste, de pe-acum superbe, se îmbăiau purpurii în primele raze ale soarelui. Le Nôtre grăbise plăcerea lui Mecena: toate răsadurile dăduseră arbori de două ori mai mari, datorită îngrijirilor şi îngrăşămintelor active. Orice copac din împrejurimi ce făgăduia speranțe deosebite fusese scos din pământ cu rădăcini cu tot şi transplantat în parc. Fouquet putea să cumpere destui copaci ca să-şi împodobească parcul, de vreme ce cumpărase trei sate, cu tot ce se afla în jurul lor, ca să-l mărească.

Domnul de Scudéry spune despre acest palat că, pentru a-i uda grădinile, domnul Fouquet împărțise

un râu într-o mie de şuvoaie şi reunise o mie de şuvoaie în căderi de apă. Acelaşi domn de Scudéry mai spune şi altele, în *Clélia* sa, despre acest palat, ale cărui frumuseți le descrie în amănunțime. Noi însă vom fi mai înțelepți şi-i vom trimite pe cititorii curioşi la Vaux, în loc să-i trimitem la *Clélia.* Cu toate că sunt tot atâtea leghe de la Paris la Vaux, câte volume are *Clélia.*

Această splendidă reşedință era pregătită să-l primească *pe cel mai mare rege din lume.* Prietenii domnului Fouquet îşi aduseseră aici, unii actorii lor şi decorurile, alții sculptorii şi pictorii, alții penele lor ascuțite cu măiestrie. Era vorba de o adevărată întrecere a talentelor. Cascadele învolburate, deşi populate cu nimfe, revărsau o apă mai limpede decât cleştarul; ele răspândeau asupra tritonilor şi nereidelor de bronz valuri de spumă ce se irizau în văpaia soarelui strălucitor. O armată de servitori alerga în cete prin curțile şi prin coridoarele lungi, în timp ce Fouquet, sosit abia în dimineața aceea, se plimba tacticos, dar cu băgare de seamă, dând ultimele ordine, după ce intendenții se prezentaseră în fața lui.

Era, după cum am spus, în ziua de 15 august. Soarele cădea din plin pe umerii zeilor de marmură şi de bronz; el încălzea apa în bazine şi cocea în livezi acele magnifice piersici de care regele îşi va aminti cu regret cincizeci de ani mai târziu, atunci când, la Marly, gustând minunatele soiuri aduse din grădinile sale, care costaseră Franța de două ori mai mult decât costase Vaux, *marele rege* îi spusese cuiva:

— Dumneata eşti prea tânăr ca să fi mâncat piersici din livezile domnului Fouquet!

O, amintire! O, trâmbițe ale faimei! O, glorie a acestei lumi! Acela care prețuia atât de bine meritele cuiva, acela care îşi însuşise moştenirea lui Nicolas Fouquet, acela care i-i luase pe Le Nôtre şi pe Le

Brun, acela care-l trimisese pentru toată viața într-o închisoare de stat, acela nu-şi amintea decât de piersicile duşmanului său învins, răpus, uitat! În zadar aruncase Fouquet treizeci de milioane în bazinele sale, în ciopliturile sculptorilor, în scrierile poeților, în buzunarele pictorilor săi, crezând că astfel va face să se vorbească despre el! O piersică rumenă şi cărnoasă atârnată între araci, sub limbile verzi ale frunzelor ascuțite, această fărâmă de materie vegetală, pe care un vierme o roade pe dinăuntru, îi era de-ajuns marelui rege pentru a trezi în amintirea lui umbra îndurerată a ultimului intendent superior al Franței.

Bineînțeles că Aramis fusese acela care împărțise marea armată de servitori, care avusese grijă să pună paznici la intrări şi să pregătească apartamentele, Fouquet nemaiocupându-se decât de ansamblu. Ici, Gourville îi arăta cum fuseseră aşezate focurile de artificii; dincolo, Molière îl conducea prin teatru; şi, în sfârşit, după ce vizitase capela, saloanele, galeriile, Fouquet cobora istovit, când îl zări pe Aramis la capătul scării. Prelatul îi făcu un semn. Ministrul se duse să-l întâlnească pe prietenul său, care îl opri în fața unui mare tablou aproape terminat. Aplecându-se peste această pânză, pictorul Le Brun, plin de sudoare, mânjit de vopsele, galben de oboseală şi de încordare, arunca ultimele trăsături cu penelul său zorit. Era acel faimos portret al regelui, atât de aşteptat, în costumul de ceremonie pe care Percerin se îndurase să i-l arate mai dinainte episcopului de Vannes.

Fouquet se aşează în fața acestui tablou, care trăia, ca să spunem aşa, în toată prospețimea cărnii şi în toată molcoma lui căldură. Privi chipul, socoti munca, admiră îndelung opera, apoi, negăsind o răsplată vrednică de această trudă de Hercule, îşi trecu brațul pe după grumazul pictorului şi-l

îmbrățișă. Domnul ministru mânjise prin aceasta un costum de o mie de pistoli, în schimb îl făcea fericit pe Le Brun. Fu o clipă de mare bucurie pentru artist, dar şi o clipă dureroasă pentru domnul Percerin, care se afla la spatele lui Fouquet şi admira în pictura lui Le Brun costumul acela pe care-l făcuse pentru maiestatea sa, operă de artă, spunea el, ce nu-şi găsea pereche decât în garderoba domnului ministru.

Durerea şi tânguirile lui fură întrerupte de semnalul ce se dădu din turnul clădirii. Înspre Melun, pe câmpul unde nu se mai afla țipenie de om, paznicii de la Vaux zăriseră cortegiul regelui şi al reginelor; maiestatea sa intra în Melun urmat de lungul şir de trăsuri şi călăreți.

— Într-un ceas vor fi aici – îi spuse Aramis lui Fouquet.

— Într-un ceas! răspunse acesta cu un suspin.

— Şi plebea asta care se întreabă la ce slujesc serbările regale – continuă episcopul de Vannes, râzând cu râsul lui prefăcut.

— Ah, dar asta mă întreb şi eu, care nu fac parte din plebe.

— Îți voi da răspunsul peste douăzeci şi patru de ore, monseniore. Acum ia-ți înfățişarea voioasă, căci e o mare zi de bucurie.

— Ei bine, crede-mă, dacă vrei, d'Herblay – zise ministrul cu un accent de adâncă sinceritate, arătând cu degetul în zare cortegiul lui Ludovic – ştiu că el nu mă iubeşte de loc, nici eu nu-l iubesc prea mult, dar pe măsură ce se apropie de casa mea...

— Ei bine, ce?

— Ei bine, pe măsură ce se apropie de casa mea, îmi este mai sacru, îl simt regele meu, îmi e aproape scump.

— Scump? Da – rosti Aramis, apăsând pe acest cuvânt, aşa cum, mai târziu, avea să facă abatele Terray cu Ludovic al XV-lea.

— Nu râde, d'Herblay; simt că, dacă el ar vrea, l-aş iubi cu adevărat pe acest tânăr.

— Nu mie se cade să-mi spui asta – răspunse Aramis – ci domnului Colbert.

— Domnului Colbert! strigă Fouquet. Şi pentru ce?

— Pentru că, atunci când va fi ministru de finanțe, va face să ai o pensie din caseta regelui.

După ce aruncă această săgeată, Aramis salută.

— Unde te duci? îl întrebă Fouquet, posomorându-se deodată.

— La mine, să-mi schimb costumul, monseniore.

— Unde eşti instalat, d'Herblay?

— În camera albastră, de la etajul al doilea.

— Aceea care se află deasupra camerei regelui?

— Exact.

— Ce te-a îndemnat să stai acolo? Nici n-ai să te poți mişca!

— Toată noaptea, monseniore, eu dorm sau citesc în patul meu.

— Dar oamenii dumitale?

— Oh, n-am decât o persoană cu mine!

— Numai atât?

— Omul care îmi citeşte mi-e de ajuns. Cu bine, monseniore, nu te obosi prea mult. Păstrează-te proaspăt pentru sosirea regelui.

— Te voi vedea? Îl voi vedea şi pe prietenul dumitale, du Vallon?

— L-am instalat alături de mine. Se îmbracă.

Şi Aramis, salutând cu capul şi cu un surâs, se depărta aidoma unui general care inspectează avanposturile după ce i s-a dat de veste că se apropie duşmanul.

XV

VINUL DE MELUN

Regele intrase în Melun cu gândul doar de a străbate oraşul. Tânărului monarh îi era sete de plăceri. În tot timpul călătoriei, n-o văzuse decât de două ori pe La Vallière şi, dându-şi seama că nu-i va putea vorbi decât noaptea, în umbra grădinilor, după ceremonie, se grăbea să ajungă mai repede la Vaux. Dar el îşi făcuse planul fără să țină seama de căpitanul său de muşchetari, şi mai ales de domnul Colbert.

Asemenea frumoasei Calipso, care nu se putea consola după plecarea lui Ulise, gasconul nostru nu se putea consola că nu ghicise motivul pentru care Aramis îi ceruse lui Percerin să-i arate costumele cele noi ale regelui. "Nu încape îndoială – îşi spunea acest spirit pătrunzător în logica lui – că episcopul de Vannes, amicul meu, a făcut asta cu un anumit scop." Şi începu să-şi stoarcă creierul în fel şi chip.

Lui d'Artagnan, atât de frecat cu toate intrigile de la curte, lui d'Artagnan, care cunoştea situația lui Fouquet mai bine decât însuşi Fouquet, îi încolțiră în minte cele mai năstruşnice bănuieli la vestirea acestei serbări care l-ar fi ruinat pe un om bogat şi care devenea cu neputință, nebunească, pentru un om ruinat. Şi apoi, prezența lui Aramis, revenit de la Belle-Isle şi numit mare ordonator de către domnul Fouquet, amestecul lui necontenit în toate afacerile ministrului, vizitele domnului de Vannes la Baisemeaux, toate aceste lucruri necurate îl frământau adânc pe d'Artagnan de câteva săptămâni încoace. "Cu nişte oameni de teapa lui Aramis – îşi spunea el – nu poți fi cel mai tare decât cu spada în mână. Câtă vreme Aramis era un războinic, mai puteai spera să-i vii de hac; de când şi-a pus peste cuirasă o sutană, ne vine el de hac nouă. Dar ce urmăreşte oare Aramis?" Şi d'Artagnan căzu pe

gânduri. "Ce-mi pasă mie, la urma urmei, dacă nu vrea decât să-l răstoarne pe domnul Colbert?... Căci ce altceva ar putea năzui?" D'Artagnan îşi frecă fruntea, acest pământ mănos din care vârful unghiilor lui scosese adesea atâtea idei bune şi frumoase. Se gândi să stea de vorbă cu domnul Colbert; dar prietenia lui, jurământul lui de altădată îl legau încă mult de Aramis. Renunță. De altfel, îl ura pe acest om de finanțe. Ar fi vrut să-şi deschidă inima în fața regelui. Însă regele n-ar înțelege nimic din bănuielile lui, care n-aveau nici măcar o umbră de realitate. Se hotărî să i se adreseze direct lui Aramis, cu primul prilej când îl va vedea. "Îl voi prinde între patru ochi şi-l voi lua repede, pe nepregătite – îşi zise muşchetarul. Îi voi pune mâna pe inimă, şi el îmi va mărturisi... Ce-mi va mărturisi? Da, îmi va mărturisi el ceva, căci, la dracu, ceva tot se ascunde aici!"

Mai liniştit după toate acestea, d'Artagnan îşi făcu pregătirile de călătorie şi se îngriji de casa militară a regelui, destul de slabă încă, ca să fie bine întocmită şi ceva mai bine subsidiată, cu toată mica ei componență. Din toate aceste încercări ale căpitanului rezultă că regele se găsi în fruntea muşchetarilor săi, a elvețienilor şi a unui pichet de soldați francezi, de îndată ce ajunse în apropiere de Melun. Ai fi zis că era o mică armată. Domnul Colbert îi privea pe aceşti oameni de spadă cu multă bucurie. Ar fi vrut însă ca numărul lor să fie mai mare cu cel puțin o treime.

— Pentru ce? întrebă regele.

— Pentru a-i face mai multă cinste domnului Fouquet – răspunse Colbert.

"Pentru a-l ruina mai repede!" gândea d'Artagnan.

Armata apăru la porțile Melunului şi cârmuitorii oraşului îi aduseră regelui cheile, poftindu-l să intre la primărie pentru a gusta vinul de onoare. Regele, care

voia să treacă mai departe şi să ajungă mai degrabă la Vaux, se făcu roşu de ciudă.

— Cine-i nerodul care mi-a pricinuit această întârziere? bombăni el printre dinți, în timp ce primarul îşi ținea discursul.

— Nu eu – răspunse d'Artagnan – cred însă că domnul Colbert.

Colbert auzi rostindu-i-se numele.

— Ce doreşte domnul d'Artagnan? întrebă el.

— Doresc să ştiu dacă dumneata eşti cel care a făcut ca regele să zăbovească la vinul de Brie.

— Da, domnule.

— Atunci, pentru dumneata a rostit regele un epitet.

— Care, domnule?

— Nu mai ştiu... Aşteaptă... imbecil... nu, nu... nerod, prost, iată cum s-a pronunțat maiestatea sa despre cel care avut ideea cu vinul de Melun.

D'Artagnan, după această ispravă, îşi mângâie liniştit calul pe coamă. Capul mare al domnului Colbert se zburli cât o baniță. Muşchetarul, văzându-l aşa de urâțit de mânie, nu se mulțumi cu atât. Primarul îi dădea înainte; regele se înroşea tot mai tare.

— La dracu! zise pe un ton nemulțumit d'Artagnan. Regele o să-şi iasă din răbdări. De unde naiba ți-a venit ideea asta, domnule Colbert? N-ai nimerit-o!

— Domnule – replică financiarul înălțând capul – ea mi-a fost dictată de zelul meu de a-l sluji pe rege.

— Haidade!

— Domnule, Melun e un oraş mare, un oraş bun, care plăteşte bine, şi ar fi de prisos să-l nemulțumim.

— Aşa zici dumneata! Eu însă, care nu sunt financiar, am văzut altceva în ideea dumitale.

— Ce, domnule?

— Dorința de a-i face puțin sânge rău domnului

Fouquet, care se pârpăleşte acolo, în turnurile sale, aşteptându-ne.

Lovitura fu aspră şi îşi atinse ținta. Colbert se fâstâci. Se retrase cu capul între umeri. Din fericire, discursul luă sfârşit. Regele bău din vinul de onoare; apoi toată lumea reluă drumul prin mijlocul oraşului. Regele îşi muşca buzele, căci noaptea se apropia şi orice speranță de a se plimba cu La Vallière se spulbera.

Pentru ca întreaga suită a regelui să intre în Vaux, ar fi trebuit cel puțin patru ceasuri, datorită multelor consemne. De aceea, regele, care ardea de nerăbdare, le grăbi pe regine, ca să ajungă la Vaux înainte de căderea nopții; dar în clipa când să pornească la drum, piedicile sporiră.

— Ce-ar fi ca regele să doarmă la Melun? îi spuse domnul Colbert, în şoaptă, lui d'Artagnan.

Domnul Colbert era, fără îndoială, rău inspirat în ziua aceea pentru a-i vorbi astfel căpitanului de muşchetari. Acesta ghicise de la început că regele nu mai avea astâmpăr. D'Artagnan voia ca regele să intre în Vaux cu tot alaiul: el ținea deci ca maiestatea sa să intre acolo cu întreaga suită deodată. Pe de altă parte, vedea bine că întinderile acestea îl scoteau din sărite pe nerăbdătorul monarh. Cum să împace aceste două greutăți? D'Artagnan îi luă lui Colbert vorba din gură şi i-o aruncă regelui.

— Sire – zise el – domnul Colbert întreabă dacă maiestatea voastră nu doreşte să doarmă la Melun.

— Să dorm la Melun? Şi pentru ce? strigă Ludovic al XIV-lea. Să dorm la Melun! Cine naiba s-a putut gândi la una ca asta, când domnul Fouquet ne aşteaptă în această seară?

— Mă temeam – răspunse numaidecât Colbert – ca maiestatea voastră să nu întârzie şi, după etichetă, nu veți putea intra în apartamentele voastre decât după ce toate locuințele vor fi fost luate în primire de

furier, iar garnizoana distribuită.

D'Artagnan asculta cu urechea ațintită, rozându-şi mustața. Reginele auziră şi ele. Erau obosite, ar fi vrut să doarmă şi mai ales să-l împiedice pe rege de a se plimba, seara, cu domnul de Saint-Aignan şi cu doamnele de onoare; căci, ce prințesele vor fi fost instalate în apartamentele lor, doamnele de onoare, după ce-şi vor fi terminat serviciul, aveau toată libertatea să se plimbe.

Se vede deci că toate aceste interese, transformându-se în vapori, aveau să producă nori, iar norii, furtună. Regele n-avea mustață, ca să şi-o roadă; îşi muşcă, în schimb, nestăpânit, mânerul cravaşei. Cum să iasă din încurcătură? D'Artagnan zâmbea nepăsător; Colbert dădea din umeri. Pe cine să cadă beleaua?

— Va fi consultată, în această privință, regina – zise Ludovic al XIV-lea salutându-le pe doamne.

Această atenție din partea lui o măguli pe Maria-Tereza, care era bună şi generoasă şi care, lăsată să hotărască, răspunse cu tot respectul:

— Eu voi împlini totdeauna cu plăcere voința regelui.

— Cât timp ne trebuie ca să ajungem la Vaux? întrebă Ana de Austria, tărăgănând fiecare silabă şi ducându-şi mâna la sânul îndurerat.

— Un ceas pentru trăsurile maiestăților lor – răspunse d'Artagnan – pe nişte drumuri destul de frumoase.

Regele îl săgetă cu o privire.

— Un sfert de ceas pentru rege – se grăbi să adauge muşchetarul.

— Vom ajunge pe lumină – zise Ludovic al XIV-lea.

— Dar instalarea casei militare – obiectă cu blândețe Colbert – îl va face pe rege să întârzie, oricât de mult s-ar grăbi.

"Dobitocule! zise în sinea lui d'Artagnan. Dacă aş avea interesul să-ți distrug încrederea de care te bucuri, aş face-o în zece minute!" Apoi adăugă, cu glas tare:

— În locul regelui, intrând în casa domnului Fouquet, care e un om binevoitor, nu m-aş mai îngriji de suita mea, ci aş păşi acolo ca prieten, însoțit numai de căpitanul gărzilor mele; astfel aş fi mai mare, mai sacru.

Bucuria scânteia în ochii regelui.

— Iată un sfat înțelept, doamnele mele – zise el. Să mergem la un prieten ca prieten. Porniți încet, domnilor care conduceți echipajele; iar noi, domnilor, înainte!

Şi trase după el pe toți cavalerii. Colbert îşi ascunse marele său cap încruntat în dosul cefii calului său.

"În sfârşit – îşi zise d'Artagnan în timp ce galopa – voi să stau de vorbă cu Aramis chiar în astă-seară. Şi apoi, domnul Fouquet e un om cumsecade, la dracu, am spus-o mereu şi o cred!"

Iată cum, pe la ceasurile şapte seara, fără trâmbițe şi fără crainici trimişi înainte, fără purtători de facle şi fără muşchetari, regele apăru în fața porții de la Vaux, unde Fouquet, pregătit, aştepta de o jumătate de ceas, cu capul gol, în mijlocul personalului său şi al prietenilor lui.

XVI
NECTAR ŞI AMBROZIE

Domnul Fouquet îi ținu scara regelui, care, după ce puse piciorul pe pământ, se îndreptă cu grație din şale, apoi, cu şi mai multă grație, întinse o mână, pe care Fouquet, în ciuda unei uşoare rețineri a regelui,

o duse respectuos la buzele sale.

Regele voia să aştepte, în curtea de la intrare, sosirea trăsurilor. Nu avu mult de aşteptat. Drumurile fuseseră bătute bine din ordinul ministrului. Nu se afla, de la Melun până la Vaux, nici măcar o piatră de mărimea unui ou. Astfel, trăsurile, înaintând ca pe un covor, le aduseră, fără hurducături şi fără să le obosească, pe toate doamnele, la ceasurile opt. Ele fură întâmpinate de doamna ministru, şi, în clipa când apărură, o lumină vie, ca un răsărit de soare, țâşni din toți copacii, din toate chipurile din parc, din toate marmorele. Această încântare ținu până când maiestățile lor se pierdură în interiorul palatului.

Toate aceste minuni pe care cronicarul le-a îngrămădit, sau mai bine-zis le-a păstrat în istorisirea sa, cu riscul de a rivaliza cu romancierul, aceste splendori ale nopții învinse, ale naturii înfrumusețate, ale tuturor plăcerilor, ale tuturor lucrurilor îmbinate pentru satisfacerea simțurilor şi a spiritului, Fouquet le oferi cu prisosință regelui său, în această reşedință plină de farmec, față de care nici un suveran din Europa nu se putea lăuda că are una la fel. N-o să vorbim aici nici despre marele ospăț care le reuni pe maiestățile lor, nici despre concerte, nici despre feericele schimbări de decor; ne vom mulțumi să zugrăvim chipul regelui, care, din vesel, deschis, fericit, cum era la început, deveni în curând posomorât, ursuz, supărat. Se gândea la propria lui locuință şi la acel biet lux de acolo, care nu era decât un apanaj al regalității, fără să fie proprietatea omului-rege. Vazele mari de la Luvru, vechile mobile şi văsăria rămasă de la Henric al II-lea, de la Francisc I, de la Ludovic al XI-lea nu erau decât amintiri istorice. Nu erau decât obiecte de artă, o învechită moştenire a rangului regal. La Fouquet, valoarea se recunoştea atât din calitatea materialului, cât şi din meşteşugirea lucrării. Fouquet mânca din vase de aur

pe care artiştii lui le făcuseră şi le cizelaseră pentru el. Fouquet bea vinuri ale căror nume regele Franței nici nu le ştia măcar; şi le sorbea din pocaluri care prețuiau fiecare mai mult decât toată pivnița regală. Ce să mai spunem de sălile, de zugrăvelile, de tablourile, de servitorii şi de intendenții de toate soiurile! Ce să mai spunem de serviciul în care ordinea înlocuia eticheta, belşugul întrecea consemnele, iar plăcerea şi mulțumirea oaspetelui deveneau suprema lege a tuturor celor ce ascultau de cuvântul gazdei! Acest stup de oameni ce se mişcau în toate părțile fără zgomot, această mulțime de oaspeți mai puțin numeroşi decât slugile, aceste grămezi de farfurii şi de tacâmuri de aur şi argint, aceste revărsări de lumini, aceste jerbe de flori necunoscute, de care serele fuseseră despuiate ca de ceva ce prisosea, căci ele erau şi mai pline de frumuseți, acest tot armonios, care nu erau decât preludiul serbării făgăduite, îi cuceri pe cei de față, care îşi mărturisiră în mai multe rânduri admirația, nu prin glas sau prin gesturi, dar prin tăcere şi uimire, aceste două graiuri ale curtenilor ce nu cunosc frâul stăpânului. Cât despre rege, el îşi simți ochii înroşindu-i-se; nici nu mai îndrăznea să se uite la regină. Ana de Austria, ce-şi întrecea totdeauna semenii prin mândrie, îşi strivi gazda prin disprețul pe care-l arăta față de tot ce i se servea dinainte. Regina cea tânără, bună din fire şi curioasă de a cunoaşte viața, îl lăudă pe Fouquet, gustă din toate bucatele cu mare poftă şi întrebă despre numele mai multor fructe ce apăreau pe masă. Fouquet răspunse că nici el nu ştie cum se numesc. Aceste fructe erau culese din livezile lui, el însuşi le îngrijea adesea ,fiind un savant în materie de agronomie exotică. Regele înțelese această modestie a ministrului. Se simți însă şi mai umilit. O găsea pe regină puțin cam din popor, iar pe Ana de Austria puțin cam Iunonă. Grija lui, în ce-l privea, era să

rămână rece şi să nu întreacă măsura nici în privința disprețului, nici în a simplei admirații.

Dar Fouquet prevăzuse toate acestea; el era unul dintre acei oameni care prevăd orice.

Regele ținuse să declare de la început că, tot timpul cât se va afla la domnul Fouquet, ar dori ca ospețele să nu fie supuse etichetei şi, prin urmare, să stea la masă laolaltă cu toată lumea. Totuşi, prin grija ministrului, mâncarea i se servea regelui aparte, dacă se poate spune aşa, în mijlocul comesenilor lui. Această mâncare, foarte bună prin felul cum era gătită, se compunea din tot ceea ce-i plăcea regelui, din tot ceea ce prefera el de obicei. Ludovic n-ar fi avut nici o scuză, el care era cel mai mare mâncău al regatului, să spună că nu-i era foame. Domnul Fouquet făcu şi mai mult: se aşeză la masă pentru a da ascultare unei porunci a regelui; dar, îndată după ce supele fură servite, se ridică şi începu să-l servească el însuşi pe rege, în timp ce doamna ministru stătea în picioare la spatele jilțului reginei. Disprețul Iunonei şi mofturile lui Iupiter trebuiră să cedeze în fața acestui exces de bunăvoință. Regina-mamă mâncă un pişcot înmuiat în vinul de San-Lucar, iar regele se înfruptă din toate, spunându-i domnului Fouquet:

— Cu neputință, domnule intendent superior, de a pregăti o masă mai aleasă!

La care, întreaga curte se porni să înfulece cu o asemenea furie, încât ai fi zis că norii de lăcuste ale Egiptului se abătuseră asupra unui lan de secară verde.

Asta nu-l împiedică totuşi pe rege ca, după ce-şi domoli foamea, să redevină posomorât; posomorât în măsura voioşiei pe care se simțea dator s-o arate, posomorât mai ales în comparație cu buna mină pe care curtenii săi i-o făceau domnului Fouquet.

D'Artagnan, care mânca mult şi bea vârtos fără

să pară, nu lăsă să-i scape nici o îmbucătură, dar în acelaşi timp făcu un mare număr de observaţii ce-i fură de mult folos.

După terminarea mesei, regele nu voi să piardă plimbarea. Parcul era luminat. Luna, ea însăşi, ca şi cum ar fi ascultat de ordinele seniorului de la Vaux, îşi presăra pulberea de argint pe deasupra crestelor copacilor şi-şi arunca diamantele şi scânteierile în unda lacurilor liniştite. Răcoarea era plăcută. Aleile erau adâncite în umbră, şi nisipul atât de moale, încât te îmbia să-l calci cu picioarele. Bucuria fu deplină, căci regele, găsind-o pe La Vallière la cotitura unei cărări, putu să-i strângă braţul şi să-i spună: "Te iubesc", fără să-l audă nimeni, în afară de domnul d'Artagnan, care păşea în urma lui, şi de domnul Fouquet, care mergea înainte.

Noaptea aceasta plină de vrajă se scurse însă repede. Regele ceru să fie condus în camera lui. Numaidecât, totul se puse în mişcare. Reginele se retraseră la culcare în sunete de lăute şi de flaute. Regele îşi întâlni, urcând, muşchetarii săi, pe care domnul Fouquet îi adusese de la Melun şi le dăduse să cineze. D'Artagnan îşi uitase de bănuielile lui. Se simţea obosit, mâncase prea mult şi voia, o dată în viaţa lui, să se bucure de o adevărată serbare, la un adevărat rege. "Domnul Fouquet îşi spunea el – e omul meu."

Regele fu condus, cu mare ceremonie, în camera lui Morfeu, pe care se cuvine să o descriem, măcar în treacăt, cititorilor noştri. Era cea mai frumoasă şi cea mai mare din tot castelul. Le Brun zugrăvise, în cupolă, visurile fericite şi visurile urâte pe care Morfeu le strecoară în somnul regilor, ca şi în al oamenilor de rând. Toate gingăşiile pe care le poate zămisli somnul, tot şuvoiul de miere şi parfumuri, de flori şi nectar, de voluptate sau de odihnă revărsate în simţuri le înfăţişase pictorul în frescele sale. Era o compoziţie pe

cât de suavă într-o parte, pe atât de sinistră şi de groaznică în cealaltă. Cupe din care se prelinge otravă, spade ce fulgeră deasupra capului celui care doarme, vrăjitori şi fantome cu măşti hidoase, întunecimi brăzdate de câte o rază de lumină, mai înspăimântătoare decât vipiile sau beznele nopții, iată ce născocise el ca revers la celelalte scene, pline de grație şi frumusețe. Regele, păşind în această cameră măreață, fu străbătut de un fior. Fouquet întrebă din ce pricină.

— Mi-e somn – răspunse Ludovic, palid ca ceara.

— Maiestatea voastră doreşte să i se pregătească patul numaidecât?

— Nu, mai am de vorbit cu câteva persoane – zise regele. Să fie chemat domnul Colbert.

Fouquet făcu o plecăciune şi ieşi.

XVII
LA UN GASCON, UN GASCON ŞI JUMĂTATE

D'Artagnan nu pierduse nici o clipă în zadar; aşa ceva nu intra în obiceiurile lui. După ce întrebase de Aramis, alergă peste tot, până când dădu de el. La rândul său, Aramis, de îndată ce regele intrase la Vaux, se retrăsese în camera lui, gândindu-se, fără îndoială, la vreo nouă plăcere menită să măgulească pe maiestatea sa.

D'Artagnan se anunță şi-l găsi la etajul al doilea, într-o frumoasă cameră, căreia i se spunea camera albastră, datorită tapetelor ei, îl găsi, spunem, pe episcopul de Vannes în compania lui Porthos şi a mai multor epicurieni moderni. Aramis se ridică şi-l îmbrățişă pe prietenul lui, oferindu-i cel mai bun jilț; şi, cum cei prezenți observară că muşchetarul aştepta, fără îndoială, să rămână singur cu Aramis,

epicurienii se retraseră unul câte unul. Porthos nu se clinti din loc. E adevărat că, deoarece mâncase prea mult, el dormea acum în jilțul său. Convorbirea nu fu stânjenită de acest al treilea. Porthos avea o răsuflare melodioasă, şi se putea sta de vorbă pe acest soi de bas ca pe o melopee antică.

D'Artagnan simți că el era cel care trebuia să înceapă convorbirea. Scopul pentru care venise aici nu era simplu: de aceea, intră repede în subiect.

— Ei bine, iată-ne, aşadar, la Vaux! zise el.

— Da, d'Artagnan. Îți place aici?

— Mult. Şi mi-e tare drag domnul Fouquet.

— Nu-i aşa că e un om minunat?

— Cum nu se poate mai minunat.

— Se zice că regele începuse prin a fi rece, apoi maiestatea sa s-a dat pe brazdă.

— Se vede treaba că n-ai văzut nimic, de vreme ce spui: "Se zice".

— Nu; discutam, cu domnii aceştia care au ieşit acum, despre reprezentația şi despre cavalcadele de mâine.

— Ah, aşadar tu eşti cel care orânduieşte serbările de aici?

— Sunt, după cum ştii, devotat plăcerilor fanteziei; am fost totdeauna poet, undeva în mine.

— Îmi amintesc versurile tale. Erau drăguțe.

— Eu le-am uitat; dar le ascult cu bucurie pe-ale altora, mai ales când aceşti alții se numesc Molière, Pellisson, La Fontaine etc.

— Ştii la ce m-am gândit astă-seară, la masă, Aramis?

— Nu. Spune-mi; altfel n-aş putea ghici. Tu ai atâtea în cap!

— Ei bine, m-am gândit că adevăratul rege al Franței nu este Ludovic al XIV-lea.

— Auzi colo! făcu Aramis, ațintindu-şi fără să vrea ochii în ochii muşchetarului.

— Nu e el, ci domnul Fouquet.

Aramis răsuflă uşurat şi prinse a zâmbi.

— Ai devenit şi tu ca toți ceilalți: gelos! zise apoi. Pun rămăşag că domnul Colbert ți-a spus asta.

D'Artagnan, spre a-l ademeni pe Aramis, îi povesti pățania lui Colbert în legătură cu vinul de Melun.

— Afurisită fire, acest Colbert! rosti Aramis.

— Pe legea mea, da!

— Şi când te gândeşti – adăugă episcopul – că acest caraghios va fi ministrul tău peste patru luni.

— Ce spui!

— Şi că-l vei sluji ca pe Richelieu, ca pe Mazarin.

— Aşa cum îl slujeşti tu pe Fouquet – zise d'Artagnan.

— Cu deosebire, dragă prietene, că domnul Fouquet nu e domnul Colbert.

— Ai dreptate.

Şi d'Artagnan se prefăcu a se întrista.

— Dar – reluă el după o clipă – pentru ce-mi spuneai că domnul Colbert va fi ministru peste patru luni?

— Pentru că domnul Fouquet nu va mai fi – răspunse Aramis.

— Va fi ruinat, nu-i aşa?

— La pământ!

— Atunci pentru ce mai dă serbări? se miră muşchetarul pe un ton de o bunăvoință atât de firească, încât episcopul fu o clipă înşelat de ea. Cum de nu i-ai spus să-şi vadă de treabă?

Această ultimă parte a frazei mergea cam prea departe. Aramis intră din nou la bănuieli.

— E vorba – zise el – să-l îmbuneze pe rege.

— Ruinându-se?

— Ruinându-se pentru el, da.

— Ciudat calcul!

— Nevoia îl impune.

— Nu văd cum, dragă Aramis.

— Ba da, vezi foarte bine duşmănia ce i-o poartă domnul Colbert.

— Mai văd cum domnul Colbert îl îndeamnă pe rege să se lepede de ministrul său.

— Asta sare în ochi.

— Şi că se unelteşte contra domnului Fouquet.

— Toată lumea o ştie.

— S-ar zice că regele e împotriva unui om care e gata să-şi risipească tot avutul pentru a-i fi pe plac.

— Cam aşa – răspunse încet Aramis, puțin convins, dar dornic să dea altă întorsătură convorbirii.

— Sunt nebunii şi nebunii – reluă d'Artagnan. Mie însă nu-mi plac multe din cele pe care le faceți voi aici.

— Care anume?

— Ospețele, balul, concertul, teatrul, cavalcadele, cascadele, focurile de artificii, iluminațiile, darurile, foarte bine, înțeleg asta; dar toate aceste cheltuieli nu sunt oare de ajuns? Mai trebuie...?

— Ce?

— Mai trebuie să se îmbrace toată casa din nou, de pildă?

— Oh, ai dreptate. I-am spus asta domnului Fouquet; mi-a răspuns că, dacă ar fi destul de bogat, i-ar oferi regelui un castel nou-nouț din vârful turnurilor până în pivnițe, nou cu tot ce se găseşte înăuntru, şi că, după plecarea regelui, ar arde totul, pentru ca nimic să nu poată folosi şi altora.

— Asta e spaniolism curat!

— I-am spus-o şi eu. A adăugat: "Îmi va fi duşman oricine mă va sfătui să fac altfel".

— E adevărată nebunie, îți spun; ca şi portretul acela.

— Care portret? întrebă Aramis.

— Al regelui, surpriza aceea...

— Ce surpriză?

— Ei, pentru care ai luat mostre de la Percerin.

D'Artagnan se opri. Aruncase săgeata. Nu-i rămânea decât să-i măsoare puterea.

— E o simplă atenție – răspunse Aramis.

D'Artagnan se apropie de prietenul său, îi luă amândouă mâinile şi, privindu-l drept în ochi, zise:

— Aramis, mă mai iubeşti tu cât de cât?

— Ce întrebare!

— Bun. Atunci, fă-mi un serviciu. Spune-mi, pentru ce-ai luat mostre din stofa costumelor regelui, de la Percerin?

— Vino cu mine să-l întrebi pe bietul Le Brun, care a lucrat cu ele două zile şi două nopți.

— Aramis, ăsta e un răspuns pentru toată lumea; dar pentru mine...

— Drept să-ți spun, d'Artagnan, mă surprinzi!

— Fii sincer cu mine. Spune-mi adevărul: nu vrei, nu-i aşa, să mi se întâmple tocmai mie vreun bucluc.

— Dragă prietene, nu te mai înțeleg deloc. Ce dracu ți-a intrat în cap?

— Mai crezi în presimțirile mele? Altădată credeai. Ei bine, o presimțire îmi spune că tu ai un plan ascuns.

— Eu, un plan?

— Nu sunt chiar sigur.

— La naiba!

— Nu sunt chiar sigur, dar aş putea să jur că aşa e.

— Ei bine, d'Artagnan, mă faci să mă mâhnesc. Într-adevăr, dacă am un plan pe care trebuie să ți-l ascund, ți-l voi ascunde, nu-i aşa? Dacă am unul pe care trebuie să ți-l dezvălui, aş fi făcut-o până acum.

— Nu, Aramis, nu; sunt planuri care nu se dau pe față decât în momentul potrivit.

— Atunci, bunul meu prieten – răspunse

episcopul râzând – înseamnă că momentul potrivit n-a sosit încă.

D'Artagnan dădu din cap cu tristețe.

— Prietenie! Prietenie! suspină el. Deşartă vorbă! Iată un om care, dacă i-aş cere-o, s-ar lăsa tăiat în bucăți pentru mine.

— E adevărat – rosti Aramis cu noblețe.

— Şi acest om, care mi-ar da tot sângele său din vine, nu şi-ar deschide un colțişor din inimă în fața mea. Oh, prietenie, o mai spun o dată, nu eşti decât umbră şi amăgire, ca tot ce străluceşte pe lumea asta!

— Nu vorbi astfel de prietenia noastră – zise episcopul cu glas hotărât şi convins. Ea nu e dintre acelea despre care pomeneşti tu.

— Ia uită-te, Aramis. Suntem aici trei, din patru. Tu mă înşeli, eu te bănuiesc, Porthos doarme. Frumos trio de prieteni, nu-i aşa? Ce-a mai rămas, vai, din noi!

— Nu pot să-ți spun decât un lucru, d'Artagnan, şi ți-l spun cu mâna pe evanghelie. Te iubesc ca şi în trecut. Dacă mă feresc uneori de tine, e din pricina altora, nu din pricina ta şi nici a mea. Orice voi face şi în orice voi izbuti, vei avea şi tu partea ta. Făgăduieşte-mi aceeaşi favoare, haide!

— Dacă nu mă-nşel, Aramis, iată cuvinte care, în clipa când le rosteşti, sunt pline de generozitate.

— Se poate.

— Conspiri împotriva domnului Colbert. Dacă nu-i decât asta, la dracu, spune-mi; am cleştele, îi voi scoate chiar şi măselele.

Aramis nu-şi putu ascunde un zâmbet de dispreț ce i se strecură pe nobilul său chip.

— Şi dacă aş conspira împotriva domnului Colbert, unde vezi tu răul?

— Asta ar fi prea puțin pentru tine, şi nu pentru a-l răsturna pe Colbert i-ai cerut tu mostrele lui Percerin. Oh, Aramis, noi nu suntem duşmani,

suntem fraţi! Spune-mi ce ai de gând să faci şi, pe cinstea lui d'Artagnan, dacă nu te pot ajuta, îţi jur că voi rămâne neutru.

— N-am de gând să fac nimic – răspunse episcopul.

— Aramis, un glas lăuntric îmi şopteşte ceva, mă face să văd bine, acest glas nu m-a înşelat niciodată. Tu îl urăşti pe rege!

— Pe rege? exclamă prelatul, arătându-se foarte surprins.

— Surprinderea ta nu mă va convinge. Repet, pe rege.

— Şi mă vei ajuta? zise Aramis cu acelaşi zâmbet ironic.

— Aramis, voi face mai mult decât să te ajut, mai mult decât să rămân neutru, te voi face scăpat.

— Eşti nebun, d'Artagnan!

— Sunt cel mai întreg la minte dintre noi amândoi.

— Auzi, să mă bănuieşti, tu, că vreau să-l asasinez pe rege!

— Dar cine-ţi vorbeşte de asta? zise muşchetarul.

— Atunci, să ne înţelegem: nu văd ce i s-ar putea face altceva unui rege legitim ca al nostru, dacă nu e asasinat.

D'Artagnan nu răspunse nimic.

— De altfel, tu ai gărzile şi muşchetarii tăi aici – zise episcopul.

— E adevărat.

— Nu eşti la domnul Fouquet, eşti ca la tine acasă.

— E adevărat.

— În momentul de faţă, îl ai pe domnul Colbert, care-l ajută pe rege împotriva domnului Fouquet aşa cum l-ai ajuta poate tu însuţi, dacă n-aş mai fi şi eu pe-aici.

— Aramis, Aramis, te rog, vorbeşte ca unui

prieten!

— A vorbi ca unui prieten înseamnă a spune adevărul. Dacă mă gândesc să-l ating măcar cu un deget pe fiul Anei de Austria, adevăratul rege al țării noastre, Franța, dacă îmi trece prin cap să nu mă prosternez în fața tronului său, dacă vreau ca ziua de mâine, aici, la Vaux, să nu fie ziua cea mai glorioasă din viața regelui meu, să mă trăsnească Dumnezeu, asta e!

Aramis rostise aceste cuvinte cu fața întoarsă către alcovul din camera lui, unde d'Artagnan, aşezat de-altminteri cu spatele spre acest alcov, nu putea bănui că se ascunde cineva. Vorbele pline de căldură ale prelatului, încetineala lor măsurată, solemnitatea jurământului, îl făcură pe muşchetar să se simtă pe deplin mulțumit. Apucă amândouă mâinile lui Aramis şi i le strânse cu înflăcărare.

Aramis îndurase mustrările fără să pălească; se înroşi însă ascultând măgulirile. D'Artagnan înşelat, îi făcea cinste; d'Artagnan încrezător, îi stârnea un simțământ de ruşine.

— Vrei să pleci? îl întrebă el îmbrățişându-l ca să-şi ascundă roşeața.

— Da, mă cheamă serviciul. Trebuie să primesc consemnul de noapte.

— Unde ai să dormi?

— În anticamera regelui, după cât se pare. Dar Porthos?

— Ia-l cu tine, dacă vrei; căci sforăie ca un tun.

— Ah!... Nu stă cu tine? întrebă d'Artagnan.

— Nici vorbă! Îşi are apartamentul lui, nu ştiu unde.

— Foarte bine! zise muşchetarul, căruia această despărțire a celor doi asociați îi spulbera ultimele bănuieli.

Şi-l zgâlțâi zdravăn de umăr pe Porthos. Acesta răspunse printr-un mârâit.

— Haide! îi spuse d'Artagnan.

— Ah, iată-l şi pe d'Artagnan, bunul nostru prieten! Prin ce întâmplare aici?... Aşa-i, da, mă aflu la serbarea de la Vaux.

— În costumul tău cel nou.

— A fost tare cumsecade domnul Coquelin de Volière, nu-i aşa?

— Sst! făcu Aramis. Calcă mai uşor, o să spargi duşumelele!

— Că bine zici – răspunse muşchetarul. Această cameră e chiar deasupra celei a regelui.

— Iar eu nu am luat-o ca sală de arme – adăugă episcopul. Camera regelui are drept tavan mângâierile somnului. Nu uitați că parchetul meu e chiar deasupra acelui tavan. Noapte bună, prieteni, în zece minute am să şi adorm.

Şi Aramis îi conduse până la uşă, râzând uşor. Apoi, după ce ei fură afară, trase repede zăvorul şi oblonind ferestrele, strigă:

— Monseniore! Monseniore!

Filip ieşi din alcov, împingând o uşă secretă ce se afla în dosul patului.

— A şi început să aibă bănuieli domnul d'Artagnan acesta – zise el.

— Ah, l-ați recunoscut pe d'Artagnan, nu-i aşa?

— Înainte de a-i fi rostit dumneata numele.

— E căpitanul vostru de muşchetari.

— *Mi-e* foarte devotat – răspunse Filip, accentuând pronumele personal.

— Credincios ca un câine, care muşcă uneori. Dacă d'Artagnan nu vă va recunoaşte înainte ca celălalt să fi dispărut, vă puteți bizui pe el toată viața. Căci, dacă n-a văzut nimic, va rămâne la fel de credincios; dacă va vedea prea târziu, e gascon, nu va mărturisi niciodată că s-a păcălit.

— Aşa gândeam şi eu. Ce facem acum?

— Treceți la postul de observație şi priviți

culcarea regelui, ca să îndepliniți la fel această ceremonie, când veți fi în locul lui.

— Foarte bine. Unde să stau?

— Aşezați-vă pe acest scăunel. Eu voi trage parchetul la o parte. Veți privi prin această deschizătură ce dă la ferestrele oarbe, tăiate în tavanul din camera regelui. Vedeți ceva?

— Îl văd pe rege.

Şi Filip tresări ca şi cum ar fi văzut un duşman.

— Ce face?

— Îl îndeamnă pe un om să stea lângă el.

— Domnul Fouquet.

— Nu, nu; aşteaptă...

— Amintiți-vă însemnările mele, prințe, portretele!

— Omul pe care regele îl îndeamnă să stea în fața lui e domnul Colbert.

— Colbert împreună cu regele? se miră Aramis. Cu neputință!

— Priveşte.

Aramis îşi strecură privirea prin tăietura parchetului.

— Da – zise el – Colbert însuşi. Oh, monseniore, ce-au să ne audă urechile şi ce va ieşi din această intimitate?

— Nimic bun pentru domnul Fouquet, fără nici o îndoială.

Prințul nu se înşela. Am văzut că regele îl chemase pe Colbert, şi acesta venise. Convorbirea dintre ei se desfăşura printr-una din acele înalte favoruri pe care regele n-o arăta decât arareori. E adevărat că regele se afla acum singur cu supusul său.

— Colbert, stai jos.

Vistiernicul, copleşit de bucurie, el care se temea să nu fie gonit, se codea să primească această înaltă cinste.

— Se aşază? întrebă Aramis.

— Nu, rămâne în picioare.

— Să ascultăm, prinţe.

Şi viitorul rege, dimpreună cu viitorul papă, îi ascultau cu nerăbdare pe aceşti simpli muritori pe care-i aveau sub picioarele lor, gata să-i zdrobească dacă ar fi vrut s-o facă.

— Colbert – zise regele – m-ai supărat foarte rău astăzi.

— Sire... ştiam.

— Foarte bine! Îmi place acest răspuns. Da, ştiai. Ai avut mult curaj ca s-o faci.

— Riscam să nemulţumesc pe maiestatea voastră; dar riscam în acelaşi timp să nu-i fiu de ajutor atunci când trebuia.

— Ce vrei să spui? Aveai vreo temere în privinţa mea?

— Mă temeam de o indigestie, sire – răspunse Colbert. Căci nu i se dau regelui asemenea ospeţe, decât spre a-l răpune printr-o masă îmbelşugată.

Şi, aruncând această glumă fără noimă, Colbert aştepta încântat efectul ei. Ludovic al XIV-lea, omul cel mai înfumurat şi cel mai sensibil din regatul său, îi iertă totuşi această poznă lui Colbert.

— E adevărat – zise el – domnul Fouquet mi-a dat o masă prea bogată. Spune-mi, Colbert, de unde ia dumnealui atâţia bani, pentru a face asemenea cheltuieli uriaşe? Dumneata ştii?

— Da, sire, ştiu.

— Poţi să-mi faci şi mie o socoteală?

— Foarte uşor, sire, până la ultimul gologan.

— Te ştiu tare în asemenea îndeletniciri.

— Este cea dintâi calitate ce i se poate cere unui intendent al finanţelor.

— Nu toţi o au.

— Mulţumesc maiestăţii voastre pentru o laudă atât de măgulitoare.

— Deci, domnul Fouquet e bogat, foarte bogat, şi asta, domnule, toată lumea o ştie.

— Toată lumea, viii ca şi morții.

— Ce înțeles au vorbele acestea, domnule Colbert?

— Viii privesc bogăția domnului Fouquet; ei admiră un rezultat, şi aplaudă; morții însă, mai înțelepți decât noi, cunosc cauzele, şi acuză.

— Ei bine, căror cauze îşi datoreşte domnul Fouquet bogăția sa!

— Funcția de ministru îi favorizează uneori pe cei ce-o dețin.

— Poți să-mi vorbeşti mai limpede; nu te teme de nimic, suntem numai noi amândoi.

— Nu mă tem niciodată de nimic, sub pavăza conştiinței mele şi sub protecția regelui meu, sire.

Şi Colbert se înclină.

— Deci, morții, dacă ar vorbi...?

— Uneori vorbesc, sire. Citiți.

— Ah! murmură Aramis la urechea prințului, care, alături de el, asculta fără să piardă o silabă. Fiindcă sunteți aci, monseniore, ca să învățați meseria de rege, ascultați o infamie cu adevărat regească. Veți vedea acum una din acele scene pe care numai Dumnezeu singur, sau mai degrabă numai dracul e în stare s-o născocească şi s-o ducă la îndeplinire. Ascultați bine, nu lăsați să vă scape nimic!

Prințul îşi întări atenția şi-l văzu pe Ludovic al XIV-lea luând din mâinile lui Colbert o hârtie pe care i-o întinsese acesta.

— Scrisul răposatului cardinal! zise regele.

— Maiestatea voastră are o memorie bună – răspunse Colbert înclinându-se – şi e o însuşire minunată pentru un rege sortit să muncească, aceea de a recunoaşte numaidecât scrisul cuiva.

Regele citi o scrisoare a lui Mazarin care,

cunoscută de mult de către cititorii noştri, de când cu cearta dintre doamna de Chevreuse şi Aramis, nu va aduce nimic nou dacă am reproduce-o aici.

— Nu înțeleg prea bine – zise regele cu interes sporit.

— Maiestatea voastră nu e încă obişnuită cu felul de a lucra al slujbaşilor de la vistierie.

— Văd că e vorba de nişte bani daţi domnului Fouquet.

— Treisprezece milioane. O sumă frumoasă!

— Într-adevăr... Ei bine, aceste treisprezece milioane lipsesc din vistieria statului? Iată ceea ce nu înțeleg prea bine, după cum îți spun. Pentru ce şi cum ar fi cu putință acest deficit?

— Cu putință, nu spun; că e real însă, da.

— Şi zici că lipsesc treisprezece milioane din vistieria statului?

— Nu eu zic asta, registrul o dovedeşte.

— Iar această scrisoare a domnului de Mazarin arată cum a fost folosită această sumă şi numele celui care şi-a însuşit-o?

— Maiestatea voastră se poate convinge de asta.

— Da, într-adevăr, rezultă de aici că domnul Fouquet n-ar fi pus la loc cele treisprezece milioane.

— Aceasta rezultă din scripte, da, sire.

— Ei bine, atunci...?

— Ei bine, atunci, sire, întrucât domnul Fouquet n-a pus la loc cele treisprezece milioane, înseamnă că şi le-a însuşit, şi treisprezece milioane fac de patru ori şi ceva mai mult decât a putut să investească dărnicia maiestății voastre la Fontainebleau, unde, după cum vă aduceți aminte, noi n-am cheltuit decât trei milioane în cap.

Această amintire a serbării cu prilejul căreia regele, datorită unei vorbe a lui Fouquet, îşi dăduse pentru prima dată seama de inferioritatea lui, era, pentru un om stângaci, o răutate aruncată cu foarte

multă îndemânare. Colbert făcea la Vaux ceea ce Fouquet îi făcuse lui la Fontainebleau, şi, ca adevărat om de finanțe, îşi culegea răsplata cu toate dobânzile. Deschizându-i astfel ochii regelui, Colbert nu mai avea mare lucru de adăugat. Simți asta; căci regele se posomorî deodată. Colbert aştepta primul cuvânt al regelui cu aceeaşi nerăbdare ca şi Filip şi Aramis la postul lor de observație.

— Ştii la ce poate duce ceea ce-mi spui, Colbert? zise regele după câteva clipe de gândire.

— Nu, sire, nu ştiu.

— Rezultă că însuşirea celor treisprezece milioane, dacă se va dovedi...

— Dar este dovedită.

— Vreau să spun dacă va fi declarată, domnule Colbert.

— Poate fi chiar mâine, dacă maiestatea voastră...

— Nu s-ar afla în casa domnului Fouquet – îl întrerupse regele cu demnitate.

— Regele e la el pretutindeni, sire, mai ales în casele făcute cu banii săi.

— Mi se pare – îi şopti Filip la ureche lui Aramis – că arhitectul care a construit acest tavan, având în vedere întrebuințarea ce i s-ar putea da, ar fi trebuit să-l facă în aşa fel, încât să se prăbuşească în capul unor ticăloşi cu un caracter atât de urât ca al acestui domn Colbert.

— Şi eu mă gândesc tot aşa – zise Aramis – dar domnul Colbert e atât de aproape de rege în clipa asta!

— E adevărat, s-ar isca problema succesiunii.

— Din care ar trage foloase DOMNUL, fratele vostru mai mic, monseniore. Să stăm mai bine liniştiți şi să ascultăm mai departe.

— Nu vom mai avea prea mult de ascultat – zise tânărul prinț.

— Pentru ce, monseniore?

— Pentru că, dacă eu aş fi rege, n-aş mai răspunde nimic.

— Şi ce-aţi face atunci?

— Aş aştepta până mâine dimineaţă, ca să iau o hotărâre.

Ludovic al XIV-lea îşi ridică în sfârşit ochii şi, văzându-l pe Colbert nerăbdător să-i audă primul cuvânt, zise, schimbând dintr-o dată convorbirea:

— Domnule Colbert, văd că s-a făcut târziu, am să mă culc.

— Ah! rosti Colbert. Aş fi vrut...

— Pe mâine. Mâine dimineaţă voi lua o hotărâre.

— Foarte bine, sire – răspunse Colbert oarecum jignit, cu toate că în prezenţa regelui căuta să se stăpânească.

Regele făcu un gest şi vistiernicul se retrase spre uşă de-a-ndaratelea.

— Serviciul meu! strigă regele.

Oamenii ce-l slujeau pe rege intrară în apartament. Filip se pregătea să părăsească postul său de observaţie.

— Un moment – îi spuse Aramis cu blândeţea lui obişnuită. Ceea ce s-a petrecut nu e decât un amănunt, şi mâine nu vom mai avea nici o grijă în privinţa asta; dar serviciul de noapte, eticheta pentru culcare, ah, monseniore, iată ceea ce este important. Observaţi, observaţi cum trebuie să vă suiţi în pat, sire. Priviţi, priviţi!

XVIII
COLBERT

Istoria ne va povesti sau mai degrabă istoria ne-a povestit evenimentele de a doua zi, serbările splendide

pe care ministrul de finanțe le-a dat în cinstea regelui său. Doi mari scriitori au consemnat marea dispută care a avut loc între *Cascadă şi Jerba de apă,* precum şi lupta dintre *Fântâna Coroanei şi Dobitoace* pentru a şti care şi cui îi va plăcea mai mult. Deci, a doua zi, fură petreceri mari şi veselie; avură loc o plimbare, un ospăț, se reprezentă o comedie; o comedie în care, spre adânca lui surprindere, Porthos îl recunoscu pe domnul Coquelin de Volière jucând în farsa *Supărăcioşilor,* cum denumea domnul de Bracieux de Pierrefonds acest divertisment.

La Fontaine nu era, fără îndoială, de aceeaşi părere, ei care-i scria prietenului său, domnul Maucroix*:*

Noua lucrare a lui Molière,
Al hazului preavajnic făclier,
Încântă azi a curții lume,
Făcând ca demnul său renume
S-ajungă dincolo de Roma mai departe.
Mă bucur de-a lui faimă fără moarte.

După cum se vede, La Fontaine ascultase de sfatul lui Pellisson şi îşi îngrijise ceva mai bine rima.

De altfel, Porthos era de părerea lui La Fontaine, şi ar fi fost gata să spună ca şi el: "La dracu, acest Molière are un demn renume, dar numai în materie de croitorie!" În privința teatrului, am spus-o, pentru domnul de Bracieux de Pierrefonds, Molière nu era decât un *farseur.*

Dar, preocupat încă de cele auzite în ajun, clocind în el otrava picurată de Colbert, regele, în tot cursul acelei zile atât de strălucitoare, atât de pline de bucurii felurite şi neaşteptate, în care toate minunățiile din O *mie şi una de nopți* păreau să se nască de sub paşii lui, regele se arătă rece, închis, posac. Nimic nu era în stare să-i descrețească fruntea.

Se simțea că o ură adâncă, venind de departe, sporind încetul cu încetul, ca pârâul care se face râu prin miile de firişoare de apă ce se strâng în el, tremura în fundul sufletului său. Abia către amiază începu să se mai însenineze. De bună seamă, luase o hotărâre.

Aramis, care-l urma pas cu pas atât în gândurile, cât şi în mersul său, ajunse la concluzia că evenimentul pe care-l aştepta el n-o să se mai lase prea mult aşteptat.

De astă dată, Colbert părea să fie întru totul de acord cu episcopul de Vannes, şi chiar dacă pentru fiecare vârf de ac cu care împungea inima regelui ar fi primit un îndemn din partea lui Aramis, nu s-ar fi comportat mai bine.

În toată ziua aceea, regele, care avea, fără îndoială, nevoie să-şi îndepărteze un gând negru, părea să caute pe atât de nerăbdător societatea domnişoarei de La Vallière, pe cât de dornic era să scape de aceea a domnului Colbert sau a domnului Fouquet.

Se făcuse seară. Regele îşi arătase dorința să se plimbe numai după joc. Între cină şi plimbare, deci, se întinseră mesele de joc. Regele câştigă o mie de pistoli; după ce-i câştigă, îi vârî în buzunar, spunând:

— Să mergem, domnilor, în parc.

Acolo le întâlni pe doamne. Regele câştigase o mie de pistoli şi-i vârâse, după cum am spus, în buzunar. Dar domnul Fouquet ştiuse să piardă zece mii, astfel că în buzunarele curtenilor intraseră încă o sută nouăzeci de mii de livre, împrejurare ce făcea ca fețele curtenilor şi ale ofițerilor din casa regală să fie cele mai voioase din lume. Nu tot aşa era însă şi fața regelui, pe care, în ciuda câştigului ce nu-l lăsa nepăsător, stăruia mereu umbra unui nor. La colțul unei alei, Colbert îl aştepta. Se vede treaba că vistiernicul se afla acolo în virtutea unei întâlniri hotărâte mai dinainte, căci Ludovic al XIV-lea, care-l

ocolise până atunci, îi făcu un semn şi se adânciră amândoi în parc.

La Vallière observase şi ea fruntea mohorâtă şi privirea neliniştită a regelui; ea îl văzuse astfel, şi cum nimic din ceea ce cocea în sufletul lui nu rămânea nepătruns de dragostea ei, fata înțelese că această mânie înăbuşită amenința pe cineva. Ea stătea în calea răzbunării ca un înger al îndurării. Întristată, nedumerită, pe jumătate sfâşiată de durere că fusese atât de mult timp despărțită de iubitul ei, neliniştită din pricina tulburării pe care o ghicea în sinea lui, fata se arătă la început oarecum încurcată, lucru căruia, în proasta dispoziție în care se afla, regele îi dădu cu totul altă interpretare. Atunci, cum erau singuri, sau aproape singuri, deoarece Colbert, zărind-o pe fată, se oprise plin de respect şi rămase la zece paşi în urmă, regele se apropie de La Vallière şi-i luă mâna.

— Domnişoară – îi spuse el – te pot întreba, fără să fiu indiscret, ce te frământă? Pieptul îți palpită, ochii ți-s umezi.

— Oh, sire, dacă pieptul îmi palpită, dacă ochii mi-s umezi, dacă sunt tristă, în sfârşit, este din pricina tristeții maiestății voastre.

— Tristețea mea? Oh, te înşeli, domnişoară! Nu, nu tristețea e aceea care mă chinuieşte.

— Dar ce vă chinuieşte, sire?

— Umilința.

— Umilința? Oh, ce vorbă-i asta, sire?

— Vreau să spun, domnişoară, că acolo unde mă aflu eu, nimeni altul n-ar trebui să mai fie stăpân. Ei bine, priveşte, şi spune dacă nu rămân în umbră, eu, regele Franței, față de regele acestui domeniu. Oh – continuă el, strângând din dinți şi din pumn – oh!... Şi când mă gândesc că acest rege...

— Ei bine? şopti La Vallière îngrozită.

— Că acest rege e un slujitor necredincios, care

se mândreşte cu bunul furat de la mine! De aceea, am să-i schimb acestui ministru obraznic serbarea lui într-un doliu de care nimfa de la Vaux, cum spun poeții, îşi va aduce multă vreme aminte.

— Oh, maiestate...

— Ei bine, domnişoară, ai de gând să iei apărarea domnului Fouquet? zise Ludovic al XIV-lea cu întărâtare.

— Nu, sire, dar vă întreb dacă sunteți bine informat. Maiestatea voastră a avut, mai mult decât o dată, prilejul să cunoască lipsa de temeinicie a acuzațiilor de la curte.

Ludovic al XlV-lea îi făcu semn lui Coibert să se apropie.

— Vorbeşte, domnule Colbert – zise tânărul Prinț – căci, într-adevăr, mi se pare că domnişoara de La Vallière are nevoie de cuvântul dumitale pentru a crede în cuvântul regelui. Spune-i domnişoarei tot ce-a făcut domnul Fouquet. Iar dumneata, domnişoară, te rog, ai bunătatea şi ascultă; povestea nu va fi lungă.

De ce stăruia atât de mult Ludovic al XIV-lea? Lucru foarte simplu: inima nu-i era împăcată, în gândul său nu era prea convins; bănuia o intrigă ascunsă, întunecată, chinuitoare, în toată această poveste a celor treisprezece milioane, şi ar fi vrut ca inima curată a domnişoarei de La Vallière, revoltată la ideea unui furt, să încuviințeze, printr-un singur cuvânt, hotărârea pe care o luase el, dar pe care şovăia, totuşi, s-o ducă la îndeplinire.

— Vorbiți, domnule – i se adresă La Vallière lui Colbert, care se apropiase. Vorbiți, de vreme ce regele vrea să vă ascult. Spuneți, care este crima domnului Fouquet?

— Oh, nu prea gravă, domnişoară – răspunse hainul personaj. Un simplu abuz de încredere...

— Spune, spune, Colbert, şi, după ce vei fi

terminat, lasă-ne singuri, şi du-te de-l anunță pe domnul d'Artagnan că am să-i dau ordine.

— Domnul d'Artagnan! exclamă La Vallière. Dar pentru ce să fie anunțat domnul d'Artagnan, sire? Vă rog să-mi spuneți.

— La naiba, pentru a-l aresta pe acest titan orgolios, care, credincios devizei lui, amenință să se urce alături de mine.

— Să-l arestați pe domnul Fouquet, aşa ați spus?

— Ah, te miră?

— În casa lui?

— De ce nu? Dacă e vinovat, e vinovat acasă la el, ca şi aiurea.

— Domnul Fouquet, care se ruinează în acest moment pentru a-i face cinste regelui său?

— Cred, în adevăr, că-i iei apărarea acestui trădător, domnişoară.

Colbert începu să râdă încet. Regele se întoarse către el auzindu-l râzând astfel.

— Sire – zise La Vallière – nu pe domnul Fouquet îl apăr, ci pe maiestatea voastră.

— Pe mine!... Mă aperi dumneata?

— Sire, vă veți dezonora dând un astfel de ordin.

— Mă dezonorez? murmură regele, îngălbenindu-se de furie. Într-adevăr, domnişoară, pui o pasiune ciudată în cele ce rosteşti.

— Pun pasiune nu în ceea ce rostesc, sire, ci în a sluji pe maiestatea voastră – răspunse nobila fată. Voi pune, dacă va fi nevoie, şi viața pentru asta, şi cu aceeaşi pasiune, sire.

Colbert vru să bâiguie ceva. Atunci La Vallière, această mieluşea blândă, se repezi la el şi, cu o privire sfredelitoare, îl făcu să tacă.

— Domnule – zise ea – când regele ia o hotărâre dreaptă, chiar dacă e spre răul meu sau alor mei, tac; dar când regele face ceva spre binele meu sau al celor pe care-i iubesc, şi dacă regele greşeşte, i-o spun în

față.

— Dar mi se pare, domnişoară – îndrăzni să vorbească Colbert – că şi eu îl iubesc pe rege.

— Da, domnule, îl iubim amândoi, fiecare în felul său – răspunse La Vallière pe un astfel de ton, încât inima tânărului rege tresări din adânc. Numai că eu îl iubesc atât de tare, încât toată lumea o ştie; îl iubesc atât de curat, încât regele însuşi nu se îndoieşte de dragostea mea. E regele şi stăpânul meu, eu sunt umila lui slujitoare; dar oricine se atinge de onoarea lui, se atinge de viața mea. Repet, deci, că aceia îl dezonorează pe rege, care îl sfătuiesc să-l aresteze pe domnul Fouquet în casa lui.

Colbert îşi lăsă capul în jos, căci se simțea părăsit de rege. Totuşi, plecându-şi capul, murmură:

— Domnişoară, n-aş mai avea decât un singur cuvânt de spus.

— Nu-l spune, domnule, căci nu-l voi asculta. Ce mi-ai putea spune, de altfel? Că domnul Fouquet a săvârşit o nelegiuire? O ştiu, întrucât regele însuşi a spus-o; şi din moment ce regele a spus: "Cred", nu mai e nevoie de altă gură să rostească: "Afirm". Dar chiar dacă domnul Fouquet ar fi cel din urmă dintre oameni, o spun cu tărie: domnul Fouquet e sfânt pentru rege, deoarece regele e oaspetele său. Chiar dacă locuința lui ar fi un bârlog de tâlhari, chiar dacă Vaux ar fi o cavernă de falsificatori de bani sau de hoți de drumul mare, casa lui e sacră, castelul lui nu poate fi călcat în picioare, întrucât aici locuieşte soția lui şi e un loc de adăpost în care călăii n-au dreptul să intre!

La Vallière tăcu. Fără să vrea, regele o admiră; fu învins de căldura acestui glas, de noblețea acestei cauze. Colbert, la rândul lui, se încovoie, strivit de inegalitatea acestei lupte. În sfârşit, regele răsuflă, clătină din cap şi întinse mâna spre La Vallière.

— Domnişoară – zise el cu blândețe – pentru ce

vorbeşti împotriva mea? Ştii ce e în stare să facă acest ticălos, dacă-l voi lăsa liber?

— Eh, Doamne, dar nu e o pradă pe care o aveți mereu în mână?

— Şi dacă scapă, dacă fuge? strigă Colbert.

— Ei bine, domnule, va fi o glorie veşnică pentru rege de a-l fi lăsat pe domnul Fouquet să fugă; şi cu cât el va fi mai vinovat, cu atât gloria regelui va fi mai mare, în comparație cu această nemernicie, cu această ruşine.

Ludovic sărută mâna domnişoarei de La Vallière, lăsându-se să cadă la genunchii ei.

"Sunt pierdut!" gândi Colbert. Apoi, deodată, chipul i se lumină: "Oh, nu, nu! Nu încă!" îşi spuse el. Şi în timp ce regele, la adăpostul unui tei cu trunchiul uriaş, o strânse în brațe pe La Vallière cu toată căldura unei nețărmurite iubiri, Colbert scotoci în linişte într-o geantă, de unde scoase o hârtie îndoită în formă de scrisoare, o hârtie puțin îngălbenită parcă, dar care se vedea că-i era deosebit de prețioasă, deoarece vistiernicul zâmbea satisfăcut privind-o. Apoi îşi întoarse ochiul duşmănos către grupul minunat pe care-l formau în umbră tânăra fată şi regele, grup ce începea să fie luminat de lucirea faclelor ce se apropiau.

Ludovic zări lucirea acestor facle răsfrângându-se în rochia albă a domnişoarei de La Vallière.

— Du-te, Louise – îi spuse el – căci iată-i, vin încoace.

— Domnişoară, domnişoară, vine cineva – adăugă Colbert pentru a grăbi plecarea fetei.

Louise dispăru repede printre copaci. Apoi, în timp ca regele, care îngenunchease la picioarele fetei, se ridica, Colbert zise:

— Ah, domnişoara de La Vallière a lăsat să-i cadă ceva!

— Ce? întrebă regele.

— O hârtie, o scrisoare, ceva alb; priviți, colo, sire.

Regele se aplecă numaidecât şi ridică scrisoarea, pe care o strânse în palmă. În acel moment, faclele se apropiară, scăldând în lumină această scenă învăluită în întuneric.

XIX
GELOZIE

Această revărsare de lumini, această năvală a tuturor, această nouă ovație făcută regelui de către Fouquet avură ca efect amânarea înfăptuirii unei hotărâri pe care La Vallière o făcuse, şi aşa, să se clatine în inima lui Ludovic al XIV-lea. Îl privi pe Fouquet cu un fel de recunoştință, deoarece îi dăduse domnişoarei de La Vallière prilejul să se arate atât de generoasă, atât de mult stăpână pe inima lui.

Era momentul celor din urmă minunății. Abia îl conduse Fouquet câțiva paşi pe rege spre castel, că un potop de lumini, țâşnind cu un vuiet maiestuos din turnul cel mare de la Vaux, ca o aurora orbitoare, ilumină până în cele mai mici colțuri ale grădinilor. Începea focul de artificii. Colbert, la douăzeci de paşi de rege, pe care gazdele de la Vaux îl înconjurau şi-l sărbătoreau, căuta, cu toată încăpățânarea gândului său funest, să întoarcă atenția lui Ludovic către ideile de care măreția acestui spectacol i-o îndepărtau prea mult.

Deodată, în clipa când să-i întindă mâna lui Fouquet, regele simți în palmă hârtia aceea pe care, după toate aparențele, La Vallière, fugind, o lăsase să cadă la picioarele lui. Magnetul cel mai puternic, al iubirii, îi atrăgea toate gândurile tânărului Prinț către imaginea iubitei lui. La lumina acestor focuri, ce se

făceau din clipă în clipă tot mai frumoase, stârnind strigăte de admirație în satele din împrejurimi, regele citi biletul, care credea că nu poate fi decât o scrisoare de dragoste lăsată de La Vallière pentru el. Dar, pe măsură ce citea, paloarea i se urca în obraji, şi această mânie surdă, iluminată de jerbele de foc ce străluceau cu mii de culori, forma un spectacol îngrozitor, de care toată lumea s-ar fi cutremurat, dacă cei de față ar fi putut să vadă ce se petrecea în această inimă vânzolită de cele mai sinistre pasiuni. Pentru el, furia şi gelozia nu mai cunoşteau margini. Începând din clipa când descoperi negrul adevăr, totul dispăru – bunătate, milă, respect pentru legile ospitalității. Puțin a lipsit ca, în durerea cruntă ce-i sfâşia inima, prea slabă încă pentru a putea ascunde suferința, puțin a lipsit să nu scoată un strigăt de alarmă şi să nu-şi cheme gărzile în jurul lui.

Această scrisoare, aruncată la picioarele regelui de către Colbert, după cum ați ghicit, de bună seamă, era aceea care dispăruse o dată cu încărunțitul Tobie, la Fontainebleau, după încercarea lui Fouquet de a cuceri inima domnişoarei de La Vallière.

Fouquet vedea paloarea regelui, dar nu bănuia răul; Colbert vedea mânia lui şi se bucura de apropierea furtunii. Glasul lui Fouquet îl trezi pe tânărul Prinț din sălbatica lui meditație.

— Ce aveți, sire? întrebă cu grație ministrul.

Ludovic făcu o sforțare să se stăpânească, o mare sforțare.

— Nimic – răspunse el.

— Mă tem ca maiestatea voastră să nu sufere de ceva.

— Sufăr, într-adevăr, ți-am mai spus, domnule, dar nu-i nimic.

Şi regele, fără să aştepte sfârşitul jocurilor de artificii, se îndreptă spre castel. Fouquet îl însoți. Toată lumea îi urmă. Ultimele jerbe se stinseră triste,

fără să le mai privească nimeni.

Ministrul încercă să-l mai întrebe ceva pe Ludovic al XIV-lea, dar nu primi nici un răspuns. Presupuse că avusese loc o ceartă între Ludovic şi La Vallière, în parc; că din asta i se trăgea mâhnirea şi că regele, care nu era supărăcios din fire, dar era foarte ambițios în dragoste, îşi vărsa necazul pe toți după ce iubita lui se supărase pe el. Acest gând îl linişti; îi adresă chiar un surâs prietenesc şi consolator tânărului rege, când acesta îi spuse noapte bună.

Dar asta nu era totul pentru rege. Mai trebuia să suporte ceremonia de culcare. Această ceremonie trebuia să se desfăşoare cu multă etichetă. A doua zi era hotărâtă plecarea. Trebuia deci ca oaspeții să-i mulțumească gazdei şi să se arate încântați de cele douăsprezece milioane cheltuite pentru ei.

Singurul lucru plăcut pe care Ludovic i-l putu spune lui Fouquet, despărțindu-se de el, fură aceste cuvinte:

— Domnule Fouquet, vei primi veşti de la mine; spune-i, te rog, domnului d'Artagnan să vină aici.

Şi sângele lui Ludovic al XIII-lea, pe care şi-l stăpânise atâta vreme, începu să-i clocotească în vine, făcându-l gata să pună a fi sugrumat Fouquet, aşa cum predecesorul său pusese să fie asasinat mareşalul d'Ancre. De aceea, îşi ascunse groaznica hotărâre sub unul din acele surâsuri regale care sunt fulgerele ce vestesc loviturile de stat.

Fouquet apucă mâna regelui şi o sărută. Ludovic se cutremură din tot trupul, dar îşi lăsă totuşi mâna să fie atinsă de buzele ministrului. Cinci minute mai târziu, d'Artagnan, căruia i se transmisese ordinul regal, intră în camera lui Ludovic al XIV-lea.

Aramis şi Filip erau într-a lor, mereu la pândă, mereu ascultând.

Regele nu-i lăsă căpitanului de muşchetari timp sa ajungă până la fotoliul său. Îi ieşi înainte.

— Ai grijă – strigă el – ca nimeni să nu pătrundă aici!

— Bine, sire – răspunse soldatul, a cărui privire urmărise mai dinainte schimbările de pe această fizionomie răvăşită. Şi dădu ordine la uşă; apoi, întorcându-se către rege, întrebă: E ceva nou la maiestatea voastră?

— Câți oameni ai cu dumneata? zise regele fără să răspundă la vorbele muşchetarului.

— Pentru ce, sire?

— Câți oameni ai cu dumneata? repetă regele, bătând din picior.

— Îi am pe muşchetari.

— Apoi?

— Am douăzeci de gărzi şi treisprezece elvețieni.

— Câți oameni trebuie pentru...

— Pentru...? făcu d'Artagnan cu marii lui ochi calmi.

— Pentru a-l aresta pe domnul Fouquet.

Căpitanul de muşchetari se retrase un pas înapoi.

— Pentru a-l aresta pe domnul Fouquet? rosti el apăsat.

— Poate vrei să spui cumva că e cu neputință? strigă regele cu o mânie rece şi plină de duşmănie.

— Eu nu spun niciodată că un lucru ar fi cu neputință – răspunse d'Artagnan jignit adânc.

— Ei bine, fă-o!

D'Artagnan se răsuci pe călcâie şi se îndreptă spre uşă. Distanța până la uşă era mică: o străbătu din şase paşi. Acolo, se opri.

— Iertare, sire – zise el.

— Ce e? întrebă regele.

— Ca să fac această arestare, aş vrea un ordin scris.

— Pentru care motiv? Şi de când cuvântul regelui nu ți-e de ajuns?

— Pentru că un cuvânt al regelui, pornit dintr-un simțământ de mânie, se poate schimba, când simțământul se schimbă.

— Fără fraze, domnule! Altceva gândeşti dumneata, de fapt.

— Oh, eu totdeauna mă gândesc la ceva, şi-mi trec prin cap gânduri care, din păcate, nu le trec şi altora – răspunse cu îndrăzneală d'Artagnan.

Regele, în furia pornirii lui, se îndoi în fața acestui om aşa cum îşi îndoaie calul genunchii sub mâna puternică a îmblânzitorului.

— Spune-mi, ce gândeşti? strigă el.

— Iată, sire – răspunse d'Artagnan. Cereți să fie arestat un om, în timp ce vă aflați încă sub acoperişul lui: e mânie. După ce vă va fi trecut mânia, veți regreta ce-ați făcut. Atunci vreau să vă pot arăta semnătura.Dacă asta nu mai îndreaptă lucrurile, ne va dovedi cel puțin regele greşeşte dacă se lasă condus de mânie.

— Greşeşte dacă se lasă condus de mânie? zbieră regele din răsputeri. Înseamnă că regele, părintele meu, că bunicul meu n-au fost niciodată mânioşi, sfinte Cristoase?

— Regele, părintele vostru, şi regele, bunicul vostru, erau mânioşi numai când se aflau în casa lor.

— Regele e stăpân pretutindeni ca la el acasă.

— Iată o frază de linguşitor, şi care trebuie să vină de la domnul Colbert; dar nu acesta e adevărul. Regele e stăpân în orice casă numai după ce l-a izgonit pe proprietar.

Ludovic îşi muşcă buzele.

— Cum – urmă d'Artagnan – un om se ruinează pentru a vă face plăcere, şi drept răsplată vreți să-l arestați? La dracu, sire! Dacă m-aş numi Fouquet şi dacă mi s-ar face una ca asta, aş înghiți dintr-o dată zece tuburi de artificii şi le-aş da foc, ca să arunc totul în aer, pe mine şi pe ceilalți. Dar mi-e egal; dacă aşa

vreți, mă duc să îndeplinesc ordinul.

— Du-te! rosti regele. Dar ai destui oameni?

— Credeți oare, sire, că am să iau cu mine o oaste întreagă? A-l aresta pe domnul Fouquet e atât de uşor, încât şi-un copil ar face-o. A-l aresta pe domnul Fouquet e ca şi cum ai bea un absint. O strâmbătură, şi gata!

— Dacă se apără...?

— El? Haidade! Să se apere, când o măsură ca asta face din el un rege şi un martir? Ascultați, dacă-i mai rămâne un milion, ceea ce eu nu cred, mă prind că l-ar pune la bătaie numai ca să aibă un asemenea sfârşit. Prea bine, sire, mă duc.

— Stai! strigă regele.

— Ah, ce s-a întâmplat?

— Să nu afle nimeni de arestarea lui.

— Asta e mai greu.

— De ce?

— Pentru că nimic nu e mai simplu decât să mă duc, în mijlocul a o mie de persoane bine dispuse, şi să-i spun domnului Fouquet: "În numele regelui, domnule, te arestez!" Dar ca să mă duc la el şi să-l urmăresc, să-i dau târcoale, să-l trag într-un colț de unde nu mai poate să scape, în sfârşit, să-l răpesc din mijlocul oaspeților lui şi să vi-l fac prizonier, fără ca nici un "Vai!" să nu se audă, iată o greutate reală, adevărată, supremă, din care chiar şi cei mai dibaci nu ştiu cum s-ar descurca.

— Mai adaugă: "E cu neputință!", şi atunci vom fi terminat şi mai repede! Ah, Doamne! Doamne! Să fiu oare înconjurat numai de oameni care mă împiedică să fac ce vreau eu?

— Eu nu vă împiedic de la nimic. Este, sire?

— Păzeşte-l pe domnul Fouquet până mâine dimineață, când voi lua o hotărâre.

— Voi face întocmai, sire.

— Şi revino aici, când mă voi scula, ca să

primeşti noi ordine.

— Voi reveni.

— Acum, să fiu lăsat singur.

— Nu mai aveți nevoie nici de domnul Colbert? zise muşchetarul, aruncând ultima săgeată înainte de a pleca.

Regele tresări. Gândindu-se numai la răzbunare, uitase de corpul delict.

— Nu, de nimeni – răspunse el – de nimeni! Lasă-mă!

D'Artagnan plecă. Regele închise el însuşi uşa, apoi începu să alerge furios prin cameră, ca taurul rănit ce târăşte după el panglicile şi sulițele înfipte în grumaz. Până la urmă, începu să se descarce, țipând:

— Ah, mizerabilul! Nu numai că-mi fură vistieria, dar, cu aceşti bani, îmi cumpără secretarii, prietenii, generalii, artiştii, îmi ia până şi iubita! Ah, iată pentru ce perfida aceea îl apăra cu atâta patimă!... Din recunoştință!... Cine ştie!... Poate chiar din dragoste!

Se adânci câteva clipe în aceste gânduri dureroase.

— Un satir! adăugă el cu acea ură nemărginită pe care tinerețea o poartă oamenilor bătrâni ce se mai gândesc încă la dragoste. Un faun care face pe craidonul şi căruia nu i-a dat încă nimeni peste nas! Un afemeiat care ademeneşte cu aur şi diamante, şi care pune pictorii să facă portretele metreselor lui în costume de zeițe!

Regele tremura de mânie.

— M-a mânjit tot! continuă el. Mă ruinează! Mă va ucide! Acest om e prea mult pentru mine! E duşmanul meu de moarte! Acest om va trebui să cadă! Îl urăsc!... Îl urăsc!... Îl urăsc!...

Şi, urlând astfel, lovea cu amândoi pumnii în brațele fotoliului în care se aşezase şi din care se ridică apoi ca un epileptic.

— Mâine! Mâine!... Oh, slăvită zi! murmură el. Când soarele va răsări, neavându-mă decât pe mine ca rival, omul acesta va cădea atât de jos, încât, văzând prăpastia în care-l aruncă mânia mea, va mărturisi în sfârşit că sunt mai mare decât el!

Regele, neputându-se stăpâni nici o clipă, răsturnă cu o lovitură de pumn o masă aşezată lângă pat şi, în durerea ce-l cuprinsese, plângând aproape, înăbuşindu-se, se trânti peste aşternut îmbrăcat cum era, muşcând perna şi încercând să-şi găsească acolo odihna trupului. Patul gemu sub greutatea lui, apoi, în afară de câteva suspine scăpate din pieptul gâfâind al regelui, nu se mai auzi nimic în camera lui Morfeu.

XX
LEZMAJESTATE

Această furie smintită, ce pusese stăpânire pe rege la vederea şi la citirea scrisorii lui Fouquet către La Vallière, se topi încetul cu încetul într-o dureroasă istovire. Tinerețea, plină de sănătate şi de viață, având nevoie să recâştige chiar în aceeaşi clipă ceea ce pierde, nu cunoaşte acele insomnii fără sfârşit ce întruchipează, pentru un chinuit, legenda ficatului mereu crescând la loc al lui Prometeu. Acolo unde omul matur, în deplinătatea puterilor lui, sau unde bătrânul, în sleirea forțelor sale, găsesc o continuă sporire a durerii, tânărul, lovit pe neaşteptate de constatarea unui rău, izbucneşte în strigăte, în lupte fățişe, şi este mai repede doborât de dârzul duşman pe care-l înfruntă. Odată răpus însă, el nu mai suferă.

Ludovic fu domolit într-un sfert de ceas; după aceea încetă de a-şi mai strânge pumnii şi de a arde cu privirile sale obiectele de neînfrânt ale mâniei lui; încetă de a-i mai învinovăți cu cele mai grele cuvinte pe domnul Fouquet şi pe La Vallière; căzu din furie în deznădejde, şi din deznădejde în amorțeală. După ce se zbătu şi se răsuci timp de câteva clipe în pat, brațele îi recăzură moleşite de-a lungul trupului. Capul i se îngropa în perna de dantelă, picioarele îi zvâcniră obosite, străbătute de uşoare contracții musculare, din piept nu-i mai ieşiră decât rare suspine.

Zeul Morfeu, ce domnea ca suveran în această cameră căreia îi dăduse numele său, şi prin care Ludovic îşi rotea ochii încărcați de mânie şi înroşiți de lacrimi, zeul Morfeu aruncă asupra lui macii de care brațele îi erau încărcate, în aşa fel că regele îşi închise încetişor pleoapele şi adormi. Atunci i se păru, aşa cum se întâmplă adesea în primele clipe, când somnul e atât de dulce şi de potolit şi când el ridică trupul deasupra culcuşului, iar sufletul deasupra pământului, i se păru că zeul Morfeu, zugrăvit pe

tavan, îi privea cu nişte ochi foarte omeneşti; că ceva lucea si se mişca pe bolta odăii; că roiurile de vise sinistre, retrăgându-se o clipă, lăsau să se vadă un chip de om, cu mâna dusa la gură, într-o atitudine de meditaţie contemplativă. Şi, lucru ciudat, omul acesta semăna atât de bine cu regele, încât Ludovic crezu că-şi vede propriul său chip răsfrânt într-o oglindă. Atât doar că acel chip era cernit de un simţământ de adâncă milă. Apoi i se păru că bolta se dă încetul cu încetul la o parte, scăpându-i de sub privire, şi că imaginile şi scenele pictate de Le Brun se întunecau şi se îndepărtau treptat. O clătinare uşoară, egală, cadenţată, asemenea unui vas ce se scufundă sub valuri, înlocui poziţia nemişcată a patului. Regele visa, fără îndoială, şi în acest vis coroana de aur, de sub care se desfăceau faldurii perdelelor, se îndepărta o dată cu bolta de care rămânea atârnată, în aşa fel că îngerul înaripat, ce susţinea cu cele două mâini ale sale această coroană, părea că-l strigă în zadar pe rege, care se pierdea tot mai departe de ea.

Patul se scufunda mereu. Ludovic, cu ochii deschişi, se lăsă învăluit de această halucinaţie cumplită. În sfârşit, lumina din camera regală întunecându-se cu totul, ceva rece, posomorât, de neînţeles, năpădi întreaga încăpere. Nu se mai zăreau nici picturi, nici zugrăveli de aur, nici perdele de catifea, ci numai pereţi de un cenuşiu murdar, pe care umbrele se îngroşaţi din ce în ce mai mult. Totuşi, patul se afunda necontenit şi, după un minut, care i se păru regelui un veac, atinse un strat de aer negru şi îngheţat. Acolo se opri. Regele nu mai vedea lumina din camera lui decât aşa cum, din fundul unui puţ, se zăreşte lumina zilei. "Am avut un vis groaznic! gândi el. Ar trebui să mă trezesc. Da, să mă trezesc!"

Oricine a trecut prin starea zugrăvită de noi aici; nu e nimeni care, în mijlocul unui coşmar înăbuşitor, să nu-şi fi zis, graţie acelei luminiţe ce veghează în

fundul creierului, dând toată lumina omenească s-a stins, nu e nimeni care să nu-şi fi zis: "Nu e nimic, visez!" Era ceea ce îşi spunea şi Ludovic al XIV-lea; dar la cuvintele: "Da, să mă trezesc!" îşi dădu seama nu numai că era treaz, dar că stătea cu ochii deschişi. Atunci şi-i roti repede în jur.

În dreapta şi în stânga lui se aflau doi bărbaţi înarmaţi, înfăşuraţi, fiecare, în câte o mantie lungă şi cu feţele ascunse sub măşti. Unul din aceşti bărbaţi ţinea în mână o mică lampă, a cărei lucire roşiatică lumina cel mai trist tablou pe care-l poate întrezări un rege.

Ludovic îşi spuse că visul său continua şi că, pentru a-i pune capăt, era destul să-şi mişte braţul, ori să facă să i se audă glasul. Sări jos din pat şi simţi sub tălpi un pământ jilav. Atunci, adresându-se bărbatului care ţinea lampa, îi zise:

— Ce-i asta, domnule, şi cine a pus la cale această glumă?

— Nu e câtuşi de puţin o glumă – răspunse cu un glas surd acela dintre cei doi mascaţi care ţinea în mână lampa.

— Sunteţi oamenii domnului Fouquet? întrebă regele puţin buimăcit.

— N-are importanţă ai cui suntem! răspunse fantoma. Eşti în mâna noastră, iată totul.

Regele, mai mult iritat decât intimidat, se întoarse către a doua mască.

— Dacă e vorba de vreo poznă – zise el – îi veţi spune domnului Fouquet că o găsesc nelalocul ei, şi ordon să înceteze.

Această a doua mască, spre care se întorsese regele, era un bărbat foarte înalt şi cu un volum foarte mare. Stătea drept şi nemişcat, întocmai ca un bloc de marmură.

— Ei bine – adăugă regele bătând din picior – nu-mi răspundeţi nimic?

— Nu-ți răspundem, micul meu domn – rosti uriaşul cu o voce de stentor – întrucât n-avem ce să-ți răspundem, decât că eşti primul *supărăcios* şi că domnul Coquelin de Volière a uitat să te treacă printre ai lui...

— Dar, mă rog, ce vreți cu mine? strigă Ludovic, încrucişându-şi furios braţele la piept.

— O să afli ceva mai târziu – răspunse purtătorul lămpii.

— Până atunci, unde mă aflu?

— Priveşte!

Ludovic privi într-adevăr; dar, la lumina lămpii pe care o ridică omul mascat, nu zări decât nişte pereți umezi, pe care străluceau ici şi colo dâre argintii de melci.

— Oh, oh! O temniță? zise regele.

— Nu, o subterană.

— Care duce...?

— Binevoieşte şi ne urmează.

— Nu mă voi mişca de aici! strigă regele.

— Dacă faci pe îndărătnicul, tinere prieten – răspunse cel mai voinic dintre cei doi bărbați – te voi lua pe sus, te voi înfăşură într-o mantie şi, dacă te vei înăbuşi în ea, pe legea mea, cu atât mai rău pentru dumneata!

Şi, spunând aceste cuvinte, cel care le rostise scoase de sub mantia cu care îl amenința pe rege un braț pe care Milon din Crotona ar fi fost fericit să-l aibă în ziua când îi veni nefericita idee de a frânge ultimul său stejar.

Regele se temu de o violență; înțelegea că aceşti doi oameni, în puterea cărora se găsea, nu merseseră ei atât de departe ca să dea acum înapoi, şi, ca atare, vor duce treaba până la capăt. Clătină din cap.

— Se pare că am căzut în mâinile a doi ucigaşi – zise el. Să mergem!

Nici unul dintre cei doi oameni nu răspunse la

aceste cuvinte. Cel care ținea lampa porni înainte; regele îl urmă; a doua mască venea după ei. Străbătură astfel o galerie lungă şi întortocheată, brăzdată de atâtea scări, cum nu se găsesc decât în misterioasele şi întunecatele palate ale Anei Radcliffe. După toate aceste cotituri, de-a lungul cărora regele auzi de mai multe ori vâjâituri de ape deasupra capului său, ajunseră în sfârşit la un coridor ce se termina cu o uşă de fier. Bărbatul cu lampa deschise această uşă cu cheile pe care le purta la cingătoarea sa, unde, în timpul mersului, regele le auzise mereu zornăind.

Când uşa se deschise, lăsându-i să iasă la aer curat, Ludovic recunoscu acele miresme plăcute ce se desprind din copaci după o zi călduroasă de vară. O clipă, se opri şovăind; dar voinicul paznic ce venea în urma lui îl împinse afară din subterană.

— Întreb încă o dată – zise regele întorcându-se către cel ce cuteza să săvârşească această faptă neîngăduită, de a-şi atinge suveranul – ce aveți de gând să faceți cu regele Franței?

— Încearcă să nu mai pui această întrebare – răspunse omul cu lampa pe un ton ce nu îngăduia nici un fel de replică, întocmai ca faimoasele porunci ale regelui Minos.

— Ar trebui să fii aspru pedepsit pentru vorba pe care ai rostit-o acum – adăugă uriaşul stingând lumina pe care i-o trecuse tovarăşului lui – dar regele nostru e un om prea cumsecade.

Ludovic, la această amenințare, făcu o mişcare atât de bruscă, încât s-ar fi putut crede că încerca să fugă; însă brațul uriaşului îi căzu greu pe umăr şi-l țintui locului.

— Dar, în sfârşit, unde mergem? întrebă regele iarăşi.

— Vino – răspunse primul dintre cei doi oameni, cu un fel de respect, conducându-şi prizonierul către

o trăsură ce părea să aştepte afară.

Această trăsură era ascunsă în întregime în frunziş. Doi cai, având piedici la picioare, erau legaţi, de căpestre, de ramurile mai joase ale unui stejar falnic.

— Urcă – zise acelaşi bărbat deschizând uşa trăsurii şi coborând scara.

Regele se supuse, se aşeză în fundul caleştii, a cărei uşă căptuşită şi prevărută cu zăvor se închise numaidecât în urma lui şi a însoţitorului său. Cât despre uriaş, el desfăcu piedicile şi legăturile cailor, îi înhămă el însuşi, apoi se urcă pe capră, unde nu se afla nimeni. Trăsura porni îndată la trap, apucă pe drumul Parisului, şi în pădurea Senari găsi alţi doi cai legaţi de copaci, ca şi cei dintâi. Omul de pe capră schimbă caii şi continuă în goană drumul spre Paris, unde ajunseră pe la ceasurile trei dimineaţa. Echipajul străbătu cartierul Saint-Antoine şi, după ce strigă către santinelă: "Din ordinul regelui!", vizitiul mână caii în incinta circulară a Bastiliei, îndreptându-se spre curtea Guvernământului. Acolo, caii se opriră, alibi de spumă, lângă treptele peronului. Un sergent de gardă alergă înaintea trăsurii.

— Să fie trezit domnul guvernator – zise vizitiul cu un glas tunător.

În afară de acest glas, ce s-ar fi putut auzi tocmai de la intrarea în cartierul Saint-Antoine, totul era liniştit, atât în trăsură, cât şi în fortăreaţă. Zece minute mai târziu, domnul Baisemeaux apăru în pragul uşii, în halat de casă.

— Ce s-a mai întâmplat – întrebă el – şi pe cine-mi mai aduceţi acolo?

Omul cu lampa deschise portiţa trăsurii şi-i şopti două cuvinte vizitiului. Acesta se dădu repede jos de pe capră, luă o muschetă pe care o ţinuse la picioarele lui şi îndreptă ţeava armei către pieptul prizonierului.

— Şi trage, dacă vorbeşte! adăugă cu glas tare omul care cobora din trăsură.

— Bine! răspunse celălalt, fără să mai ceară altă lămurire.

După ce dădu această dispoziție, conducătorul regelui urcă treptele la capătul cărora aştepta guvernatorul.

— Domnul d'Herblay! exclamă acesta.

— Sst! făcu Aramis. Să intrăm la dumneata.

— Oh, Doamne! Şi pe cine mi-aduci la ora asta?

— O greşeală, dragă domnule Baisemeaux – răspunse în liniște Aramis. Se pare că alaltăieri dumneata ai avut dreptate.

— În ce privință? întrebă guvernatorul.

— Eh, în privința ordinului acela de punere în libertate, dragul meu.

— Explică-mi, domnule... nu, monseniore – bâigui guvernatorul, năpădit în acelaşi timp şi de surprindere şi de spaimă.

— E foarte simplu: îți aminteşti, dragă domnule Baisemeaux, că ți s-a trimis un ordin de punere în libertate?

— Da, pentru Marchiali.

— Ei bine, am crezut amândoi că era pentru Marchiali, nu-i aşa?

— Fără îndoială. Totuşi, aduceți-vă aminte că eu aveam îndoieli, că nu voiam, că dumneavoastră m-ați constrâns.

— Oh, ce vorbă rosteşti, dragă Baisemeaux!... Te-am îndemnat, atâta tot.

— Îndemnat, da; m-ați îndemnat să vi-l dau, şi dumneavoastră l-ați luat cu trăsura.

— Ei bine, dragul meu Baisemeaux, a fost o greşeală. Lucrul s-a dovedit la minister, astfel că îți aduc un ordin al regelui pentru a-l pune în libertate pe... Seldon, diavolul acela de scoțian, ştii?

— Seldon? Sunteți sigur, cel puțin acum?...

— Drace! Citeşte cu ochii dumitale – zise Aramis înmânându-i ordinul.

— Dar – rosti Baisemeaux – acest ordin e acela care mi-a mai trecut o dată prin mâini!

— Adevărat?

— E acelaşi pe care v-am spus că-l văzusem alaltăieri seară. La naiba, îl recunosc după pata de cerneală!

— Nu ştiu dacă e acelaşi; fapt este că ți-l aduc.

— Şi-atunci celălalt?

— Care celălalt?

— Marchiali?

— Ți-l predau din nou.

— Dar asta nu e de ajuns. Ca să-l primesc, îmi trebuie un alt ordin.

— Nu spune asemenea lucru, dragul meu Baisemeaux; vorbeşti ca un copil! Unde e ordinul pe care l-ai primit cu privire la Marchiali?

Baisemeaux alergă la dulapul său şi scoase de acolo ordinul. Aramis i-l smulse din mână, îl rupse tacticos în patru bucăți, apropie bucățile de lampă şi le arse.

— Dar ce faceți? strigă Baisemeaux cuprins de groază.

— Judecă puțin situația, dragul meu guvernator – zise Aramis cu calmul lui netulburat – şi ai să vezi cât e de simplu. Acum nu mai ai nici un ordin care să ceară ieşirea lui Marchiali de aici.

— Oh, Doamne, nu! Sunt un om pierdut!

— Nicidecum, întrucât ți-l aduc înapoi pe Marchiali. Şi din moment ce ți-l aduc înapoi, e ca şi cum nici n-ar fi ieşit.

— Ah! făcu guvernatorul năucit.

— De bună seamă. Ai să-l închizi din nou, fără a pierde o clipă.

— Cred şi eu!

— Şi ai să mi-l dai pe acest Seldon, pe care noul

ordin îl pune în libertate. În felul acesta, contabilitatea dumitale e în regulă. Pricepi?

— Eu... eu..

— Ai priceput – zise Aramis. Foarte bine!

Baisemeaux îşi împreună mâinile a implorare.

— Dar, pentru ce, spuneți, după ce l-ați luat pe Marchiali, mi-l aduceți acum înapoi? strigă nenorocitul guvernator, cuprins de o adâncă îndurerare şi totodată de o mare milă.

— Pentru un prieten ca dumneata – zise Aramis – pentru un slujitor ca dumneata, nu mai am secrete. Şi episcopul îşi apropie gura de urechea lui Baisemeaux. Ştii – adăugă el în şoaptă – ce asemănare e între acest nenorocit şi...?

— Şi regele; da.

— Ei bine, primul lucru pe care l-a făcut Marchiali văzându-se în libertate a fost să susțină, ia ghici ce?

— Gum vrei să ghicesc eu ce-a făcut dumnealui?

— Să susțină că el e regele Franței.

— Oh, nenorocitul! exclamă Baisemeaux.

— Pentru asta s-a îmbrăcat în haine la fel cu acelea ale regelui şi a vrut să fie uzurpator.

— Cerule îndurător!

— Iată de ce ți-l aduc înapoi, dragă prietene. E nebun şi-şi arată nebunia față de toată lumea.

— Ce-i de făcut, atunci?

— Foarte simplu: nu-l lăsa să stea de vorbă cu nimeni. Înțelegi că, de îndată ce nebunia lui a ajuns la urechile regelui, căruia i-a fost milă de nenorocirea lui şi care s-a văzut răsplătit pentru bunătatea sa cu o neagră ingratitudine, regele s-a făcut foc de mânie. De aceea, acum, ia bine aminte de asta, dragă domnule Baisemeaux, căci te priveşte direct, de aceea, acum, vor fi pedepsiți cu moartea toți cei ce-l vor lăsa să stea de vorbă cu altcineva în afară de mine, sau de regele în persoană. Mă auzi, Baisemeaux, pedeapsa cu

moartea!

— Dacă aud, la dracu!

— Iar acum, coboară şi du-l înapoi în celula lui pe nenorocitul ăsta, dacă nu vrei cumva să-l chemi aici, sus.

— La ce bun?

— Da, e mai bine să-l închizi numaidecât, nu-i aşa?

— Drace, se-nțelege!

— Ei bine, atunci haide!

Baisemeaux puse să se bată toba şi să sune clopotul care dădea de veste că toată lumea trebuia să intre înăuntru pentru a nu da cu ochii de un deținut misterios. Apoi, după ce toate trecerile deveniră pustii, se duse la trăsură să ia în primire prizonierul, pe care Porthos, credincios consemnului, îl ținea necontenit cu țeava muschetei înfiptă în grumajii lui.

— Ah, iată-te, nenorocitule! se răsti Baisemeaux în fața regelui. Aşa-ți trebuie! Aşa-ți trebuie!

Şi numaidecât, spunându-i regelui să coboare din trăsură, îl conduse, însoțit de Porthos, care nu-şi scosese masca, şi de Aramis, care şi-o pusese din nou pe a lui, la al doilea Bertaudière şi-i deschise uşa odăii unde, timp de şase ani, gemuse Filip.

Regele intră în celulă fără să rostească o vorbă. Era palid şi înspăimântat. Baisemeaux închise uşa în urma lui, răsuci de două ori cheia în broască şi, întorcându-se către Aramis, zise încet:

— Pe legea mea, e adevărat că seamănă cu regele, totuşi, nu chiar atât cât mi-ați spus dumneavoastră.

— În aşa fel că – vorbi Aramis – dumneata nu te-ai fi păcălit luându-l pe unul drept altul, nu-i aşa?

— Ei, cum s-ar putea oare?

— Eşti un om minunat, dragul meu Baisemeaux – adăugă episcopul. Acum, pune-l în libertate pe Seldon.

— Aşa-i, uitasem... Mă duc să dau ordin.

— Lasă mâine, ai destul timp.

— Mâine? Nu, nu, chiar acum. Ferească-mă sfântul să mai stau pe gânduri o secundă!

— Atunci, fă-ți datoria dumitale; eu mă duc la ale mele. Dar ne-am înțeles, da?

— Ce să ne înțelegem?

— Că nimeni nu va intra la deținut decât cu un ordin al regelui, ordin pe care ți-l voi aduce eu însumi.

— S-a înțeles. Adio, monseniore!

Aramis se întoarse la însoțitorul lui.

— Haide, prietene Porthos, la Vaux. Şi cât mai repede!

— Te simți mai uşor când ți-ai slujit cu credință regele şi, slujindu-l pe el, ai scăpat țara de primejdii – zise Porthos. Caii nu mai au nici o povară. Să pornim.

Şi trăsura, uşurată de un prizonier care, într-adevăr, i se părea destul de greu lui Aramis, trecu peste podul mobil al Bastiliei, care se ridică din nou în urma ei.

XXI
O NOAPTE LA BASTILIA

Suferința în lumea aceasta e împărțită pe măsura puterilor omului. Nu vrem să spunem că Dumnezeu cântăreşte totdeauna după tăria făpturii sale chinul ce i-l hărăzeşte să-l îndure; asta n-ar fi întru totul adevărat, deoarece Dumnezeu a mai lăsat pe lume moartea, care e adesea singurul refugiu al sufletelor prea aspru osândite în temnița trupului. Suferința e dată pe măsura puterilor omeneşti, adică, în fața aceluiaşi rău, cel slab suferă mai mult decât cel tare. Dar, din ce elemente e alcătuită această putere omenească? Nu cumva din încercări, din obişnuință,

din experiență? Iată ceea ce nu ne vom da osteneala să demonstrăm; e o axiomă atât în ce priveşte spiritul, cât şi în ce priveşte trupul.

Când tânărul rege, buimăcit, zdrobit, se văzu întemnițat, într-una din încăperile Bastiliei, îşi închipui mai întâi că moartea e asemenea unui somn, că îşi are şi ea visurile ei, că patul se prăbuşise în lespedea odăii de la Vaux, ca moartea îl urmase şi că, urmându-şi visul său de rege, Ludovic al XIV-lea, răposat, visa una din acele grozăvii, cu neputință de trăit în viață, care se numesc detronarea, întemnițarea şi insulta adusă unui rege altădată atotputernic.

A fi martor, fantomă pipăibilă, la cumplita lui suferință, a pluti într-un mister de nepătruns, între ceea ce este şi ceea ce pare să fie, a vedea totul, a auzi totul, fără a încurca nici unul din aceste amănunte ale agoniei, nu era, îşi spunea regele, un supliciu cu atât mai înspăimântător, cu cât putea să fie veşnic?

— Oare asta să se numească eternitate, infern? murmură Ludovic al XIV-lea în clipa când uşa se închise în urma lui, împinsă de însuşi Baisemeaux.

Nici nu căuta să privească în jurul său, şi, în această cameră, rezemat de un perete ca toți pereții, se lăsă adâncit în cumplita supoziție a morții lui, închizând ochii pentru a se cruța să vadă ceva poate şi mai îngrozitor încă.

— Cum am murit oare? se întrebă el pe jumătate înnebunit. Nu cumva patul acela a fost scufundat prin vreun vicleşug oarecare? Dar nu, nu-mi aduc aminte de nici o lovitură, de nici o zdruncinare... Nu voi fi fost oare otrăvit la masă, sau cu fumul de lumânări, la fel ca Jeanne d'Albert, străbunica mea?

Deodată, răceala odăii căzu ca o mantie pe umerii lui Ludovic.

— L-am văzut – îşi zise el – pe tatăl meu mort, întins pe patul său, în costumul regal. I-am văzut

chipul palid, atât de liniştit şi atât de uşurat; şi mâinile lui atât de îndemânatice, devenite nesimțitoare; şi picioarele acelea înțepenite; toate acestea nu arătau a fi un somn încărcat de vise. Şi totuşi, cine ştie câte vise îi trimitea Dumnezeu acestui mort!... Acestui mort pe care atâția alții l-au precedat, aruncați de el în noaptea cea veşnică!... Nu, acest rege era încă rege; trona încă pe patul acela funebru, ca în jilțul său de catifea. Nu pierduse nimic din măreția lui. Dumnezeu, care nu-l pedepsise pe el, nu mă poate pedepsi pe mine, care n-am făcut nimic.

Un zgomot ciudat atrase deodată atenția tânărului. Întoarse ochii şi văzu deasupra căminului, la picioarele unui Crist zugrăvit grosolan în frescă, un şobolan de o mărime îngrozitoare, ronțăind un coltuc de pâine uscată, ațintindu-şi asupra noului oaspe al încăperii o privire înțelegătoare şi plină de curiozitate. Regele se sperie; fu cuprins de scârbă; se retrase spre uşă, scoțând un țipăt ascuțit. Şi ca şi cum i-ar fi trebuit acest strigăt, scăpat din pieptul său, pentru a se recunoaşte pe el însuşi, Ludovic se regăsi viu, cu judecata întreagă, cu puterea lui firească de înțelegere.

— Prizonier! exclamă el. Eu, eu prizonier!

Căută cu ochii un clopoțel, ca să sune.

— Nu se află clopoțele la Bastilia – îşi spuse el – şi eu sunt închis la Bastilia. Dar cum am fost făcut prizonier? E o conspirație a domnului Fouquet, de bună seamă. Am fost atras la Vaux într-o cursă. Domnul Fouquet nu poate fi singur în această afacere. Agentul lui... glasul acela... era domnul d'Herblay; l-am recunoscut. Colbert avea dreptate. Dar ce vrea Fouquet? Să domnească în locul meu? Cu neputință! Cine ştie?... gândi regele posomorât. Fratele meu, ducele de Orléans, unelteşte poate împotriva mea, aşa cum toată viața lui unchiul meu a uneltit împotriva tatălui meu. Dar regina? Dar mama?

Dar La Vallière? Oh, La Vallière! Va fi dată pe mâna DOAMNEI. Biata copilă! Da, asta e, o vor fi închis, aşa cum m-au închis şi pe mine.

Suntem pentru totdeauna despărțiți!

Şi, numai la acest gând al despărțirii, îndrăgostitul izbucni în suspine, în vaiete, în răcnete.

— E un guvernator aici – continuă regele cu furie. Îi voi vorbi. Să-l strig.

Strigă. Dar nici un glas nu răspunse la al său. Apucă scaunul şi începu să izbească tare cu el în uşa masivă de stejar. Lemnul răsună în lemn, stârnind ecouri lugubre în adâncimile gangului; dar nici o făptură care să răspundă, nici una. Era pentru rege o nouă dovadă despre cât de puțină stimă i se arăta lui la Bastilia. Atunci, după ce-i trecu prima furie, zărind o fereastră zăbrelită, prin care pătrundea un romb de lumină purpurie ce trebuia să fie vestirea zorilor, Ludovic se porni să strige, mai încet la început, apoi din toate puterile. Nu se găsi nimeni să-i răspundă. Douăzeci de alte încercări, făcute rând pe rând, nu avură mai mulți sorți de izbândă.

Sângele începea să-i clocotească în vine, tâmplele să-i zvâcnească. Această fire, obişnuită să poruncească, tremura de ciudă în fața unei asemenea nesupuneri. Încetul cu încetul, mânia îi spori. Deținutul sfărâmă scaunul, prea greu pentru mâinile lui, şi se sluji de sfărâmătură ca de un berbece pentru a lovi în uşă. Izbea aşa de tare şi aşa de des, încât sudoarea începu să-i curgă pe frunte. Zgomotul deveni asurzitor şi neîntrerupt. Câteva strigăte înăbuşite îi răspundeau ici şi colo. Zarva asta avu asupra regelui un efect ciudat. Se opri s-o asculte. Erau vocile deținuților, altădată victimele lui, acum tovarăşii săi. Aceste voci se strecurau ca nişte aburi prin grosimea duşumelelor, prin zidurile întunecate. Se răzvrăteau împotriva celui ce le tulbura liniştea, aşa cum, fără îndoială, suspinele şi lacrimile lor îl

blestemau pe cel ce-i trimisese la închisoare. După ce le răpise libertatea atâtor oameni, regele venea acum în mijlocul lor să le sperie şi somnul. Acest gând era gata să-l înnebunească de-a binelea. Îl făcu să-şi îndoiască puterile, sau mai degrabă voința, însetată să capete o desluşire sau o încheiere. Frântura de scaun reintră în funcțiune. După un ceas, Ludovic auzi ceva pe coridor, dincolo de uşă, şi o izbitură puternică, dată în aceeaşi uşă, le curmă pe ale sale.

— Hei, ce, ai înnebunit? strigă o voce aspră şi grosolană. Ce te-a apucat în dimineața asta?

"În dimineața asta?" gândi regele deodată. Apoi, binevoitor, întrebă:

— Domnule, eşti cumva guvernatorul Bastiliei?

— Drăguțule, te-ai scrântit la creier – răspunse glasul – dar ăsta nu-i un motiv să faci atâta tărăboi. Potoleşte-te, lua-te-ar dracu!

— Eşti guvernatorul? întrebă regele încă o dată.

Se auzi o uşă închizându-se. Temnicerul plecă fără a catadicsi să mai spună măcar o vorbă.

Când regele îşi dădu seama că celălalt plecase, furia lui nu mai cunoscu margini. Ager ca un tigru, sări de la masă la fereastră şi începu să zgâlțâie zăbrelele. Sparse un geam ale cărui cioburi căzură, cu un zăngănit prelung, pe caldarâmul curții. Strigă până răguşi: "Guvernatorul! Guvernatorul!" Această izbucnire ținu un ceas, şi fu un adevărat acces de turbare. Cu părul răvăşit, încleiat pe frunte, cu hainele sfâşiate şi mânjite de var, cu cămaşa zdrențuită, regele nu se potoli decât la capătul puterilor sale, şi abia atunci înțelese cât de groase şi de nemiloase erau acele ziduri, cât de nepătruns acel ciment, pe care nici o încercare nu-l putea străpunge, decât numai aceea a timpului, având ca unealtă deznădejdea. Îşi sprijini fruntea de uşă şi îşi lăsă inima să se liniştească încetul cu încetul; o zbatere mai mult ar fi făcut-o să plesnească.

— Are să vină – îşi zise el – momentul când mi se va aduce hrana ce se dă tuturor deținuților. Atunci voi vedea pe cineva, voi vorbi, mi se va răspunde.

Şi regele încercă să-şi aducă aminte la ce oră li se aducea prima mâncare deținuților de la Bastilia. Nu cunoştea nici măcar acest amănunt. Fu pentru el o nouă lovitură de pumnal, surdă şi crudă, această remuşcare de a fi trăit douăzeci şi cinci de ani, rege şi fericit, fără să se fi gândit la tot ceea ce suferea un nenorocit căruia i se lua pe nedrept libertatea. Regele se înroşi de ruşine. Simțea că Dumnezeu, îngăduind această groaznică umilință, nu făcea decât să abată asupra unui om chinurile pe care acest om le aruncase asupra atâtor altora. Nimic nu putea fi mai potrivit pentru a reîntoarce la credință un suflet zdrobit de durere. Dar Ludovic nu îndrăzni să îngenuncheze spre a se ruga lui Dumnezeu, spre a-i cere să pună capăt încercărilor sale.

— Dumnezeu ştie ce face – zise el – Dumnezeu are dreptate. Ar fi o laşitate din partea mea să-i cer lui Dumnezeu ceea ce eu însumi am refuzat adesea semenilor mei.

Aici ajunsese cu gândurile, mai bine zis cu agonia lui, când acelaşi zgomot se făcu auzit dincolo de uşă, urmat de astă dată de un zornăit de chei şi de scrâşnetul zăvoarelor răsucite în broaştele uşii. Regele făcu o săritură înainte, pentru a se apropia de cel care avea să intre; dar, deodată, gândindu-ise că aceasta era o mişcare nepotrivită cu rangul de rege, se opri, luă o înfățişare nobilă şi calmă, ceea ce era uşor pentru ei, şi aşteptă, cu spatele la fereastră, căutând să-şi ascundă tulburarea în fața privirilor noului venit. Dar nu era decât un temnicer însărcinat să-i aducă un coşuleț încărcat cu merinde.

Regele se uită la acest om cu nelinişte; aştepta ca el să-i vorbească, să-i spună ceva.

— Ah – zise omul – ai sfărâmat scaunul, nu m-

am înşelat. Se vede treaba că ai turbat de tot!

— Domnule – îi spuse regele – ia seama la cele ce vorbeşti; e spre marele dumitale bine.

Temnicerul lăsă coşuleţul pe masă, apoi, măsurându-l pe cel ce i se adresa astfel, zise cu surprindere:

— Ce-ai zis?

— Anunţă-l pe guvernator să vină la mine – adăugă regele cu noblețe.

— Ascultă, fătul meu – zise temnicerul – ai fost până acum băiat cuminte; nebunia însă te face rău, şi vreau să te încunoştinţez de un lucru: ai sfărâmat scaunul şi ai făcut tărăboi; ăsta e un delict care se pedepseşte cu carcera. Făgăduieşte-mi că n-ai să mai repeți, şi nu-i voi spune nimic guvernatorului.

— Vreau să-l văd pe guvernator – răspunse regele fără să se sinchisească.

— Te va băga la carceră, ia seama.

— Vreau! Înțelegi?

— Ah, iată că ți se tulbură privirea. Bun, am să-ți iau cuțitul.

Şi temnicerul făcu ceea ce spusese, apoi închise uşa şi plecă, lăsându-l pe rege mai uluit, mai nenorocit, şi mai singur ca oricând. În zadar reîncepu el să bată cu frântura de scaun în uşă; în zadar aruncă pe fereastră mâncarea şi blidele; nimeni nu-i mai răspundea nimic.

Două ceasuri mai târziu, nu mai era un rege, un gentilom, un om, un creier; era un nebun care-şi rupea unghiile în lemnul uşii, care încerca să smulgă scândurile din duşumea, scoțând nişte țipete atât de îngrozitoare, încât bătrâna Bastilie părea că tremură din temelii din pricină că îndrăznise să se întoarcă împotriva stăpânului ei. Cât despre guvernator, lui nici nu-i păsa. Temnicerul şi paznicii îi dădură raportul; dar la ce bun? Nebunii nu erau oare – ceva obişnuit în fortăreață, iar zidurile nu erau mai tari

decât nebunii? Domnul Baisemeaux, pătruns de tot ceea ce-i spusese Aramis, şi ştiindu-se în regulă cu ordinul primit de la rege, nu voia decât un lucru, ca nebunul Marchiali să fie atât de nebun, încât să se spânzure de baldachinul lui sau de o vergea de la fereastră.

Într-adevăr, acest deţinut nu-i aducea nici un folos şi-l stingherea mai mult decât s-ar fi cuvenit. Toate încurcăturile astea cu Seldon şi Marchiali, cu punerea în libertate şi întemiţarea din nou, cu asemănarea aceea ciudată, ar avea un sfârşit cum nu se poate mai bine venit. Baisemeaux credea chiar a fi observat că aşa ceva nu i-ar displăcea prea mult aici domnului d'Herblay.

— Şi apoi, ce-i drept – îi spunea Baisemeaux majorului său – un deţinut oarecare e destul de nenorocit că se fie închis; suferă prea mult ca să nu te milostiveşti de el, dorindu-i moartea; cu atât mai mult când acest deţinut a înnebunit şi e în stare să muşte şi să facă tărăboi în Bastilia. Aşa că, pe legea mea, e o faptă milostivă să-i doreşti moartea; ar fi un lucru milostiv să-l ajuţi să se stingă fără a se mai chinui.

Şi blândul guvernator ceru să i se aducă cel de-al doilea dejun.

XXII
UMBRA DOMNULUI FOUQUET

D'Artagnan, încă sub povara convorbirii pe care o avusese cu regele, se întreba dacă într-adevăr mai era cu mintea întreagă, dacă scena se petrecea într-adevăr la Vaux; dacă el, d'Artagnan, era cu adevărat căpitanul de muşchetari, iar dacă domnul Fouquet era proprietarul castelului în care Ludovic al XIV-lea fusese găzduit cu atâta cinste. Aceste reflecţii nu erau

însă ale unui om beat. Cu toate că, ce-i drept, se băuse zdravăn la Vaux. Vinurile domnului ministru fuseseră la înălțime în timpul serbării. Dar gasconul era un bărbat ce-şi păstra totdeauna capul limpede; el ştia, atingând doar oțelul spadei sale, să vadă în răceala acestui oțel îndemnurile pentru marile chemări. «Poftim – îşi zise el părăsind apartamentul regal – iată-mă aruncat de istorie în destinele regelui şi în acele ale ministrului; se va scrie că domnul d'Artagnan, cadet din Gasconia, l-a luat de guler pe domnul Nicolas Fouquet, intendentul superior al finanțelor Franței. Urmaşii mei, dacă-i voi avea, îşi vor face un renume din această arestare, aşa cum domnii de Luynes şi-au zămislit faima cu zdrențele acelui biet mareşal d'Ancre. E vorba numai să îndeplinesc întocmai voința regelui. Oricine va putea să-i spună domnului Fouquet: "Spada dumitale, domnule!" Dar nu oricine va putea să-l înhațe fără ca cineva să strige. Cum să procedez, deci, pentru ca domnul intendent superior să treacă de la cea mai înaltă favoare la ultima dizgrație, pentru a-l face să vadă că Vaux se schimbă într-o temniță, pentru a-i da a înțelege că, după ce a gustat din tămâia lui Assuerus, va atârna în spânzurătoarea lui Aman, adică a lui Enguerrand de Marigny?» Aici fruntea lui d'Artagnan se întunecă de-ți făcea mai mare mila. Muşchetarul avea mustrări de cuget. A-l trimite astfel la moarte (căci, de bună seamă, Ludovic al XIV-lea îl ura pe domnul Fouquet), a-l trimite, spunem, astfel la moarte pe acela pe care l-ai socotit omul cel mai galanton era un adevărat caz de conştiință. "Mi se pare – îşi zise d'Artagnan – că, afară doar dacă nu sunt un nemernic, aş face mai bine să-l înştiințez pe domnul Fouquet despre gândul rău pe care i l-a pus regele. Dar, dacă trădez secretul stăpânului meu, înseamnă că sunt un nemernic şi un trădător, crimă pedepsită de legile militare, şi eu am văzut de douăzeci de ori

până acum, în războaie, nenorociți care atârnau în laț pentru că făcuseră în mic ceea ce cugetul meu mă sfătuieşte să fac în mare. Nu, socot că un om înțelept trebuie să iasă din această încurcătură cu ceva mai multă dibăcie. Vorba e, sunt eu un om înțelept? E greu de presupus, dat fiind că de patruzeci de ani am risipit atâta înțelepciune, încât, dacă mi-a mai rămas de un pistol, ar fi o adevărată fericire." D'Artagnan îşi luă capul în mâini, îşi smulse, fără să vrea, câteva fire din mustață şi adăugă: "Pentru care pricină să fi căzut oare domnul Fouquet în dizgrație? Pentru trei pricini: prima, pentru că nu-l iubeşte domnul Colbert; a doua, pentru că a vrut să se îndrăgostească de domnişoara de La Vallière; a treia, pentru că regele ține la domnul Colbert şi o iubeşte pe domnişoara de La Vallière. E un om pierdut! Dar să-i pun eu genunchiul în piept, eu, un om de omenie, când el e răpus de intrigile femeilor şi-ale slujbaşilor? Haidade! Dacă e primejdios, îl voi trânti la pământ; dacă nu e decât persecutat, voi vedea! Am ajuns la acest punct, şi nici regele, nici alt om nu mă va putea face să-mi schimb părerea. Dacă Athos ar fi aici, ar gândi ca şi mine. Aşa că, în loc să mă duc şi să-l iau cu forța pe domnul Fouquet, să-l leg burduf şi să-l închid, voi încerca să mă port cu el ca un om cumsecade. Vom sta de vorbă, se-nțelege; dar aşa cum se cuvine". Şi d'Artagnan, potrivindu-şi cu o mişcare aparte cureaua pe umăr, porni drept la domnul Fouquet, care, după ce-şi luase rămas bun de la doamne, se pregătea să se ducă la culcare şi să doarmă liniştit după toate triumfurile de peste zi.

Aerul era încă parfumat sau înăcrit, cum vreți, de mirosul focurilor de artificii. Lumânările îşi aruncau ultimele lor pâlpâiri, florile cădeau ofilite, desprinse din jerbe, ciorchinii de dansatori şi de curteni se destrămau, împrăştiindu-se prin saloane. În mijlocul prietenilor săi, care-l lăudau şi primeau laudele lui,

ministrul abia îşi mai ținea ochii deschişi, de oboseală. Era dornic de odihnă, cădea frânt pe litiera laurilor culeşi după atâtea zile. S-ar fi zis că îşi încovoia capul sub greutatea noilor datorii pe care le făcuse în cinstea acestei serbări.

Domnul Fouquet se retrase în camera lui, surâzător şi pe jumătate amorțit. Nu mai auzea nimic, nu mai vedea nimic; patul îl atrăgea cu putere, îl vrăjea. Zeul Morfeu, stăpânul bolții zugrăvite de Le Brun, îşi întindea puterea sa şi asupra camerelor din jur, aruncându-şi macii lui şi asupra stăpânului casei.

Domnul Fouquet, aproape singur, tocmai intrase în mâinile valetului său de cameră, când domnul d'Artagnan apăru în pragul apartamentului său.

D'Artagnan nu izbutise niciodată să se demonetizeze la curte; cu toate că era văzut pretutindeni şi totdeauna, el făcea figură bună totdeauna şi pretutindeni. Este privilegiul anumitor firi, care se aseamănă prin asta cu fulgerele şi tunetele: toată lumea le cunoaşte, dar ivirea lor uimeşte de fiecare dată şi, când le simți apropierea, cea din urmă impresie crezi că este şi cea mai puternică.

— Iată! Domnul d'Artagnan? zise domnul Fouquet, a cărui manşetă din dreapta tocmai îi fusese scoasă de pe braț.

— Pentru a vă sluji – răspunse muşchetarul.

— Intră, dragă domnule d'Artagnan.

— Mulțumesc.

— Ai venit să-mi faci vreo critică asupra serbării? Dumneata eşti un spirit căruia nu-i scapă nimic.

— Oh, nu!

— Te supără serviciul?

— Câtuşi de puțin.

— Ți s-a dat poate o cameră care nu-ți place?

— Camera e minunată.

— Ei bine, îți mulțumesc că eşti atât de amabil, şi e rândul meu să-ți fiu îndatorat pentru cuvintele măgulitoare pe care mi le spui.

Ceea ce însemna, fără nici o îndoială: "Dragul meu d'Artagnan, du-te şi te culcă, ai patul dumitale, şi lasă-mă să fac şi eu acelaşi lucru".

D'Artagnan părea a nu înțelege.

— Vreți să vă culcați de pe-acum? îi spuse el ministrului.

— Da. Ai să-mi comunici ceva?

— Nimic, domnule, nimic. Şi o să dormiți aici?

— După cum vezi.

— Domnule, ați dat o serbare foarte frumoasă în cinstea regelui.

— Găseşti?

— Oh, superbă!

— Regele e mulțumit?

— Încântat.

— Te-a rugat cumva să-mi spui asta?

— N-ar alege un mesager atât de puțin vrednic ca mine, monseniore.

— Te înşeli, domnule d'Artagnan.

— Acesta e patul dumneavoastră?

— Da. Pentru ce-mi pui aoeastă întrebare? Eşti nemulțumit de-al dumitale?

— Trebuie să fiu sincer?

— Se înțelege că da.

— Ei bine, nu-s mulțumit.

Fouquet tresări.

— Domnule d'Artagnan – zise el – ia camera mea.

— Să vă lipsesc de ea pe dumneavoastră, monseniore? Niciodată!

— Ce-i de făcut, atunci?

— Îngăduiți-mi să împart camera cu dumneavoastră.

Fouquet se uită țintă la muşchetar.

— Ah, ah! făcu el. Vii de la rege?

— Ei bine, da, monseniore.

— Şi regele vrea să te ştie culcat în odaia mea?

— Monseniore...

— Foarte bine, domnule d'Artagnan, foarte bine. Dumneata eşti stăpân aici. Fie cum doreşti.

— Vă asigur, monseniore, că nu vreau să abuzez deloc...

Domnul Fouquet se adresă valetului de cameră:

— Lasă-ne singuri – zise el.

Valetul ieşi.

— Ai să-mi vorbeşti ceva, domnule? îl întrebă apoi pe d'Artagnan.

— Eu?

— Un om cu spiritul dumitale nu vine să-i vorbească unui om ca mine, la ora asta, fără motive grave.

— Nu mă întrebați nimic, vă rog.

— Dimpotrivă, ce vrei de la mine?

— Nimic, decât compania dumneavoastră.

— Să mergem în grădină – rosti deodată ministrul – în parc...

— Nu – răspunse cu însuflețire muşchetarul – nu!

— Pentru ce nu?

— Răcoarea de afară...

— Haide, mărturiseşte că vrei să mă arestezi – îi spuse ministrul căpitanului.

— Niciodată! rosti acesta.

— Atunci, mă supraveghezi?

— Pe onoarea mea, da, monseniore.

— Pe onoarea dumitale?... Asta-i altceva! Ah, sunt arestat în casa mea?

— Nu spuneți asta, vă rog!

— Dimpotrivă, o voi striga tare!

— Dacă veți striga, voi fi silit să vă impun tăcerea.

— Bun! Cu forța, la mine în casă? Ah, asta-i şi

mai bună!

— Văd că nu ne înțelegem de fel. Uite, se află aici o masă de şah. Să jucăm, dacă vă face plăcere, monseniore.

— Domnule d'Artagnan, am căzut aşadar în dizgrație?

— Câtuşi de puțin, dar...

— Dar n-am voie să scap de sub ochii dumitale?

— Nu înțeleg nici un cuvânt din ceea ce-mi vorbiți, monseniore; şi, dacă doriți să mă retrag, spuneți-mi-o.

— Dragă domnule d'Artagnan, felul dumitale de a te purta are să mă facă să înnebunesc. Picam de somn, dumneata m-ai trezit.

— N-am să mi-o iert niciodată, şi, dacă voiți să rămân împăcat cu mine însumi...

— Ei bine?

— Ei bine, culcați-vă aici, în fața mea; voi fi foarte mulțumit.

— Mă ții sub pază?...

— Atunci plec.

— Nu te mai înțeleg deloc.

— Noapte bună, monseniore.

Şi d'Artagnan se prefăcu a se retrage. Domnul Fouquet alergă după el.

— N-am să mă culc – zise el. Îți vorbesc serios, şi fiindcă nu vrei să mă tratezi ca pe un om, fiindcă te joci astfel cu mine, am să te ațât ca pe un mistreț.

— Auzi colo! exclamă d'Artagnan, prefăcându-se că zâmbeşte.

— Poruncesc să mi se înhame caii şi plec la Paris – zise domnul Fouquet, încercând să răscolească inima căpitanului de muşchetari.

— Ah, dacă-i aşa, monseniore, se schimbă socoteala.

— Mă arestezi?

— Nu. Dar voi pleca împreună cu

dumneavoastră.

— Asta-i prea de tot, domnule d'Artagnan! replică Fouquet pe un ton rece. Nu degeaba îți merge faima că eşti un om de duh şi un om isteț. Cu mine însă toate astea sunt de prisos. Fii scurt: fă-ți datoria. Pentru ce mă arestezi? Cu ce-am greşit?

— Oh, nu ştiu nimic cu ce-ați greşit; dar nu vă arestez...în astă-seară...

— Nu astă-seară! strigă Fouquet pălind. Dar mâine?

— Oh, azi nu e mâine, monseniore. Poate spune cineva ce va fi a doua zi?

— Haide, haide repede, căpitane, lasă-mă să vorbesc cu domnul d'Herblay!

— Din păcate, aşa ceva e cu neputință, monseniore. Am ordin să veghez ca să nu stați de vorbă cu nimeni.

— Nici cu domnul d'Harblay, căpitane, cu prietenul dumitale?

— Monseniore, dar dacă domnul d'Herblay, prietenul meu, ar fi singurul cu care nu vă pot îngădui să stați de vorbă?

Fouquet se înroşi, apoi, luând un aer de resemnare:

— Domnule – zise el – ai dreptate; primesc o lecție pe care n-ar fi trebuit s-o provoc. Omul căzut nu mai are dreptul la nimic, nici chiar din partea acelora pe care i-a îmbogățit, cu atât mai puțin a acelora cărora n-a avut fericirea să le facă vreodată vreun bine.

— Monseniore!

— Ai dreptate, domnule d'Artagnan; dumneata ai fost totdeauna față de mine într-o situație favorabilă, în situația ce i se potriveşte omului sortit să mă aresteze. Dumneata nu mi-ai cerut niciodată nimic.

— Monseniore – răspunse gasconul mişcat de această durere grăitoare şi nobilă – vreți să-mi dați

cuvântul dumneavoastră de om cinstit că nu veți ieşi din această cameră?

— La ce bun, dragă domnule d'Artagnan, de vreme ce dumneata mă ții sub pază? Ți-e teamă oare că am să mă împotrivesc celei mai falnice spade din regat?

— Nu despre asta e vorba, monseniore; mă duc însă să vi-l caut pe domnul d'Herblay şi, prin urmare, am să vă las singur.

Fouquet scoase un strigăt de bucurie şi de surprindere.

— Să-l cauți pe domnul d'Herblay? Să mă laşi singur? zise el, încrucişându-şi brațele.

— Unde locuieşte domnul d'Herblay? În camera albastră?

— Da, prietene, da.

— Prietenul dumneavoastră! Vă mulțumesc pentru acest cuvânt, monseniore! Îmi dați astăzi ceea ce nu mi-ați dat altădată.

— Ah, mă salvezi!

— Îmi ajung zece minute ca să mă duc de aici până la camera albastră şi să mă şi întorc? întrebă d'Artagnan.

— Chiar şi mai puțin.

— Iar ca să-l trezesc pe Aramis, care doarme bine, atunci când doarme, şi să-l previn, mai pun încă cinci minute; deci, în total, voi lipsi un sfert de ceas. Acum, monseniore, îmi dați cuvântul că nu veți încerca în nici un fel să fugiți şi că la reîntoarcere vă voi regăsi aici?

— Ți-l dau, domnule! răspunse Fouquet strângând mâna muşchetarului cu o caldă recunoştință.

D'Artagnan dispăru. Fouquet îl privi cum se îndepărtează, aşteptă cu o vădită nerăbdare până când se închise uşa în urma lui, apoi, după ce uşa se închise, se repezi la cheile lui, descuie câteva sertare

secrete, ascunse în mobile, căută în zadar anumite hârtii rămase, fără îndoială, la Saint-Mandé, şi pe care-i părea rău că nu le putea găsi aici; pe urmă, strângând în mare grabă mai multe scrisori, contracte, registre, făcu un teanc şi le dădu repede foc pe vatra de marmură a căminului, fără a-şi mai da osteneala să scoată dinăuntru ulcelele cu flori îngrămădite acolo. În sfârşit, după ce făcu toate acestea, ca un om care a scăpat dintr-o mare primejdie şi pe care puterile îl părăsesc de îndată ce această primejdie a fost înlăturată, se lăsă să cadă istovit într-un jilț.

D'Artagnan se reîntoarse şi-l găsi pe Fouquet în această poziție. Vrednicul muşchetar nu se îndoise nici o clipă că Fouquet, dându-şi cuvântul, nici nu se va gândi măcar să şi-l calce; dar îşi spuse că se va folosi de absența lui pentru a se scăpa de toate hârtiile, de toate însemnările, de toate contractele ce i-ar putea face şi mai gravă situația, şi aşa desul de grea, în care se găsea. De aceea, ridicând capul ca un câine care adulmecă vânatul, simți mirosul de fum pe care se aştepta să-l descopere în odaie, şi, descoperindu-l într-adevăr, făcu o mişcare din cap în semn de mulțumire.

La intrarea lui d'Artagnan, Fouquet, la rândul său, ridică fața spre el şi nici una din mişcările muşchetarului nu putu să-i scape. Apoi privirile celor doi bărbați se reîntâlniră; amândoi îşi dădură seama că se înțeleseseră fără să fi schimbat o singură vorbă.

— Ei bine – întrebă Fouquet cel dintâi – ce-i cu domnul d'Herblay?

— Pe legea mea, monseniore – răspunse d'Artagnan – se vede treaba că domnului d'Herblay îi plac plimbările nocturne şi s-a dus să facă, la lumina lunii, în parcul de la Vaux, versuri împreună cu vreunii din poeții dumneavoastră; căci nu l-am găsit în camera lui.

— Cum! Nu era la el? strigă Fouquet, care pierdea şi ultima speranță; căci, fără să ştie în ce fel putea să-l salveze episcopul de Vannes, îşi dădea seama că, în realitate, nu se putea aştepta la vreun sprijin decât din partea lui.

— Sau, dacă e în camera lui – continuă d'Artagnan – avut motivele lui să nu-mi răspundă.

— Dar n-ai strigat destul de tare ca să te audă, domnule?

— N-o să presupuneți, monseniore, că, după ce m-am depărtat de ordinul primit, care nu-mi îngăduie să vă părăsesc nici o clipă, n-o să presupuneți că aş fi atât de nebun încât să trezesc toată casa şi să fiu văzut la uşa episcopului de Vannes, pentru a-i da prilejul domnului Colbert să constate că v-am lăsat răgazul să vă ardeți hârtiile!

— Hârtiile mele?

— Fără îndoială; aşa cel puțin aş fi făcut eu în locul dumneavoastră. Când mi se deschide o portiță, caut să profit de asta.

— Ei bine, da, mulțumesc; am profitat şi eu.

— Şi ați făcut foarte bine, la dracu! Fiecare om îşi are micile lui secrete, care nu-i privesc pe ceilalți. Dar să revenim la Aramis, monseniore.

— Ei bine, îți spun că poate ai strigat prea încet şi nu te va fi auzit.

— Oricât de încet l-ai striga pe Aramis, monseniore, el aude totdeauna când are interesul să audă. Repet ceea ce am spus: Aramis nu era în camera lui, monseniore, sau Aramis a avut, ca să nu răspundă la glasul meu, motive pe care eu nu le cunosc şi poate nici dumneavoastră nu le cunoaşteți, oricât de devotat om v-ar fi înălțimea sa monseniorul episcop de Vannes.

Fouquet scoase un oftat, se ridică, făcu de trei sau de patru ori înconjurul odăii şi sfârşi prin a se aşeza, cu o expresie de adâncă durere, pe magnificul

său pat de catifea, împodobit cu cele mai splendide dantele.

D'Artagnan se uita la Fouquet cu un simțământ de adâncă milă.

— Am văzut cum au fost arestați mulți oameni în viața mea – zise muşchetarul cu melancolie. Am văzut cum a fost arestat domnul de Cinq-Mars, am văzut cum a fost arestat domnul de Chalais. Eram tânăr pe atunci. Am văzut cum a fost arestat domnul de Condé împreună cu prințişorii, cum a fost arestat domnul de Retz, sau domnul Broussel. Iertați-mă, monseniore, e supărător s-o spun, dar dintre toți aceşti oameni, acela căruia îi semănați cel mai mult în momentul de față este cumsecadele Broussel. Puțin lipseşte ca să nu vă puneți, ca el, şervetul în portofel şi să vă ştergeți la gură cu hârtiile din sertare. La dracu, domnule Fouquet, un om ca dumneavoastră nu trebuie să pară atât de abătut! Dacă v-ar vedea prietenii!...

— Domnule d'Artagnan – răspunse ministrul cu un zâmbet plin de tristețe – dumneata nu poți înțelege: tocmai fiindcă nu mă văd prietenii sunt aşa cum mă vezi domnia ta. Eu nu sunt făcut să fiu singur! Singur, nu însemn nimic. Nu uita că mi-am trăit viața făcându-mi prieteni, în care speram să am tot atâtea sprijine la nevoie. Bogat fiind, toate aceste glasuri fericite, şi fericite datorită mie, îmi ridicau osanele de slavă şi se întreceau în a-mi fi pe plac. La cea mai mică supărare, aceste glasuri, mai potolite, mă mângâiau totuşi în amărăciunile mele. Singurătatea, eu n-am cunoscut-o niciodată. Sărăcia, o fantomă pe care am întrezărit-o uneori, cu zdrențele sale, la capătul drumului meu! Sărăcia e spectrul cu care mulți dintre prietenii mei se joacă de atâția ani, poetizând-o, lăudând-o, făcându-mă s-o iubesc şi eu! Sărăcia! Dar o primesc, o recunosc, o îmbrățişez ca pe o soră dezmoştenită; căci sărăcia nu e singurătate, nu

e surghiun, nu e închisoare! Aş putea fi oare vreodată sărac, eu, cu prieteni ca Pellisson, ca La Fontaine, ca Molière? Cu o iubită ca...? Oh, dar singurătatea, pentru mine, omul deprins cu zgomotele lumii, pentru mine, omul plăcerilor, pentru mine, care sunt numai fiindcă ceilalți sunt!... Oh, dacă ai şti cât de singur sunt în aceste clipe! Şi cât de mult îmi pari dumneata, care mă desparți de tot ce mi-e drag, cât de mult îmi pari a fi imaginea însăşi a singurătății, a neantului şi a morții!

— Dar v-am spus, domnule Fouquet – zise d'Artagnan, mişcat până în adâncul sufletului – v-am spus că exagerați lucrurile. Regele vă iubeşte.

— Nu – răspunse Fouquet clătinând din cap – nu!

— Domnul Colbert e acela care vă urăşte.

— Domnul Colbert? Nu-mi pasă de el!

— Vă va ruina.

— Oh, cât despre asta, îl desfid s-o poată face: sunt gata ruinat.

La această ciudată mărturisire a ministrului, d'Artagnan îşi plimbă în jur o privire ce spunea multe. Cu toate că nu rostise nici o vorbă, Fouquet îi citi gândurile, căci adăugă:

— Ce să faci cu toate aceste străluciri, când nu mai eşti nimic? Ştii la ce ne slujeşte cea mai mare parte a avuțiilor noastre, nouă, celor bogați? Să ne dezguste, prin însăşi măreția lor, de tot ceea ce nu se ridică la înălțimea acestei măreții. Vaux, îmi vei spune, splendorile de la Vaux, nu-i aşa? Ei bine, şi? Ce să fac cu aceste splendori? Odată ruinat, cu ce-aş mai turna apă în scocurile naiadelor mele, foc în măruntaiele salamandrelor mele, aer în piepturile tritonilor mei? Pentru a fi bogat, domnule d'Artagnan, trebuie să fii foarte bogat.

D'Artagnan dădu din cap.

— Oh, ştiu la ce te gândeşti – răspunse

numaidecât Fouquet. Dacă ai fi dumneata stăpân la Vaux, l-ai vinde şi ai cumpăra o sfoară de pământ undeva. Acest pământ ar avea păduri, livezi şi câmpii; acest pământ şi-ar îndestula stăpânul. Din patruzeci de milioane, te-ai alege cu...

— Zece milioane – îl întrerupse d'Artagnan.

— Nici măcar cu un milion, dragă căpitane. Nimeni, în Franța, nu e atât de bogat ca să cumpere Vaux cu două milioane şi să-l întreţină aşa cum e; nimeni nu va putea, nimeni nu se va pricepe.

— Doamne – zise d'Artagnan – totuşi, un milion...

— Ei bine?

— Nu înseamnă mizerie.

— Dar nici departe nu e de asta, scumpul meu domn.

— Cum aşa?

— Oh, dumneata nu poți înțelege. Nu, nu vreau să-mi vând casa de la Vaux. Ți-o dăruiesc dumitale, dacă vrei.

Şi Fouquet însoți aceste cuvinte cu o indescriptibilă ridicare din umeri.

— Dați-i-o regelui, veți face un târg mai bun.

— Regele n-are nevoie să i-o dau – zise Fouquet. Mi-o va lua, pur şi simplu, dacă îi va face plăcere; iată de ce aş vrea mai bine să se năruie. Uite, domnule d'Artagnan, dacă regele nu s-ar afla sub acoperişul meu, aş lua această lampă, m-aş duce în turn şi aş da foc celor două lăzi de artificii păstrate acolo, prefăcându-mi palatul în scrum.

— Ho-ho! făcu nepăsător muşchetarul. Oricum, nu veți putea arde grădinile. Şi ele sunt tot ce e mai frumos aici.

— Eh – adăugă surd Fouquet – dar ce vorbesc eu, Doamne! Să ard Vaux! Să-mi distrug palatul! Dar Vaux nici nu e al meu; toate aceste bogății, toate aceste minuni aparțin, ca dobânzi, celui care le-a plătit, ăsta e adevărul; ca lucruri durate, ele sunt ale

celor care le-au zămislit. Vaux e al lui Le Brun; Vaux e al lui Le Nôtre; Vaux e al lui Pellisson, al lui Levau, al lui La Fontaine; Vaux e al lui Molière, care a făcut să se joace aici *Supărăcioşii;* Vaux e al posterității, în sfârşit. Vezi dar, domnule d'Artagnan, că locuința mea nu mai e a mea.

— Admirabil! exclamă d'Artagnan. Iată vorbe care-mi plac şi în care-l recunosc pe domnul Fouquet. Aceste vorbe mă fac să-l uit pe molâul Broussel şi în ele nu mai regăsesc văicărelile bătrânului frondeur. Dacă veți fi ruinat, luați lucrurile aşa cum sunt; căci dumneavoastră, la dracu, aparțineți posterității, încât n-aveți dreptul să vă prețuiți mai puțin decât se cuvine. Haide, uitați-vă la mine, la mine cel care s-ar părea că am oarecare superioritate asupră-vă din pricină că vă arestez; soarta, care împarte rolurile tuturor actorilor din această lume, mie mi-a dat unul mai puțin frumos, mai puțin plăcut decât al dumneavoastră; eu sunt unul dintre aceia care – înțelegeți? – socotesc că rolurile regilor şi ale celor puternici prețuiesc mai mult decât rolurile cerşetorilor sau ale lacheilor. E mai bine, chiar pe scenă, şi chiar pe o altă scenă decât aceea a lumii, e mai bine să porți un costum frumos şi să vorbeşti un grai ales, decât să târăşti pe podea o pereche de papuci sau să laşi să ți se mângâie spinarea cu bastoane tari şi noduroase. Într-un cuvânt, dumneavoastră v-ați scăldat în aur, ați poruncit, v-ați bucurat de toate plăcerile. Eu mi-am pus la bătaie brațul; eu m-am supus; eu am îndurat lipsuri. Ei bine, oricât de puțin aş însemna față de dumneavoastră, monseniore, vă mărturisesc un lucru: amintirea a tot ceea ce am făcut în viață îmi ține loc de sprijinitoare ce nu mă lasă să-mi plec prea devreme bătrânul meu cap. Voi fi până la sfârşit acelaşi cal bun în escadron, şi voi cădea deodată țeapăn, întreg, viu încă, după ce-mi voi fi ales singur locul. Faceți ca mine, domnule Fouquet;

n-o să vă simțiți mai rău decât acum. Asta nu li se întâmplă decât o dată oamenilor ca dumneavoastră. E o zicală latinească, ale cărei cuvinte le-am uitat, dar al cărei înțeles mi-l amintesc, deoarece m-am gândit mai mult decât o dată la ea; această zicală spune: "Sfârşitul încoronează opera".

Fouquet se ridică, se apropie şi îşi trecu brațul pe după gâtul lui d'Artagnan, strângându-l cu căldură la pieptul său, în timp ce, cu cealaltă mână, îi strângea mâna.

— Iată o predică frumoasă – zise el după o pauză.

— Predică de muşchetar, monseniore.

— Dumneata ții la mine, de vreme ce-mi spui toate astea.

— Se poate.

Fouquet recăzu pe gânduri; apoi, după o clipă, întrebă:

— Dar domnul d'Herblay unde poate să fie?

— Ah, asta mă întreb şi eu!

— Nu îndrăznesc să te rog să-l cauți.

— Chiar de m-ați ruga, n-aş face-o, domnule Fouquet. N-ar fi prudent. S-ar afla; şi Aramis, care n-are nici un amestec în toate astea, ar putea să fie compromis şi să cadă în aceeaşi dizgrație ca şi dumneavoastră.

— Voi aştepta până la ziuă – zise Fouquet.

— Da, e cel mai bun lucru.

— Şi ce vom face la ziuă?

— Nu ştiu, monseniore.

— Fă-mi o plăcere, domnule d'Artagnan.

— Foarte bucuros.

— Mă păzeşti, iar eu nu mă mişc de aici; dumneata îndeplineşti un ordin, nu-i aşa?

— Da.

— Ei bine, fii umbra mea, te rog! Prefer această umbră decât oricare alta.

D'Artagnan se înclină.

— Uită că eşti domnul d'Artagnan, căpitan de muşchetari; uită că eu sunt domnul Fouquet, intendent superior, şi să vorbim despre afacerile mele.

— La dracu, spinos lucru!

— Crezi?

— Da; însă pentru dumneavoastră, domnule Fouquet, îmi voi călca pe inimă.

— Mulțumesc. Ce ți-a spus regele?

— Nimic.

— Ah, astfel îmi vorbeşti?

— Doamne!

— Ce gândeşti despre situația mea?

— Nimic.

— Totuşi, în afară de o rea voință...

— Situația dumneavoastră e grea.

— În ce fel?

— Prin faptul că sunteți în casa dumneavoastră.

— Oricât de grea ar fi, o înțeleg foarte bine.

— La naiba, vă închipuiți oare că, față de altcineva, m-aş fi purtat cu atâta sinceritate?

— Sinceritate? Ai fost dumneata sincer cu mine, dumneata care nu vrei să-mi spui nimic?

— Să încerc să fiu, atunci.

— Aşa da, îmi place!

— Ascultați, monseniore, iată cum m-aş fi purtat cu un altul în locul dumneavoastră: aş fi venit la uşa dumneavoastră, după plecarea slujitorilor, sau, dacă n-ar fi fost plecați, i-aş fi aşteptat la ieşire şi i-aş fi prins unul câte unul, ca pe nişte iepuri; i-aş fi băgat la cutie, fără larmă, m-aş fi întins pe covorul din fața uşii şi, avându-vă în mână, fără să bănuiți nimic, v-aş fi ținut aşa până la scularea regelui. În felul acesta, nici o forfotă, nici o măsură de apărare, nici o zarvă; dar, totodată, nici un semn de prevenire pentru domnul Fouquet, nici o şovăială, nici una din acele îngăduințe ce şi le fac curtenii între ei în clipele hotărâtoare. Vă convine acest plan?

— Mă face să mă cutremur.

— Nu-i aşa? Ar fi fost trist să apar mâine, pe negândite, şi să vă cer să-mi daţi spada.

— Oh, domnule, aş fi murit de ruşine şi mânie!

— Recunoştinţa dumneavoastră este prea grăitoare; n-am făcut chiar atât de mult, credeţi-mă.

— Ceea ce e sigur, domnule, e că n-ai să mă faci să mărturisesc acelaşi lucru niciodată.

— Ei bine, acum, monseniore, dacă sunteţi mulţumit de mine, dacă v-aţi mai liniştit după zguduitura pe care am îndulcit-o pe cât mi-a fost cu putinţă, să lăsăm timpul să bată din aripi; sunteţi răvăşit, aveţi nevoie să vă adunaţi gândurile; vă conjur, dormiţi sau prefaceţi-vă că dormiţi pe patul vostru, sau în patul vostru. Eu mă voi culca în acest fotoliu, şi când dorm, somnul mi-e atât de greu, încât nici tunul nu m-ar mai putea trezi.

Fouquet zâmbi.

— Afară doar – continuă muşchetarul – de cazul când ar deschide o uşă, fie secretă, fie vizibilă, fie de ieşire, fie de intrare. Oh, pentru aşa ceva am o ureche căreia nimic nu-i scapă. Un cât de mic scârţâit mă face să tresar. E o chestiune de deformare firească. Aşadar, începeţi, plimbaţi-vă prin cameră, scrieţi, ştergeţi, rupeţi, ardeţi; dar să nu vă atingeţi de cheia din broască; să nu puneţi mâna pe clanţă, căci mă veţi face să sar din somn, şi asta mi-ar întărâta grozav nervii.

— Hotărât, domnule d'Artagnan – zise Fouquet – dumneata eşti omul cel mai spiritual şi cel mai curtenitor din câţi cunosc, şi nu am decât o singură părere de rău: aceea că ţi-am făcut prea târziu cunoştinţa.

D'Artagnan scoase un oftat care voia să spună: "Ah, poate că mi-ai făcut-o, totuşi, prea devreme!" Apoi se adânci în jilţul său, în timp ce Fouquet, pe jumătate culcat pe pat şi sprijinit în cot, se gândea la

cele ce i se întâmplau.

Şi amândoi, lăsând lumânările aprinse, aşteptară astfel să se facă ziuă, iar cu cât Fouquet ofta mai tare, cu atât d'Artagnan sforăia mai vârtos. Nici o vizită, nici măcar aceea a lui Aramis, nu le tulbură liniştea; nici un zgomot nu se făcu auzit în vasta clădire. Afară, rondurile de onoare şi patrulele de muşchetari făceau să le scârţâie nisipul sub paşi; asta le dădea şi mai multă încredere celor ce dormeau. În curte, se mai auzeau şoaptele vântului şi susurul fântânilor, ce-şi depănau rosturile lor neîntrerupte, fără a se sinchisi de micile zvârcoliri şi de măruntele dureri din care sunt împletite viaţa şi moartea oamenilor.

XXIII
DIMINEAŢA

Alături de lugubra soartă a regelui închis la Bastilia, muşcând de deznădejde zăvoarele şi zăbrelele, retorica vechilor cronicari n-ar uita să plaseze antiteza reprezentată de Filip dormind sub baldachinul regal. Nu spunem că retorica ar fi totdeauna nelalocul ei şi ar semăna totdeauna, în dauna adevărului, florile prin care ea vrea să smălţuiască istoria – ne cerem însă iertare de a înfăţişa aici, cu toată grija, antiteza, şi de a zugrăvi în amănunţime celălalt tablou, menit să slujească de revers celui dintâi.

Tânărul prinţ coborî din odaia lui Aramis aşa cum regele coborâse din camera lui Morfeu. Tavanul se lăsă încet sub apăsarea domnului d'Herblay şi Filip se pomeni în faţa patului regal, care fusese din nou ridicat, după ce-şi depusese prizonierul în adâncurile subteranelor. Singur în mijlocul acestui lux, singur în preajma puterii sale, singur în faţa rolului pe care se

vedea silit să-l joace, Filip simți pentru întâia oară cum îi creşte sufletul sub năvala miilor de emoții care sunt bătăile vitale ale unei inimi de rege. Dar paloarea îi cuprinse obrajii când privi patul acesta gol şi care păstra încă forma trupului fratelui său.

Acest complice mut se reîntorsese la locul lui, după ce fapta fusese săvârşită. Se reîntorsese purtând cu sine urmele crimei şi îi vorbea vinovatului acel limbaj sincer şi brutal pe care complicele nu se teme niciodată să-l folosească față de complicele său. Spunea adevărul, fără înconjur.

Filip, aplecându-se să vadă mai bine, zări batista jilavă încă de sudoarea rece care se scursese pe fruntea lui Ludovic al XIV-lea. Această sudoare îl îngrozi pe tânărul prinț, aşa cum sângele lui Abel îl îngrozise pe Cain.

— Iată-mă față în față cu destinul meu – murmură Filip, având privirea învăpăiată şi fața galbenă ca ceara. Fi-va oare tot aşa de cumplit pe cât a fost de dureroasă, captivitatea? Silit să urmez în fiece clipă uzurpările gândului, voi putea oare acum să ascult de îndemnurile inimii?... Ei bine, da, regele a dormit în acest pat; da, aceasta este dunga lăsată de capul său pe pernă; batista aceasta a fost înmuiată în amărăciunea lacrimilor lui; iar eu şovăi să mă culc în acest pat, să strâng în mână această batistă pe care sunt brodate armele şi inițialele regelui!... Dar, haide, să fac ca domnul d'Herblay, care vrea ca fapta să fie totdeauna cu o treaptă mai presus de gând; să fac ca domnul d'Herblay, care se gândeşte numai la el şi se socoate om cinstit când nu şi-a nemulțumit sau nu şi-a trădat decât duşmanii. Patul acesta ar fi fost al meu, dacă Ludovic al XIV-lea nu mi l-ar fi răpit prin nelegiuirea săvârşită de mama noastră. Batista aceasta, brodată cu armele Franței, ar fi trebuit să o folosesc eu, dacă, aşa cum spune domnul d'Herblay, aş fi fost lăsat la locul meu în leagănul regal. Filip, fiu

al Franței, urcă-te în patul tău! Filip, singurul rege al Franței, reia-ți blazonul! Filip, singur moştenitor prezumtiv al lui Ludovic al XIII-lea, tatăl tău, fii fără milă cu uzurpatorul, care nu încearcă, nici măcar în această clipă, remuşcări pentru tot ceea ce ai suferit tu!!!

Şi, spunând acestea. Filip, în ciuda simțământului firesc de împotrivire a trupului, în ciuda tresăririlor şi spaimei care-i înfrânau voința, se culcă în patul regal şi-şi încorda muşchii ca să se aşeze mai bine în culcuşul cald încă al lui Ludovic al XIV-lea, în timp ce-şi ştergea fruntea cu batista umedă încă de sudoare. În clipa când îşi lăsa capul pe spate, adâncindu-se în perna moale, Filip zări deasupra lui coroana Franței, susținută, după cum am spus, de un înger cu aripi de aur. Acum, închipuie-şi-l oricine pe acest intrus regal, cu privirea întunecată, cu trupul tremurând. Este asemenea tigrului rătăcit pe o noapte furtunoasă, furişându-se printre trestii, într-o mlaştină necunoscută, şi strecurându-se în bârlogul leului plecat. L-a atras mirosul de vietate, izul îmbietor al unui adăpost încălzit. A găsit un culcuş de ierburi uscate, o grămadă de oase zdrobite şi moi ca o măduvă; intră încet, îşi roteşte prin beznă privirea care arde ca focul şi care vede totul, îşi scutură picioarele ude, blana plină de nămol, şi se tolăneşte greoi, cu botul său mare pe labele-i uriaşe, gata să adoarmă, dar în acelaşi timp pregătit şi pentru luptă. Din când în când, fulgerul ce scânteiază şi luminează ungherele văgăunii, trosnetul crengilor ce se lovesc unele de altele, pietrele ce scrâşnesc în rostogolirea lor, presimțirea unei primejdii apropiate îl smulg din ațipirea în care l-a aruncat oboseala. Poate fi o mare ambiție să te culci în sălaşul leului, dar nu e cu putință să speri că vei dormi acolo fără nici o grijă.

Filip îşi ațintea urechea la orice zgomot, îşi

simțea inima zbătându-i-se la cea mai mică adiere de spaimă; dar, încrezător în puterea lui, întărită de hotărârea sa neclintită dusă până la capăt, aştepta fără slăbiciune ca o împrejurare supremă să-i dea prilejul să se măsoare cu el însuşi. Nădăjduia ca o mare primejdie să-i apară în față, asemenea acelor fulgere ale furtunii ce le arată năierilor înălțimea valurilor cu care au de luptat. Dar nu se întâmplă nimic. Liniştea, acest duşman de moarte al inimilor vânzolite, acest duşman de moarte al ambițioşilor, îl învălui toată noaptea, cu perdeaua ei groasă de ceață, pe viitorul rege al Franței, cuibărit sub coroana ce-i fusese răpită.

Către dimineață, o umbră mai degrabă decât un trup omenesc se strecură în camera regală; Filip o aştepta şi ivirea ei nu-l surprinse câtuşi de puțin.

— Ei bine, domnule d'Herblay? întrebă el.

— Ei bine, sire, totul s-a împlinit.

— Cum?

— Aşa cum ne aşteptam să se întâmple.

— Împotrivire?

— Înverşunată: plânsete, țipete.

— Apoi?

— Apoi amorțeală.

— Şi pe urmă?

— Pe urmă, izbândă deplină şi tăcere desăvârşită.

— Guvernatorul Bastiliei bănuieşte ceva?

— Nimic.

— Asemănarea dintre noi?

— A fost temeiul succesului.

— Dar, gândeşte-te, prizonierul nu va întârzia să ceară socoteală. Aşa aş fi făcut şi eu, eu care aveam de înfruntat o putere mult mai mare decât aceea pe care o dețin acum.

— Am prevăzut totul. În câteva zile, poate chiar mai curând, dacă va fi nevoie, îl vom scoate pe deținut

din închisoare şi-l vom surghiuni undeva atât de departe...

— Dar se poate întoarce din exil, domnule d'Herblay.

— Atât de departe, am spus, încât puterile trupeşti ale omului şi durata vieţii lui nu-i vor ajunge ca să se mai întoarcă vreodată.

Privirea tânărului rege şi aceea a lui Aramis se încrucişară cu o rece înţelegere reciprocă.

— Şi domnul du Vallon? întrebă Filip spre a schimba firul convorbirii.

— Vă va fi prezentat astăzi şi, în mare taină, vă va felicita că aţi scăpat din primejdia pe care v-o întindea acest uzurpator.

— Ce vom face cu el?

— Cu domnul du Vallon?

— Îi vom da un brevet de duce, nu-i aşa?

— Da, un brevet de duce – răspunse cu un surâs ciudat Aramis.

— De ce râzi, domnule d'Herblay?

— Mă bucură gândul prevăzător al maiestăţii voastre.

— Prevăzător? Ce vrei să spui cu asta?

— Maiestatea voastră se teme, fără îndoială, ca bietul Porthos să nu devină un martor supărător, şi atunci vrea să se scape de el.

— Făcându-l duce?

— De bună seamă. Căci îl veţi ucide; va muri de bucurie, şi o dată cu el va muri şi taina noastră.

— Ah, Dumnezeule!

— Eu – zise nepăsător Aramis – voi pierde în el un foarte bun prieten.

În acea clipă şi la mijlocul acestui dialog fără noimă, sub care cei doi conspiratori îşi ascundeau bucuria şi mândria triumfului, Aramis auzi un zgomot care-l făcu să-şi ciulească urechea.

— Ce este? întrebă Filip.

— Se luminează de ziuă, sire.

— Ei bine?

— Ei bine, înainte de a vă culca aseară în acest pat, v-ați hotărât, probabil, să faceți ceva în dimineața aceasta, de îndată ce se va lumina, nu-i aşa?

— I-am spus căpitanului meu de muşchetari că-l voi aştepta – răspunse numaidecât tânărul prinț.

— Dacă i-ați spus aşa, are să vină, fără nici o îndoială, căci e un om punctual.

— Aud paşi în vestibul.

— E el.

— Haide, să începem atacul – zise tânărul rege cu hotărâre.

— Luați seama! strigă Aramis. A începe atacul, şi tocmai cu d'Artagnan, ar fi o nebunie. D'Artagnan nu ştie nimic, n-a văzut nimic, e la o sută de leghe de a bănui misterul nostru; dar dacă va pătrunde aici, în dimineața asta, va mirosi cel dintâi că s-a întâmplat ceva, şi asta îl va pune pe gânduri. Uite ce e, sire, înainte de a-l lăsa pe d'Artagnan să intre aici, trebuie să aerisim bine camera, sau să chemăm, înaintea lui, atâta lume, încât copoiul cel mai isteț al acestui regat să fie pus în încurcătură de douăzeci de urme diferite.

— Dar cum să-l îndepărtez, de vreme ce i-am spus să vină? observă prințul, nerăbdător să se măsoare cu un adversar atât de temut.

— Mă îngrijesc eu de asta – răspunse episcopul – şi, drept început, am să dau o lovitură care îl va zăpăci pe omul nostru.

— Dar şi el dă o lovitură – replică iute prințul.

Într-adevăr, de afară se auzea o ciocănitură în uşă. Aramis nu se înşelase: era chiar d'Artagnan care se anunța în felul acesta.

Am văzut cum muşchetarul şi-a petrecut toată noaptea filozofând cu domnul Fouquet; dar, deşi era destul de obosit, nu se lăsă doborât de somn; şi, de îndată ce zorile îşi revărsară lumina lor albăstrie peste

bogatele cornişe din camera ministrului, d'Artagnan se ridică din fotoliul său, îşi încinse spada, îşi netezi costumul cu mâneca hainei şi îşi scuturǎ pălăria, ca un soldat de gardă ce se pregăteşte să fie trecut în inspecție.

— Pleci? îl întrebă domnul Fouquet.

— Da, monseniore; iar dumneavoastră?

— Eu rămân aici.

— Pe cuvânt?

— Pe cuvânt.

— Bine. De altfel, nu mă duc decât să primesc răspunsul acela, ştiți care!

— Sentința aceea, vrei să spui.

— Uitați, am în mine ceva dintr-un vechi roman. În dimineața asta, sculându-mă, am observat că spada nu mi s-a agățat în nici o cataramă, iar cureaua a rămas la locul ei. E neîndoielnic un semn.

— De bine?

— Da, închipuiți-vă. De câte ori blestemata asta de curea mi se încurcă la spate, era un semn că voi fi pedepsit de domnul de Tréville, sau că nu voi căpăta bani de la domnul de Mazarin. De câte ori spada mi se agăța în vreo cataramă, era semn că voi primi o însărcinare grea, aşa cum mi-a fost dat să am toată viața. De fiecare dată când spada îmi juca în teacă, însemna un duel fericit. De fiecare dată când mi se lovea de gleznă, însemna o rană uşoară. De câte ori ieşea singură din teacă, eram sigur că voi rămâne pe terenul de luptă şi că voi avea de-a face două sau trei luni de zile cu felceri şi cu tot felul de oblojeli.

— Ah, dar nu te ştiam atât de bine prevenit de spada dumitale – zise Fouquet cu un zâmbet palid ce denota o luptă cu propriile sale frământări. Ai cumva vreo piatră fermecată sau vreun talisman? Spada dumitale e miraculoasă sau e vrăjită?

— Spada mea, vedeți, e o parte a trupului meu. Am uitat să spun că unii oameni sunt preveniți de o

furnicare a piciorului sau de o zvâcnire a tâmplei. Eu sunt prevenit de spada mea. Ei bine, în dimineața asta ea nu mi-a spus nimic. Ah, ba da... Iat-o că a căzut singură în ultimul ochi al leduncii. Ştiți ce-mi prevesteşte asta?

— Nu.

— Ei bine, asta îmi prevesteşte o arestare pentru ziua de azi.

— Ah! făcu ministrul mai degrabă surprins decât indignat de această sinceritate. Dacă spada dumitale nu-ți arată nimic rău, înseamnă deci că nu-ți pare rău că mă arestezi.

— Să vă arestez? Pe dumneavoastră?

— Fără îndoială... Prevestirea aceea...

— Ea nu vă priveşte pe domnia voastră, întrucât dumneavoastră sunteți arestat de aseară. Deci, nu pe dumneavoastră vă voi aresta astăzi. Iată pentru ce mă bucur, iată de ce spun că voi avea o zi fericită.

Şi, rostind aceste cuvinte cu o grație plină de căldură, căpitanul îi părăsi pe domnul Fouquet pentru a se duce la rege. Tocmai, păşea pragul odăii, când domnul Fouquet îl strigă:

— O ultimă dovadă a bunăvoinței dumitale.

— Fie, monseniore.

— Domnul d'Herblay; lasă-mă să-l văd pe domnul d'Herblay.

— Voi face în aşa fel să vi-l aduc aici.

Lui d'Artagnan nici prin cap nu-i trecea cât de adevărat vorbise. Era scris ca ziua aceea să însemne pentru el îndeplinirea prezicerilor pe care i le făcuse ivirea dimineții.

Se duse şi bătu, după cum am arătat, în uşa regelui. Uşa se deschise. Căpitanul era încredințat că regele însuşi avea să-i deschidă. Această presupunere nu era de neadmis, dată fiind starea de tulburare în care muşchetarul îl lăsase pe Ludovic al XIV-lea în ajun. Dar în locul chipului regal pe care se pregătea

să-l salute cu o adâncă plecăciune, se pomeni în față cu mutra lunguiață şi împietrită a lui Aramis. Puțin a lipsit ca d'Artagnan să nu scoată un strigăt, atât de mare îi fu surprinderea.

— Aramis! exclamă el.

— Bună dimineața, dragă d'Artagnan – răspunse cu răceală prelatul.

— Aici? bâigui muşchetarul.

— Maiestatea sa te roagă – zise episcopul – să dai de veste că vrea să se odihnească, după toată oboseala de astă-noapte.

— Ah! exclamă d'Artagnan, care nu putea să înțeleagă cum se făcea că episcopul de Vannes, un favorit atât de neînsemnat în ajun, ajunsese, în decurs de şase ceasuri, la cea mai înaltă treaptă a norocului, aruncat tocmai în preajma patului regal.

Într-adevăr, ca să transmiți din pragul camerii monarhului ordinele regelui, ca să-i slujeşti de intermediar lui Ludovic al XIV-lea, ca să porunceşti în numele său, la doi paşi de el, trebuia să fii mai mult decât fusese Richelieu în timpul lui Ludovic al XIII-lea. Privirea grăitoare a lui d'Artagnan, gura lui căscată, mustața zbârlită rostiră toate acestea într-un limbaj cât se poate de limpede în fața mândrului favorit, care nu se tulbură însă câtuşi de puțin.

— Mai mult – adăugă episcopul – cată, domnule căpitan de muşchetari, să nu laşi decât audiențele cele mai înalte în dimineața aceasta. Maiestatea să vrea să mai doarmă încă.

— Dar – replică d'Artagnan, gata să se burzuluiască şi mai ales gata să-şi dea drumul bănuielilor pe care i le trezea tăcerea regelui – dar, domnule episcop, maiestatea sa mi-a dat întâlnire pentru dimineața aceasta.

— Pe mai târziu, pe mai târziu! se auzi în fundul alcovului glasul regelui, glas ce-l făcu pe muşchetar să tresară din toată ființa.

Se înclină, zăpăcit, prostit, zdrobit de surâsul lui Aramis, în urma acestor cuvinte rostite de rege.

— Şi apoi – continuă episcopul – ca răspuns la cele ce veniseşi să-i ceri regelui, dragul meu d'Artagnan, iată un ordin de al cărui cuprins vei lua cunoştinţă aici, pe loc. Ordinul se referă la domnul Fouquet.

D'Artagnan luă ordinul ce i se întinse.

— Pus în libertate? murmură el. Ah!

Şi mai scoase un al doilea *ah!*, mai semnificativ încă decât cel dintâi. Asta pentru că acest ordin îi explica prezenţa lui Aramis la rege; pentru că Aramis, ca să obţină iertarea domnului Fouquet, trebuia să fie foarte sus în favoarea regală; pentru că această favoare explica, la rândul ei, trufia de necrezut cu care domnul d'Herblay dădea ordinul în numele maiestăţii sale.

Lui d'Artagnan îi era de ajuns să înţeleagă ceva, pentru a înţelege totul. Salută şi făcu doi paşi spre ieşire.

— Te însoţesc – zise episcopul.

— Unde?

— La domnul Fouquet; vreau să mă bucur de bucuria lui.

— Ah, Aramis, cât de mult mă intrigaseşi adineauri! zise d'Artagnan.

— Dar acum înţelegi, nu-i aşa?

— La dracu! Auzi colo, dacă înţeleg! zise el tare. Apoi, în şoaptă: Ei bine, nu – şuieră printre dinţi – nu înţeleg nimic. Dar n-are a face. Ordinul e ordin! Şi adăugă: Luaţi-o înainte, monseniore.

D'Artagnan îl conduse pe Aramis la Fouquet.

XXIV
PRIETENUL REGELUI

Fouquet aştepta cu îngrijorare; îndepărtase până acum mai mulți servitori, ba şi câțiva prieteni, care, grăbind ora când el primea de obicei, veniseră la uşa lui foarte devreme. Pe fiecare din aceştia, ascunzând primejdia ce-i atârna deasupra capului, îi întreba doar un singur lucru: unde putea să fie găsit Aramis. Când îl văzu pe d'Artagnan întorcându-se, când îl zări la spatele lui pe episcopul de Vannes, bucuria sa nu mai cunoscu margini, ea îi potoli dintr-o dată lunga sa neliniște. A-l vedea pe Aramis era pentru intendentul superior un fel de uşurare a nenorocirii de a fi arestat.

Prelatul era tăcut şi grav; d'Artagnan părea zăpăcit de toată această îngrămădire de evenimente aproape de necrezut.

— Ei bine, căpitane, mi l-ai adus pe domnul d'Herblay?

— Şi ceva mai bun încă, monseniore.

— Ce anume?

— Libertatea.

— Sunt liber?

— Sunteți. Din ordinul regelui.

Fouquet îşi recăpătă întreaga seninătate şi-l interogă cu privirea pe Aramis.

— Oh, da, îi puteți mulțumi domnului episcop de Vannes – adăugă d'Artagnan – căci datorită dânsului regele şi-a schimbat hotărârea.

— Oh! exclamă Fouquet, mai mult umilit de serviciul ce i se făcea, decât bucuros de rezultatul la care ajungea.

— Iar domnia ta – zise d'Artagnan adresându-se lui Aramis – domnia ta, care-l ocroteşti pe domnul Fouquet, n-ai putea să faci ceva şi pentru mine?

— Tot ce doreşti, dragul meu prieten – răspunse episcopul cu vocea lui blândă.

— Un singur lucru, atunci, şi mă declar mulțumit. Spune-mi, cum ai devenit favoritul regelui,

tu care nu i-ai vorbit decât de două ori în viața ta?

— Unui prieten ca tine – răspunse Aramis cu finețe – nu se cade să i se ascundă nimic.

— Ah, bun! Spune.

— Ei bine, tu crezi că nu l-am văzut pe rege decât de două ori, când eu l-am văzut de peste o sută de ori. Însă numai pe ascuns, asta e totul.

Şi, fără a căuta să sporească roşeața pe care această mărturisire o făcu să apară pe fruntea lui d'Artagnan, Aramis se întoarse către domnul Fouquet, care părea tot atât de surprins ca şi muşchetarul.

— Monseniore – îi spuse el – regele mă însărcinează să vă declar că e mai mult decât oricând prietenul vostru şi că serbarea atât de frumoasă, pe care cu atâta generozitate i-ați oferit-o, l-a mişcat până în adâncul sufletului.

Spunând acestea, îl salută pe domnul Fouquet într-un chip atât de respectuos, încât ministrul, neputând să înțeleagă nimic dintr-o diplomație aşa de înaltă, rămase amuțit, aiurit, înțepenit.

D'Artagnan, la rândul lui, înțelese că aceşti doi oameni aveau să-şi spună ceva şi era gata să se supună acelui instinct al politeții care, în asemenea cazuri, îl împinge spre uşă pe cel a cărui prezență îi stânjeneşte pe ceilalți; dar curiozitatea lui, biciuită de atâtea mistere, îl sfătui să rămână pe loc. Atunci Aramis, întorcându-se către el, îi spuse cu dulceață în glas:

— Prietene, n-ai uitat, nu-i aşa, ordinul regelui de a nu fi tulburat în dimineața aceasta?

Fraza era cât se poate de limpede. Muşchetarul înțelese ce voia Aramis; îl salută deci pe Fouquet, apoi pe episcop, cu un fel de respect ironic, şi dispăru. În urma lui, Fouquet, care abia îşi putuse ascunde nerăbdarea cu care aştepta această clipă, se repezi la uşă spre a o închide, şi, întorcându-se către prelat, îi spuse:

— Dragul meu d'Herblay, cred că e timpul să-mi explici şi mie ce se petrece aici. Într-adevăr, nu mai înțeleg nimic.

— Am să-ți explic totul – răspunse Aramis aşezându-se şi îndemnându-l şi pe Fouquet să se aşeze. Cu ce să încep?

— Cu asta, mai întâi: pentru ce regele mă pune iar în libertate?

— Ar fi trebuit să întrebi mai degrabă pentru ce te-a arestat!

— De când sunt arestat, am avut destul timp să mă gândesc la asta, şi cred că e vorba de gelozie. Serbarea mea l-a nemulțumit pe domnul Colbert, şi domnul Colbert a găsit ceva împotriva mea, s-a legat de Belle-Isle, bunăoară.

— Nu, n-a fost vorba încă de Belle-Isle.

— Atunci de ce?

— Îți mai aminteşti de acele chitanțe, referitoare la cele treisprezece milioane, pe care domnul de Mazarin a pus să-ți fie furate?

— Oh, da! Ei bine?

— Ei bine, iată-te declarat hoț.

— Dumnezeule!.

— Şi asta nu e totul. Îți aminteşti de scrisoarea pe care i-ai trimis-o domnişoarei de La Vallière?

— Vai, aşa e!

— Iată-te declarat trădător şi corupător.

— Atunci pentru ce m-a iertat?

— N-am ajuns încă la acest punct al discuției noastre. Vreau să fii bine lămurit asupra faptului. Ține seama de un lucru: regele te socoate vinovat de însuşirea fondurilor statului. Oh, la naiba! Eu ştiu bine că nu ți-ai însuşit nici un ban; dar, ce vrei, regele, necunoscând chitanțele, nu poate face altceva decât să te creadă un hoț.

— Iartă-mă, dar nu văd...

— Ai să vezi. Regele, pe deasupra, citind bilețelul

dumitale de dragoste şi aflând de propunerile pe care i le făceai domnişoarei de La Vallière, nu putea să mai aibă nici o îndoială asupra intenţiilor dumitale cu privire la frumoasa asta. Am dreptate?

— Să zicem. Dar concluzia?

— Ajung şi la asta. Regele îţi este deci un duşman de moarte, necruţător, veşnic.

— De acord. Dar sunt eu oare atât de puternic, încât să nu fi avut îndrăzneala să mă distrugă, cu toată ura lui, cu toate mijloacele pe care slăbiciunea sau nenorocirea mea i le-a pus la îndemână?

— E lucru dovedit – răspunse Aramis cu răceală – că regele s-a supărat pentru totdeauna pe dumneata.

— Şi totuşi mă iartă.

— Crezi? întrebă episcopul cu o privire pătrunzătoare.

— Fără să cred sinceritatea inimii, cred în realitatea faptului.

Aramis dădu uşor din umeri.

— Atunci, pentru ce Ludovic al XIV-lea te-ar fi însărcinat să-mi spui ceea ce mi-ai declarat adineauri? întrebă Fouquet.

— Regele nu m-a însărcinat cu nimic pentru dumneata.

— Cu nimic!... repetă ministrul uluit. Ei bine, dar ordinul?...

— Ah, da, e un ordin, ai dreptate.

Numai că aceste cuvinte fură rostite de Aramis cu un accent atât de ciudat, încât Fouquet nu se putu împiedica să nu tresară.

— Ascultă, dumneata îmi ascunzi ceva – zise el – văd bine.

Aramis îşi mângâie uşor bărbia cu degetele lui albe şi subţiri.

— Regele mă trimite în surghiun?

— Nu face şi dumneata ca acei copii care, în jocul

lor, ghicesc unde e ascuns un obiect după clopoțelul care suna când se apropie sau când se depărtează de el.

— Vorbeşte atunci!

— Ghiceşte singur.

— Mă faci să mă îngrozesc.

— Ei, na!... Asta înseamnă că n-ai ghicit.

— Ce ți-a spus regele? În numele prieteniei noastre, nu mă mai ține pe ghimpi.

— Regele nu mi-a spus nimic.

— Mă faci să crăp de nerăbdare, d'Herblay! Mai sunt ministru?

— Atât cât vei voi.

— Dar prin ce neaşteptată putere ai pus dintr-o dată stăpânire pe voința maiestății sale?

— Ah, asta e!

— Îl faci să zică aşa cum îi dictezi.

— Cred şi eu.

— E de necrezut, totuşi.

— Aşa se pare.

— D'Herblay, pe alianța noastră, pe prietenia noastră, pe tot ce ai mai scump în această lume, te rog, vorbeşte-mi. Cum de ai ajuns atât de departe cu Ludovic al XIV-lea? Nu te iubea deloc mai înainte, ştiu bine.

— Regele mă va iubi acum – zise Aramis accentuând ultimul cuvânt.

— A fost ceva neobişnuit între voi?

— Da.

— Un secret, poate?

— Da, un secret.

— Un secret în stare să schimbe hotărârile maiestății sale?

— Eşti un bărbat cu adevărat superior, monseniore. Ai ghicit. Am descoperit, într-adevăr, un secret în stare să schimbe hotărârile regelui Franței.

— Aşa! făcu Fouquet cu modestia unui om

galant, care nu vrea să sâcâie cu întrebările.

— Şi vei judeca singur – adăugă Aramis. Ai să-mi spui dacă mă înşel sau nu asupra însemnătății acestui secret.

— Ascult, de vreme ce eşti atât de bun ca să-ți deschizi sufletul față de mine. Dar, prietene, observă că nu ți-am cerut să-mi dezvălui nici o taină.

Aramis stătu o clipă pe gânduri.

— Nu-mi spune nimic! strigă Fouquet. Mai avem destul timp.

— Îți aduci aminte – zise episcopul ținându-şi ochii în jos – de naşterea lui Ludovic al XIV-lea?

— Ca şi cum s-ar fi întâmplat ieri.

— Ai auzit spunându-se ceva deosebit pe seama acestei naşteri?

— Nimic, decât că regele nu era cu adevărat fiul lui Ludovic al XIII-lea.

— Asta nu apasă cu nimic asupra intereselor noastre şi nici asupra celor ale regatului. E fiul tatălui său, spune legea franceză, acela care are un tată recunoscut de lege.

— E adevărat; dar lucrurile se schimbă când e vorba de a păstra curată spița unui neam.

— Chestiune secundară. Deci, n-ai auzit nimic deosebit?

— Nimic.

— Iată unde începe secretul meu.

— Ah!

— Regina, în loc să nască un fiu, a născut doi băieți.

Fouquet ridică deodată capul.

— Şi al doilea a murit? întrebă el.

— Ai să vezi. Aceşti doi gemeni trebuiau să fie mândria mamei lor şi nădejdea Franței, dar slăbiciunea regelui, superstiția lui l-au făcut să se teamă de o zâzanie între cei doi băieți, egali în drepturi, şi l-a suprimat pe unul dintre gemeni.

— L-a suprimat, spui?

— Aşteaptă... Aceşti doi copii au crescut mari: unul, pe tron, şi dumneata eşti ministrul lui; celălalt, în întuneric şi singurătate...

— Şi acesta?

— E prietenul meu.

— Dumnezeule! Dar ce-mi spui dumneata, domnule d'Herblay! Şi ce face acest sărman prinț?

— Întreabă-mă mai întâi ce-a făcut.

— Da, da.

— A fost crescut undeva, la țară, apoi a fost închis într-o fortăreață cu numele Bastilia.

— Să fie cu putință? exclamă ministrul, împreunându-şi mâinile.

— Unul era cel mai fericit dintre muritori, celălalt cel mai nenorocit dintre năpăstuiți.

— Şi mama lui nu ştie?

— Ana de Austria ştie totul.

— Dar regele?

— Ah, regele nu ştie nimic.

— Cu atât mai bine! rosti Fouquet.

Această exclamație păru să-l impresioneze foarte mult pe Aramis. Se uită cu un aer îngrijorat la interlocutorul său.

— Iartă-mă, te-am întrerupt – zise Fouquet.

— Spuneam deci – reluă Aramis – că acest sărman prinț era cel mai nenorocit dintre oameni, când Dumnezeu, care se gândeşte la toate făpturile lui, a luat hotărârea să-i vină în ajutor.

— Oh, în ce fel?

— Ai să vezi. Regele de pe tron... Spun regele de pe tron, şi ghiceşti pentru ce?

— Nu... Pentru ce?

— Pentru că, bucurându-se de aceleaşi drepturi prin naştere, ar fi trebuit să fie amândoi regi. Eşti de aceeaşi părere?

— Da, sunt de aceeaşi părere.

— Precis?

— Precis. Gemenii sunt unul şi acelaşi, în două trupuri.

— Mă bucur că un legist de tăria dumitale şi cu autoritatea dumitale îmi dă această confirmare. Prin urmare, e stabilit că amândoi copiii aveau aceleaşi drepturi, nu-i aşa?

— E stabilit... Dar, Dumnezeule, ce întâmplare!

— N-am ajuns încă la capăt. Răbdare!

— Eh, voi avea!

— Dumnezeu a vrut să scoată în calea asupritului un răzbunător, un sprijinitor, dacă vrei. Se întâmplă că regele de pe tron, uzurpatorul... Eşti de aceeaşi părere cu mine, nu-i aşa, că e uzurpare acapararea şi stăpânirea fără griji, de unul singur, a unei moşteniri la care nu ai dreptul decât, cel mult, pe jumătate?

— Uzurpare, acesta e cuvântul.

— Atunci să trec mai departe. Dumnezeu a voit ca uzurpatorul să aibă ca prim-ministru un om de talent şi cu inima largă, iar pe deasupra un mare spirit.

— Foarte bine, foarte bine! strigă Fouquet. Înțeleg: te-ai bizuit pe mine ca să te ajut să îndrepți greşeala făcută bietului frate al lui Ludovic al XIV-lea. Te-ai gândit bine: te voi ajuta. Mulțumesc, d'Herblay, mulțumesc!

— Nici vorbă nu e de asta. Dacă nu mă laşi să termin! zise Aramis, netulburat.

— Ei bine, tac.

— Domnul Fouquet, spuneam, fiind ministrul regelui de pe tron, începu să fie duşmănit de rege şi amenințat în averea lui, în libertatea lui, în viața lui poate, de intrigă şi de ură, la care regele îşi pleca urechea cu prea multă uşurință. Dar Dumnezeu a mai îngăduit, tot spre binele prințului năpăstuit, ca domnul Fouquet să aibă, la rândul său, un prieten

devotat, care cunoştea secretul de stat şi care se simţea destul de tare ca să dea în vileag acest secret, după ce avusese tăria să-l ţină închis în inima lui douăzeci de ani.

— Nu merge mai departe – zise Fouquet, care nu mai vedea decât idei generoase – te înţeleg şi ghicesc totul. Te-ai dus la rege, când ai aflat ştirea arestării mele; l-ai rugat, dar el a refuzat să te asculte; atunci l-ai ameninţat cu secretul, cu dezvăluirea lui, şi Ludovic al XIV-lea, înspăimântat, a trebuit să-ţi făgăduiască, de teama de a nu da pe faţă totul, ceea ce îţi refuzase când îl rugaseşi cu binişorul. Înţeleg! Înţeleg! Îl ai pe rege la mână, înţeleg!

— Nu înţelegi nimic – răspunse Aramis – şi iată că mă întrerupi încă o dată, dragă prietene. Apoi, dă-mi voie să ţi-o spun, dumneata nu prea ţii seama de logică şi nu vrei să-ţi pui la contribuţie memoria.

— Cum aşa?

— Mai ştii pe ce-am pus accentul la începutul convorbirii noastre?

— Da, pe ura maiestăţii sale împotriva mea, ură de neînfrânt; dar ce ură poate rămâne nesimţitoare în faţa ameninţării cu dezvăluirea unei asemenea taine?

— Dezvăluirea unei asemenea taine! Ah, iată unde dumneata nu ţii seama de logică! Cum! Îţi închipui oare că dacă i-aş fi făcut regelui o asemenea destăinuire, aş mai fi în viaţă la ceasul ăsta?

— Dar nu sunt nici zece minute de când te aflai la rege.

— Aşa-i. N-ar fi avut timp să mă ucidă; ar fi avut însă timp să mă lege cobză şi să mă arunce într-o gherlă. Hei, mai mult şir în judecăţile noastre, ce dracu!

Datorită acestei expresii muşchetăreşti, uitată de un om care nu se uita niciodată pe sine, Fouquet înţelese până la ce grad de enervare ajunsese calmul şi atât de stăpânitul episcop de Vannes. Se înfioră.

— Şi apoi – reluă acesta din urmă, după ce se potoli – aş mai fi eu omul care sunt, aş mai fi eu un prieten cu adevărat, dacă te-aş expune, când regele te urăşte şi aşa, unui simţământ încă şi mai aprig al tânărului monarh? Că l-ai jefuit, nu-i nimic; că i-ai râvnit iubita, treacă-meargă; dar să-i ţii în mână coroana şi slava, haidade! Ar fi în stare să-ţi smulgă inima din piept chiar cu propriile-i mâini!

— Nu l-ai lăsat să bănuiască nimic în legătură cu acest secret?

— Aş fi înghiţit mai curând toate otrăvurile pe care Mitridate le-a băut timp de douăzeci de ani, ca să încerce să nu mai moară.

— Ce-ai făcut, atunci?

— Ah, am ajuns şi la asta! Mi se pare că am izbutit să-ţi stârnesc oarecare interes, monseniore. Mă asculţi mereu, nu-i aşa?

— Dacă te ascult! Vorbeşte.

Aramis făcu înconjurul odăii, se încredinţă că peste tot era linişte şi că nu trăgea nimeni cu urechea, apoi se reîntoarse lângă fotoliul în care Fouquet aştepta, cu nerăbdarea cea mai mare, destăinuirile lui.

— Am uitat să-ţi spun – reluă el, adresându-se lui Fouquet care-l asculta cu atenţia încordată – am uitat să-ţi vorbesc despre o însuşire foarte importantă a celor doi gemeni: anume că Dumnezeu i-a făcut să semene atât de mult unul cu altul, încât numai el, dacă i-ar chema dinaintea tribunalului său, ar putea să-i deosebească pe unul de celălalt. Mama lor n-ar putea s-o facă.

— Să fie cu putinţă? exclamă Fouquet.

— Aceeaşi noblеţe în trăsături, aceeaşi legănare în umblet, aceeaşi înălţime, acelaşi glas!

— Dar gândurile? Dar deşteptăciunea? Dar cunoaşterea vieţii?

— Oh, în privinţa asta se deosebesc, monseniore!

Da, căci prizonierul de la Bastilia îi e cu mult superior fratelui său, şi dacă, din închisoare, această biată victimă s-ar urca pe tron, Franța nu va fi cunoscut, de când există ea, un stăpân mai puternic prin geniul, ca şi prin noblețea caracterului său.

O clipă, Fouquet îşi lăsă fruntea, îngreuiată de acest imens secret, să-i cadă în palme. Aramis se apropie de dânsul:

— Mai e o deosebire – îi spuse el, continuându-şi opera de ispitire – o deosebire importantă pentru dumneata, monseniore, între cei doi gemeni, fiii lui Ludovic al XIII-lea: aceea că cel venit pe urmă nu-l cunoaşte pe domnul Colbert.

Fouquet îşi ridică numaidecât fața palidă şi încremenită. Săgeata nimerise nu în inimă, ci drept în creier.

— Te înțeleg – zise el către Aramis – îmi propui o conspirație.

— Aproape.

— Una din acele încercări care, după cum spuneai dumneata însuți la începutul acestei convorbiri, pot schimba soarta imperiilor.

— Şi a intendenților superiori; da, monseniore.

— Într-un cuvânt, îmi propui o substituire? Să-l pun pe fiul lui Ludovic al XIII-lea care se află astăzi în închisoare, în locul fiului lui Ludovic al XIII-lea care doarme în acest moment în camera lui Morfeu?

Aramis zâmbi cu sinistra fluturare a gândului său sinistru.

— Fie! murmură el.

— Dar – zise Fouquet după o clipă de tăcere – nu te gândeşti că această faptă politică e de natură să stârnească vânzolire în tot regatul şi că, pentru a smulge acest copac cu rădăcini adânci, care se numeşte un rege, pentru a-l înlocui cu altul, pământul nu se va întări niciodată atât de bine în jurul lui, încât să poată ține piept vântului rămas de

la vechea furtună şi clătinărilor pricinuite de mărimea lui însăşi?

Aramis continua să zâmbească.

— Gândeşte-te – urmă Fouquet, înflăcărându-se cu acea putere a talentului ce formulează un plan şi-l face să rodească în câteva secunde şi cu acea privire cuprinzătoare ce întrevede toate consecinţele şi îmbrăţişează toate rezultatele – gândeşte-te că va trebui să avem în jurul nostru nobilimea, clerul, starea a treia; a-l îndepărta pe Prinţul domnitor, a tulbura printr-un groaznic scandal mormântul lui Ludovic al XIII-lea, a pierde viaţa şi cinstea unei femei, Ana de Austria, viaţa şi liniştea altei femei, Maria-Tereza, şi după ce totul se va sfârşi, dacă se va sfârşi...

— Nu te înţeleg – zise Aramis cu răceală. Nu e nici un cuvânt de folos în tot ce-ai spus până acum.

— Cum! făcu ministrul surprins. Nu te gândeşti şi la partea practică, tocmai un om ca dumneata? Te mărgineşti la bucuriile copilăreşti ale unei iluzii politice şi nesocoteşti sorţii de izbândă, adică realitatea? E cu putinţă?

— Prietene – răspunse Aramis accentuând acest cuvânt cu un fel de familiaritate disprețuitoare – cum face Dumnezeu ca să-l aşeze în tron pe un rege, în locul altuia?

— Dumnezeu? strigă Fouquet. Dumnezeu îi dă un ordin agentului său, care-l ridică pe cel osândit, îl dă la o parte şi-l aşază pe învingător în tronul devenit gol. Dar uiţi că acest agent se numeşte moartea? Oh, Doamne, domnule d'Herblay, nu cumva te gândeşti să...?

— Nu e vorba de asta, monseniore. Într-adevăr, dumneata mergi prea departe. Cine îţi spune că trebuie să fie omorât Ludovic al XIV-lea? Cine îţi spune că trebuie să urmezi pilda lui Dumnezeu în felul cum îşi îndeplineşte el vrerile? Nu. Eu voiam să-

ți spun că Dumnezeu face totul fără zarvă, fără să se simtă, fără să se vadă nimic, şi că oamenii călăuziți de Dumnezeu izbândesc ca şi el în treburile lor, în ceea ce încearcă, în ceea ce fac.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun, prietene – reluă Aramis, dând cuvântului prietene aceeaşi intonație ca şi adineauri, când îl rostise pentru prima dată – vreau să spun că, dacă s-a produs vreo zarvă, vreun țipăt, vreo bruftuluială, în înlocuirea regelui cu prizonierul său, te invit să mi-o dovedeşti.

— Ce-ai spus? exclamă Fouquet, mai alb decât batista cu care îşi ştergea fruntea. Zici că...?

— Du-te în camera regelui – răspunse Aramis foarte liniştit – şi te invit să bagi de seamă, dumneata care cunoşti misterul, că prizonierul de la Bastilia doarme acum în patul fratelui său.

— Şi regele? strigă Fouquet, cuprins de groază la auzul tuturor acestora.

— Care rege? rosti Aramis cu tonul său cel mai mieros. Acela care te urăşte, sau acela care te iubeşte?

— Regele... de ieri...?

— Regele de ieri? Fii liniştit, s-a dus să ia, la Bastilia, locul în care victima lui a stat prea multă vreme.

— Dumnezeule! Şi cine l-a condus acolo?

— Eu.

— Dumneata?

— Da, şi în chipul cel mai simplu. L-am răpit astă-noapte, şi în timp ce el cobora în beznă, celălalt se ridica la lumină. Cred că asta n-a stârnit nici un zgomot. Un fulger fără trăsnet, aşa ceva nu trezeşte pe nimeni din somn.

Fouquet scoase un icnet surd, ca şi cum ar fi primit o lovitură nevăzută, şi, apucându-se de cap cu amândouă mâinile crispate, murmură:

— Ai făcut dumneata asta?

— Cu destulă îndemânare. Nu găseşti?

— L-ai detronat pe rege? L-ai închis?

— Gata!

— Şi asta s-a întâmplat aici, la Vaux?

— Aici, la Vaux, în camera lui Morfeu. N-a fost construită oare tocmai în vederea unui asemenea act?

— Şi când s-a petrecut totul?

— Astă-noapte.

— Astă-noapte?

— Între ceasurile douăsprezece şi unu.

Fouquet făcu o mişcare, ca şi cum ar fi vrut să se arunce asupra lui Aramis; dar se stăpâni.

— La Vaux! În casa mea!... rosti el cu o voce înăbuşită.

— Cred că da. Acum, mai ales, e casa dumitale, dat fiind că domnul Colbert nu ți-o mai poate fura.

— Aşadar, sub acoperişul meu s-a înfăptuit această crimă!

— Această crimă? făcu Aramis cu uimire.

— Această crimă îngrozitoare! adăugă Fouquet, aprinzându-se din ce în ce mai tare. Această crimă mai înfiorătoare ca un asasinat, această crimă care-mi pătează pentru totdeauna numele şi mă face odios în fața posterității.

— Hei, dumneata delirezi, domnule – răspunse Aramis cu un glas tulburat. Vorbeşti prea tare: ia seama!

— Voi striga şi mai tare, ca să mă audă tot universul!

— Domnule Fouquet, ia seama!

Fouquet se întoarse către prelat, care-l străpungea cu privirea.

— Da – zise el – m-ai dezonorat săvârşind această trădare, această nelegiuire asupra oaspetelui meu, asupra celui care se odihnea liniştit în casa mea! Oh, nenorocire mie!

— Nenorocire celui care se gândea, sub acoperişul dumitale, să te ruineze, să-ți ia viața! Ai uitat asta?

— Era oaspetele meu, mi-era rege!

Aramis se ridică în picioare, cu ochii înroşiți, cu gura tremurându-i.

— Am oare de-a face cu un nebun? zise el.

— Ai de-a face cu un om cinstit.

— Cu un smintit!

— Un om care te va opri să-ți duci nelegiuirea până la capăt!

— Eşti smintit!

— Un om care mai curând va muri, care mai curând te va ucide, decât să te lase să-i necinsteşti numele.

Şi Fouquet se repezi la spada sa, aşezată de d'Artagnan la capul patului, strângând cu hotărâre în mână strălucitoarea lamă de oțel. Aramis îşi încruntă sprâncenele şi îşi strecură o palmă la piept, ca şi cum ar fi căutat acolo o armă. Această mişcare nu-i scăpă lui Fouquet. Nobil şi mândru în mărinimia lui, aruncă spada cât colo; aceasta se rostogoli până la picioarele patului; apoi, apropiindu-se de Aramis şi punându-şi brațul dezarmat pe umărul lui, îi spuse:

— Domnule, mi-ar plăcea să mor aci, spre a nu supraviețui ocării mele, şi, dacă îmi mai păstrezi o fărâmă de prietenie, te rog, ucide-mă.

Aramis rămase tăcut şi nemişcat.

— Nu răspunzi nimic?

Aramis ridică fața încet şi o flacără a speranței se reaprinse treptat în ochii lui.

— Gândeşte-te, monseniore, la tot ce ne aşteaptă – zise el. Această dreptate odată făcută, regele va trăi încă, dar întemnițarea lui îți va fi scăpat viața.

— Da – răspunse Fouquet – poate că dumneata ai lucrat în interesul meu, dar nu pot să-ți primesc serviciul. Totuşi, nu vreau să te pierd. Vei părăsi

numaidecât această casă.

Aramis îşi înăbuşi un fulger ce-i țâşnea din inima-i zdrobită.

— Sunt ospitalier pentru toată lumea – adăugă Fouquet cu o nespusă măreție. Nu vei fi sacrificat nici dumneata, după cum nu va fi nici acela a cărui pierdere ai pus-o la cale.

— Dar dumneata vei fi – zise Aramis cu o intonație seacă şi profetică – dumneata vei fi, vei fi pierdut!

— Primesc această prorocire, domnule d'Herblay; dar nimic nu vă va opri din drum. Vei părăsi Vaux, vei părăsi Franța; îți dau patru ceasuri ca să poți scăpa de mânia regelui.

— Patru ceasuri? zise Aramis, rânjind cu neîncredere.

— Pe cinstea lui Fouquet! Nimeni nu va porni pe urmele dumitale înainte de acest răgaz. Vei avea deci patru ceasuri câştigate față de cei pe care regele îi va trimite după dumneata.

— Patru ceasuri! repetă Aramis roşu ca focul.

— E mai mult decât îți trebuie ca să te îmbarci şi să ajungi la Belle-Isie, pe care ți-o ofer ca refugiu.

— Ah – murmură Aramis.

— Belle-Isle e pentru dumneata, după cum Vaux e pentru rege. Pleacă, d'Herblay, pleacă; atât cât voi trăi eu, nu se va atinge nimeni nici de un fir de păr din capul dumitale.

— Mulțumesc! zise Aramis cu o sumbră ironie.

— Pleacă dar, şi dă-mi mâna, pentru ca amândoi să ne împlinim vrerile: dumneata să-ți salvezi viața, eu să-mi salvez onoarea.

Aramis îşi retrase de la sân palma pe care şi-o vârâse acolo. Era înroşită de sânge: îşi sfârtecase pieptul cu unghiile, ca pentru a-şi pedepsi trupul acesta ce făurise atâtea planuri, mai zadarnice, mai nebuneşti, mai pieritoarc decât însăşi viața omului.

Lui Fouquet îi fu groază, îi fu milă: întinse braţele către Aramis.

— Nu aveam nici o altă armă la mine – murmură acesta, sălbatic şi cumplit ca umbra Didonei.

Apoi, fără a atinge mâna lui Fouquet, îşi întoarse ochii şi făcu doi paşi înapoi. Ultimele lui cuvinte erau un blestem; ultimul său gest fu anatema pe care mâna lui roşie o aruncă asupra lui Fouquet, stropindu-l în faţă cu câteva picături de sânge. Şi amândoi ieşiră în goană din cameră, pornind pe scara secretă ce ducea la curţile dinlăuntru.

Fouquet porunci să fie înhămaţi cei mai buni cai, iar Aramis se opri la capătul scării ce ducea la camera lui Porthos. Stătu îndelung pe gânduri, în timp ce trăsura lui Fouquet ieşea în galop din curtea castelului.

— Să plec singur?... se întreba Aramis. Să-l previn pe prinţ?... Oh, furie!... Să-l previn pe prinţ, şi pe urmă ce fac? Să plec cu el?... Să tărăsc după mine această mărturie acuzatoare?... Război?... Un război civil neîndurător?... Fără mijloace, vai!... Cu neputinţă!... Ce va face el fără mine?... Oh, fără mine, se va prăbuşi ca şi mine... Cine ştie?... Fa-că-se voia destinului!... A fost osândit, să rămână osândit!... Dumnezeu!... Diavol!... Sumbră şi batjocoritoare putere ce se numeşte geniu omenesc, nu eşti decât o adiere, mai searbădă şi mai vană decât vântul lovind în munţi; ţi se spune noroc, dar nu eşti nimic; cuprinzi totul cu suflarea ta, mişti pietrele din loc, munţii chiar, apoi deodată te frângi în faţa unei cruci de lemn uscat, în dosul căreia se află o altă putere nevăzută... pe care tu o tăgădui poate, dar care se răzbună pe tine şi te striveşte fără a-ţi face măcar cinstea de a-ţi spune cum se numeşte!... Pierdut!... Sunt pierdut!... Ce să fac?... Să mă duc la Belle-Isle?... Da. Şi Porthos care va rămâne aici, şi va vorbi, şi va spune totul! Porthos care va avea de suferit,

poate!... Nu vreau ca Porthos să sufere. E unul dintre membrii ordinului meu: durerea lui e şi a mea. Porthos va pleca împreună cu mine, Porthos va împărtăşi soarta mea. Trebuie!

Şi Aramis, temându-se să nu întâlnească pe cineva căruia această grabă să-i dea de bănuit, urcă scara fără să fie văzut de nimeni.

Porthos, abia reîntors de la Paris, dormea dus, ca un om fără nici o povară pe inimă. Trupul lui gigantic uitase oboseala, în mintea lui nu stăruia nici un gând. Aramis intră încet ca o umbră şi atinse cu mâna-i tremurândă umărul uriaşului.

— Haide – strigă el – haide, Porthos, haide!

Porthos se supuse, se ridică, îşi deschise ochii, înainte de a-şi dezmorți spiritul.

— Plecăm – zise Aramis.

— Ah! făcu Porthos.

— Plecăm călări, şi vom goni mai tare ca niciodată.

— Ah! repetă Porthos.

— Îmbracă-te, prietene.

Şi-l ajută pe uriaş să se îmbrace, îndesându-i în buzunare aur şi diamante.

În timp ce se îngrijise de toate acestea, un zgomot uşor îi atrase atenția. D'Artagnan îl privea prin deschizătura uşii. Aramis tresări.

— Ce dracu faceți atât de tulburați? strigă muşchetarul.

— Sst! şuşoti Porthos.

— Plecăm într-o misiune – adăugă episcopul.

— Sunteți fericiți! zise muşchetarul.

— Eh! răspunse Porthos. Sunt obosit; aş fi vrut mai bine să dorm; dar de, serviciul regelui!...

— L-ai văzut cumva pe domnul Fouquet? îl întrebă Aramis pe d'Artagnan.

— Da, în trăsură, adineauri.

— Şi ce ți-a spus?

— Mi-a spus adio.

— Atâta tot?

— Ce altceva ai fi vrut să-mi spună? De când ați reintrat toți în favoarea regelui, eu nu mai însemn nimic!

— Ascultă – îi spuse Aramis îmbrățișându-l – zilele tale bune s-au întors din nou; nu vei mai avea motive să pizmuieşti pe nimeni.

— Ei, zău!

— Îți prezic pentru azi o întâmplare ce-ți va întări şi mai mult poziția.

— Adevărat?

— Ştii doar că eu sunt la curent cu toate veştile.

— Oh, da!

— Haide, Porthos, eşti gata? Pornim!

— Pornim!

— Să-l îmbrățişăm pe d'Artagnan.

— La dracu!

— Şi caii?

— Nu le ducem lipsa aici. Îl vrei pe-al meu?

— Nu; Porthos îşi are grajdul lui. Adio! Adio!

Şi cei doi fugari se urcară pe cai sub ochii căpitanului de muşchetari, care-i ținu scara lui Porthos şi care îşi însoți din ochi prietenii până când aceştia se pierdură în zare. "În oricare altă împrejurare – gândi în sinea lui gasconul – aş fi spus că oamenii ăştia fug de ceva; astăzi, însă, politica s-a schimbat mult, în aşa fel încât asta se numeşte acum a pleca în misiune. Tot ce se poate. Noi să ne întoarcem la treburile noastre." Şi porni, cu un pas de filozof, spre odaia lui.

XXV

CUM ERAU RESPECTATE CONSEMNELE LA BASTILIA

Fouquet alerga în goana cailor. Pe drum se gândea mereu cu groază la cele ce-i auziseră urechile. "Ce trebuie să fi fost în tinerețea lor aceşti oameni formidabili – îşi spunea el – dacă şi acum, la o vârstă înaintată, sunt în stare să mai facă asemenea planuri şi să le aducă la îndeplinire fără şovăire!" Uneori se întreba dacă tot ceea ce-i spusese Aramis nu era un vis, dacă toată povestea nu era o cursă întinsă pentru el şi dacă, ajungând la Bastilia, n-avea să găsească acolo un ordin de arestare ce-l va trimite să stea alături de regele detronat.

Cu aceste gânduri în cap, lăsă câteva ordine scrise şi închise cu peceți, pe drum, în timp ce se schimbau caii. Aceste ordine se adresau lui d'Artagnan şi tuturor comandanților de gărzi a căror credință nu putea fi pusă la îndoială. "În acest chip – îşi spuse Fouquet – prizonier sau nu, îmi voi fi făcut datoria în numele onoarei. Ordinele nu vor ajunge decât după mine, dacă nu mă voi întoarce liber, astfel că ei nu vor avea timp să le rupă pecețile şi le voi putea lua înapoi. Dacă întârzii, înseamnă că mi s-a întâmplat o nenorocire. Atunci voi fi luat măsurile de trebuință, pentru mine şi pentru rege." Pregătit în felul acesta, ajunse în fața porților Bastiliei. Ministrul făcuse câte cinci leghe şi jumătate pe ceas.

Ceea ce nu i se întâmplase niciodată lui Aramis, i se întâmplă acum lui Fouquet la Bastilia. Domnul Fouquet îşi spuse în zadar numele, încercă în zadar să se facă recunoscut – nu fu lăsat deloc să intre. Rugându-se, amenințând, poruncind, înduplecă o strajă să-i dea de veste unui subofițer, care îl preveni, la rându-i, pe major. Cât despre guvernator, pe el nici vorbă nu putea fi să-l tulbure pentru atâta lucru.

Fouquet, în trăsură, la poarta închisorii, stătea ca pe ghimpi şi aştepta întoarcerea subofițerului, care se ivi, în sfârşit, cu o înfățişare destul de posacă.

— Ei bine – îl întrebă Fouquet nerăbdător – ce-a spus majorul?

— Ei bine, *domnule* – răspunse ostaşul – domnul major mi-a râs în nas. Mi-a spus că domnul Fouquet e la Vaux, şi chiar de-ar fi la Paris, domnul Fouquet nu se scoală niciodată la o oră ca asta.

— La dracu, sunteți o cireadă de neisprăviți! strigă ministrul coborând din trăsură.

Şi, mai înainte ca subofițerul să fi avut timp să închidă poarta, Fouquet se strecură prin deschizătură şi porni spre curte, în pofida strigătelor soldatului, care chema ajutor. Fouquet mergea înainte, fără să țină seama de strigătele acestui om, care, ajungându-l din urmă, i se adresă santinelei de la poarta a doua:

— Ai grijă, ai grijă, santinelă!

Paznicul îşi înfipse sulița în pieptul ministrului, dar acesta, voinic şi îndemânatic, stăpânit de mânie cum era, smulse sulița din mâinile soldatului şi-l îmbrânci cât colo. Subofițerul, care se apropiase prea mult, îşi primi şi el porția lui; amândoi scoteau nişte răcnete atât de furioase, încât, la auzul acestui tărăboi, ieşi tot primul corp de gardă din postul cei mai înaintat. Printre soldați se găsi unul care-l recunoscu pe ministru şi strigă:

— Monseniore!... Ah, monseniore!... Hei, opriți-vă!

Şi-i opri tocmai la timp pe soldații care se pregăteau să-şi răzbune camarazii.

Fouquet porunci să i se deschidă poarta; i se ceru însă consemnul. Ordonă atunci să i se dea de veste guvernatorului; dar acesta auzise toată larma de la poartă şi, în fruntea unui pichet de douăzeci de oameni, alergă, urmat de major, la fața locului, crezând că s-a produs un atac împotriva Bastiliei. Baisemeaux îl recunoscu şi el pe Fouquet şi îşi lăsă în jos spada pe care o ținea ridicată.

— Ah, monseniore – se bâlbâi el – vă cerem

iertare!...

— Domnule – zise ministrul aprins la față şi plin de sudoare – trebuie să-ți adresez laudele mele: serviciul dumitale merge foarte bine!

Baisemeaux păli, crezând că aceste cuvinte erau spuse în batjocură şi că ele prevesteau cine ştie ce furie oarbă. Dar Fouquet se linişti repede şi chemă cu un semn santinela şi pe subofițerul lovit, care se frecau la umeri.

— Paznicul va primi douăzeci de pistoli – zise el – iar ofițerul cincizeci. Felicitările mele, domnilor; îi voi vorbi regelui despre dumneavoastră. Acum, vino cu mine, Baisemeaux.

Şi, într-un murmur de mulțumire generală, porni cu guvernatorul spre Guvernământ.

Baisemeaux tremura într-una, de ruşine şi de teamă. Vizita lui Aramis, în zorii zilei, i se părea acum plină de consecințe, în fața cărora un funcționar ca el avea de ce să se sperie. Dar fu cu totul altceva când Fouquet, cu o voce seacă şi cu o privire poruncitoare, îl întrebă:

— Domnule, l-ai văzut în dimineața aceasta pe domnul d'Herblay?

— Da, monseniore.

— Ei bine, domnule, nu te-ai îngrozit de crima al cărei complice te-ai făcut?

"Am pățit-o!" îşi spuse în sinea lui Baisemeaux. Apoi, cu glas tare:

— Despre ce crimă e vorba, monseniore?

— Ai avea de ce să fii sfâşiat în bucăți, domnule, bagă de seamă! Dar acum nu e timp pentru mânie. Condu-mă repede la prizonier!

— La care prizonier? bâigui Baisemeaux înfiorat.

— Te faci că nu ştii, hai! De altminteri e poziția cea mai bună. Într-adevăr, dacă ai mărturisi o asemenea complicitate, s-ar termina cu dumneata. De aceea, vreau să cred că chiar nu ştii nimic.

— Vă rog, monseniore...

— Bine. Condu-mă la prizonier.

— La Marchiali?

— Cine-i acest Marchiali?

— E deținutul adus azi-dimineață de domnul d'Herblay.

— Şi se numeşte Marchiali? zise ministrul, tulburat în convingerile sale de naiva încredere a lui Baisemeaux.

— Da, monseniore, sub acest nume a fost înscris în registru.

Fouquet privi până în fundul sufletului lui Baisemeaux şi citi acolo, cu acea obişnuință pe care le-o dă oamenilor exercitarea puterii, o sinceritate desăvârşită. De altfel, cercetând numai un minut această fizionomie, cum ar fi putut să creadă că Aramis şi-ar fi luat tocmai un astfel de părtaş?

— E – îl întrebă el pe guvernator – deținutul pe care domnul d'Herblay l-a luat cu sine alaltăieri?

— Da, monseniore.

— Şi pe care l-a adus înapoi azi-dimineață? adăugă numaidecât Fouquet, care înțelese dintr-o dată mecanismul planului lui Aramis.

— Acela e, da, monseniore.

— Şi zici că se numeşte Marchiali?

— Marchiali. Dacă monseniorul a venit aici ca să-l ia, cu atât mai bine; căci tocmai voiam să mă plâng de felul cum se poartă.

— Dar ce face?

— De azi-dimineață mă nemulțumeşte foarte mult; are nişte izbucniri de furie de-ai crede că dărâmă toată Bastilia cu răcnetele lui.

— Am să te scap de el, într-adevăr – zise Fouquet.

— Ah, cu atât mai bine!

— Du-mă la celula lui.

— Monseniorul va binevoi să-mi arate ordinul...

— Ce ordin?

— Un ordin din partea regelui.

— Aşteaptă să-ți semnez unul.

— Nu va fi de ajuns, monseniore; îmi trebuie ordinul regelui.

Fouquet luă un aer iritat.

— Dumneata – zise el – care eşti atât de scrupulos când e vorba să le dai drumul deținuților, arată-mi, te rog, ordinul prin care l-ai eliberat pe acesta.

Baisemeaux îi arătă ordinul de punere în libertate a lui Seldon.

— Ei bine – zise Fouquet – dar Seldon nu e Marchiali!

— Însă Marchiali n-a fost pus în libertate, monseniore; el e aici.

— După ce-ai spus că domnul d'Herblay l-a luat şi l-a adus înapoi.

— N-am spus eu asta.

— Ai spus-o atât de bine, încât se pare că te mai aud încă.

— M-a luat gura pe dinainte.

— Domnule Baisemeaux, ia seama!

— N-am de ce să mă tem, monseniore, sunt în regulă.

— Îndrăzneşti să spui asta?

— Aş spune-o şi în fața unui apostol. Domnul d'Herblay mi-a adus un ordin de eliberare a lui Seldon, şi Seldon a fost eliberat.

— Eu îți spun însă că Marchiali a fost scos de la Bastilia.

— Trebuie să-mi dovediți asta, monseniore.

— Lasă-mă să-l văd.

— Monseniore, cine cârmuieşte în acest regat ştie foarte bine că nimeni nu intră la deținuți fără un ordin special al regelui.

— Domnul d'Herblay a intrat totuşi.

— Ceea ce rămâne de dovedit, monseniore.

— Domnule Baisemeaux, încă o dată, dă-ți seama de ceea ce spui!

— Actele sunt aici.

— Domnul d'Herblay a căzut.

— A căzut domnul d'Herblay? Cu neputință!

— Vezi dar că te-a ademenit.

— Ceea ce mă ademeneşte, monseniore, e numai serviciul regelui; îmi fac datoria; arătați-mi un ordin de la rege, şi veți intra.

— Uite ce, domnule guvernator, ai cuvântul meu că, dacă mă laşi să intru la deținut, îți voi da în aceeaşi clipă un ordin al regelui.

— Dați-mi-l acum, monseniore.

— Iar dacă refuzi, voi pune să fii arestat pe loc, împreună cu toți ofițerii dumitale.

— Înainte de a săvârşi această violență, monseniore – zise Baisemeaux foarte palid – gândiți-vă că noi nu ne supunem decât ordinelor regelui şi că vă va fi mai uşor să abțineți unul pentru a-l vedea pe domnul Marchiali, decât să obțineți unul pentru a-mi face atâta rău, mie, nevinovatul.

— E adevărat, e adevărat! strigă Fouquet furios. Ei bine, domnule Baisemeaux – adăugă el cu o voce răsunătoare, trăgându-l mai aproape pe nenorocit – ştii de ce țiu atât de mult să vorbesc cu acest deținut?

— Nu, monseniore, şi fiți bun a observa cât de tare mă speriați: tremur de spaimă; uite, am să leşin.

— Ai să leşini cu totul numaidecât, domnule Baisemeaux, când mă voi reîntoarce aici cu zece mii de oameni şi cu treizeci de tunuri.

— Dumnezeule! S-ar zice că monseniorul şi-a pierdut mințile!

— Când voi răscula împotriva dumitale şi a tunurilor dumitale blestemate tot poporul Parisului, sfărâmându-ți porțile şi punând să fii spânzurat de crenelurile turnului cel mare.

— Monseniore, monseniore, îndurare!

— Îți dau zece minute să te hotărăşti – adăugă Fouquet cu o voce potolită. Uite, mă aşez aici, în acest fotoliu, şi aştept. Dacă în zece minute tot te mai încăpățânezi, plec, şi n-ai decât să mă crezi nebun cât îți va plăcea, dar vei vedea dumneata!

Baisemeaux bătu din picior ca un om adus la deznădejde, dar nu răspunse nimic. Ceea ce văzând, Fouquet luă o pană, o înmuie în cerneală şi scrise:

Ordin către domnul staroste al neguțătorilor, de a strânge garda burgheză şi de a porni asupra Bastiliei, pentru slujirea regelui.

Baisemeaux dădu din umeri; Fouquet mai scrise unul:

Ordin către domnul duce de Bouillon şi către domnul prinț de Condé, să ia comanda elveților şi a gărzilor şi să pornească asupra Bastiliei, pentru slujirea maiestății sale...

Baisemeaux căzu pe gânduri; Fouquet scrise iar:

Ordin către orice soldat şi către orice burghez sau gentilom, de a urmări şi a prinde, oriunde s-ar găsi, pe cavalerul d'Herblay, episcop de Vannes, şi pe complicii lui, care sunt: 1. Domnul Baisemeaux, guvernatorul Bastiliei, învinuit de crimele de trădare, răzvrătire şi lezmajestate...

— Opriți-vă, monseniore! strigă Baisemeaux. Nu înțeleg absolut nimic din toate acestea; dar atâtea nenorociri, chiar de-ar fi dezlănțuite de nebunie, ne pot ajunge până în două ceasuri, şi regele, care mă va judeca, va vedea dacă am făcut bine sau rău, călcând consemnul în fața unor asemenea catastrofe. Haideți

la turn, monseniore; am să vi-l arăt pe Marchiali.

Fouquet ieşi valvârtej din cameră, urmat de Baisemeaux, care-şi ştergea sudoarea rece ce-i năpădise fruntea.

— Ce groaznică dimineață! bolborosea acesta. Ce pacoste!

— Mai repede! îl sili Fouquet.

Baisemeaux îi făcu semn temnicerului cu cheile să meargă înaintea lor. Se temea de însoțitorul său. Fouquet băgă de seamă.

— Nu umbla cu copilării! îi spuse el pe un ton aspru. Lasă-l aici pe acest om, ia cheile dumneata însuți şi arată-mi drumul. Nimeni, înțelegi, nu trebuie să afle ce se va petrece aici!

— Ah! făcu Baisemeaux, nehotărât.

— Iar? strigă Fouquet. Bine, mai spune o dată nu, şi am să plec din Bastilia pentru a duce eu însumi acolo unde trebuie ordinele pe care le-am scris.

Baisemeaux lăsă capul în jos, luă cheile şi porni cu ministrul pe scara ce ducea la turn. Pe măsură ce urcau prin această spirală amețitoare, anumite murmure înăbuşite deveneau strigăte desluşite, apoi groaznice blesteme.

— Ce se aude acolo? întrebă Fouquet.

— E Marchiali al vostru – răspunse guvernatorul. Iată cum urlă nebunii!

Şi îşi însoți acest răspuns cu o clipire din ochi plină mai mult de aluzii jignitoare, decât de respect față de Fouquet. Acesta se cutremură. Într-unul din aceste urlete, mai groaznic decât celelalte, recunoscu glasul regelui. Se opri în capul scării şi luă cheile din mâna guvernatorului. Baisemeaux crezu că nebunul cel nou are de gând să-i zdrobească țeasta cu una din aceste chei.

— Ah – zise el – domnul d'Herblay nu mi-a vorbit despre asta.

— Cheile! strigă Fouquet, smulgându-i-le din

mână. Care-i aceea de la uşa pe care vreau s-o deschid?

— Asta.

Un răcnet îngrozitor, urmat de o lovitură puternică în uşă se rostogoli cu un ecou prelung pe scară.

— Retrage-te! îi spuse Fouquet lui Baisemeaux pe un ton ameninţător.

— Nici nu vreau altceva – murmură acesta. Iată doi turbaţi care se vor găsi faţă în faţă. Unul îl va sfâşia pe celălalt, sunt sigur de asta.

— Pleacă! repetă Fouquet. Dacă vei pune piciorul pe această scară înainte de a te chema eu, află că vei lua locul celui mai nenorocit dintre deţinuţii Bastiliei.

— Aş muri de m-aş vedea într-o asemenea stare! bolborosi Baisemeaux, retrăgându-se cu paşi împleticiţi.

Ţipetele deţinutului se auzeau din ce în ce mai tari. Fouquet aşteptă până când Baisemeaux coborî scara. Apoi vârî cheia în prima broască. Atunci abia auzi limpede glasul înăbuşit al regelui, care striga:

— Ajutor! Sunt regele! Ajutor!

Cheia de la uşa a doua nu era aceeaşi de la prima uşă. Fouquet a trebuit să caute mult în verigă. În acest timp, regele, nebun, smintit, apucat, ţipa cât îl ţinea gura:

— Domnul Fouquet m-a adus aici! Scăpaţi-mă de domnul Fouquet! Eu sunt regele! Ajutor regelui, împotriva lui Fouquet!

Aceste strigăte îi sfâşiau inima ministrului. Ele erau urmate de bufnituri îngrozitoare date în uşă cu scaunul acela de care regele se slujea ca de un berbece. Fouquet găsi, în sfârşit, cheia de care avea nevoie. Regele ajunsese la capătul puterilor: nu mai striga, răcnea.

— Moarte lui Fouquet! urla el. Moarte sceleratului Fouquet!

În acea clipă, uşa se deschise.

XXVI
RECUNOŞTINȚA REGELUI

Cei doi bărbați, care dădeau să se repeadă unul asupra celuilalt, se opriră deodată, când se văzură, şi scoaseră un strigăt de groază.

— Ai venit să mă asasinezi, domnule? rosti regele recunoscându-l pe Fouquet.

— Regele în acest hal! murmură ministrul.

Nimic mai înspăimântător, într-adevăr, decât înfățișarea tânărului Prinț în clipa când Fouquet dădu cu ochii de el. Hainele îi erau în zdrențe; cămaşa, descheiată şi sfâşiată, sugea în acelaşi timp şi sudoarea şi sângele ce-i curgeau pe pieptul şi de-a lungul brațelor pline de răni. Cu privirea rătăcită, palid, cu spume la gură, cu părul vâlvoi, Ludovic al XIV-lea prezenta imaginea cea mai vie a deznădejdii, a spaimei şi a foamei, întrunite într-o singură statuie. Fouquet fu atât de mişcat, atât de tulburat, încât alergă spre rege cu brațele deschise şi cu lacrimi în ochi. Ludovic ridică asupra ministrului ciozvârta de lemn de care se folosise în furiile lui.

— Ei bine – zise Fouquet cu o voce tremurătoare – nu-l mai recunoaşteți pe cel mai credincios prieten al maiestății voastre?

— Prieten, dumneata? răspunse Ludovic cu o scrâşnire din dinți în care se desluşeau ura şi setea cumplită de răzbunare.

— Un slujitor respectuos – adăugă Fouquet, căzând în genunchi.

Regele lăsă să-i cadă arma. Fouquet se apropie, îi sărută genunchii şi îl cuprinse cu înduioşare în brațe.

— Regele meu! Copile! rosti el. Cât trebuie să fi

suferit! Ludovic, venindu-şi în fire în urma acestei schimbări a lucrurilor, se privi de sus până jos şi, ruşinat de halul în care se afla, ruşinat de nebunia lui, ruşinat de ocrotirea pe care o primea, se trase înapoi. Fouquet nu înțelese această mişcare. El nu-şi dădu seamă că mândria regelui nu-l va ierta niciodată de a fi fost martorul unei atari slăbiciuni.

— Veniți, sire, sunteți liber – zise el.

— Liber? rosti regele. Oh, îmi redai libertatea, după ce ai avut îndrăzneala să ridici mâna asupra mea?

— Nu puteți crede una ca asta! strigă Fouquet cu amărăciune. Nu puteți crede că aş avea vreo vină în toată această întâmplare!

Şi vorbind repede, cu multă căldură chiar, îi povesti toată intriga ale cărei amănunte se cunosc.

În timpul cât ținu povestirea, Ludovic trecu prin cele mai chinuitoare frământări, şi povestirea o dată încheiată, grozăvia primejdiei prin care trecuse îl lovi mai mult încă decât însemnătatea secretului cu privire la fratele său geamăn.

— Domnule – zise el deodată către Fouquet – această dublă naştere e o minciună; cu neputință ca dumneata să te fi lăsat înşelat de aşa ceva!

— Sire!

— E cu neputință, îți spun, să fie pusă la îndoială onoarea, virtutea mamei mele. Şi primul meu ministru nu i-a pedepsit încă pe cei vinovați?

— Cumpăniți bine, sire, înainte de a vă înfuria – răspunse Fouquet. Naşterea fratelui vostru...

— N-am decât un frate: pe DOMNUL. Îl cunoşti ca şi mine. E un complot aici, îți spun, un complot începând de la guvernatorul Bastiliei...

— Luați seama, sire; acest om a fost înşelat, ca toată lumea, de asemănarea cu prințul.

— Asemănare? Haidade!

— Trebuie, totuşi, că acest Marchiali seamănă

foarte mult cu maiestatea voastră, de vreme ce toți ochii o observă – stărui Fouquet.

— Nerozie!

— Nu spuneți asta, sire; oamenii deprinşi să înfrunte privirea miniştrilor voştri, a mamei voastre, a ofițerilor voştri, a familiei voastre, oamenii aceştia nu pot fi înşelați de asemănare.

— Într-adevăr – murmură regele. Şi unde sunt aceşti oameni?

— La Vaux.

— La Vaux! Şi îngădui ca ei să mai rămână acolo?

— Lucrul cel mai grabnic era, mi se pare, să eliberez pe maiestatea voastră. Mi-am îndeplinit această datorie. Acum, voi face ceea ce îmi va porunci regele. Aştept.

Ludovic stătu o clipă pe gânduri.

— Să strângem trupele la Paris – zise el.

— Ordinele sunt şi date în această privință – răspunse Fouquet.

— Ai dat dumneata ordine? strigă regele.

— Pentru asta, da, sire. Maiestatea voastră va fi, peste un ceas, în fruntea a zece mii de oameni.

Drept orice răspuns, regele îi luă mâna lui Fouquet cu atâta căldură, încât era uşor de văzut câtă neîncredere îi păstrase până atunci ministrului său, cu toată intervenția acestuia din urmă de a-l salva.

— Şi cu aceste trupe – reluă regele – îi vom încercui, în casa dumitale, pe răzvrătiți, care trebuie să se fi strâns sau întărit acolo.

— Asta m-ar face să mă mir – răspunse Fouquet.

— Pentru ce?

— Pentru că şeful lor, sufletul acțiunii, fiind demascat de mine, tot planul e, se pare zădărnicit.

— L-ai demascat pe acel fals prinț?

— Nu, pe el nici nu l-am văzut.

— Pe cine, atunci?

— Şeful acțiunii nu este acel biet nenorocit. Acela nu e decât o unealtă, sortit să rămână toată viața lui un năpăstuit, acum, văd bine alta.

— Fireşte!

— Şeful e domnul abate d'Herblay, episcopul de Vannes.

— Prietenul dumitale?

— A fost prietenul meu, sire – răspunse Fouquet cu noblețe.

— Ceea ce e, totuşi, o nenorocire pentru dumneata – zise regele pe un ton mai puțin generos.

— Asemenea prietenie nu avea nimic dezonorant, atâta – vreme cât nu cunoşteam crima, sire.

— Trebuia să o prevezi.

— Dacă sunt vinovat, rămân la dispoziția maiestății voastre.

— Ah, domnule Fouquet, nu asta am vrut să spun – adăugă regele, nemulțumit de a-şi fi trădat astfel gândurile-i rele. Ei bine, îți mărturisesc, deşi mizerabilul acela purta mască, am avut o bănuială că nu putea să fie decât el. Dar, împreună cu acest şef al acțiunii, mai era unul, care executa ordinele. Acesta, care mă amenința cu puterea lui herculeană, cine era?

— Acesta trebuie să fie prietenul lui, baronul du Vallon, fostul muşchetar.

— Prietenul lui d'Artagnan? Prietenul contelui de La Fère? Aha – strigă regele la rostirea acestui din urmă nume – să nu trecem cu vederea legătura dintre conspiratori şi domnul de Bragelonne!

— Sire, sire, nu mergeți prea departe! Domnul de La Fère este cel mai cinstit om din Franța. Mulțumiți-vă cu ceea ce vă dau în mână.

— Cu ceea ce-mi dai? Prea bine, căci mi-i dai pe vinovați, nu-i aşa?

— Cum înțelege maiestatea voastră asta? întrebă Fouquet.

— Înțeleg – răspunse regele – că ne vom duce la Vaux cu trupele noastre, că vom pune mâna pe acel cuib de vipere şi că nu va scăpa nimeni; nimeni, nu-i aşa?

— Maiestatea voastră îi va ucide pe aceşti oameni? strigă Fouquet.

— Până la ultimul!

— Oh, sire!

— Să ne înțelegem bine, domnule Fouquet! zise regele cu semeție. Eu nu mai trăiesc într-un timp când asasinatul e singura, ultima armă a regilor. Nu, slavă Domnului! Eu am parlamentele, care judecă în numele meu, am eşafoduri, unde sunt îndeplinite voințele mele supreme.

Fouquet păli.

— Îmi iau libertatea – zise el – de a atrage atenția maiestății voastre că orice proces de acest fel e un scandal de moarte pentru demnitatea tronului. Nu trebuie ca numele august al Anei de Austria să intre în gura poporului, care râde de orice.

— Trebuie să se facă dreptate, domnule!

— Prea bine, sire; dar sângele regal nu poate curge pe eşafod!

— Sângele regal? Crezi în asta? strigă regele furios, bătând cu piciorul în duşumea. Această naştere dublă e o născocire. Aici, mai ales, în această născocire văd eu crima domnului d'Herblay. Şi această crimă vreau s-o pedepsesc, înainte de violența lor, de ocara ce mi-au făcut-o.

— Pedeapsă cu moartea?

— Cu moartea, da, domnule.

— Sire – rosti cu fermitate ministrul, a cărui frunte, multă vreme aplecată, se ridică plină de mândrie – maiestatea voastră poate pune să i se taie capul, dacă aşa vrea, lui Filip al Franței, fratele vostru; asta vă priveşte şi în această problemă veți consulta pe Ana de Austria, mama voastră. Ceea ce va

hotărî ea va fi bun hotărât. Eu nu vreau să mă amestec, chiar de va fi vorba de onoarea coroanei voastre; dar am datoria să vă fac o rugăminte de grațiere, şi v-o cer.

— Spune – zise regele, foarte tulburat de ultimele cuvinte ale ministrului. Ce doreşti?

— Vă cer grațierea domnului d'Herblay şi a domnului du Vallon.

— Ucigaşii mei?

— Doi răzvrătiți, sire, atâta tot.

— Ah, înțeleg, e foarte firesc să ceri grațierea prietenilor dumitale!

— Prietenii mei? făcu ministrul, jignit adânc.

— Prietenii dumitale, da; dar siguranța statului meu impune o pedeapsă exemplară pentru vinovați.

— Nu-i voi aminti maiestății voastre că v-am redat libertatea, că v-am salvat viața.

— Domnule!

— Nu vă voi aminti că, dacă domnul d'Herblay ar fi vrut să-şi îndeplinească rolul său de asasin, ar fi putut să asasineze pe maiestatea voastră azi-dimineață, în pădurea Sénart, şi totul s-ar fi terminat.

Regele tresări.

— Un glonte de pistol în cap – urmă Fouquet – şi chipul lui Ludovic al XIV-lea, devenit de nerecunoscut, l-ar fi absolvit pentru totdeauna pe domnul d'Herblay de orice vină.

Regele se îngălbeni de spaimă, văzând prin ce primejdie trecuse.

— Domnul d'Herblay – continuă Fouquet – dacă ar fi fost un asasin, n-ar fi avut nevoie să-mi povestească planul său, pentru a izbândi. Scăpat de adevăratul rege, ar fi făcut ca falsul rege să nu fie bănuit de nimeni. Uzurpatorul ar fi fost recunoscut de Ana de Austria, fiindcă tot un fiu era şi acesta pentru ea. Uzurpatorul, pentru conştiința domnului d'Herblay, era tot un rege din sângele lui Ludovic al

XIII-lea. Mai mult chiar, conspiratorul avea siguranța, taina, mijlocul de a nu fi pedepsit niciodată. O descărcare de pistol i-ar fi adus toate acestea. Iertare pentru el, în numele salvării voastre, sire!

Regele, în loc să fie mişcat de această zugrăvire atât de adevărată a generozității lui Aramis, se simțea umilit de moarte. Mândria lui neînfrântă nu se putea obişnui cu ideea că un om ținuse atârnat în vârful degetului său firul unei vieți regale. Fiecare cuvânt prin care Fouquet credea că poate obține iertarea prietenilor lui turna o nouă picătură de venin în inima, şi aşa înveninată, a lui Ludovic al XIV-lea. Nimic nu-l putu deci îndupleca, şi, adresându-se cu pornire lui Fouquet, îi spuse:

— Nu ştiu, în adevăr, domnule, pentru ce-mi ceri iertarea acestor oameni! La ce bun să ceri ceea ce poți obține fără rugăminte?

— Nu vă înțeleg, sire.

— E uşor, totuşi. Unde ne aflăm aici?

— La Bastilia, sire.

— Da, într-o închisoare. Eu sunt luat drept nebun, nu-i aşa?

— Aşa este, sire.

— Şi nimeni nu-l cunoaşte aici decât pe Marchiali!

— Într-adevăr.

— Ei bine, nu schimba nimic din această situație. Lasă-l pe nebun să putrezească într-o celulă a Bastiliei, şi domnii d'Herblay şi du Vallon nu mai au nevoie de iertarea mea. Noul lor rege îi va absolvi de orice vină.

— Maiestatea voastră îşi bate joc de mine, sire, şi rău face – răspunse pe un ton sec Fouquet. Nu sunt atât de copil, iar domnul d'Herblay nu e atât de neghiob pentru a nu se fi gândit la toate acestea, şi dacă eu aş fi vrut să am un nou rege, cum spuneți, n-aş fi avut nevoie să vin şi să forțez porțile Bastiliei ca

să vă scap de aici. Asta se înțelege de la sine. Maiestatea voastră are spiritul tulburat de mânie. Altfel nu l-ar jigni, pe nedrept, pe acela dintre slujitorii săi care i-a făcut cel mai mare serviciu.

Ludovic îşi dădu seama că mersese prea departe, că porțile Bastiliei erau încă închise pentru el, în timp ce zăgazurile în dosul cărora acest generos Fouquet îşi stăpânea furia sa se ridicau încetul cu încetul.

— N-am spus asta ca să te umilesc, ferească Dumnezeu! răspunse regele. Dar dumneata te adresezi mie cerându-mi o grațiere, iar eu îți răspund după cum îmi dictează conştiința; ori, conştiința mea îmi spune că vinovații despre care vorbim nu sunt vrednici nici de milă, nici de iertare.

Fouquet nu mai zise nimic.

— Ceea ce fac acum – adăugă regele – e o faptă tot atât de generoasă ca şi ceea ce-ai făcut dumneata; căci sunt în stăpânirea dumitale. Aş spune chiar că e mai generoasă, ținând seama că mai pui şi condiții de care pot depinde libertatea mea, viața mea, şi că, refuzând, ar însemna să le sacrific pe acestea.

— Am greşit, într-adevăr – răspunse Fouquet. Da, am avut aerul că vreau să vă smulg mila; îmi pare rău şi cer iertare maiestății voastre.

— Şi eşti iertat, dragă domnule Fouquet – zise regele cu un zâmbet ce sfârşi prin a readuce seninătatea pe chipul său, pe care atât de multele întâmplări din ajun şi până acum îl răvăşiseră cu totul.

— Eu sunt iertat – se încăpățână să adauge ministrul – dar domnii d'Herblay şi du Vallon?

— Nu vor obține niciodată iertarea lor, atât cât voi trăi eu! răspunse neînduplecat regele. Fă-mi plăcerea şi nu-mi mai vorbi despre ei.

— Maiestatea voastră va fi ascultată.

— Şi nu-mi vei purta nici o pică pentru asta?

— Oh, nu, sire; căci prevăzusem acest lucru.

— Prevăzuseşi că voi refuza iertarea acestor domni?

— De bună seamă, şi am luat toate măsurile de cuviinţă.

— Ce vrei să spui? zise regele cu surprindere.

— Domnul d'Herblay a venit să se dea pe mâinile mele, ca să spun aşa, domnul d'Herblay mi-a lăsat fericirea de a-mi salva regele şi ţara. Eu nu puteam să-l condamn pe domnul d'Herblay la moarte. Nu puteam nici să-l expun mâniei legitime a maiestăţii voastre. Ar fi fost acelaşi lucru ca şi cum l-aş fi ucis eu însumi.

— Ei bine, şi ce-ai făcut?

— Sire, i-am dat domnului d'Herblay cei mai buni cai din grajdurile mele, şi are patru ceasuri înaintea tuturor acelora pe care maiestatea voastră îi va trimite pe urmele lui.

— Fie! murmură regele. Dar lumea e destul de mare pentru ca alergătorii mei să câştige cele patru ceasuri de avans pe care i le-ai dat dumneata domnului d'Herblay.

— Dându-i aceste patru ceasuri, sire, ştiam că-i dau viaţa. Îşi va păstra viaţa.

— Cum aşa?

— Gonind la drum astfel, cu patru ceasuri înaintea muşchetarilor voştri, va ajunge la castelul meu din Belle-Isle, unde i-am acordat azil.

— Fie! Dar uiţi că mi-ai dăruit mie Belle-Isle?

— Nu ca să arestaţi acolo pe prietenii mei.

— Mi-o iei înapoi atunci?

— Dacă-i vorba de asta, da.

— Muşchetarii mei o vor cuceri, şi totul se va sfârşi.

— Nici muşchetarii, nici chiar armata voastră, sire – zise Fouquet cu răceală. Belle-Isle e de necucerit.

Regele se înălbi la faţă; din ochi îi ţâşneau

scântei. Fouquet se simți pierdut; dar el nu era dintre aceia care dau înapoi în fața glasului onoarei. Înfruntă deci privirea înveninată a regelui. Acesta îşi înăbuşi mânia şi, după o clipă de tăcere, zise:

— Mergem la Vaux.

— Sunt la ordinele maiestății voastre – răspunse Fouquet înclinându-se adânc. Cred însă că maiestatea voastră va trebui să-şi schimbe îmbrăcămintea înainte de a apărea în fața curții.

— Vom trece pe la Luvru – zise regele. Haide.

Şi ieşiră pe sub ochii buimăciți ai lui Baisemeaux, care privea cum Marchiali era scos încă o dată din închisoare, şi care îşi smulse ultimele fire de păr ce-i mai rămăseseră pe cap.

E drept că Fouquet îi dăduse descărcare pentru scoaterea deținutului şi că regele scrisese dedesubt: *Văzut şi aprobat – LUDOVIC.* Ultimă nebunie pe care Baisemeaux, nemaiputând lega între ele două idei, o primi cu o zdravănă lovitură de pumn ce şi-o repezi în falcă.

XXVII
FALSUL REGE

În acest timp, la Vaux, regalitatea uzurpatoare îşi urma fără nici o teamă rolul ei. Filip dădu ordin să fie primite în prima audiență cele mai de seamă persoane de la curte, care aşteptau de dimineață să intre la rege. Se hotărâse să dea acest ordin, cu toate că domnul d'Herblay nu era de față şi nici nu apărea, iar cititorii noştri ştiu din care motive. Dar prințul, neputând crede că absența lui se va prelungi prea mult, voia, ca toate spiritele îndrăznețe, să-şi încerce puterea şi norocul, fără sfetnici şi fără îndrumări.

Mai era şi un alt motiv care îl îndemnase la

aceasta. Ana de Austria urma să vină şi ea; mama vinovată avea să se găsească în prezența fiului sacrificat. Şi Filip nu voia, dacă ar fi avut vreo slăbiciune, să-l facă martor la aceasta pe omul față de care, de aici înainte, trebuia să dea dovadă de o mare tărie.

Filip deschise larg amândouă uşile, şi mai multe persoane intrară, în tăcere. Filip nu făcuse şi nu spusese nimic în timpul cât valeții de cameră îl îmbrăcaseră. El văzuse, în ajun, cum se comportase fratele lui. Îşi juca deci rolul de rege în aşa fel, încât să nu dea loc la nici o bănuială. Aşadar, numai după ce fu îmbrăcat în costumul de vânătoare, îşi primi vizitatorii. Memoria sa şi însemnările lui Aramis îi spuneau că mai întâi avea să intre Ana de Austria, ținută de braț de DOMNUL, apoi DOAMNA împreună cu domnul de Saint-Aignan. Zâmbi la ivirea acestor persoane, şi se cutremură uşor recunoscându-şi mama. Chipul ei nobil şi impunător, brăzdat de durere, făcu să-şi simtă inima înmuindu-i-se pentru această faimoasă regină ce-şi jertfise un fiu în numele unei rațiuni de stat. Găsi că mama lui era frumoasă. Ştia că Ludovic al XIV-lea o iubea; îşi făgădui s-o iubească şi el şi să nu fie pentru bătrânețea ei o pedeapsă neîndurătoare. Îşi privi fratele cu o înduioşare lesne de înțeles. Acesta nu uzurpase nimic, nu făcuse nici un rău în viața lui. Ramură îndepărtată de trunchi, el lăsa tulpina să crească, fără să-şi bată capul nici cu viața, nici cu regalitatea. Filip îşi făgădui să fie un frate bun pentru acest Prinț, căruia îi era de-ajuns aurul, care dăruieşte plăcerile. Îl salută cu un aer afectuos pe Saint-Aignan, ce se istovea în zâmbete şi în plecăciuni, şi-i întinse mâna tremurătoare Henriettei, cumnata lui, a cărei frumusețe îl izbi. Zări însă în ochii acestei Prințese un aer de răceală, care-i plăcu pentru uşurarea desfăşurării relațiilor lor din viitor. "Îmi va fi mai uşor – gândi în sinea lui – să fiu

fratele acestei femei, decât să-i fac curte, dacă ea îmi arată o răceală pe care fratele meu nu putea s-o aibă față de ea şi care mie îmi este impusă ca o datorie."

Singura vizită de care se temea în acel moment era aceea a reginei; inima lui, spiritul lui erau zbuciumate de o încercare atât de puternică, încât, cu toată voința lor de a rămâne tari, nu se ştia dacă vor putea rezista la o nouă zguduire. Din fericire, regina nu veni.

Numaidecât, Ana de Austria începu o dizertație politică despre primirea pe care domnul Fouquet o făcuse casei regale a Franței. Bătrâna regină amestecă duşmăniile ei cu laude la adresa regelui, cu întrebări despre sănătatea lui, cu mici măguliri de mamă şi cu mărunte viclenii diplomatice.

— Ei bine, fiul meu – întrebă ea – te-ai răzgândit în legătură cu domnul Fouquet?

— Saint-Aignan – zise Filip – fii bun şi du-te de vezi ce face regina.

La aceste cuvinte, primele pe care Filip le rostea cu glas tare, uşoara deosebire dintre vocea lui şi aceea a lui Ludovic al XIV-lea fu surprinsă de urechea maternă; Ana de Austria îşi privi fiul cu o căutătură ciudată.

De Saint-Aignan ieşi. Filip continuă:

— Doamnă, nu-mi place să mi se vorbească de rău despre domnul Fouquet, ştii asta, şi domnia ta însăți mi-ai vorbit de bine despre el.

— E adevărat; de aceea nici nu te întreb decât asupra stării sentimentelor pe care i le porți.

— Sire – zise Henriette – eu l-am prețuit totdeauna pe domnul Fouquet. E un om cumsecade şi are mult gust.

— Un intendent superior care nu se caliceşte niciodată – adăugă DOMNUL – şi care plăteşte în aur toate chitanțele ce le am la el.

— Prea se gândeşte fiecare la ale lui aici – zise

bătrâna regină. Nimeni nu se gândeşte la stat: or domnul Fouquet, e un fapt, ruinează statul.

— Lasă, mamă – rosti Filip pe un ton mai scăzut – nu cumva şi dumneata te faci pavăza domnului Colbert?

— Cum asta? tresări bătrâna regină deodată.

— Da, căci într-adevăr – răspunse Filip – te aud vorbind despre toate acestea aşa cum ar vorbi vechea dumitale prietenă, doamna de Chevreuse.

La acest nume, Ana de Austria păli şi îşi muşcă buzele. Filip ațâțase leoaica.

— De ce-mi pomeneşti de doamna de Chevreuse – zise ea – şi de ce eşti pornit împotriva mea astăzi?

Filip aruncă paie peste foc:

— Dar doamna de Chevreuse n-a uneltit oare totdeauna în contra cuiva? Nu ți-a făcut oare ea o vizită, nu de mult, mamă?

— Domnule – replică bătrâna regină – îmi vorbeşti într-un fel care îmi aminteşte de regele, tatăl dumitale!

— Tatăl meu n-o iubea pe doamna de Chevreuse, şi avea dreptate – zise prințul. Nici eu n-o iubesc mai mult, şi dacă se va gândi să vină aici, aşa cum venea altădată, ca să semene discordie şi ură sub pretext că cere bani, ei bine!...

— Ei bine? făcu semeață Ana de Austria, stârnind ea însăşi furtuna.

— Ei bine – reluă cu hotărâre tânărul rege – o voi alunga din regat pe doamna de Chevreuse, şi, o dată cu ea, pe toți urzitorii de intrigi şi mistere!

Regele nu cumpănise greutatea acestei fraze aprige, sau poate că voise să-i cunoască efectul întocmai ca acei oameni care, suferind de o durere continuă şi căutând să rupă monotonia acestei suferințe, apasă pe rana lor pentru a simți o durere mai ascuțită.

Ana de Austria fu gata să leşine; ochii ei deschişi,

dar lipsiți de viață, nu mai văzură nimic timp de câteva clipe; întinse mâinile către celălalt fiu al ei, care se grăbi s-o prindă îndată în brațe, fără a se teme că-l supără pe rege.

— Sire – murmură ea – te porți aspru cu mama dumitale.

— Cum asta, doamnă? răspunse el. Nu vorbesc decât de doamna de Chevreuse, şi mama o preferă oare pe doamna de Chevreuse siguranței statului meu şi siguranței persoanei mele? Ei bine, îți spun că doamna de Chevreuse a venit în Franța ca să împrumute bani, că i s-a adresat domnului Fouquet spre a-i vinde un anumit secret...

— Un anumit secret? exclamă Ana de Austria.

— Referitor la unele pretinse furturi pe care domnul intendent superior le-ar fi făcut; ceea ce e cu totul neadevărat – adăugă Filip. Domnul Fouquet a alungat-o cu indignare, preferând stima regelui oricărei complicități cu intriganții. Atunci, doamna de Chevreuse a vândut secretul domnului Colbert, dar cum e nesătulă de bani şi pentru că nu-i ajungeau cei o sută de mii de scuzi pe care i-a stors de la acest slujbaş, a mers şi mai sus, încercând să găsească o pungă şi mai bogată... E adevărat, doamnă?

— Văd că ştii totul, sire – murmură regina, mai mult neliniştită decât înfuriată.

— Or – continuă Filip – cred că am dreptul să mă ridic împotriva acestei furii care urzeşte la curtea mea dezonoarea unora şi ruina altora. Dacă Dumnezeu a îngăduit ca anumite nelegiuri să fie săvârşite şi dacă le-a ascuns în umbra îndurării lui, eu nu voi îngădui ca doamna de Chevreuse să aibă puterea de a răsturna vrerile Celui de sus.

Această din urmă parte a cuvântării lui Filip o tulbură atât de tare pe regină, încât fiului îi fu milă de dânsa. Îi apucă mâna şi i-o sărută cu multă căldură; ea nu simți însă că, în această sărutare dată în pofida

răzvrătirilor şi a vrăjmăşiilor din inima lui, era o iertare a celor opt ani de îngrozitoare suferințe.

Filip lăsă ca un moment de tăcere să potolească emoțiile ce se iscaseră; apoi, cu un fel de voioşie, zise:

— Nu vom mai pleca astăzi; am un plan.

Şi-şi întoarse ochii către uşă, unde spera să-l vadă pe Aramis, a cărui lipsă începea să-l neliniştească. Regina-mamă vru să se retragă.

— Rămâi, mamă – îi spuse el – vreau să te împac cu domnul Fouquet.

— Dar n-am nimic cu domnul Fouquet; mă pune pe gânduri numai risipa lui.

— Vom face ordine în toate şi nu ne vom folosi decât de însuşirile bune ale ministrului.

— Ce aşteaptă maiestatea voastră? întrebă Henriette văzându-l pe rege că se uită mereu la uşă şi dorind să-i înfigă un ac în inimă, căci DOAMNA credea că regele o aşteaptă pe La Vallière, sau o scrisoare de la ea.

— Sora mea – răspunse tânărul, care ghicise totul datorită acelei minunate puteri de pătrundere de care norocul îi va îngădui să se folosească de aici încolo – sora mea, aştept un bărbat foarte distins, un sfetnic dintre cei mai pricepuți, pe care vreau să vi-l prezint tuturora, rugându-vă să-l primiți cu toată îngăduința. Ah, intră, domnule d'Artagnan!

D'Artagnan intră.

— Ce doreşte maiestatea voastră?

— Spune-mi, unde e domnul episcop de Vannes, prietenul dumitale?

— Dar, sire...

— Îl aştept şi nu-l văd venind. Să fie căutat.

D'Artagnan rămase o clipă ca trăsnit; dar numaidecât, gândindu-se că Aramis părăsise Vaux în taină, cu o misiune din partea regelui, trase concluzia că regele voia să păstreze taina.

— Sire – întrebă el – maiestatea voastră doreşte

ca domnul d'Herblay să-i fie adus neapărat?

— Neapărat nu e cuvântul – răspunse Filip. Nu am chiar atâta nevoie de el; dar dacă poate fi găsit...

"Am ghicit" – îşi zise în sinea lui d'Artagnan.

— Acest domn d'Herblay – întrebă Ana de Austria – nu e episcopul de Vannes?

— Da, doamnă.

— Un prieten al domnului Fouquet?

— Da, doamnă; un fost muşchetar.

Ana de Austria se înroşi.

— Unul din acei patru viteji care, pe vremuri, au făcut atâtea isprăvi minunate.

Bătrâna regină se căi că vrusese să muşte; întrerupse convorbirea spre a-şi mai păstra colţii şi pentru altă dată.

— Oricare ţi-ar fi alegerea, sire – zise ea – o găsesc foarte bună.

Toţi se înclinară.

— Veţi vedea în dânsul – adăugă Filip – adâncimea domnului de Richelieu, fără zgârcenia domnului de Mazarin.

— Un prim-ministru, sire? întrebă DOMNUL speriat.

— Îţi voi povesti totul, frate. Dar e ciudat că domnul d'Herblay nu mai vine!

Chemă.

— Să fie anunţat domnul Fouquet – spuse el – că vreau să-i vorbesc... Oh, de faţă cu dumneavoastră, de faţă cu dumneavoastră, nu vă retrageţi.

Domnul de Saint-Aignan se reîntoarse, aducând ştiri mulţumitoare despre regină, care stătea în pat numai ca măsură de prevedere, şi pentru a avea puterea să urmeze apoi în totul voinţa regelui.

În timp ce domnul Fouquet şi Aramis erau căutaţi peste tot, noul rege îşi continua în linişte propriul său examen, şi toată lumea, familie, ofiţeri, valeţi, îl recunoşteau pe rege în mişcări, în glas, în

deprinderi. La rândul lui, Filip, aplicând fiecărui chip însemnările şi schițele făcute cu atâta dibăcie de complicele său, Aramis, se purta în aşa fel, încât să nu trezească nici cea mai mică bănuială în mintea celor ce-l înconjurau.

De aici înainte, nimic nu-l mai putea nelinişti pe uzurpator. Cu câtă ciudată uşurință răsturnase Providența cea mai strălucită sorocire de pe lume, pentru a o înlocui cu cea mai umilă! Filip admira această bunătate a lui Dumnezeu revărsată asupra lui şi o urma cu toate însuşirile naturii lui desăvârşite. Dar simțea uneori că o umbră se lasă peste razele noii sale glorii. Aramis nu apărea.

Convorbirea lâncezea în familia regală; Filip, preocupat de ale lui, uitase să-i spună fratelui său şi doamnei Henriette că se pot retrage. Aceştia păreau nedumeriți şi îşi pierdeau încetul cu încetul răbdarea. Ana de Austria se aplecă spre fiul ei şi-i şopti câteva cuvinte în spaniolă. Filip nu cunoştea de loc limba spaniolă; păli în fața acestui obstacol neaşteptat. Dar, ca şi cum spiritul netulburatului Aramis l-ar fi ocrotit cu puterea lui de stăpânire, în loc să se zăpăcească, Filip se ridică în picioare.

— Ei bine, ce faci? Răspunde! zise Ana de Austria.

— Ce e zarva aceea acolo? întrebă Filip, întorcându-se cu fața spre uşa de la scara secretă.

Acolo se auzea un glas care striga:

— Pe aici, pe aici! Mai aveți doar câteva trepte, sire!

— Glasul domnului Fouquet? se miră d'Artagnan, care se afla lângă regina-mamă.

— Nici domnul d'Herblay nu poate fi departe – adăugă Filip.

Văzu însă ceea ce era departe de a se aştepta să vadă tocmai atât de aproape de el. Toate privirile se întoarseră spre uşa pe unde avea să intre domnul

Fouquet; dar nu el fu acela care intră. Un țipăt de groază porni din toate colțurile camerei, un strigăt dureros, scos de rege şi de cei de față.

Nu le e dat oamenilor, nici chiar celor sortiți să treacă prin întâmplările cele mai ciudate sau cele mai neobişnuite, să contemple un spectacol asemenea aceluia pe care-l oferea camera regală în clipa aceea. Storurile, trase pe jumătate, nu lăsau să pătrundă decât o lumină nesigură, strecurată printre perdelele mari de catifea, căptuşite cu mătase groasă. În această penumbră plăcută şi blândă, ochii se dilatau încetul cu încetul, şi fiecare dintre cei prezenți îi zărea pe ceilalți mai mult cu închipuirea decât cu văzul. Totuşi, cum se întâmplă de obicei în asemenea împrejurări, nici un amănunt nu trecea neobservat, şi orice nou obiect ce se înfățişa vederii apărea luminos ca şi cum ar fi fost învăluit de strălucirea soarelui.

Aşa se întâmplă şi cu Ludovic al XIV-lea, când se ivi, palid şi cu sprâncenele încruntate, sub draperia scării secrete. La spatele lui, Fouquet lăsa să i se vadă o față brăzdată de tristețe şi severitate.

Regina-mamă, care-l ținea de mână pe Filip, zărindu-l pe Ludovic al XIV-lea, scoase țipătul acela de care am vorbit, ca şi cum ar fi văzut o stafie. DOMNUL avu o mişcare de uluire şi întoarse capul, de la acela dintre cei doi regi pe care-l privea în față, către acela lângă care se afla. DOAMNA făcu un pas înainte, crezând că vede chipul cumnatului ei răsfrânt într-o oglindă. Iluzia era, de altfel, posibilă. Cei doi prinți, încremeniți şi unul şi altul, căci nu mai e nevoie să descriem îngrozitorul fior ce-l străbătu pe Filip, şi, tremurând amândoi, strângând fiecare câte un pumn încleştat, se măsurară din priviri şi-şi înfipseră ochii, ca nişte pumnale, unul în sufletul celuilalt. Muți, gâfâind, încovoiați, păreau gata să se arunce unul asupra altuia, ca doi vrăjmaşi de moarte.

Această asemănare nemaipomenită a fețelor, a

gesturilor, a trupurilor, totul, până chiar şi asemănarea costumelor, hotărâtă de întâmplare, căci Ludovic al XIV-lea trecuse pe la Luvru şi îmbrăcase un costum de catifea violetă, această desăvârşită potrivealã dintre cei doi prinți sfârşi prin a răvăşi inima Anei de Austria. Totuşi, ea nu ghicea încă adevărul. Sunt, în viață, nenorociri pe care nimeni nu vrea să le creadă; spun mai curând că sunt născociri, năluci ale închipuirii.

Ludovic nu se aşteptase la asemenea piedici. El credea că, de îndată ce se va ivi, va fi recunoscut. Soare viu, el nu îngăduia nici cea mai mică bănuială că ar avea pereche pe lume. El nu putea să admită ca vreo făclie să nu se preschimbe în beznă în clipa când apărea, strălucitoare, raza lui victorioasă. De aceea, zărindu-l pe Filip, fu mai cutremurat poate decât oricare altul din jurul său, şi tăcerea, neclintirea lui ținură loc de răgaz pentru reculegerea şi calmul ce precede cele mai violente izbucniri de mânie.

Cât despre Fouquet, cine ar putea zugrăvi groaza şi înmărmurirea lui, trezindu-se în fața acestei imagini vii a stăpânului său? Fouquet îşi spuse că Aramis avea dreptate, că acest nou venit era un rege tot atât de pur în spița sa ca şi celălalt şi că, a te codi să iei parte la o lovitură de stat cu atâta dibăcie înfăptuită de generalul iezuiților, însemna să fii un nebun în entuziasmul față de cineva, nevrednic să atingi vreodată cu mâna o operă politică. Şi apoi, Fouquet jertfea sângele lui Ludovic al XIII-lea, pentru alt sânge al lui Ludovic al XIII-lea; unei ambiții egoiste, îi jertfea o ambiție nobilă; dreptului de a păstra, îi sacrifica dreptul de a avea. Toată întinderea greşelii lui îi apăru deodată, la simpla vedere a noului pretendent.

Tot ceea ce se petrecea în spiritul lui Fouquet rămase o taină pentru cei de față. Avu cinci minute ca să-şi concentreze gândurile asupra acestui punct al

problemei sale de conştiinţă, cinci minute, adică cinci veacuri, în timpul cărora cei doi regi şi familia lor abia găsiră răgazul să-şi recapete răsuflarea, după o zguduire atât de puternică.

D'Artagnan, rezemat de perete, în faţa lui Fouquet, cu pumnul dus la frunte, cu privirea pironită, se întreba care putea fi rostul acestei întâmplări extraordinare. N-ar fi putut spune numaidecât de ce anume se îndoia; dar ştia, desigur, că avea dreptate să se îndoiască şi că în această întâlnire a celor doi Ludovici ai XIV-iea se afla toată greutatea care, în ultimele zile, făcuse ca purtarea lui Aramis să fie atât de suspectă pentru muşchetar.

Totuşi, aceste idei erau înfăşurate în văluri groase. Actorii acestei scene păreau că plutesc în ceaţa unui vis greu. Deodată, Ludovic al XIV-iea, mai nerăbdător şi mai obişnuit să comande, se repezi la una din ferestre şi ridică storul, sfâşiind perdeaua. Un val de lumină pătrunse în cameră, făcându-l pe Filip să se retragă în umbra alcovului. Ludovic prinse numaidecât această mişcare şi, adresându-se reginei, zise:

— Mamă, nu-ţi mai recunoşti fiul din pricină că nimeni aici nu şi-a recunoscut regele?

Ana de Austria tresări şi-şi ridică braţele spre cer, fără să poată rosti un singur cuvânt.

— Mamă – grăi Filip cu o voce potolită – nu-l mai recunoşti pe fiul tău?

De astă dată, Ludovic fu acela care se retrase câţiva paşi înapoi. Cât despre Ana de Austria, ea îşi pierdu echilibrul, lovită de remuşcări în cuget şi în suflet. Nimeni n-o sprijini, căci toţi erau împietriţi, şi căzu în fotoliul ei, scoţând un suspin slab.

Ludovic nu putu suporta acest spectacol şi acest afront. Se repezi la d'Artagnan, pe care începea să-l cuprindă ameţeala şi care se clătina lângă uşă, punctul său de sprijin.

— La mine, muşchetare! zise el. Priveşte-ne în faţă şi vezi care din amândoi, eu sau el, este mai palid?

Această chemare îl trezi pe d'Artagnan şi făcu să vibreze în inima lui coarda supunerii. Îşi scutură fruntea şi, fără să mai şovăie nici o clipă, se apropie de Filip, în umărul căruia îşi înfipse mâna, spunându-i:

— Domnule, eşti prizonierul meu!

Filip nu-şi ridică ochii la cer, nu se clinti din locul unde stătea ca înfipt în parchet, cu privirea îndreptată numai către rege, fratele său. Îl mustra, într-o sublimă tăcere, pentru toate suferinţele lui din trecut, pentru toate chinurile din viitor. Împotriva acestui grai al sufletului, regele simţi că nu mai are nici o putere; îşi lăsă ochii în jos, trăgând după el în grabă pe fratele şi pe cumnata lui, uitându-şi mama prăbuşită în nemişcare la trei paşi de fiul pe care-l lăsa a doua oară să fie osândit la moarte. Filip se apropie de Ana de Austria şi-i spuse cu un glas blând, străbătut de o nobilă îndurerare:

— Dacă n-aş fi fiul tău, te-aş blestema, mamă, că m-ai făcut atât de nenorocit!

D'Artagnan simţi un fior trecându-i prin măduva oaselor. Îl salută cu respect pe tânărul prinţ şi-i spuse pe jumătate aplecat în faţa lui:

— Iertaţi-mă, monseniore, eu nu sunt decât un soldat, şi i-am jurat credinţă celui care a ieşit acum din această cameră.

— Mulţumesc, domnule d'Artagnan. Dar ce s-a-ntâmplat cu domnul d'Herblay?

— Domnul d'Herblay e în siguranţă, monseniore – răspunse o voce la spatele lor – şi atâta vreme cât eu voi fi viu sau liber, nimeni nu va face să i se clatine un singur fir de păr din cap!

— Domnul Fouquet! exclamă prinţul surâzând cu tristeţe.

— Iertați-mă, monseniore – zise Fouquet îngenunchind – dar cel care a ieşit acum de aici era oaspetele meu.

— Iată – murmură Filip cu un suspin – adevărați prieteni şi adevărate inimi! Ele mă fac să-mi pară rău după lumea aceasta. Haide, domnule d'Artagnan, te urmez.

În clipa când căpitanul de muşchetari se pregătea să iasă, Colbert apăru pe uşă, îi înmână lui d'Artagnan un ordin al regelui şi se retrase. D'Artagnan citi ordinul şi strânse cu mânie hârtia în pumn.

— Ce este? întrebă prințul.

— Citiți, monseniore – răspunse muşchetarul.

Filip citi aceste cuvinte scrise la repezeală de mâna lui Ludovic al XIV-lea:

Domnul d'Artagnan îl va duce pe prizonier în insulele Sfânta Margareta. El îi va acoperi fața cu o mască de fier, pe care prizonierul nu va avea voie s-o scoată, sub pedeapsa cu moartea.

— E drept – zise Filip cu resemnare. Sunt gata.

— Aramis avea dreptate – îi spuse Fouquet, încet, muşchetarului. Şi acesta e rege tot atât cât celălalt.

— Mai mult chiar! răspunse d'Artagnan. Nu-i lipsesc însă decât doi oameni: eu şi dumneata.

XXVIII

ÎN CARE PORTHOS CREDE CĂ ALEARGĂ DUPĂ UN DUCAT

Aramis şi Porthos, bucurându-se de timpul pe care li-l acordase Fouquet, făceau, prin goana lor, cinste cavaleriei franceze.

Porthos nu înțelegea prea bine pentru ce fel de misiune era silit să se aştearnă la o asemenea alergătură; dar văzându-l pe Aramis cum împintena calul cu mânie, el, Porthos, îl împintena pe al său cu furie. Puseră astfel, în curând, douăsprezece leghe între ei şi Vaux; apoi trebuiră să schimbe caii şi să întocmească un fel de serviciu de poştă. În timpul unui popas, Porthos îndrăzni să-l întrebe pe Aramis încotro se îndreaptă.

— Sst! răspunse acesta. Află doar atât, că bogăția noastră atârnă de iuțeala noastră.

Şi ca şi cum Porthos ar fi fost muşchetarul din 1626, fără o para chioară în buzunar, o zbughi la drum. Cuvântul acesta magic, bogăție, sună totdeauna plin în urechea omenească. El vrea să spună *destul* pentru cei care n-au nimic, şi *mai mult* pentru cei care au destul.

— Voi fi făcut duce – zise Porthos cu glas tare.

Vorbea cu el însuşi.

— Tot ce se poate – răspunse Aramis, rămas în urma lui Porthos, surâzând în felul său caracteristic.

În tot acest timp, capul lui Aramis era numai flăcări; eforturile trupului nu izbutiseră încă să le înăbuşe pe cele ale spiritului. Tot ce se poate închipui ca mânie năvalnică, muşcături de durere ascuțită, amenințări cu moartea clocotea, se învârtejea şi mugea în mintea prelatului învins. Fizionomia lui dezvăluia urmele vădite ale luptei crâncene dinlăuntrul său. Liber, pe drumul cel mare, de a nu-şi mai pune lacăt la gură, Aramis înjura cu năduf la orice poticnire a calului, la orice piedică din cale. Palid, uneori năpădit de o sudoare fierbinte, alteori cu

fruntea rece şi uscată, bătea cu furie caii şi le însângera coastele.

Porthos gemea văzând acestea, el al cărui cusur de frunte nu era înduioşarea.

Goniră astfel opt ceasuri întregi şi ajunseră la Orléans. Erau ceasurile patru după-amiază. Aramis, răscolindu-şi amintirile, îşi spuse că nimic n-ar putea demonstra că ar mai fi cu putință să fie ajunşi din urmă. Ar însemna ca o trupă în stare să-l prindă pe Porthos şi pe el să fie cu totul năzdrăvană şi să găsească peste tot cei mai buni cai, ca să facă patruzeci de leghe în opt ceasuri. Oricum, presupunând că ar fi urmăriți, ceea ce nu era sigur, fugarii aveau cinci ceasuri mai mult înaintea urmăritorilor. Aramis se gândi că dacă ar sta să se odihnească n-ar fi o nesocotință, dar că a-şi urma drumul ar fi şi mai bine. Într-adevăr, douăzeci de leghe în plus, străbătute cu aceeaşi iuțeală, încă douăzeci de leghe înghițite, şi nimeni, nici chiar d'Artagnan, n-ar mai pune mâna pe duşmanii regelui.

Aramis îi stârni deci lui Porthos o mare mâhnire, spunându-i să încalece din nou. Goniră până la ceasurile şapte seara; nu mai aveau de făcut decât o poştă ca să ajungă la Blois. Aici însă, o întâmplare drăcească îl făcu pe Aramis să intre la gânduri. La acea poştă nu se găsea nici un cal.

Prelatul se întrebă prin ce uneltire a iadului izbutiseră duşmanii lui să-i smulgă mijlocul de a merge mai departe, el care nu recunoştea întâmplarea drept o zeitate, el care găsea o cauza oricărui efect. Era mai degrabă înclinat să creadă că refuzul stăpânului poştei de a-i da cai, la un ceas ca ăsta, într-un ținut ca ăsta, era urmarea unui ordin pornit tocmai de sus, ordin ce spunea ca acest zămislitor de maiestăți să fie arestat, fără nici o vorbă, în fuga lui. Dar, în momentul când era gata să-şi dea drumul furiei, pentru a avea fie un cal, fie o lămurire, un gând

îi trecu prin cap. Îşi aduse aminte că Athos locuia prin împrejurimi.

— Nu plec mai departe – spuse el – şi nu voi străbate o poştă întreagă. Dă-mi doi cai pentru a-i face o vizită unuia din prietenii mei, senior care locuieşte prin apropiere.

— Ce senior? întrebă stăpânul poştei.

— Domnul conte de La Fère.

— O – răspunse omul, descoperindu-se cu respect – un vrednic senior, da! Însă, oricât de mare mi-ar fi dorința de a-i face pe plac, nu vă pot da doi cai, toți cei din poşta mea au fost reținuți de domnul duce de Beaufort.

— Ah! făcu Aramis dezamăgit.

— Tot ce pot face – adăugă stăpânul poştei – este, dacă vreți, să vă urcați într-o cărucioară pe care o am aici; voi înhăma la ea o iapă bătrână şi oarbă, dar bună încă de picioare, care vă va duce la domnul conte de La Fère.

— Asta face un ludovic – zise Aramis.

— Nu, domnule, asta nu face decât un scud; este prețul pe care mi-l plăteşte domnul Grimaud, intendentul contelui, de câte ori se slujeşte de cărucioara mea, şi n-aş vrea ca domnul conte să mă mustre că i-am luat mai mult unui prieten al său.

— Să fie cum zici dumneata – răspunse Aramis – şi mai ales aşa cum îi face plăcere contelui de La Fère, pe care nici eu nu vreau să-l supăr cu ceva. Vei primi scudul ce ți se cuvine; totuşi, cred că am dreptul să-ți mai dau un ludovic pe deasupra, pentru ideea dumitale.

— Fără îndoială! rosti bucuros stăpânul poştei.

Şi înhămă el însuşi iapa cea bătrână la cotiga ce scârțâia din toate încheieturile.

În acest timp, Porthos merita să fie observat. Credea că descoperise secretul şi nu-şi mai găsea astâmpăr de nerăbdare; mai întâi, fiindcă vizita la

Athos îi era deosebit de plăcută; în al doilea rând, fiindcă spera să găsească acolo un pat şi o masă îmbelşugată.

Stăpânul poştei, după ce înhămă iapa, îi spuse unei slugi să-i ducă pe străini până la domeniul La Fère.

Porthos se aşeză în fundul căruţei, cu Aramis, şi-i şopti acestuia la ureche:

— Am înţeles totul.

— Ah, ah! răspunse Aramis. Şi ce-ai înţeles, dragul meu?

— Mergem, din partea regelui, să-i facem vreo propunere mare lui Athos.

— Hm! făcu Aramis.

— Nu-mi spune nimic – adăugă bunul Porthos, căutând să se ţină bine din pricina zdruncinăturilor – nu-mi spune nimic, am să ghicesc singur.

— Prea bine, prea bine, prietene, ghiceşte.

Ajunseră la Athos către ceasurile nouă seara, pe o lună minunată. Această lumină feerică îl bucura nespus de mult pe Porthos; în schimb pe Aramis îl stânjenea aproape tot atât de mult. Îi şi mărturisi ceva în această privinţă lui Porthos, care-i răspunse:

— Bine, am ghicit. Misiunea e secretă.

Acestea fură ultimele lui cuvinte în căruţă. Căci argatul care-i însoţea îi întrerupse, spunând:

— Domniile voastre au ajuns.

Porthos şi prietenul lui coborâră în faţa porţii micului castel. Şi aici îi vom regăsi şi noi pe Athos şi pe Bragelonne, dispăruţi amândoi după descoperirea necredinţei domnişoarei de La Vallière.

Dacă există vreo vorbă plină de adevăr, e aceasta: marile dureri închid în ele însele germenul consolării lor. Într-adevăr, dureroasa rană din sufletul lui Raoul îl apropiase de tatăl său, şi numai Dumnezeu ştie în ce măsură îl puteau mângâia pe tânăr cuvintele pornite din gura şi din inima generoasă a lui Athos.

Rana era departe de a se vindeca; însă Athos, tot vorbind mereu cu fiul său, încercând să-i insufle tânărului ceva din propria lui experiență, sfârşise prin a-l face să înțeleagă că această durere a primei decepții în dragoste este necesară oricărei vieți omeneşti şi că nimeni n-a iubit vreodată fără să o cunoască.

Raoul îl asculta adesea, dar nu se lăsa convins. Căci nimic nu poate înlocui, în inima unui îndrăgostit, amintirea şi gândul la făptura iubită. Raoul îi răspundea atunci părintelui său:

— Domnule, tot ceea ce-mi spui e adevărat; cred că nimeni n-a cunoscut ca dumneata durerile inimii; dar dumneata eşti un om prea mare prin înțelepciune, prea încercat de nenorociri, pentru a nu îngădui slăbiciunea unui soldat care suferă pentru întâia oară. Plătesc un tribut pe care nu-l voi plăti de două ori; dă-mi voie deci să mă cufund în durerea mea, să mă înec în ea până la a uita de mine însumi, până la a-mi pierde judecata.

— Raoul! Raoul!

— Crede-mă, domnule, niciodată nu mă voi putea obişnui cu gândul că Louise, cea mai castă şi cea mai nevinovată dintre femei, a putut să-l înşele într-un chip atât de josnic pe un bărbat atât de cinstit şi atât de credincios ca mine; niciodată nu mă voi putea hotărî să văd această ființă bună şi blândă schimbându-se într-o femeie vicleană şi desfrânată. Louise decăzută! Louise nemernică! Ah, domnule, asta e mult mai crud pentru mine, decât gândul că Raoul e părăsit, că Raoul e nenorocit.

Athos folosea atunci leacul eroic. El o apăra pe Louise împotriva lui Raoul şi explica trădarea ei prin dragostea ei.

— O femeie care ar cădea în brațele regelui fiindcă e rege – spunea Athos – ar merita să fie socotită nemernică; dar Louise îl iubeşte pe Ludovic.

Tineri amândoi, el şi-a uitat rangul, că şi-a uitat jurămintele. Dragostei i se iartă totul, Raoul. Cei doi tineri se iubesc cu sinceritate.

Şi, după ce dădea această lovitură de pumnal, Athos, suspinând, vedea cum Raoul se cutremură din pricina rănii sale, înfundându-se în adâncul pădurii sau refugiindu-se în camera lui, de unde, peste un ceas, reapărea palid, tremurând, dar învins. Atunci, apropiindu-se de Athos cu un zâmbet pe buze, îi săruta mâna, aşa cum câinele care a fost bătut se gudură pe lângă stăpân, ca să-şi ceară iertare. Raoul n-asculta decât de slăbiciunea lui, nu-şi mărturisea decât durerea lui.

Aşa trecură zilele ce urmară după scena aceea când Athos zdruncinase atât de tare orgoliul neînfrânt al regelui. Niciodată, vorbind cu fiul său, el nu pomenise de această scenă; niciodată nu adusese vorba despre purtarea lui energică, ce l-ar fi mângâiat poate pe tânăr, arătându-i că rivalul său a fost îngenuncheat. Athos nu voia însă ca îndrăgostitul jignit să uite respectul pe care-l datora regelui. Iar când Bragelonne, aprins, furios, încruntat, vorbea cu dispreț despre cuvintele regale, despre credința îndoielnică pe care anumiți nebuni o pun în făgăduielile pornite de la tron, când, străbătând două veacuri cu iuțeala unei păsări ce zboară peste o strâmtoare pentru a trece de la o lume la alta, Raoul prevestea vremea când regii vor apărea mai mărunți decât oamenii de rând, Athos îi spunea cu glasul lui senin şi convingător:

— Ai dreptate, Raoul; tot ceea ce spui tu se va întâmpla: regii îşi vor pierde prestigiul, aşa cum îşi pierd strălucirea stelele care şi-au trecut timpul. Dar până atunci, Raoul, noi nu vom mai fi; şi ține minte ce-ți spun: toți pe lumea aceasta, bărbați, femei şi regi, trebuie să trăiască în prezent; în viitor nu putem trăi decât pentru Dumnezeu.

Iată ce discutau, ca de fiecare dată, Athos şi Raoul, plimbându-se pe lunga alee de tei a parcului, când se auzi sunând clopoţelul a cărei menire era să-l anunţe pe conte fie ca sosise ora mesei, fie că avea de primit o vizită. Numaidecât, şi fără să dea vreo însemnătate acestui lucru, se întoarse din drum împreună cu fiul său, şi, la capătul aleii, se pomeniră amândoi faţă în faţă cu Porthos şi Aramis.

XXIX
DESPĂRŢIREA CEA DIN URMĂ

Raoul scoase un strigăt de bucurie şi-l strânse cu multă căldură în braţe pe Porthos. Aramis şi Athos se îmbrăţişară ca doi bătrâni. Această îmbrăţişare însăşi era ca o întrebare adresată lui Aramis, care spuse numaidecât:

— Prietene, nu vom rămâne mult timp la voi.

— Ah! făcu contele.

— Vom sta numai atât – adăugă Porthos – cât să vă povestesc bucuria mea.

— Ah! făcu Raoul.

Athos îl privi în tăcere pe Aramis, a cărui înfăţişare posomorâtă i se părea destul de puţin potrivită cu veştile bune despre care vorbea Porthos.

— Ce bucurie ţi s-a întâmplat? îl întrebă Raoul zâmbind.

— Regele mă face duce – îi răspunse cu un aer misterios bunul Porthos, aplecându-se la urechea tânărului – duce cu brevet!

Dar şoaptele lui Porthos erau totdeauna aşa de tari, încât puteau fi auzite de toată lumea; murmurele lui aveau diapazonul unui răcnet în toată regula. Athos îl auzi şi scoase o exclamaţie ce-l făcu pe Aramis să tresară. Acesta îl luă de braţ pe Athos şi,

după ce-i ceru lui Porthos îngăduința să-l lase să vorbească puțin la o parte cu gazda, îi spuse contelui:

— Dragul meu Athos, sunt zdrobit de durere.

— De durere? exclamă contele. Ah, dragă prietene!

— Iată, în două cuvinte: am urzit o conspirație împotriva regelui; această conspirație a dat greş, şi în momentul de față sunt urmărit, fără îndoială.

— Eşti urmărit!... O conspirație!... Ei, prietene, ce tot spui?

— Un trist adevăr. Sunt un om pierdut.

— Dar Porthos... Titlul lui de duce... Asta ce mai e?

— Iată ceea ce mă doare mai mult; iată ceea ce mă apasă mai tare. Crezând într-o reuşită sigură, l-am târât în conspirația mea şi pe Porthos. El a contribuit la ea cu toate puterile, aşa cum ştii că face totdeauna, fără să ştie nimic, şi iată-l azi compromis ca şi mine, pierdut ca şi mine.

— Dumnezeule!

Şi Athos se uită la Porthos, care le zâmbea fericit.

— Trebuie să-ți spun totul. Ascultă-mă – continuă Aramis.

Şi-i povesti toată întâmplarea pe care o cunoaştem. Athos îşi simți de câteva ori, în timpul povestirii, fruntea năpădită de sudoare.

— Ideea era mare – zise el – dar era şi o mare greşeală.

— Pentru care iată-mă pedepsit, Athos.

— De aceea îți voi mărturisi gândul meu întreg.

— Spune.

— E o crimă.

— De neiertat, ştiu. Lezmajestate!

— Porthos! Bietul Porthos!

— Cine ştia? Izbânda, ți-am spus, era ca sigură.

— Domnul Fouquet e un om cinstit.

— Iar eu sunt un prost, judecându-l atât de

greşit – adăugă Aramis. Oh, înțelepciunea omenească! Oh, piatră de moară care macină o lume şi care, într-o zi, e oprită de un fir de nisip ce cade, nu se ştie de unde, între dinții ei!

— Spune, mai bine, de un diamant, Aramis. În sfârşit, răul s-a întâmplat. Ce-ai de gând să faci acum?

— Îl iau cu mine pe Porthos. Niciodată regele nu va voi să creadă că acest vrednic om a făcut totul fără să ştie despre ce era vorba; niciodată nu va voi să creadă că Porthos socotea că-l slujeşte pe rege făcând ceea ce-a făcut. Va plăti cu capul greşeala mea. Şi nu vreau asta.

— Şi unde ai de gând să-l duci?

— La Belle-Isle, mai întâi. E un refugiu unde suntem la adăpost. Apoi, acolo am marea şi o corabie, ca să trecem, fie în Anglia, unde am multe legături...

— Tu, în Anglia?

— Da. Sau în Spania, unde am şi mai multe...

— Exilându-l pe Porthos, îl ruinezi, căci regele îi va confisca averea.

— Am prevăzut totul. Odată ajuns în Spania, voi şti să mă împac cu Ludovic al XIV-lea şi să-i cer iertare pentru Porthos.

— Te bucuri de mare trecere, după câte văd, Aramis! zise Athos cu un aer discret.

— De mare trecere, şi asta pentru binele prietenilor mei, amice Athos.

Aceste cuvinte fură însoțite de o sinceră strângere de mână.

— Mulțumesc – răspunse contele.

— Şi, fiindcă am ajuns aici – reluă Aramis – să recunoaştem că şi tu eşti un nemulțumit; şi tu, şi Raoul îl duşmăniți pe rege. Faceți ca noi. Veniți la Belle-Isle. Pe urmă, vom vedea... Îți garantez, pe onoarea mea, că, într-o lună, războiul va fi declarat între Franța şi Spania, în numele acestui fiu al lui

Ludovic al XIII-lea, care e un infante şi el, şi pe care Franța îl tratează neomeneşte. Or, cum Ludovic al XIV-lea nu va primi un război făcut din acest motiv, îți garantez o învoială al cărei rezultat va fi titlul de grande spaniol pentru Porthos şi pentru mine, şi un ducat în Franța pentru tine, care eşti deja grande de Spania. Primeşti?

— Nu; eu prefer să-mi păstrez libertatea de a-l putea mustra pe rege; e o mândrie firească a neamului meu de a se socoti mai presus de orice neam regesc. Făcând ceea ce-mi propui tu, aş rămâne îndatorat regelui; aş câştiga, de bună seamă, pe acest pământ, dar aş pierde în conştiința mea. Îți mulțumesc.

— Atunci, dă-mi două lucruri, Athos: iertarea ta...

— Oh, ți-o dau, fireşte, dacă ai vrut să-l răzbuni, într-adevăr, pe cel slab şi asuprit, împotriva asupritorului.

— Asta mi-e de-ajuns – răspunse Aramis cu o împurpurare a feței ce se pierdu în noapte. Iar acum, dă-mi doi dintre cei mai buni cai ai tăi, ca să ajungem la a doua poştă, întrucât la prima de aici am fost refuzat, sub pretextul unei călătorii pe care domnul de Beaufort o face prin acest ținut.

— Vei avea cei doi cai mai buni ai mei, Aramis. Şi te rog să ai grijă de Porthos.

— Oh, în privința asta fii fără teamă. Încă o întrebare: socoți că fac bine ceea ce fac cu el?

— Fapta fiind săvârşită, da; căci regele nu-l va ierta, şi apoi tu ai totdeauna, orice s-ar zice, un sprijin în domnul Fouquet, care nu te va părăsi, fiind şi el foarte compromis, cu toată purtarea lui eroică.

— Ai dreptate. Iată pentru ce, în loc să pornesc numaidecât pe mare, ceea ce ar arăta că mi-e frică şi că-mi recunosc vina, rămân pe pământ francez. Dar Belle-Isle va fi pentru mine pământul pe care-l voi

vrea: englez, spaniol sau roman; totul atârnă de pavilionul pe care-l voi ridica.

— Cum asta?

— Pentru că eu am fortificat Belle-Isle, şi nimeni nu va cuceri Belle-Isle, dacă eu o voi apăra. Şi apoi, cum singur ai spus adineauri, domnul Fouquet e amestecat şi el. Nimeni nu va ataca Belle-Isle fără semnătura domnului Fouquet.

— Aşa e. Totuşi, fii cu băgare de seamă. Regele e şiret şi e puternic.

Aramis surâse.

— Te rog să ai grijă de Porthos – repetă contele cu un fel de stăruinţă seacă.

— Ceea ce voi deveni eu, conte – răspunse Aramis pe acelaşi ton – va deveni şi fratele nostru Porthos.

Athos se înclină, strângând mâna lui Aramis, şi se duse să-l îmbrăţişeze cu căldură pe Porthos.

— Sunt făcut ca să fiu fericit, nu-i aşa? murmură acesta într-al nouălea cer, înfăşurându-se în mantia lui.

— Vino, scumpule – zise Aramis.

Raoul ieşise înainte, pentru a pune să fie înşeuaţi cei doi cai.

Grupul se despărţi în două. Athos privea cum cei doi prieteni ai lui se pregăteau de plecare; ceva ca o ceaţă îi învălui ochii şi-i apăsă inima. "Ciudat! gândi el. De unde îmi vine îndemnul acesta de a-l îmbrăţişa pe Porthos încă o dată?"

În aceeaşi clipă, Porthos se întoarse şi se apropie de vechiul său prieten cu braţele deschise. Această ultimă îmbrăţişare fu foarte însufleţită, ca atunci, în anii tinereţii, ca pe vremea când inima era caldă şi viaţa fericită. Pe urmă Porthos încălecă. Aramis se întoarse şi el pentru a-şi mai trece o dată braţul în jurul gâtului lui Athos. Acesta îi urmări în lungul drumului, privind cum se topeau în noapte cu

mantiile lor albe. Ca două năluci, ei creşteau parcă depărtându-se de pământ, dar nu se pierdură nici în ceață, nici în coborâturile drumului: la orizont, părură amândoi a-şi lua avânt şi a se ridica încet, în sus, pierzându-se în nori. Atunci Athos, cu inima strânsă, porni spre casă, spunându-i lui Bragelonne:

— Raoul, nu ştiu ce glas îmi şopteşte că i-am văzut pe aceşti doi oameni pentru ultima oară.

— Nu mă miră, domnule, că te-ai gândit la asta – răspunse tânărul – deoarece şi eu am acelaşi simțământ, şi eu simt că nu-i vom mai vedea niciodată pe domnii du Vallon şi d'Herblay.

— Oh – adăugă contele – tu îmi vorbeşti astfel fiindcă eşti întristat de altceva şi vezi totul în negru; dar tu eşti tânăr; şi dacă se va întâmpla să nu-i mai vezi pe aceşti doi vechi prieteni, înseamnă că nu vor mai fi pe această lume, unde tu ai de trăit încă mulți ani. Pe când eu...

Raoul clătină uşor din cap şi se sprijini de umărul contelui, fără ca nici unul, nici celălalt să mai poată spune vreun cuvânt, deşi inimile le erau învolburate.

Deodată, un tropot de cai şi un zvon de glasuri ce se auzeau la cotitura drumului dinspre Blois îi făcură să-şi întoarcă atenția în partea aceea. Purtători de facle, călări, îşi mişcau voioşi torțele pe sub ramurile copacilor de pe marginea drumului, uitându-se din timp în timp înapoi, pentru a nu se depărta prea mult de călăreții care veneau în urma lor. Faclele, zgomotul, praful stârnit de vreo doisprezece cai gătiți ca de zile mari făceau un contrast ciudat, în mijlocul nopții, cu dispariția mută şi funebră a celor două umbre ale lui Porthos şi Aramis.

Athos se îndreptă spre casă. Dar n-apucă să ajungă până la uşă, că poarta cea mare de fier păru cuprinsă de flăcări: toate faclele acelea se opriră să lumineze drumul. Un glas strigă: "Domnul duce de

Beaufort!" Şi Athos porni repede spre poarta cea mare de la intrare.

Ducele descălecase de pe cal şi căuta cu ochii în jurul lui.

— Sunt aici, monseniore! strigă Athos.

— Ei, bună seara, dragă conte – răspunse prinţul cu acea sinceră cordialitate ce cucerea toate inimile. E prea târziu pentru un prieten?

— Ah, prinţe, intraţi! răspunse contele.

Athos şi domnul de Beaufort, sprijinit de braţul contelui, intrară în casă, urmaţi de Raoul, care păşea cu modestie şi respect laolaltă cu ofiţerii prinţului, printre care avea mulţi prieteni.

XXX
DOMNUL DE BEAUFORT

Prinţul întoarse faţa în clipa când Raoul, ca să-l lase singur cu Athos, închidea uşa şi se pregătea să treacă împreună cu ofiţerii într-o sală vecină.

— Acesta e tânărul pe care-l laudă atât de des domnul de Condé? întrebă domnul de Beaufort.

— Da, el, monseniore.

— E un soldat! Spune-i să stea, conte.

— Rămâi, Raoul, dacă monseniorul vrea – zise Athos.

— Iată-l mare şi frumos, pe cinstea mea! adăugă ducele. Mi-l vei da, domnule, dacă ţi-l voi cere?

— Ce înţelegeţi prin asta, monseniore? întrebă Athos.

— Ei da, am venit aici să-mi iau rămas bun de la dumneata.

— Rămas bun, monseniore?

— Într-adevăr. N-ai aflat ce voi deveni?

— Dar ceea ce aţi fost totdeauna, monseniore: un

prinț curajos şi un excelent gentilom.

— Voi deveni un prinț al Africii, un gentilom beduin. Regele mă trimite să fac cuceriri la arabi.

— Ce-mi aud urechile, monseniore?

— E ciudat, nu-i aşa? Eu, parizianul până în măduva oaselor, eu care am domnit asupra mahalalelor şi care eram numit regele Halelor, s-ajung din piața Maubert la minaretele din Djidgelli; să mă fac, din frondeur, aventurier!

— Oh, monseniore, dacă nu mi-ați spune chiar dumneavoastră asta...

— N-ar fi de crezut, nu-i aşa? Crede-mă, totuşi, şi să ne luăm rămas bun. Iată ce înseamnă să reintri în favoare!

— În favoare?

— Da. Zâmbeşti? Ah, dragă conte, dar ştii pentru ce am primit? Ştii?

— Pentru că alteța voastră iubeşte gloria înainte de toate.

— Oh, nu! Nu e nici o glorie, vezi dumneata, să te duci să tragi cu muscheta în oamenii aceia. Gloria, eu n-o privesc aşa, şi e cu putință ca acolo să găsesc altceva... Dar am vrut şi vreau – mă înțelegi, dragă conte? – ca viața mea să aibă şi această ultimă fațetă, după toate ciudatele oglindiri în care m-am văzut timp de cincizeci de ani. Căci, oricum, vei recunoaşte, e destul de ciudat să te fi născut fiu de rege, să fi luat parte la războaie. Împotriva regilor, să te fi numărat printre mărimile acestui veac, să-ți fi ținut cu cinste rangul, să te fi simțit un Henric al IV-lea, să fi fost mare amiral al Franței, şi să te duci să fii ucis la Djidgelli, printre toți acei turci, sarazini şi mauri.

— Monseniore, văd că stăruiți prea mult asupra acestui subiect – zise Athos tulburat. Cum se poate să presupuneți că o soartă atât de strălucită se va stinge în acest chip mizerabil?

— Crezi oare, om drept şi cinstit, că dacă mă duc

în Africa pentru un scop atât de caraghios, nu voi reuşi să-mi ating ținta fără să mă fac de râs? Crezi că nu voi face să se vorbească despre mine? Crezi că pentru a face să se vorbească despre mine, astăzi, când există domnul prinț de Condé, domnul de Turenne şi atâția alții, contemporani de-ai mei, eu, amiral al Franței, nepotul lui Henric al IV-lea, eu, regele Parisului, mai am altceva de făcut decât să fiu ucis? La naiba! Se va vorbi despre mine, îți spun; voi fi ucis, în ciuda tuturora. Dacă nu acolo, în altă parte.

— Lăsați, monseniore – răspunse Athos – ați început să exagerați; şi dumneavoastră n-ați exagerat niciodată decât în vitejie!

— Haide, dragă prietene! Mulțumesc de aşa vitejie: să te-arunci în brațele scorbutului ori ale dizenteriei, să te laşi în gura lăcustelor sau să devii ținta săgeților otrăvite, ca bunicul meu, Ludovic cel Sfânt! Ştii că blestemații aceia mai au încă săgeți otrăvite? Şi pe urmă dumneata mă cunoşti, îmi place să cred, de multă vreme, şi ştii că atunci când vreau ceva, apoi vreau!

— Ați vrut să ieşiți de la Vincennes, monseniore.

— Oh, dumneata m-ai ajutat mult atunci. Dar, că veni vorba, mă întorc şi mă sucesc în toate părțile, fără să-l mai văd pe vechiul meu prieten, domnul Vaugrimaud! Ce face el?

— Domnul Vaugrimaud a rămas aceeaşi foarte respectuoasă slugă a alteței voastre – zise Athos zâmbind.

— Am aici o sută de pistoli, pentru el, ca moştenire. Căci mi-am făcut testamentul, conte.

— Ah, monseniore! monseniore!

— Şi-nțelegi, dacă s-ar vedea că Grimaud e trecut în testamentul meu...

Ducele prinse a râde. Apoi, adresându-se lui Raoul, care de la începutul acestei convorbiri căzute într-o visare adâncă, îi spuse:

— Tinere, ştiu aici un anumit vin de Vouvray, şi cred că...

Raoul ieşi repede, pentru a spune să fie servit ducele. În acest timp, domnul de Beaufort apucă mâna lui Athos.

— Ce-ai de gând să faci? îl întrebă el.

— Nimic, cel puțin deocamdată, monseniore.

— Ah. da, ştiu; de când cu pasiunea regelui pentru... La Vallière.

— Da, monseniore.

— Aşadar, e adevărat ce se spune?... Am cunoscut-o şi eu, cred, pe această mică Vallière. Nu e prea frumoasă, aşa mi se pare...

— Nu e, monseniore – confirmă Athos.

— Ştii de cine-mi aminteşte ea?

— Îi aminteşte de cineva alteței voastre?

— Îmi aminteşte de o fetişcană destul de drăguță, a cărei mamă locuia prin apropiere de Hale.

— Ah, da! făcu Athos, zâmbind uşor.

— Frumoase timpuri! adăugă domnul de Beaufort. Da, Vallière îmi aminteşte de fetişcana aceea.

— Care a avut un copil, nu-i aşa?

— Cred că da – răspunse ducele cu nevinovăție şi cu un aer de nepăsătoare uitare, al cărui ton şi a cărui nuanță ar fi greu de descris. Şi iată-l pe bietul Raoul, care e fiul dumitale, da?

— E fiul meu, da, monseniore.

— Iată-l pe bietul băiat dat la o parte de rege. Şi-i supărat?

— Mai mult decât atât, monseniore, s-a retras de la curte.

— Şi vrei să-l laşi să lâncezească aici? E o greşeală. Ştii ce, dă-mi-l mie!

— Vreau să-l păstrez lângă mine, monseniore. Nu-l mai am decât pe el pe lume, şi atâta vreme cât va vrea să rămână...

— Bine, bine – răspunse ducele. Totuşi, eu ţi l-aş fi vindecat repede. Te încredinţez că e făcut dintr-un aluat din care se nasc mareşalii Franţei, şi am văzut mai mult decât unul formaţi dintr-o asemenea stofă.

— Se poate, monseniore, dar mareşalii Franţei sunt făcuţi de rege, iar Raoul nu va primi niciodată nimic ce vine de la rege.

Raoul întrerupse această discuţie prin reîntoarcerea sa. Venea înaintea lui Grimaud, ale cărui mâini, stăpâne încă pe ele, duceau tava pe care se afla un pahar şi o sticlă cu vinul preferat al domnului duce. Văzându-l pe vechiul său protejat, ducele scoase o exclamaţie de bucurie.

— Grimaud! Bună seara, Grimaud – zise el. Cum merge?

Servitorul se înclină adânc, tot atât de fericit ca şi nobilul său interlocutor.

— Doi prieteni! adăugă ducele, scuturând cu un gest puternic umărul cinstitului Grimaud.

Altă plecăciune, mai adâncă şi mai fericită încă decât cea dintâi, din partea lui Grimaud.

— Ce văd aici, conte? Un singur pahar?

— Nu beau cu alteţa voastră decât dacă alteţa voastră mă poftеşte – zise Athos cu o nobilă umilinţă.

— La dracu! Bine ai făcut că ai cerut numai un pahar, vom bea amândoi din el, ca doi fraţi de arme. Dumneata mai întâi, conte.

— Vă rog să-mi faceţi plăcerea deplină – zise Athos, întinzând paharul ducelui.

— Eşti un prieten încântător – răspunse ducele de Beaufort, care bău şi-i trecu apoi pocalul de aur amfitrionului său. Dar asta nu e totul – adăugă el. Mi-e sete încă, şi vreau să-i fac onoare flăcăului acesta, care stă aci în picioare. Eu aduc noroc, viconte – îi spuse el lui Raoul. Doreşte-ţi ceva în clipa când vei bea din paharul meu, şi să mă lovească ciuma dacă ceea ce-ai dorit nu se va împlini!

Îi întinse pocalul lui Raoul, care-şi muie buzele în el din rugă, spunând tot atât de repede:

— Mi-am pus ceva în gând, monseniore.

În ochi îi strălucea o flacără sumbră, iar sângele i se urcase în obraji; Athos se îngrozi văzându-i numai surâsul acela straniu.

— Şi ce ți-ai pus în gând? întrebă ducele, lăsându-se în fotoliu, în timp ce cu o mână îi dădea lui Grimaud sticla şi o pungă cu bani.

— Monseniore, îmi făgăduiți că-mi veți da ceea ce mi-am pus în gând?

— La naiba, am spus-o doar!

— Mi-am pus în gând, domnule duce, să merg cu dumneavoastră la Djidgelli.

Athos păli şi nu izbuti să-şi ascundă tulburarea. Ducele îşi privi prietenul ca şi cum ar fi căutat să-l ajute a se apăra împotriva acestei lovituri neprevăzute.

— Asta e greu, scumpul meu viconte, foarte greu – zise el cu glas coborât.

— Iertați-mă, monseniore, am fost indiscret – reluă Raoul pe un ton ferm – dar, întrucât m-ați îndemnat să doresc...

— Să doreşti să mă părăseşti pe mine – îl întrerupse Athos.

— Oh, domnule... cum poți crede asta?

— Ei bine, la naiba! strigă ducele. Tânărul viconte are dreptate. Ce să facă el aici? Va putrezi de mâhnire.

Raoul se înroşi; prințul, înfierbântat, continuă:

— Războiul e o distrugere: în el câştigi totul, în el nu pierzi decât un lucru, viața; şi-atunci, cu-atât mai rău!

— Adică pierzi amintirile – rosti Raoul cu însuflețire – şi-atunci cu-atât mai bine!

Se căi că vorbise cu atâta aprindere, văzându-l pe Athos ridicându-se şi ducându-se să deschidă

fereastra. Acest gest ascundea, fără îndoială, o mare frământare. Raoul se apropie numaidecât de conte. Dar Athos îşi înăbuşise regretul, căci reapăru în bătaia luminilor cu chipul său senin şi liniştit.

— Ei bine – zise ducele – să vedem, pleacă sau nu pleacă? Dacă pleacă, va fi aghiotantul meu, conte; fiul meu.

— Monseniore! rosti Raoul, îndoindu-şi un genunchi.

— Monseniore – rosti contele, apucând mâna ducelui – Raoul va face aşa cum va voi.

— Oh, nu, domnule, aşa cum vei voi dumneata! întrerupse tânărul.

— Ei drace! strigă prinţul la rândul său. Nu va fi nici după cum vrea contele, nici după cum vrea vicontele, ci după cum vreau eu. Îl iau cu mine. Marina e un viitor strălucit, prietene.

Raoul zâmbi cu şi mai multă tristeţe, încât, de data aceasta, Athos îşi simţi inima copleşită şi-i răspunse doar cu o privire dojenitoare. Raoul înţelese totul; se potoli şi căută să se stăpânească, astfel că nici un cuvânt nu-i mai scăpă de pe buze.

Ducele se ridică, văzând ora înaintată, şi zise foarte repede:

— Sunt grăbit; dar dacă cineva mi-ar spune că mi-am pierdut timpul stând de vorbă cu un prieten, i-aş răspunde că am făcut însă o alegere bună.

— Iertaţi-mă, domnule duce – îl întrerupse Raoul – să nu-i spuneţi asta regelui, căci nu pe rege îl voi sluji eu.

— Eh, prietene, dar pe cine vei sluji atunci? Căci nu mai suntem pe vremea când puteai să zici: "Sunt al domnului de Beaufort". Nu; astăzi toţi suntem ai regelui, şi mari şi mici. De aceea, să fim înţeleşi, dacă vei face serviciul pe vasele mele, îl vei sluji pe rege, dragul meu viconte.

Athos aştepta, cu un fel de bucurie nerăbdătoare,

răspunsul pe care avea să-l dea, la această întrebare ce-l punea în încurcătură, Raoul, duşmanul neînduplecat al regelui, rivalul său. Tatăl spera că această piedică va schimba hotărârea fiului. Îi mulțumea aproape domnului de Beaufort, a cărui uşurătate sau a cărui generoasă explicație punea în cumpăna plecarea tânărului, singura lui bucurie. Dar Raoul, la fel de hotărât şi de liniştit, răspunse:

— Domnule duce, această precizare pe care mi-o faceți, eu am cântărit-o în cugetul meu. Voi servi pe unul din vasele dumneavoastră, întrucât aveți bunăvoința să mă luați; dar voi sluji un stăpân mai puternic decât regele, îl voi sluji acolo pe Dumnezeu.

— Pe Dumnezeu? Cum asta? rostiră, amândoi deodată, Athos şi prințul.

— În intenția mea este să-mi fac din asta o meserie şi să devin cavaler de Malta – adăugă Bragelonne, care lăsă să-i cadă aceste cuvinte unul câte unul, mai reci ca picăturile de apă ce se preling din copacii negri în urma furtunilor de iarnă.

La această ultimă lovitură, Athos se clătină, iar prințul fu el însuşi zguduit. Grimaud scoase un geamăt surd şi scăpa din mână sticla, care căzu pe covor şi se sparse, fără a fi atras atenția nici unuia dintre cei din jur.

Domnul de Beaufort îl privi pe tânăr în față şi, cu toate că acesta îşi ținea ochii în jos, citi în trăsăturile lui flacăra unei hotărâri pe care nimic n-ar fi putut s-o clatine. Cât despre Athos, el cunoştea prea bine sufletul acesta fierbinte şi neşovăielnic; nici nu se gândea măcar să încerce să-l abată de la drumul pe care şi-l alesese. Strânse mâna pe care i-o întinse ducele.

— Conte, plec peste două zile la Toulon – zise domnul de Beaufort. Vei veni să mă vezi la Paris, ca să ştim ce hotărâre ai luat?

— Voi avea cinstea să vă mulțumesc acolo pentru

toată bunăvoința voastră, prințe – răspunse contele.

— Adu-mi-l şi pe viconte, fie că mă urmează sau nu – adăugă ducele. El are cuvântul meu, iar eu nu i-l mai cer decât pe-al dumitale.

Turnând astfel puțin balsam peste rana acestei inimi părinteşti, ducele îl trase de ureche pe bătrânul Grimaud, care clipea din ochi mai mult decât era firesc, apoi se întoarse la escorta lui din curte. Caii, odihniți şi înviorați de răcoarea unei frumoase nopți, porniră la goană, îndepărtându-se de castel. Athos şi Bragelonne se pomeniră din nou singuri, față în față.

Băteau ceasurile unsprezece. Tatăl şi fiul păstrară o tăcere pe care orice observator atent ar fi ghicit-o plină de strigăte şi de suspine. Dar aceşti doi bărbați erau atât de oțeliți, încât orice emoție se topea pentru totdeauna, atunci când ei luau hotărârea s-o înăbuşe în inima lor.

Petrecură astfel în tăcere, şi aproape gâfâind, ceasul acela dinaintea miezului nopții. Doar orologiul, bătând, le arătă câte minute ținuse această dureroasă călătorie pe care sufletele lor o făcuseră în nemărginirea amintirilor trecutului şi a temerilor viitorului. Athos se ridică cel dintâi, rostind:

— E târziu... Pe mâine, Raoul!

Raoul se ridică la rândul lui şi-şi îmbrățişă părintele, îl strânse la pieptul lui şi-i spuse cu un glas tremurător:

— În două zile mă vei fi părăsit, aşadar, Raoul, şi oare pentru totdeauna?

— Domnule – răspunse tânărul – îmi pusesem în gând să-mi străpung inima cu vârful spadei mele, dar domnia ta m-ai fi socotit laş; am renunțat la acest gând, de aceea trebuie să ne despărțim.

— Mă părăseşti plecând, Raoul.

— Ascultă încă ceva, domnule, te rog. Dacă nu plec, voi muri aici de durere şi dragoste. Ştiu cât îmi va fi dat să mai trăiesc aici. Trimite-mă repede,

domnule, altfel mă vei vedea stingându-mă sub ochii domniei tale, în această casă; e ceva mai tare ca voința mea, e ceva mai tare ca puterile mele; vezi bine că într-o lună am trăit cât în treizeci de ani şi că am ajuns la capătul vieții mele.

— Atunci – zise Athos pe un ton rece – pleci cu intenția de a te duce să fii ucis în Africa? Oh, spune-o!... Nu mă minți!

Raoul păli şi tăcu timp de două secunde, care fură pentru tatăl său două ceasuri de agonie; apoi, deodată, vorbi:

— Domnule, am făgăduit că-mi voi închina viața lui Dumnezeu. În schimbul sacrificiului pe care-l fac cu tinerețea şi cu libertatea mea, nu-i voi cere decât un singur lucru: să mă păstreze pentru dumneata, fiindcă dumneata eşti singura ființă care mă mai leagă de această lume. Numai Dumnezeu poate să-mi dea tăria de a nu uita că dumitale îți datoresc totul şi că nimic nu prețuieşte pentru mine mai mult ca dumneata.

Athos îşi îmbrățişă cu duioşie fiul şi-i spuse:

— Mi-ai răspuns ca un om cinstit; peste două zile vom fi la domnul de Beaufort, la Paris; atunci vei face ceea ce vei crede că e bine să faci. Eşti liber, Raoul. Noapte bună!

Şi porni încet spre camera lui de culcare.

Raoul coborî în grădină, unde petrecu întreaga noapte plimbându-se pe aleea teilor înalți.

XXXI
PREGĂTIRI DE PLECARE

Athos nu-şi mai pierdu timpul încercând să lupte împotriva acestei hotărâri nestrămutate. El se îngriji, în cele două zile câte îi fuseseră îngăduite de duce, să

pregătească echipamentul lui Raoul. Treaba asta cădea în sarcina bunului Grimaud, care se şi apucă să strângă şi să împacheteze totul, cu dragostea şi cu priceperea ce i se cunosc.

Athos îi dădu ordin acestui vrednic servitor să pornească spre Paris de îndată ce echipajele vor fi gata, şi pentru a nu-l face pe duce să aştepte, sau, în orice caz, pentru ca Raoul să nu întârzie dacă ducele i-ar fi simțit lipsa, apucă, chiar a doua zi după vizita domnului de Beaufort, drumul Parisului, împreună cu fiul său.

Întoarcerea aceasta la Paris, în mijlocul tuturor oamenilor care-l cunoscuseră şi care-l iubiseră, era pentru bietul tânăr motivul unei tulburări uşor de înțeles. Fiecare înfățişare îi amintea o suferință celui care suferise atâta, un episod al dragostei lui, celui care iubise atâta. Apropiindu-se de Paris, Raoul se simțea murind. Odată ajuns la Paris, nici nu mai ştia ce e cu el. Se duse la de Guiche, dar acolo i se spuse că domnul de Guiche era plecat la DOMNUL.

Raoul se îndreptă spre Luxembourg şi, odată ajuns aici, fără a se fi îndoit o clipă că se afla într-un loc unde trăise La Vallière, auzi atâta muzică şi sorbi atâtea parfumuri, în urechi îi răsunară atâtea râsete voioase şi văzu atâtea umbre dansând, încât, dacă n-ar fi fost o femeie miloasă care-l zări stând posomorât şi palid sub un portic, ar fi rămas acolo câteva clipe, apoi ar fi plecat fără a se mai întoarce vreodată. Dar, după cum am spus, în primele anticamere el se opri, numai pentru a nu se amesteca printre toți acei oameni fericiți pe care-i simțea mişcându-se prin sălile învecinate. Şi când un valet al DOMNULUI, recunoscându-l, îl întrebă dacă voia să-l vadă pe DOMNUL sau pe DOAMNA, Raoul abia putu să-i răspundă şi căzu pe o bancă de lângă o draperie de catifea, cu ochii ațintiți la un orologiu ce se oprise din mers de mai bine de un ceas. Valetul trecu mai

departe; peste puțin se ivi altul, mai deprins cu obiceiurile casei, şi schimbă câteva vorbe cu Raoul, pentru a afla dacă voia să fie anunțat domnul de Guiche. Acest nume nu produse nici o mişcare în sărmanul Raoul. Valetul, stăruind, începu să povestească atunci că de Guiche născocise un nou joc de loterie şi că tocmai le învăța pe doamne cum să joace. Raoul făcu nişte ochi mari, ca un om căzut din cer, dar nu răspunse nimic; tristețea lui însă deveni şi mai vizibilă.

Cu capul pe spate, cu picioarele moi, cu gura întredeschisă pentru a lăsa să-i scape mai uşor suspinele, Raoul rămase astfel uitat în această anticameră, când deodată o rochie apăru foşnind pe uşa unui salon lateral ce dădea în galerie. O femeie tânără, frumoasă şi veselă, dojenind un ofițer de serviciu, ieşi de acolo, vorbind cu multă însuflețire. Ofițerul răspundea prin cuvinte domoale, dar hotărâte; era mai curând o cicăleală de îndrăgostiți decât o ceartă între doi oameni de curte, şi totul sfârşi printr-o sărutare depusă pe degetele doamnei. Dintr-o dată, zărindu-l pe Raoul, doamna tăcu şi, îndepărtându-l pe ofițer, zise:

— Retrage-te, Malicorne; credeam că nu e nimeni aici. Te voi blestema dacă ne-a auzit sau ne-a văzut cineva!

Malicorne dispăru numaidecât; tânăra doamnă se apropie la spatele lui Raoul şi, ascuțindu-şi buzele glumețe, zise:

— Domnul e un bărbat galant şi, fără îndoială... Dar se întrerupse, ca să scoată un țipăt. Raoul! exclamă ea, înroşindu-se.

— Domnişoara de Montalais! murmură Raoul, mai palid la față decât moartea.

Se ridică împleticindu-se şi vru s-o ia la fugă pe mozaicul alunecos; dar fata înțelese această durere sălbatică şi crudă şi simți că în fuga lui Raoul era o

învinuire sau, în orice caz, o bănuială ce se răsfrângea asupra ei. Femeie totdeauna prevăzătoare, socoti că nu trebuie să lase să-i scape prilejul unei explicații; Raoul însă, oprit de dânsa în mijlocul acelei galerii, nu părea că vrea să se predea fără luptă. Îi răspunse pe un ton atât de rece şi de fâstâcit, încât, dacă unul sau altul ar fi fost surprinşi astfel în acea clipă, toată curtea n-ar fi avut nici cea mai mică îndoială asupra purtării domnişoarei de Montalais.

— Ah, domnule – zise ea cu dispreț – nu e de loc demn de un gentilom ceea ce faci. Inima mă îndeamnă să-ți vorbesc, şi dumneata mă compromiți printr-o primire aproape necuviincioasă. Greşeşti, domnule, şi îți confunzi prietenii cu duşmanii. Adio!

Raoul se jurase să nu mai vorbească niciodată despre Louise, să nu se mai uite niciodată la cei care ar fi putut s-o vadă pe Louise; pleca într-o altă lume, pentru a nu mai întâlni nimic din ceea ce va fi văzut Louise, nimic din ceea ce va fi atins ea. Dar, după prima răbufnire a mândriei, după ce o întâlnise pe Montalais, prietena Louisei, pe Montalais care-i aducea aminte de turnulețul de la Blois şi de bucuriile tinereții lui, toate aceste hotărâri i se încâlciră în minte.

— Iartă-mă, domnişoară; nu intră şi nu poate intra în firea mea să fiu necuviincios.

— Vrei poate să-mi spui ceva? întrebă Montalais cu surâsul ei de altădată. Ei bine, vino în altă parte; aici am putea fi surprinşi.

— Unde? întrebă el.

Ea se uită la orologiu cu nehotărâre; apoi, după ce se gândi o clipă, răspunse:

— La mine; am un răgaz de un ceas, în care putem vorbi nestingheriți.

Şi, pornind înainte, mai uşoară ca o zână, urcă în camera ei, unde Raoul o urmă. Acolo, închizând uşa şi dându-i cameristei mantia pe care până atunci o

ținuse pe braț, ea îl întrebă pe Raoul:

— Îl cauți pe domnul de Guiche?

— Da, domnişoară.

— Îl voi ruga să urce aici, numaidecât după ce-ți voi fi vorbit.

— Te rog, domnişoară.

— Mai eşti supărat pe mine?

Raoul o privi o clipă; apoi, lăsându-şi ochii în jos, răspunse:

— Da.

— Crezi oare că eu am urzit complotul acela care a dus la despărțirea dumneavoastră?

— Despărțire? rosti el cu amărăciune. Oh, domnişoară, nu poate exista depărțire acolo unde n-a fost niciodată dragoste.

— Greşeală! răspunse Montalais. Louise te iubea.

Raoul tresări.

— Nu era vorba de dragoste, ştiu; dar ea te iubea şi ar fi trebuit s-o iei în căsătorie atunci, înainte de a te duce la Londra.

Raoul hohoti într-un râs sinistru, care-o făcuse pe Montalais să se cutremure.

— Vorbeşti cu atâta uşurință, domnişoară!... Oare mă puteam căsători cu cea cu care doream? Dar uiți că regele îşi păstra încă de pe atunci pentru el metresa, adică pe aceea despre care vorbim?

— Ascultă – reluă tânăra femeie strângând mâinile reci ale lui Raoul într-ale sale – ai făcut o mulțime de greşeli; un bărbat de vârsta dumitale nu trebuie să lase singură o femeie la care ține.

— Atunci înseamnă că nu mai există credință pe lume? zise Raoul.

— Nu, viconte – răspunse cu multă stăpânire de sine Montalais. Totuşi, trebuie să-ți spun că, în loc s-o iubeşti cu răceală şi ca un filozof pe Louise, dacă i-ai fi trezit dragostea...

— Destul, domnişoară, te rog – o întrerupse

Raoul. Îmi dau seama că sunteți toate şi toți dintr-un alt veac decât mine. Ştiți să râdeți şi să vă bateți joc de orice într-un chip plăcut. Eu însă o iubeam pe domnişoara de... Dar nu putu să-i rostească numele. O iubeam, da, credeam în ea; astăzi sunt îndreptățit să n-o mai iubesc.

— Oh, viconte! făcu Montalais arătându-i o oglindă.

— Ştiu ce vrei să spui, domnişoară; m-am schimbat mult, nu-i aşa? Ei bine, ştii din ce pricină? Fața mea e oglinda inimii mele: m-am schimbat înăuntru, ca şi în afară.

— Te-ai consolat? întrebă cu acreală Montalais.

— Nu, şi nu mă voi consola niciodată.

— Şi nici n-ai să fii vreodată înțeles, domnule de Bragelonne.

— Puțin îmi pasă de asta. Mă înțeleg prea bine eu însumi.

— N-ai încercat măcar să-i vorbeşti Louisei?

— Eu! strigă tânărul, cu ochii scânteietori. Eu! Într-adevăr, de ce nu mă sfătuieşti să mă însor cu ea? Poate că regele ar consimți, astăzi!

Şi se ridică de pe scaun, plin de mândrie.

— Văd – zise Montalais – că nu te-ai vindecat şi că biata Louise are un duşman mai mult.

— Un duşman mai mult?

— Da, favoritele nu sunt văzute cu ochi buni la curtea Franței.

— Oh, atâta vreme cât are un iubit care o apără, nu-i destul? A ştiut să aleagă astfel, încât duşmanii să nu poată lua nici o măsură împotriva lui. Apoi, după ce se opri o secundă, adăugă, cu o nuanță de ironie ce nu se putea să-şi greşească ținta: Şi, pe urmă, te are pe dumneata ca prietenă, domnişoară!

— Eu? Oh, nu; nu mai sunt dintre acelea care au cutezanța să se uite la domnişoara de La Vallière; dar...

Acest *dar* plin de ameninţări şi de furtuni, acest *dar* ce făcu să-i bată inima lui Raoul, atât de multe dureri prevestea el pentru aceea pe care o iubise cu adevărat, acest cumplit *dar,* plin de înţeles la o femeie ca Montalais, fu întrerupt de un zgomot destul de puternic pe care cei doi vorbitori îl auziră în alcov, dincolo de despărţitura de lemn. Montalais îşi ciulea urechea şi Raoul abia se ridicase, când o femeie intră, foarte liniştită, pe uşa secretă pe care o închise în urma ei.

— DOAMNA! exclamă Raoul, recunoscând-o pe cumnata regelui.

— Oh, nenorocita de mine! murmură Montalais, sărind, dar prea târziu, înaintea Prinţesei. Orologiul acela m-a înşelat cu o oră! Avu totuşi timp să-i spună DOAMNEI, care se îndrepta spre Raoul: Domnul de Bragelonne, doamnă.

La aceste cuvinte, Prinţesa se opri deodată, scoţând la rândul ei un ţipăt.

— Alteţa voastră regală – zise repede Montalais – e atât de bună să se gândească la loterie şi...

Prinţesa începea să-şi piardă cumpătul. Raoul se pregătea să plece, fără a fi înţeles nimic, deoarece simţea că le stânjeneşte pe cele două femei. DOAMNA căuta un cuvânt oarecare pentru a-şi recăpăta stăpânirea de sine, când un dulap se deschise în faţa alcovului şi domnul de Guiche apăru, foarte zâmbitor, din acel dulap. Cel mai uluit dintre toţi patru era, trebuie să o spunem, tot Raoul. Cu toate acestea, Prinţesa fu gata să leşine şi se sprijini de stâlpul patului. Nimeni nu îndrăzni s-o ajute. Această scenă ţinu câteva minute, într-o tăcere îngrozitoare. Raoul fu acela care o rupse, îndreptându-se spre conte, a cărui emoţie de nedescris făcea să-i tremure genunchii, şi spunându-i, în timp ce-i strângea mâinile:

— Dragă conte, explică-i DOAMNEI că sunt prea

nenorocit pentru a nu merita iertarea; explică-i, de asemenea, că am iubit mult în viața mea şi că dezgustul trădării de care am avut parte mă face necruțător cu orice altă trădare ce s-ar săvârşi în jurul meu. Iată pentru ce, domnişoară – adăugă el zâmbind către Montalais – nu voi dezvălui niciodată taina vizitelor prietenului meu la dumneata. Obține din partea DOAMNEI, a DOAMNEI care e atât de generoasă şi atât de bună, aceeaşi iertare, pentru faptul de a te fi surprins adineauri în galerie. Sunteți liberi şi unul şi altul, iubiți-vă, fiți fericiți!

Prințesa avu un moment de deznădejde greu de redat prin cuvinte; nu se putea linişti la gândul că, în ciuda marei delicateți de care dădea dovadă Raoul, se găsea la voia unei indiscreții. Nu putea, de asemenea, să primească ieşirea pe care i-o oferea această delicată şiretenie. Tulburată, înciudată, ea se zbătea sub dubla muşcătură a acestor două chinuri. Raoul o înțelese şi-i veni încă o dată în ajutor. Îndoindu-şi genunchiul înaintea ei, îi spuse încet:

— Doamnă, peste două zile voi fi departe de Paris, iar în cincisprezece zile departe de Franța, şi nimeni nu mă va mai revedea vreodată.

— Pleci? rosti ea bucuroasă.

— Cu domnul de Beaufort.

— În Africa! strigă la rândul lui de Guiche. Tu, Raoul? Oh, prietene, în Africa, unde mor toți! Şi, uitând de orice, uitând chiar că această uitare de sine o compromitea pe Prințesă mai mult decât prezența lui, zise: Ingratule, nici măcar nu mi-ai cerut sfatul!

Şi-l îmbrățişă pe Raoul.

În acest timp, Montalais o făcu pe DOAMNA să dispară undeva, apoi dispăru şi ea. Raoul îşi trecu o mână peste frunte şi zise, surâzând:

— Am visat! Apoi tare, către de Guiche, care-l privea tot mai adânc: Prietene – îi spuse – nu mă ascund de tine, care eşti alesul inimii mele: voi muri

acolo, astfel că taina ta va fi îngropată o dată cu mine.

— Oh, Raoul! Om minunat!

— Ştii care e părerea mea, de Guiche? Iat-o: simt că voi fi mai fericit culcat sub pământ, decât am fost aici de o luna încoace. Sunt creştin, dragă prietene, dar dacă o asemenea suferință mai durează, nu ştiu ce se va întâmpla cu sufletul meu.

De Guiche voi să spună ceva.

— Nici un cuvânt despre mine – îl opri Raoul. Ți-aş putea da însă un sfat, scumpul meu prieten; şi nu e lipsit de însemnătate ceea ce vreau să-ți spun.

— Cum aşa?

— Fără îndoială; tu rişti să suferi şi mai mult decât mine, pentru că tu eşti iubit.

— Oh!...

— Mă simt atât de bucuros că-ți pot vorbi astfel! Ei bine, de Guiche, fereşte-te de Montalais.

— E o prietenă foarte cumsecade.

— Era prietenă cu... aceea pe care o ştii... A făcut totul ca s-o piardă, din orgoliu.

— Te înşeli, dragul meu.

— Iar astăzi, după ce a pierdut-o, vrea să-i smulgă şi singurul lucru prin care această femeie ar mai putea fi iertată în ochii mei.

— Care lucru?

— Dragostea ei.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că există un complot împotriva aceleia care e iubita regelui, complot urzit în casa DOAMNEI.

— Poți crede aşa ceva?

— Sunt sigur de ceea ce spun.

— Urzit de Montalais?

— Pe ea socoate-o cea mai puțin primejdioasă dintre rivalele de care mă tem... pentru cealaltă!

— Vorbeşte mai limpede, dragă prietene, şi, dacă pot să te înțeleg...

— În două cuvinte: DOAMNA e geloasă pe rege.

— Ştiu...

— Oh, nu-ți fie teamă, ea te iubeşte, te iubeşte, de Guiche; îți dai seama ce înseamnă aceste două vorbe? Ele înseamnă că poți să ții fruntea sus, că poți să dormi liniştit, ca poți să-i mulțumeşti lui Dumnezeu în fiecare clipă a vieții tale! Te iubeşte, asta înseamnă că poți să asculți orice, chiar sfatul unui prieten care vrea să-ți ocrotească fericirea. Te iubeşte, de Guiche, te iubeşte! Tu nu vei cunoaşte nopțile acelea îngrozitoare, nopțile acelea fără sfârşit prin care trec, cu ochii uscați şi cu inima sfâşiată, alți oameni sortiți să moară. Tu vei trăi mult timp, dacă vei face ca avarii, care, fir cu fir, fărâmă cu fărâmă, mângâie şi strâng diamantele şi aurul. Te iubeşte! Îngăduie-mi să-ți spun cum trebuie să te porți ca să te iubească totdeauna.

De Guiche se uită câtva timp la acest tânăr nenorocit, pe jumătate înnebunit de durere, care-i strecura în suflet un fel de remuşcare a fericirii lui. Raoul se smulse din deznădejdea sa bolnăvicioasă, pentru a căpăta glasul şi înfățişarea unui om nepăsător.

— O vor face să sufere mult pe aceea al cărei nume aş vrea să-l mai pot încă rosti – zise el. Dar tu jură-mi nu numai că nu vei contribui la asta cu nimic, ci că o vei apăra, atunci când se va putea, aşa cum aş fi făcut-o eu însumi.

— Jur! răspunse de Guiche.

— Şi – adaugă Raoul – în ziua când îi vei fi făcut un mare serviciu, în ziua când ea îți va mulțumi, făgăduieşte-mi că-i vei spune aceste cuvinte: "Ți-am făcut acest bine, doamnă, în urma îndemnului domnului de Bragelonne, căruia dumneata i-ai făcut atâta rău".

— Ți-o jur! murmură de Guiche, înduioşat.

— Asta e tot. Adio! Plec mâine sau poimâine, la

Toulon. Dacă ai câteva ceasuri libere, acordă-mi-le.

— Totul, totul! strigă tânărul.

— Mulțumesc!

— Şi-acum unde te duci?

— Mă duc să-l întâlnesc pe domnul conte la Planchet, unde sperăm să-l găsim pe domnul d'Artagnan.

— Domnul d'Artagnan?

— Vreau să-l îmbrățişez înainte de a pleca. E un om straşnic, care ține la mine. Adio, dragă prietene; eşti aşteptat, desigur. Pe mine mă vei găsi, oricând îți va face plăcere, la locuința contelui. Adio!

Cei doi tineri se îmbrățişară. Cei care i-ar fi văzut astfel, pe unul şi pe altul, nu s-ar fi putut împiedica să spună, arătând înspre Raoul:

— Acesta, iată, este un om fericit!

XXXII
INVENTARUL LUI PLANCHET

Athos, în timp ce Raoul se afla la Luxembourg, se dusese, într-adevăr, la Planchet spre a întreba de d'Artagnan. Gentilomul, sosind în strada Lombarzilor, găsi prăvălia băcanului cu susul în jos; dar nu era zarva unei vânzări fericite sau aceea din zilele când se aduc mărfuri noi. Planchet nu trona ca de obicei pe saci şi pe baloturi. Nu. Un băiat cu pana la ureche, altul cu un carnețel în mână înşirau de zor cifre, în timp ce un al treilea socotea şi cântărea. Era vorba de un inventar. Athos, care nu era negustor, se simțea puțin fâstâcit între toate acele obiecte ce-i încurcau drumul şi față de măreția celor de acolo, care numărau şi măsurau cu atâta râvnă. Văzu că mai multor muşterii li se spusese să plece şi se gândi că el, care nu venise să cumpere ceva, îi va stânjeni şi

mai tare pe cei dinăuntru. De aceea se adresă foarte politicos băieților de prăvălie, întrebându-i cum ar putea face ca să-i vorbească domnului Planchet. Răspunsul, aruncat cu destulă nepăsare, fu că domnul Planchet îşi termina de împachetat bagajele. Aceste cuvinte îl făcură pe Athos să-şi aţintească urechea.

— Cum, bagajele? întrebă el. Domnul Planchet pleacă undeva?

— Da, domnule, chiar astăzi.

— Atunci, domnilor, fiți buni şi spuneți-i că domnul conte de La Fère vrea să-i vorbească două secunde.

La numele contelui de La Fère, unul din vânzători, obişnuit pesemne să audă rostindu-se acest nume totdeauna cu respect, se desprinse din grup şi se duse să-i dea de veste domnului Planchet. Era tocmai în clipa când Raoul, liber în sfârşit, după cruda scenă cu Montalais, sosea şi el la băcan.

Planchet, la chemarea băiatului de prăvălie, îşi lăsă treburile baltă şi veni în grabă.

— Ah, domnule conte – strigă el – câtă bucurie! Ce stea vă aduce la noi?

— Dragul meu Planchet – răspunse Athos, strângând mâinile fiului său, a cărui înfățişare întristată o cerceta pe furiş – am venit să aflu de la dumneata... Dar în ce încurcătură te găsesc! Eşti alb ca un morar, unde te-ai tăvălit aşa?

— Ah, drace! Luați seama, domnule, nu v-apropiați de mine până nu mă scutur bine.

— De ce? Făină sau praf, nu fac decât să albească.

— Nu, nu! Ceea ce vedeți aici, pe brațele mele, e arsenic.

— Arsenic?

— Da. Fac provizii pentru şoareci.

— Oh, într-o prăvălie ca aceasta, şoarecii au un

mare rol.

— Nu mai e vorba de prăvălia asta, domnule conte; căci şoarecii nu m-au ros până acum, cât au să mă roadă de-acum încolo.

— Ce vrei să spui?

— Aţi putut vedea singur, domnule conte: se face inventarul.

— Te laşi de negoţ?

— Ei, Doamne, da. Predau marfa unui vânzător al meu.

— Ce spui! Te-ai îmbogăţit atât de mult?

— Domnule, nu-mi mai place la oraş; nu ştiu dacă e din pricină că îmbătrânesc şi, cum spunea domnul d'Artagnan într-o zi, când îmbătrâneşti începi să te gândeşti tot mai mult la cele trăite în tinereţe; dar, de la un timp, mă simt atras spre viaţa de la ţară şi spre grădinărie; ştiţi, eu am fost ţăran cândva.

Şi Planchet întări această mărturisire printr-un râs puţin cam înfumurat pentru un om care ar fi căutat să pară umil. Athos încuviinţă printr-un gest.

— Vrei să cumperi pământ? întrebă el apoi.

— Am şi cumpărat, domnule.

— Ah, cu atât mai bine.

— O căsuţă la Fontainebleau şi vreo douăzeci de stânjeni în jurul ei.

— Foarte bine, Planchet, te felicit.

— Dar, domnule, ne-am oprit rău aici; iată că praful meu blestemat vă face să tuşiţi. La dracu! N-aş vrea să-l otrăvesc pe cel mai vrednic gentilom din acest regat.

Athos nu zâmbi la această glumă, care-l arăta pe Planchet dornic să se încerce în graiul lumii mari.

— Da – zise el – să stăm de vorbă în altă parte; la dumneata, bunăoară. Căci ai o odaie a dumitale, nu-i aşa?

— Se înţelege, domnule conte.

— Sus, de bună seamă.

Şi Athos, văzându-l pe Planchet în încurcătură, vru să-l scoată din impas, luând-o înainte.

— Numai că... – zise Planchet, codindu-se.

Athos observă această şovăială şi, punând-o pe seama temerii băcanului că nu-i poate oferi o găzduire mai acătării, zise, fără a se opri din drum:

— Nu-i nimic, nu-i nimic! Locuința unui negustor, în acest cartier, are dreptul să nu fie un palat. Să mergem înăuntru.

Raoul păşi repede înainte şi deschise uşa. Două țipete scurte se auziră în acelaşi timp; am putea spune chiar trei. Unul din aceste țipete fu mai tare decât celelalte: era al unei femei. Celălalt ieşi din gura lui Raoul. Era o exclamație ds surpriză. Nici nu apucă bine să-l scoată, că şi închise repede uşa la loc. Al doilea țipăt porni de la Planchet. Părea că se speriase.

— Iertare – zise el apoi – doamna mea se îmbracă.

Raoul văzuse, fără îndoială, că Planchet spunea adevărul, căci făcu un pas înapoi, să coboare.

— Doamna?... rosti Athos. Ah, iartă-mă, dragul meu, dar nu ştiam că sus...

— E Trüchen – adăugă Planchet înroşindu-se uşor.

— Poate fi oricine, bunul meu Planchet; iartă-ne că am dat buzna aşa.

— Nu, nu! Acum puteți urca, domnilor.

— Ba mai bine plecăm – zise Athos.

— Oh, doamna a fost prevenită, aşa că a avut destul timp să...

— Nu, Planchet. Rămâi cu bine!

— Vai, domnilor, dar nu-mi veți face ruşinea să stați pe scară, sau să plecați din casa mea fără a vă fi odihnit o clipă!

— Dacă am fi ştiut că ai o femeie sus – răspunse Athos cu obişnuitul lui sânge rece – am fi cerut îngăduința s-o salutăm.

Planchet se simți foarte descumpănit de această îndrăzneală spusă cu atâta finețe, încât o luă înainte şi deschise el însuşi uşa spre a-l lăsa pe conte şi pe fiul lui să intre.

Trüchen terminase cu îmbrăcatul: era într-o rochie de negustorească bogată şi cochetă. O ocheadă de nemțoaică, schimbată cu două priviri franțuzeşti; făcu apoi două reverențe şi părăsi odaia, coborând în prăvălie. Dar nu fără a se opri dincolo de uşă pentru a asculta ce-i spun despre ea, lui Planchet, cei doi oaspeți gentilomi. Athos bănui acest lucru şi nu deschise vorba asupra acestui capitol. Planchet însă era nerăbdător să dea lămuririle de care Athos se ferea.

Astfel, cum unele îndărătnicii sunt mai tari decât orice pe lume, Athos se văzu silit să-l asculte pe Planchet povestindu-şi idilele sale de fericire, tălmăcite într-un limbaj mai cast decât cel al lui Longus. Băcanul mărturisi în felul acesta că Trüchen îl vrăjise la o vârstă destul de coaptă şi că-i adusese noroc în afaceri, întocmai ca Ruth lui Booz.

— Nu-ți mai lipsesc decât urmaşii care să-ți moştenească agoniseala – zise Athos.

— Dacă aş avea unul, ar moşteni trei sute de mii de livre – răspunse Planchet.

— Trebuie să-l ai – rosti Athos mai mult în glumă – fie măcar numai spre a nu ți se irosi bunătatea de avere.

Aceste cuvinte, *bunătate de avere,* îl ridicară pe Planchet în propriii lui ochi, ca pe vremuri glasul sergentului, când Planchet nu era decât un simplu soldat în regimentul din Piemont, unde-l aciuase Rochefort.

Athos înțelese că băcanul se va însura cu Trüchen şi că, vrând-nevrând, va căpăta un moştenitor. Asta i se păru cu atât mai limpede, cu cât află că vânzătorul căruia îi lăsa prăvălia era un verişor

al lui Trüchen. Athos văzu că băiatul acesta era roşu la faţă ca o micsandră, avea părul creţ şi era lat în umeri. Ştia deci tot ce se putea, tot ce se cuvenea să ştie despre soarta unui băcan. Rochiile frumoase ale lui Trüchen nu răsplăteau aşadar numai ele singure plictiseala pe care femeia o va încerca trăind la ţară şi îndeletnicindu-se cu grădinăritul, alături de un soţ cu părul cărunt! Athos înţelese totul, după cum am spus, şi, fără nici o altă introducere, întrebă:

— Ce face domnul d'Artagnan? Nu l-am găsit la Luvru.

— Oh, domnule conte, domnul d'Artagnan a dispărut.

— Dispărut? exclamă Athos cu surprindere.

— Oh, domnule, noi ştim ce înseamnă asta.

— Eu însă nu ştiu.

— Când domnul d'Artagnan dispare, înseamnă că e în vreo misiune, sau are de descurcat vreo afacere.

— Ţi-a spus el ceva?

— Nimic.

— Ai ştiut totuşi, altădată, că se duce în Anglia.

— Atunci era vorba de speculaţiunea noastră – zise Planchet cu nesăbuinţă.

— Speculaţiune?

— Vreau să spun... – bâigui Planchet încurcat.

— Bine, bine, nu vreau să te descos despre afacerile dumitale, şi nici despre acelea ale prietenului nostru; numai grija pe care i-o port m-a îndrumat să te întreb despre el. De vreme ce căpitanul de muşchetari nu se află aici, de vreme ce nu pot căpăta de la dumneata nici o deslușire în privinţa locului unde ar putea fi găsit domnul d'Artagnan, te vom lăsa şi vom pleca. La revedere, Planchet! Rămâi cu bine. Să mergem, Raoul.

— Domnule conte, aş vrea să vă pot spune...

— Nu-i nevoie, nu-i nevoie. Nu-mi stă în obicei să

trag de limbă o slugă credincioasă.

Acest cuvânt, *slugă,* îl lovi neplăcut pe semimilionarul Planchet; dar respectul şi bunătatea lui firească îl făcură să-şi calce pe inimă.

— Cred că nu dezvălui nici un secret, domnule conte, dacă vă spun că domnul d'Artagnan a trecut pe aici alaltăieri.

— Ah, da!

— Şi că a stat mai multe ceasuri cercetând o hartă geografică.

— Destul, prietene, nu spune nimic mai mult.

— Iar această hartă iat-o aici, ca dovadă – adăugă Planchet, ducându-se s-o caute pe peretele vecin, unde planul pe care-l studiase căpitanul, în timpul ultimei lui vizite la Planchet, era atârnat în cui, sub grindă, cu o sforicică.

Şi-i aduse, într-adevăr, contelui de La Fère o hartă a Franței, pe care ochiul pătrunzător al acestuia descoperi numaidecât nişte ace înfipte la rând; acolo unde nu erau ace, împunsăturile arătau cu prisosință drumul ce fusese însemnat pe hartă. Athos, urmărind cu privirea şirul de ace şi de găurele, înțelese că d'Artagnan apucase, fără îndoială, către miazăzi, ajungând până la Mediterana, prin apropiere de Toulon. În preajma oraşului Cannes, semnele şi împunsăturile se opreau. Contele de La Fère îşi frământă câteva clipe creierul ca să ghicească ce putea să caute muşchetarul la Cannes şi ce motive îl îndemnau să se ducă să cerceteze malurile râului Var. Toate străduniile lui Athos nu-l duseră însă la nici un rezultat. Perspicacitatea lui obişnuită nu-l ajută cu nimic de astă dată. Raoul nu înțelese nici el mai mult decât înțelegea tatăl său.

— Oricum – zise tânărul, către conte, după ce acesta îi arătase cu degetul, în tăcere, drumul pe care nu încăpea îndoială că apucase d'Artagnan – oricum, am putea spune că există a providență care vrea ca

drumurile noastre să se întâlnească totdeauna cu acelea ale domnului d'Artagnan. Iată-l prin apropiere de Cannes, iar dumneata, domnule, mă vei însoți cel puțin până la Toulon. Fii sigur că vom da de el mai uşor în drumul nostru, decât pe această hartă.

Apoi, luându-şi rămas bun de la Planchet, care îşi muştruluia băieții de prăvălie, chiar şi pe verişorul lui Trüchen, succesorul său, gentilomii porniră la drum, ducându-se să-i facă o vizită domnului duce de Beaufort. La ieşirea din prăvălia băcanului văzură un rădvan care aştepta nurii doamnei Trüchen şi sacii de scuzi ai domnului Planchet.

— Fiecare se îndreaptă spre fericire pe calea pe care şi-o alege – zise Raoul cu tristețe.

— La Fontainebleau! strigă Planchet către vizitiu.

XXXIII
INVENTARUL DOMNULUI DE BEAUFORT

Vorbind astfel cu Planchet despre d'Artagnan, văzându-l pe Planchet părăsind Parisul spre a se înmormânta în liniştea de la țară, era, pentru Athos şi fiul său, ca un fel de rămas bun pe care şi-l luau ei înşişi de la zgomotul capitalei, de la viața lor de altădată.

Ce lăsau, la drept vorbind, în urma lor aceşti doi oameni, dintre care unul umpluse întregul veac din urmă cu glorie, iar celălalt întreaga epocă nouă cu măhnirea sa? Este de la sine înțeles că nici unul, nici altul dintre ei nu aveau nimic de cerut contemporanilor lor. Nu le mai rămânea decât să-i facă o vizită domnului de Beaufort şi să se înțeleagă asupra condițiilor plecării.

Ducele avea la Paris o locuință magnifică. Se bucura de una din acele averi fabuloase, de care

anumiți bătrâni îşi mai aminteau că le văzuseră înflorind pe vremea liberalităților lui Henric al III-lea. Pe atunci, într-adevăr, unii mari seniori erau mai bogați decât însuşi regele. Ei ştiau asta, se foloseau de acest privilegiu, şi nu se dădeau în lături de la plăcerea de a umili puțin pe maiestatea sa regală. Tocmai această aristocrație egoistă fu aceea pe care Richelieu o con-strânse să contribuie cu sângele, cu punga şi cu plecăciunile ei la ceea ce s-a numit de atunci încoace serviciul regelui.

De la Ludovic al XI-lea, cumplitul tăietor de mărimi, până la Richelieu, câte familii nu-şi ridicaseră frunțile! Câte, de la Richelieu până la Ludovic al XIV-lea, nu şi le plecaseră, pentru a nu le mai ridica niciodată! Dar domnul de Beaufort se născuse prinț şi se trăgea dintr-un sânge ce nu putea să curgă pe eşafod, afară doar dacă poporul nu hotăra altfel. Acest prinț păstrase deci obiceiul de a trăi pe picior mare. De unde îşi plătea el caii, servitorii şi ospețele? Nimeni nu ştia, iar dânsul mai puțin, ca oricine. Însă, în vremea aceea, fiii de regi se bucurau de multă trecere, şi nimeni nu refuza să devină creditorul lor, fie din respect, fie din devotament, fie din convingerea că într-o zi toate acestea vor fi plătite.

Athos şi Raoul găsiră casa prințului cu susul în jos, întocmai ca şi pe aceea a lui Planchet. Ducele îşi făcea şi el inventarul, adică împărțea prietenilor, cu toții creditori ai săi, câte un obiect de valoare din casa lui. Având o datorie de aproape două milioane, ceea ce era enorm pe atunci, domnul de Beaufort îşi făcuse socoteala că nu va putea pleca în Africa fără o sumă frumoasă, şi pentru a căpăta această sumă, le împărțea creditorilor vechi vesela, armele, bijuteriile şi mobilele, ceea ce însemna un gest mai măreț decât să vândă şi-i aducea un câştig îndoit.

Într-adevăr, cum s-ar putea ca un om căruia îi datorezi zece mii de livre să nu primească un dar

prețuit la şase mii, având însă meritul de a fi aparținut descendentului lui Henric al IV-lea, şi cum s-ar putea ca, după ce a primit un asemenea dar, să nu-i împrumute acestui generos senior alte zece mii de livre? Este tocmai ceea ce se şi întâmpla. Prințul nu mai avea casă, lucru ce devenea de prisos pentru un amiral al cărui apartament este corveta sa. El nu mai avea arme, căci nu-i mai foloseau la nimic, de vreme ce se afla în mijlocul tunurilor lui; nu mai avea pietre prețioase, pe care le-ar putea înghiți marea; avea în schimb trei sau patru sute de mii de scuzi în lăzile sale. Aşa că peste tot, în casă, era o zarvă nemaipomenită, de oameni veseli ce credeau cu toții că-l jecmănesc pe monseniorul.

Prințul poseda în gradul cel mai înalt arta de a-i face fericiți pe creditorii cei mai vrednici de plâns. Orice om strâmtorat, orice pungă goală găseau la el răbdare şi înțelegerea situației lor. Unora le spunea:

— Aş vrea să am eu ceea ce ai dumneata, şi ți-aş da totul.

Iar altora:

— N-am decât acest ibric de argint; prețuieşte oricând cinci sute de livre; ia-l.

Ceea ce făcea – într-atât un chip vesel seamănă a plată la timp – ca prințul să găsească totdeauna noi şi noi creditori.

De astă dată, în casa lui nu se mai îndeplinea o ceremonie, ci s-ar fi zis că e un jaf: dădea totul. Povestea aceea orientală, cu arabul sărac care ia, la prădarea unui palat, o tingire în fundul căreia a ascuns un sac de aur, şi pe care toată lumea îl lasă să treacă nestingherit şi fără a-l pizmui, acea poveste devenise la prinț un adevăr. Un mare număr de furnizori se răsplăteau singuri din cămările ducelui. Astfel, oamenii gurii, scotocind prin dulapurile cu haine şi prin şelarii, nu puneau nici un preț pe acele nimicuri după care se omorau şelarii sau croitorii.

Dornici să le ducă nevestelor lor bunătăți de-ale gurii dăruite de monseniorul, îi vedeai repezindu-se bucuroşi la chiselele şi clondirele glorios pecetluite cu armele prințului. Domnul de Beaufort sfârşi prin a-şi da chiar şi caii şi fânul din şure. Făcu mai bine de treizeci de fericiți cu vasele de la bucătărie, şi peste trei sute cu ceea ce avea în pivniță. Pe deasupra, toți aceşti oameni plecau cu încredințarea că domnul de Beaufort îşi împrăştie astfel avutul deoarece ştia că va găsi noi comori ascunse sub corturile arabe. Toți îşi spuneau, jefuindu-i casa, că regele îl trimitea la Djidgelli pentru a-şi reface averea pierdută; că bogățiile Africii vor fi împărțite pe din două între amiral şi regele Franței; că aceste bogății erau formate din mine de diamante şi de alte pietre prețioase; minelor de argint sau de aur din munții Atlas nu li se făcea nici măcar cinstea de a fi amintite. În afară de minele ce vor fi exploatate, lucru ce nu se va întâmpla decât după campanie, mai era prada făcută de armată. Domnul de Beaufort va pune mâna pe tot ceea ce bogații hoți de mare răpiseră creştinătății după bătălia de la Lepante. Numărul milioanelor nici nu mai putea fi socotit. Aşa că, la ce bun să mai păstreze nişte biete lucruri din viața lui din trecut cel care pornea în căutarea unor comori neprețuite? Sau, la fel, pentru ce să fie cruțat bunul unui om care se cruța el însuşi atât de puțin? Iată care era situația. Athos, cu privirea lui iscoditoare, îşi dădu seama de acest lucru de la prima aruncătură de ochi. Îl găsi pe amiralul Franței puțin cam amețit, căci tocmai se ridicase de la masă, o masă de cincizeci de tacâmuri, unde se băuse mult pentru izbânda expediției; unde, la sfârşit, resturile fuseseră lăsate valeților, iar farfuriile goale celor curioşi. Prințul se îmbătase la vederea ruinei şi totodată a popularității lui. Băuse vinul său vechi în cinstea viitorului său vin nou. Când îl văzu pe Athos cu Raoul, strigă:

— Iată aghiotantul meu, care a sosit, în sfârşit! Vino încoace, conte! Vino încoace, viconte!

Athos căuta un loc de trecere printre grămezile de rufărie şi de vase împrăştiate.

— Ah, da, calcă peste ele, conte – îl încurajă ducele.

Şi-i oferi un pahar plin lui Athos. Acesta-l primi. Raoul însă abia îşi muie buzele.

— Iată bagajul pe care ți-l dau în grijă – îi spuse prințul lui Raoul. L-am pregătit din vreme, bizuindu-mă pe dumneata. Vei porni înaintea mea până la Antibes.

— Da, monseniore.

— Iată ordinul.

Şi domnul de Beaufort îi dădu lui Bragelonne ordinul.

— Cunoşti marea? îl întrebă apoi.

— Da, monseniore, am călătorit adesea împreună cu domnul prinț de Condé.

— Bine. Toate corăbiile, toate bărcile de acolo mă vor aştepta ca să-mi formeze escorta şi să-mi care proviziile. Trebuie ca armata să se poată îmbarca peste cincisprezece zile cel mai târziu.

— Aşa se va face, monseniore.

— Acest ordin îți dă dreptul să te duci şi să cercetezi în toate insulele de lângă coastă; acolo vei face înrolările şi vei trânge proviziile pe care le vei crede de trebuință, în numele meu.

— Da, domnule duce.

— Şi întrucât eşti un om sârguincios, întrucât vei lucra mult, vei cheltui şi mulți bani.

— Sper că nu, monseniore.

— Eu sper că da. Vistiernicul meu a pregătit bonuri de câte o mie de livre, plătibile în oraşele din sud. Ți se vor da o sută de bucăți. Aşa, dragă viconte.

Athos îl întrerupse pe prinț:

— Păstrați-vă banii, monseniore; războiul la arabi

se face cu aur, dar şi cu plumb.

— Eu vreau să încerc contrariul – răspunse ducele – şi apoi cunoşti ideile mele asupra acestei expediții: mult zgomot, mult foc, iar eu voi dispărea, dacă va fi nevoie, în fum.

Vorbind astfel, domnul de Beaufort ar fi voit ca toți să izbucnească în râs; dar cu Athos şi Raoul n-o nimerise. Îşi dădu seama de asta numaidecât.

— Ah – zise el cu egoismul curtenitor al rangului şi al vârstei lui – dumneavoastră sunteți nişte oameni pe care nu trebuie să-i vezi îndată după masă; sunteți treji, reci şi însetați, pe când eu mă clatin, sunt numai foc, numai vin; nu, să mă ia dracul, am să te văd totdeauna postind, viconte; iar dumneata, conte, dacă vei continua aşa, n-am să te mai văd niciodată.

Spunea acestea strângându-i mâna lui Athos, care îi răspunse, zâmbind:

— Monseniore, nu vă bucurați prea mult că aveți atâția bani. Vă prezic că, într-o lună, veți rămâne amuțit, țeapăn şi rece în fața cufărului dumneavoastră, şi atunci, avându-l pe Raoul alături, veți fi surprins să-l vedeți vesel, înflăcărat şi generos, fiindcă va putea să vă dea el nişte scuzi noi.

— Dumnezeu să te audă! strigă ducele încântat. Rămâi cu mine, conte.

— Nu, plec cu Raoul; misiunea pe care i-o dați nu e plăcută şi-i anevoioasă. Singur, îi va fi foarte greu s-o ducă la îndeplinire. N-ați băgat de seamă, monseniore, că i-ați dat o comandă de prim ordin?

— Ei, aş!

— Şi încă în marină!

— Ai dreptate. Dar un om ca el nu duce oare la bun sfârşit tot ceea ce-şi pune în gând?

— Monseniore, nu veți găsi nicăieri atâta zel şi înțelepciune, atâta adevărată bravură ca la Raoul; dar dacă îmbarcarea nu se va putea face la timp, veți avea ceea ce meritați.

— Iată-l că mă ceartă!

— Monseniore, pentru a aproviziona o flotă, pentru a strânge o flotilă, pentru a înrola o garnizoană maritimă, i-ar trebui un an unui amiral. Raoul nu e decât căpitan de cavalerie şi-i daţi doar cincisprezece zile.

— Îţi spun că se va descurca.

— Nici nu mă îndoiesc; dar îl voi ajuta şi eu.

— Mă bizui pe dumneata şi vreau să cred că, odată ajunşi la Toulon, n-ai să-l laşi să plece singur.

— Oh! făcu Athos clătinând din cap.

— Răbdare! Răbdare!

— Monseniore, lăsaţi-ne să plecăm.

— Duceţi-vă, şi norocul meu să vă însoţească!

— Adio, monseniore, şi fie ca norocul vostru să vă însoţească de asemenea!

— Iată o expediţie care începe bine – zise apoi Athos către fiul său. Nici merinde, nici oameni, nici tunuri! Ce-ai să faci aşa?

— Eh – murmură Raoul – dacă toţi vor face acolo ceea ce voi face cu, nu va mai fi nevoie de nici o hrană!

— Domnule – îi răspunse cu asprime Athos – nu fi nedrept şi nesocotit în egoismul sau în durerea dumitale, cum vrei să-i spui. Dacă pleci în acest război cu gândul de a muri acolo, nu mai ai nevoie de nimeni şi nu mai merită osteneala să fii recomandat domnului de Beaufort. Dacă însă rămâi lângă prinţul comandant, dacă primeşti răspunderea unei însărcinări în armată, atunci nu mai e vorba numai de domnia ta, ci e vorba de toţi acei soldaţi care, ca şi tine, au un suflet şi un trup, care îşi vor plânge patria şi vor îndura toate mizeriile soartei omeneşti. Află, Raoul, că ofiţerul e un călăuzitor tot atât de necesar ca şi un preot şi că trebuie să fie mai milostiv decât un preot.

— Domnule, ştiam asta şi aşa am procedat până

acum; aş mai fi făcut-o şi de-acum încolo... dar...

— Uiți apoi că eşti fiul unei țări mândre de gloria ei militară; du-te şi mori, dacă vrei, dar nu muri fără onoare şi fără folos pentru Franța. Haide, Raoul, nu te întrista din cauza cuvintelor mele; te iubesc şi vreau să fii desăvârşit.

— Ascult mustrările domniei tale, domnule – rosti tânărul cu blândețe – şi ele mă uşurează, căci îmi dovedesc că cineva mă iubeşte încă.

— Şi acum să mergem, Raoul. Timpul e atât de frumos, cerul atât de senin, cerul acesta pe care-l vom avea mereu deasupra capetelor noastre, pe care-l vei vedea şi mai senin încă la Djidgelli şi care îți va vorbi acolo de mine, aşa cum îmi vorbeşte mie aici de Dumnezeu.

După ce se înțeleseseră asupra acestui punct, cei doi gentilomi discutară despre năzdrăvăniile ducelui, traseră concluzia că Franța nu va putea fi slujită într-un chip mulțumitor prin alcătuirea şi desfăşurarea expediției şi, rezumând această politică prin cuvântul vanitate, porniră la drum spre a se supune mai mult voinței lor decât destinului.

Jertfa era împlinită.

XXXIV
TIPSIA DE ARGINT

Călătoria fu plăcută. Athos şi fiul său străbătură toată Franța, făcând câte cincisprezece leghe pe zi, uneori şi mai mult, după cum amărăciunea lui Raoul îi îndemna să grăbească pasul. Ajunseră după cincisprezece zile la Toulon şi-i pierdură cu totul urmele lui d'Artagnan la Antibes. Se vede treaba că muşchetarul voise să nu fie recunoscut de nimeni

prin aceste locuri, căci Athos, după lămuririle pe care le culese, ajunse la încredințarea că oamenii îl văzuseră pe călărețul descris de el lăsând caii şi luând o trăsură bine închisă, după ce trecuse dincolo de Avignon.

Raoul era deznădăjduit că nu-l putea întâlni pe d'Artagnan; inima lui întristată simțea nevoia să-şi ia rămas bun şi să primească mângâierea inimii de oțel a celuilalt. Athos ştia din experiență că d'Artagnan devenea de nepătruns atunci când pornea la o treabă serioasă, fie în interesul lui, fie pentru serviciul regelui. Se temea chiar să nu-şi jignească prietenul sau să nu-i facă vreo încurcătură întrebând prea mult despre el. Totuşi, când Raoul începu să înjghebeze flotila, strângând cutere şi barcazuri pentru a le trimite la Toulon, unul din pescari îi spuse contelui că barca lui se afla în reparație după o călătorie făcută la cererea unui gentilom ce părea foarte grăbit să se îmbarce. Athos, crezând că acest om mințea cu scopul de a scăpa de corvoadă şi a rămâne să câştige mai mulți bani cu pescuitul după ce tovarăşii lui vor fi plecat, stărui să capete amănunte. Pescarul îi spuse atunci că, mai înainte cu vreo şase zile, un om venise să-i închirieze barca, într-o noapte, pentru a se duce până la insula Saint-Honorat. Se înțeleseseră asupra prețului; însă gentilomul avea un coş mare, de trăsură, pe care ținea să-l urce cu tot dinadinsul în barcă, în pofida greutăților de tot felul pe care le ridica această treabă. Pescarul voise să se lase păgubaş. Atrăsese chiar atenția asupra primejdiei ce-i păştea, dar codirile lui nu făcură decât să-i atragă un mare număr de bastoane pe spinare din partea acelui gentilom, care lovea de istov şi fără să se mai oprească. Ciorovăindu-se astfel, pescarul se plânse starostelui năierilor din An-tibes, care îşi făceau dreptate între ei şi se ajutau unii pe alții; dar gentilomul scoase atunci un petic de hârtie, la vederea

căruia starostele, plecându-se până la pământ, îl înduplecă pe pescar să se supună, mustrându-l chiar că se arătase îndărătnic. Şi astfel fusese nevoit să încarce totul şi să plece pe mare.

— Dar toate astea – zise Athos – nu dovedesc cum ți-ai stricat barca.

— Să vedeți cum. Mă îndreptam spre Saint-Honorat, aşa cum îmi poruncise acel gentilom; dar el îşi schimbă gândul, pretinzând că n-am să pot trece prin partea de miazăzi a mănăstirii.

— Şi de ce nu?

— Pentru că, domnule, acolo, în fața turnului pătrat al Benedictinilor, în partea de miazăzi, se află un banc de nisip, aşa-numit al *Călugărilor.*

— O stâncă? întrebă Athos.

— Ce se ridică până aproape de suprafața apei, făcând trecerea primejdioasă, dar pe unde eu m-am strecurat de o mie de ori; gentilomul însă mi-a poruncit să-l las la Sfânta Margareta.

— Ei bine?

— Ei bine, domnule – strigă pescarul cu accentul lui provensal – ori eşti marinar, ori nu eşti; ori îți cunoşti rostul, ori nu eşti decât o râmă de apă dulce. M-am încăpățânat să nu merg mai departe. Gentilomul m-a apucat atunci de gât şi mi-a spus verde în față că are să mă sugrume. Ajutorul meu, auzind asta, a pus mâna pe un topor, iar eu la fel. Aveam de gând să ne răzbunăm pentru ceea ce pățisem mai înainte. Dar gentilomul îşi scoase spada cu o iuțeală atât de mare, că nici eu, nici omul meu nu ne puturăm apropia de el. Eram gata să arunc toporul în capul lui, şi aveam tot dreptul s-o fac, nu-i aşa, domnule, căci un marinar e stăpân pe puntea lui cum e burghezul la el acasă. Mă pregăteam, zic, să-i crăp țeasta în două gentilomului, ca să mă apăr, când deodată, mă credeți sau nu, coşul acela de trăsură se deschise nu ştiu cum şi din el ieşi un fel de stafie, cu

un coif negru pe cap, cu o mască neagră pe față, ceva a cărui vedere te îngrozea, şi care începu să ne amenințe cu pumnul.

— Cine era? întrebă Athos.

— Era dracul însuşi, domnule, căci gentilomul, foarte voios, strigă de îndată ce-l zări: "Ah, mulțumesc, monseniore!"

— Ciudat! murmură contele privind către Raoul.

— Şi ce-ai făcut atunci? îl întrebă acesta pe pescar.

— Vă dați seama, domnule, că doi bieți oameni ca noi nu se puteau măsura cu doi gentilomi, darămite să te pui cu dracul; ah, ce să mai vorbim! Ne înțeleserăm din ochi, eu şi tovarăşul meu, şi, dintr-o săritură, furăm în apă; ne aflam la şapte sau opt sute de picioare de coastă.

— Şi pe urmă?

— Pe urmă, domnule, cum sufla un vânticel dinspre apus, barca fu împinsă către coastă şi se înțepeni în nisipurile din jurul Sfintei Margareta.

— Oh!... Şi cei doi călători?

— Eh, nu le purtați de grijă! Iată cea mai bună dovad[că unul era dracul în persoană şi că-l ocrotea pe celălalt. Căci, după ce ne-am întors la barcă, înotând, în loc să-i găsim pe blestemații aceia zdrobiți de stâncă, n-am mai găsit nimic, nici măcar coşul trăsurii aceleia.

— Ciudat! Ciudat! repetă contele. Dar, după aceea, ce-ați mai făcut, prietene?

— M-am plâns guvernatorului insulei Sfânta Margareta, care mi-a vârât pumnul sub nas, spunându-mi că, dacă-i voi mai îndruga astfel de baliverne, o să mă snopească în bice.

— Guvernatorul?

— Da, domnule. Şi unde mai pui că barca fusese stricată, stricată rău, căci se lovise cu botul în stânca Sfintei Margareta, iar călăfătarul mi-a cerut o sută

douăzeci de livre ca să mi-o repare.

— Prea bine – zise Raoul – vei fi scutit de serviciu. Du-te.

— Să mergem la Sfânta Margareta, vrei? îl întrebă apoi Athos pe Bragelonne.

— Da, domnule; trebuie să lămurim lucrurile acolo, întrucât mi se pare că omul acesta nu ne-a spus adevărul.

— Şi mie mi se pare la fel, Raoul. Povestea asta cu gentilomul mascat şi cu trăsura dispărută pare să ascundă mai degrabă ticăloşia pe care vulpoiul ăsta o va fi făptuit asupra călătorului, în mijlocul mării, spre a-l pedepsi că-l luase cu sila, pe el şi barca lui.

— Aceeaşi bănuială o am şi eu, şi mă gândesc că în trăsură se aflau mai degrabă lucruri de preț decât un om oarecare.

— Vom descurca noi asta, Raoul. Oricum, gentilomul acela seamănă cu d'Artagnan; îl recunosc după cum s-a purtat. Din păcate, nu mai suntem tinerii neînvinşi de altă-dată. Cine ştie dacă toporul sau ranga acestui hoț de mare n-a izbutit să facă ceea ce spadele cele mai dibace din Europa, gloanțele şi ghiulele n-au putut să facă timp de patruzeci de ani!

În aceeaşi zi, porniră spre Sfânta Margareta pe puntea unei goelete chemate de la Toulon prin ordin. Impresia pe care o avură punând piciorul pe pământ fu una dintre cele mai plăcute. Insula era plină de flori şi de roade; ea îi slujea de livadă guvernatorului, în partea cultivată. Portocalii, rodiile şi smochinii se încovoiau sub greutatea rodului lor de aur şi azur. De jur împrejurul acestei livezi, în partea necultivată, potârnichile roşii alergau în stoluri prin mără-cinişuri şi prin tufişurile de ienupăr şi, la fiecare pas pe care Raoul şi contele îl făceau, câte un iepure speriat sărea din brazdele de maghiran şi din bălării, pentru a se ascunde în vizuina lui. Încolo, această preafericită insulă era nelocuită. Cu suprafața netedă, neavând

decât un golfuleț unde trăgeau bărcile, ea slujea contrabandiştilor ca loc unde îşi ascundeau prăzile, în înțelegere cu guvernatorul, care le împărțea cu ei, cu condiția ca hoții să nu se atingă de vânat şi de belşugul grădinilor. Pe baza acestei înțelegeri, guvernatorul se mulțumea cu o garnizoană de opt oameni spre a-şi apăra fortăreața, în care mucezeau douăsprezece tunuri. Guvernatorul acesta era deci un arendaş fericit, ce recolta smochine, portocale, vinuri şi uleiuri, strângând grămezi de lămâi şi de chitre sub soarele cetății sale. Fortăreața, înconjurată de un şanț adânc – singura ei apărare – îşi ridica în sus, ca trei capete, cele trei turnulețe, legate între ele prin platforme năpădite de muşchi verde.

Athos şi Raoul dădură câtva timp târcoale îngrăditurilor livezii, fără să găsească pe nimeni care să-i introducă la guvernator. În cele din urmă intrară în grădina. Era în ceasul cel mai fierbinte al zilei, când totul se ascunde sub pietre sau sub ierburi. Cerul îşi desfăcea aripile sale de foc, înăbuşind orice zgomot, izgonind orice vietate. Potârnichile sub tufele de ienuperi, muştele sub umbra frunzelor, dormeau întocmai ca şi talazurile sub soare. Athos zări în grădină, între al doilea şi al treilea țarc, un soldat ce ducea pe cap un fel de coş încărcat cu de-ale mâncării. Omul se întoarse foarte curând, de astă dată fără coş, şi dispăru pe uşa unei gherete. Athos înțelese că acest om dusese de mâncare cuiva şi că, după ce-şi făcuse datoria, se pregătea să mănânce şi el. Deodată se auzi strigat şi, ridicând fața, zări între zăbrelele unei ferestre ceva alb, ca o mână care se mişca, şi ceva strălucitor, ca o armă în care se răsfrângeau razele soarelui. Şi, înainte de a-şi da seama de ceea ce văzuse, o dâră luminoasă, însoțită de un şuierat ce brazdă văzduhul, îl făcu să-şi întoarcă atenția de la donjon la pământ. Un al doilea zgomot surd se auzi în şanț, şi Raoul alergă să ridice

de jos o tipsie de argint ce se rostogolise pe nisipul uscat. Mâna care aruncase acea tipsie le făcu un semn celor doi gentilomi, apoi dispăru. Atunci Athos şi Raoul se apropiară unul de altul şi începură să cerceteze cu luare-aminte tipsia plină de praf. Pe fundul ei descifrară câteva cuvinte, zgâriate acolo cu vârful unui cuțit:

Sunt – glăsuia inscripția – *fratele regelui Franței, azi întemnițat, mâine nebun. Gentilomi francezi, rugați-vă lui Dumnezeu pentru sufletul şi mințile odraslei stăpânilor voştri!*

Athos scăpă din mână tipsia, în timp ce Raoul încerca să pătrundă înțelesul misterios al acestor cuvinte lugubre. În aceeaşi clipă, un strigăt se făcu auzit în vârful turnului. Raoul, iute ca fulgerul, îşi feri capul în jos, silindu-l pe tatăl său să se plece şi el. Țeava unei muschete scânteia în bătaia soarelui pe creasta zidului. Un fum alb țâşni ca un smoc de fulgi din gura muschetei şi un glonte se zdrobi într-o piatră, la şase şchioape de cei doi gentilomi. O a doua muschetă apăru sus, cu țeava îndreptată către ei.

— Ei drăcie! strigă Athos. Omorâți oamenii aici? Dați-vă jos, laşilor ce sunteți!

— Da, coborâți îndată de-acolo! adăugă Raoul mânios, arătând cu pumnul spre cetate.

Unul dintre cei doi trăgători, acela care se pregătea să tragă un nou foc de muschetă, răspunse la aceste strigăte printr-o exclamație de surprindere, şi cum tovarăşul lui voia să ducă treaba mai departe şi tocmai îşi ridica muscheta încărcată din nou, cel care strigase împinse flinta într-o parte şi glontele zbură în aer.

Athos şi Raoul, văzând că cei doi dispărură de pe zid, crezură că au să vină la ei şi aşteptară nemişcați să-i vadă ivindu-se. Dar nu trecură nici cinci minute,

şi un răpăit scurt de tobă îi chemă pe cei opt soldaţi ai garnizoanei, care apărură în partea cealaltă a şanţului, cu flintele în poziţie de tragere. În fruntea acestor oameni se afla un ofiţer, în care vicontele de Bragelonne îl recunoscu pe cel ce trăsese primul glonte de muschetă. Acest ofiţer le ordonă soldaţilor să se pregătească de tragere.

— Vom fi împuşcaţi! strigă Raoul. Să tragem spadele, altceva n-avem de făcut, şi să sărim peste şanţ. Vom ucide fiecare măcar câte unul dintre aceşti nemernici, după ce muschetele lor se vor goli.

Şi Raoul, însoţindu-şi glasul prin gest, sări, urmat de Athos, când o voce cunoscută răsună la spatele lor.

— Athos! Raoul! strigă această voce.

— D'Artagnan! răspunseră cei doi gentilomi.

— Armele jos, la dracu! strigă căpitanul către soldaţi. Eram sigur de ceea ce spuneam!

Soldaţii îşi lăsară puştile jos de la umăr.

— Ce se întâmplă cu noi? întrebă Athos. Cum, suntem împuşcaţi fără să ni se dea măcar de veste?

— Eu însumi eram să vă împuşc adineauri – răspunse d'Artagnan – şi dacă guvernatorul nu v-a nimerit, eu v-aş fi nimerit, dragi prieteni. Noroc că am luat obiceiul de a ochi mult înainte de a trage! Mi se părea că vă recunosc. Ah, scumpii mei prieteni, ce noroc!

Şi d'Artagnan îşi şterse fruntea, căci alergase repede, iar tulburarea lui nu era o prefăcătorie.

— Cum – zise contele – domnul acesta care a tras asupra noastră e guvernatorul fortăreţei?

— El însuşi.

— Şi de ce voia să ne ucidă? Ce i-am făcut noi?

— La dracu! Aţi primit obiectul pe care l-a aruncat deţinutul.

— Asta-i adevărat.

— Tipsia aceea... Deţinutul a scris ceva pe ea,

nu-i aşa?

— Da.

— Eram sigur. Ah, Doamne!

Şi d'Artagnan, cu toate semnele unei nelinişti ucigătoare, luă tipsia pentru a citi inscripția. După ce o citi, se făcu alb ca varul.

— O, Doamne! repetă el. Tăcere! Iată că vine guvernatorul.

— Şi ce-o să ne facă? Avem noi vreo vină?

— Aşadar, e adevărat? murmură Athos cu jumătate de gură. Aşadar, e adevărat ce scrie acolo?

— Tăcere, vă spun, tăcere! Dacă s-ar afla că ştiți să citiți sau dacă s-ar bănui că ați înțeles, cât vă iubesc eu de mult, scumpi prieteni, de mi-aş da viața pentru voi... dar...

— Dar?... făcură Athos şi Raoul.

— Dar nu v-aş putea scăpa de la închisoarea pe viață, chiar dacă v-aş scăpa de la moarte. Tăcere, deci, şi iar tăcere!

Guvernatorul se apropie, trecând şanțul pe un podeț de scânduri.

— Ei bine – i se adresă el lui d'Artagnan – ce te opreşte?

— Sunteți spanioli, nu cunoaşteți nici o iotă franțuzeşte – le spuse celor doi prieteni repede, în şoaptă, căpitanul.

Apoi, răspunzându-i guvernatorului: Ei bine, am avut dreptate; aceşti domni sunt doi căpitani spanioli pe care i-am cunoscut la Ypres, anul trecut... Nu ştiu o boabă franțuzeşte.

— Aşa! făcu guvernatorul cu luare-aminte.

Şi dădu să citească inscripția de pe tipsie. D'Artagnan însă i-o smulse din mână şi răzui literele cu vârful spadei sale.

— Hei – strigă guvernatorul – ce faci? N-am voie să citesc?

— E un secret de stat – răspunse d'Artagnan sec

– şi întrucât ştii foarte bine cum sună ordinul regelui, că oricine îl va pătrunde va fi pedepsit cu moartea, n-am decât să te las, dacă vrei, să citeşti, însă îndată după aceea voi pune să fii împuşcat.

În timpul acestui schimb de cuvinte, pe jumătate serios, pe jumătate în glumă, Athos şi Raoul păstrară o tăcere de gheață.

— Dar nu se poate – zise guvernatorul – ca aceşti domni să nu înțeleagă măcar câteva cuvinte.

— N-avea grijă! Chiar dacă ar înțelege ce se vorbeşte, n-ar putea citi ceea ce e scris. N-ar citi nici chiar în spaniolă. Nu uita că un nobil spaniol nu trebuie să ştie niciodată să citească.

Această explicație ar fi trebuit să-l lămurească pe guvernator; totuşi nu se dădu bătut.

— Pofteşte-i pe aceşti domni în fort – zise el.

— Tocmai asta voiam să-ți propun şi eu – răspunse d'Artagnan.

Adevărul este că el se gândea la cu totul altceva şi că ar fi vrut să-şi vadă prietenii la o sută de leghe de acolo. Dar, deocamdată, n-avea încotro. Le adresă, în spaniolă, celor doi gentilomi o invitație, pe care aceştia o primiră. Se îndreptară cu toții spre intrarea în fort şi, incidentul odată închis, cei opt soldați se reîntoarseră la dulcea lor tihnă, tulburată o clipă de această întâmplare nemaipomenită.

XXXV
ÎNTEMNIȚAT ŞI TEMNICERI

După ce intrară în fort, şi în timp ce guvernatorul făcea unele pregătiri spre a-şi primi oaspeții, Athos zise:

— Uite ce-i, vreau un cuvânt de lămurire, acum când suntem numai noi.

— Nimic mai simplu – răspunse muşchetarul. Am adus în insulă un deținut pe care regele vrea să nu-l vadă nimeni; apoi ați sosit voi, şi el v-a aruncat ceva printre zăbrelele de la fereastră; eu luam masa la guvernator, aşa că am văzut cum v-a aruncat acel obiect şi cum Raoul l-a ridicat de jos. Nu-mi trebuie mult ca să înțeleg, deci am înțeles, şi am crezut că sunteți vorbiți cu deținutul meu. Atunci...

— Atunci ai dat ordin să fim împuşcați.

— Pe legea mea, aşa este; dar dacă am sărit cel dintâi să pun mâna pe muschetă, am fost, din fericire, ultimul care vă lua la ochi.

— Dacă m-ai fi ucis, d'Artagnan, aş fi avut fericirea să mor pentru casa regală a Franței; şi e o mare cinste pentru cineva să fie ucis de mâna ta, care eşti cel mai nobil şi cel mai devotat apărător al coroanei.

— Doamne, Athos, dar ce tot spui tu de casa regală? se bâlbâi d'Artagnan. Cum, tu, conte, un bărbat înțelept şi cu mintea întreagă, crezi în prostiile astea scrise de un smintit?

— Cred, da.

— Cu atât mai mult, dragă cavalere, cu cât ai primit ordin să ucizi pe cei care ar crede în ele – adăugă Raoul.

— Asta – răspunse căpitanul de muşchetari – din pricină că orice defăimare, chiar dacă e absurdă, poate fi luată foarte uşor drept bună de către mulțime.

— Nu, d'Artagnan – zise Athos cu blândețe – adevărul este că regele nu vrea ca taina familiei lui să ajungă la urechile poporului şi astfel călăii fiului lui Ludovic al XIII-lea să fie învinuiți de ticăloşie.

— Haide, haide, nu spune asemenea copilării, Athos, căci mă faci să nu te mai socot un om în toată firea. De altfel, lămureşte-mă, cum s-ar putea ca Ludovic al XIII-lea să aibă un fiu în insula Sfânta

Margareta?

— Un fiu pe care tu l-ai adus aici, mascat, în barca unui pescar, de ce nu? zise Athos.

D'Artagnan tresări.

— Ah, ah! făcu el. De unde ştii că o barcă de pescar...?

— Te-a adus la Sfânta Margareta, împreună cu trăsura în care era închis deținutul, cu deținutul căruia îi spuneai monseniore? Ei bine, ştiu – răspunse contele.

D'Artagnan îşi muşcă mustața.

— Să zicem – rosti el – că am venit aici cu o barcă şi cu o trăsură în care se afla un deținut mascat; asta nu dovedeşte însă că deținutul ar fi un prinț... un prinț din casa regală a Franței.

— Oh, întreabă-l asta pe Aramis! răspunse Athos cu răceală.

— Pe Aramis? exclamă muşchetarul surprins. L-ai văzut pe Aramis?

— După înfrângerea de la Vaux, da; l-am văzut pe Aramis fugind, urmărit, pierdut, şi el mi-a povestit destul ca să cred în jeluirea scrisă de acest nenorocit pe fundul tipsiei sale de argint.

D'Artagnan îşi lăsă capul în jos, împovărat.

— Iată – zise el – cum se joacă Dumnezeu cu ceea ce oamenii numesc înțelepciunea lor! Straşnică taină e aceea căreia douăsprezece sau cincisprezece persoane îi cunosc dedesubturile!... Athos, blestemată fie întâmplarea care te-a pus față în față cu mine în această afacere! Căci acum...

— Ei bine – îl întrerupse Athos, cu severitatea lui prietenească – taina ta e acum dezvăluită fiindcă o cunosc şi eu? Dar n-am cunoscut eu, oare, altele şi mai grele în viața mea? Adu-ți aminte, dragul meu.

— N-ai cunoscut niciodată una atât de primejdioasă – răspunse d'Artagnan cu îndurerare. Mă urmăreşte un gând sinistru: ca toți cei care se vor

fi atins de această taină vor muri, şi vor muri rău.

— Facă-se voia lui Dumnezeu, d'Artagnan! Dar iată că vine guvernatorul tău.

D'Artagnan şi prietenii lui îşi reluară numaidecât rolurile lor.

Guvernatorul acesta, bănuitor şi aspru, era cu d'Artagnan de o politeţe ce mergea până la slugărnicie. Se mulţumi să fie drăguţ cu cei doi călători, dar să nu-i slăbească din ochi. Athos şi Raoul observară că el încerca adesea să-i încurce cu câte o întrebare sau să-i ia prin surprindere; dar ei nu se lăsau prinşi. Cele ce spusese d'Artagnan puteau să pară deci adevărate, chiar dacă guvernatorul nu credea asta. Ieşiră de la masă pentru a se duce să se odihnească.

— Cum se numeşte omul acesta? îl întrebă Athos pe d'Artagnan, în spaniolă. Are o înfăţişare care nu-mi place de loc.

— De Saint-Mars – răspunse căpitanul.

— El va fi deci temnicerul tânărului prinţ?

— Eh, cine ştie? Iată-mă la Sfânta Margareta poate pentru totdeauna.

— Haidade! Tu?

— Dragă prietene, sunt în situaţia omului care a găsit o comoară în mijlocul unui pustiu. Ar vrea s-o ridice, dar nu poate; ar vrea s-o lase, dar nu îndrăzneşte. Regele nu mă va mai chema de aici, temându-se că un altul va fi un paznic mai puţin bun decât mine; şi totuşi îi pare rău că nu mă mai are lângă el, ştiind că nimeni nu-l va sluji mai bine ca mine. La urma urmei, fie cum o vrea Dumnezeu!

— Dar – zise Raoul – tocmai pentru că nimic nu e sigur, şederea dumitale aici e vremelnică, astfel că te vei reîntoarce la Paris.

— Întreabă-i, te rog, pe aceşti domni pentru ce au venit la Sfânta Margareta? îi întrerupse Saint-Mars.

— Au venit ştiind că la Saint-Honorat e o mănăstire de benedictini, pe care voiau să o vadă, şi că în Sfânta Margareta e vânat bun.

— La dispoziția lor – răspunse Saint-Mars – ca şi a dumitale.

D'Artagnan îi mulțumi.

— Şi când pleacă? mai întrebă guvernatorul.

— Mâine – răspunse d'Artagnan.

Domnul de Saint-Mars se duse să-şi facă rondul, lăsându-l pe d'Artagnan singur cu cei doi presupuşi spanioli.

— Oh – oftă muşchetarul – iată o viață şi o societate care nu-mi convin câtuşi de puțin! Eu îi poruncesc acestui om, el însă mă stânjeneşte al dracului!... Haide, veniți să vânăm câțiva iepuri? Plimbarea va fi frumoasă şi nu prea obositoare. Insula n-are decât o leghe şi jumătate în lungime şi o jumătate de leghe în lățime. Un adevărat parc. Să ne distrăm.

— Mergem unde vrei tu, d'Artagnan, dar nu ca să petrecem, ci ca să vorbim în voie.

D'Artagnan îi făcu semn unui soldat; acesta înțelese, aduse câte o puşcă de vânătoare pentru fiecare gentilom, apoi intră din nou în fort.

— Şi acum – zise muşchetarul – răspundeți-mi, rogu-vă, la întrebarea pe care v-o pusese acest hain Saint-Mars: de ce-ați venit în insulele Lerens?

— Ca să-ți spunem adio.

— Să-mi spuneți adio? Cum aşa? Raoul pleacă?

— Da.

— Cu domnul de Beaufort, fac prinsoare!

— Cu domnul de Beaufort. Oh, tu ghiceşti totdeauna, dragă prietene!

— Obişnuința, de...

În timp ce între cei doi prieteni se lega această convorbire, Raoul, cu capul greu, cu inima încărcată, se aşezase pe nişte stânci acoperite de muşchi, cu

muscheta pe genunchi şi, privind marea, privind cerul, ascultând glasul sufletului său, îi lăsa pe cei doi vânători să se îndepărteze încetul cu încetul. D'Artagnan băgă de seamă că tânărul rămăsese în urmă.

— E tot mâhnit, nu-i aşa? îl întrebă el pe Athos.

— De moarte.

— Oh, cred că exagerezi! Raoul e un om călit. Toate inimile nobile ca a lui au un al doilea înveliş, care le apără ca o carapace. Dacă primul înveliş sângerează, al doilea rezistă.

— Nu – răspunse Athos. Raoul are să moară.

— Ei, drace! făcu d'Artagnan, posomorându-se deodată. Nu mai adăugă nimic la această exclamaţie. Apoi, după o clipă: De ce-l laşi să plece?

— Fiindcă asta e dorinţa lui.

— Şi de ce nu te duci cu el?

— Fiindcă nu vreau să-l văd murind.

D'Artagnan îşi privi prietenul în ochi.

— Tu ştii un lucru – reluă contele, sprijinindu-se de braţul căpitanului – tu ştii că, în viaţa mea, de puţine ori mi-a fost teamă de ceva. Ei bine, acum mă roade o teamă necurmată, aprigă, de neîndurat; mi-e teamă că va veni o zi când voi ţine cadavrul acestui copil în braţele mele.

— Oh! murmură d'Artagnan. Oh!

— Are să moară, ştiu, sunt încredinţat de asta; şi nu vreau să-l văd murind.

— Cum, Athos, vii să stai în faţa celui mai viteaz om pe care spui că l-ai cunoscut vreodată, a lui d'Artagnan al tău, a acestui om fără seamăn, cum îl numeai altădată, şi-i mărturiseşti, încrucişându-ţi braţele la piept, că te temi să nu-l vezi pe fiul tău mort, tu care ai văzut tot ce se poate vedea pe lumea asta? Ei bine, pentru ce ţi-e teamă de aşa ceva , Athos? Omul, pe acest pământ, trebuie să se aştepte la orice, să înfrunte totul.

— Ascultă, prietene: după ce mi-am risipit puterile pe pământul acesta de care-mi vorbeşti tu, n-am mai păstrat decât două credințe: aceea a vieții, cu prieteniile mele, cu datoria mea de părinte, şi aceea a veşniciei, cu dragostea şi cu respectul de Dumnezeu. Acum simt în mine, ca o revelație, că dacă Dumnezeu va hotărî ca prietenul meu sau fiul meu să-şi dea ultima suflare în fața mea... Oh, nici nu vreau să-ți vorbesc despre asta, d'Artagnan!

— Spune! Spune!

— Îndur totul cu tărie, afară de moartea celor pe care-i iubesc. E singurul lucru fără tămăduire. Cel care moare câştigă, cel care vede murind pierde. Da. Uite: a şti că nu-l voi mai întâlni niciodată, niciodată pe pământ, pe acela a cărui vedere îmi făcea bucurie, a şti că nicăieri nu se mai află d'Artagnan, că nicăieri nu se mai află Raoul, oh... Sunt bătrân, mă vezi, nu mai am curaj, îl rog pe Dumnezeu să mă cruțe în slăbiciunea mea; dar dacă m-ar lovi în față, şi în chipul acesta, ei bine, l-aş blestema. Un gentilom creştin nu trebuie să-şi blesteme Dumnezeul, d'Artagnan; e destul că şi-a blestemat un rege!

— Hm!... făcu d'Artagnan, răscolit de această crudă furtună a durerilor.

— D'Artagnan prietene, tu care-l iubeşti pe Raoul, priveşte-l – adăugă Athos, arătând spre fiul său – priveşte tristețea aceea care nu-l mai părăseşte nici o clipă. Cunoşti ceva mai îngrozitor decât să iei parte, clipă cu clipă, la agonia nesfârşită a acestei biete inimi?

— Lasă-mă să-i vorbesc, Athos. Cine ştie!

— Încearcă; am însă încredințarea că nu vei izbuti.

— Nu voi căuta să-l consolez; îl voi ajuta.

— Tu?

— Fără îndoială. E oare pentru prima dată când o femeie se va fi dezmeticit în necredința ei? Mă duc la

el, îți spun.

Athos clătină din cap şi-şi continuă plimbarea singur. D'Artagnan, tăindu-şi drum prin mărăcinişuri, se apropie de Raoul şi-i întinse mâna.

— Ei bine – îi spuse el – vrei să-mi vorbeşti ceva?

— Ți-aş cere să-mi faci un serviciu – răspunse Bragelonne.

— Care?

— Te vei reîntoarce într-o zi în Franța, da?

— Aşa sper.

— E bine să scriu domnişoarei de La Vallière?

— Nu, nu e bine.

— Am să-i spun atâtea totuşi!

— Atunci vino cu mine acolo şi spune-i-le.

— Niciodată!

— Dacă-i aşa, crezi că o scrisoare va face mai mult decât ceea ce nu pot face cuvintele tale?

— Ai dreptate.

— Îl iubeşte pe rege – rosti fără milă d'Artagnan. E o fată cinstită.

Raoul tresări.

— Iar pe tine, pe tine pe care te-a părăsit, te iubeşte poate mai mult decât pe rege, însă într-alt fel.

— D'Artagnan, crezi, într-adevăr, că-l iubeşte pe rege?

— Îl iubeşte până la idolatrie. E o inimă în care nu mai poate avea loc alt simțământ. Ai putea să trăieşti mai departe alături de ea, ai putea să rămâi cel mai bun prieten al ei!

— Ah! făcu Raoul, luminându-se parcă în fața acestei speranțe dureroase.

— Vrei?

— Ar însemna să fiu un laş.

— Iată un cuvânt absurd, care m-ar putea face să-ți disprețuiesc înțelepciunea. Raoul, nu e niciodată o laşitate, înțelege, să faci ceea ce îți este impus de o forță majoră. Dacă inima îți spune: "Du-te acolo sau

mori", du-te, Raoul. A fost oare ea josnică sau a făcut bine preferându-l în locul tău pe rege, ea căreia inima îi poruncea cu putere să-l prefere pe rege? Nu; a fost cea mai cinstită dintre toate femeile. Fă deci ca ea: urmează îndemnul inimii tale. Ştii oare un lucru de care eu sunt sigur, Raoul?

— Care?

— Că, privind-o de aproape, cu ochii unui bărbat gelos...

— Ei bine?

— Ei bine, vei înceta de a o mai iubi.

— Mă faci să mă hotărăsc, dragul meu d'Artagnan.

— Să te duci s-o vezi?

— Nu, să plec spre a n-o mai revedea niciodată. Căci vreau s-o iubesc totdeauna.

— Cinstit mărturisind – rosti muşchetarul – iată o concluzie la care eram departe de a mă aştepta.

— Iată, prietene, o vei revedea curând; dă-i această scrisoare, dacă socoţi de cuviinţă, care îi va arăta, ca şi domniei tale, tot ce se petrece în inima mea. Citeşte-o, am pregătit-o astă-noapte. Ceva îmi spunea că am să te întâlnesc astăzi aici.

Şi-i întinse scrisoarea lui d'Artagnan, care o citi:

Domnişoară, nu eşti vinovată în ochii mei pentru faptul că nu mă iubeşti. Eşti vinovată de o singură greşeală, aceea de a mă fi lăsat să cred că mă iubeai. Această greşeală mă va costa viaţa. Dumitale ţi-o iert, dar mie nu mi-o pot ierta. Se spune că îndrăgostiţii fericiţi sunt surzi la gemetele îndrăgostiţilor neluaţi în seamă. Nu e acelaşi lucru cu dumneata, care nu m-ai iubit, decât poate cu teamă. Sunt încredinţat că, dacă aş fi stăruit pe lângă dumneata spre a schimba această prietenie în dragoste, ai fi făcut-o de teamă să nu mă vezi murind sau să nu pierzi stima pe care ţi-o păstram eu. Mă simt fericit că mor ştiindu-te mulţumită

şi liberă de orice povară sufletească.

Cât de mult mă vei iubi atunci când nu te vei mai teme de privirile sau de mustrările mele! Mă vei iubi, pentru că, oricât de frumoasă ţi se va părea o nouă dragoste, Dumnezeu nu m-a făcut cu nimic mai prejos decât acela pe care l-ai ales, iar devotamentul meu, sacrificiul, sfârşitul meu dureros vor face să mă bucur în ochii dumitale de o superioritate netăgăduită asupra lui. Am lăsat să-mi scape, în copi-lărească încredere a inimii mele, comoara pe care o aveam. Mulţi oameni îmi spun că mă iubeai destul de mult ca să ajungi să mă iubeşti şi mai mult. Acest gând mă face să-mi înăbuş orice amărăciune şi mă îndeamnă să nu socot pe nimeni altul vinovat, decât pe mine însumi.

Încuviinţează acest ultim adio şi binecuvântează-mi retragerea în refugiul de nepătruns unde se stinge orice ură, unde dragostea dăinuieşte de-a pururi.

Adio, domnişoară. Dacă mi s-ar cere să plătesc cu sângele meu fericirea dumitale, mi-aş da tot sângele din mine. Aş face astfel o jertfă din nenorocirea mea!

RAOUL, VICONTE DE BRAGELONNE

— Scrisoarea e bună – zise căpitanul. Nu-i găsesc decât un cusur.

— Care? strigă Raoul.

— Acela că spune totul, afară de flacăra ce ţâşneşte ca o otravă ucigătoare din ochii, din inima ta, afară de dragostea nebunească ce te mistuie încă.

Raoul păli şi tăcu.

— De ce nu i-ai scris doar aceste cuvinte: "Domnişoară, în loc să te blestem, te iubesc şi mă duc să mor".

— Aşa e – zise Raoul cu o bucurie sinistră.

Şi rupând bucăţi scrisoarea pe care o smulse din mâna muşchetarului, aşternu pe o foiţă din carneţelul său aceste cuvinte:

Pentru fericirea de a-ți spune încă o dată că te iubesc, săvârşesc laşitatea de a-ți scrie, şi spre a mă pedepsi pentru această laşitate, mor.

Şi semnă.

— Îi vei da această foiță, nu-i aşa, căpitane? îi spuse apoi lui d'Artagnan.

— Când? întrebă acesta.

— În ziua – zise Bragelonne, arătând ultimul cuvânt – în ziua când vei scrie data sub aceste rânduri.

Şi porni să-l întâlnească pe Athos, care se apropia cu paşi înceți.

În timp ce mergeau cu toții spre fort, marea se umflă şi, cu acea aprigă furie ce învolburează dintr-o data Mediterana, stihiile se prefăcură în furtună. Ceva nedesluşit le apăru în fața privirilor, ceva ce se mişca lângă un colț al țărmului.

— Ce-i acolo? se miră Athos. O barcă sfărâmată!

— Nu-i barcă – răspunse d'Artagnan.

— Iartă-mă – zise Raoul – e o barcă ce se grăbeşte să intre în port.

— Într-adevăr, acolo e o barcă, şi bine face că vrea să intre în golfuleț; dar ceea ce ne arată Athos în nisip... Împotmolită...

— Da, da, văd.

— E trăsura pe care am aruncat-o eu în mare, după ce-am coborât cu deținutul.

— Ei bine – zise Athos – dacă vrei să mă asculți, d'Artagnan, n-ai face rău să-i dai foc, ca să nu mai rămână nici o urmă din ea; altfel, pescarii din Antibes, care au crezut ca au de-a face cu diavolul, vor căuta să le dovedească tuturor că însoțitorul tău nu era decât un om.

— Îți prețuiesc sfatul, Athos, şi am să dau ordin să fie îndeplinit chiar la noapte, ba mai bine am să-l îndeplinesc eu însumi. Dar acum să ne grăbim, căci

începe ploaia şi trăsnetele sunt năprasnice.

În clipa când treceau parapetul, vrând să intre într-o galerie a cărei cheie o avea d'Artagnan, îl zăriră pe domnul de Saint-Mars îndreptându-se spre încăperea unde se afla deținutul. La un semn al lui d'Artagnan, se ascunseră cu toții după colțul scării.

— Ce să fie acolo? întrebă Athos.

— Ai să vezi. Priveşte. Deținutul se întoarce de la capelă.

Şi la lumina roşie a fulgerelor, în ceața vânătă pe care vântul o purta prin văzduhul încărcat, zăriră trecând, țeapăn, la şase paşi în urma guvernatorului, un om îmbrăcat în negru, cu fața acoperită de o mască de fier, cenuşie, prinsă de o cască de aceeaşi culoare, ce-i ascundea tot capul. Flăcările cerului făceau să țâşnească reflexe orbitoare de pe casca de metal, şi aceste reflexe, scăpărând în toate părțile, păreau că sunt privirile furioase pe care le arunca nenorocitul acela, din pricină că nu putea să blesteme. La mijlocul galeriei, deținutul se opri o clipă să privească în zarea nesfârşită, să respire mireasma cu gust de pucioasă a furtunii, să soarbă cu lăcomie picăturile calde de ploaie; apoi scoase un suspin asemenea unui răcnet.

— Vino, domnule – zise repezit de Saint-Mars prizonierului său, căci începea să se nelinişteasc ă văzându-l că priveşte cu atâta interes dincolo de ziduri. Hei, domnule, vino!

— Spune-i monseniore! strigă din colțul său Athos, cu un glas atât de solemn şi atât de poruncitor, încât guvernatorul se simți străbătut de un fior.

Athos voia cu tot dinadinsul să i se păstreze respectul cuvenit unei maiestăți căzute din măreție. Prizonierul întoarse capul.

— Cine a vorbit acolo? întrebă de Saint-Mars.

— Eu – răspunse d'Artagnan, care ieşi numaidecât din umbră. Ştii doar că aşa e ordinul.

— Nu-mi spuneți nici domnule, nici monseniore – rosti la rândul lui deținutul, cu un glas ce-l făcu pe Raoul să se cutremure până în adâncul sufletului – spuneți-mi BLESTEMATUL!

Şi trecu mai departe. Uşa grea, de fier, scrâşni în urma lui.

— Iată un om într-adevăr nenorocit! murmură surd muşchetarul, arătându-i lui Raoul încăperea unde era osândit să-şi ducă zilele prințul.

XXXVI
FĂGĂDUIELILE

Abia apucă d'Artagnan să intre în camera sa, împreună cu prietenii lui, că un soldat de la fort veni să-i spună că-l cheamă guvernatorul.

Barca pe care Raoul o văzuse plutind pe mare, şi care părea atât de grăbită să intre în portuleț, aducea la Sfânta Margareta o depeşă importantă pentru căpitanul de muşchetari. Dezlipind hârtia, d'Artagnan recunoscu scrisul regelui.

Cred – spune Ludovic al XIV-lea – *că vei fi sfârşit cu îndeplinirea ordinelor mele, domnule d'Artagnan; întoarce-te numaidecât la Paris şi vino să mă vezi la Luvru.*

— Iată-mi surghiunul încheiat! strigă muşchetarul cu bucurie. Mulțumesc lui Dumnezeu, am scăpat de povara de a fi temnicer!

Şi-i arătă scrisoarea lui Athos.

— Aşadar, ne părăseşti? întrebă acesta cu tristețe.

— Ca să ne revedem, scumpul meu prieten, dat fiind că Raoul e un băiat destul de mare pentru a

pleca singur cu domnul de Beaufort, şi care va îngădui ca tatăl lui să se întoarcă împreună cu domnul d'Artagnan, în loc de a-l sili să facă singur două sute de leghe până în La Fère. Nu-i aşa, Raoul?

— Fără îndoială – îngână acesta cu o expresie de adâncă părere de rău.

— Nu, dragă prietene – rosti Athos – nu-l voi părăsi pe Raoul decât în ziua când corabia lui va fi dispărut la orizont. Atâta timp cât mai e încă în Franța, nu mă voi despărți de el.

— Cum vrei, iubite prieten; dar cel puțin vom pleca împreună din Sfânta Margareta; nu pierdeți prilejul de a folosi barca ce mă va duce pe mine la Antibes.

— Cu dragă inimă; ni se va părea că nu vom fi niciodată destul de departe de acest fort şi de ceea ce am văzut cu mâhnire mai adineauri aici!

Cei trei prieteni părăsiră deci mica insulă, după ce-şi luară rămas bun de la guvernator, şi, sub cele din urmă fulgerări ale furtunii care se îndepărta, priviră pentru ultima oară zidurile fortului, ce păreau albe în întuneric.

D'Artagnan se despărți de prietenii lui în aceeaşi noapte, după ce se uită cum ardea pe coasta Sfintei Margareta trăsura căreia i se dăduse foc din ordinele lui Saint-Mars, la sfatul căpitanului. Înainte de a încăleca pe cal şi după ce se desprinse din brațele lui Athos, zise:

— Prieteni, semănați prea mult cu doi soldați ce-şi părăsesc postul. Ceva îmi spune că Raoul va avea nevoie să fie sprijinit în misiunea lui. Vreți să cer dezlegarea de a trece în Africa împreună cu o sută de muschete bune? Regele nu mă va refuza, şi am să vă iau cu mine.

— Domnule d'Artagnan – răspunse Raoul strângându-i mâna cu însuflețire – mulțumesc pentru acest ajutor, care ne-ar da mai mult decât am dori

noi, domnul conte şi cu mine. Eu, care sunt tânăr, am nevoie de zbuciumul spiritului şi de oboseala trupului, dar domnul conte are nevoie de cea mai deplină odihnă. Dumneata eşti cel mai bun prieten al lui, ți-l las în seamă. Veghind asupra lui, vei avea în mânile dumitale cele două suflete ale noastre.

— Trebuie să plec; calul meu văd că nu mai are astâmpăr – zise d'Artagnan care, când se simțea adânc tulburat de ceva, schimba dintr-o dată vorba. Spune, conte, câte zile va mai rămâne Raoul aici?

— Trei zile, cel mult.

— Şi cât timp îți trebuie ție ca să te reîntorci acasă?

— Oh, destul de mult – răspunse Athos. Nu vreau să mă despart aşa curând de Raoul. Cu fiecare clipă ce va trece, el se va depărta tot mai mult de mine, şi nu vreau să sporesc şi eu distanța dintre noi. Voi face deci popasuri cât mai dese pe drum.

— Pentru ce, prietene? Mersul încet te întristează, şi apoi viața în hanuri nu e pentru un om ca tine.

— Prietene, am venit încoace cu cai de poştă, dar acum vreau să-mi cumpăr doi cai buni. Or, pentru a-i avea mereu odihniți, nu se cade să-i pun să facă mai mult de şapte sau opt leghe pe zi.

— Unde-i Grimaud?

— A sosit cu bagajele lui Raoul ieri dimineață, şi l-am lăsat să doarmă.

— Nu mai e nimic de făcut! scrâşni d'Artagnan. Atunci, la revedere, dragă Athos, şi, dacă îți vei da şi tu osteneala, ne vom îmbrățişa curând.

Acestea spuse, îşi vârî piciorul în scara pe care i-o ținea Raoul.

— Adio! zise tânărul, îmbrățişându-l.

— Adio! răspunse d'Artagnan, aruncându-se în şa.

Calul făcu o săritură şi-l îndepărtă pe călăreț de

prietenii lui.

Această scenă avu loc în fața casei alese de Athos, chiar la intrarea în Antibes, şi unde d'Artagnan, după ce se ridicaseră de la masă, poruncise să i se aducă nişte cai buni. Drumul începea chiar de acolo şi se întindea, alb şi şerpuitor, prin aburii nopții. Calul sorbea cu putere pe nări mireasma aspră şi sărată ce se ridica din împrejurimi.

D'Artagnan se îndepărtă la trap, în timp ce Athos se întorcea întristat, cu Raoul, spre casă. Deodată auziră apropiindu-se de ei tropotul unui cal şi, la început, crezură că este ecoul acela ciudat ce loveşte auzul la fiecare cotitură a drumului. Dar nu, era călărețul însuşi. D'Artagnan se întorcea în galop către prietenii lui. Aceştia scoaseră un strigăt de bucurie şi surprindere, iar căpitanul, sărind din şa cu sprinteneala unui om tânăr, se apropie şi cuprinse cu amândouă brațele capetele dragi ale lui Athos şi Raoul. Le ținu mult timp strânse astfel, fără a spune o vorbă, fără a scăpa un singur suspin din pieptu-i răvăşit. Apoi, la fel de repede precum venise, dădu pinteni calului, care porni din nou, furios, la drum.

— Ah! Vai! făcu încet contele în urma lui.

— Semn rău! îşi spunea la rându-i d'Artagnan, căutând să câştige timpul pierdut. Nici n-am putut să le zâmbesc măcar. Semn rău!

A doua zi, Grimaud era la treabă. Ordinele date de domnul de Beaufort se îndeplineau întocmai. Flotila, îndreptându-se spre Toulon prin grija lui Raoul, târa după ea, în mici ambarcațiuni ce abia se puteau vedea în zare, nevestele şi prietenii pescarilor şi ai contrabandiştilor, luați cu arcanul pentru serviciul flotei.

Timpul scurt ce le mai rămânea tatălui şi fiului să-l trăiască împreună se scurgea parcă şi mai repede, aşa cum îşi sporeşte iuțeala tot ceea ce porneşte să se prăvale în abisul veşniciei.

Athos şi Raoul ajunseră la Toulon, care vuia de uruitul căruțelor, de zăngănitul armurilor, de tropotul cailor ce nechezau. Trâmbițele sunau ascuțit, tobele răpăiau cu putere, străzile erau pline de soldați, de slugi şi de neguțători. Ducele de Beaufort se afla pretutindeni, grăbind îmbarcarea cu zelul şi nerăbdarea unui bun comandant. Îşi lăuda soldații, până şi pe cei mai umili; îşi certa ofițerii, până şi pe cei mai destoinici. Muniții, provizii, bagaje, voia să vadă totul cu ochii lui; cerceta echipamentul fiecărui ostaş, se îngrijea de sănătatea fiecărui cal. Uşuratic, nepăsător, plin de fumuri la el acasă, gentilomul redevenea aici soldat, marele senior – căpitan, în fața răspunderii pe care o primise.

Totuşi, trebuie să o spunem, oricare ar fi fost grija pentru pregătirile plecării, se simțea pretutindeni o forfotă voioasă şi lipsa oricărei înfrigurări.

Mersul treburilor mulțumindu-l, sau părând să-l mulțumească pe amiral, el îl lăudă pe Raoul şi dădu ultimele ordine pentru ridicarea pânzelor, ce fusese hotărâtă pentru a doua zi, în zori. Îi pofti pe conte şi pe fiul său să ia masa cu dânsul. Aceştia pretextară unele treburi la serviciu şi se retraseră mulțumind. Întorcându-se la hanul lor, străjuit de copaci înalți, din mijlocul pieții celei mari, ei luară cina acolo, în grabă, apoi Athos îl conduse pe Raoul la stâncile din marginea oraşului – un lanț de munți cenuşii, de unde privirea se pierde în zare, cuprinzând un orizont lichid ce se întinde atât de mult în depărtare, încât pare la acelaşi nivel cu stâncile însele.

Noaptea era frumoasă, ca întotdeauna în acest climat fericit. Luna, ridicându-se din spatele stâncilor, desfăşura parcă o maramă argintie pe covorul albastru al mării. În radă, mişcându-se în tăcere, vasele se înşirau la rând, pentru a înlesni îmbarcarea. Marea, încărcată de fosfor, se despica în fața bărcilor ce transportau bagajele şi munițiile; fiecare înaintare

de probă răscolea o puzderie de flăcări albe şi din fiecare vâslă se prelingeau mii de stropi de diamante lichide. Se auzea cum mateloții, cuceriți de dărniciile amiralului, murmurau cântecele lor domoale şi naive. Uneori, scrâşnetul lanțurilor se îmbina cu bufnetul surd al ghiulelelor trântite pe fundul corăbiilor. Această privelişte şi aceste armonii îți strângeau inima ca o temere şi o făceau să crească asemenea unei speranțe. În toată această viață se presimțea moartea. Athos se aşeză cu fiul său pe iarba de deasupra stâncilor. Prin jurul lor zburau în toate părțile lilieci mari, purtați în vârtejuri zgomotoase de goana lor zănatică şi oarbă, Raoul îşi întinsese picioarele dincolo de marginea stâncii, lăsându-le să atârne în acel gol amețitor unde domneşte neantul. Când luna se ridică în văzduh, mângâind cu razele ei crestele din jur, când oglinda mării se ilumină în toată întinderea ei şi când luminițe roşii străpunseră umbra neagră de pe fiecare corabie, Athos, adunându-şi toate gândurile, tot curajul, îi spuse fiului său:

— Dumnezeu a făcut toate cele ce vedem noi acum, Raoul; el ne-a zămislit şi pe noi, bieți atomi amestecați în acest mare univers; strălucim şi noi asemenea acestor lumini şi acestor stele, suspinăm ca aceste valuri, suferim ca aceste corăbii uriaşe ce îmbătrânesc spintecând talazurile şi se supun vântului ce le duce către o țintă, aşa cum duhul lui Dumnezeu ne mână şi pe noi către un țărm. Totul vrea să trăiască, Raoul, şi totul este frumos în lucrurile care trăiesc!

— Domnule – răspunse tânărul – avem, într-adevăr, în fața noastră o privelişte minunată.

— Cât e de bun d'Artagnan – schimbă dintr-o dată vorba Athos – şi ce rară fericire e să te fi sprijinit o viață întreagă pe un prieten ca el! Iată ce ți-a lipsit ție, Raoul.

— Un prieten? zise cu tărie tânărul. Mi-a lipsit

mie un prieten?

— Domnul de Guiche e un tovarăş minunat – reluă contele cu răceală – dar eu cred că, în timpurile de azi, oamenii se gândesc mai mult decât pe vremea noastră la treburile lor şi la plăcerile lor. Tu ai căutat totdeauna viaţa retrasă; e o fericire în asta, de bună seamă; dar ţi-ai pierdut acolo tăria. Noi, cei patru, oarecum lipsiţi de plăcerile ce fac bucuria voastră, ne împotriveam cu dârzenie în faţa nenorocirilor.

— Nu te-am întrerupt, domnule, pentru a-ţi spune ca am un prieten şi că acest prieten e domnul de Guiche. Fără îndoială, e bun şi generos, şi mă iubeşte mult. Eu am trăit însă sub oblăduirea unei alte prietenii, domnule, tot atât de preţioasă, tot atât de vie ca şi aceea despre care-mi vorbeşti, fiindcă este a domniei tale.

— Eu n-am fost un prieten pentru tine, Raoul – zise Athos.

— Eh, domnule, şi pentru ce?

— Pentru că te-am lăsat să crezi că viaţa n-are decât o singură faţă; pentru că, trist şi sever, vai, am tăiat totdeauna, fără să vreau, Dumnezeu mi-e martor, mugurii voioşiei ce ţâşneau mereu din copacul tinereţii tale; într-un cuvânt, pentru că, astăzi, îmi pare rău că n-am făcut din tine un bărbat care să îndrăgească veselia, petrecerile, zgomotul.

— Nu ştiu de ce-mi vorbeşti astfel, domnule. Nu, te înşeli, nu dumneata m-ai făcut să fiu aşa cum sunt, ci dragostea aceasta care a pus stăpânire pe mine încă din clipa când copiii n-au decât tresăriri, firea mea înnăscută, care la alţii se capătă doar. Am crezut că voi fi totdeauna aşa cum mă ştiam; am crezut că Dumnezeu m-a aruncat pe un drum desţelenit, drept, plin de flori şi de fructe. Am avut în preajma mea grija şi tăria domniei tale. M-am crezut ocrotit şi puternic. Nimic nu m-a îndemnat să mă feresc; am căzut o dată, şi atunci mi-am pierdut

curajul pentru toată viața. N-aş greşi dacă aş spune că m-am zdrobit în această cădere. Oh, nu, domnule, dumneata ai fost în trecutul meu numai fericire, şi eşti în viitorul meu ca o speranță. Nu, nu pot învinui cu nimic viața pe care mi-ai croit-o; te binecuvântez şi te iubesc nespus de mult.

— Dragul meu Raoul, cuvintele tale mă mângâie. Ele îmi dovedesc că te vei gândi puțin şi la mine în zilele ce vor urma.

— Nu mă voi gândi decât la dumneata, domnule.

— Raoul, ceea ce n-am făcut până acum pentru tine, voi face de aici înainte. Voi fi prietenul tău, nu tatăl tău. Vom trăi altfel, fără a ne mai înăbuşi pornirile, atunci când te vei întoarce. Şi asta se va întâmpla curând, nu-i aşa?

— Fireşte, domnule, căci o expediție ca aceasta nu poate fi prea lungă.

— În curând atunci, Raoul, în curând, în loc să trăiesc chibzuindu-mi averea, îți voi da tot venitul pământurilor mele. Îți va ajunge să trăieşti pe picior mare în lume până la moartea mea, şi-mi vei da, sper, înainte de a se întâmpla asta, mângâierea că neamul meu nu se va stinge.

— Voi face tot ceea ce mă vei îndemna – răspunse Raoul foarte tulburat.

— Fereşte-te, Raoul, ca în serviciul de aghiotant să te avânți în întreprinderi prea primejdioase. Ai arătat ce poți, toată lumea te ştie cât eşti de curajos. Nu uita că războiul arabilor e un război de capcane, de hărțuiri şi de măceluri.

— Aşa se spune, da, domnule.

— Nu e niciodată o glorie să cazi într-o capcană. E o moarte care se datorează îndeobşte semeției sau nesăbuinței. Adesea chiar nu-l plânge nimeni pe cel care a sfârşit astfel. Şi cei pe care nu-i plânge nimeni, Raoul, au murit în zadar. Mai mult încă, învingătorul râde, iar noi, ceilalți, nu trebuie să suferim că acesta

se bucură de greşelile noastre. Înțelegi ce vreau să-ți spun, Raoul? Să nu crezi însă, Doamne fereşte, că te-aş povățui să ocoleşti luptele!

— Sunt prevăzător din fire, domnule, şi am totdeauna noroc – zise Raoul cu un surâs ce-i îngheță inima bietului părinte – căci – se grăbi să adauge tânărul – în douăzeci de încăierări în care m-am aflat, nu m-am ales până acum decât cu o zgârietură.

— Dar mai este – zise Athos – şi climatul, de care trebuie să ții seama: cu frigurile nu-i de jucat. Regele Ludovic cel Sfânt se ruga lui Dumnezeu să fie lovit de o săgeată, sau de ciumă, dar nu de friguri.

— Oh, domnule, cu cumpătare şi cu o viață chibzuită...

— Domnul de Beaufort mi-a făgăduit – îl întrerupse Athos – să trimită la fiecare cincisprezece zile veşti în Franța. Tu, aghiotantul lui, vei fi însărcinat să le expediezi; n-ai să mă uiți, nu-i aşa?

— Nu, domnule – răspunse Raoul cu glas înăbuşit.

— În sfârşit, Raoul, fiindcă eşti un bun creştin, şi fiindcă şi eu sunt, se cuvine să ne bizuim pe ocrotirea largă a lui Dumnezeu sau a îngerilor noştri păzitori. Făgăduieşte-mi că de ți se va întâmpla vreo nenorocire vreodată, te vei gândi în primul rând la mine.

— În primul rând, oh, da!

— Şi că mă vei chema.

— Oh, da, te voi chema!

— Mă visezi câteodată, Raoul?

— În toate nopțile, domnule. În copilărie, te vedeam în vis blând şi liniştit, cu mâna întinsă deasupra mea, şi iată pentru ce dormeam totdeauna adânc... *altădată!*

— Ne iubim prea mult – zise contele – pentru ca, începând din această clipă, în care ne despărțim, o parte din sufletele noastre să nu ne însoțească pretutindeni paşii, şi unuia şi altuia, şi să nu

sălăşluiască acolo unde va sălăşlui fiecare dintre noi. Când tu vei fi trist, Raoul, eu îmi voi simți inima năpădită de tristețe, şi când vei vrea să zâmbeşti gândindu-te la mine, să ştii că îmi trimiți de acolo o rază din bucuria ta.

— Nu-ți făgăduiesc că voi fi vesel – răspunse tânărul – dar fii sigur că nu va trece un ceas fără să gândesc la dumneata; nici un ceas, îți jur, afară doar dacă nu voi muri.

Athos nu se mai putu stăpâni: cuprinse cu brațul grumazul fiului său şi-l strânse la piept cu toată căldura inimii lui.

Luna lăsase locul întunericului; o dungă aurie se ridica la orizont, vestind apropierea zorilor. Athos îşi aruncă mantia pe umerii lui Raoul şi porni împreună cu el spre oraş, unde hamali şi cărăuşi, totul mişuna ca într-un uriaş furnicar.

La capătul stâncii pe care o părăsiseră, Athos şi Bragelonne văzură o umbră neagră clătinându-se cu nehotărâre, ca şi cum s-ar fi ruşinat să fie văzută. Era Grimaud, care, îngrijorat, îşi urmase stăpânul pe creastă, şi acum îl aştepta în drum.

— Oh, bunule Grimaud – exclamă Raoul – ce cauți aici? Ai venit să-mi spui că se apropie ceasul plecării, nu-i aşa?

— Singur? zise Grimaud, arătându-i-l pe Raoul lui Athos, cu un ton de mustrare ce dovedea cât de neliniştit era bătrânul.

— Oh, ai dreptate! strigă contele. Nu, Raoul nu va pleca singur; nu, el nu va rămâne pe un pământ străin fără un prieten care să-l mângâie şi să-i amintească de tot ce i-a fost drag.

— Eu? zise Grimaud.

— Tu? Da, da! exclamă Raoul, mişcat până în adâncul inimii.

— Din păcate, tu eşti prea bătrân, bunul meu Grimaud.

— Cu atât mai bine! răspunse acesta cu un simțământ şi cu o înțelegere greu de descris.

— Dar iată că a început îmbarcarea – zise Raoul – şi tu nu eşti gata.

— Ba da! zise Grimaud, arătând cheile de la cuferele lui, amestecate cu acelea ale tânărului său stăpân.

— Dar – mai obiectă Raoul – nu-l poți lăsa pe domnul conte singur; domnul conte, pe care nu l-ai părăsit niciodată.

Grimaud îşi întoarse privirea încețoşată spre Athos, ca pentru a măsura puterea unuia şi a celuilalt. Contele nu răspunse nimic.

— Domnul conte ar dori mai mult să fie aşa – zise Grimaud.

— Da – făcu Athos, înclinând capul.

În acel moment, tobele porniră să răpăie toate deodată, iar trâmbițele umplură văzduhul cu sunetele lor voioase. Din oraş începură să se scurgă regimentele ce urmau să ia parte la expediție. Erau în număr de cinci, formate fiecare din patruzeci de companii. Regimentul regal mergea în frunte, şi se recunoştea după uniforma albă cu tivituri albastre. Drapelele companiilor, cusute în cruce, pe fond violet şi cărămiziu, cu înmanuncheri de crini auriți, lăsau să fâlfâie deasupra lor drapelul regimentului, alb, cu crucea pe floare de crin. Muşchetarii pe margini, cu bastoanele lor bifurcate în mână şi cu muschetele pe umăr, lăncierii la mijloc, cu sulițele de paisprezece picioare, se îndreptau veseli spre bărcile mici ce aveau să-i ducă, rând pe rând, la corăbiile mari. Regimentele Picardiei, Navarrei, Normandiei şi vasului-regal veneau în urma lor. Domnul de Beaufort ştiuse să aleagă. El însuşi se vedea departe, încheind coloana, cu statul său major. Avea să treacă mai bine de un ceas până va ajunge şi el la țărmul mării.

Raoul se îndreptă încet, cu Athos, spre țărm,

pentru a-şi lua locul în coloană la trecerea prințului. Grimaud supraveghea, cu însufleţirea unui tânăr, transportul bagajelor lui Raoul pe vasul amiral. Athos, cu braţul petrecut pe sub braţul fiului său, de care avea să se despartă în curând, se adâncea în cele mai dureroase gânduri, ameţit de atâta zarvă şi de atâta forfotă.

Deodată, un ofiţer al domnului de Beaufort se apropie de ei şi le spuse că ducele îşi exprimase dorinţa de a-l vedea pe Raoul alături de dânsul.

— Fii bun şi spune-i prinţului, domnule – răspunse tânărul – că îl rog să-mi îngăduie să mă bucur încă, în acest ultim ceas, de prezenţa domnului conte.

— Nu, nu – îl întrerupse Athos – un aghiotant n-are dreptul să-şi părăsească generalul. Fii bun şi spune-i prinţului, domnule, că vicontele va veni lângă domnia sa.

Ofiţerul se îndepărtă în galop.

— Fie că ne luăm rămas bun aci, fie acolo – adăugă contele – tot despărţire se cheamă că este.

Netezi cu grijă costumul fiului său, apoi îşi trecu, din mers, mâna prin părul lui.

— Ţine, Raoul – zise el – o să ai nevoie de bani; domnul de Beaufort duce o viaţă pe scară mare, şi sunt sigur că, acolo, vei vrea să-ţi cumperi şi tu cai şi arme, care sunt lucruri preţioase în ţara aceea. Dar cum nu-l slujeşti nici pe rege, nici pe domnul de Beaufort, şi nu faci decât ceea ce-ţi dictează cugetul tău, nu te poţi bizui nici pe soldă, nici pe dărnicia cuiva. Şi vreau să nu duci lipsă de nimic la Djidgelli. Iată deci două sute de pistoli. Cheltuieşte-i, Raoul, dacă vrei să-mi faci cu adevărat o plăcere.

Raoul îi strânse mâna tatălui său şi, la cotitura unei străzi, călare pe un minunat cal alb, îl văzură pe domnul de Beaufort, care răspundea prin graţioase plecăciuni din cap la aplauzele femeilor din oraş.

Ducele îl strigă pe nume pe Raoul, şi-i întinse mâna contelui. Îi vorbi îndelung acestuia, adresându-i cuvinte atât de frumoase, încât inima sărmanului părinte se simți puțin mai întărită. Li se părea totuşi amândurora, şi tatălui şi fiului, că drumul lor era un drum al calvarului. Totdeauna, în astfel de împrejurări, este o clipă dureroasă, atunci când, înainte de a se despărți de țărm, soldații şi marinarii schimbă ultimele îmbrățişări cu familiile şi cu prietenii lor; moment suprem, când, în ciuda limpezimii cerului, în ciuda căldurii soarelui, în ciuda miresmelor din văzduh şi a vieții ce clocoteşte în vine, totul pare negru, totul pare amar, totul face să te îndoieşti de Dumnezeu, prin chiar gura lui însuşi.

Era obiceiul ca amiralul să se îmbarce la urmă de tot, împreună cu suita sa. Tunul aştepta să-şi slobozească glasul lui răsunător, dând de veste că, acum, comandantul a pus piciorul pe puntea corăbiei. Athos, uitând şi de amiral, şi de flotă, chiar şi de mândria lui de bărbat cu inima tare, îşi desfăcu brațele încă o dată şi-l strânse, suspinând, pe fiul său la piept.

— Însoțeşte-ne pe bord – zise ducele mişcat – mai avem o jumătate de ceas până la plecare.

— Nu – răspunse Athos – nu; mi-am luat rămas bun o dată. Nu vreau să-mi iau de două ori.

— Atunci, viconte, îmbarcă-te, îmbarcă-te repede! adăugă prințul, voind să cruțe lacrimile celor doi bărbați, ale căror inimi se topeau de jale.

Şi, părinteşte, cu dragoste, plin de putere, aşa cum ar fi fost Porthos, îl luă pe Raoul în brațe şi-l urcă în barcă, ale cărei vâsle începură să taie apa la un semn. El însuşi, lăsând la o parte ceremonialul, sări peste marginea bărcii, împingând-o tare, cu piciorul, în mare.

— Adio! strigă Raoul.

Athos nu răspunse decât printr-un semn; dar în

aceeaşi clipă simți ceva arzător pe mâna lui: era sărutarea respectuoasă a lui Grimaud, ultimul rămas bun al credinciosului servitor. După această sărutare, Grimaud sări de pe treapta debarcaderului pe scândura unei bărci cu două vâsle, ce fu luată şi trasă mai departe de o galeră cu douăsprezece lopeți. Athos se aşează pe stăvilarul de piatră, pierdut, surd, părăsit. Fiecare secundă îi smulgea încă o trăsătură, încă o nuanță de pe chipul palid al fiului său. Cu brațele căzute, cu privirea înțepenită, cu gura întredeschisă, rămase cu ochii în ochii lui Raoul, stăpâniți amândoi de aceleaşi simțăminte, de aceleaşi gânduri, în aceeaşi încremenire.

Marea depărta încet-încet bărcile şi chipurile până la o distanță de unde oamenii nu mai apar decât ca nişte puncte, iubirile ca nişte amintiri. Athos îl văzu pe fiul său urcând scara vasului-amiral, îl văzu sprijinindu-se cu coatele de marginea corăbiei, îl văzu aşezându-se într-un loc unde putea fi încă zărit de tatăl său. În zadar tunul bubui, în zadar de pe corăbii izbucni un strigăt puternic, prelungit la țărm de aclamații nesfârşite, în zadar larma aceasta încerca să umple urechile contelui, iar fumul să acopere ținta atât de dragă a năzuințelor lui: Raoul îi apăru până în ultima clipă, şi punctul acesta abia întrezărit, trecând de la negru la cenuşiu, de la cenuşiu la alb, de la alb la nimic, dispăru pentru Athos mult mai târziu, după ce pentru toți ceilalți privitori corăbiile mari, cu pânzele lor umflate de vânt, se pierduseră în zare.

Către amiază, când soarele ardea cu putere, iar vârfurile catargelor abia se mai zăreau, gata să alunece dincolo de linia strălucitoare a mării, Athos văzu ridicându-se în văzduh o umbră domoală, aeriană, ce se risipi îndată după ce se ivi: era fumul unei descărcări de tun prin care domnul de Beaufort ordonase să fie salutat pentru cea din urmă oară pământul Franței. Abia atunci punctul acela se pierdu

şi el sub cerul aprins, şi Athos se întoarse cu pasul îngreuiat spre han.

XXXVII
ÎNTRE FEMEI

D'Artagnan nu se putuse ascunde de prietenii lui aşa precum ar fi dorit. Soldatul călit, neînduplecatul mânuitor al spadei, cotropit de temeri şi de presimțiri, se lăsase câteva minute pradă slăbiciunilor omeneşti.

Astfel, după ce-şi potoli inima şi-şi stăpâni tremurările cărnii, se întoarse către lacheul său, slugă tăcută şi gata să-i îndeplinească totdeauna cât mai repede poruncile, şi-i spuse:

— Rabaud, află că trebuie să fac treizeci de leghe pe zi.

— Bine, căpitane – răspunse Rabaud.

Şi din acea clipă, d'Artagnan, croit pe măsura iuțelii calului, ca un adevărat centaur, nu se mai gândi la nimic, adică se gândi la toate. Se întrebă pentru ce-l chema regele înapoi; pentru ce Masca de Fier aruncase o tipsie de argint la picioarele lui Raoul. La prima întrebare, răspunsul nu putea să fie îngrijorător: ştia prea bine că, dacă regele îl chema, însemna că avea nevoie de el; mai ştia apoi că Ludovic al XIV-lea dorea foarte mult să aibă o întrevedere între patru ochi cu acela pe care un secret atât de mare îl înălța pe treapta cea mai de sus a puternicilor regatului. Dar când era vorba să ştie ce mai voia regele, aici d'Artagnan nu se mai descurca. Muşchetarul nu se îndoia apoi nici asupra motivului ce-l îndemnase pe nefericitul de Filip să-şi dezvăluie rangul şi naşterea. Filip, ascuns pentru totdeauna sub masca lui de fier, surghiunit într-un ținut unde oamenii păreau îngenuncheați în fața stihiilor, Filip,

lipsit până şi de prezența lui d'Artagnan, care-l copleşise cu onoruri şi bunăvoință, n-avea să mai vadă de-acum încolo pe această lume decât fantome şi dureri şi, cuprins de deznădejde, se hotărâse să se plângă oricui, crezând că dezvăluirile lui îi vor aduce un răzbunător.

Felul cum muşchetarul era să-şi omoare cei mai buni prieteni, întâmplarea care-l făcuse pe Athos să ia cunoştință, în chip atât de ciudat, de acest mare secret de stat, plecarea lui Raoul, viitorul întunecat al acestuia, sortit unei morți triste – toate acestea îi stârneau lui d'Artagnan cele mai negre presimțiri, de care nici măcar goana calului nu-l putea dezbăra, aşa ca altădată. Muşchetarul trecea apoi, de la astfel de gânduri, la amintirea lui Porthos şi a lui Aramis, proscrişii. Îi vedea fugind, urmăriți, ruinați amândoi deodată – harnici arhitecți ai unei averi pe care acum aveau s-o piardă pentru totdeauna; şi întrucât regele îşi chema omul de încredere într-un moment de furie şi răzbunare, d'Artagnan se temea să nu primească tocmai el vreo însărcinare ce-i va face inima să sângereze.

Uneori, urcând câte un deal, în timp ce calul năduşit răsufla din greu, umflându-şi coastele, căpitanul, recăzând în gândurile sale, se mira de geniul uimitor al lui Aramis, un geniu de şiretenie şi intrigi, aşa cum numai două fuseseră produse de Frondă şi de războiul civil. Soldat, preot şi diplomat, galant, lacom şi viclean, Aramis nu luase niciodată lucrurile bune ale vieții decât ca trepte spre a ajunge la cele rele. Spirit generos, dacă nu chiar inimă aleasă, el n-a făcut niciodată rău decât ca să strălucească puțin mai mult. Către sfârşitul vieții, tocmai când să ajungă la țintă, a făcut, întocmai ca Fiesco, conspiratorul, un pas greşit pe scândură şi s-a prăbuşit în mare.

Dar Porthos, bunul şi naivul Porthos! Să-l vezi pe

Porthos flămând, să-l vezi pe Mousqueton fără poleielile lui, ba poate chiar întemnițat, să vezi Pierrefonds, Bracieux dărâmate, pârjolite până-n temelii, iată atâtea dureri ce-i străpungeau inima lui d'Artagnan, şi de câte ori una din aceste dureri îl pălea, tresărea întocmai ca şi calul său la înțepăturile tăunului sub bolta de verdeață.

Niciodată un om de spirit nu simte urâtul atâta vreme cât trupul îi e trudit; niciodată un om cu trupul teafăr nu spune că viața e grea atâta vreme cât spiritul îi e preocupat de ceva. D'Artagnan, gonind fără încetare, gândind fără încetare, descălecă în Paris odihnit şi cu muşchii tari, întocmai ca un atlet pregătit să intre în arenă. Regele nu-l aştepta însă atât de repede şi plecase la vânătoare prin apropiere de Meudon. D'Artagnan, în loc să alerge după rege, aşa cum ar fi făcut altădată, se descălță, se îmbăie şi aşteptă ca maiestatea sa să se întoarcă plină de praf şi zdrobită de oboseală. Îşi petrecu cele cinci ceasuri până la întoarcerea regelui mirosind, cum se zice, aerul casei şi înarmându-se împotriva oricărei surprize neplăcute. Află că regele era, de cincisprezece zile, posomorât; că regina-mamă era bolnavă şi foarte abătută; că DOMNUL, fratele regelui, se întorcea la cele cucernice; că DOAMNA avea dureri de cap şi că domnul de Guiche plecase la una din moşiile lui. Află că domnul Colbert era foarte bine dispus, şi că domnul Fouquet chema în fiecare zi alt medic să-l vadă, dar nici un medic nu-l vindeca, deoarece boala lui nu era dintre acelea pe care le pot vindeca doctorii, afară doar de doctorii politici. Regele, i se mai spuse lui d'Artagnan, era cât se poate de binevoitor cu domnul Fouquet şi nu-l mai lăsa să se depărteze de lângă el; ministrul însă, atins la inimă asemenea acelor frumoşi copaci pe care-i roade înăuntru un vierme, se prăpădea din zi în zi în ciuda surâsului regal, acest soare al copacilor de la curte.

D'Artagnan mai află că domnişoara de La Vallière devenise de neînlocuit pentru rege, că Prinţul, dacă se la ducea vânătoare şi n-o lua cu sine, îi scria de mai multe ori, nu în versuri, dar, ceea ce era mai rău, în proză, şi pe pagini întregi. Astfel, *primul rege al lumii,* cum spunea pleiada poetică din vremea aceea, putea fi văzut coborând de pe cal cu o *sprinteneală fără pereche* şi creionând pe fundul pălăriei fraze pline de duh, pe care domnul de Saint-Aignan, aghiotantul pe viaţă, i le ducea domnişoarei de La Vallière cu riscul de a face să plesnească splina în cai. În acest timp, cerbii şi fazanii huzureau în pădure, fără să le pese de hăitaşi, în aşa fel încât, se spunea, arta vânătoarei avea să degenereze la curtea Franţei.

D'Artagnan se gândi atunci la cele ce-l rugase nefericitul Raoul şi la scrisoarea aceea deznădăjduită, adresată unei femei ce-şi petrecea viaţa sperând mereu; şi cum lui d'Artagnan îi plăcea să filozofeze, se hotărî să se folosească de absenţa regelui, spre a sta câteva clipe de vorbă cu domnişoara de La Valliere. Lucrul era uşor: Louise, în timpul vânătoarei regale, se plimba, împreună cu alte câteva doamne, printr-o galerie a Palatului Regal, unde căpitanul de muşchetari tocmai avea de inspectat nişte gărzi.

D'Artagnan nu se îndoia că, de va putea să lege o convorbire despre Raoul, Louise îi va da prilejul să-i trimită sărmanului exilat o scrisoare plină de lucruri îmbucurătoare; ori, speranţa, sau cel puţin consolarea lui Raoul, în starea sufletească în care l-am lăsat, însemna soarele, însemna viaţa pentru cei doi oameni atât de dragi căpitanului nostru. Se îndreptă deci spre colţul unde ştia ca ar putea s-o găsească pe domnişoara de La Vallière.

D'Artagnan o găsi pe La Vallière înconjurată de foarte multă lume. În aparenta ei singurătate, favorita regelui primea, ca o regină, ba mai mult decât regina, poate, omagiile de care DOAMNA fusese atât de

mândră atunci când privirile regelui se îndreptaseră numai către ea, poruncind aceasta tuturor privirilor curtenilor.

D'Artagnan, care nu era un domnişor, primea totuşi mângâieri şi zâmbete din partea doamnelor; era politicos în lume şi faima lui neîntrecută îi adusese tot atât de multe prietenii printre bărbaţi, câte admiratoare printre femei. Aşa că, de cum îl văzură că intră, domnişoarele de onoare se grăbiră să intre în vorbă cu el. Îl năpădiră cu întrebările. Unde a fost? Ce s-a-ntâmplat cu el? De ce nu s-a mai arătat pe frumosul său cal, făcând acele faimoase sărituri pe care le urmăreau cu atâta plăcere curioşii, din balconul regal? Le răspunse că se întorcea din ţara portocalelor. Domnişoarele izbucniră în râs. Era pe vremea când toată lumea călătorea, dar când o călătorie de o sută de leghe era, totuşi, o problemă încheiată adesea prin moarte.

— Din ţara portocalelor? strigă domnişoara de Tonnay-Charente. Adică din Spania?

— Ei, ei! făcu muşchetarul.

— Din Malta? aruncă Montalais.

— Te cam apropii, domnişoară.

— Din vreo insulă? întrebă La Vallière.

— Domnişoară – zise d'Artagnan – nu vreau să vă bateţi capul căutând: e vorba de ţinutul unde, în momentul de faţă, domnul de Beaufort se îmbarcă pentru Algeria.

— Ai văzut armata? îl întrebară mai multe belicoase deodată.

— Cum vă văd pe dumneavoastră – răspunse d'Artagnan.

— Şi flota?

— Am văzut totul.

— Avem şi noi prieteni pe-acolo? întrebă domnişoara de Tonnay-Charente pe un ton nepăsător, dar în aşa fel încât să atragă atenţia asupra acestei

întrebări.

— Da – răspunse d'Artagnan – îi avem pe domnul de La Guillotière, pe domnul de Mouchy, pe domnul de Bragelonne.

La Vallière păli.

— Domnul de Bragelonne? strigă vicleana Athénaïs. Cum, a plecat în război... el?

Montalais o călcă pe picior, dar în zadar.

— Ştii care e părerea mea? continuă ea fără milă, adresându-se lui d'Artagnan.

— Nu, domnişoară, şi sunt nerăbdător s-o cunosc.

— Părerea mea este că toți bărbații care au pornit în acest război sunt nişte nefericiți în dragoste şi că se duc să caute acolo negrese mai puțin crude decât albele de aici.

Câteva doamne începură să râdă; La Vallière aproape se pierdu cu firea; Montalais tuşea aşa de tare, că putea să trezească şi un mort.

— Domnişoară – interveni d'Artagnan – dumneata greşeşti când vorbeşti de femei negre la Djidgelli; acolo, femeile nu sunt negre; e adevărat însă că nu sunt nici albe; sunt galbene.

— Galbene!

— Eh, să nu le vorbiți de rău! N-am văzut culoare care să se potrivească mai bine cu nişte ochi negri şi cu o gură de mărgean.

— Cu atât mai bine pentru domnul de Bragelonne! zise domnişoara de Tonnay-Charente cu stăruință. Se va despăgubi, bietul băiat!

Aceste cuvinte făcură să cadă o tăcere adâncă. D'Artagnan avu timpul să mediteze că femeile, aceste blânde porumbițe, se tratează între ele cu mai multă cruzime decât o fac tigrii şi urşii.

Pentru Athénaïs nu era de ajuns că o făcuse pe La Vallière să pălească; voia s-o vadă înroşindu-se. Reluând vorba, fără a-şi stăpâni gura, ea adăugă:

— Ştii, Louise, că ai un mare păcat pe suflet?

— Ce păcat, domnişoară? murmură nefericita, căutând un sprijin în jurul ei, dar fără a-l găsi.

— Ei – continuă Athénaïs – dar băiatul acesta îți era logodnic. Te iubea. Şi tu l-ai alungat.

— E un drept pe care orice femeie cinstită îl are – răspunse Montalais cu un aer prețios. Când ştii că nu-l poți face fericit pe un bărbat, mai bine să-l alungi.

Louise nu putea să-şi dea seama dacă îi datora un blestem sau o mulțumire aceleia care o apăra în felul acesta.

— Să-l alungi! Să-l alungi! Foarte bine – zise Athénaïs – dar nu ăsta e păcatul de care poate fi învinuită domnişoara de La Vallière. Adevăratul păcat este că l-a trimis pe bietul Bragelonne în război; în război, unde-l pândeşte moartea!

Louise îşi trecu o mână peste fruntea rece ca gheața.

— Iar dacă moare – adăugă necruțătoarea – numai tu îl vei fi ucis; iată păcatul!

Louise, ea însăşi pe jumătate moartă, se apropie clătinându-se şi se agață de brațul căpitanului de muşchetari, a cărui înfățişare trăda o tulburare neobişnuită.

— Aveai să-mi spui ceva, domnule d'Artagnan? întrebă ea cu un glas sugrumat de mânie şi durere. Ce-ai să-mi spui?

D'Artagnan făcu câțiva paşi prin galerie, ținând-o pe Louise de braț; apoi, când fură destul de departe de ceilalți, el îi răspunse:

— Ceea ce aveam să-ți spun, domnişoară, a rostit-o adineauri domnişoara de Tonnay-Charente, cam brutal, dar în întregime.

Ea scoase un țipăt scurt şi, îndurerată de această nouă rană, o luă la fugă asemenea acelor sărmane păsărele lovite de moarte, care caută umbra hățişului

pentru a cădea zdrobite.

La Vallière dispăru pe o uşă, în timp ce regele intră pe alta. Cea dintâi privire a Prinţului se îndreptă către scaunul gol al iubitei lui; fiindcă n-o zări pe La Vallière acolo, încruntă din sprâncene; dar numaidecât îl văzu pe d'Artagnan, care-l saluta.

— Ah, domnule – zise el – ai sosit repede şi sunt mulţumit de dumneata.

Era expresia superlativă a satisfacţiei regale. Mulţi bărbaţi erau în stare să-şi dea viaţa pentru a smulge aceste cuvinte de pe buzele regelui.

Domnişoarele de onoare şi curtenii, care făcuseră cerc, cu respect, în jurul regelui la intrarea lui, se retraseră văzându-l că vrea să stea de vorbă între patru ochi cu căpitanul de muşchetari. Ludovic o luă înainte şi-l trase pe d'Artagnan afară din sală, după ce o mai căută o dată cu privirea pe La Vallière, a cărei absenţă nu putea s-o înţeleagă. Văzându-se la adăpost de urechile curioase, el întrebă:

— Ei bine, domnule d'Artagnan, ce-i cu prizonierul?

— E în temniţa lui, sire.

— Ţi-a spus ceva pe drum?

— Nimic, sire.

— Cum s-a purtat?

— La un moment dat, pescarul care mă ducea la Sfânta Margareta s-a răzvrătit şi a vrut să mă ucidă. El... prizonierul, a sărit să mă apere, în loc să încerce să fugă.

Regele păli uşor.

— Destul! rosti scurt.

D'Artagnan se înclină. Ludovic se plimba în sus şi în jos prin cabinetul său.

— Erai la Antibes – întrebă el – când a sosit acolo domnul de Beaufort?

— Nu, sire, tocmai plecam când a venit ducele.

— Ah!

Din nou tăcere.

— Ce-ai văzut acolo?

— O mulțime de oameni – răspunse d'Artagnan cu răceală.

Regele observă că d'Artagnan nu voia să vorbească.

— Te-am chemat, domnule căpitan, pentru a te trimite să-mi pregăteşti găzduirea la Nantes.

— La Nantes? se miră d'Artagnan.

— În Bretania.

— Da, sire, în Bretania. Maiestatea voastră face această lungă călătorie la Nantes?

— Acolo se vor întruni statele generale – răspunse regele. Vreau să le fac două cereri, şi țin să fiu de față.

— Când urmează să plec? întrebă căpitanul.

— Astă-seară... mâine... mâine seară, căci trebuie să te mai şi odihneşti.

— Sunt odihnit, sire.

— Minunat... Atunci, între astă-seară şi mâine, la voia dumitale.

D'Artagnan salută ca şi cum ar fi vrut să se retragă; dar văzându-l pe rege foarte încurcat, zise, făcând doi paşi înainte:

— Regele va lua şi curtea?

— Se înțelege.

— Atunci regele va avea nevoie de muşchetari, fără îndoială!

Şi privirea pătrunzătoare a căpitanului îl sili pe rege să-şi lase ochii în jos.

— Ia cu dumneata o brigadă – răspunse Ludovic.

— Asta e tot?... Regele nu are şi alte porunci să-mi dea?

— Nu... Ah!... Ba da!...

— Ascult.

— În castelul din Nantes, care e foarte rău împărțit, după câte se spune, te vei îngriji să pui

muşchetari de strajă la uşa fiecăruia dintre marii demnitari pe care-i voi lua cu mine.

— Marii demnitari?

— Da.

— Ca, de pildă, la uşa domnului de Lyonne?

— Da.

— A domnului Letellier?

— Da.

— A domnului de Brienne?

— Da.

— Şi a domnului intendent superior?

— Fără îndoială.

— Foarte bine, sire. Mâine dimineaţă voi fi plecat.

— Oh, încă un cuvânt, domnule d'Artagnan. Îl vei întâlni la Nantes pe domnul duce de Gesvres, căpitanul gărzilor. Ai grijă ca muşchetarii dumitale să fie aşezaţi la posturi înainte de sosirea gărzilor. Primii veniţi au întâietate.

— Da, sire.

— Dar dacă domnul de Gesvres te va întreba de ce faci asta?

— Cum, sire? Credeţi că domnul de Gesvres mă va întreba aşa ceva?

Şi muşchetarul se răsuci pe călcâie cu o mişcare cavalerească, dispărând.

— La Nantes! îşi zise el coborând treptele. De ce n-a îndrăznit să spună din capul locului la Belle-Isle?

În clipa când ajunse la uşa cea mare, un slujbaş al domnului de Brienne alergă după el.

— Domnule d'Artagnan – strigă acesta – iartă-mă...

— Ce este, domnule Ariste?

— Un bon, pe care regele m-a însărcinat să ţi-l înmânez.

— Plătibil la casieria dumitale? întrebă muşchetarul.

— Nu, domnule, la casieria domnului Fouquet.

D'Artagnan, surprins, citi bonul, scris de mâna regelui, care era pentru două sute de pistoli. "Cum – gândi el după ce-i mulțumi cu un zâmbet omului domnului de Brienne – călătoria asta va fi plătită de domnul Fouquet? La dracu! Parcă am fi pe vremea lui Ludovic al XI-lea! De ce oare n-a fost emis pentru casieria domnului Colbert? Mi l-ar fi plătit cu atâta bucurie!" Şi d'Artagnan, credincios principiului său de a nu lăsa niciodată să se răcească o semnătură abia căpătată, porni spre domnul Fouquet pentru a-şi încasa cei două sute de pistoli.

XXXVIII
CINA CEA DE TAINĂ

Ministrul de finanțe fusese, fără îndoială, încunoştiințat de apropiata călătorie la Nantes, căci le dădea o masă de despărțire prietenilor săi. De jos până sus, casa era plină de valeți ce alergau cu tăvile încărcate şi de fâşâitul registrelor totul trădând o vânzolire înfrigurată atât în sipetul cu bani cât şi la bucătărie.

D'Artagnan se prezentă, cu bonul său în mână, la birou, unde primi răspuns că era prea târziu ca să mai încaseze bani, deoarece casieria se închisese. El ripostă atunci prin cuvintele:

— Serviciul regelui!

Slujbaşul, tulburat oarecum, atât de gravă era înfățişarea căpitanului, îi spuse că acesta e un motiv demn de luat în seamă, dar că şi obiceiurile casei trebuie luate în seamă; în consecință, îl ruga pe purtător să revină a doua zi.

D'Artagnan ceru să-l vadă pe domnul Fouquet. Slujbaşul îi replică scurt că domnul intendent superior nu se amesteca în astfel de mărunțişuri şi-i

trânti uşa în nas muşchetarului. Acesta prevăzuse gestul şi pusese talpa cizmei între uşă şi prag, în aşa fel că clanța nu se închise şi slujbaşul se pomeni din nou față în față cu interlocutorul său. Atunci schimbă numaidecât tactica, spunându-i lui d'Artagnan, cu o politețe speriată:

— Dacă domnul vrea să-i vorbească domnului intendent superior, să treacă în anticamere; aici sunt birourile, unde monseniorul nu vine niciodată.

— S-a făcut! Spune aşa! zise d'Artagnan.

— În partea cealaltă a curții – adaugă slujbaşul, fericit că scăpase de el.

D'Artagnan străbătu curtea şi se trezi în forfota valeților.

— Monseniorul nu primeşte la ora asta – i se răspunse de către un vlăjgan cu o tavă de argint, pe care se aflau trei fazani şi douăsprezece prepelițe fripte.

— Spune-i – făcu vizitatorul apucând marginea tăvii şi oprindu-l pe valet – că sunt domnul d'Artagnan, căpitanul-locotenent al muşchetarilor maiestății sale.

Valetul scoase un strigăt de surprindere şi dispăru. D'Artagnan se ținu după el cu paşi înceți. Tocmai intra în anticameră, când îl văzu acolo pe domnul Pellisson, care venea, puțin schimbat la față, din sala de mâncare, pentru a-l întreba despre ce este vorba. Muşchetarul zâmbi.

— Nu e nimic rău, domnule Pellisson; am de încasat nişte bani.

— Ah! făcu răsuflând uşurat prietenul lui Fouquet.

Şi îl luă pe căpitan de mână, îl trase după el şi-l conduse în sala unde un mare număr de prieteni îl înconjurau pe ministrul aşezat la mijloc, într-un jilț tapisat.

Aici se găseau adunați toți epicurienii care,

altădată, la Vaux, făceau onorurile casei, spiritului şi banilor domnului Fouquet. Prieteni voioşi, cei mai mulți încălziți de ospăț, ei nu-şi părăsiseră protectorul la apropierea furtunii şi, cu toate amenințările cerului, cu tot cutremurul pământului, rămăseseră acolo, surâzători, îndatoritori, devotați la nenorocire, cum fuseseră şi la fericire.

La stânga ministrului, doamna de Bellière; la dreapta lui, doamna Fouquet; s-ar fi spus că, sfidând legile lumii şi făcând să amuțească orice motive de zâzanie măruntă, cei doi îngeri păzitori ai acestui bărbat se întâlneau aici pentru a-i da, într-un moment de grea încercare, sprijinul brațelor lor înlănțuite. Doamna de Bellière era palidă, sfioasă şi plină de atenție pentru doamna ministru, care, cu o mână pe mâna soțului ei, privea cu nelinişte spre uşa pe unde Pellisson avea să-l aducă pe d'Artagnan.

Căpitanul intră plin de curtenire mai întâi, de admirație apoi, când, cu privirea lui căreia nu-i scăpa nimic, ghici, şi în acelaşi timp citi pe fețele tuturor înțelesul simțămintelor ce-i frământau.

Fouquet se ridică de pe scaunul său şi spuse:

— Iartă-mă, domnule d'Artagnan, dacă n-am ieşit să te întâmpin ca pe un trimis al regelui.

Şi accentuă ultimele cuvinte cu un fel de îndârjire tristă, ce făcu să le înghețe inimile prietenilor săi.

— Monseniore – răspunse d'Artagnan – nu vin aici în numele regelui decât doar pentru a cere să mi se plătească un bon de două sute de pistoli.

Toate frunțile se descrețiră, numai a lui Fouquet rămase întunecată.

— Ah, făcu el. Pleci cumva şi dumneata la Nantes, domnule?

— Nu ştiu unde am să plec, monseniore.

— Dar – interveni doamna Fouquet reînseninată – n-ai să pleci chiar atât de repede, domnule căpitan,

încât să nu ne faci plăcerea de a te aşeza la masă alături de noi.

— Doamnă, ar fi o mare cinste pentru mine; dar sunt atât de grăbit, încât, după cum vedeți, a trebuit să-mi iau cutezanța de a vă tulbura masa spre a ruga să mi se plătească acest bon.

— Căruia i se va răspunde în aur – zise Fouquet, făcând un semn intendentului său, care plecă numaidecât cu hârtia ce i-o întinsese d'Artagnan.

— Oh! făcu muşchetarul. N-aveam nici o grijă în privința plății: suntem doar într-o casă de încredere.

Un zâmbet dureros flutură pe fața palidă a lui Fouquet.

— Nu te simți bine? întrebă doamna de Bellière.

— Iarăşi atacul? întrebă doamna Fouquet.

— Nimic, mulțumesc! răspunse ministrul.

— Atacul? făcu la rândul lui d'Artagnan. Sunteți bolnav, monseniore?

— O fierbințeală pârdalnică, de când cu serbarea de la Vaux.

— Ați răcit noaptea, la grote?

— Nu, nu; o emoție, atâta tot.

— Ați pus prea multă inimă ca să-l primiți cât mai bine pe rege – zise La Fontaine cu glas potolit, fără a-şi da seama că turna gaz peste foc.

— Niciodată nu poți spune că ai pus destulă inimă ca să-l primeşti pe rege – îi răspunse încet Fouquet poetului său.

— Domnul a vrut să spună prea multă însuflețire – adăugă d'Artagnan cu deplină sinceritate şi cu multă blândețe. Adevărul este, monseniore, că nicicând o găzduire n-a fost mai aleasă ca la Vaux.

Doamna Fouquet lăsă să se înțeleagă limpede, prin toată înfățişarea ei, că dacă Fouquet se purtase bine cu regele, regele nu se arăta la fel față de ministru. D'Artagnan cunoştea prea bine cumplita taină. O cunoşteau numai el şi cu Fouquet. Aceşti doi bărbați n-aveau însă, unul curajul să-l plângă pe celălalt, celălalt dreptul să acuze.

Căpitanul, căruia i se aduseră cei două sute de pistoli, se pregătea să se retragă, când Fouquet, ridicându-se în picioare, luă un pahar şi i-1 întinse lui d'Artagnan.

— Domnule – zise el – în sănătatea regelui, *orice s-ar întâmpla!*

— Şi în sănătatea voastră, monseniore, *orice s-ar*

întâmpla! răspunse muşchetarul, bând.

Cu aceste cuvinte, care nu prevesteau nimic bun, salută întreaga adunare, care se ridică la salutul lui, apoi zornăitul pintenilor şi tropotul cizmelor sale se auziră răsunând afară, pe scară.

— Crezusem o clipă că are ceva cu mine, iar nu cu banii mei – rosti Fouquet încercând să zâmbească.

— Cu dumneavoastră! strigară prietenii săi. Şi pentru ce, Doamne?!

— Oh! făcu ministrul. Să nu ne amăgim degeaba, fraţii mei întru Epicur. Nu vreau să fac nici o asemănare între cel mai umil păcătos de pe pământ şi Dumnezeul pe care-l adorăm cu toţii, dar, vedeţi, el le-a dat într-o zi învăţăceilor săi un ospăţ căruia i se spune Cina cea de taină, şi care nu era decât o cină de despărţire, întocmai ca şi aceea pe care v-o dau eu acum.

Un murmur de dureroasă dezminţire porni din toate colţurile mesei.

— Închideţi uşile – zise Fouquet.

Toţi valeţii se retraseră.

— Prieteni – reluă Fouquet cu glas domol – ce eram eu altădată? Ce sunt astăzi? Gândiţi-vă şi răspundeţi. Un om ca mine coboară prin aceea însăşi că nu mai poate urca; dar cum se va spune când el se va prăbuşi cu adevărat? Nu mai am bani, nu mai am trecere; nu mai am decât duşmani puternici şi prieteni fără putere.

— Repede! strigă Pellisson, ridicându-se în picioare. Pentru că ne vorbeşte cu atâta sinceritate, e de datorii noastră să fim şi noi sinceri. Da, sunteţi pierdut; da, vă îndreptaţi spre ruină; dar salvaţi-vă. Şi, înainte de toate, câţi bani ne-au mai rămas?

— Şapte sute de mii de livre – răspunse ministrul.

— Pentru pâine – murmură doamna Fouquet.

— Pentru cai de poştă – zise Pellisson – cai de

poştă, şi fugiți!

— Unde?

— În Elveția, în Savoia, dar fugiți!

— Dacă monseniorul ar fugi – zise doamna de Bellière – se va spune că e vinovat şi că se teme.

— Mai rău chiar, se va spune că am luat cu mine douăzeci de milioane.

— Vom înainta memorii, spre a vă dezvinovăți – zise La Fontaine – fugiți!

— Voi rămâne aici – zise Fouquet. Şi apoi nu e oare totul în favoarea mea?

— Ai Belle-Isle! strigă abatele Fouquet.

— Şi mă voi duce acolo, fireşte, mergând la Nantes – răspunse ministrul. Răbdare, deci, răbdare!

— Până la Nantes, ce cale! rosti doamna Fouquet.

— Da, ştiu – încuviință Fouquet. Dar ce-i de făcut? Regele mă cheamă la adunarea de acolo. Pentru a mă pierde, îmi dau seama de asta; şi a refuza să mă duc înseamnă să înrăutățesc lucrurile.

— Ei bine, am găsit mijlocul de a împăca totul! strigă Pellisson. Veți pleca la Nantes.

Fouquet îl privi cu un aer nedumerit.

— Dar cu prieteni, şi în trăsura dumneavoastră până la Orléans, şi în barca dumneavoastră până la Nantes. Gata de apărare, dacă veți fi atacat; gata de fugă, dacă veți fi amenințat. Într-un cuvânt, vă veți lua banii cu dumneavoastră pentru orice împrejurare, şi, fugind, nu veți fi făcut decât să vă supuneți voinței regelui. Pe urmă, ajungând la mare, oricând veți voi vă veți îmbarca pentru Belle-Isle, şi de la Belle-Isle vă veți lua zborul oriunde veți dori, asemenea vulturului ce porneşte în văzduh după ce-a fost izgonit din culcuşul lui.

Toți primiră cuvintele lui Pellisson cu încuviințare.

— Da, fă aşa – îi spuse doamna Fouquet soțului ei.

— Fă aşa – îl îndemnă şi doamna de Bellière.

— Aşa, aşa! strigară ceilalți prieteni.

— Aşa voi face – răspunse Fouquet.

— Chiar astă-seară.

— Într-un ceas.

— Numaidecât.

— Cu şapte sute de mii de livre îți vei înjgheba o viață nouă – zise abatele Fouquet. Cine ne va împiedica să înarmăm nişte corăbii la Belle-Isle?

— Şi, dacă va fi nevoie, vom porni să descoperim o lume nouă – adăugă La Fontaine, îmbătat de planuri şi entuziasm.

O bătaie în uşă întrerupse acest cor de bucurii şi speranțe.

— Un mesager al regelui! strigă de afară maestrul de ceremonii.

Deodată se făcu o tăcere adâncă, de parcă vestea pe care o aducea acest mesager n-ar fi fost decât un răspuns la toate planurile făurite cu o clipă mai înainte. Fiecare aştepta să vadă ce va face stăpânul casei, a cărui frunte era năpădită de sudoare, şi care, cu adevărat, fu acum cuprins de friguri.

Fouquet trecu în cabinetul lui, spre a primi mesagerul maiestății sale. Se făcuse, după cum am spus, o linişte atât de mare în camere şi în toate odăile de serviciu, încât se auzea glasul lui Fouquet, care răspundea:

— Prea bine, domnule.

Acest glas era totuşi frânt de oboseală, sugrumat de tulburare. După o clipă, Fouquet îl chemă pe Gourville, care străbătu galeria în mijlocul aşteptării generale. În cele din urmă, ministrul reapăru între oaspeții lui, dar nu mai avea aceeaşi înfățişare, palidă şi răvăşită, pe care o avusese la plecare: din palid, devenise vânăt; din răvăşit, descompus. Spectru viu, el înaintă cu brațele întinse, cu gura uscată, ca o umbră ce vine să-şi salute nişte prieteni de odinioară.

Văzându-l astfel, fiecare se ridică, fiecare scoase un strigăt înăbuşit, fiecare alergă spre Fouquet. Acesta, privind către Pellisson, se sprijini de braţul soţiei lui şi strânse mâna îngheţată a marchizei de Bellière.

— Ei bine? rosti el cu o voce care nu mai avea nimic omenesc.

— Ce s-a întâmplat, Doamne Dumnezeule? îl întrebară toţi.

Fouquet îşi desfăcu palma dreaptă, care era crispată, umedă; în palmă se afla o bucată de hârtie la care Pellisson se repezi îngrozit, citind următoarele rânduri scrise de mâna regelui:

Scumpe şi iubite domnule Fouquet, dă-ne din ceea ce ne mai datorezi suma de şapte sute de mii de livre, de care avem nevoie astăzi, pentru călătoria noastră.

Şi, întrucât aflăm că nu stai bine cu sănătatea, ne rugăm lui Dumnezeu să te însănătoşească repede şi să te aibă în sfânta şi marea lui pază.

LUDOVIC

Prezenta scrisoare ţine loc de adeverinţă de primire.

Un murmur de spaimă se stârni în toată sala.

— Ei bine – strigă Pellisson, la rândul lui – aveţi această scrisoare?

— Am primit-o, da.

— Şi ce aveţi de gând să faceţi?

— Nimic, căci am primit-o.

— Dar…

— Dacă am primit-o, Pellisson, înseamnă ca am şi plătit – rosti ministrul cu o simplitate ce zdrobi inimile celor de faţă.

— Ai plătit? strigă doamna Fouquet deznădăjduită. Atunci suntem pierduţi.

— Bine, bine, fără vorbe de prisos – interveni

Pellisson. Mai presus de bani, viața. Monseniore, pe cal, pe cal!

— Să ne părăsească? strigară în acelaşi timp cele două femei, înnebunite de durere.

— Eh, monseniore, salvându-vă, ne salvați pe toți! Pe cal!

— Dar abia se poate ține pe picioare! Priveşte!

— Oh, dacă mai stăm mult pe gânduri... – zise destoinicul Pellisson.

— Are dreptate – murmură Fouquet.

— Monseniore! Monseniore! strigă Gourville, urcând scara câte patru trepte deodată. Monseniore!

— Ei, ce este?

— Însoțeam, după cum ştiți, pe mesagerul regelui cu banii...

— Da.

— Ei bine, ajungând la Palatul Regal, am văzut...

— Ce-ai văzut? strigară prietenii, neliniştiți.

— Am văzut muşchetarii încălecând pe cai – zise Gourville.

— Vedeți? strigă cineva. Vedeți? Nu mai e nici o clipă de pierdut!

Doamna Fouquet se năpusti pe uşă, cerând caii. Doamna de Bellière se repezi s-o prindă în brațe şi-i spuse:

— Doamnă, pentru binele său, nu dezvălui nimic, nu da semne de spaimă.

Pellisson alergă să poruncească să se înhame caii la trăsuri, între timp, Gourville strângea în pălăria lui aurul şi argintul pe care prietenii, cu ochii plini de lacrimi, îl putură arunca acolo, ca o ultimă ofrandă, ca o cucernică pomană pe care sărăcia o făcea nenorocirii.

Ministrul, târât de unii, dus pe sus de alții, fu vârât în trăsura lui. Gourville se urcă pe capră şi luă hățurile în mâini; Pellisson o ținea pe doamna Fouquet, leşinată. Doamna de Bellière avu mai multă

tărie; ea fu răsplătită pentru asta: primi ultima sărutare a lui Fouquet.

Lui Pellisson nu-i fu greu să le explice oamenilor că această plecare zorită se datora unui ordin al regelui care-i chema pe miniştri la Nantes.

XXXIX
ÎN TRĂSURA DOMNULUI COLBERT

Aşa după cum văzuse Gourville, muşchetarii regelui încălecară pe cai şi-l urmară pe căpitanul lor. Acesta, fiindcă nu voia să fie stânjenit în treburile lui, lăsă brigada sub comanda unui locotenent şi plecă singur mai departe, pe cai de poştă, spunându-le oamenilor lui să meargă cu cea mai mare iuțeală. Ştia el că, oricât de repede ar fi mers aceştia, nu puteau să ajungă înaintea lui.

Avu timp să vadă, trecând prin strada Croix-des-Petits-Champs, un lucru ce-i dădu mult de gândit. Îl văzu pe domnul Colbert ieşind din casă, pentru a se urca în trăsura ce-l aştepta în fața porții. În această trăsură, d'Artagnan zări nişte şaluri femeieşti, şi, cum era curios din fire, vru să ştie numele femeilor ce se ascundeau sub acele şaluri. Ca să le poată vedea, dat fiind că ele se fereau să fie recunoscute, îşi împintenă calul şi ajunse atât de aproape de trăsură, încât izbi cu vârful cizmei portierele deschise, făcându-le să fluture în aer. Doamnele, speriate, scoaseră una un țipăt ascuțit, în care d'Artagnan recunoscu o femeie tânără, cealaltă o ocară, după care el recunoscu neruşinarea şi spurcăciunea unei doamne ce depăşise jumătatea de veac. Şalurile căzură de pe cele două fețe: una dintre femei era doamna Vanel, cealaltă era ducesa de Chevreuse.

D'Artagnan avu ochiul mai ager decât doamnele.

El le recunoscu, dar ele nu-l recunoscură, şi acum râdeau amândouă de spaima lor, strângându-şi mâinile cu dragoste. "Bun! îşi zise d'Artagnan. Bătrâna ducesă nu se mai lasă aşa de greu ca altădată în materie de prietenii; îi face curte amantei lui Colbert! Bietul domn Fouquet! Asta nu-i prevesteşte nimic bun." Şi se îndepărtă. Domnul Colbert luă loc în trăsură, după care acest nobil trio porni într-un pelerinaj destul de agale spre pădurea de la Vincennes.

În drum, doamna de Chevreuse o lăsă pe doamna Vanel la onorabilul ei soţ şi, rămasă singură cu Colbert, îşi continuă plimbarea vorbind despre afaceri. Avea un chef nemaipomenit de vorbă această simpatică ducesă şi, cum vorbea totdeauna spre răul altuia, dar totdeauna spre binele ei, conversaţia sa îi lua piuitul interlocutorului şi nu se sfârşea niciodată fără a-i aduce foloase dânsei. Îi spuse lui Colbert, care nu ştia încă, ce mare ministru era el şi cum Fouquet avea să devină un om de nimic. Îi făgădui să-l pună în legătură, atunci când va fi intendent superior, cu toată vechea nobilime a regatului şi-i ceru părerea asupra înrâuririi ce trebuia să i se lase domnişoarei de La Vallière. Îl lăudă, îl mustră, îl zăpăci. Îi dezvălui taina atâtor secrete, încât Colbert crezu un moment că are de-a face cu diavolul însuşi. Ea îi dovedi că-l are în mână astăzi pe Colbert, aşa cum îl avusese ieri pe Fouquet. Şi când el o întrebă, cu nevinovăţie, de unde pornea această ură pe care i-o păstra ministrului, ea îl întrebă la rându-i:

— Dar dumneata de ce-l urăşti atât?

— Doamnă, în politică – răspunse el – deosebirile de sistem pot duce la dezbinări între oameni. Domnul Fouquet mi s-a părut că urmează un sistem opus adevăratelor interese ale regelui.

Ea îl întrerupse:

— N-o să-ţi mai vorbesc de domnul Fouquet.

Călătoria pe care o face regele la Nantes ne va da dreptate. Domnul Fouquet, pentru mine, e un om sfârşit. Pentru dumneata, de asemenea.

Colbert nu răspunse nimic.

— La întoarcerea de la Nantes – continuă ducesa – regele, care nu caută decât un pretext, va spune că adunarea nu s-a comportat prea bine, că statele generale au făcut prea puține sacrificii. Adunarea va spune că impozitele sunt prea grele şi că intendența superioară a adus poporul la sapă de lemn. Regele va arunca vina asupra domnului Fouquet, şi atunci...

— Şi atunci? întrebă Colbert.

— Oh, atunci va cădea în dizgrație! Nu este şi părerea dumitale?

Colbert îi aruncă ducesei o privire ce voia să spună: "Dacă domnul Fouquet nu va fi decât dizgrațiat, asta, oricum, nu ți se va datora dumitale".

— Trebuie – se grăbi să adauge doamna de Chevreuse – trebuie ca locul dumitale să fie asigurat, domnule Colbert. Vezi pe cineva între rege şi dumneata, după căderea domnului Fouquet?

— Nu înțeleg – zise el.

— Ai să înțelegi. Unde țintesc ambițiile dumitale?

— N-am nici una.

— Atunci ar fi de prisos să-l mai răsturnăm pe ministru, domnule Colbert... N-ar folosi la nimic.

— Am avut onoarea să vă spun, doamnă...

— Oh, da, da, interesul regelui, ştiu; dar să vorbim, puțin, şi de al dumitale.

— Al meu este să slujesc interesele maiestății sale.

— În sfârşit, îl vei pierde sau nu-l vei pierde pe domnul Fouquet? Răspunde fără ocol.

— Doamnă, eu nu vreau să pierd pe nimeni.

— Atunci nu înțeleg de ce ai cumpărat de la mine atât de scump scrisorile domnului de Mazarin cu privire la domnul Fouquet. Şi nu pricep nici de ce-ai

pus aceste scrisori sub ochii regelui.

Colbert o privi uluit pe ducesă şi rosti cu un aer încurcat:

— Doamnă, eu înțeleg şi mai puțin de ce dumneavoastră, care ați luat banii, îmi scoateți acum pe nas toate acestea.

— Pentru că – răspunse bătrâna ducesă – se cuvine ca măcar să ştii ce vrei; chiar dacă nu poți face ceea ce vrei.

— Aha! murmură Colbert, răpus de această logică brutală.

— Nu poți? Spune.

— Nu pot, mărturisesc, să înlătur anumite influențe din jurul regelui.

— Care luptă pentru domnul Fouquet? Numeşte-le. Am să te ajut să le spui pe nume.

— S-auzim, doamnă.

— La Vallière?

— Oh, ea are o influență prea mică, nu se pricepe în afaceri şi nu se mai bucură de trecere. Domnul Fouquet i-a făcut curte.

— A-l apăra înseamnă să se acuze pe ea însăşi, nu-i aşa?

— Cred că da.

— Mai e şi o altă influență, ce zici?

— Una foarte mare.

— Regina-mamă, poate?

— Maiestatea sa regina-mamă are pentru domnul Fouquet o slăbiciune destul de dăunătoare pentru fiul ei.

— Să nu crezi asta – zise bătrâna zâmbind.

— Oh – făcu la rându-i Colbert, neîncrezător – am constatat-o de atâtea ori!

— Când? Altădată?

— Ba chiar de curând, doamnă, la Vaux. Ea l-a împiedicat pe rege să-l aresteze pe domnul Fouquet.

— Omul îşi mai schimbă părerile, dragă

domnule. Ceea ce a putut să voiască de curând regina, poate să nu mai vrea astăzi.

— De ce? întrebă Colbert uimit.

— Motivul nu ne interesează.

— Ba ne interesează foarte mult, dimpotrivă; căci dacă aş şti că nu-i displac maiestății sale regina-mamă, aş lăsa la o parte toate scrupulele mele.

— Ei bine, nu se poate să nu fi auzit vorbindu-se de un anumit secret, nu-i aşa?

— Un secret?

— Numeşte-l cum vrei. Pe scurt, regina-mamă a prins pică pe toți cei care au luat parte, într-un fel sau în altul, la descoperirea acestui secret, şi domnul Fouquet este, cred, unul dintre aceştia.

— Atunci – bâigui Colbert – se poate pune bază pe încuviințarea reginei-mame?

— Am plecat adineauri de la maiestatea sa, care m-a încredințat de acest lucru.

— Fie, doamnă.

— Ceva mai mult: îl cunoşti poate pe un om care era prieten bun cu domnul Fouquet, domnul d'Herblay, un episcop, mi se pare?

— Episcop de Vannes.

— Ei bine, acest domn d'Herblay, care cunoştea de asemenea secretul, a fost pus în urmărire cu îndârjire de către regina-mamă.

— Adevărat?

— Şi e urmărit cu atâta înverşunare, încât, chiar de-ar fi mort, vrea să aibă capul lui, spre a fi sigură că nu va mai scoate o vorbă.

— E dorința reginei-mame?

— E un ordin.

— Şi-l vor căuta pe acest domn d'Herblay, doamnă?

— Oh, noi ştim bine unde se află!

Colbert o privi pe ducesă în ochi.

— Spuneți, doamnă.

— E la Belle-Isle-en-Mer.

— La domnul Fouquet?

— La domnul Fouquet.

— Va fi prins!

Fu rândul ducesei să zâmbească.

— Nu crede asta atât de uşor – zise ea – şi nu te grăbi să-l crezi prins.

— Dar pentru ce, doamnă?

— Pentru că domnul d'Herblay nu e dintre acei oameni pe care pui mâna oricând vrei.

— E un răzvrătit, atunci?

— Oh, noi, ăştia, domnule Colbert, ne-am petrecut toată viaţa făcând-o pe răzvrătiţii, şi cu toate astea, vezi bine, departe de a fi prinşi, îi prindem noi pe alţii.

Colbert îi aruncă bătrânei ducese una din acele priviri sălbatice a cărei expresie nimic nu o poate reda şi, cu o hotărâre ce nu era lipsită de măreţie, zise:

— Nu mai sunt timpurile când supuşii câştigau ducate războindu-se cu regele Franţei. Domnul d'Herblay, dacă a pus la cale o conspiraţie, va muri pe eşafod. Le va face sau nu le va face asta plăcere duşmanilor lui, pe noi nu ne priveşte.

Acest *pe noi,* sunând ciudat în gura lui Colbert, o puse pe gânduri pe ducesă. O clipă, se surprinse încercând să-l înţeleagă pe acest om. Colbert câştigase superioritatea în timpul convorbirii şi voia să şi-o păstreze.

— Îmi cereţi, doamnă – zise el – să-l arestez pe acest domn d'Herblay?

— Eu? Nu-ţi cer nimic.

— Aşa credeam, doamnă; dar, fiindcă m-am înşelat, să trecem peste asta. Regele n-a spus încă nimic.

Ducesa îşi muşcă unghiile.

— De altminteri – adăugă Colbert – ce măruntă pradă acest episcop! Ce vânat pentru rege, un biet

episcop! Oh, nu, nu; nu mă voi amesteca deloc!

Ura ducesei se dădu pe față.

— Dar un vânat pentru o femeie – zise ea – şi regina este o femeie. Dacă dânsa vrea să fie arestat domnul d'Herblay, înseamnă că are îndreptățirile sale. Şi apoi domnul d'Herblay nu este oare prietenul celui care va cădea în dizgrație?

— Oh, asta nu trage în cumpănă! zise Colbert. Acest om va fi cruțat, dacă nu e duşmanul regelui. Nu v-ar conveni?

— Nu spun nimic.

— Da... Vreți să-l vedeți în închisoare, la Bastilia, de pildă?

— Cred că un secret poate fi mai bine păstrat între zidurile Bastiliei, decât între cele de la Belle-Isle.

— Îi voi vorbi regelui, care va lămuri lucrurile.

— Până se vor lămuri lucrurile, domnule, episcopul de Vannes va fi fugit departe. Şi eu aş face la fel.

— Să fugă? El? Şi unde să fugă? Europa e a noastră, sau la ordinele noastre, dacă nu e de fapt a noastră.

— Va găsi el un adăpost, domnule. Se vede cât de colo că nu ştii cu cine ai de-a face. Nu-l cunoşti pe domnul d'Herblay, nu l-ai cunoscut pe Aramis. Este unul din cei patru muşchetari care, sub fostul rege, l-au făcut pe cardinalul de Richelieu să tremure şi care, în timpul Regenței, i-au dat atâta bătaie de cap monseniorului de Mazarin.

— Dar, doamnă, cum va face, afară doar dacă n-are un regat al lui?

— Îl are, domnule.

— Un regat al lui, domnul d'Herblay?

— Îți repet, domnule, că, dacă-i trebuie un regat, îl are, sau îl va avea.

— Mă rog, dacă țineți cu tot dinadinsul, doamnă, ca acest răzvrătit să nu scape, vă asigur, nu va scăpa.

— Belle-Isle e fortificată, domnule Colbert, şi e fortificată de ei.

— Chiar dacă ar fi apărată de el, Belle-Isle nu e de neînvins, şi dacă domnul episcop de Vannes s-a închis la Belle-Isle, ei bine, doamnă, insula va fi luată cu asalt şi el va fi prins.

— Poți fi sigur, domnule, că zelul pe care-l arăți pentru interesele reginei-mame o va mişca puternic pe maiestatea sa şi că vei fi răsplătit împărăteşte; dar ce să-i spun despre planurile dumitale în legătură cu acest om?

— Că, odată prins, va fi aruncat într-o fortăreață de unde secretul nu va mai ieşi niciodată la lumină.

— Foarte bine, domnule Colbert. Putem spune că, începând din această clipă, am făcut amândoi o alianță puternică, dumneata şi cu mine, şi că voi fi oricând la dispoziția dumitale.

— Dimpotrivă, doamnă, eu voi fi la dispoziția dumneavoastră. Acest cavaler d'Herblay e un spion al Spaniei, nu-i aşa?

— Mai mult decât atât.

— Un ambasador tainic?

— Urcă mai sus.

— Aşteptați... Regele Filip al III-lea e un om credincios. Este... duhovnicul lui Filip al III-lea?

— Ceva şi mai mult încă.

— Dracul să-l ia! strigă Colbert, care nu se mai putu stăpâni şi scoase o înjurătură în fața acestei mari doamne, a acestei vechi prietene a reginei, în sfârşit a ducesei de Chevreuse. Nu cumva e generalul iezuiților?

— Mi se pare c-ai ghicit – răspunse ducesa.

— Ah, doamnă, atunci acest om ne va pierde pe toți, dacă nu-l vom pierde noi pe el. Şi-ar trebui să ne grăbim!

— Asta e şi părerea mea, domnule; dar nu îndrăzneam să ți-o spun.

— Şi am avut noroc că s-a legat de tron, în loc să se fi legat de noi.

— Mai ține seama de un lucru, domnule Colbert: niciodată domnul d'Herblay nu-şi pierde curajul, şi dacă a dat greş o dată, va încerca a doua oară. Dacă i-a scăpat prilejul de a face un rege al lui, mai curând sau mai târziu va găsi altul pe care-l va face, şi la care, în mod sigur, dumneata nu vei fi prim-ministru.

Colbert îşi încruntă sprâncenele cu o expresie amenințătoare.

— Sper că închisoarea va rezolva această problemă într-un chip mulțumitor pentru amândoi, doamnă.

Ducesa prinse a zâmbi.

— Dacă ai şti – zise ea – de câte ori a scăpat Aramis din închisoare!

— Oh – ripostă Colbert – ne vom îngriji ca de astă dată să nu mai scape!

— Dar n-ai auzit ce ți-am spus adineauri? Ai uitat că Aramis era unul din cei patru neînvinşi de care se temea până şi Richelieu? Şi, pe vremea aceea, cei patru muşchetari n-aveau încă ceea ce au astăzi: bani şi experiență. Colbert îşi muşcă buzele.

— Vom renunța la închisoare – zise el pe un ton mai jos. Vom găsi un adăpost de unde neînvinsul să nu mai poată ieşi.

— Foarte bine, aliatul meu! răspunse ducesa. Dar iată că s-a făcut târziu. Nu ne întoarcem acasă?

— Cu atât mai bucuros, doamnă, cu cât trebuie să-mi fac pregătirile de plecare cu regele.

— La Paris! strigă ducesa către vizitiu.

Şi trăsura se reîntoarse spre mahalaua Saint-Antoine, după încheierea acestui tratat care-l condamna la moarte pe ultimul prieten al lui Fouquet, pe ultimul apărător de la Belle-Isle, pe vechiul prieten al Mariei Michon, pe noul duşman al ducesei.

XL
CELE DOUA BĂRCI

D'Artagnan plecase; Fouquet plecase şi el, cu o grabă ce spori caldele simțăminte ale prietenilor săi.

Primele momente ale acestei călătorii, sau mai bine zis ale acestei fugi, fură tulburate de spaima necontenită stârnită de orice tropot de cal, de orice uruit de trăsură ce se auzea în urma fugarului. Nu era de crezut, într-adevăr, ca Ludovic al XIV-lea, dacă ar fi vrut să pună mâna pe această pradă, s-o lase să-i scape; tânărul leu ştia încă de pe acum să vâneze şi avea copoi destul de ageri pentru a se bizui pe ei. Dar, încetul cu încetul, toate temerile se risipiră; ministrul, nefăcând altceva decât să gonească, se depărtase atât de mult de urmăritori, încât, judecând bine, nimeni nu l-ar mai fi putut ajunge. Cât despre pretext, prietenii avuseseră grijă să nu dea loc la nici o bănuială. Nu se ducea oare să-l întâlnească pe rege la Nantes, şi graba lui nu dovedea ea însăşi zelul de care era însufleţit? Ajunse istovit, dar mai puțin îngrijorat, la Orléans, unde, mulțumită unui sol pe care-l trimisese înainte, găsi o barcă minunată, cu opt vâslaşi.

Astfel de bărci, în formă de gondole, dar ceva mai largi şi ceva mai grele, având o cabină acoperită, ca un bordei, şi o cămăruță la pupă, cu pânze de cort, făceau pe vremea aceea serviciul între Orléans şi Nantes, pe Loara; dar traiectul acesta, lung în zilele noastre, părea atunci mai plăcut şi mai uşor de străbătut decât pe drumul mare, cu caii de poştă şi cu trăsurile proaste, gata să se răstoarne la orice hurducătură. Fouquet se urcă în această barcă, ce porni numaidecât. Vâslaşii, aflând că au cinstea de a-l duce în barca lor pe ministrul de finanțe, trăgeau la

rame din răsputeri, căci acest cuvânt magic, *finanțe,* le făgăduia o răsplată bună, de care voiau să se arate vrednici. Barca zbura pe apele Loarei. Un timp cum nu se poate mai frumos, cu un soare ce se ridica de la răsărit, împurpurând totul în jur, făcea ca fluviul să fie mai limpede şi mai liniştit ca niciodată. Curentul şi vâslaşii îl purtară pe Fouquet aşa cum aripile poartă o pasăre; ajunse la Beaugency fără să i se fi întâmplat nimic pe drum.

Fouquet spera să fie înaintea tuturor la Nantes; acolo, va sta de vorbă cu ocârmuitorii oraşului şi va căuta un sprijin printre cei mai de seamă reprezentanți ai statelor generale; îşi va arăta însemnătatea, lucru uşor pentru un om de rangul lui, şi va întârzia astfel catastrofa, chiar dacă nu va izbuti s-o înlăture cu totul.

— De altfel – îi spunea Gourville – la Nantes vei ghici sau vom ghici gândurile duşmanilor noştri; vom avea caii pregătiți ca să ne refugiem în încâlcitul Poitou, vom avea o bărcuță la-ndemână ca să pornim pe mare, şi, odată în largul mări, iată-ne la Belle-Isle, care e de necucerit. Dar, până una-alta, nimeni nu te pândeşte şi nimeni nu se ține după noi.

Dar abia termină de vorbit, când în depărtare, la o cotitură a fluviului, se zăriră catargurile unul cuter ce venea în josul apei. Vâslaşii lui Fouquet scoaseră un strigăt de uimire văzând cuterul acela.

— Ce este? întrebă Fouquet.

— Un lucru nemaipomenit, monseniore – răspunse stăpânul bărcii. Cuterul acela goneşte ca un uragan.

Gourville tresări şi se urcă pe acoperişul cabinei, ca să vadă mai bine. Fouquet nu se urcă după el, dar îi spuse lui Gourville cu o nelinişte stăpânită:

— Vezi ce este, dragul meu.

Cuterul trecuse de cotul fluviului. Înainta cu atâta iuțeală, încât, în urma lui, se vedea

înspumegându-se dunga albă trasă de el pe deasupra apei, în care se răsfrângeau razele soarelui.

— Cum mai aleargă – repetă stăpânul bărcii – cum mai aleargă! Se vede treaba că-s bine plătiți. N-aş fi crezut – adăugă el – să existe vâsle de lemn cu mai multă putere decât ale noastre; dar iată că astea ne întrec!

— Cred şi eu! strigă unul dintre vâslaşi. Ei sunt doisprezece, iar noi suntem opt.

— Doisprezece? făcu Gourville. Doisprezece vâslaşi? Cu neputință!

Numărul de opt vâslaşi pentru o barcă nu fusese niciodată depăşit, chiar dacă în barcă s-ar fi aflat regele însuşi. I se făcuse acest hatâr ministrului de finanțe, dar mai mult din pricina grabei, decât din respect.

— Ce înseamnă asta? zise Gourville, căutând să desluşească, sub cortul ce se vedea acum bine, călătorii de dincolo, pe care ochiul cel mai ager n-ar fi putut încă să-l recunoască.

— Trebuie să fie tare zoriți. Căci nu e regele – răspunse patronul.

Pe Fouquet îl trecu un fior.

— După ce vezi dumneata că nu e regele? întrebă Gourville.

— Mai întâi, fiindcă n-are steag alb cu flori de crin, aşa cum poartă totdeauna cuterul regal.

— Şi apoi – grăi Fouquet – pentru că e cu neputință să fie regele, Gourville, dat fiind că regele era încă ieri la Paris.

Gourville îi răspunse ministrului printr-o privire ce voia să spună: "Şi dumneata erai ieri la Paris!"

— Şi după ce se vede că sunt zoriți? adăuga el, spre a câştiga timp.

— După aceea, domnule – răspunse patronul bărcii – că oamenii ăştia, cu toate că au plecat în urma noastră, iată-i că ne-au ajuns, sau sunt aproape

să ne-ajungă.

— Ha! făcu Gourville. Dar cine-ți spune că n-au pornit din Beaugency, sau chiar din Niort?

— N-am văzut nicăieri un cuter de puterea ăstuia, decât la Orléans. Vine de la Orléans, domnule, şi se grăbeşte.

Domnul Fouquet şi Gourville schimbară o privire. Patronul observă îngrijorarea lor. Atunci Gourville, spre a-i spulbera bănuielile, zise:

— O fi vreun prieten care şi-a pus în gând să ne întreacă; dar să câştigăm partida şi să nu-i lăsăm să ne ajungă.

Patronul tocmai deschise gura să spună că aşa ceva e cu neputință, când domnul Fouquet rosti cu glas tare:

— Dacă e cineva care vrea să ne ajungă, n-are decât!

— O să încercăm totuşi, monseniore – zise patronul cu sfială. Haide, băieți, trageți tare! Vira!

— Nu – strigă Fouquet – dimpotrivă, opriți pe loc.

— Monseniore, e o nebunie! îi şopti Gourville, aplecându-se la urechea lui.

— Opriți pe loc! repetă Fouquet.

Cele opt vâsle se opriră dintr-o dată şi, înfigându-se în apă, făcură ca barca să tragă înapoi. Se oprise pe loc. Cei doisprezece vâslaşi de pe cuter nu băgară de seamă, la început, această manevră, căci ei continuau să vâslească cu atâta putere, încât se apropiară foarte curând ca la o bătaie de muschetă. Domnul Fouquet avea vederea slabă; Gourville nu vedea bine din pricina soarelui, care-i bătea în ochi; singur patronul, cu acea obişnuință şi cu acea limpezime pe care o dă lupta cu elementele firii, zări îndeaproape călătorii de pe cuterul celălalt.

— Îi văd! strigă el. Sunt doi.

— Eu nu văd nimic – zise Gourville.

— O să-i vedeți numaidecât; din câteva lopeți, vor

fi la douăzeci de paşi de noi.

Dar ceea ce prevestea patronul nu se întâmplă; cuterul imită manevra comandată de domnul Fouquet şi, în loc să se apropie de presupuşii prieteni, se opri deodată în mijlocul fluviului.

— Nu mai pricep nimic – zise patronul bărcii.

— Nici eu – adăugă Gourville.

— Dumneata, patroane, care vezi atât de bine oamenii din cuterul acela – reluă Fouquet – încearcă şi spune-ne cum arată la înfăţişare, mai înainte de a ne îndepărta de ei.

— Mi s-a părut că erau doi – răspunse barcagiul – dar acum nu văd decât unul singur sub cort.

— Cum arată?

— E un bărbat oacheş, lat în umeri, cu gâtul scurt.

Un norişor trecu în acel moment prin văzduh, întunecând pentru o clipă soarele. Gourville, care privea mereu cu mâna streaşină la ochi, putu să vadă acum ceea ce căuta, şi, sărind repede de pe acoperiş în cabina unde-l aştepta Fouquet, îi spuse cu un glas sugrumat de spaimă:

— Colbert!

— Colbert? repetă Fouquet. Oh, iată ceva cu totul ciudat! Dar nu, nu se poate!

— L-am recunoscut, îţi spun, şi m-a recunoscut şi el atât de bine, încât a intrat numaidecât în cămăruţa de la pupă. Poate că l-a trimis regele să ne spună să ne întoarcem.

— Dacă-i aşa, ar veni la noi, n-ar sta pe loc. Ce face acolo?

— Ne supraveghează, fără îndoială, monseniore.

— Nu-mi place nesiguranţa! strigă Fouquet. Să mergem la el.

— Oh, monseniore, nu face asta! Cuterul e plin de oameni înarmaţi.

— Mă va aresta, oare, Gourville? Atunci de ce nu

vine încoace?

— Monseniore, nu stă în demnitatea dumitale să te duci singur spre propria-ți pierzare.

— Dar să mă las urmărit ca un borfaş?

— Nimic nu dovedeşte că eşti urmărit, monseniore, ai răbdare.

— Ce să facem, atunci?

— Să nu ne oprim din mers; mergând cât mai repede, vei arăta că te supui cu toată osârdia chemării regelui. Să sporim viteza. Om trăi şi-om vedea!

— Ai dreptate. Dați-i drumul! strigă Fouquet. Dacă ei s-au oprit acolo, treaba lor; noi să mergem înainte.

Patronul dădu semnalul, şi vâslaşii lui Fouquet îşi reluară treaba cu tot sporul ce se putea aştepta de la nişte oameni care se odihniseră. Dar abia traseră o sută de lopeți, că cealaltă barcă, aceea cu doisprezece vâslaşi, se puse şi ea în mişcare.

Această goană ținu toată ziua, fără ca depărtarea dintre cele două bărci să se micşoreze sau să se mărească. Către seară, Fouquet voi să încerce gândurile urmăritorului său. Le porunci vâslaşilor să tragă spre țărm, ca şi cum s-ar pregăti să debarce. Barca lui Colbert făcu aceeaşi manevră, tăind apa de-a curmezişul şi îndreptându-se spre țărm. Printr-o fericită întâmplare, în locul unde Fouquet se prefăcu debarca, un argat de la grajdurile castelului din Langeais mergea pe malul înflorit, ducând trei cai de căpestre. Fără îndoială, oamenii din cuterul cu doisprezece vâslaşi crezură că Fouquet se îndrepta spre caii aceştia, pregătiți pentru fugă, căci se văzu cum patru sau cinci oameni, înarmați cu muschete, săriră din barcă şi porniră pe mal, la vale, ca spre a le ieşi înainte cailor şi călărețului.

Fouquet, mulțumit că-şi silise duşmanii să-şi dea pe față gândurile, luă aminte, şi le porunci vâslaşilor să mâne mai departe. Oamenii lui Colbert se

reîntoarseră şi ei numaidecât în barcă, şi goana celor două echipaje reîncepu cu o nouă dârzenie. Ceea ce văzând Fouquet, se simți amenințat de aproape şi, cu un glas profetic, zise încet:

— Ei bine, Gourville, ce spuneam eu la ultima noastră cină, la mine acasă? Mă îndrept sau nu spre ruină?

— Oh, monseniore!

— Aceste două bărci care se urmăresc cu atâta patimă, de parcă am vâna, domnul Colbert şi cu mine, un premiu de viteză pe apele Loarei, nu înseamnă oare cele două sorți ale noastre, şi nu crezi, Gourville, că una dintre ele se va scufunda la Nantes?

— Oricum – răspunse Gourville – nimic nu este încă sigur; te vei înfățişa înaintea adunării; vei arăta ce fel de om eşti; elocvența şi priceperea dumitale în afaceri sunt scutul şi spada ce te vor ajuta să te aperi, dacă nu şi să învingi. Bretonii nu te cunosc încă, şi când te vor cunoaşte, vei fi câştigat cauza. Oh, domnul Colbert să se țină bine, deoarece barca lui e tot atât de amenințată să se răstoarne ca şi a dumitale. Amândouă merg repede, a lui mai repede ca a dumitale, e adevărat; dar vom vedea care va ajunge mai întâi la naufragiu.

Fouquet, apucând mâna lui Gourville, zise:

— Prietene, totul e notant: adu-ți aminte de zicătoarea: *Cei din urmă vor fi cei dintâi.* Ei bine, Colbert se fereşte să mi-o ia înainte! E un om prudent acest Colbert!

Avea dreptate; cele două bărci plutiră până la Nantes iscodindu-se una pe alta; când ministrul trase la țărm, Gourville spera că va putea găsi numaidecât o ascunzătoare şi că va pregăti caii pentru a fugi mai departe. Dar, la debarcader, a doua barcă trase lângă cea dintâi, şi Colbert, apropiindu-se de Fouquet, îl salută pe chei cu gesturi de cel mai adânc respect. Gesturi atât de pline de tâlc şi cu atâta zarvă făcute,

încât avură drept rezultat adunarea unei mari mulțimi de oameni la dană.

Fouquet era pe deplin stăpân pe el; simțea că în aceste ultime clipe ale măreției lui avea datoria să rămână demn. Ținea să cadă cât mai de sus, încât căderea lui să strivească măcar pe unul dintre duşmanii săi. Dacă Colbert se afla acolo, cu atât mai rău pentru el. Iată de ce ministrul, apropiindu-se de Colbert, îi răspunse la salut cu acea semeață clipire din ochi ce-i era proprie:

— Cum, dumneata aici, domnule Colbert?

— Pentru a vă aduce omagiile mele, monseniore – rosti acesta.

— Dumneata erai în barca aceea?

Şi arătă spre faimosul cuter cu doisprezece vâslaşi.

— Da, monseniore.

— Cu doisprezece vâslaşi? adăugă Fouquet. Ce lux, domnule Colbert! O clipă crezusem că e regina-mamă, sau regele.

— Monseniore...

Şi Colbert se înroşi.

— Iată o călătorie care-i va costa mult pe cei care-o plătesc, domnule intendent – zise Fouquet. Dar, în sfârşit, ai ajuns. Însă, precum vezi – adăugă el după o clipă – eu, care n-aveam decât opt vâslaşi, am ajuns înaintea dumitale.

Şi-i întoarse spatele, lăsându-l cu totul nelămurit asupra faptului dacă manevrele celei de a doua bărci fuseseră sau nu observate de cea dintâi. Oricum, nu-i dădu satisfacția de a-i arăta că-i fusese frică. Colbert, zgâlțâit într-un chip atât de neplăcut, nu se pierdu cu firea; răspunse:

— N-am ajuns mai repede, monseniore, fiindcă m-am oprit de câte ori te-ai oprit şi domnia ta.

— Şi pentru ce asta, domnule Colbert? strigă Fouquet, iritat de această josnică îndrăzneală a

tonului celuilalt. Pentru ce, dacă aveai un echipaj mai bun decât al meu, nu m-ai ajuns din urmă, sau nu m-ai întrecut?

— Din respect – rosti intendentul, înclinându-se până la pământ.

Fouquet se urcă într-o trăsură pe care i-o trimisese oraşul, nu se ştie de ce şi nici cum, şi se îndreptă spre Primăria din Nantes, urmat de mulțimea care, de mai multe zile, fierbea în aşteptarea convocării statelor generale.

De îndată ce trase la locul de găzduire, Gourville îl părăsi şi se duse să caute cai pentru drumul la Poitiers şi la Vannes şi să pregătească o corabie la Paimboeuf. Făcu toate aceste diferite operații într-o taină desăvârşită, cu o râvnă şi cu o generozitate atât de mare, că niciodată Fouquet, pe atunci chinuit de friguri, n-ar fi fost mai aproape de scăpare, dacă n-ar fi intervenit acest uriaş răsturnător al planurilor omeneşti: hazardul.

În noaptea aceea, în oraş se răspândi zvonul că regele venea în cea mai mare grabă, călărind pe cai de poştă, şi că va sosi în zece sau douăsprezece ceasuri. Poporul, în aşteptarea regelui, se bucura nespus privindu-i pe muşchetari, proaspăt poposiți aici, în frunte cu domnul d'Artagnan, căpitanul lor, şi care fuseseră încazarmați la castel, unde luaseră în primire toate posturile de strajă, în calitate de paznici de onoare.

Domnul d'Artagnan, care era politicos din fire, se prezentă pe la ceasurile zece la ministru, spre a-i aduce omagiile lui respectuoase, şi cu toate că ministrul era scuturat de friguri, cu toate că suferea şi era leoarcă de sudoare, îl primi totuşi pe d'Artagnan, care se simți foarte măgulit de această cinste, lucru ce se va vedea din convorbirea pe care o avură împreună.

XLI
SFATURI PRIETENEŞTI

Fouquet se culcase devreme, ca un om care ține la viață şi îşi ocroteşte cât mai mult cu putință acest subțire țesut al existenței, pe care frământările şi necazurile de pe lumea asta îl destramă atât de repede, fără a mai putea fi niciodată reparat.

D'Artagnan se ivi în pragul camerei şi ministrul îl salută cu un bună seara foarte îndatoritor.

— Bună seara, monseniore – răspunse muşchetarul. Cum vă simțiți după această călătorie?

— Destul de bine. Mulțumesc.

— Şi cu frigurile?

— Destul de prost. Beau lichide, precum vezi. Abia am ajuns, şi am şi impus oraşul Nantes la un tribut de ceai fierbinte.

— Trebuie să dormiți mai înainte de toate, monseniore.

— La dracu, scumpe domnule d'Artagnan, aş dormi cu plăcere, dar...

— Cine vă împiedică?

— Dumneata, mai întâi.

— Eu? Ah, monseniore!...

— Fără îndoială. Oare, la Nantes ca şi la Paris, nu vii la mine în numele regelui?

— Pentru Dumnezeu, monseniore – replică numaidecât căpitanul – lăsați-l pe rege în pace! În ziua când voi veni din partea regelui, şi pentru ceea ce vreți să spuneți dumneavoastră, vă făgăduiesc că nu vă voi ține nici o clipă pe jeratic. Mă veți vedea punând mâna pe spadă, conform ordinului, şi mă veți auzi rostind, cu glasul acela pe care-l folosesc numai la mari ceremonii: "Monseniore, în numele regelui, sunteți arestat!"

Fouquet tresări fără să vrea, atât de firesc şi de

apăsat fusese glasul acestui gascon totdeauna glumeț. Presupunerea faptului în sine era aproape tot atât de îngrozitoare ca şi faptul însuşi.

— Îmi făgăduieşti această sinceritate? întrebă ministrul.

— Pe onoare! Dar n-am ajuns încă până acolo, credeți-mă.

— Ce te face să bănuieşti asta? Eu, dimpotrivă, cred altceva.

— N-am auzit vorbindu-se de aşa ceva – răspunse d'Artagnan.

— Eh, eh! suspină Fouquet.

— Ei nu, sunteți un om foarte plăcut, în ciuda frigurilor acestea. Regele nu vrea şi nici nu se poate împiedica de vă iubi din adâncul inimii sale.

Fouquet făcu o strâmbătură.

— Dar domnul Colbert? zise el. Şi domnul Colbert mă iubeşte aşa precum spui dumneata?

— Eu nu vorbesc de domnul Colbert – răspunse d'Artagnan. E un om plin de merite, nimic de zis! Nu vă iubeşte, se poate; dar, la dracu, veveriţa se poate feri de năpârcă, numai să vrea!

— Ştii că-mi vorbeşti ca un prieten? zise Fouquet. Pe viaţa mea, n-am întâlnit niciodată un om cu spiritul şi cu inima dumitale!

— O spuneți doar aşa! replică d'Artagnan. Aţi aşteptat până astăzi ca să-mi aduceți o asemenea măgulire?

— Ce orbi suntem! murmură Fouquet.

— Iată că vi se dogeşte glasul – zise d'Artagnan. Beți, monseniore; luați şi beți.

Şi, cu cea mai prietenoasă bunăvoinţă, îi întinse o ceaşcă de ceai. Fouquet o luă, mulțumindu-i printr-un zâmbet.

— Astfel de lucruri nu mi se întâmplă decât mie – reluă muşchetarul. Am trăit zece ani sub barba dumneavoastră, pe când vă curgeau prin mâini tone

de aur; dădeați patru milioane pensii pe an, dar pe mine nici nu m-ați băgat în seamă; şi, deodată, aflați că sunt şi eu pe lumea asta, tocmai în momentul când...

— Când mă prăbuşesc – îl întrerupse Fouquet. Ai dreptate, scumpe domnule d'Artagnan.

— Nu vreau să spun asta.

— Dar o gândeşti, oricum. Ei bine, dacă va fi să mă prăbuşesc, crede-mă pe cuvânt, nu va trece o singură zi fără să-mi spun, dându-mi cu pumnii în cap: "Neghiobule! Neghiobule! Aşa-ți trebuie! L-ai avut pe domnul d'Artagnan la-ndemână şi nu te-ai folosit de el! Nu l-ai îmbogățit!"

— Mă copleşiți! zise căpitanul. Nu ştiu ce să mai cred despre dumneavoastră.

— Iată un om care nu gândeşte ca domnul Colbert – rosti ministrul.

— Văd că acest Colbert nu vă mai dă pace! E mai rău ca frigurile!

— Ah, am motivele mele – zise Fouquet. Judecă-le şi dumneata.

Şi-i povesti în amănunțime goana celor două bărci şi ipocrita urmărire a lui Colbert.

— Nu e ăsta cel mai bun semn al ruinei mele? Spune!

D'Artagnan deveni serios.

— E adevărat – zise el. Da, asta nu miroase a bine, cum spunea domnul de Tréville.

Şi-i aruncă lui Fouquet o privire pătrunzătoare şi plină de înțeles.

— Nu-i aşa, căpitane, că sunt cu ochii pe mine? Nu-i aşa că regele m-a făcut să vin la Nantes pentru a mă îndepărta de Paris, unde aveam atâta lume în jurul meu, şi pentru a pune mâna pe Belle-Isle?

— Unde se află şi domnul d'Herblay – adăugă d'Artagnan.

Fouquet ridică fața.

— În ce mă priveşte, monseniore – continuă d'Artagnan – pot să vă încredinţez că regele nu mi-a vorbit nimic rău despre dumneavoastră.

— Adevărat?

— Regele mi-a poruncit să vin la Nantes, e adevărat; şi să nu-i spun nimic domnului de Gesvres.

— Prietenul meu.

— Domnului de Gesvres, da, monseniore – repetă muşchetarul, ai cărui ochi nu încetau să vorbească o limbă opusă aceleia a buzelor. Regele mi-a mai poruncit să iau cu mine o brigadă de muşchetari, lucru ce pare de prisos la prima vedere, întrucât ţinutul e liniştit.

— O brigadă? făcu Fouquet, ridicându-se într-un cot.

— Nouăzeci şi şase de călăreţi, da, monseniore; acelaşi număr de oameni câţi au fost trimişi să-i aresteze pe domnii de Chalais, de Cinq-Mars şi Montmorency.

Fouquet ciuli urechea la aceste cuvinte, rostite totuşi fără vreo intonaţie deosebită.

— Şi altceva? întrebă el.

— Alte câteva ordine fără însemnătate, ca acestea: "Păzeşte castelul; păzeşte fiecare cameră; nu lăsa nici o strajă de-a domnului de Gesvres să stea în post". De-a domnului de Gesvres, prietenul dumneavoastră.

— Şi în privinţa mea – hârâi Fouquet – ce ordine ai primit?

— În privinţa dumneavoastră, monseniore, nici un cuvânt.

— Domnule d'Artagnan, e vorba să-mi salvez onoarea; poate şi viaţa! Nu mă înşeli oare?

— Eu?... Dar în ce scop? Sunteţi ameninţat de ceva? E drept, mai e un ordin, cu privire la trăsuri şi la bărci...

— Un ordin?

— Da; însă care nu vă priveşte. O simplă măsură poliţienească.

— Ce ordin, căpitane? Care?

— De a opri orice cal şi orice barcă să iasă din Nantes, fără o aprobare semnată de rege.

— Dumnezeule mare! Dar...

D'Artagnan începu să râdă.

— Acest ordin nu intră în vigoare decât după sosirea regelui la Nantes; aşa că, vedeţi bine, monseniore, el nu vă priveşte întru nimic.

Fouquet căzu pe gânduri; d'Artagnan se prefăcu a nu observa acest lucru.

— De vreme ce v-am încredinţat secretul ordinelor ce mi s-au dat, înseamnă că ţin la dumneavoastră şi că am vrut să vă dovedesc că nici unul nu vă ameninţă.

— Fără îndoială – murmură Fouquet, îngândurat.

— Să recapitulăm – zise căpitanul cu privirea lui stăruitoare. Pază specială şi severă a castelului în care veţi fi găzduit şi dumneavoastră, nu-i aşa? Cunoaşteţi acest castel?... Ah, monseniore, o adevărată închisoare! Înlăturarea totală a domnului de Gesvres, care se bucură de cinstea de a vă fi prieten... Închiderea porţilor oraşului şi a râului, în afară de o singură trecere, dar numai după sosirea regelui... Ştiţi oare, domnule Fouquet, că dacă în loc să vorbesc unui om ca dumneavoastră, care sunteţi printre cei dintâi din regat, aş vorbi unei cunoştinţe frământate, neliniştite, m-aş compromite pentru totdeauna? Frumos prilej pentru cineva care ar vrea s-o şteargă! Nici poliţie, nici străji, nici ordine; drumul liber, calea pe apă deschisă, domnul d'Artagnan nevoit să-şi împrumute caii săi, dacă i s-ar cere! Toate astea trebuie să vă liniştească, domnule Fouquet, căci regele nu m-ar fi lăsat aşa, de capul meu, daci ar fi avut gânduri ascunse. Într-adevăr, domnule Fouquet, cereţi-mi tot ceea ce vă poate face plăcere: sunt la

dispoziția dumneavoastră; în schimb, dacă primiți, vă cer un singur serviciu: acela de a le spune bună ziua lui Aramis şi lui Porthos, în cazul că vă veți îmbarca pentru Belle-Isle, aşa cum aveți dreptul să o faceți, dar fără să vă grăbiți şi fără si plecați îmbrăcat doar cu halatul, aşa cum vă aflați acum.

Cu aceste cuvinte şi cu plecăciune adâncă, muşchetarul, ale cărui priviri nu pierduseră nimic din larga lor bunăvoință, ieşi din apartament şi dispăru. Nu apucase încă să coboare treptele din vestibul, când Fouquet trase cu furie de sfoara clopoțelului şi strigă:

— Caii mei! Barca mea!

Nimeni nu răspunse. Ministrul se îmbrăcă singur cu tot ce putu găsi la îndemână.

— Gourville!... Gourville!... strigă el, în timp ce-şi vâra ceasul în buzunar.

Clopoțelul suna încă, în timp ce Fouquet continua să strige:

— Gourville!... Gourville!...

Gourville se ivi palid, gâfâind.

— Plecarea! Plecarea! strigă intendentul superior de îndată ce-l văzu intrând.

— Prea târziu! răspunse prietenul sărmanului Fouquet.

— Prea târziu? Pentru ce?

— Ascultă!

În fața castelului se auzeau trâmbițe sunând şi un răpăit de tobe.

— Ce este, Gourville?

— A sosit regele, monseniore.

— Regele?

— Regele, care a zburat din poştă în poştă; regele, care a gonit până crăpau caii şi care a ajuns aici cu opt ceasuri mai înainte decât îți făcuseşi domnia ta socoteala.

— Suntem pierduți! murmură Fouquet. Brav

d'Artagnan, păcat că mi-ai vorbit prea târziu!

Regele intra, într-adevăr, în oraş; peste puţin, se auzi un tun deasupra parapetelor şi altul, care-i răspundea, pe un vas din port.

Fouquet îşi încruntă sprâncenele, chemă valeţii de cameră şi ceru să fie îmbrăcat în costumul de ceremonie. De la fereastra lui, privea printre perdele înghesuiala mulţimii şi mişcările unei mari trupe care-l urmase pe Prinţ, fără să se poată ghici cum şi de unde apăruse ea.

Regele fu condus la castel cu mare alai; Fouquet îl văzu descălecând lângă rampa de la intrare şi şoptindu-i ceva la ureche lui d'Artagnan, care-i ţinea scara. D'Artagnan, după ce regele dispăru sub bolta de la intrare, porni spre locuinţa lui Fouquet, dar atât de încet, atât de încet şi oprindu-se mereu spre a le vorbi muşchetarilor săi, înşiraţi de-a lungul drumului, încât s-ar fi zis că număra secundele sau paşii înainte de a se hotărî să îndeplinească ordinul.

Fouquet deschise fereastra spre a-i vorbi încă în curte.

— Ah! strigă d'Artagnan zărindu-l. Sunteţi încă acasă, monseniore?

Acest *încă* acasă fu de ajuns spre a-i dovedi lui Fouquet câte dezvăluiri şi câte sfaturi prieteneşti îi dăduse muşchetarul în prima lui vizită. Ministrul se mulţumi să scoată un suspin.

— Dumnezeule, da, domnule – răspunse el. Sosirea regelui mi-a răsturnat toate planurile pe care le făcusem.

— Ah! Aţi aflat că a sosit?

— L-am văzut, da, domnule. Dar, de astă dată, vii din partea lui?...

— Să întreb cum vă simţiţi, monseniore. Şi, dacă sănătatea vă îngăduie, să vă rog să poftiţi la castel.

— Şi vii cu mersul ăsta, domnule d'Artagnan, cu mersul ăsta?

— Ah, Doamne! rosti căpitanul. Acum, că e aici, nimeni nu se mai plimbă, nimeni nu mai face ce vrea; toți trebuie să se supună consemnului, dumneavoastră ca şi mine, eu ca şi dumneavoastră.

Fouquet mai scoase un suspin, se urcă în trăsură, atât de slăbit se simțea, şi se îndreptă spre castel, urmat de d'Artagnan, a cărui bunăvoință nu era mai puțin înspăimântătoare acum, pe cât de mângâietoare şi de plăcută fusese ceva mai înainte.

XLII
CUM ÎŞI JUCĂ LUDOVIC AL XIV-LEA MICUL SĂU ROL

În clipa când Fouquet se dădea jos din trăsură pentru a intra în castelul din Nantes, un om se apropie de el cu semnele celui mai mare respect şi-i întinse o scrisoare. D'Artagnan vru să-l împiedice pe acest om de a sta de vorbă cu Fouquet, şi chiar îl îndepărtă, însă ministrul apucase să primească mesajul. Fouquet desfăcu scrisoarea şi o citi; în acel moment, o uşoară spaimă, pe care muşchetarul o observă cu uşurință, se zugrăvi pe trăsăturile primului ministru. Domnul Fouquet vârî hârtia în mica taşcă pe care o avea la subsuoară şi porni mai departe, spre apartamentele regelui.

D'Artagnan, urcând în urma lui Fouquet, îl vedea, prin ferestruicile ce se aflau la fiecare etaj al turnului, pe omul care adusese scrisoarea privind de jur împrejurul lui în curte îi făcând semne mai multor persoane, ce dispărură pe străzile învecinate, după ce repetară şi ele aceleaşi semne făcute de personajul nostru.

Fouquet fu lăsat să aştepte câteva secunde pe terasa ce da în micul coridor la capătul căruia fusese

orânduit cabinetul regelui. D'Artagnan trecu, aici, înaintea ministrului, pe care până atunci, îl urmase cu mult respect, şi intră în cabinetul regelui.

— Ei bine? îl întrebă Ludovic al XIV-lea care, de îndată ce-l zări, aruncă peste masa încărcată de hârtii o pânză mare, verde.

— Ordinul a fost îndeplinit, sire.

— Şi Fouquet?

— Domnul intendent superior mă urmează – răspunse d'Artagnan.

— Peste zece minute să fie introdus la mine – zise regele, făcându-i un semn lui d'Artagnan că poate să plece.

Acesta ieşi din cabinet, dar abia ajunse în coridorul la capătul căruia aştepta Fouquet, că fu chemat înapoi de clopoţelul regelui.

— N-a părut surprins? întrebă regele.

— Cine, sire?

— Fouquet – rosti regele, fără a spune, pentru a doua oară, *domnul,* amănunt ce-i întări căpitanului de muşchetari bănuielile.

— Nu, sire – răspunse el.

— Bine.

Şi Ludovic îi făcu încă o dată semn lui d'Artagnan să plece.

Fouquet nu părăsise terasa unde fusese lăsat de însoţitorul lui; el mai citea o dată scrisoarea, al cărui cuprins era:

Ceva se urzeşte împotriva domniei tale. Poate nu vor îndrăzni la castel, dar o vor face când te vei întoarce în casa unde eşti găzduit. Locuinţa e înconjurată de muşchetari. Nu mai intra acolo: un cal alb te aşteaptă în dosul pieţii.

Domnul Fouquet recunoscu scrisul şi zelul lui Gourville. Nevoind ca, în cazul când i se va întâmpla

vreo nenorocire, acest bilețel să-l compromită pe un prieten credincios, ministrul rupse hârtia în o mie de bucățele şi le aruncă în vânt peste balustrada terasei. D'Artagnan îl surprinse tocmai pe când privea cum zburau în văzduh ultimele resturi ale scrisorii.

— Domnule – zise el – regele vă aşteaptă.

Fouquet porni cu un pas hotărât prin micul coridor unde lucrau domnii de Brienne şi Rose, în timp ce ducele de Saint-Aignan, aşezat pe un scăunel, tot în coridor, părea să aştepte ordine şi căsca nerăbdător, cu spada între picioare. Lui Fouquet i se păru ciudat că domnii de Brienne, Rose şi de Saint-Aignan, de obicei atât de atenți şi respectuoşi, abia se mişcară când trecu el, intendentul superior. Dar la ce altceva s-ar mai fi putut aştepta din partea unor curteni acela căruia regele nu-i mai spunea decât simplu Fouquet? Ridică fruntea şi, foarte hotărât să sfideze totul, intră la rege, după ce clopoțelul pe care-l cunoaştem îl anunță la maiestatea sa. Regele, rămânând pe scaun, îi făcu un semn din cap şi, cu prefăcut interes, îl întrebă:

— Ei, ce mai faci, domnule Fouquet?

— Am o criză de friguri – răspunse ministrul – dar mă aflu la ordinele regelui.

— Bine; mâine se va ține adunarea statelor; ai vreo cuvântare pregătită?

Fouquet se uită la rege cu nedumerire.

— Nu, sire – zise el – dar am să improvizez una. Cunosc prea bine afacerile, pentru a nu mă descurca. Vreau să pun însă o singură întrebare, dacă maiestatea voastră îmi îngăduie.

— Pune-o.

— Pentru ce maiestatea sa nu i-a făcut primului ministru cinstea de a-l înştiința despre acest lucru la Paris?

— Erai bolnav; nu voiam să te oboseşti.

— Niciodată munca, niciodată o explicație nu mă

oboseşte, sire, şi pentru că a venit momentul să-i cer o explicație regelui meu...

— Oh, domnule Fouquet, ce fel de explicație?

— Asupra intențiilor maiestății sale cu privire la mine.

Regele se înroşi.

— Am fost defăimat – adăugă repede Fouquet – şi apelez la dreptatea regelui pentru a stabili adevărul.

— Îmi ceri în zadar acest lucru, domnule Fouquet; ştiu eu ce ştiu.

— Maiestatea sa nu poate să ştie decât ceea ce i s-a spus, şi eu nu i-am spus nimic, în timp ce alții au vorbit de atâtea şi atâtea ori...

— Ce vrei să spui? întrebă regele, dornic să încheie această convorbire ce-l punea în încurcătură.

— Am să merg direct la fapte, sire: învinuiesc un om care mă vorbeşte de rău în fața maiestății voastre.

— Nimeni nu te vorbeşte de rău, domnule Fouquet.

— Acest răspuns, sire, îmi dovedeşte că am dreptate.

— Domnule Fouquet, nu-mi plac învinuirile.

— Dar eu nu sunt învinuit?

— Am vorbit prea mult despre această chestiune.

– Maiestatea voastră nu vrea să mă dezvinovățesc?

— Îți repet că nu te învinuiesc de nimic.

Fouquet făcu un pas înapoi, înclinându-se pe jumătate. "De bună seamă – îşi spuse el – a luat o hotărâre. Numai cel ce nu poate să mai dea înapoi rămâne atât de îndârjit. A nu vedea primejdia în momentul acesta înseamnă să fiu orb; a nu încerca s-o înlătur înseamnă să fiu un prost." Şi întrebă, cu glas tare:

— Maiestatea voastră m-a chemat pentru vreo treabă?

— Nu, domnule Fouquet, te-am chemat pentru

un sfat pe care am a ți-l da.

— Aştept cu tot respectul, sire.

— Odihneşte-te, domnule Fouquet; nu-ți irosi puterile; adunarea de aici va fi scurtă, şi după ce secretarii mei o vor fi închis, vreau ca cincisprezece zile să nu se mai vorbească despre politică în Franța.

— Regele nu are să-mi spună nimic în legătură cu această adunare a statelor generale?

— Nu, domnule Fouquet.

— Mie, intendentul superior al finanțelor?

— Odihneşte-te, iată tot ce te rog şi tot ce am să-ți spun.

Fouquet îşi muşcă buzele şi-şi lăsă capul în jos. Cocea, fără îndoială, vreun gând ascuns. Regele bănui asta.

— Te-ai supărat că te-am trimis să te odihneşti, domnule Fouquet?

— Da, sire, nu sunt obişnuit cu odihna.

— Dar eşti bolnav; trebuie să te îngrijeşti.

— Maiestatea voastră îmi vorbea de o cuvântare, pentru mâine?

Regele nu răspunse: această întrebare neaşteptată îl puse în încurcătură. Fouquet simți greutatea acestei şovăiri. Crezu a citi în ochii tânărului Prinț o primejdie ce-l făcu să intre şi mai mult la bănuieli. "Dacă par fricos – gândi el – sunt pierdut."

Regele, la rândul lui, nu se neliniştea decât de aceste bănuieli ale lui Fouquet. "Să fi mirosit ceva?" se întrebă el.

"Dacă ceea ce va spune acum va fi aspru – gândi încă o dată Fouquet – dacă se înfurie sau se preface ca se înfurie, pentru a avea un pretext, ce-mi rămâne de făcut? Să îndulcim deci lucrurile. Gourville avea dreptate."

— Sire – zise el deodată – pentru că regele, în marea sa bunătate, se îngrijeşte de sănătatea mea

până la a mă scuti de orice osteneală, n-aş putea oare să lipsesc de la consiliu mâine? Mi-aş petrece ziua stând în pat, şi aş cere regelui să-mi trimită medicul său, pentru a încerca un leac împotriva acestor blestemate de friguri.

— Fie precum doreşti, domnule Fouquet. Vei fi liber mâine, vei avea medicul, te vei face sănătos.

— Mulțumesc – rosti Fouquet înclinându-se. Apoi, prinzând curaj, întrebă: Fi-va-mi oare îngăduită fericirea de a-l primi pe rege la mine, în Belle-Isle? întrebă el.

Şi-l privi pe Ludovic în ochi pentru a cântări efectul acestei propuneri. Regele se înroşi din nou.

— Ştii – răspunse ei, încercând să surâdă – că ai spus: *la mine, în Belle-Isle?*

— Da, sire, e adevărat.

— Ei bine, dar ai uitat că mi-ai dăruit cândva mie această Belle-Isle? continua regele pe acelaşi ton prefăcut.

— Şi asta e adevărat, sire. Însă, întrucât n-ați luat-o în stăpânire, veți veni să o luați acum.

— Cu plăcere.

— Era, de altfel, intenția maiestății voastre, ca şi a mea, şi n-am cuvinte să-i spun maiestății voastre cât de fericit şi de mândru mă simt văzând toată casa militară a regelui venind de la Paris pentru a lua în primire darul acesta.

Regele răspunse, bâiguind, că nu-şi adusese muşchetarii de la Paris numai pentru o treabă ca asta.

— Oh, cred şi eu! zise Fouquet cu însuflețire. Maiestatea voastră ştie foarte bine că ar fi de ajuns să vie singură, cu bastonul în mână, pentru a nărui toate fortificațiile de la Belle-Isle.

— La naiba! strigă regele. Nu vreau ca aceste minunate forrtificații, care au costat atât de mult spre a fi ridicate, să se năruiască vreodată. Nu, să rămână

acolo, împotriva olandezilor şi a englezilor. Ceea ce vreau să văd eu la Belle-Isle nici nu ghiceşti dumneata, domnule Fouquet: sunt frumoasele ţărănci, fete şi femei, de la câmpie sau de la pădure, care dansează atât de bine şi sunt atât de ispititoare cu fustele lor stacojii. Mi-au fost tare mult lăudate vasalele dumitale, domnule intendent superior! Haide, dă-mi prilejul să le văd şi eu!

— Oricând doreşte maiestatea voastră.

— Ai vreun mijloc de transport? Am merge chiar mâine, dacă vrei.

Ministrul simţi lovitura, care nu era prea îndemânatică, şi răspunse:

— Nu, sire; nu cunoşteam dorinţa maiestăţii voastre, nu cunoşteam mai ales graba aceasta de a vedea Belle-Isle, încât nu m-am îngrijit de nimic.

— Totuşi trebuie să ai vreo barcă pentru dumneata!

— Am cinci; dar sunt toate fie în port, fie la Paimboeuf, şi ca să ajungem la ele, sau să le chem încoace, îmi trebuie cel puţin douăzeci şi patru de ore. Să trimit un curier? Vreţi s-o fac?

— Mai aşteaptă puţin; să-ţi treacă frigurile; mai aşteaptă până mâine.

— Aşa-i... Cine ştie dacă mâine nu vom avea o mie de alte gânduri? răspunse Fouquet, de astă dată fără a mai avea îndoieli, şi foarte palid.

Regele tresări şi întinse mâna spre clopoţel; dar Fouquet îl opri.

— Sire – zise el – am un acces de friguri; tremur tot. Dacă mai rămân un minut aici, sunt în stare să leşin. Cer maiestăţii voastre îngăduinţa de a mă duce să mă bag în cuverturile mele.

— Într-adevăr, tremuri; mă doare inima când te văd. Du-te, domnule Fouquet, du-te. Voi trimite să aflu cum te simţi.

— Maiestatea Voastră mă copleşeşte. Peste un

ceas am să mă simt mai bine.

— Vreau să te însoțească cineva – zise regele.

— Cum veți dori, sire; mă voi sprijini bucuros de brațul cuiva.

— Domnul d'Artagraan! strigă regele, sunând din clopoțel.

— Oh, sire – îl întrerupse Fouquet, râzând cu un aer care-l îngheță pe Prinț – îmi dați un căpitan de muşchetari spre a mă conduce la locuința mea? E o cinste ce mă pune pe gânduri, sire! Un simplu valet mi-ar fi de-ajuns.

— Dar pentru ce, domnule Fouquet? Domnul d'Artagnan mă sprijină foarte bine şi pe mine!

— Da; însă când vă sprijină, sire, o face pentru a vi se supune, pe când eu...

— Ei bine?

— Eu, dacă mă întorc acasă cu şeful muşchetarilor voştri, toată lumea va spune că m-ați arestat.

— Arestat? repetă regele, mai palid decât Fouquet însuşi. Arestat? Oh!...

— Eh, câte nu se spun! continuă Fouquet râzând. Şi fac prinsoare că s-ar gasi unii oameni atât de răi, încât să-i bucure asta foarte mult.

Această glumă îl fâstâci pe monarh. Fouquet fu atât de dibaci sau atât de fericit inspirat, încât Ludovic al XIV-lea dădu înapoi în fața faptului la care se gândea şi pe care-l pregătea. Domnul d'Artagnan, când apăru, primi ordinul de a însărcina un muşchetar să-l însoțească pe ministru până acasă.

— De prisos – zise atunci Fouquet – spadă pentru spadă! Mă mulțumesc cu Gourville, care mă aşteaptă jos. Asta însă nu mă împiedică de a mă bucura de societatea domnului d'Artagnan. Îmi pare bine că poate vedea Belle-Isle, dumnealui care se pricepe atât de mult la fortificații.

D'Artagnan se înclină, fără să înțeleagă nimic din

toată aceasta scenă. Fouquet salută şi el şi ieşi, prefăcându-se că merge fără nici o grijă, ca un om care se plimbă. Ajuns în afara castelului, îşi spuse: "Sunt salvat! Oh, da, da, ai să vezi Belle-Isle, rege neloial, dar după ce eu nu voi mai fi acolo!" Şi dispăru.

D'Artagnan rămăsese cu regele.

— Căpitane – îi spuse maiestatea sa – îl vei urmări pe domnul Fouquet de la o sută de paşi.

— Da, sire.

— Se duce acasă. Vei intra la dânsul.

— Da, sire.

— Îl vei aresta în numele meu şi-l vei închide într-o trăsură.

— Într-o trăsură? Bine.

— În aşa fel încât, pe drum, să nu poată vorbi cu nimeni şi nici să nu arunce bilețele oamenilor pe care-i va întâlni în cale.

— Oh, iată o treabă grea, sire!

— Nu.

— Iertați-mă, sire; nu-l pot înăbuşi pe domnul Fouquet, şi dacă va cere să respire, nu-l voi putea împiedica să o facă, închizând ferestrele şi trăgând perdelele. Va începe atunci să strige şi să arunce pe uşi oricâte bilețele va voi.

— Am prevăzut asta, domnule d'Artagnan; o trăsură cu zăbrele va înlătura cele două neajunsuri de care vorbeşti.

— O trăsură cu zăbrele de fier? replică d'Artagnan. Dar nimeni nu poate face zăbrele de fier la o trăsură într-o jumătate de ceas, şi maiestatea voastră îmi spune să mă duc chiar acum la domnul Fouquet!

— Tocmai de aceea, trăsura cu pricina e gata pregătită.

— Ah, atunci e cu totul altceva! zise căpitanul. Dacă trăsura e pregătită, foarte bine, nu rămâne

decât să pornească la drum.

— Caii sunt înhămați.

— Ah!

— Iar vizitiul şi călăreții aşteaptă în curtea cea mică a castelului.

D'Artagnan făcu o plecăciune.

— Nu-mi rămâne – adăugă el – decât să-l întreb pe rege unde trebuie să-l duc pe domnul Fouquet.

— La castelul din Angers, mai întâi.

— Foarte bine.

— Pe urmă, vom vedea.

— Da, sire.

— Domnule d'Artagnan, încă un cuvânt: ai băgat de seamă că, pentru a-l ridica astfel pe Fouquet, nu folosesc gărzile mele, ceea ce-l va înfuria pe domnul de Gesvres?

— Maiestatea voastră nu foloseşte gărzile sale – zise muşchetarul puțin umilit – fiindcă n-are încredere în domnul de Gesvres. Iată totul.

— Ceea ce înseamnă, domnule, că am încredere în dumneata.

— Ştiu, sire, şi n-are rost s-o mai repetăm...

— Decât pentru a-ți spune, domnule, că, începând din acest moment, dacă se va întâmpla ca domnul Fouquet să evadeze printr-o împrejurare oarecare... S-au mai văzut cazuri din acestea.

— Da, sire, foarte adesea, dar cu alții, nu cu mine.

— De ce nu cu dumneata?

— Pentru că eu, sire, am vrut, cu puțin mai înainte, să-l salvez pe domnul Fouquet.

Regele tresări.

— Pentru că – urmă căpitanul – aveam dreptul să fac acest lucru, ghicind planul maiestății voastre, fără să mi se fi vorbit despre el, şi pentru că îl socoteam pe domnul Fouquet un om cumsecade. Şi eram liber să-i mărturisesc prietenia mea unui astfel de om, nu-i

aşa?

— În adevăr, domnule, dumneata mă faci să nu mai am încredere în serviciile dumitale!

— Dacă l-aş fi salvat atunci, eram cu desăvârşire nevinovat; spun mai mult chiar, aş fi făcut o faptă bună, căci domnul Fouquet nu e un om rău. Dar el s-a împotrivit, s-a lăsat în voia soartei; n-a căutat să folosească ceasul libertății. Cu atât mai rău! Acum am primit ordine, mă voi supune acestor ordine; îl puteți socoti pe domnul Fouquet ca şi arestat. E ca şi închis în castelul din Angers.

— Oh, dar nu-l ai încă în mână, căpitane!

— Asta mă priveşte, sire; fiecare cu meseria lui. Totuşi, vă rog, gândiți-vă bine. Îmi dați cu adevărat ordinul să-l arestez pe domnul Fouquet?

— Da, de o mie de ori da!

— Atunci, scrieți-o pe hârtie.

— Iată ordinul scris.

D'Artagnan îl citi, îl salută pe rege şi ieşi. De pe terasa înaltă îl zări pe Gourville, care trecea voios, îndreptându-se spre casa unde locuia Fouquet.

XLIII
CALUL ALB ŞI CALUL NEGRU

"Iată ceea ce e surprinzător – îşi spuse căpitanul. Gourville foarte voios şi umblând pe străzi, când ştie aproape sigur că domnul Fouquet se află în primejdie, când e aproape sigur că el, Gourville, i-a prevenit pe domnul Fouquet, prin biletul de adineauri, biletul acela pe care domnul intendent superior l-a rupt în mii de bucăți pe terasă şi l-a aruncat în vânt. Gourville îşi freacă mâinile, caea ce înseamnă că a pus la cale ceva. De unde vine Gourville? Vine din strada Ierbii. Unde duce strada Ierbii?" Şi d'Artagnan

urmări, pe deasupra acoperişurilor din Nantes, dominate de castel, liniile formate de străzi, aşa cum ar fi făcut pe un plan topografic; numai că, în loc de o hârtie moartă şi netedă, goală şi pustie, harta aceasta vie se întindea în relief, plină de mişcare, cu strigătele şi umbrele oamenilor şi lucrurilor. Dincolo de parapetul oraşului, nesfârşitele ogoare înverzite se înşirau de-a lungul Loarei, părând că se călătoresc către orizontul împurpurat ce brăzda azurul apelor şi verdele negricios al mlaştinilor.

Chiar din faţa porţilor oraşului Nantes, două drumuri albe se desfăceau în zare ca două degete dezlipite ale unei mâini uriaşe. D'Artagnan, care îmbrăţişase cu privirea, de pe terasă, toată panorama din jur, fu condus de linia formată de strada Ierbii până la capătul unuia din aceste drumuri, ce pornea chiar de la una din porţile oraşului. Mai avea un pas de făcut, şi se pregătea să coboare scara terasei, să intre în turn, să ajungă la trăsura cu zăbrele şi să pornească spre casa lui Fouquet. Dar întâmplarea voi ca, în momentul când să apuce pe scară, privirea să-i fie atrasă de un punct mişcător ce se îndepărta pe linia acestui drum. "Ce-o fi acolo? se întrebă muşchetarul. Un cal care aleargă, un cal scăpat, fără îndoială; ce tare goneşte!" Punctul miş-cător părăsi drumul şi apucă peste câmpul arat. "Un cal alb – continuă căpitanul, care vedea acum bine culoarea ce se desluşea luminoasă pe fondul întunecat – şi cineva e călare pe el; pesemne vreun copil care-l duce la adăpat la vreun prund din apropiere, luând-o de-a dreptul peste câmp."

În clipa când începu să coboare primele trepte ale scării d'Artagnan şi uitase de aceste gânduri repezi ca fulgerul şi împletite în timp ce imaginea i se perinda prin faţa ochilor. Câteva bucăţele albe de hârtie erau împrăştiate pe treptele înnegrite ale scării. "Ei, ei! îşi zise căpitanul. Iată câteva a urme din biletul rupt de

domnul Fouquet. Bietul om! şi-a împrăştiat taina în vânt; dar vântul n-a vrut să i-o ia şi, iată, o aduce regelui. Hotărât, sărmane Fouquet, te urmăreşte nenorocul! Lupta nu e egală; soarta e împotriva ta. Steaua lui Ludovic al XIV-lea o întunecă pe a ta; năpârca e mai puternică şi mai vicleană decât veverița." D'Artagnan ridică una din aceste bucățele de hârtie, în timp ce cobora scara.

– Scrisul mărunt al lui Gourville; nu m-am înşelat! murmură el cercetând slovele de pe bucățica de hârtie. Şi descifră cuvântul *cal.* Ei drăcie! făcu el.

Mai ridică o bucățică de jos, dar pe aceasta nu era scris nimic. Pe o a treia bucățică de hârtie citi cuvântul *alb.*

— *Cal alb* – silabisi el ca un copil care învață să citească. Ah, Dumnezeule, cal alb! strigă bănuitorul căpitan.

Şi, asemenea grăuntelui de pulbere de armă, care, la foc, se umflă şi se face de o sută de ori mai mare, d'Artagnan, plin deodată de gânduri şi de bănuieli, se întoarse repede pe terasă. Calul alb gonea, gonea mereu înspre Loara, la malul căreia se zărea, printre aburii ce se ridicau din apă, o pânză mică ce se clătina ca un fulg.

— Oh, oh! strigă muşchetarul. Un singur om poate goni cu atâta iuțeală peste câmpurile arate. Numai un Fouquet, un bancher, poate fugi aşa, în plină zi, pe un cal alb... Numai seniorul de la Belle-Isle aleargă să scape spre mare, când sunt atâtea păduri dese prin împrejurimi... Şi numai un d'Artagnan pe lume poate să-l ajungă din urmă pe domnul Fouquet, care are o jumătate de ceas înainte şi care în mai puțin de un ceas va fi pe corabia lui.

Acestea zise, muşchetarul dădu ordin ca trăsura cu zăbrele de fier să fie dusă cât mai repede într-o pădurice de la marginea oraşului. Apoi îşi alese cel mai bun cal, sări pe el şi străbătu în goană strada

Ierbii, apucând nu pe drumul pe care o luase Fouquet, ci chiar pe malul Loarei, încredințat că astfel va câştiga zece minute din timpul cât îi va trebui ca să-l ajungă, la încrucişarea celor două căi, pe fugar, care nu bănuia că ar putea să fie urmărit din această parte.

În goana calului şi în nerăbdarea sa de urmăritor, înfierbântându-se ca la vânătoare, sau ca la război, d'Artagnan, atât de blând, atât de bun cu Fouquet, se pomeni că devenise deodată crud şi aproape sângeros. Mult timp alergă fără să fi mai zărit calul alb; furia lui căpătă proporțiile turbării; se temea că pierduse urma lui Fouquet; îşi spunea că acesta apucase pe vreo cărare croită pe sub pământ sau că-şi schimbase calul alb cu unul din acei faimoşi cai negri, iuți ca vântul, pe care d'Artagnan îi admirase de atâtea ori la Saint-Mandé, râvnindu-i pentru tăria şi iuțeala lor la fugă.

În aceste clipe, când vântul îl lovea în ochi făcându-l să lăcrimeze, când şaua ardea sub el, când calul sângerând peste tot şi nechezând de durere stârnea în urma lui o ploaie de nisip şi de pietre, d'Artagnan, înălțându-se în scări, şi nevăzând nimic pe apă, nimic sub copaci, începu să scruteze văzduhul ca un smintit. Era pe cale de a înnebuni. În furia lui nemaipomenită, se gândea la căi aeriene, descoperite abia în veacul următor, şi îşi amintea de Dedal, cu marile lui aripi ce-l salvaseră din închisorile cretane. Un muget surd îi ieşea de pe buze. Repeta într-una, mistuit de teama de a nu se face de ruşine:

— Eu! Eu păcălit de un Gourville! Eu!... Se va spune c-am îmbătrânit, se va spune c-am primit un milion ca să-l las pe Fouquet să fugă!

Şi îşi înfigea tot mai adânc pintenii în coastele calului. Făcu o leghe în două minute. Deodată, la marginea unui imaş, în dosul unui tufiş, zări ceva alb, care apăru, dispăru, apoi se văzu iar pe un povârniş

mai înalt. D'Artagnan tresări de bucurie; gândurile i se înseninară din nou. Îşi şterse sudoarea ce-i şiroia pe frunte, îşi descleştă genunchii, făcând ca şi calul să răsufle mai în voie, şi, strângând frâul, încetini goana viteazului animal, complicele lui în această vânătoare de om. Putu astfel să cerceteze forma drumului şi distanța dintre el şi Fouquet.

Ministrul îşi istovise calul său alb gonindu-l prin arături. Simțea nevoia să iasă la un pământ mai tare, şi o apucă spre drum, tăind în linie dreaptă peste ogor. D'Artagnan, la rândul lui, n-avea decât să meargă drept înainte, pe sub coama unui deal ce-l ascundea de ochii adversarului său, ca să-i iasă înainte chiar când Fouquet va ajunge la drum. Acolo va începe hărțuirea adevărată, acolo se va încinge lupta.

D'Artagnan îşi lăsă calul să răsufle adânc. Observă că ministrul mergea la trap, adică îşi lăsa şi el calul să răsufle. Erau însă prea grăbiți, şi unul şi altul, pentru a ține prea mult pasul acesta. Calul cel alb o zbughi ca o săgeată, de îndată ce dădu de un teren mai tare. D'Artagnan se aplecă peste oblânc, şi calul său negru porni la galop. Amândoi urmau acelaşi drum; tropotele celor opt copite se amestecau unele cu altele; domnul Fouquet nu-l zărise încă pe d'Artagnan. Dar, ieşind de sub deal, un singur tropot răsuna în văzduh, acela al calului lui d'Artagnan, care gonea ca trăsnetul. Fouquet întoarse capul; îl văzu, la o sută de paşi în urma lui, pe duşmanul său, aplecat pe coama calului. Nici o îndoială: curelele acelea care străluceau, tunica aceea roşie erau ale unui muşchetar. Fouquet se aplecă şi el pe oblânc şi calul său alb câştigă vreo douăzeci de picioare în distanță.

"Oh – îşi spuse d'Artagnan cu îngrijorare – atenție! Calul lui Fouquet nu e un cal oarecare!" Şi, cu luare-aminte, cercetă, cu ochiul lui sigur, iuțeala şi înfățişarea acestui bidiviu. Spate rotund, coadă

îngustă şi lungă, picioare subțiri şi scăpărătoare ca oțelul, copite mai tari decât cremenea. Dădu pinteni calului său, dar distanța dintre ei rămânea aceeaşi.

D'Artagnan trăgea cu urechea, din zbor: nici o răsuflare de cal nu ajungea până la el, şi totuşi calul alb spinteca văzduhul. Calul negru, dimpotrivă, începea să gâfâie ca şi cum ar fi avut tignafes. "Chiar de-ar crăpa calul sub mine, dar trebuie să-l ajung!" îşi spuse muşchetarul. Şi începu să-l îndemne din zăbale, în timp ce cu pintenii împungea burta sângerândă a bietului animal. Calul, deznădăjduit, câştigă douăzeci ce stânjeni şi ajunse la o bătaie de pistol în urma lui Fouquet. "Curaj – îşi zise muşchetarul – curaj! Bălanul va obosi până la urmă; şi dacă nu va cădea calul, stăpânul lui tot va cădea!" Dar şi calul şi omul se țineau tari, uniți, câştigând iarăşi în distanță. D'Artagnan scoase un răcnet sălbatic, ce-l făcu pe Fouquet să întoarcă fața, în timp ce calul lui zbura ca vântul.

— Straşnic cal! Grozav călăreț! scrâşni căpitanul. Hei, la dracu, domnule Fouquet! Hei, în numele regelui!

Fouquet nu răspunse.

— Nu m-auzi? urlă d'Artagnan.

Calul făcu un pas greşit.

— Drace! răspunse laconic Fouquet.

Şi goana continuă.

D'Artagnan simțea că înnebuneşte; sângele îi năvăli în valuri la tâmple, în ochi.

— În numele regelui, opreşte-te, sau te dobor cu un glonte! strigă el încă o dată.

— Fă-o! răspunse Fouquet din goana calului.

D'Artagnan smulse un pistol şi trase cocoşul, sperând că zăngănitul metalului îl va face pe rivalul său să se oprească.

— Ai şi dumneata pistoale, apără-te!

Fouquet întoarse într-adevăr capul, auzind

zgomotul cocoşului, şi, privindu-l pe d'Artagnan drept în față. Îşi desfăcu, cu mâna dreaptă, haina ce-i acoperea pieptul, fără să se atingă de pistoalele sale.

Între ei erau acum numai douăzeci de paşi.

— La dracu! strigă d'Artagnan. N-am să te ucid. Dacă n-ai de gând să tragi în mine, predă-te! Ce-i o închisoare?

— Mai bine mor! răspunse Fouquet. Voi suferi mai puțin.

D'Artagnan, cuprins de furie, aruncă pistolul în drum.

— Te voi prinde viu! răcni el.

Şi, printr-o sforțare de care numai acest neasemuit cavaler era în stare, ajunse cu calul său la zece paşi de calul alb; îşi şi întinsese mâna ca să apuce prada.

— Haide, ucide-mă! E mai omeneşte! strigă Fouquet.

— Nu! Viu, viu! şuieră căpitanul.

Calul lui se poticni pentru a doua oară; al lui Fouquet o luă înainte. Era ceva nemaiauzit goana acestor doi cai, care au mai rezistau decât prin voința călăreților. După galopul nebunesc urmă un trap întins, apoi un trap încetinit. Dar goana li se părea tot atât de mare celor doi voinici istoviți de oboseală.

D'Artagnan, scos din răbdări, smulse de la brâu al doilea pistol şi-1 îndreptă spre calul alb.

— Trag în cal, nu în dumneata! strigă el către Fouquet.

Şi apăsă pe trăgaci. Animalul fu atins în şold; făcu o săritură furioasă şi se ridică în două picioare.

Calul lui d'Artagnan căzu mort, sleit de puteri. "Sunt un om dezonorat – gândi muşchetarul – sunt un om nenorocit."

— Fie-ți milă, domnule Fouquet, aruncă-mi unul din pistoalele dumitale, să-mi zbor creierii!

Fouquet îşi continuă goana.

— Te implor! Te implor! strigă d'Artagnan. Ceea ce dumneata nu vrei să faci acum, voi face eu însumi peste un ceas; dar aici, în mijlocul drumului acesta, aş muri vitejeşte, fără a-mi pierde cinstea. Fa-mi acest bine, domnule Fouquet!

Fouquet nu răspunse, îndemnându-şi calul înainte. D'Artagnan începu să alerge pe jos după rivalul său. Rând pe rând, îşi aruncă la pământ pălăria, haina, care-l îngreuiau, apoi teaca spadei, ce-l încurca în fugă. Spada însăşi i se părea prea grea în mână, şi-o aruncă şi pe ea, ca şi teaca.

Calul alb horcăia; d'Artagnan se apropia de el. Din trap, animalul, zdrobit, ajunse la pas, clătinându-şi capul într-o parte şi în alta, ameţit; sângele îi curgea pe nări, amestecat cu spumă. D'Artagnan, printr-o ultimă sforţare, se repezi la Fouquet, îl apucă de un picior şi-i spuse cu un glas întretăiat, înăbuşit:

— Te arestez în numele regelui! Zdrobeşte-mi capul; ne vom fi făcut astfel amândoi datoria.

Fouquet zvârli departe, în apele râului, cele două pistoale pe care ar fi putut pune mâna d'Artagnan; apoi, descălecând, zise:

— Sunt prizonierul dumitale, domnule. Vrei să te sprijini de braţul meu, căci ai să cazi jos!

— Mulţumesc – bâigui d'Artagnan, care, într-adevăr, simţea că pământul se învârteşte cu el şi că cerul i se prăbuşeşte în cap.

Şi se rostogoli în ţărână, sleit de puteri, abia răsuflând. Fouquet coborî malul râului, îşi umplu pălăria cu apă şi se întoarse să răcorească tâmplele muşchetarului, strecurându-i câteva picături reci între buze. D'Artagnan se ridică, privind în jurul lui cu ochi rătăciţi. Îl văzu pe Fouquet îngenuncheat, cu pălăria udă în mână şi zâmbindu-i cu o nespusă blândeţe.

— N-ai fugit, aşadar! rosti el. Oh, domnule, adevăratul rege, judecând după loialitate, după inimă,

după mărinimia sufletească, nu e Ludovic de la Luvru, nici Filip din Sfânta Margareta, ci dumneata, proscrisul, osânditul!

— Eu care nu sunt pierdut astăzi decât din pricina unei singure greşeli, domnule d'Artagnan.

— Care, Dumnezeule?

— Aceea că n-am ştiut să-ți fiu prieten... Dar cum vom face să ne întoarcem la Nantes? Suntem destul de departe.

— Aşa-i – murmură d'Artagnan îngândurat şi mohorât la față.

— Calul alb se va întrema poate; era un cal atât de bun! Urcă-te pe el, domnule d'Artagnan; eu voi merge pe jos până te vei fi odihnit.

— Bietul animal! Rănit! murmură muşchetarul.

— Va merge, îți spun, îl cunosc eu. Ceva mai mult, să încălecăm amândoi pe el.

— Să încercăm – zise căpitanul.

Dar animalul, sub această îndoită povară, se încovoie, se împletici, apoi porni şi merse câteva minute, pe urmă se poticni şi căzu alături de calul negru, până lângă care ajunsese.

— Vom merge pe jos, aşa a hotărât soarta; plimbarea va fi minunată – reluă Fouquet trecându-şi brațul pe sub cel al lui d'Artagnan.

— S-o ia dracul! bufni acesta cu privirea țeapănă, cu sprâncenele încruntate, cu inima grea. Blestemată zi!

Făcură astfel, încet, cele patru leghe ce-i despărțeau de pădurea la marginea căreia îi aştepta trăsura cu o escortă. Când Fouquet zări această sinistră cuşcă, îi spuse lui d'Artagnan, care-şi lăsă ochii în jos, ruşinându-se parcă în locul lui Ludovic al XIV-lea:

— Iată o idee care nu vine de la un om cumsecade, căpitane d'Artagnan; ea nu-i a dumitale. Pentru ce aceste zăbrele?

— Pentru a vă împiedica să aruncați bilete în afară.

— Bună născocire!

— Dar puteți vorbi, dacă nu puteți scrie – adăugă muşchetarul.

— Să vorbesc... cu dumneata?

— Da... dacă aveți chef.

Fouquet stătu o clipă pe gânduri, apoi, privindu-l pe căpitan în față, îi spuse:

— Un singur cuvânt; îl vei reține?

— Îl voi reține.

— Şi-l vei spune cui vreau eu?

— Îl voi spune.

— Saint-Mandé! rosti în şoaptă Fouquet.

— Bine. Pentru cine?

— Pentru doamna de Bellière, sau pentru Pellisson.

— S-a făcut!

Trăsura trecu prin Nantes şi apucă drumul spre Angers.

XLIV
UNDE VEVERIȚA CADE ŞI NĂPÂRCA ZBOARĂ

Erau ceasurile două după-amiază. Regele, plin de nerăbdare, ieşea mereu din cabinetul său pe terasă şi, din când în când, deschidea uşa de la coridor, spre a vedea ce fac secretarii lui.

Domnul Colbert, aşezat în acelaşi loc unde domnul de Saint-Aignan stătuse toată dimineața, vorbea încet cu domnul de Brienne. Regele deschise deodată uşa şi, adresându-li-se celor doi, întrebă:

— Ce vorbiți acolo?

— Discutam despre prima şedință a adunării – răspunse de Brienne, ridicându-se în picioare.

— Foarte bine! zise regele, şi reintră în cabinet.

După cinci minute, clopoțelul îl chemă pe Rose, care avea oră de primire.

— Ai terminat copiile? îl întrebă regele.

— Nu încă, sire.

— Vezi dacă domnul d'Artagnan s-a întors.

— Nu încă, sire.

— Ciudat! murmură regele. Să vină domnul Colbert. Colbert se înfățişă; aştepta această clipă de dimineață.

— Domnule Colbert – zise regele foarte neliniştit – ar trebui totuşi să ştim ce s-a întâmplat cu domnul d'Artagnan.

Colbert, cu glasul lui potolit, întrebă:

— Unde crede regele că trebuie să-l caut?

— Ei, domnule, nu ştii unde l-am trimis? zise Ludovic cu asprime.

— Maiestatea voastră nu mi-a spus nimic.

— Domnule, sunt lucruri care se ghicesc, şi dumneata, mai ales, eşti dintre aceia care le ghiceşti.

— Am putut să presupun, sire; dar nu mi-am îngăduit să ghicesc totul.

Abia sfârşi de rostit Colbert aceste cuvinte, că un glas mai aspru decât acela al regelui întrerupse convorbirea începută între monarh şi demnitar.

— D'Artagnan! exclamă regele foarte voios.

D'Artagnan, palid şi cu o înfățişare încruntată, i se adresă regelui:

— Sire, maiestatea voastră este cel care a dat ordine muşchetarilor mei?

— Ce ordine? făcu regele.

— Cu privire la locuința domnului Fouquet!

— Nici unul! răspunse Ludovic.

— Ah, ah! rosti muşchetarul, muşcându-şi mustața. Nu m-am înşelat: este domnul!

Şi arătă spre Colbert.

— Ce ordin? Spune! zise regele.

— Ordin de a răscoli o casă întreagă, de a bate servitorii şi ofiţerii domnului Fouquet, de a sparge sertarele, de a prada o locuinţă paşnică. La dracu! Un ordin de sălbatic!

— Domnule! făcu, foarte palid, Colbert.

— Domnule – îi ripostă d'Artagnan – regele singur, înţelegi, regele singur are dreptul să le dea ordine muşchetarilor mei! Dumneata n-ai voie s-o faci, şi ţi-o spun în faţa maiestăţii sale: nişte gentilomi ce poartă spadă nu sunt nişte coate-goale cu pana la ureche.

— D'Artagnan! D'Artagnan! murmură regele.

— E umilitor! continuă muşchetarul. Soldaţii mei sunt dezonoraţi! Eu nu comand o ceată de haidamaci sau de conţopişti de la vistierie, la dracu!

— Dar ce s-a întâmplat? Explică-mi! zise regele cu autoritate.

— S-a întâmplat, sire, că domnul, domnul care n-a fost în stare să ghicească ordinele maiestăţii voastre şi care, prin urmare, n-a ştiut că eu îl arestam pe domnul Fouquet, domnul care a pus să se facă o cuşcă de fier pentru stăpânul lui de ieri, l-a trimis pe domnul de Roncherat la locuinţa domnului Fouquet şi, ca să pună mâna pe hârtiile intendentului superior, a ridicat toate mobilele dinăuntru. Muşchetarii mei erau în jurul casei de azi-dimineaţă. Acesta fusese ordinul meu. Pentru ce şi-a îngăduit altcineva să-i bage în casă? Pentru ce, silindu-i să ia parte la acest jaf, a făcut din ei nişte complici? La dracu! Noi îl servim pe rege, dar nu suntem slugile domnului Colbert!

— Domnule d'Artagnan – rosti regele cu severitate – ia seama, nu în prezenţa mea, şi pe un asemenea ton, se cuvine să aibă loc astfel de explicaţii!

— Am făcut totul spre binele regelui – bolborosi Colbert cu o voce gâtuită. E prea mult să fiu tratat

astfel de un ofițer al maiestății sale, şi asta fără putința de a mă răzbuna, din pricina respectului pe care i-l port regelui.

— Respectul pe care i-l porți regelui – strigă d'Artagnan cu ochii plini de flăcări – este, înainte de toate, să-i respecți autoritatea, să insufli dragoste pentru persoana lui! Orice factor al unei forțe, chiar fără comandă, reprezintă această forță, şi când poporul blestemă mâna care-l loveşte, Dumnezeu aruncă vina pe mâna regală, înțelegi dumneata? Trebuie oare ca un soldat trecut timp de patruzeci de ani prin sânge şi răni să-ți dea această lecție, domnule? Trebuie ca milostivirea să fie partea mea, şi cruzimea a dumitale? Dumneata ai arestat, ai legat şi ai întemnițat nişte oameni nevinovați!

— Complicii domnului Fouquet, poate – zise Colbert.

— Cine îți spune că domnul Fouquet are complici, sau chiar că el ar fi vinovat? Asta numai regele o ştie, şi dreptatea lui nu e oarbă. Când el va spune: "Arestează, închide pe cutare oameni", atunci trebuie să te supui. Nu-mi mai vorbi deci de respectul pe care i-l porți regelui, şi ia seama la cuvintele pe care le rosteşti, căci n-aş vrea ca ele să cuprindă vreo amenințare, ştiut fiind că regele nu-i lasă pe cei ce-l servesc rău să-i amenințe pe cei care-l servesc cu credință, altfel – Dumnezeu să mă ierte! – dacă aş avea un stăpân atât de ingrat, aş şti să mă fac singur respectat.

Spunând acestea, d'Artagnan se proțăpi plin de semeție în cabinetul regelui, cu privirea scânteind, cu mâna pe spadă, cu buzele tremurându-i, prefăcându-se şi mai înfuriat decât era cu adevărat. Colbert, umilit, clocotind de mânie, îl salută pe rege, ca şi cum i-ar fi cerut îngăduința să se retragă. Regele, clătinat în mândria şi în curiozitatea lui, nu ştia ce hotărâre să ia. D'Artagnan îl văzu că şovăie. A mai rămâne

mult acolo însemna a face o greşeală; trebuia să obțină un triumf asupra lui Colbert, şi singurul mijloc era să-l ațâțe atât de adânc şi atât de tare pe rege, încât să nu-i lase maiestății sale altă ieşire decât să aleagă între unul şi altul dintre cei doi vrăjmaşi.

D'Artagnan, deci, se înclină, ca şi Colbert. Dar regele, care voia, mai presus de orice, să afle veşti cât mai exacte şi cât mai amănunțite despre arestarea intendentului superior al finanțelor, a aceluia care-l făcuse la un moment dat să tremure, regele, înțelegând că supărarea lui d'Artagnan îl va sili să amâne cu un sfert de ceas, cel puțin, amănuntele pe care ardea de nerăbdare să le cunoască, Ludovic, spunem, îl uită pe Colbert, care nu avea să-i spună nimic nou, şi-l opri pe căpitanul său de muşchetari.

— Bine, domnule – zise el – să rezolvăm mai întâi treaba pentru care ai venit aici; te vei odihni după aceea.

D'Artagnan, care se pregătea să treacă pragul, se opri la chemarea regelui şi se întoarse din drum. Colbert fu nevoit să plece. Fața lui luă o culoare stacojie; ochii săi negri şi duşmănoşi aruncară o flacără întunecată de sub sprâncenele-i stufoase; făcu un pas, se înclină dinaintea regelui, se ridică pe jumătate când trecu pe lângă d'Artagnan şi ieşi cu moartea în inimă. D'Artagnan, rămas singur cu regele, se îmblânzi într-o clipă, luând o înfățişare potrivită cu momentul.

— Sire – zise el – sunteți un rege tânăr. Privind aurora, omul îşi poate da seama dacă ziua va fi frumoasă sau urâtă. Cum va putea poporul pe care Dumnezeu l-a orânduit sub legile voastre, sire, să prevadă sub ce zodie se va desfăşura domnia voastră, dacă, între voi şi el, lăsați să-şi facă de cap nişte miniştri stăpâniți de ură şi răutate? Dar să ne întoarcem la ale mele, sire; să renunțăm la o discuție care poate să vi se pară îndrăzneață, nelalocul ei

chiar. Să revenim la mine. L-am arestat pe domnul Fouquet.

— Ți-a trebuit cam mult timp! spuse regele pe un ton mustrător.

D'Artagnan îl privi în ochi.

— Văd că m-am exprimat greşit – zise el. Am anunțat pe maiestatea voastră că l-am arestat pe domnul Fouquet?

— Da; ei bine?

— Ei bine, ar fi trebuit să-i spun maiestății voastre că domnul Fouquet m-a arestat pe mine; ar fi fost mai exact. Restabilesc deci adevărul: am fost arestat de domnul Fouquet.

Fu rândul lui Ludovic al XIV-lea să se arate nedumerit; maiestatea sa rămase uimit. D'Artagnan, cu privirea lui pătrunzătoare, cântări într-o clipită tot ceea ce se petrecea în mintea stăpânului. Nu-i lăsă timp să pună întrebări. Povesti, cu acea poezie, cu acel pitoresc de care numai el poate era în stare pe atunci, evadarea domnului Fouquet, urmărirea, goana înverşunată, în sfârşit, acea mărinimie fără pereche a ministrului, care putea să fugă de zece ori, care putea să-şi ucidă de douăzeci de ori adversarul pornit pe urmele lui, dar care a preferat temnița, poate şi mai rău chiar, decât să-l umilească pe acela trimis să-i răpească libertatea.

Pe măsură ce căpitanul de muşchetari vorbea, regele se frământa, sorbindu-i cuvintele şi pocnindu-şi vârful unghiile unele de altele.

— Rezultă de aici, sire, cel puțin pentru mine, că un om care se poartă astfel e un om cumsecade şi nu poate fi un duşman al regelui. Aceasta este părerea mea, şi o repet în fața maiestății voastre. Ştiu că regele îmi va spune: "Rațiune de stat", şi mă închin. Fie! N-am nimic de zis. Dar eu sunt soldat; am primit un ordin; ordinul a fost îndeplinit, fără vrerea mea, e adevărat; dar a fost îndeplinit Mai departe, tac.

— Unde se află domnul Fouquet în acest moment? întrebă Ludovic după o clipă de tăcere.

— Domnul Fouquet, sire – răspunse d'Artagnan – e în cuşca de fier pe care i-a pregătit-o domnul Colbert şi goneşte în galopul a patru cai zdraveni pe drumul ce duce la Angers.

— De ce l-ai lăsat singur pe drum?

— Pentru că maiestatea sa nu mi-a spus să mă duc la Angers. Dovada, cea mai bună dovadă pe care o invoc, este că regele mă căuta chiar adineauri... Şi apoi, mai aveam şi un alt motiv.

— Care?

— Fiind cu el, bietul domn Fouquet n-ar fi încercat niciodată să evadeze.

— Ei bine? strigă regele cu stupefacție.

— Maiestatea voastră trebuie să înțeleagă şi înțelege, negreşit, că dorința mea cea mai mare este să-l ştiu pe domnul Fouquet în libertate. L-am lăsat în seama unuia din brigadierii mei, cel mai netot pe care l-am putut găsi printre muşchetarii mei, pentru ca prizonierul să poată fugi.

— Ai înnebunit, domnule d'Artagnan? strigă regele, încrucişându-şi brațele la piept. Poate cineva să spună, asemenea prăpăstii, după ce a avut nenorocul să le gândească?

— Ah, sire, n-o să vă aşteptați, desigur, din partea mea, să devin duşmanul domnului Fouquet, după toate cele ce a făcut pentru mine şi pentru maiestatea voastră. Nu, să nu mi-l dați niciodată în pază, dacă vreți ca el să rămână zăvorât. Oricât de bine ar fi închisă colivia, pasărea tot va sfârşi prin a-şi lua zborul.

— Sunt surprins – zise regele cu un glas înfundat – că nu te-ai grăbit să-l ajuți şi dumneata pe acela pe care domnul Fouquet voia să-l pună pe tronul meu. Ai fi avut tot ce-ți trebuie: dragoste şi recunoştință? În serviciul meu, domnule, ai de-a face cu un stăpân!

— Dacă domnul Fouquet nu s-ar fi dus să vă caute la Bastilia – răspunse d'Artagnan cu un glas apăsat – un singur om ar fi făcut asta, şi acest om sunt eu. O ştiți prea bine, sire.

Regele se stăpâni. În fața acestor cuvinte atât de sincere, atât de adevărate, ale căpitanului său de muşchetari, nu mai avea ce să spună. Ludovic, ascultându-l pe d'Artagnan, îşi aminti de d'Artagnan cel de altădată, acela care, la Palatul Regal, sta ascuns în dosul perdelelor de la patul lui când poporul Parisului, condus de cardinalul de Retz, venise să se încredințeze că regele era acolo; de d'Artagnan pe care-l saluta cu mâna pe fereastra trăsurii, atunci când se îndrepta spre Notre-Dame, întorcându-se de la Paris; de soldatul care demisionase la Blois; de locotenentul pe care-l chemase lângă dânsul, când moartea lui Mazarin îi dăduse puterea; de omul pe care-l găsise totdeauna loial, curajos şi devotat. Monarhul se apropie de uşă şi-l strigă pe Colbert. Acesta nu părăsise coridorul unde lucrau secretarii. Colbert apăru.

— Colbert, ai pus dumneata să se facă o percheziție la domnul Fouquet?

— Da, sire.

— Şi ce-ai constatat?

— Domnul de Roncherat, trimis cu muşchetarii maiestății voastre, mi-a adus nişte hârtii – răspunse Colbert.

— Le voi vedea... Te rog să-mi dai mâna.

— Mâna mea, sire?

— Da, ca s-o pun în aceea a domnului d'Artagnan. La drept vorbind, d'Artagnan – adăugă regele cu un surâs, întorcându-se către soldatul care, la vederea slujbaşului, îşi reluase atitudinea lui semeață – dumneata nu-l cunoşti pe omul acesta; faceți cunoştință.

Şi i-l arătă pe Colbert.

– E un slujitor neînsemnat în funcţii de subaltern, dar va fi un mare om dacă-l ridic la primul rang.

— Sire! bolborosi Colbert, zăpăcit de bucurie şi de teamă.

— Am înţeles de ce – şopti d'Artagnan la urechea regelui. Era gelos?

— Întocmai, şi gelozia sa îi ţinea aripile legate.

— Va fi de aici înainte un şarpe înaripat – murmură muşchetarul cu un rest de ură împotriva duşmanului său de adineauri.

Dar Colbert, apropiindu-se de el, i se înfăţişă înaintea ochilor cu o fizionomie atât de deosebită de aceea pe care i-o ştia de obicei, îi apăru atât de bun, atât de blând, atât de supus, privirea lui luă expresia unei atât de nobile înţelegeri, încât d'Artagnan, cunoscător în fizionomii, fu mişcat, aproape zdruncinat în convingerile sale. Colbert îi strânse mâna.

— Ceea ce ţi-a spus regele, domnule, dovedeşte cât de bine cunoaşte maiestatea sa oamenii. Împotrivirea dârză pe care am arătat-o până azi faţă de abuzuri, nu faţă de oameni, e o dovadă că am vrut să-i pregătesc regelui meu o mare domnie, ţării mele, o mare bunăstare. Am multe idei, domnule d'Artagnan; le vei vedea înflorind în soarele păcii publice; şi dacă n-am încredinţarea şi fericirea de a câştiga prietenia oamenilor cinstiţi, sunt cel puţin sigur, domnule, că voi căpăta stima lor. Pentru admiraţia lor, domnule, mi-aş da şi viaţa.

Această schimbare, această înălţare neaşteptată, această încuviinţare tăcută a regelui îi dădură mult de gândit muşchetarului. Îl salută foarte cuviincios pe Colbert, care nu-l slăbea din ochi. Regele, văzându-i împăcaţi, îi lăsă să plece; ieşiră împreună. Pe coridor, noul ministru, oprindu-l pe căpitan, îi spuse:

— Este cu neputinţă, domnule d'Artagnan, ca un

ochi ca al dumitale să nu fi înțeles, de la prima aruncătură de privire, ce fel de om sunt eu?

— Domnule Colbert – răspunse muşchetarul – raza de soare pe care o avem în privire ne împiedică să vedem chiar şi cărbunii cei mai aprinşi. Omul ajuns la putere străluceşte, ştii asta, şi, de vreme ce-ai ajuns aici, pentru ce ai mai continua să-l asupreşti pe cel care a căzut în dizgrație şi s-a prăbuşit de atât de sus?

— Eu, domnule? zise Coilbert. Oh, domnule, nu-l voi asupri niciodată! Am vrut să administrez finanțele, şi să le administrez singur, fiindcă sunt ambițios, şi mai ales fiindcă am cea mai mare încredere în însuşirile mele; deoarece ştiu că tot aurul acestei țări îmi va curge pe sub ochi, şi-mi place să privesc aurul regelui; deoarece, dacă voi trăi încă treizeci de ani, în treizeci de ani nici un singur ban nu mi se va lipi de degete; deoarece, cu acest aur, eu voi clădi hambare, palate, oraşe, voi construi porturi; voi întemeia o flotă puternică, voi înzestra corăbii, care vor duce numele Franței până la popoarele cele mai îndepărtate; voi înființa biblioteci, academii; voi face din Franța prima țară din lume şi cea mai bogată. Iată pentru ce eram împotriva lui Fouquet, care mă împiedica să trec la fapte. Şi la urmă, când voi fi mare şi puternic, când Franța va fi marc şi puternică, voi striga la rândul meu: "Îndurare!"

— Îndurare ai spus? Atunci să-i cerem regelui să-i redea libertatea. Regele nu-l osândeşte azi decât din pricina dumitale.

Colbert ridică încă o dată capul.

— Domnule – zise el – ştii foarte bine că nu e nimic de făcut şi că regele are motive personale să-l urască pe domnul Fouquet, nu e nevoie să-ți spun eu asta.

— Regele va obosi, va uita.

— Regele nu uită niciodată, domnule

d'Artagnan... Iată, regele cheamă şi va da un ordin; eu nu l-am înrâurit cu nimic, nu-i aşa? Ascultă.

Într-adevăr, regele îşi chema secretarii.

— Domnul d'Artagnan! strigă el.

— Iată-mă, sire.

— Dă-i domnului de Saint-Aginan douăzeci dintre muşchetarii dumitale, pentru a-l păzi pe domnul Fouquet.

D'Artagnan şi Colbert schimbară o privire.

— Şi, de la Angers – continuă regele – prizonierul va fi adus la Bastilia din Paris.

— Ai avut dreptate – îi spuse căpitanul ministrului.

— Saint-Aignan – adăugă regele – vei trece prin arme pe oricine îi va vorbi în şoaptă, pe drum, domnului Fouquet.

— Dar eu, sire? zise ducele.

— Dumneata, domnule, nu-i vei vorbi decât în prezența muşchetarilor.

Ducele se înclină şi ieşi pentru a porni să îndeplinească ordinul. D'Artagnan voia să se retragă şi el; regele îl opri.

— Domnule – zise el – te vei duce numaidecât să pui stăpânire pe insula şi castelul din Belle-Isle-en-Mer.

— Da, sire. Eu singur?

— Vei lua atâta trupă câtă va fi nevoie ca să nu dai greş, dacă vei întâmpina împotrivire.

Un murmur de neîncredere şi linguşire se făcu auzit în rândurile curtenilor.

— Asta s-a mai văzut – zise d'Artagnan.

— Am văzut-o în copilăria mea – reluă regele – şi nu vreau s-o mai vad. M-ai înțeles? Du-te, domnule, şi să nu te întorci aici decât cu cheile cetății.

Colbert se apropie de d'Artagnan.

— O însărcinare – zise el – care, dacă o vei sfârşi cu bine, îți va aduce bastonul de mareşal.

— Pentru ce-mi spui aceste vorbe: *dacă o voi sfârşi cu bine?*

— Fiindcă e foarte grea.

— Ah, în ce privinţă?

— Ştiu că ai prieteni la Belle-Isle, domnule d'Artagnan, şi nu e uşor, pentru un om ca dumneata, să treacă peste trupul unui prieten spre a ajunge la ţintă.

D'Artagnan lăsă capul în jos, în timp ce Colbert se întoarse lângă rege.

Un sfert de ceas mai târziu, căpitanul primi ordinul scris de a arunca în aer Belle-Isle, în caz că va întâmpina rezistenţă, şi dreptul de a judeca şi osândi asupra tuturor localnicilor sau *refugiaţilor,* cu menţiunea de a nu lăsa să-i scape nici unul. "Colbert avea dreptate – gândi d'Artagnan. Bastonul meu de mareşal al Franţei ar costa viaţa celor doi prieteni ai mei. Numai să nu se uite că prietenii mei nu sunt atât de proşti ca păsările şi ei n-au să aştepte mâna păsărarului ca să-şi desfacă aripile. Această mână, eu le-o voi arăta din vreme, încât ei vor avea răgazul s-o şteargă. Sărmane Porthos! Sărmane Aramis! Nu, izbânda mea nu vă va costa nici un fulg din aripile voastre!"

Ajungând la această încheiere, d'Artagnan strânse armata regală, o îmbarcă la Paimboeuf şi ridică pânzele fără a mai fi pierdut o clipă.

XLV
BELLE-ISLE-EN-MER

La capătul digului, pe parapetul bătut de marea furioasă în fluxul înserării, doi bărbaţi, ţinându-se de braţ, vorbeau cu însufleţire şi foarte tare, fără ca vreo altă faptură omenească să le poată auzi cuvintele, cu

toate că acestea erau duse până departe de vânt, dimpreună cu spuma albă smulsă din crestele valurilor. Soarele se pregătea de culcare în marele giulgiu al oceanului, înroşit ca un cuptor uriaş. Din când în când, unul dintre cei doi bărbaţi se întorcea către răsărit, cercetând marea cu o sumbră nelinişte. Celălalt, cercetând trăsăturile însoţitorului său, părea că încearcă să-i citească în priviri. Apoi, muţi, amândoi, frământaţi de gânduri negre, îşi reluau plimbarea. Aceşti doi bărbaţi, oricine i-a recunoscut, erau proscrişii noştri, Porthos şi Aramis, refugiaţi la Belle-Isle după prăbuşirea speranţelor lor, după zădărnicirea marelui plan al domnului d'Herblay.

— Orice ai spune tu, dragul meu Aramis – repeta Porthos sorbind cu putere aerul sărat al mării ce-i umfla pieptul de gigant – orice ai spune cu, Aramis, nu e lucru curat ca, de două zile, să nu se mai întoarcă nici o barcă de pescuit din câte au plecat. Marea nu e furtunoasă, iar timpul a fost mereu liniştit, fără cea mai mică răscolire, şi chiar de-ar fi fost o furtună, nu toate bărcile noastre s-ar fi înecat. De aceea, zic, nu-i lucru curat, şi această dispariţie a pescarilor mă pune pe gânduri, crede-mă.

— Aşa-i – murmură Aramis – ai dreptate, prietene Porthos. În toate astea se ascunde ceva.

— Şi, pe deasupra – adăugă Porthos, căruia încuviinţarea episcopului de Vannes părea să-i aţâţe gândurile – pe deasupra, ai băgat de seamă că, chiar dacă bărcile s-ar fi înecat, nici o epavă n-a fost adusă de valuri la ţărm?

— Am băgat de seamă, ca şi tine, da.

— Şi observă, rogu-te, că singurele două bărci ce îmi rămăseseră în insulă şi pe care le-am trimis în căutarea celorlalte...

Aramis îşi întrerupse aci însoţitorul printr-un strigăt şi printr-o mişcare atât de bruscă, încât Porthos se opri încremenit.

— Ce spui, Porthos? Cum? Ai trimis ultimele două bărci...

— În căutarea celorlalte, da – răspunse foarte nevinovat Porthos.

— Nenorocitule! Ce-ai făcut? Atunci suntem pierduți! răcni episcopul.

— Pierduți?... Poftim? făcu Porthos îngrozit. Pentru ce pierduți, Aramis? De ce suntem pierduți?

Aramis îşi muşcă buzele.

— Nimic, nimic. Iartă-mă, voiam să spun...

— Ce?

— Că, dacă am vrea, dacă ne-ar veni pofta să facem o plimbare pe mare, n-am avea cum.

— Hm! Asta te frământă? Straşnică poftă, pe legea mea! În ce mă priveşte, nu-i duc dorul deloc. Dacă mi-e dor de ceva, nu sunt, crede-mă, micile sau marile plăceri pe care le-aş putea avea la Belle-Isle; dacă mi-e dor de ceva, Aramis, apoi mi-e dor de Pierrefonds, de Bracieux du Vallon, de frumoasa mea Franță. Aici nu mă simt în Franța, dragă prietene; mă simt undeva, nu ştiu unde. Oh, pot să ți-o spun din toată inima, şi dragostea ta îmi va ierta această sinceritate, dar îți mărturisesc că nu sunt fericit la Belle-Isle; nu, crede-mă, eu, unul, nu sunt fericit aici!

Aramis oftă încet.

— Dragă prietene – răspunse el – iată pentru ce ai făcut rău că ai trimis în căutarea pescarilor plecați de două zile cele două bărci care ne mai rămăseseră. Dacă nu le-ai fi trimis după celelalte, acum am fi fost plecați.

— Plecați? Dar consemnul, Aramis?

— Ce consemn?

— La naiba! Consemnul pe care mi-l repetai mereu şi cu orice prilej: că trebuie să apărăm Belle-Isle împotriva uzurpatorului. Ai uitat?

— Aşa-i – murmură încă o dată Aramis.

— Vezi dar, dragul meu, că nu putem pleca de-

aici şi că trimiterea celor două bărci în căutarea celorlalte nu ne încurcă întru nimic.

Aramis tăcu, şi privirea lui nedesluşită, ca a unui pescăruş, rătăci îndelung pe deasupra mării, cercetând văzduhul şi căutând să străpungă zarea.

— Cu toate astea, Aramis – continuă Porthos, care ținea la gândul lui, şi ținea la acest gând cu atât mai mult cu cât episcopul îl găsise bun – cu toate astea, nu mi-ai dat totuşi nici o lămurire cu privire la nenorocirea ce li s-ar fi putut întâmpla bărcilor noastre. Sunt întâmpinat cu țipete şi tânguiri peste tot pe unde trec; copiii plâng văzându-şi mamele deznădăjduite, ca şi cum aş putea eu să le aduc înapoi părinții şi soții plecați. Ce crezi de asta, prietene, ce trebuie să le răspund?

— Să presupunem orice, bunul meu Porthos, dar să nu spunem nimic.

Acest răspuns nu-l mulțumi de loc pe Porthos. Se întoarse din drum şi mormăi ceva, înciudat. Aramis îl opri din mers pe vajnicul ostaş.

— Îți mai aduci aminte – rosti el cu tristețe, strângând cu multă căldură în mâinile sale cele două mâini ale uriaşului – îți mai aduci aminte, prietene, că în frumoşii ani ai tinereții noastre, atunci când eram tari şi neînfrânți, eu şi cu tine şi cu ceilalți doi, îți mai aduci aminte, Porthos, că, de câte ori ne venea cheful să ne întoarcem în Franța, acest lințoliu de apă sărată nu ne putea niciodată opri din cale?

— Oh – făcu Porthos – şase leghe!

— Dacă m-ai fi văzut plutind pe o scândură, tu ai fi rămas la țărm, Porthos?

— Nu, pe viul Dumnezeu, nu, Aramis! Dar astăzi, gândeşte-te, ce scândură ne-ar trebui, dragă prietene; mai ales mie!

Şi seniorul de Bracieux îşi aruncă privirea, râzând cu mândrie, asupra rotunjimii lui colosale.

— Spune drept, nu ți-e puțin urât şi ție la Belle-

Isle? Nu tânjeşti după tihna reşedinţei tale, după palatul tău episcopal de la Vannes? Haide, mărturiseşte.

— Nu – răspunse Aramis, fără a îndrăzni să se uite la Porthos.

— Atunci, să rămânem aici – zise prietenul lui cu un oftat care, în ciuda sforţării de a şi-l înăbuşi, se revărsă cu zgomot din pieptul sau. Să rămânem, da! Şi, totuşi – adăugă el – dacă am vrea, uite-aşa, dacă ne-ar picni gândul, dacă ni s-ar face de întors în Franţa, acum când nu mai avem nici o barcă...

— Ai mai băgat de seamă altceva, dragă prietene? Că, de când au dispărut bărcile noastre, de două zile de când pescarii noştri nu s-au mai întors, nici o bărcuţă n-a mai atins coastele insulei?

— Da, aşa e, ai dreptate. Am băgat de seamă şi eu asta; ceea ce nu e greu, mai ales că, înainte de aceste două zile negre, vedeam poposind aici bărci şi şalupe cu zecile.

— Ar trebui să facem cercetări – zise Aramis deodată, cu o tresărire. Dacă aş pune să se construiască o corăbioară...

— Dar sunt aici nişte plute, dragă prietene; vrei să scot una la apă?

— O plută?... O plută?... Ce-ţi trece prin cap, Porthos? O plută, să ne răsturnăm? Nu, nu! se împotrivi episcopul de Vannes. Nu asta-i treaba noastră, să ne ducem la fund! Să mai aşteptăm. Să mai aşteptăm puţin.

Şi Aramis reîncepu să se plimbe, cu toate semnele unei nelinişti din ce în ce mai mari. Porthos, care obosise urmând fiecare pas înfrigurat al prietenului său, Porthos, care, în liniştea şi încrederea lui, nu înţelegea nimic, din acest soi de zbucium aprig ce se trăda prin tresăriri neîntrerupte, Porthos îl opri.

— Să ne-aşezăm pe această stâncă – îi spuse el. Stai aci, lângă mine, Aramis, şi, te conjur, pentru cea

din urma oară, explică-mi, în aşa fel ca să pricep şi eu, explică-mi ce facem noi aici?

— Porthos... – rosti Aramis, încurcat.

— Ştiu că falsul rege a vrut să-l detroneze pe regele adevărat. Mi-ai spus, am înţeles. Ei bine?...

— Da – făcu Aramis.

— Ştiu că falsul rege plănuia să vândă Belle-Isle englezilor. Şi asta am înţeles-o.

— Da.

— Ştiu ca noi, inginerii şi căpitanii, am venit aici, în Belle-Isle, să luăm conducerea lucrărilor şi comanda celor zece companii formate, plătite şi supuse domnului Fouquet, mai bine zis a celor zece companii ale ginerelui său. Toate astea le-am înţeles.

Aramis se ridică în picioare; îşi pierduse răbdarea. Ai fi zis că e un leu pişcat de un ţânţar. Porthos îl apucă de braţ.

— Dar ceea ce nu înţeleg, cu toate că-mi bat capul, cu toate că mă frământ mereu, ceea ce nu pot să înţeleg şi nu voi înţelege niciodată este că, în loc să ni se trimită trupe, în loc să ni se aducă întăriri în oameni, în muniţii şi în hrană, suntem lăsaţi fără bărci, Belle-Isle e lăsată în voia soartei, fără ajutorare, fără apărare; este că, în loc să se ţină cu noi o legătură, fie prin semne, fie prin comunicări scrise sau verbale, ni se taie orice atingere cu lumea dinafară. Haide, Aramis, răspunde-mi, sau, mai bine, înainte de a-mi răspunde, vrei să-ţi spun eu care e părerea mea? Vrei să ştii ce gând mă bate şi ce mi-a încolţit în minte?

Episcopul ridică faţa.

— Ei bine, Aramis – continuă Porthos – mă gândesc, mi-a intrat în cap, mi s-a cuibărit în suflet teama că în Franţa s-a întâmplat ceva. Toată noaptea l-am visat pe domnul Fouquet, am visat peşti morţi, ouă sparte, odăi răvăşite şi date peste cap. Urâte vise, scumpul meu d'Herblay! Ce ţi-e şi cu visele astea!

— Porthos, ce se zăreşte acolo? îl întrerupse Aramis ridicându-se deodată şi arătându-i prietenului său un punct negru pe dunga împurpurată a mării.

— O barcă! răspunse Porthos. Da, văd bine, o barcă. Ah, vom avea ştiri, în sfârşit!

— Două! strigă episcopul, zărind încă o pânză. Două! Trei! Patru!

— Cinci! făcu Porthos la rândul lui. Şase! Şapte! Ah, Doamne, e o flotă! Dumnezeule! Dumnezeule!

— Bărcile noastre, care pesemne că se întorc acasă – zise Aramis cu nelinişte, în ciuda încrederii pe care căuta s-o arate.

— Sunt prea mari pentru nişte bărci de pescari – observă Porthos – şi apoi nu vezi, prietene, că vin dinspre Loara?

— Vin dinspre Loara... da.

— Şi, uite, toată lumea de aici le-a văzut ca şi mine; iată femeile şi copiii care au început să se urce pe stânci.

Un bătrân pescar trecu pe acolo.

— Acelea sunt bărcile noastre? îl întrebă Aramis.

Bătrânul cercetă adâncul zărilor.

— Nu, monseniore – răspunse el – sunt corvete din serviciul regelui.

— Corvete din serviciul regelui? repetă Aramis tresărind. După ce le cunoşti dumneata?

— După steag.

— Dar – zise Porthos – abia se zăreşte corabia; cum naiba poți să vezi dumneata steagul, dragă moşule?

— Văd că au steag – răspunse bătrânul. Bărcile noastre şi cele care fac negoț n-au aşa ceva. Astea care vin încoace, domnule, slujesc de regulă la transportul trupelor.

— Ah! suspină Aramis.

— Vivat! strigă Porthos. Ni se trimit întăriri, nu-i aşa, Aramis?

— Tot ce se poate.

— Numai de n-ar fi englezi.

— Dinspre Loara? înseamnă să se fi întâmplat o nenorocire, Porthos; să fi trecut adică prin Paris?

— Ai dreptate, sunt întăriri, fără îndoială; sau merinde. Aramis îşi duse mâinile la tâmple, fără a mai răspunde.

Apoi, deodată, zise:

— Porthos, pune să se dea alarma.

— Alarma?... Crezi că e nevoie?

— Da, iar tunarii să se urce la bateriile lor; servanții să treacă la locurile lor şi să fie pregătite mai ales tunurile de coastă.

Porthos făcu ochii mari. Se uită cu luare-aminte la prietenul său, ca şi cum ar fi vrut să se încredințeze dacă era în toate minții.

— Mă duc eu, bunul meu Porthos – reluă Aramis cu glasul lui bâând – mă duc eu să dau ordine, scumpul meu prieten, dacă tu nu vrei să te duci.

— Dar mă duc chiar acum! rosti Porthos, care şi plecă să execute ordinul, însă uitându-se mereu în urma lui, spre a vedea dacă episcopul de Vannes nu se înşelase cumva şi dacă, revenit la gânduri noi, nu-l va chema înapoi.

Se dădu alarma: trâmbițele şi tobele răsunară, clopotul cel mare din turn începu să se bălăngănească. Numaidecât, digurile, malurile se umplură de curioşi, de soldați; şomoioagele străluceau în manile servanților înşirați la coada tunurilor mari, culcate pe paturile lor de piatră. Când fiecare om fu la postul lui, când pregătirile de apărare fură întocmite, Porthos îi şopti cu sfială, la ureche, lui Aramis:

— Fă-mă, Aramis, să înțeleg şi eu ce se întâmplă aici!

— Ai să înțelegi peste puțin, dragul meu – murmură domnul d'Herblay la această întrebare a

locotenentului său.

— Flota care vine de-acolo, flota care se îndreaptă cu pânzele desfăcute spre Belle-Isle e o flotă regală, nu-i aşa?

— Dar, întrucât sunt doi regi în Franța, Porthos, care dintre cei doi regi a trimis această flotă?

— Ah, acum mi-ai deschis ochii! răspunse uriaşul, luminat de acest argument.

Şi Porthos, căruia acest răspuns al prietenului său îi deschisese ochii, sau mai bine zis îi smulsese pânza ce-i acoperea vederea, porni cu paşi iuți spre tunuri, pentru a-şi supraveghea oamenii şi a-i îndemna să-şi facă datoria. În acest timp, Aramis, cu ochii ațintiți în zare, vedea cum se apropiau mereu corăbiile. Mulțimea şi soldații, cățărați pe toate vârfurile şi colțurile stâncilor, desluşiră mai întâi catargele, pe urma pânzele de jos, apoi pântecele corvetelor, purtând în cioc pavilionul regal al Franței.

Se întunecase de-a binelea, când una din aceste corvete, a cărei apropiere vârâse spaima în toată populația din Belle-Isle, se opri la o bătaie de tun de fortăreață. În ciuda întunecimii, se văzu un fel de învălmăşeală pe puntea acestei nave, de lângă care se desprinse o barcă, şi trei vâslaşi, trăgând la lopeți, se îndreptară spre port, ajungând, după câteva clipe, la picioarele fortului. Conducătorul acestei bărci sări pe chei. Ținea o scrisoare în mână, o flutura prin aer şi părea că doreşte să stea de vorbă cu cineva. Acest om fu repede recunoscut de mai mulți soldați ca fiind unul din piloții de pe insulă. Era stăpânul uneia din acele două bărci păstrate de Aramis şi pe care Porthos, în îngrijorarea lui cu privire la soarta pescarilor dispăruți de două zile, le trimisese pe urmele bărcilor pierdute. Omul ceru să fie dus la domnul d'Herblay. Doi soldați, la un semn al sergentului, îl luară între ei şi plecară cu el.

Aramis se afla pe chei. Mesagerul se înfățişă

înaintea episcopului de Vannes. Bezna era aproape de nepătruns, cu toată lumina faclelor purtate de soldații ce mergeau la câțiva paşi înaintea lui Aramis.

— Ei, Jonathas, din partea cui vii?

— Monseniore, din partea celor care m-au prins.

— Cine te-a prins?

— După cum ştiți, monseniore, plecasem în căutarea oamenilor noştri.

— Da. Şi pe urmă?

— Ei, bine, monseniore, la o leghe de aici am fost capturați de o vedetă a regelui.

— A cărui rege? întrebă Porthos.

Jonathas căscă ochii mari.

— Vorbeşte – adăugă episcopul.

— Am fost, cum spun, capturați şi duşi lângă cei care fuseseră prinşi ieri dimineață.

— Dar ce-i nebunia asta, să vă prindă pe toți? îl întrerupse Porthos.

— Domnule, pentru a ne împiedica să vă dăm de veste – răspunse Jonathas.

Porthos, la rândul lui, nu pricepu inimic.

— Şi astăzi vi s-a dat drumul? întrebă el.

— Ca să vă aducem la cunoştință, domnule, că am fost prinşi.

"Din ce în ce mai încurcat!" gândi cinstitul Porthos. Aramis, între timp, îşi făcea socotelile.

— Aşadar – zise el – o flotă regală supraveghează coastele?

— Da, monseniore.

— Comandată de cine?

— De căpitanul de muşchetari ai regelui.

— D'Artagnan?

— D'Artagnan! exclamă Porthos.

— Mi se pare că aşa îl cheamă.

— Şi el ți-a dat această scrisoare?

— Da, monseniore.

— Apropiați faclele.

— E scrisul lui – zise Porthos.

Aramis citi cu înfrigurare aceste rânduri:

Ordin al regelui de a cuceri Belle-Isle;

Ordin de a trece prin sabie toată garnizoana, dacă se opune;

Ordin de a lua prizonieri pe toți oamenii garnizoanei;

Semnat: *D'ARTAGNAN, care, alaltăieri, l-a arestat pe domnul Fouquet, pentru a-l trimite la Bastilia.*

Aramis păli şi mototoli hârtia în mână.

— Ce este? întrebă Porthos.

— Nimic, prietene, nimic. Spune, Jonathas.

— Monseniore!

— Ai stat de vorbă cu domnul d'Artagnan?

— Da, monseniore.

— Ce ți-a spus?

— Că, pentru mai multe desluşiri, va vorbi cu monseniorul.

— Unde?

— Pe puntea vasului său.

— Pe puntea vasului său?

Porthos repetă:

— Pe puntea vasului său?

— Domnul muşchetar – adăugă Jonathas – mi-a poruncit să vă iau pe amândoi, pe dumneavoastră şi pe domnul inginer, în barca mea şi să vă duc la dânsul.

— Să mergem – zise Porthos. Drăguțul nostru de d'Artagnan!

Aramis îl opri.

— Eşti nebun? strigă el. Cine-ți spune că nu e o cursă?

— A celuilalt rege? şopti Porthos pe un ton misterios.

— Am spus o cursă, prietene. Atât.

— Tot ce se poate. Atunci, ce-i de făcut? Dacă d'Artagnan ne cheamă la el...

— Cine-ți spune că e d'Artagnan?

— Ei, asta-i!... Dar scrisul lui...

— Un scris poate fi plăsmuit. Ăsta e plăsmuit, tremurat.

— Tu ai totdeauna dreptate. Dar, stând pe loc, nu vom afla nimic.

Aramis tăcu.

— E adevărat – zise Porthos – că, la urma urmei, n-avem nevoie să aflăm nimic.

— Şi eu ce să fac? întrebă Jonathas.

— Ai să te întorci la acel căpitan.

— Da, monseniore.

— Şi-i vei spune că-l rugăm să vină el pe insulă.

— Înțeleg – murmură Porthos.

— Da, monseniore – răspunse Jonathas. Dar dacă acel căpitan nu vrea să vină la Belle-Isle?...

— Dacă nu vrea, spune-i că avem tunuri, şi că ne vom folosi de ele.

— Împotriva lui d'Artagnan?

— Dacă e d'Artagnan, Porthos, el are să vină. Du-te, Jonathas, du-te.

— Pe legea mea, nu mai înțeleg nimic! zise Porthos.

— Am să te fac să înțelegi, dragă prietene, a sosit timpul. Aşază-te pe acest afet de tun şi ascultă-mă.

— Da, te ascult, la dracu! Nu te îndoi de asta.

— Pot să plec, monseniore? întrebă Jonathas.

— Pleacă şi întoarce-te cu un răspuns. Hei, voi de-acolo, lăsați barca să plece!

Barca se îndreptă către flota de corvete. Aramis luă în mâinile lui mâna lui Porthos şi începu explicațiile.

XLVI
EXPLICAȚIILE LUI ARAMIS

— Ceea ce am să-ți spun, prietene Porthos, are să te surprindă poate, dar are să te şi lămurească.

— Îmi place să fiu surprins – zise Porthos cu îngăduință – nu mă cruța deloc, te rog. Pe mine nu mă tulbură. Nu te teme deci, vorbeşte.

— E greu, Porthos, e... greu; căci, într-adevăr, te previn pentru a doua oară, am să-ți spun lucruri ciudate, cu totul neobişnuite.

— Oh, tu vorbeşti aşa de frumos, dragă prietene, că te-aş asculta zile întregi. Aşadar, vorbeşte, rogu-te, şi, uite, mi-a venit o idee: ca să-ți uşurez sarcina, ca să te ajut ba-mi spui aceste lucruri ciudate, am să-ți pun întrebări.

— Foarte bine.

— Pentru ce ne luptăm noi aici, dragă Aramis?

— Dacă ai să-mi pui multe întrebări ca asta, dacă aşa înțelegi tu să-mi uşurezi sarcina, dorința mea de a te lămuri, Porthos, nu va fi uşurată cu nimic adresându-mi astfel de întrebări. Dimpotrivă, tocmai aici e nodul gordian. Ei bine, prietene, cu un om bun, generos şi devotat ca tine se cuvine, pentru binele tău şi al meu, să încep mărturisirea cu tot curajul. Te-am înşelat, vrednicul meu prieten.

— M-ai înşelat?

— Doamne, da.

— Şi asta spre binele meu, Aramis?

— Aşa am crezut, Porthos; şi am crezut-o cu toată sinceritatea, prietene.

— Atunci – zise cinstitul senior de Bracieux – mi-ai făcut un serviciu, şi-ți mulțumesc pentru asta; căci dacă nu m-ai fi înşelat tu, m-aş fi putut înşela eu singur. Dar în ce privință m-ai înşelat?

— În aceea că eu îl slujeam pe uzurpatorul împotriva căruia Ludovic al XIV-lea îşi îndreaptă

acum toate puterile sale.

— Uzurpatorul – murmură Porthos frecându-şi fruntea – este... Nu înțeleg prea bine.

— Este unul dintre cei doi regi care se duşmănesc pentru coroana Franței.

— Foarte bine!... Atunci, tu l-ai slujit pe cel care nu e Ludovic al XIV-lea?

— Ai spus adevărul, dintr-o dată.

— Asta înseamnă că...

— Asta înseamnă că suntem nişte răzvrătiți, sărmane prietene.

— Drace! Drace!... strigă Porthos zguduit.

— Oh, dar linişteşte-te, dragă Porthos, vom găsi noi un mijloc să ne salvăm, crede-mă.

— Nu asta mă face să mă cutremur – răspunse Porthos. Ceea ce mă pune pe gânduri e cuvântul ăsta pârdalnic, răzvrătiți.

— Ei, poftim!...

— Căci, în felul acesta, ducatul ce mi-a fost făgăduit...

— Uzurpatorul spusese că ți-l dă.

— Nu-i totuna, Aramis – rosti Porthos cu măreție.

— Prietene, dacă ar fi atârnat numai de mine, ai fi devenit prinț.

Porthos începu să-şi roadă unghiile, cu întristare.

— Iată – zise el – în ce constă vina ta că m-ai înşelat; căci, acest ducat odată făgăduit, mă bizuiam pe el. Oh, da, mă bizuiam pe el, ştiindu-te om de cuvânt, scumpul meu Aramis.

— Sărmane Porthos! Iartă-mă, te rog din suflet.

— Aşadar – urmă Porthos, fără a răspunde la rugămintea episcopului de Vannes – aşadar, iată-mă certat cu regele Ludovic al XIV-lea?

— Am să împac eu lucrurile, bunul meu prieten, am să împac eu lucrurile! Voi lua totul asupra mea.

— Aramis!

— Nu, nu, Porthos, te implor, lasă-mă să fac aşa

cum spun eu. Fără nici o generozitate de prisos! Fără nici un devotament ce nu-şi are locul! Tu nu mi-ai cunoscut deloc planurile. Tu n-ai făcut nimic din capul tău. În ce mă priveşte pe mine, e cu totul altceva. Eu sunt singurul urzitor al complotului. Aveam nevoie de tovarăşul meu nedespărţit, te-am chemat, şi tu ai venit la mine amintindu-ţi de vechea noastră deviză: "Toţi pentru unul, unul pentru toţi". Crima mea, dragă Porthos, este că am fost egoist.

— Iată o vorbă care-mi place – zise Porthos – şi de vreme ce-ai făcut totul numai pentru tine, n-am de ce să mă supăr. E atât de firesc!

Şi, cu acest răspuns sublim, Porthos îi strânse călduros mâna lui Aramis. Aramis, în faţa acestei naive măreţii sufleteşti, se simţi mic. Era pentru a doua oară când se vedea silit să se plece înaintea superiorităţii inimii, mult mai puternică decât strălucirea spiritului. Răspunse printr-o mută şi însufleţită strângere de mână la generoasa mângâiere a prietenului său.

— Acum – zise Porthos – că ne-am lămurit pe deplin, acum că-mi dau pe deplin seama de poziţia noastră faţă de regele Ludovic, cred, dragă prietene, că e timpul să mă faci să înţeleg intriga politică ale cărei victime suntem amândoi; căci, precât văd, la mijloc e o intrigă politică.

— D'Artagnan, bunul meu Porthos, d'Artagnan are să vină şi are să-ţi dea toate desluşirile în această privinţă. Eu, iartă-mă, eu sunt copleşit de durere, sunt zdrobit de chinuri, şi am nevoie de toată limpezimea minţii, de toată puterea de gândire, spre a te scoate din această încurcătură în care te-am târât cu atâta nesocotinţă; dar nimic nu e, de aici încolo, mai clar, nimic nu e mai curat ca poziţia ta. Regele Ludovic al XIV-lea nu mai are acum decât un singur duşman, şi acela sunt eu, eu singur. Pe tine te-am făcut prizonier, tu m-ai urmat, iar azi îţi redau

libertatea, şi te vei întoarce la Prinţul tău. După cum vezi, Porthos, n-ai de ce să te temi.

— Crezi? zise Porthos.

— Sunt pe deplin încredinţat.

— Atunci de ce – întrebă, cu minunatul lui bun simţ, Porthos – atunci dacă lucrurile stau aşa, de ce, bunul meu prieten, de ce pregătim tunurile, muschetele şi toate armele? Mi se pare că mai simplu ar fi să-i spunem căpitanului d'Artagnan: "Dragă prietene, ne-am înşelat, vrem să îndreptăm greşeala; deschide-ne porţile, lasă-ne să plecăm, şi bună ziua!"

— Ah, nu! răspunse Aramis dând din cap.

— De ce nu? Eşti împotriva acestui plan, dragă prietene?

— Văd în el o greutate.

— Care?

— În cazul că d'Artagnan va veni cu anumite ordine, vom fi siliţi să ne apărăm.

— Haidade! Să ne apărăm împotriva lui d'Artagnan? Ce nebunie! A bunului nostru d'Artagnan!...

Aramis dădu iarăşi din cap.

— Porthos – zise el – dacă am pregătit şomoioagele ca să dăm foc la tunuri, dacă am cerut să sune semnalul de alarmă, dacă am chemat toţi oamenii la posturile lor pe parapete, pe aceste straşnice parapete de la Belle-Isle, pe care tu le-ai fortificat atât de bine, n-am făcut-o degeaba. Aşteaptă să vezi; sau mai bine nu, nu aştepta...

— Şi ce să fac?

— Dacă aş şti ţi-aş spune, prietene!

— Dar e un mijloc mai simplu decât să ne apărăm: o corabie, şi la drum spre Franţa, sau...

— Dragă prietene – zise Aramis zâmbind cu un fel de tristeţe – să nu judecăm ca nişte copii; să fim bărbaţi la minte şi la faptă. Uite, în port s-a oprit o barcă. Priveşte, Porthos, priveşte cu atenţie!

— E d'Artagnan, fără îndoială! strigă Porthos cu un glas tunător, apropiindu-se de marginea parapetului.

— Da, eu sunt – răspunse căpitanul de muşchetari sărind sprinten pe treptele întăriturii.

Şi urcă repede până la mica terasă unde-l aşteptau cei doi prieteni ai lui. În urma lui, Porthos şi Aramis zăriră un ofițer ce se ținea pas cu pas după căpitanul de muşchetari. D'Artagnan se opri pe trepte, la jumătatea drumului. Însoțitorul lui se opri şi el.

— Spuneți-le oamenilor voştri să se retragă! strigă d'Artagnan către Porthos şi Aramis. Spuneți-le să se retragă destul de departe, pentru a nu ne auzi glasurile.

Ordinul, transmis de Porthos, fu executat într-o clipă. După aceea d'Artagnan, întorcându-se către cel care-l urma, îi spuse:

— Domnule, aici nu mai suntem pe flota regelui, unde, în virtutea ordinelor pe care le ai, mi-ai vorbit cu atâta trufie mai adineaori.

— Domnule – răspunse ofițerul – nu ți-am vorbit cu trufie; m-am supus numai, dar fără abatere, poruncilor ce mi s-au dat. Mi s-a spus să te urmez, şi te urmez. Mi s-a spus să nu te las să vorbeşti cu nimeni fără a fi şi eu de față, şi de aceea mă amestec în convorbirile dumitale.

D'Artagnan fremăta de mânie, iar Porthos şi Aramis, care auziră acest dialog, fremătară şi ei, dar de nelinişte şi teamă. D'Artagnan, muşcându-şi mustața cu acel neastâmpăr ce-l stârnea în el o stare de enervare gata să izbucnească în furie, se apropie de ofițer.

— Domnule – zise el cu un glas ceva mai scăzut, dar cu atât mai apăsat cu cât se prefăcea mai calm, pregătindu-se să dezlănțuie furtuna – domnule, când am trimis o barcă aici, dumneata ai vrut să ştii ce le scriam apărătorilor din Belle-Isle. Mi-ai arătat un

ordin; eu ți-am arătat numaidecât, la rândul meu, biletul pe care-l scrisesem. Când stăpânul bărcii trimise de mine s-a întors, când am primit răspunsul acestor doi domni (şi-i arătă cu mâna pe Porthos şi Aramis), dumneata ai auzit tot ceea ce mi-a spus mesagerul. Toate acestea n-au încălcat ordinele dumitale; toate acestea au fost îndeplinite bine, cu precizie, fără abatere, aşa este?

— Da, domnule – bolborosi ofițerul – da, fără îndoială, domnule... Însă...

— Domnule – continuă d'Artagnan înfierbântându-se – când ți-am împărtăşit dorința de a părăsi puntea corăbiei mele pentru a veni la Belle-Isle, dumneata mi-ai cerut să mă însoțeşti; n-am stat în cumpănă: te-am luat cu mine. Acum eşti la Belle-Isle, nu-i aşa?

— Da, domnule; însă...

— Însă... acum nu mai e vorba de domnul Colbert, care ți-a dat aceste ordine, sau de oricine altcineva ale cărui instrucțiuni le urmezi: acum e vorba de un om care-l stinghereşte pe domnul d'Artagnan şi care se află singur, cu domnul d'Artagnan, pe treptele unei scări, la treizeci de picioare de suprafața apei sărate; rea poziție pentru acest om, rea poziție, domnule, te previn!

— Dar, domnule, chiar dacă te stingheresc – murmură sfios şi aproape speriat ofițerul – serviciul îmi impune să...

— Domnule, ai avut nefericirea, dumneata sau cei care te-au trimis, să-mi aduci o jignire. Ea s-a comis. Nu pot să le cer socoteală celor care te chezăşuiesc, nu-i cunosc, sau ei sunt prea departe. Dar dumneata eşti sub mâna mea, şi îți jur pe Dumnezeu că, de mai faci un pas după mine, când voi ridica piciorul să mă urc la aceşti domni... Îți jur pe numele meu că-ți voi crăpa capul cu o lovitură de spadă şi te voi arunca în mare. Oh, întâmple-se ce s-o

întâmpla! Nu m-am înfuriat decât de şase ori în viaţă, domnule, şi în cele cinci ocazii care au precedat-o pe aceasta i-am venit de hac omului ce m-a adus într-o asemenea stare.

Ofiţerul nu mai făcu nici o mişcare; se îngălbeni la auzul acestei ameninţări cumplite şi răspunse doar atât:

— Domnule, îţi iei o grea răspundere ridicându-te împotriva consemnului ce mi s-a dat.

Porthos şi Aramis, amuţiţi şi tremurând, sus, pe parapet, îi strigară muşchetarului:

— Dragă d'Artagnan, ia seama!

D'Artagnan le impuse tăcerea printr-un gest, apoi ridica piciorul, cu un calm înspăimântător, pentru a mai urca o treaptă, şi se întoarse, cu spada în mână, să vadă dacă ofiţerul îl urma. Ofiţerul făcu un semn al crucii şi-l urmă. Porthos şi Aramis, care-l cunoşteau pe d'Artagnan al lor, scoaseră un strigăt şi se repeziră să oprească lovitura, pe care credeau că o şi aud. Dar d'Artagnan, trecând spada în mâna stângă, îi spuse ofiţerului, cu un glas tulburat:

— Domnule, eşti un om brav. Vreau să înţelegi mai bine ceea ce am să-ţi spun acum, decât ceea ce ţi-am spus adineauri.

— Vorbeşte, domnule d'Artagnan, vorbeşte – răspunse bravul ofiţer.

— Aceşti domni pe care am venit să-i vedem, şi împotriva cărora dumneata ai ordine, sunt prietenii mei.

— Ştiu, domnule.

— Înţelegi, deci, că nu mă pot purta cu ei aşa cum prevăd ordinele dumitale.

— Înţeleg aceste motive.

— Ei bine, lasă-mă să vorbesc cu ei fără martor.

— Domnule d'Artagnan, dacă împlinesc cererea dumitale, dacă fac ceea ce-mi ceri, înseamnă să-mi calc cuvântul; dacă n-aş face aşa, te-aş supăra. Prefer

prima situație celei de a doua. Vorbeşte cu prietenii dumitale, şi nu mă disprețui, domnule, dacă fac, din dragoste pentru dumneata, pe care te stimez şi te cinstesc, nu mă disprețui dacă fac pentru dumneata, şi numai pentru dumneata, o faptă neîngăduită.

D'Artagnan, mişcat, îşi trecu repede brațul în jurul gâtului acestui tânăr ofițer, apoi urcă sus la prietenii săi. Ofițerul se învălui în mantaua lui şi se aşează pe treptele scării acoperite de alge umede.

— Ei bine – le spuse d'Artagnan prietenilor săi – iată situația: judecați.

Se îmbrățişară toți trei. Toți trei se strânseră în brațe unul pe altul, ca în frumoasele zile ale tinereții. Apoi Porthos întrebă:

— Ce înseamnă toate măsurile astea?

— Pesemne că bănuieşti ceva, dragă prietene – răspunse d'Artagnan.

— Nu prea, te încredințez, scumpul meu căpitan; căci, la urma urmei, eu n-am făcut nimic; şi nici Aramis! se grăbi să adauge minunatul om.

D'Artagnan îi aruncă prelatului o privire mustrătoare, ce străpunse această inimă oțelită.

— Dragul meu Porthos! exclamă episcopul de Vannes.

— Vedeți unde s-a ajuns? zise d'Artagnan. Nimeni n-are voie să plece din Belle-Isle, nimeni n-are voie să vină aici. Toate vasele voastre sunt consemnate. Dacă ați fi încercat să fugiți, ați fi căzut în mâinile vedetelor care brăzdează marea şi vă pândesc pretutindeni. Regele vă vrea şi vă va prinde.

Şi d'Artagnan îşi smulse furios câteva fire din mustața-i căruntă. Aramis se întunecă; Porthos se mânie.

— Iată care era planul meu – continuă d'Artagnan. Să vă aduc pe amândoi pe puntea mea, să vă am lângă mine, şi apoi să vă dau drumul. Dar, în clipa aceasta, cine-mi va putea spune că, întorcându-

mă la corabia mea, nu voi întâlni acolo un superior, că nu mă voi lovi de anumite ordine secrete, care-mi vor lua comanda pentru a o da altuia în locul meu, şi care va dispune de mine şi de voi fără nici o speranță de scăpare?

— Trebuie să rămânem la Belle-Isle – zise cu hotărâre Aramis – şi îți garantez că eu, unul, nu mă voi preda decât în cunoştință de cauză.

Porthos nu spuse nimic. D'Artagnan observă tăcerea prietenului său.

— Voi mai sta de vorbă cu atest ofițer, cu acest brav om care mă însoțeşte şi a cărui curajoasă împotrivire mă bucură mult; căci se arată a fi un om cinstit, care, cu toate că e duşmanul nostru, face de o mie de ori mai mult decât un laş binevoitor. Să încercăm, şi vom afla de la el ce are dreptul să facă, ce-i îngăduie sau ce-i interzice ordinul său.

— Să încercăm – zise Aramis.

D'Artagnan se apropie de marginea parapetului, se aplecă deasupra scării ce cobora spre dig şi-l chemă pe ofițer, care urcă numaidecât.

— Domnule – îi spuse d'Artagnan, după un schimb de curteniri cordiale şi fireşti între nişte gentilomi care se cunosc şi se prețuiesc deopotrivă – domnule, dacă aş vrea să-i iau pe aceşti domni de aici, ce-ai face dumneata?

— Nu m-aş împotrivi, domnule; dar, întrucât am ordin personal, ordin scris, de a-i lua sub paza mea, îi voi lua sub paza mea.

— Ah! făcu d'Artagnan.

— S-a sfârşit! murmură surd Aramis.

Porthos nu suflă nimic.

— Luați-l, oricum, pe Porthos – zise episcopul de Vannes. El va şti să-i dovedească regelui, îl voi ajuta şi eu, îl vei ajuta şi dumneata, domnule d'Artagnan, că n-are nici un amestec în această afacere.

— Hm! făcu d'Artagnan. Vrei să vii, Porthos? Vrei

să mergi cu mine? Regele e iertător.

— Am să mă gândesc – răspunse Porthos cu multă noblețe.

— Atunci, rămâi aici?

— Până la un nou ordin! rosti Aramis cu fermitate.

— Până vom găsi o altă idee – adăugă d'Artagnan – şi cred că nu va trebui să aşteptăm prea mult, căci eu am şi găsit una.

— Atunci, să ne luăm rămas bun – zise iarăşi Aramis – dar, ascultă-mă, dragă Porthos, tu ar trebui să pleci.

— Nu – răspunse acesta laconic.

— Cum vrei – reluă Aramis, puțin rănit în sensibilitatea lui de tonul morocănos al prietenului său. Dar eu mă simt uşurat de când d'Artagnan ne-a făgăduit o nouă idee, pe care mi se pare că eu am şi ghicit-o.

— S-auzim – făcu muşchetarul, apropiindu-şi urechea de gura lui Aramis.

Acesta îi spuse căpitanului, la repezeală, mai multe cuvinte, la care d'Artagnan răspunse:

— Chiar aşa.

— Negreşit atunci! întări Aramis, vesel.

— La prima emoție pe care o va stârni hotărârea asta, ia tu măsurile de cuviință, Aramis.

— Oh, n-avea nici o teamă.

— Şi acum, domnule – i se adresă d'Artagnan ofițerului – mii de mulțumiri! Ți-ai făcut trei prieteni pe viață şi pe moarte.

— Da! confirmă Aramis.

Porthos singur nu spuse nimic, ci doar încuviință cu un semn din cap.

D'Artagnan, după ce-şi îmbrățişa cu căldură cei doi vechi prieteni, părăsi Belle-Isle, urmat de nedespărțitul însoțitor pe care i-l dăduse domnul Colbert. Astfel, în afară de puținele lămuriri cu care

vrednicul Porthos binevoise să se mulțumească, nimic nu se schimbase în aparență nici pentru unii, nici pentru alții. "Totuşi – îşi zise Aramis – mai este ideea lui d'Artagnan."

D'Artagnan nu se întoarse la corabia lui fără a frământa adânc ideea care-i venise. Or, se ştie că atunci când d'Artagnan frământa un gând, de regulă n-o făcea în zadar. Ofițerul, redevenit mut, îl lăsă, foarte respectuos, să chibzuiască în linişte. Astfel, în clipa când puse piciorul pe puntea corvetei ancorate la o bătaie de tun de Belle-Isle, căpitanul de muşchetari avea limpede în minte toate mijloacele sale ofensive şi defensive. Îşi întruni numaidecât consiliul. Acest consiliu era alcătuit din ofițerii ce slujeau sub ordinele lui. Ofițerii erau în număr de opt: un şef al forțelor maritime, un major comandând artileria, un inginer, ofițerul pe care-l cunoaştem şi patru locotenenți.

Reunindu-i deci în cabina de la pupă, d'Artagnan se ridică în picioare, îşi scoase pălăria şi începu în aceşti termeni:

— Domnilor, am fost şi am făcut o recunoaştere la Belle-Isle-en-Mer, unde am dat peste o garnizoană întărită; mai mult chiar, am văzut pregătirile puse la punct pentru o apărare ce ne-ar putea da de furcă. Am deci intenția de a trimite să fie aduşi aici doi din principalii ofițeri ai fortăreței, spre a sta de vorbă cu ei. Despărțindu-i de trupele şi de tunurile lor, cred că treaba va merge mai uşor, şi îndeosebi cu rezultate mai bune. Sunteți de aceeaşi părere, domnilor?

Majorul de artilerie se ridică şi el în picioare.

— Domnule – zise cu respect, dar şi cu hotărâre totodată – v-am auzit spunând că fortăreața e pregătită pentru o apărare ce ne va da de furcă. Fortăreața e, aşadar, precât ştiți, gata să treacă la răzvrătire?

D'Artagnan fu vădit încurcat de această

întrebare; dar el nu era omul care să se dea bătut cu una cu două şi, reluând cuvântul, răspunse:

— Domnule, observaţia dumitale e întemeiată. Dar nu uita că Belle-Isle-en-Mer e o proprietate a domnului Fouquet şi că vechii regi le-au dat seniorilor de la Belle-Isle dreptul să se înarmeze la ei acasă.

Majorul făcu o mişcare.

— Oh, nu mă întrerupe, te rog! continuă d'Artagnan. Vrei să-mi spui că acest drept de a se înarma împotriva englezilor nu e şi dreptul de a se înarma împotriva regelui Franţei. Dar în clipa de faţă nu domnul Fouquet stăpâneşte, presupun, Belle-Isle, deoarece chiar eu l-am arestat alaltăieri pe domnul Fouquet. Iar localnicii şi apărătorii din Belle-Isle n-au aflat încă nimic despre această arestare. Chiar dacă le-aţi spune-o, ar fi în zadar. E ceva atât de neînchipuit, de formidabil, de neaşteptat, încât ei n-ar crede. Un breton îşi slujeşte stăpânul, nu stăpânii; şi şi-l slujeşte până când îl vede mort. Or, bretonii, după câte ştiu, n-au văzut încă leşul domnului Fouquet. Nu e deci surprinzător să se împotrivească la tot ce nu e domnul Fouquet sau semnătura lui.

Majorul se înclină, în semn de încuviinţare.

— Iată pentru ce – urmă d'Artagnan – iată pentru ce propun să fie aduşi aici, pe bordul meu, cei doi ofiţeri de frunte ai garnizoanei. Ei vă vor vedea, domnilor; vor vedea forţele de care dispunem; vor înţelege astfel ce soartă îi aşteaptă în caz de răzvrătire. Noi le vom spune pe cuvânt de cinste că domnul Fouquet e prizonier şi că orice împotrivire nu poate decât să-i facă şi mai rău. Le vom spune că, de vor trage un singur foc de tun, nu se vor mai putea aştepta la nici o milă din partea regelui. Atunci, aşa sper cel puţin, nu se vor mai opune. Se vor preda fără luptă, iar noi vom cuceri în chip paşnic o cetate care, altfel, ar putea să ne coste mult.

Ofiţerul care-l însoţise pe d'Artagnan la Belle-Isle

vru să spună ceva, dar muşchetarul îl întrerupse.

— Da, ştiu ce vrei să-mi spui, domnule; ştiu că e ordin din partea regelui să se împiedice orice legături tainice cu apărătorii din Belle-Isle, şi tocmai de aceea am luat hotărârea ca legătura să se facă în prezența întregului meu stat-major.

Şi d'Artagnan le adresă ofițerilor lui o privire măgulitoare, cu scopul de a-i face să prețuiască această apreciere. Ofițerii se uitară unul la altul, ca şi cum fiecare ar fi vrut să citească în ochii celorlalți ce părere au, cu gândul, fireşte, ca, după ce vor fi căzut de acord, să îndeplinească dorința exprimată de d'Artagnan. Acesta vedea cu bucurie că rezultatul consimțământului lor va fi trimiterea unei bărci la Porthos şi Aramis, când ofițerul regelui scoase de la piept un plic pecetluit, pe care i-l dădu lui d'Artagnan. Acest plic era numerotat cu numărul 1.

— Ce mai e şi asta? murmură căpitanul, surprins.

— Citeşte, domnule – zise ofițerul cu o bunăvoință ce nu era lipsită de o anumită tristețe.

D'Artagnan, intrat la gânduri, desfăcu hârtia şi citi aceste cuvinte:

Domnul d'Artagnan n-are voie să întrunească vreun consiliu oarecare sau să se consfătuiască în vreun fel, înainte ca Belle-Isle să se fi predat, iar prizonierii să fi fost trecuți prin arme.

Semnat: *LUDOVIC.*

D'Artagnan îşi stăpâni furia ce-i străbătu tot trupul şi, cu un zâmbet grațios, zise:

— Bine, domnule, ne vom supune ordinelor regelui.

XLVII
URMAREA PLANURILOR REGELUI ŞI A PLANURILOR LUI D'ARTAGNAN

Lovitura cădea deodată, crudă, ucigătoare. D'Artagnan, înfuriat că fusese oprit din drum de planul regelui, nu deznădăjdui totuşi şi, gândindu-se la planul cu care se întorsese şi el de la Belle-Isle, se grăbi să caute un nou mijloc de a-şi salva prietenii.

— Domnilor – zise el deodată – întrucât regele l-a însărcinat pe altul în locul meu cu ordinele sale secrete, înseamnă că eu nu mă mai bucur de încrederea sa, şi aş fi cu adevărat un nevrednic dacă aş mai avea cutezanța să păstrez o comandă supusă la atâtea bănuieli umilitoare. Mă voi duce dar, fără întârziere, să-mi prezint demisia regelui. Mi-o dau în fața dumneavoastră a tuturor, rugându-vă să vă retrageți împreună cu mine la coasta Franței, în aşa fel încât nimic să nu ştirbească forțele pe care mi le-a încredințat maiestatea sa. De aceea, întoarceți-vă la posturile dumneavoastră şi dați ordin de pornire spre țărm; peste un ceas vom avea fluxul. La posturile dumneavoastră, domnilor! Presupun – adăugă el văzând că toți i se supuneau, în afară de ofițerul cu supravegherea – presupun că de astă dată nu vor mai fi şi alte ordine care să mi se împotrivească!

D'Artagnan triumfa aproape rostind aceste cuvinte. Planul lui era salvarea prietenilor săi. Încercuirea odată ridicată, ei puteau să se îmbarce numaidecât şi să întindă pânzele spre Anglia sau spre Spania, fără a se mai teme de ceva. În timp ce ei ar fi fugit, d'Artagnan ar fi ajuns la rege, motivându-şi întoarcerea prin indignarea stârnită de bănuielile pe care Colbert le făcea să plutească asupra lui; atunci va fi trimis înapoi cu depline puteri şi va cuceri Belle-Isle, adică numai colivia, fără păsărelele care îşi vor fi luat zborul. Dar, la acest plan, ofițerul scoase un al

doilea ordin al regelui. El avea următorul cuprins:

În clipa când domnul d'Artagnan îşi va fi arătat dorinţa de a-şi da demisia, el nu va mai fi socotit şef al expediţiei, şi orice ofiţer de sub ordinele lui va fi chemat să nu i se mai supună. Mai mult: numitul domn d'Artagnan, pierzând calitatea de şef al armatei trimise să cucerească Belle-Isle, va trebui să pornească de îndată spre Franţa, însoţit de ofiţerul care-i va fi înmânat acest ordin şi care îl va socoti drept prizonier, răspunzând de el.

D'Artagnan păli, el cel atât de vajnic şi de nepăsător. Totul fusese calculat cu o dibăcie care, pentru prima dată după treizeci de ani, îi reamintea de puternica prevedere şi de logica de neînfrânt a marelui cardinal. Îşi sprijini capul în pumn şi rămase pe gânduri, abia putând să mai respire. "Dacă aş vârî acest ordin în buzunar – îşi spuse el – cine m-ar împiedica s-o fac, cine ar mai şti de el? Înainte ca regele să afle de asta, cei doi oameni vor fi scăpat de-acolo. Puţină îndrăzneală, haide! Capul meu nu e dintre acelea pe care un călău le doboară pentru că nu s-au supus. Să nu ne supunem!" Dar în momentul când tocmai lua această hotărâre, văzu că ofiţerii din jurul lui citeau ordine asemănătoare, împărţite fiecăruia de acest infernal agent al gândurilor lui Colbert. Cazul nesupunerii fusese prevăzut, ca şi celelalte.

— Domnule – îi spuse ofiţerul – aştept bunul dumitale plac ca să putem pleca.

— Eu sunt gata, domnule – răspunse căpitanul scrâşnind din dinţi.

Ofiţerul ceru numaidecât o goeletă, ce veni să-l ia pe d'Artagnan. Acesta înnebunea de furie văzând-o.

— Dar cum rămâne – se bâlbâi el – cu comanda trupelor de aici?

— După plecarea dumitale, domnule – răspunse comandantul corvetelor – regele mi-a încredințat mie flota sa.

— Atunci, domnule – ripostă omul lui Colbert, adresându-se noului şef – acest ultim ordin ce mi-a fost înmânat este pentru dumneata. Să vedem împuternicirile dumitale!

— Iată-le! zise ofițerul arătând o semnătură regală.

— Iată instrucțiunile pentru dumneata – replică ofițerul înmânându-i plicul. Apoi, întorcându-se către d'Artagnan, zise, cu o voce tulburată de deznădejdea pe care o vedea la acest om de fier: Haide, domnule, binevoieşte de mă urmează.

— Îndată – rosti încet d'Artagnan, învins, zdrobit de necruțătoarea neputință de a mai face ceva.

Şi se lăsă să alunece în mica goeletă ce porni spre Franța, cu pânzele umflate, dusă de un flux prielnic. Gărzile regelui se îmbarcară împreună cu el. Totuşi, muşchetarul îşi păstra încă speranța să ajungă la Nantes destul de repede şi să apere cu destulă căldură cauza prietenilor săi, spre a-l înduplecа pe rege.

Goeleta zbura ca o rândunică. D'Artagnan zărea pământul Franței conturându-se negru printre norii albi ai nopții.

— Ah, domnule – îi spuse încet ofițerului cu care, de un ceas, nu mai schimbase o vorbă – cât aş da să cunosc instrucțiunile pentru noul comandant! Sunt paşnice, nu-i aşa?... Şi...

Dar nu sfârşi: o bubuitură de tun, îndepărtată, răsună la suprafața mării, apoi alta, pe urmă încă două sau trei, mai tari.

— S-a deschis focul asupra fortăreței Bell-Isle – răspunse ofițerul.

Goeleta atinse pământul Franței.

XLVIII
STRĂBUNII LUI PORTHOS

După ce d'Artagnan se despărți de Porthos şi Aramis, aceştia intrară în fortul principal, spre a se consfătui acolo mai în voie. Porthos, mereu îngândurat, îl cam enerva pe Aramis, al cărui spirit nu se simțise niciodată mai liber ca acum.

— Dragă Porthos – îi spuse el deodată – am să-ți explic planul lui d'Artagnan.

— Ce plan, Aramis?

— Un plan căruia îi vom datora libertatea în mai puțin de douăsprezece ceasuri.

— Ah, aşa-i! făcu Porthos ca de pe altă lume. S-auzim.

— Ai băgat de seamă, din felul cum prietenul nostru s-a purtat cu ofițerul, că-l stânjeneau anumite ordine cu privire la noi?

— Am băgat de seamă.

— Ei bine, d'Artagnan îşi va da demisia din serviciul regelui, şi, în timpul frământărilor stârnite de plecarea lui, noi o vom putea şterge pe mare, sau, mai precis, tu o vei şterge pe mare, Porthos, dacă nu ne va fi cu putință că fugim decât unul dintre noi.

La acestea, Porthos dădu uşor din cap şi răspunse:

— Vom fugi amândoi, Aramis; sau vom rămâne aici împreună.

— Eşti un suflet generos – zise Aramis – numai că neagra ta nelinişte mă mâhneşte adânc.

— Dar nu sunt câtuşi de puțin neliniştit – răspunse Porthos.

— Atunci, eşti supărat pe mine?

— Nu-s supărat pe tine.

— Ei bine, dragă prietene, dacă-i aşa, pentru ce

înfățișarea asta posomorâtă la tine?

— Tocmai vream să-ți spun: îmi fac testamentul.

Şi, rostind aceste cuvinte, bunul Porthos îl privi cu tristețe pe Aramis.

— Testamentul? strigă episcopul. Haide! Te crezi oare pierdut?

— Mă simt obosit. Asta mi se întâmplă pentru prima oară, şi e un scris în familia mea.

— Ce scris, prietene?

— Bunicul meu era un bărbat de două ori mai voinic decât mine.

— Oh, oh! făcu Aramis. Bunicul tău era, cum s-ar zice, un Samson?

— Nu. Se numea Antoine. Ei bine, pe când avea vârsta mea, ducându-se într-o zi la vânătoare, simți că i se înmoaie picioarele, el care nu mai încercase niciodată aceasta slăbiciune.

— Şi ce însemna acea oboseală, prietene?

— Nimic bun, după cum ai să vezi; căci, plecând de acasă şi plângându-se că abia se mai ține pe picioare, întâlni un mistreț care se repezi la el; nu-l putu răpune cu archebuza, şi fu sfâşiat de fiară. A murit pe loc.

— Ăsta nu-i un motiv să te sperii, dragă Porthos.

— Stai să vezi. Tatăl meu era o dată şi jumătate mai puternic decât mine. A fost un vajnic soldat al lui Henric al III-lea şi Henric al IV-lea; el nu se numea Antoine, ci Gaspard, ca domnul de Coligny. Totdeauna călare, nu ştiuse ce-i oboseala. Într-o seară, pe când se scula de la masă picioarele nu-l mai ajutară.

— Pesemne că mâncase prea mult – zise Aramis – şi din pricina asta i se împleticeau picioarele.

— Aş! Un prieten al domnului de Bassompierre? Nici vorbă de aşa ceva! Nu, îți spun. Se mira şi el de această slăbiciune, şi-i spuse mamei, care-l luă în râs: "Nu cumva o să mă întâlnesc şi eu cu vreun mistreț,

ca răposatul tatăl meu, domnul du Vallon?"

— Ei bine? întrebă Aramis.

— Ei bine, înfruntând acea slăbiciune, tatăl meu a vrut să coboare în grădină, în loc să se întindă pe pat; picioarele îl părăsiră de la prima treaptă; scara era lungă; tata căzu peste o bucată de piatră în care era înfiptă o scoabă de fier. Scoaba i-a intrat în tâmplă; a rămas mort pe loc.

Aramis, ridicându-şi ochii asupra prietenului său, zise:

— Iată două împrejurări neobişnuite; să nu tragem concluzia că s-ar mai putea întâmpla însă şi a treia. Nu se cade ca un bărbat de puterea ta să fie superstiţios, bravul meu Porthos. De altminteri, ce te face să crezi că ţi se înmoaie picioarele? N-ai fost niciodată atât de zdravăn şi atât de voinic! Ai putea să duci şi o casă în spinare!

— În clipa asta – răspunse Porthos – mă simt zdravăn, da; însă puţin mai înainte mă clătinam, ameţeam, şi după aceea fenomenul ăsta, cum spui tu, s-a repetat de patru ori. Nu zic că asta mă sperie, dar mă pune pe gânduri. Viaţa e ceva plăcut; am bani; am o moşie; am cai ce-mi sunt dragi; am de asemenea prieteni pe care-i iubesc: d'Artagnan, Athos, Raoul şi tu.

Admirabilul Porthos nu se codi să-i arate lui Aramis treapta pe care-l punea în rândul prietenilor lui. Aramis îi strânse mâna.

— Noi vom mai trăi încă mulţi ani de aici încolo – zise el – pentru a păstra în lume modelul unor bărbaţi deosebiţi. Încrede-te în mine, scumpe prieten; n-am primit nici un răspuns din partea lui d'Artagnan, ăsta e un semn bun; se vede treaba că a dat ordine să se strângă flota la un loc şi să libereze marea. Eu, la rândul meu, am dat ordin, adineauri, să se tragă o barcă, pe lemne, până la gura peşterii de la Locmaria, ştii, acolo unde am stat de atâtea ori la pândă ca să

prindem vulpi.

— Da, şi care duce la golfuleț printr-un grind pe care l-am descoperit în ziua când ne-a scăpat din mână vulpea aceea frumoasă.

— Întocmai. În caz de nenorocire, o barcă va fi ascunsă pentru noi în peştera aceea; cred că ea se şi află acolo acum. Vom aştepta o clipă prielnică şi, peste noapte, în larg!

— Iată o idee minunată. Şi cu ce ne vom alege din asta?

— Ne vom alege că nimeni nu cunoaşte această grotă, sau, mai bine zis, ieşirea ei, în afară de noi şi de încă doi sau trei vânători din insulă; ne vom alege că, dacă insula va fi ocupată, străjile, nevăzând nici o barcă la țărm, nu vor bănui că cineva ar putea să fugă pe acolo şi-şi vor slăbi paza.

— Înțeleg.

— Prea bine; şi picioarele?

— Oh, acum mi le simt în putere.

— Vezi dar, totul ne ajută să fim liniştiți şi să n-avem nici o grijă. D'Artagnan retrage corăbiile de pe mare şi ne dă putința să fim liberi. Nici flota regală, nici teama că vom fi urmăriți! Har Domnului! Porthos, mai avem înaintea noastră încă o jumătate de veac de mari isprăvi, şi, dacă ajung pe pământul Spaniei, îți jur – adăugă episcopul cu o mare însuflețire – că brevetul tău de duce nu va fi o vorbă goală.

— Să sperăm – zise Porthos, ceva mai voios în urma acestei noi îmbărbătări a prietenului său.

Deodată se auzi un strigăt:

— La arme!

Acest strigăt, repetat de o sută de glasuri, ajunse până în camera unde se aflau cei doi prieteni, stârnind surprinderea unuia şi îngrijorarea celuilalt. Aramis deschise fereastra; văzu o mulțime de oameni alergând cu faclele aprinse. Femeile fugeau, bărbații înarmați treceau la posturile lor.

— Flota! Flota! strigă un soldat care-l recunoscu pe Aramis.

— Flota? îngăimă acesta.

— La o jumătate bătaie de tun! adăugă soldatul.

— La arme! strigă Aramis.

— La arme! repetă cu un glas asurzitor Porthos.

Şi amândoi se repeziră spre parapet, pentru a se pune la adăpost în dosul tunurilor. Se zăriră apropiindu-se trei fregate încărcate cu soldați; ele o luară în trei părți diferite, pentru a debarca în trei puncte deodată.

— Ce trebuie să facem? întrebă un ofițer de strajă.

— Opriți-le; iar dacă nu se supun, foc! ordonă Aramis.

Cinci minute mai târziu, începu canonada. Erau bubuiturile pe care le auzise d'Artagnan când punea piciorul pe țărmul francez.

Dar vedetele erau prea aproape de parapet pentru ca tunurile să le nimerească; ajunseră la mal; aici se încinse o luptă aproape corp la corp.

— Ce ai, Porthos? îl întrebă Aramis pe prietenul său.

— Nimic... picioarele... Ei, blestemăție, e de neînțeles!... Dar se vor înzdrăveni ele când voi începe să mă lupt!

Într-adevăr, Porthos şi Aramis se porniră să tragă cu atâta străşnicie, îşi însufleţiră oamenii atât de tare, că regaliştii se întoarseră în fugă la corăbiile lor, neputând să facă altceva decât să-şi culeagă şi să-şi care în pripă răniții.

— Hei, Porthos – strigă Aramis – avem nevoie de un prizonier, repede, repede!

Porthos coborî treptele parapetului şi înhață de ceafă pe unul dintre ofițerii armatei regale, care aştepta ca toată lumea să fie în barcă, pentru a sări apoi şi el. Brațul gigantului luă pe sus această pradă,

care-i sluji de scut spre a se urca din nou pe parapet, fără a se trage nici un glonte în el.

— Iată un prizonier – îi spuse Porthos lui Aramis.

— Ei bine – răspunse acesta râzând – să-ți mai vorbeşti de rău picioarele!

— Dar nu l-am prins cu picioarele – i-o întoarse Porthos plin de amărăciune – ci cu brațele.

XLIX
FIUL LUI BISCARRAT

Bretonii din insulă erau mândri de această izbândă; Aramis nu le bătu însă în strună.

— Ceea ce-i de aşteptat – îi spuse el lui Porthos, după ce toată zarva se potoli – este că furia regelui se va dezlănțui şi mai tare când i se va povesti împotrivirea noastră şi că aceşti viteji oameni vor fi măcelăriți sau arşi de vii după cucerirea insulei; lucru ce nu se va întâmpla prea târziu.

— De unde rezultă – adăugă Porthos – ca n-am făcut nici o ispravă!

— Ba, deocamdată, da – răspunse episcopul – căci avem un prizonier de la care vom afla ce ne pregătesc duşmanii noştri.

— Da, să-l descoasem pe acest prizonier – îşi dădu cu părerea Porthos – şi mijlocul de a-l face să vorbească e simplu: ne vom aşeza la masă şi-l vom chema şi pe el; bând şi mâncând, îşi va dezlega limba.

Ceea ce şi făcură. Ofițerul, puțin speriat la început, se linişti de îndată ce văzu cu ce fel de oameni are de-a face.

Dădu, fără teamă că va fi compromis, toate amănuntele pe care le ştia în legătură cu demisia şi plecarea lui d'Artagnan. Le spuse că, după plecarea muşchetarului, noul şef al expediției ordonase să fie

luată cu asalt Belle-Isle. Explicațiile lui se opreau aici. Aramis şi Porthos schimbară între ei o privire ce trăda deznădejdea lor. Nu se mai puteau bizui deci pe mintea iscoditoare a lui d'Artagnan, nu se mai puteau aştepta, prin urmare, la vreun ajutor în caz de înfrângere. Episcopul îşi descusu mai departe prizonierul, întrebându-l ce-aveau de gând să facă regaliştii cu şeful din Belle-Isle.

— Ordinul – răspunse celălalt – e să fie uciși în timpul luptei, sau să fie spânzurați după aceea.

Aramis şi Porthos mai schimbară o privire. Amândoi se făcură stacojii la față.

— Eu sunt prea uşor pentru a fi pus în laț – răspunse Aramis. Oameni ca mine nu sunt duşi la spânzurătoare.

— Iar eu sunt prea greu – adăugă Porthos. Oameni ca mine rup frânghia.

— Sunt sigur – zise prizonierul cu bunăvoință – că v-am fi făcut favoarea unei morți la alegerea dumneavoastră.

— Mii de mulțumiri – rosti Aramis cu toată seriozitatea. Porthos se înclină.

— Să mai beau un pahar în sănătatea dumneavoastră – rosti el ducând paharul la gură.

Din vorbă în vorbă, masa se prelungi; ofițerul, care era un gentilom plin de duh, se lăsă vrăjit de spiritul lui Aramis şi de bunătatea sufletească a lui Porthos.

— Iertați-mă – zise el – dacă vă pun o întrebare; dar nişte oameni care au golit a şasea sticlă au dreptul să mai uite puțin de-ale lor.

— Pune – zise Porthos – pune.

— Vorbeşte – adăugă Aramis.

— N-ați fost dumneavoastră, domnii mei, pe vremuri, muşchetari ai răposatului rege?

— Da, domnule, şi încă dintre cei mai buni, dacă nu te superi – răspunse Porthos.

— Aşa e; aş spune, domnilor, chiar cei mai buni dintre toți soldații, dacă nu m-aş teme că aş pângări amintirea tatălui meu.

— A tatălui dumitale? exclamă Aramis.

— Ştiți care e numele meu?

— Pe legea mea, nu, domnule! Dar mi-l vei spune, şi...

— Mă numesc Georges de Biscarrat.

— Oh! exclamă Porthos la rândul lui. Biscarrat! Îți aminteşti de numele ăsta, Aramis?

— Biscarrat?... făcu episcopul, căutând să-şi aducă aminte. Mi se pare că...

— Ia gândeşte-te, domnule – îl îndemnă ofițerul.

— La naiba! Dar nu e nici o greutate! îl ajută Porthos. Biscarrat, zis Cardinalul... Unul dintre cei patru care au venit să ne întrerupă, cu spada în mână, în ziua când legam prietenia cu d'Artagnan.

— Întocmai, domnilor.

— Singurul – îşi aminti Aramis numaidecât – pe care nu l-am rănit.

— O spadă ageră, prin urmare – adăugă prizonierul.

— E adevărat, da, adevărat – răspunseră cei doi prieteni într-un glas. Pe legea mea, domnule de Biscarrat, sunt încântat să fac cunoştință cu un om atât de viteaz.

Biscarrat strânse cele două mâini pe care i le întinseră cei doi vechi muşchetari. Aramis îl privi pe Porthos, ca şi cum i-ar fi spus: "Iată un om care ne va ajuta". Şi, îndată după aceea, zise:

— Mărturiseşte, domnule, că e frumos lucru să fi fost un om cinstit.

— Tatăl meu îmi spunea totdeauna acest lucru, domnule.

— Mărturiseşte, iarăşi, că e o tristă împrejurare aceea de a întâlni nişte oameni hărăziți să fie împuşcați sau spânzurați, şi de a afla că aceşti oameni sunt vechi cunoştințe, vechi cunoştințe din tată în fiu.

— Oh, dumneavoastră nu puteți avea o soartă atât de aprigă, domnilor şi prietenilor! răspunse cu însuflețire tânărul.

— Eh, dumneata însuți ai spus-o.

— Am spus-o adineauri, când nu vă cunoşteam; dar acum, că vă cunosc, spun: puteți scăpa de această soartă crudă, dacă vreți.

— Cum dacă vrem? strigă Aramis, ai cărui ochi scânteiară cu înțeles privind rând pe rând spre prizonier şi spre Porthos.

— Afară numai – adăugă Porthos, uitându-se, la rândul lui, cu o nobilă mândrie, spre domnul de Biscarrat şi spre episcop – afară numai dacă nu ni se cere să facem vreo mârşăvie.

— Nu vi se cere nimic, domnilor – răspunse gentilomul din armata regală. Ce vreți să vi se ceară? Dacă sunteți prinşi, veți fi ucişi, e lucru hotărât. Căutați deci, domnilor, să nu fiți prinşi.

— Cred a nu mă înşela – zise Porthos cu demnitate – dar mi se pare că, pentru a fi prinşi, ar trebui ca cineva să vină aici să ne caute.

— Cât despre aceasta, ai deplină dreptate, vrednicul meu prieten – vorbi Aramis cercetând cu privirea fizionomia lui Biscarrat, care stătea tăcut şi stânjenit. Parc-ai vrea, domnule de Biscarrat, să ne spui ceva, să ne faci o destăinuire, şi nu îndrăzneşti, aşa este?

— Ah, domnilor şi prieteni, dacă aş vorbi ar însemna să-mi trădez consemnul; dar, iată, se aude un glas mai puternic decât al meu şi care mă scoate

din încurcătură.

— Tunul! făcu Porthos.

— Tunul şi flintele! strigă episcopul.

Se auzeau, răsunând departe, printre stânci, zgomotele sinistre ale unei lupte care nu ţinu mult.

— Ce să fie asta? întrebă Porthos.

— Eh, la dracu! strigă episcopul. E ceea ce bănuiam.

— Ce anume?

— Atacul dumitale n-a fost decât o amăgeală, nu-i aşa, domnule? Şi în timp ce compania dumitale se lăsa respinsă, dumneata ştiai că se va face o debarcare în cealaltă parte a insulei, aşa este?

— Oh, mai multe chiar, domnule.

— Atunci suntem pierduţi – rosti încet episcopul de Vannes.

— Pierduţi? Asta se poate – răspunse seniorul de Pierrefonds – dar nu suntem încă nici prinşi, nici spânzuraţi.

Şi, spunând acestea, se ridică de la masă, se apropie de perete, îşi desprinse de acolo, cu sânge rece, spada şi pistoalele, pe care le cercetă cu grija bătrânului soldat ce se pregăteşte de luptă şi care ştie că viaţa lui atârnă în mare parte de buna stare şi de buna funcţionare a armelor sale.

La bubuitura tunului, la noua veste că insula ar putea fi ocupată de trupele regale, mulţimea dădu buzna, zăpăcită, în fort. Veneau să ceară sfatul şi sprijinul comandanţilor ei.

Aramis, galben şi răpus, se arătă între două facle la fereastra ce dădea în curtea cea mare, plină de soldaţi ce aşteptau ordine şi de locuitori înspăimântaţi care implorau ajutor.

— Prieteni – glăsui Aramis cu o voce adâncă şi limpede – domnul Fouquet, ocrotitorul vostru, prietenul vostru, părintele vostru, a fost arestat din ordinul regelui şi închis la Bastilia.

Un lung strigăt de furie şi ameninţare urcă până la fereastra unde se afla episcopul, învăluindu-l într-un vuiet asurzitor.

— Să-l răzbunăm pe domnul Fouquet! strigară cei mai înverşunaţi. Moarte oamenilor regelui!

— Nu, prieteni – răspunse Aramis solemn – nu, prieteni, fără împotrivire! Regele e stăpân în regatul său. Regele e împuternicitul lui Dumnezeu. Regele şi Dumnezeu l-au lovit pe domnul Fouquet. Plecaţi-vă înaintea braţului lui Dumnezeu. Dar nu-l răzbunaţi pe seniorul vostru, nu încercaţi să-l răzbunaţi. Vă veţi jertfi în zadar, voi, femeile şi copiii, voştri, veţi jertfi în zadar bunurile şi libertatea voastră. Jos armele, prieteni! Jos armele, căci aşa vă porunceşte regele, şi întoarceţi-vă în linişte la căminele voastre. Vă cer asta eu, vă rog chiar şi, la nevoie, v-o poruncesc în numele domnului Fouquet!

Mulţimea, îngrămădită sub fereastră, lăsă să se audă un lung freamăt de mânie şi spaimă.

— Soldaţii lui Ludovic al XIV-lea au pătruns în insulă – reluă Aramis. De-aici încolo nu va mai fi o luptă între voi şi ei, va fi un măcel. Haide, împrăştiaţi-vă şi uitaţi totul. De data asta, vă poruncesc în numele lui Dumnezeu!

Răzvrătiţii se retraseră încet, în supunere şi tăcere.

— Ei, na! Dar ce le-ai spus acolo, prietene? întrebă Porthos.

— Domnule – îi zise Biscarrat episcopului – i-ai salvat pe aceşti oameni, dar nu te vei putea salva nici pe dumneata, nici pe prietenul dumitale.

— Domnule de Biscarrat – rosti cu un ciudat accent de noblețe şi curtenie episcopul de Vannes – domnule de Biscarrat, fii atât de bun şi reia-ţi libertatea.

— Cu plăcere, domnul meu; însă...

— Însă ne vei face un mare serviciu; căci,

vorbindu-i locotenentului regelui despre supunerea insularilor, vei obține poate şi iertarea noastră, povestindu-i felul cum s-a ajuns la această supunere.

— Iertare? strigă Porthos cu ochii aprinşi. Iertare? Ce mai înseamnă şi asta?

Aramis îi dădu un cot prietenului său, aşa cum făcea în frumoasele zile ale tinereții lor atunci când voia să-i atragă luarea-aminte că săvârşise sau că era pe cale de a săvârşi vreo boroboață. Porthos înțelese şi tăcu deîndată.

— Voi pleca, domnilor – răspunse Biscarrat, întrucâtva surprins şi el de acest cuvânt *iertare,* rostit de mândrul muşchetar căruia, cu câteva clipe mai înainte, îi amintise şi-i lăudase cu atâta însuflețire faptele eroice.

— Du-te, domnule de Biscarrat – îi spuse Aramis, salutându-l – şi te rog să primeşti încredințarea întregii noastre recunoştințe.

— Dar dumnevoastră, domnilor, dumneavoastră pe care am cinstea de a va numi prietenii mei, întrucât ați avut bunăvoința de a încuviința acest titlu, ce veți face între timp? întrebă ofițerul, luându-şi rămas buu de la cei doi vechi adversari ai părintelui său.

— Noi, noi vom aştepta aici.

— Dar, pentru Dumnezeu!... Ordinul e precis!

— Eu sunt episcop de Vannes, domnule de Biscarrat, şi un episcop nu poate fi împuşcat, aşa cum un gentilom nu poate fi spânzurat.

— Ah, da, domnule... da, monseniore – răspunse Biscarrat. Da, aşa e, aveți dreptate, mai e această scăpare pentru dumneavoastră. Atunci plec, mă întorc lângă comandantul expediției, locotenentul regelui. Adio, domnilor; sau, mai bine zis, la revedere!

Într-adevăr, cumsecadele ofițer, sărind pe un cal ce-i fusese adus din ordinul lui Aramis, porni în direcția de unde se auzise bubuitura de tun ce făcuse

mulțimea să dea buzna în fort şi care întrerupsese convorbirea celor doi prieteni cu prizonierul lor. Aramis îl privi cum se îndepărta, apoi, rămas singur cu Porhos, îl întrebă:

— Ei bine, pricepi?

— Pe legea mea, nu.

— Biscarrat ăsta nu te stânjenea de loc aici?

— Nu; e un băiat tare bun.

— Da; însă crezi că e nevoie să cunoască toată lumea grota Locmaria?

— Ah, aşa-i, aşa-i, acum înțeleg. Vom fugi prin subterană.

— Pofteşte înainte – răspunse Aramis cu voioşie. La drum, prietene Porthos! Barca ne aşteaptă, şi regele nu ne-a prins încă!

L
GROTA LOCMARIA

Subterana Locmaria era destul de departe de fortăreață pentru ca cei doi prieteni să nu-şi precupețească puterile alergând până acolo. De altminteri, timpul nu stătea pe loc; la fort bătuse miezul nopții. Porthos şi Aramis erau încărcați cu bani şi cu arme. Străbăteau câmpia ce desparte fortul de acea subterană, ascultând orice zgomot şi căutând să se ferească de orice capcană. Din loc în loc, pe drumul ce-l lăsaseră la stânga lor, zăreau grupuri de refugiați ce veneau din interiorul insulei, speriați la vestea că trupele regale debarcaseră pe pământul lor. Aramis şi Porthos, ascunşi după câte un colț de stâncă, prindeau din zbor cuvintele rostite de bieții oameni ce fugeau tremurând de spaimă, cărând cu ei lucrurile mai folositoare, şi încercau, ascultându-le tânguirile, să desluşească vreo vorbă ce le-ar putea

prinde bine. În sfârşit, după o goană lungă, dar întreruptă mereu de opriri nevoite, ajunseră la acea grotă adâncă, unde prevăzătorul episcop de Vannes avusese grijă să fie târâtă pe butuci o barcă solidă, în stare să-i poată duce pe mare în anotimpul acesta frumos.

— Bunul meu prieten – zise Porthos după ce răsuflă cu putere din plămânii lui mari – am ajuns la grotă, după câte mi se pare; dar parcă-mi vorbiseşi de trei oameni, de trei servitori ce trebuiau să ne însoţească. Nu-i văd; unde să fie oare?

— Pentru ce i-ai vedea, dragă Porthos? răspunse Aramis. Ei ne aşteaptă de bună seamă în peşteră, şi desigur că se odihnesc o clipă, după ce-au îndeplinit această muncă grea şi anevoioasă.

Aramis îl opri pe Porthos, care se pregătea să intre în peşteră.

— Vrei, bunul meu prieten – îi spuse el uriaşului – să mă laşi pe mine să trec înainte? Cunosc semnalul pe care l-am dat oamenilor noştri; şi, dacă nu-l vor auzi, vor fi în stare să tragă în tine sau să te înjunghie cu cuţitul, pe întuneric.

— Treci, Aramis dragă, treci înainte, tu eşti înţelepciunea şi prevederea întrupată, treci. Cu atât mai mult cu cât simt că mă cuprinde iarăşi oboseala de care ţi-am vorbit.

Aramis îl lăsă pe Porthos să se aşeze pe o piatră la gura peşterii, iar el, aplecându-şi capul, pătrunse în interiorul cavernei, imitând ţipătul cucuvelei. Un uguit stins, un strigăt de-abia auzit, îi răspunse din fundul subteranei. Aramis îşi continuă mersul cu băgare de seamă, şi peste puţin fu oprit de acelaşi strigăt pe care îl zădărâse el cel dintâi şi care acum pornise de la zece paşi de dânsul.

— Eşti aici, Yves? întrebă episcopul.

— Da, monseniore. Goennec e şi el. Ne însoţeşte şi fiul lui.

— Bine. Toate sunt pregătite?

— Da, monseniore.

— Du-te, rogu-te, la gura peşterii, bunul meu Yves, şi-l vei găsi acolo pe seniorul de Pierrefonds, care se odihneşte, fiind obosit de atâta mers. Dacă cumva nu poate să umble, luați-l pe sus şi aduceți-l aici, lângă mine.

Cei trei bretoni se supuseră. Din fericire, sfatul lui Aramis către servitorii săi fu de prisos. Porthos, recăpătându-şi puterile, începuse singur coborâşul, şi pasul lui greu răsuna tare pe sub bolțile cavernei formate şi susținute de stâlpi de cremene şi granit. Când seniorul de Bracieux ajunse lângă episcop, bretonii aprinseră un opaiț pe care-l aveau la ei, şi Porthos îl încredință pe prietenul lui că acum se simțea iar în putere, ca întotdeauna.

— Să vedem barca – zise Aramis – spre a ne da seama de ce poate ea.

— Nu țineți lumina prea aproape, monseniore – vorbi jupânul Yves – căci, după cum ați binevoit a-mi porunci,am pus sub lavița de la pupă, în lada pe care o ştiți, butoiaşul cu pulbere şi încărcăturile pentru muschete, pe care mi i le-ați trimis de la fort.

— Bine – spuse Aramis.

Şi, luând el însuşi opaițul, cercetă în amănunțime barca pe toate laturile, cu precauția unui om care nu e nici fricos, nici neştiutor în fața primejdiei.

Barca era lungă, uşoară, intrând puțin în apă, cu tălpoaia îngustă, în sfârşit din acelea ce se construiau totdeauna bine în Belle-Isle, cu marginile înalte, plutind cu uşurință, putând fi cârmite fără greutate, având şi câteva scânduri care, pe timp urât, formau un fel de punte pe care alunecau lopețile şi care puteau să-i apere pe vâslaşi. În două cufere bine închise, aşezate sub băncile de la pupă şi provă, Aramis găsi pâine, pesmeți, poame uscate, o bucată

de slănină şi o bună provizie de apă în burdufuri, totul alcătuind raţii îndestulătoare pentru nişte oameni ce n-ar fi fost siliţi să stea multă vreme departe de coastă, aşa că ar fi avut de unde să facă rost de alte merinde, dacă împrejurările ar fi cerut. Armele, opt muschete şi tot atâtea pistoale de călăraşi, se aflau în bună stare, şi toate erau încărcate. Mai aveau vâsle de schimb, în caz că unele se rupeau, şi o mică pânză, numită trinchetă, care ajută la înaintarea bărcii în timp ce vâslaşii trag la lopeţi, foarte folositoare când începe să se simtă briza, şi care nu îngreuiază încărcătura.

După ce Aramis văzu totul şi se arătă mulţumit de rezultatul cercetărilor lui, zise:

— Să ne sfătuim, dragă Porthos, şi să vedem dacă trebuie să scoatem barca pe gura neştiută de nimeni a grotei, urmând panta subteranei şi bâjbâind prin întuneric, sau dacă nu e mai bine s-o împingem pe butuci, prin bălării, scurtând drumul peste mica faleză, care nu e mai înaltă de douăzeci de picioare, şi de unde o putem coborî la apă, care nu e acolo prea adâncă.

— Nu e greu de ales, monseniore – răspunse jupânul Yves cu mult respect – căci eu nu cred că prin panta subteranei şi prin întunericul prin care va trebui să împingem barca drumul să fie tot atât de uşor ca prin aer liber. Cunosc bine ţărmul şi pot să vă încredinţez că e neted ca o pajişte de grădină; interiorul grotei, dimpotrivă, e gloduros, fără a mai pune la socoteală, monseniore, că la capătul peşterii vom da de gura care se deschide spre mare, şi s-ar putea ca barca să nu încapă pe acolo.

— Am făcut cu măsurătoarea – răspunse episcopul – şi sunt sigur că încape.

— Fie; şi eu aş vrea, monseniore – stărui stăpânul bărcii – dar înălţimea voastră ştie că, pentru a ajunge la gura peşterii, trebuie să dăm la o parte un

pietroi uriaş, acela pe sub care se furişează totdeauna vulpea şi care închide gura ca o uşă.

— Îl vom de la o parte – zise Porthos – asta nu-i mare lucru.

— Oh, ştiu că monseniorul are putere cât zece oameni – răspunse Yves – dar monseniorului o să-i vie destul de greu.

— Cred că patronul poate să aibă dreptate – zise Aramis. Să încercăm să ieşim sub cerul liber.

— Cu atât mai mult, monseniore – adăugă pescarul – cu cât nu ne vom putea îmbarca înainte de ziuă, atât de multă treabă e, şi apoi, de îndată ce se va crăpa de ziuă, o strajă bună, aşezată în partea de sus a grotei, ne va fi de folos, ba chiar necesară, pentru a supraveghea mişcările corvetelor sau ale vedetelor ce ne-ar putea pândi.

— Da, Yves, da, ai toată dreptatea; vom trece peste ţărm.

Şi cei trei bretoni voinici se puseră pe lucru, vârând butucii rotunzi sub barcă, împingând-o înainte, când, deodată, dinspre câmpie se auziră lătrăturile îndepărtate ale unor câini. Aramis îşi repede din grotă; Porthos îl urmă. Zorile smălţau cu purpură şi sidef marea şi câmpia; în revărsatul dimineţii, se zăreau pinii pitici şi mohorâţi, răsuciţi deasupra luncilor, iar lungi cârduri de corbi măturau cu aripile lor negre micile ogoare de hrişcă. Un sfert de ceas încă, şi avea să se lumineze de-a binelea; păsările, trezite din somn, vesteau ziua cu voioşie întregii firi, prin cântecele lor. Lătrăturile ce se auziseră şi care-i făcură pe cei trei pescari să se oprească din împinsul bărcii, iar pe Aramis şi Porthos să iasă afară din peşteră, se prelungeau pe o vâlcea din împrejurimi, cam la o leghe depărtare de grotă.

— E o hăituială – zise Porthos. Câinii aleargă după o urmă.

— Ce să fie? Cine vânează cu noaptea în cap? se

gândi cu glas tare Aramis.

— Şi mai ales pe aici – adăugă Porthos – pe aici unde toată lumea se teme de sosirea armatei regale!

— Hărmălaia se apropie. Da, ai dreptate, Porthos, câinii aleargă pe urmele cuiva. Hei! strigă deodată Aramis. Yves, Yves, ia vino-ncoace!

Yves lăsă din mână bârna pe care tocmai se pregătea s-o vâre sub barcă în clipa când strigătul episcopului îl opri din treabă şi alergă spre el.

— Ce vânătoare-i asta, jupâne? întrebă Porthos.

— De, monseniore – răspunse bretonul – nu prea înţeleg nici eu. Nu cred ca seniorul de Locmaria să vâneze la ora asta. Nu! Şi totuşi câinii...

— Poate că au scăpat din lanţ.

— Nu – zise Goennec – ăştia nu-s câinii seniorului de Locmaria.

— Să fim prevăzători – reluă Aramis – şi să intrăm în grotă. Se vede bine că larma se apropie, şi o să ne dăm seama îndată la ce trebuie să ne aşteptăm.

Intrară în grotă; dar nu făcură nici o sută de paşi prin întuneric, şi un urlet, asemănător răcnetului răguşit al unei vietăţi îngrozite, răsună în peşteră; apoi, gâfâind, fugind speriată, o vulpe trecu ca fulgerul prin faţa celor dinăuntru, lăsând în urma ei un miros greu şi urât, ce stărui câteva clipe sub bolţile joase ale subteranei.

— Vulpea! strigară bretonii cu voioasa surprindere a vânătorilor.

— Suntem blestemaţi! strigă episcopul, la rândul lui. Ascunzişul nostru va fi descoperit.

— Cum aşa, prietene? se miră Porthos. Ne speriem de-o vulpe?

— Eh, dragul meu, cine spune că ne speriem de-o vulpe? Nu despre ea e vorba, la naiba! Dar tu nu ştii, Porthos, că după vulpe vin câinii, şi după câini vin oamenii?

Porthos lăsă capul în jos. Ca şi cum ar fi întărit

spusele lui Aramis, haita gălăgioasă se auzea apropiindu-se într-o goană nebună, ținându-se pe urmele jivinei. Şase câini de vânătoare dădură buzna deodată la marginea pajiştei din față, lătrând şi hămăind de parcă ar fi fost o fanfară ce vestea o victorie.

— Iată câinii – zise Aramis, pitit după o stâncă şi privind printr-o gaură săpată în piatră. Să vedem acum cine sunt vânătorii.

— Dacă e seniorul de Locmaria – răspunse patronul – el va lăsa câinii să răscolească toată grota; se bizuie pe ei, iar dumnealui nu va intra înăuntru, ştiind că vulpea va ieşi pe partea cealaltă, unde se va duce s-o pândească.

— Vânătorul nu e seniorul de Locmaria – rosti episcopul îngălbenindu-se ca ceara.

— Atunci cine e? întrebă Porthos.

— Priveşte.

Porthos îşi puse ochiul la gaură şi văzu, pe creasta povârnişului, o duzină de călăreți ce-şi îndemnau caii pe urmele câinilor, strigând: "După ei!"

— Gărzile! mormăi Porthos.

— Da, prietene, gărzile regelui.

— Gărzile regelui ați spus, monseniore? exclamară bretonii îngălbenindu-se şi ei de spaimă.

— Şi Biscarrat în fruntea lor, călare pe calul meu sur – mai spuse Aramis.

În aceeaşi clipă, câinii se năpustiră ca un puhoi pe gura peşterii, ale cărei adâncuri vuiau de lătrăturile lor asurzitoare.

— Ah, drace! făcu Aramis, recăpătându-şi sângele rece în fața acestei primejdii vădite şi de neînlăturat. Ştiu foarte bine că suntem pierduți; şi totuşi ne-a mai rămas o scăpare: dacă gărzile, care se țin după câini, vor băga de seamă că peştera mai are o ieşire, adio orice nădejde; căci, intrând aici, vor descoperi barca, apoi ne vor descoperi şi pe noi. Deci

câinii nu trebuie să mai iasă din subterană, iar stăpânii lor nu trebuie să intre în peşteră.

— Ai dreptate – zise Porthos.

— Înțelegi? adăugă episcopul cu iuțeala unui comandant. Sunt aici şase câini, care vor fi siliți să se oprească lângă pietroiul sub care s-a strecurat vulpea; însă la ieşire, fiindcă gura e prea mică şi prea strâmtă, îi vom prinde unul câte unul şi îi vom ucide.

Bretonii se repeziră cu cuțitele în mâini. După câteva minute se auzi un sfâşietor concert de gemete şi urlete de moarte; apoi nimic.

— Bine – zise Aramis cu răceală. Acum, cu stăpânii lor!

— Şi ce facem? întrebă Porthos.

— Îi aşteptăm să se apropie, ne ascundem şi-i ucidem.

— Îi ucidem? repetă Porthos.

— Sunt şaisprezece – zise Aramis – cel puțin până acum.

— Şi bine înarmați – adăugă Porthos cu un zâmbet de consolare.

— Totul se va termina în zece minute – reluă Aramis. Gata!

Şi, cu un aer hotărât, apucă o muschetă şi îşi puse cuțitul de vânătoare între dinți.

— Yves, Goennec şi fiul lui – continuă Aramis – ne vor încărca muschetele. Tu, Porthos, vei trage glonte după glonte. Vom doborî opt până când ceilalți se vor dezmetici, asta-i sigur; apoi, toți laolaltă, suntem cinci, vom face de petrecanie celorlalți opt cu cuțitul.

— Dar bietul Biscarrat? întrebă Porthos.

Aramis se gândi o clipă.

— Biscarrat trebuie ucis cel dintâi – răspunse el cu sânge rece. Fiindcă ne cunoaşte.

LI
GROTA

Cu toată însuşirea de a prevedea, care era partea cea mai de seamă a personalității lui Aramis, lucrurile, supuse capriciilor întâmplării, nu se petrecură întocmai aşa cum întrevăzuse episcopul de Vannes. Biscarrat, călare pe un cal mai bun decât aceia ai însoțitorilor săi, ajunse cel dintâi la gura peşterii şi înțelese de la început că, vulpile şi câinii, totul dispăruse înăuntru. Dar, cuprins de acea teamă superstițioasă pe care o sădeşte în om orice speluncă subterană şi întunecată, se opri în fața grotei şi aşteptă ca tovarăşii lui să-l ajungă din urmă.

— Ei, ce-i? îl întrebară tinerii, abia răsuflând, văzându-l că stă pe loc şi nu face nimic.

— Câinii nu se mai aud; pesemne că şi vulpea şi haita au fost înghițite de această peşteră.

— Dar se țineau prea bine după fiară – zise unul dintre gărzi – ca să-i piardă dintr-o dată urma. De altminteri, o să-i auzim schelălăind pe undeva. Trebuie să fie aici, în peşteră, după cum spune Biscarrat.

— Atunci de ce nu mai latră? întrebă unul mai tânăr.

— E ciudat! adăugă altul.

— Ei bine – rosti un al patrulea – n-avem decât să intrăm în această cavernă. Ne opreşte cineva să pătrundem înăuntru?

— Nu – răspunse Biscarrat. Dar înăuntru e întuneric beznă şi ne-am putea rupe gâturile cu toții.

— Dovadă câinii noştri, care şi-au frânt junghetura, după cât se pare – adăugă un soldat.

— Ce dracu să se fi întâmplat cu ei? rostiră în cor toți ceilalți.

Şi fiecare îşi strigă câinele, chemându-l pe nume,

fluierându-l după un semn cunoscut, dar nici un câine nu răspunse, nici la chemare, nici la fluierat.

— Poate e o peşteră fermecată – zise Biscarrat. Ia să vedem!

Şi, descălecând, făcu un pas în gura subteranei.

— Aşteaptă, aşteaptă, am să te însoţesc şi eu! strigă un altul, văzându-l pe Biscarrat gata să dispară în întuneric.

— Nu – răspunse Biscarrat – trebuie să fie ceva neobişnuit la mijloc; mai bine să nu ne aruncăm toţi în gura primejdiei. Dacă în zece minute nu vă voi da nici un semn de viaţă, intraţi după mine, dar atunci cu toţii deodată.

— Bine – răspunseră tinerii care, la drept vorbind, nu vedeau ce i s-ar putea întâmpla lui Biscarrat pornind înainte – aşteptăm aici.

Şi, fără a coborî de pe cai, făcură cerc la gura peşterii.

Biscarrat intră deci singur şi înainta prin beznă, până se lovi de muscheta lui Porthos. Această piedică pe care o simţi în dreptul pieptului îl miră; întinse mâna şi dădu de ţeava rece a armei. În aceleaşi clipă, Yves ridică cuţitul asupra tânărului, gata să-l implânte în el cu toată puterea unui braţ de breton, când pumnul de fier al lui Porthos îl opri la jumătatea drumului. Apoi se auzi mormăind cu glasul lui surd, în întuneric:

— Nu vreau să-l omori! M-auzi?

Biscarrat se pomeni surprins între o ocrotire şi-o ameninţare, aproape la fel de groaznice şi una şi alta. Oricât de neînfricat ar fi fost tânărul, el nu-şi putu stăpâni totuşi un ţipăt, pe care Aramis i-l înăbuşi numaidecât, înfundându-i gura cu o batistă.

— Domnule Biscarrat – îi spuse el apoi cu voce înceată – nu-ţi voim răul, şi dacă ne vei fi recunoscut vei înţelege asta; dar la primul cuvânt, la primul strigăt, la prima sforţare vom fi siliţi să te ucidem, aşa

cum ți-am ucis şi câinii.

— Da, vă recunosc, domnilor – răspunse tot aşa de încet tânărul soldat. Dar ce căutați aici? Ce faceți aici? Nenor-ciților! Nenorociților! Credeam că sunteți în fort.

— Iar dumneata, domnule, era vorba să ne aranjezi nişte tratative, nu-i aşa?

— Am făcut tot ce-am putut, domnilor; însă...

— Însă?...

— Au fost date ordine precise.

— Să fim ucişi?

Biscarrat nu răspunse. Nu prea-i era la-ndemână să le vorbească despre ştreang unor gentilomi ca ei. Aramis înțelese tăcerea prizonierului său.

— Domnule Biscarrat – îi spuse el – acum ai fi mort, dacă nu ne-am fi gândit la tinerețea dumitale şi la vechea noastră prietenie cu tatăl dumitale; dar mai poți încă scăpa de aici, dacă vei jura că n-ai sa le spui nimic din cele ce ai văzut tovarăşilor dumitale.

— Jur nu numai că nu le voi spune nimic – răspunse Biscarrat – dar jur să fac tot ce-mi va sta în putință spre a-i împiedica pe tovarăşii mei să pună piciorul în această peşteră.

— Biscarrat! Biscarrat! strigară de afară mai multe glasuri, al căror ecou se rostogolea ca un vârtej de-a lungul subteranei.

— Răspunde-le! îi ordonă Aramis.

— Sunt aici! răcni Biscarrat.

— Du-te; ne bizuim pe lealitatea dumitale.

Şi-i dădu drumul tânărului său prizonier. Biscarrat porni înapoi, către lumină.

— Biscarrat! Biscarrat! se auziră iarăşi glasurile, de astă dată însă mai aproape.

Şi, în gura peşterii, se zăriră umbrele mai multor forme omeneşti, pregătindu-se să intre înăuntru. Biscarrat se repezi spre prietenii lui şi-i opri în loc, împiedicându-i să înainteze mai departe. Aramis şi

Porthos traseră cu urechea, asemenea unor oameni care ştiu că viața lor atârnă de un zvon adus de vânt. Biscarrat ieşise pe gura peşterii, urmat de prietenii lui.

— Oh, oh! zise unul dintre aceştia, văzându-l la lumină. Ce galben eşti!

— Galben? adăugă un altul. Vrei să spui vânăt!

— Eu? făcu Biscarrat, căutând să-şi păstreze toată stăpânirea de sine.

— Dar, în numele cerului, ce ți s-a întâmplat? întrebară mai multe glasuri.

— Nu mai ai nici o picătură de sânge în obraji, prietene! exclamă unul râzând.

— Domnilor, nu e de glumit – zise altul. Poate că îi e rău; aveți niscaiva săruri?

Toți izbucniră în hohote de râs. Întrebările, râsetele țâşneau în jurul lui Biscarrat aşa cum țâşnesc în toiul unei lupte împuşcăturile de flinte. Sub acest şuvoi de întrebări, el îşi veni însă în fire.

— Ce vreți să mi se fi întâmplat? le răspunse tuturor. Mi-era cald când am intrat în peşteră, apoi m-a apucat frigul; asta e tot.

— Dar câinii? Câinii nu-s acolo? N-ai auzit nimic? N-ai aflat nimic?

— Aş crede că au luat-o în altă parte – răspunse Biscarrat.

— Domnilor – zise unul dintre tineri – în tot ce se petrece aici, în paloarea şi în tăcerea prietenului nostru se ascunde un mister pe care Biscarrat nu vrea sau, fără îndoială, nu poate să ni-l dezvăluie. Oricum, asta-i sigur: Biscarrat a văzut ceva în peşteră. Ei bine, eu, unul, sunt curios să văd ce a văzut el, chiar de-ar fi să dau ochii şi cu dracul! În grotă, domnilor, în grotă!

— În grotă! repetară toți ceilalți.

Şi ecoul din subterană duse, ca o amenințare, până la urechile lui Porthos şi Aramis, strigătele: "În

grotă! În grotă!" Biscarrat se aruncă înaintea prietenilor lui.

— Domnilor! Domnilor! strigă el. În numele cerului, nu intrați!

— Dar ce poate fi atât de îngrozitor în această grotă? întrebară mai multe voci.

— Haide, vorbeşte, Biscarrat!

— De bună seamă, l-a văzut pe dracul! repetă acela care mai făcuse o dată această presupunere.

— Ei bine, dacă l-a văzut pe dracul – strigă altul – să nu fie egoist şi să ne lase să-l vedem şi noi!

— Domnilor! Domnilor! Ascultați-mă! stărui Biscarrat.

— Bine, lasă-ne să trecem.

— Domnilor, vă implor, nu intrați!

— Dar tu cum ai intrat?

Atunci, unul dintre ofițeri, ceva mai în vârstă decât ceilalți, şi care nu spusese nimic până acum, făcu un pas înainte.

— Domnilor – zise el pe un ton potolit, ce se deosebea de însufleţirea celor mai tineri – aici se ascunde ceva sau cineva care nu e dracul, dar care, oricine ar fi, a avut destulă putere ca să înăbuşe glasul câinilor noştri. Trebuie să vedem cine este acest cineva sau acest ceva!

Biscarrat făcu o ultimă încercare de a-i opri din drum; dar strădania îi fu în zadar. Degeaba se aruncă înaintea celor mai cutezători, degeaba se agăță de stânci spre a le închide calea, ceata de tineri se năpusti în cavernă, pe urmele ofițerului care vorbise cel din urmă, dar care era acum cel dintâi, mergând cu spada în mână să înfrunte primejdia necunoscută. Biscarrat, îmbrâncit la o parte de prietenii, lui, şi neputând să-i însoțească de teamă să nu apară în ochii lui Porthos şi Aramis ca un trădător şi un sperjur, porni, cu auzul încordat şi cu brațele întinse încă a rugăminte, după ceilalți şi se sprijini de

peretele colțuros al unei stânci pe care o socotea aşezată în bătaia flintelor muşchetarilor. Cât despre gărzi, aceştia pătrundeau tot mai mult în adânc, scoțând strigăte ce slăbeau pe măsură ce înaintau în subterană. Deodată, o descărcare de muschete, bubuind ca un trăsnet, cutremură bolțile. Două sau trei gloanțe se turtiră în stânca de care se rezemase Biscarrat. În aceeaşi clipă se auzi un val de suspine, de urlete şi de blesteme, şi mica trupă a gentilomilor se ivi din nou, unii galbeni ca ceara, alții plini de sânge, toți învăluiți într-un nor de fum pe care aerul de afară părea că-l soarbe din adâncul peşterii.

— Biscarrat! Biscarrat! strigau fugarii. Ştiai că e o cursă în această peşteră şi nu ne-ai spus nimic!

— Biscarrat, din vina ta, patru dintr-ai noştri au fost ucişi! Nenorocire ție, Biscarrat!

— Din vina ta sunt rănit de moarte – îl blestemă unul dintre tineri, strângându-şi sângele în palmă şi aruncându-l în fața lui Biscarrat. Sângele meu să cadă asupra ta!

Şi se rostogoli horcăind la picioarele ofițerului.

— Spune-ne, cel puțin, cine e acolo? strigară mai multe voci furioase.

Biscarrat tăcu.

— Spune, sau te ucid! zbieră rănitul, ridicându-se într-un genunchi şi amenințându-l pe tovarăşul său cu brațul în care ținea o spadă ce nu-i mai putea fi de nici un folos.

Biscarrat se repezi spre el cu pieptul întins, să primească lovitura; dar rănitul se prăbuşi din nou, pentru a nu se mai mişca de loc, scoțând un suspin, care avea să-i fie ultimul. Biscarrat, cu părul zbârlit, cu ochii rătăciți, fără să mai ştie unde îi e capul, înaintă spre fundul cavernei, strigând:

— Aveți dreptate, moarte mie care am lăsat să fie ucişi camarazii mei! Sunt un laş!

Şi, aruncând spada din mână, căci voia să moară

fără a se apăra, porni, cu capul aplecat, spre adâncul cavernei. Ceilalți tineri se luară după el. Unsprezece, câți mai rămăseseră din şaisprezece, înaintau prin beznă. Dar nu trecu nici unul mai departe de locul unde ajunseseră şi cei dintâi; o a doua descărcătură de muschete doborî cinci dintre ei pe nisipul rece, şi cum era cu neputință să vadă de unde venea acest pârjol ucigător, ceilalți se retraseră cuprinşi de o groază ce-ar putea fi mai uşor zugrăvită, decât exprimată prin cuvinte. Dar, departe de a fugi după ceilalți, Biscarrat, rămas teafăr, se aşează pe un colț de stâncă şi aşteptă.

Nu mai erau în viață decât şase gentilomi.

— Fără nici o glumă – zise unul dintre supraviețuitori – acolo e dracul în persoană!

— Pe legea mea, mai rău! adăugă altul.

— Să-l întrebăm pe Biscarrat; el ştie.

— Unde e Biscarrat?

Tinerii se uitară în jurul lor şi văzură că Biscarrat nu se mai vedea nicăieri.

— A murit! rostiră două sau trei glasuri.

— Nu – răspunse altul – l-am văzut eu, prin fum, aşezându-se liniştit pe o piatră; e în peşteră, ne aşteaptă.

— Trebuie că-i cunoaşte pe cei dinăuntru.

— Cum ar putea să-i cunoască?

— A fost prizonierul răzvrătiților.

— Aşa e. Ei bine, să-l strigăm şi să aflăm de la el cu cine avem de-a face.

Şi toate glasurile strigară:

— Biscarrat! Biscarrat!

Dar Biscarrat nu răspundea de nicăieri.

— Prea bine! zise ofițerul ce dăduse dovadă de cel mai mult sânge rece în toată această întâmplare. Nu mai avem nevoie de el, căci, iată, ne vin ajutoare.

Într-adevăr, o companie de gărzi, de vreo şaptezeci şi cinci – optzeci de oameni, lăsați în urmă

de ofițerii lor ce se luaseră după vânat, venea în cea mai deplină ordine, călăuzită de căpitan şi de primul locotenent. Cei cinci ofițeri alergară înaintea soldaților şi, prin vorbe a căror repeziciune e uşor de înțeles, le explicară întâmplarea şi le cerură ajutor. Căpitanul îi întrerupse.

— Unde sunt ceilalți? întrebă el.

— Morți.

— Dar eraţi şaisprezece!

— Zece au căzut, Biscarrat e în peşteră, iar noi cinci, aici.

— Biscarrat e prizonier?

— S-ar putea.

— Nu, căci, priveşte, iată-l!

Într-adevăr, Biscarrat se ivi în gura peşterii.

— Ne face semn să ne ducem la el – ziseră ofițerii. Haidem!

— Haidem! repetă întreaga trupă.

Şi porniră în întâmpinarea lui Biscarrat.

— Domnule – zise căpitanul adresându-se lui Biscarrat – mi s-a spus că dumneata ştii cine sunt oamenii care se află în această grotă şi care se apără cu atâta înverşunare. În numele regelui, te somez să declari tot ceea ce ştii.

— Căpitane – răspunse Biscarrat – nu mai e nevoie să mă somezi; jurământul mi-a fost ridicat chiar acum, şi vin în numele acestor oameni...

— Să-mi spui că se predau?

— Să-ți spun că sunt hotărâți să se apere până la moarte, dacă nu vom cădea la învoială cu ei.

— Dar câți sunt?

— Doi – răspunse Biscarrat.

— Sunt doi, şi vor să ne impună condiții?

— Sunt doi, şi au ucis până acum zece dintr-ai noştri –zise Biscarrat.

— Dar ce fel de oameni sunt? Uriaşi?

— Mai grozavi încă. Îți aminteşti întâmplarea de

la bastionul Saint-Gervais, căpitane?

— Da; acolo, patru muşchetari ai regelui au ținut piept unei armate întregi.

— Ei bine, aceşti oameni sunt doi din acei patru muşchetari.

— Şi cum se numesc?...

— Pe vremea aceea se numeau Porthos şi Aramis. Astăzi se numesc domnul d'Herblay şi domnul du Vallon.

— Şi ce caută aici?

— Ei apărau Belle-Isle pentru domnul Fouquet.

Un murmur străbătu rândurile soldaților la auzul acestor două nume: "Porthos şi Aramis".

— Muşchetarii! Muşchetarii! strigară cu toții.

Şi, la gândul că aveau să se lupte cu două din cele mai vechi glorii ale armatei, toți simțeau că-i străbate un fior, jumătate de mândrie, jumătate de groază.

Adevărul este că aceste patru nume, d'Artagnan, Athos, Porthos şi Aramis, erau venerate de toți cei ce purtau o spadă, aşa cum în antichitate erau venerate numele lui Hercule, Tezeu, Castor şi Pollux.

— Doi oameni! strigă căpitanul. Şi ne-au ucis zece ofițeri din două descărcări de focuri! E cu neputință, domnule Biscarrat!

— Eh, căpitane – răspunse acesta – nu spun că n-au cu ei încă vreo două-trei ajutoare, aşa cum muşchetarii de la bastionul Saint-Gervais aveau cu ei vreo trei-patru servitori; dar, crede-mă, căpitane, i-am văzut pe aceşti oameni, am fost prizonierul lor, îi cunosc; ar fi de ajuns numai ei singuri, pentru a distruge un corp de armată.

— Asta vom vedea noi – zise căpitanul – şi chiar în clipa aceasta. Domnilor, atențiune!

La aceste cuvinte, nimeni nu se mai mişcă şi toți se pregătiră să se supună ordinului. Numai Biscarrat îndrăzni să mai facă o ultimă încercare.

— Domnule – zise el cu glas încet – ascultă-mă, mai bine să ne vedem de drum; aceşti doi oameni sunt doi lei, care, dacă-i atacăm, se vor apăra până la moarte. Ne-au ucis până acum zece oameni; ne vor ucide încă de două ori pe atâția, şi vor sfârşi prin a se omorî ei înşişi, decât să se predea. Ce vom câştiga luptându-ne cu ei?

— Vom câştiga, domnule, mândria de a face ca optzeci de gărzi ai regelui să nu dea înapoi în fața a doi răzvrătiți. Dacă aş asculta sfatul dumitale, domnule, aş fi un om dezonorat, şi, dezonorându-mă pe mine, aş dezonora armata. Înainte, băieți!

Şi păşi cel dintâi până la gura peşterii. Acolo se opri. Această oprire fu făcută cu scopul de a-i da timp lui Biscarrat şi prietenilor lui să-i descrie interiorul grotei. Apoi, când crezu că era destul de lămurit asupra locului, împărți compania în trei grupe, urmând ca fiecare să intre pe rând în peşteră şi să deschidă un foc puternic în toate direcțiile. Fără îndoială, în acest atac vor pierde încă cinci oameni, zece poate; dar, de bună seamă, vor sfârşi prin a-i prinde pe răzvrătiți, pentru că nu aveau altă ieşire de aici şi, orice s-ar întâmpla, doi oameni nu vor putea să ucidă, ei singuri, optzeci de soldați.

— Căpitane – ceru Biscarrat – vreau să păşesc în fruntea primului pluton.

— Fie! răspunse căpitanul. Meriți această cinste. E un dar pe care ți-l fac.

— Mulțumesc! rosti tânărul cu neclintita hotărâre a neamului său.

— Ia-ți spada, atunci.

— Voi merge aşa cum sunt, căpitane – zise Biscarrat – căci nu mă duc să ucid, ci ca să fiu ucis. Şi, trecând în fruntea primului pluton, cu capul descoperit şi cu brațele încrucişate la piept, zise: Să mergem, domnilor!

LII
UN CÂNT HOMERIC

E vremea să trecem acum în cealaltă tabără şi să descriem în acelaşi timp şi luptătorii, şi câmpul de luptă.

Aramis şi Porthos se duseseră la grota Locmaria crezând că vor găsi acolo barca pregătită, dimpreună cu cei trei bretoni, ajutoarele lor, şi sperând să poată scoate barca prin mica gură a subteranei, fugind astfel pe mare fără să-i vadă nimeni. Dar ivirea vulpei şi a câinilor îi silise să rămână ascunşi.

Peştera se întindea pe o lungime de aproape o sută de prăjini, până la un mic povârniş ce dădea deasupra unui sân de mare. Pe vremuri templu al zeităților păgâne, atunci când Belle-Isle se numea Calonese, această grotă văzuse săvârşindu-se nenumărate jertfe omeneşti în adâncurile ei misterioase. În prima boltă a cavernei se pătrundea pe o pantă uşoară, deasupra căreia stâncile încleştate formau o arcadă scundă; interiorul, strâmb şi înghesuit, anevoios de parcurs din pricina pereților colțuroşi, se împărțea în mai multe compartimente ce dădeau unul într-altul, trecând prin câteva praguri sfărâmate, gloduroase, susținute la dreapta şi la stânga de mari stâlpi naturali de piatră. În a treia despărțituri, bolta era atât de joasă, galeria atât de îngustă, încât barca abia putea trece prin ea, frecându-se într-o parte şi alta de pereți; totuşi ,la nevoie, lemnul devenea mai mlădios, piatra se făcea mai moale sub suflul deznădăjduit al voinței omeneşti. Astfel gândea Aramis, când, după ce începuse lupta, se hotărâse să fugă, lucru destul de primejdios altminteri, întrucât nu toți atacatorii muriseră; şi apoi, presupunând că barca ar fi fost

scoasă la apă, pornirea pe mare s-ar fi făcut în plină zi, sub ochii învinşilor, care, văzând cât de puțini erau învingătorii lor, ar fi pornit în urmărirea lor.

După cele două salve de focuri ce uciseseră zece oameni, Aramis, obişnuit cu întortocherile subteranei, începu să le cerceteze una câte una, numărându-le pe bâjbâite, căci fumul îl împiedica să vadă ceva, apoi, fără a mai sta pe gânduri, porunci ca barca să fie târâtă până la pietroiul cel mare ce închidea gura pe unde trebuiau să-şi recapete libertatea. Porthos îşi adună toate puterile, apucă barca în brațele lui vânjoase şi o ridică în sus, în timp ce bretonii se grăbeau să vâre bârnele sub ea. Ajunseră în a treia despărțitură, unde se afla pietroiul cel mare care închidea ieşirea. Porthos apucă uriaşul pietroi din partea de jos, îşi înfipse umărul puternic în el şi, împingând o dată, făcu să pârâie tot peretele. Un nor de praf se prăvăli din boltă, dimpreună cu cenuşa a zece mii de generații de păsări de mare, ale căror cuiburi, tari ca cimentul, erau agățate de stâncă. La a treia opintire, pietroiul se clătină. Porthos, sprijinindu-se cu spatele în stânca din apropiere, făcu din piciorul său o pârghie care împinse blocul până dincolo de îngrămădirea calcaroasă ce-i slujea de temelie şi de țâțâni. Pietroiul odată înlăturat, lumina năvăli veselă, surâzătoare, pe gura subteranei, iar bretonii se bucurară din toată inima vă-zând marea numai la câțiva paşi de ei. Începură să împingă barca peste grămada de pietre sfărâmate. Mai aveau doar douăzeci de prăjini şi o puteau pune pe apa.

Era tocmai în clipa când sosea compania, pe care căpitanul o pregăti pentru încercuire sau pentru asalt. Aramis supraveghea totul, îndrumând munca prietenilor lui. El văzu noua trupă, numără oamenii şi se încredință dintr-o aruncătura de ochi că aveau de dat piept cu un inamic pe care nu-l puteau învinge într-o luptă deschisă. Să fugă pe mare în clipa când

peştera avea să fie luată cu asalt, era cu neputinţă! Într-adevăr, lumina zilei, care pătrundea în ultimele două despărţituri ale peşterii, i-ar fi ajutat pe soldaţi să vadă barca împinsă spre mare, i-ar fi prins pe cei doi răzvrătiţi în bătaia muschetelor, şi o salvă a lor ar fi găurit barca, dacă nu i-ar fi ucis chiar pe toţi cei cinci navigatori. Afară de asta, chiar dacă barca ar fi scăpat pe mare cu oamenii din ea, nu s-ar fi sunat oare numaidecât alarma? Nu li s-ar fi dat de veste corvetelor regale? Iar biata barcă, hărţuită pe mare, pândită pe uscat, nu s-ar fi scufundat oare până seara? Lui Aramis, frecându-şi cu mânie tâmplele cărunte, nu-i mai rămânea decât să ceară ajutorul lui Dumnezeu şi sprijinul dracului. Chemându-l pe Porthos, care făcea singur mai mult decât toate bârnele şi decât toţi cei trei bretoni, îi spuse în şoaptă:

— Prietene, duşmanilor noştri le-au sosit întăriri.

— Ah! murmură Porthos netulburat. Ce facem atunci?

— Să reîncepem lupta – zise Aramis – ar fi cam primejdios pentru noi.

— Da – încuviinţă Porthos – căci, din doi, e greu să nu fie ucis unul dintre noi, iar dacă unul dintre noi e ucis, de bună seamă că celălalt va lupta până va fi ucis şi el.

Porthos rosti aceste cuvinte cu acel eroism firesc care, la el, se înălţa din toate fibrele trupului său. Aramis simţi un fel de pinten înghiontindu-i inima.

— Nu vom fi ucişi nici unul, nici altul, dacă vei face ceea ce am să-ţi spun eu, prietene Porthos.

— Spune.

— Oamenii aceştia vor intra în peşteră.

— Da.

— Vom doborî vreo cincisprezece, dar nu mai mulţi.

— Câţi sunt cu toţii? întrebă Porthos.

— Le-a sosit o întărire de şaptezeci şi cinci de

oameni.

— Şaptezeci şi cinci şi cu cinci, optzeci... Oh! Oh! făcu Porthos.

— Dacă vor trage toți odată, ne vor ciurui cu gloanțele lor.

— Nici nu mai încape îndoială.

— Fără a mai pune la socoteală – adăugă Aramis – că detunăturile ar putea să surpe pereții grotei.

— Chiar mai adineauri – zise Porthos – un colț de stâncă, desprinzându-se de sus, mi-a zdrelit nițeluş umărul.

— Vezi!

— Ei, dar nu-i nimic.

— Să luăm repede o hotărâre. Bretonii noştri vor împinge mai departe barca spre mare.

— Foarte bine.

— Noi amândoi vom păstra aici pulberea, gloanțele şi muschetele.

— Dar numai noi doi, dragul meu Aramis, nu vom putea descărca niciodată trei muschete în acelaşi timp – zise Porthos cu naivitate. Folosirea muschetelor nu e mijlocul cel mai bun.

— Găseşte tu altul.

— L-am şi găsit – se grăbi să răspundă uriaşul. Mă voi aşeza la pândă, în dosul unei stânci, cu drugul acesta de fier în mână, şi, neputând să mă vadă, neputând să mă atace, cum ei vor intra pe rând, eu voi lăsa să le cadă drugul în creştetul capului de treizeci de ori pe minut! Ei, ce zici de planul meu? Îți place?

— Minunat, dragă prietene, desăvârşit! Îl aprob din toată inima. Numai că, vezi tu, ai să-i sperii, şi jumătate vor rămâne afară, ca să ne prindă prin înfometare. Ceea ce ne trebuie, bunul meu prieten, e să zdrobim întreaga trupă; un singur om rămas teafăr ne va pierde.

— Ai dreptate, prietene. Dar cum să le venim de

hac, rogu-te?

— Fără să ne mişcăm din loc, bunul meu Porthos.

— Atunci să nu ne mişcăm; dar când ei vor fi toți laolaltă?

— Lasă pe mine, am ticluit eu un plan.

— Dacă-i aşa, şi dacă planul tău e bun... şi trebuie să fie bun planul tău... atunci sunt liniştit.

— La pândă, Porthos, şi numără-i pe toți care vor intra.

— Dar tu ce-ai să faci?

— Nu te îngriji de mine; eu am treaba mea.

— Aud glasuri, aşa mi se pare.

— Ei sunt. Treci la postul tău!... Şi cată să-mi asculți chemarea şi să fii la îndemâna mea.

Porthos se ascunse în a doua despărțitură, unde era întuneric beznă. Aramis se furişă în a treia. Uriaşul ținea în mână un drug de fier care cântărea cincizeci de livre. Porthos mânuia cu o uşurință nemaipomenită această pârghie, care slujise mai înainte la împinsul bărcii pe uscat. Între timp, bretonii târau barca spre țărm. În despărțitura luminată, Aramis, cinchit, pitit, meşterea ceva misterios.

Se auzi o comandă strigată cu glas tare. Era ultimul ordin pe care-l dădea căpitanul. Douăzeci şi cinci de oameni săriră de pe stâncile din față în prima despărțitură a peşterii şi, de îndată ce puseră picioarele pe pământ, începură să tragă, împuşcăturile răsunară prelung, şuierăturile străbătură bolțile, un fum gros împânzi totul.

— La stânga! La stânga! strigă Biscarrat, care, la prima lui vizită aici, văzuse deschizătura prin care se trecea în a doua despărțitură, şi acum, îmbărbătat de mirosul pulberii, voia să-şi îndrepte soldații într-acolo.

Trupa se năpusti fără şovăială la stânga; galeria se îngusta din ce în ce; Biscarrat, cu brațele întinse,

pregătit să moară, mergea înainte, spre țevile muschetelor.

— Veniți! Veniți! strigă el. Văd lumină!

— Loveşte, Porthos! se auzi ca din mormânt glasul lui Aramis.

Porthos scoase mai întâi un oftat adânc, pe urmă se puse pe treabă. Drugul de fier căzu drept în creştetul lui Biscarrat, care muri fără a fi apucat să mai icnească. Cumplita pârghie se ridică şi se lăsă de zece ori în zece secunde, făcând zece cadavre.

Soldații nu vedeau nimic; auzeau icnete, vaiete, treceau peste trupurile celorlalți, dar nu înțelegeau încă ce se întâmplă cu ei şi dădeau buzna înainte, călcând unii peste alții. Necruțătorul drug cădea necontenit, doborând primul pluton, fără ca vreun zgomot să atragă luarea-aminte a celui de-al doilea, care păşea netulburat. Dar acest al doilea pluton, comandat de căpitan, smulsese un pin ce creştea pe țărm, şi din ramurile lui răşinoase, strânse mănunchi, căpitanul făcuse o torță.

Pătrunzând în despărțitura unde Porthos, asemeni unui înger al răzbunării, doborâse tot ce atinsese, primul rând de oameni se opri deodată în loc, cu groază. Nici o împuşcătură nu răspunsese la împuşcăturile gărzilor, şi totuşi în fața lor se afla o movilă de leşuri, iar ei călcau pur şi simplu printr-o baltă de sânge.

Porthos stătea în continuare neclintit în dosul stâlpului său.

Căpitanul, făcând lumină cu pinul transformat într-o torță aprinsă, văzu îngrozitorul masacru a cărui cauză o căuta în zadar şi se retrase până lângă stâlpul de piatră în dosul căruia era ascuns Porthos. O mână uriaşă se desprinse atunci din întuneric şi încleştă gâtul căpitanului, care scoase un horcăit înăbuşit; brațele i se întinseră, zbătându-se în aer, torța căzu şi se stinse în balta de sânge. O secundă

mai târziu, trupul căpitanului se rostogolea lângă torța stinsă, adăugând încă un cadavru la mormanul de leşuri ce stăvilea trecerea.

Totul se petrecuse într-un chip misterios, ca sub puterea unei vrăji. La horcăitul căpitanului, oamenii care-l însoțeau o luară la fugă înapoi; apucaseră să-i vadă brațele desfăcute, ochii ieşindu-i din orbite, apoi, torța stingându-se, se pomeniseră în cea mai neagră beznă.

Cu o mişcare instinctivă, maşinală, fără să se gândească ce face, locotenentul strigă:

— Foc!

Deodată, o descărcare de muschete bubui cu pocnituri dese şi repetate, vui şi se răspândi în toată peştera, surpând bucăți mari de piatră din bolțile cutremurate. Grota se lumină o clipă la această salvă de arme, apoi se cufundă numaidecât într-o întunecime şi mai mare din pricina norilor de fum. Urmă o tăcere adâncă, tulburată doar de paşii celui de-al treilea pluton, care intra în subterană.

LIII
MOARTEA UNUI TITAN

În momentul când Porthos, deprins cu întunericul mai mult decât cei care veneau de afară, privi în jurul lui pentru a vedea dacă în această beznă Aramis nu-i făcea vreun semn, simți o atingere uşoară la braț şi o voce slabă ca o răsuflare îi şopti la ureche:

— Vino.

— Oh! făcu Porthos.

— Sst! știstui Aramis foarte încet.

Şi, în hărmălaia stârnită de cel de-al treilea pluton ce pătrundea înăuntru, în blestemul gărzilor rămase în picioare, în horcăitul muribunzilor care-şi

trăgeau ultima suflare, Aramis şi Porthos se strecurară neobservați de-a lungul pereților de granit ai cavernei. Aramis îl duse pe Porthos în cea din urmă despărțitură, unde îi arătă, într-o săpătură făcută în stâncă, un butoiaş cu pulbere, ce cântărea optzeci de livre şi de care legase un fitil.

— Prietene – îi zise el lui Porthos – ai să iei acest. butoiaş, în timp ce eu voi aprinde fitilul, şi-l vei arunca în mijlocul duşmanilor noştri. Poți?

— O jucărie! răspunse Porthos şi ridică butoiaşul cu o singură mână. Aprinde-l.

— Aşteaptă – îi spuse Aramis – să se strângă mai întâi toți la un loc, şi pe urmă, dragul meu Iupiter, să-ți arunci trăsnetul în mijlocul lor.

— Aprinde-l! repetă Porthos.

— Eu – adăugă Aramis – mă duc la bretonii noştri să-i ajut să pună barca pe apă. Te aştept la mal; tu fă treaba şi vino repede după noi.

— Aprinde-l! ceru pentru a treia oară Porthos.

— Ai înțeles? îl întrebă Aramis.

— La dracu! rosti iarăşi Porthos, râzând cu nişte hohote pe care nici nu încerca măcar să şi le stăpânească. Când mi se spune ceva, înțeleg. Pleacă, şi dă-mi focul!

Aramis îi dădu iasca aprinsă, iar Porthos îi întinse brațul, să i-l strângă, întrucât mâna nu-i era liberă. Aramis îi strânse brațul cu amândouă mâinile, apoi se retrase până la ieşirea din cavernă, unde-l aşteptau cei trei vâslaşi. Porthos, rămas singur, apropie cu îndrăzneală iasca de fitil. Iasca, o scânteie slabă, cauza primă a unui uriaş pârjol, străluci în întuneric ca un licurici zburător, apoi se împreună cu fitilul, pe care-l aprinse şi a cărui flăcăruie Porthos o învioră cu suflarea lui. Fumul se împrăştie în jur, şi, la lucirile acestui fitil pâlpâitor, se putură vedea, timp de o secundă sau două, lucrurile din apropiere. Fu un scurt, dar minunat spectacol, acela al gigantului

palid, stropit de sânge, cu fața luminată de flăcăruia fitilului care ardea în întunericul din grotă!

Soldații îl văzură. Văzură şi butoiaşul pe care-l ținea în brațe. Şi înțeleseră numaidecât ceea ce avea să se întâmple. De aceea, îngroziți de ce vedeau că se petrecuse, gândindu-se cu spaimă la cele ce se vor mai petrece, scoaseră toți deodată un urlet înfricoşător. Unii încercară să fugă, dar se loviră de al treilea pluton, care le închidea drumul; alții, fără să mai judece nimic, ridicară muschetele şi traseră la nimereală, în beznă; alții, în sfârşit, căzură în genunchi. Câțiva ofițeri strigară către Porthos, făgăduindu-i libertatea, dacă le cruță viața. Locotenentul celui de-al treilea pluton ordonă să se deschidă focul, dar soldații îi aveau în față pe camarazii lor îngroziți, care-i slujeau ca un scut viu lui Porthos.

Am spus că flăcăruia ce pâlpâi la suflarea lui Porthos în iască şi fitil nu ținu decât două secunde; dar în aceste două secunde iată ce arătă ea: mai întâi, uriaşul care părea şi mai mare în întuneric; apoi, la zece paşi de el, o movilă de trupuri însângerate, zdrobite, ciopârțite, în care se mai zbătea o ultimă tresărire de agonie ce mişca toată grămada de leşuri, aşa cum o ultimă răsuflare face să tremure trupul unui monstru diform ce-şi dă duhul în noapte. Fiecare suflare a lui Porthos întețea flăcăruia fitilului, învăluind purcoiul de cadavre într-o lumină galbenă ca sulful, întretăiată de largi dungi purpurii. În afară de această movilă din mijlocul grotei, formată din soldații ce căzuseră unii peste alții, aşa cum îi lovise moartea sau cum se întâmplase să fie atinşi, alte câteva cadavre împrăştiate prin jur rânjeau, ca nişte amenințări, cu rănile lor căscate. Deasupra pământului, prefăcut într-o mâzgă amestecată cu sânge, se ridicau, mohorâți şi sclipitori, stâlpii de piatră ai cavernei, ale căror părți luminate se înfățişau

ochiului în nuanțe vii, strălucitoare în beznă. Şi toate acestea se zăreau la flăcăruia tremurătoare a unui fitil legat de un butoiaş de pulbere, adică a unei torțe care, dezvăluind moartea ce trecuse, o arăta pe aceea care avea să vină.

Cum am mai spus, priveliştea aceasta nu dăinui decât o secundă sau două. În acest scurt răstimp, un ofițer din al treilea pluton strânse opt gărzi înarmate cu muschete şi, printr-o gaură, le ordonă să tragă în Porthos. Dar cei care primiseră ordinul să tragă tremurau aşa de tare, încât rezultatul salvei lor fu că trei dintre ei căzură, iar celelalte cinci gloanțe scrijeliră, şuierând, bolta, brăzdară pământul sau se înfipseră în pereții cavernei. Un hohot de râs răspunse la această salvă; apoi, brațul uriaşului făcu o legănare, apoi fitilul aprins zbură prin aer, asemenea unei stole căzătoare. Butoiaşul, aruncat la treizeci de paşi, sări peste mormanul de cadavre şi se rostogoli în mijlocul unui grup de soldați ce începură să urle, azvârlindu-se cu fața la pământ.

Ofițerul urmărise prin aer luminița zburătoare şi se repezi la butoiaş, pentru a smulge fitilul înainte ca flacăra să ajungă la pulberea dinăuntru. Zadarnică jertfă! Alergând prin aer, flăcăruia de la capătul fitilului se mărise dintr-o dată, astfel că fitilul, care, dacă ar fi stat pe loc, ar fi ars în cinci minute, fu acum mistuit în treizeci de secunde, şi drăceasca maşinărie îşi făcu efectul. Vârtejuri sălbatice, împroşcări de pucioasă şi de silitră, limbi arzătoare de foc ce pârjoleşte totul, detunătura asurzitoare a exploziei, iată ce aduse secunda ce urmă celor două secunde pe care le-am descris, în această peşteră ale cărei grozăvii o făceau să pară un adevărat sălaş al demonilor. Stâncile se despicau ca nişte bârne de brad lovite de topor. Un şuvoi de foc, de fum şi de sfărâmături țâşni din mijlocul grotei, lărgindu-se pe măsură ce se înălța. Pereții uriaşi de cremene se

înclinară şi se năruiră în nisip, iar nisipul însuşi, transformat într-o nouă unealtă de chin, fu azvârlit din culcuşurile sale şi spulberat în ochii soldaților, orbindu-i cu miriadele lui de firişoare înțepătoare. Strigătele, urletele, blestemele şi viețile, totul se stinse într-un nemaipomenit vuiet; cele trei despărțituri de la începutul peşterii se prefăcură într-o prăpastie în care se aşterneau în straturi sfărâmăturile vegetale, minerale sau omeneşti, după greutatea lor. Apoi nisipul şi cenuşa, fiind mai uşoare, căzură la urmă, acoperind ca un lințoliu plumburiu şi fumegând toate aceste lugubre rămăşițe. Şi acum, căutați-i în acest mormânt arzător, în acest vulcan subteran, căutați-i dacă mai puteți pe soldații regelui în veşmintele lor albastre cu fireturi de argint! Căutați ofițerii cu zorzoane strălucitoare de aur, căutați armele pe care se bizuiau ei să se apere, căutați pietrele care i-au ucis, căutați pământul pe care călcau! Un singur om a făcut din toate acestea un haos mai învălmăşit, mai pustiu, mai îngrozitor decât a fost, pare-se, haosul ce a dăinuit cu un ceas mai înainte de facerea lumii. Nu mai rămăsese nimic din cele trei despărțituri, nimic în care Dumnezeu însuşi să-şi mai poată recunoaşte creația sa.

Cât despre Porthos, după ce aruncase butoiaşul cu pulbere în mijlocul duşmanilor lui, fugise, aşa cum îl sfătuise Aramis, şi se retrăsese în ultima depărțitură, unde pătrundeau, prin gura largă, aerul, lumina şi soarele. De îndată ce coti după colțul dintre a treia şi a patra despărțitură, văzu, la o sută de paşi de el, barca ce se legăna pe apă; acolo erau prietenii lui; acolo era libertatea; acolo era viața după izbândă. Încă şase sărituri de-ale lui şi-ar fi fost afară din peşteră; odată aici, două sau trei alte salturi, şi ar fi ajuns la barcă. Deodată simți însă că-l părăsesc puterile: genunchii i se păreau goi, picioarele i se înmuiau sub el.

— Oh, oh! murmură Porthos cu uimire. Iată că mă cuprinde din nou oboseala; iată că nu mai pot să merg. Ce să fie asta?

Prin deschizătură, Aramis îl zări şi nu înțelegea de ce se oprise pe loc.

— Vino, Porthos! îl strigă el. Vino, vino repede!

— Oh! răspunse uriaşul, făcând o sforțare şi încordându-şi în zadar toți muşchii trupului. Nu pot!

Şi, rostind aceste cuvinte, căzu în genunchi; dar, cu mâinile lui puternice, se agăță de stânci şi se ridică din nou.

— Repede! Repede! îl îndemna din barcă Aramis, întinzând brațele spre țărm ca şi cum ar fi vrut să-l tragă spre dânsul.

— Iată-mă – îngăimă Porthos adunându-şi toate puterile ca să mai poată face un pas.

— În numele cerului, Porthos, grăbeşte-te! Grăbeşte-te! Butoiaşul are să ia foc!

— Grăbiți-vă, monseniore! strigară şi bretonii către Porthos, care se mişca încet ca într-un vis.

Dar nu mai avu timp: explozia răsună, pământul se despică în două; fumul care năvălea prin crăpăturile largi întunecă cerul; marea se retrase spre larg ca împinsă de suflarea de foc ce țâşni din grotă ca din gâtlejul unui uriaş balaur; refluxul aruncă barca la douăzeci de prăjini, toate stâncile plesniră la temelie şi se desfăcură în bucăți ca un bolovan lovit de topor; o parte din gura peşterii se ridică spre cer ca trasă de sfori nevăzute; flăcările roşcate şi verzi de pucioasă, mâzga neagră de catran şi pământ se ciocniră şi se înfruntară o clipă sub o imensă boltă de fum; apoi se văzură mai întâi clătinându-se, pe urmă aplecându-se, pe urmă răsturnându-se unul după altul înalții stâlpi de piatră pe care violența exploziei nu-i putuse smulge din rădăcinile lor seculare; se salutară unul pe altul ca nişte bătrâni gravi şi domoli, apoi se prosternară, culcându-se pentru totdeauna în

mormântul lor de fărâmiţări şi colb.

Această îngrozitoare zguduitură păru să-i redea lui Porthos puterile pe care le pierduse; se ridică din nou, uriaş el însuşi între aceşti uriaşi. Dar, în clipa când voi să fugă printre şirurile de fantome granitice, acestea din urmă, scăpate din lanţurile ce le ţineau încleştate, începură să se prăvălească în jurul Titanului ce coborâse parcă din cer în mijlocul stâncilor pe care le aruncase asupra lui. Porthos simţi tremurându-i sub picioare pământul zguduit de această prelungă prăvălire. Întinse în dreapta şi în stânga palmele lui mari, pentru a opri năruirea stâncilor. Cele două braţe ale sale sprijiniră, fiecare, câte un perete gigantic de piatră; îşi lăsă capul în jos, şi un al treilea bloc strivitor i se propti în ceafă. O clipă, braţele lui Porthos se îndoiră; dar acest Hercule îşi adună încă o dată toate puterile, şi se văzu cum cei doi pereţi ai temniţei în care era îngropat se dădură încet la o parte, făcându-i loc. O clipă, el se ivi în această deschizătură de granit, ca anticul înger al haosului; dar, îndepărtând cu braţele cele două stânci din dreapta şi din stânga, slăbi punctul de sprijin ce susţinea monolitul care i se oprise în ceafă, astfel că monolitul, lăsându-se cu toată greutatea pe grumazul lui, îl sili pe uriaş să cadă în genunchi. Stâncile laterale, îndepărtate o clipă, se apropiară din nou şi adăugară greutatea lor la greutatea celei din spate, care ar fi fost de ajuns ca să strivească singură, sub ea, zece oameni dintr-o dată. Uriaşul se prăbuşi fără să strige după ajutor; căzu în genunchi răspunzându-i lui Aramis prin cuvinte de încurajare şi de speranţă, căci, un răstimp, datorită puternicei pârghii formată de braţele lui, crezu că, asemenea lui Encelade, va putea înlătura această întreită povară. Dar, puţin câte puţin, Aramis văzu cum stâncile se lăsau în jos; palmele înţepenite o clipă, braţele încordate printr-un ultim efort se îndoiră, umerii se încovoiară zdrobiţi, şi

stâncile îl apăsau încetul cu încetul tot mai mult.

— Porthos! Porthos! striga Aramis, smulgându-şi părul din cap. Porthos, unde eşti? Răspunde!

— Aici! Aici! murmură Porthos cu o voce stinsă. Răbdare! Răbdare!

Dar abia rosti acest din urmă cuvânt, şi apăsarea din jurul său îşi spori deodată puterea; uriaşa stâncă din spatele lui se prăbuşi sub greutatea celorlalte două lespezi ce se năruiră peste ea, şi Porthos fu îngropat într-un mormânt de pietre sfărâmate.

Auzind glasul înăbuşit al prietenului său, Aramis sări pe uscat. Doi bretoni îl urmară cu o pârghie în mână – un singur om era destul ca să țină barca pe loc. Cele din urmă gâfâiri ale vajnicului luptător cu stâncile le conduseră paşii prin dărâmături.

Aramis, sprinten, iute, tânăr ca la douăzeci de ani, se repezi la întreita prăvălire de steiuri şi, cu mâinile lui, delicate ca nişte mâini de femeie, ridică printr-un miracol de forță un colț al imensului cosciug de granit. Atunci zări în întunericul acestui mormânt ochii încă strălucitori ai prietenului său, căruia povara înlăturată o clipă îi redase răsuflarea. Numaidecât, cei doi bretoni alergară şi ei, vârâră pârghia de fier sub stâncă, unindu-şi toți trei puterile, nu pentru a o ridica, ci pentru a o ține aşa. Totul fu însă în zadar: cei trei bărbați se încovoiară încet cu suspine de durere, şi vocea groasă a lui Porthos, văzându-i că se istovesc într-o luptă fără speranță, murmură pe un ton batjocoritor aceste ultime cuvinte ce-i zburară de pe buze o dată cu ultima răsuflare:

— Prea greu!

După care, ochiul i se întunecă şi se închise, fața i se învineți, mâna i se albi, şi Titanul căzu cu fruntea la pământ, scoțând un ultim suspin. O dată cu el se prăbuşi şi stânca, pe care, chiar în agonia lui, o mai susținuse încă!

Cei trei oameni scăpară din mâini pârghia, ce fu

prinsă sub această lespede ce închidea un mormânt. Apoi, gâfâind, palid, cu fruntea năpădită de sudoare, Aramis ascultă, cu pieptul zdrobit, cu inima gata să i se frângă. Dar nu se mai auzea nimic! Uriaşul dormea somnul de veci în mormântul pe care Dumnezeu i-l croise după măsura lui.

LIV
EPITAFUL LUI PORTHOS

Aramis, tăcut, înghețat, tremurând ca un copil speriat, se ridică şi se retrase de pe blocul de piatră. Un creştin nu calcă niciodată pe morminte. Dar, deşi se ținea pe picioare, îi era cu neputință să facă un pas. S-ar fi zis că, o dată cu Porthos, murise ceva şi în el. Bretonii se aflau însă în preajma lui; Aramis se lăsă sprijinit de ei, şi cei trei pescari îl luară pe brațe şi-l duseră la barcă. Apoi, după ce-l aşezară pe scândura de lângă cârmă, începură să tragă la vâsle, socotind că e mai bine să se depărteze fără să mai întindă pânza, care ar fi putut să-i dea de gol.

Pe țărmul unde fusese vechea peşteră Locmaria, pe plaja întinsă, o singură ridicătură mai atrăgea privirea. Aramis nu-şi mai putea dezlipi ochii de la ea, şi, de departe, de pe mare, pe măsură ce înainta în larg, stânca amenințătoare şi mândră i se părea că se ridică încet, aşa cum se ridica altădată Porthos, îndreptând spre cer un cap surâzător şi neînvins, la fel ca acela al cinstitului şi vrednicului prieten, cel mai puternic dintre toți patru şi totuşi răpus cel dintâi de moarte.

Ciudată soartă, soarta acestor oameni de bronz! Cel mai curat la suflet, aliat cu cel mai viclean! Puterea trupească, condusă de agerimea minții! Şi, în clipa hotărâtoare, când numai puterea singură era în

stare să salveze şi spiritul şi trupul, o piatră, o stâncă, o greutate fără noimă a materiei biruise puterea şi, prăvălindu-se peste trup, alunga spiritul.

Bravul Porthos! Născut ca să-i ajute pe ceilalți oameni, totdeauna gata să se jertfească pentru salvarea celor slabi, ca şi cum Dumnezeu nu l-ar fi înzestrat cu putere decât în acest scop! Murind, crezuse doar că-şi îndeplineşte sarcinile luate prin pactul cu Aramis, pact pe care Aramis îl încheiase totuşi de unul singur şi pe care Porthos nu-l urmase decât ca să-i rămână pe deplin credincios!

Nobilul Porthos! La ce mai sunt bune castelele încărcate de mobile frumoase, pădurile pline de vânat, lacurile mişunând de peşte, pivnițele doldora de bogății? Cui mai slujesc lacheii în livrele aurite şi, în mijlocul lor, Mousqueton, mândru de încrederea pe care i-o arătai tu! O, nobile Porthos, neobosit strângător de comori, trebuia oare să te trudeşti atâta pentru a-ți uşura şi înfrumusețа viața, pierind apoi pe un țărm pustiu, în croncănitul păsărilor oceanului, întins, cu oasele zdrobite, sub o stâncă rece? Trebuia, în sfârşit, nobile Porthos, să agoniseşti atâta aur, fără să ai măcar un distih compus de un umil poet şi săpat pe lespedea ta de mormânt?

Viteazul Porthos! Doarme, fără îndoială, şi astăzi, uitat, pierdut sub stânca pe care păstorii de prin partea locului o iau drept creasta uriaşă a unui dolmen. Şi atâtea ierburi tari, atâta înțelenit, atâta muşchi mângâiat de vântul amar al oceanului legat şi mai strâns mormântul de pământ, încât niciodată cătorul nu-şi va putea închipui că o asemenea movilă de piatră a fost cândva sprijinită de umerii unui muritor!

Aramis, cu fața palidă, cu trupul rece, cu sufletul la buze, privi până la ultima rază a zilei țărmul care se pierdea în zare. Nici un cuvânt nu-i ieşi din gură, nici un suspin nu-i zgudui pieptul. Bretonii, superstițioşi,

se uitau la el cu teamă. Atâta mutenie nu mai era a unui om, ci a unei stane de piatră.

Şi astfel, o dată cu cele dintâi dungi negre ce brăzdară văzduhul, barca îşi desfăcu mica ei pânză şi, umflată de vântul care o îndepărta repede de coastă, se îndreptă vitejeşte către Spania, străbătând cumplitul golf al Gasconiei, atât de bogat în furtuni.

Dar la o jumătate de ceas după ce pânza fusese ridicată, vâslaşii, nemaitrăgând acum la rame, se aplecară pe scândurile lor şi, ducându-şi mâinile streaşină la ochi, îşi arătară unii altora un punct alb ce se desluşea la orizont, nemişcat, în aparenţă, ca un pescăruş legănat de răsuflarea domoală a valurilor. Numai că ceea ce părea nemişcat pentru un ochi nedeprins, înainta cu o mare iuţeală pentru ochii ageri ai oamenilor mării; ceea ce părea că stă pe loc deasupra valurilor, zbura de fapt peste crestele lor. Câtva timp, văzând amorţeala în care se cufundase stăpânul lor, nu îndrăzniră să-l mai trezească, şi se mulţumiră să-şi spună fiecare părerea, cu voce înceată şi neliniştită. Într-adevăr, Aramis cel atât de prevăzător şi de neobosit, Aramis a cărui privire, întocmai ca a linxului, veghea fără încetare şi vedea mai bine noaptea decât ziua, Aramis era pe cale să adoarmă sub povara deznădejdii din sufletul lui.

Trecu astfel un ceas, timp în care înserarea se lăsa tot mai adâncă, dar şi nava ce se zărea în depărtare se apropia tot mai mult de barcă; atunci Goennec, unul dintre cei trei năieri bretoni, îşi luă inima în dinţi şi strigă tare:

— Monseniore, suntem urmăriţi!

Aramis nu răspunse; nava se apropia mereu. Atunci, cu de la sine putere, patronul Yves le dădu ordin celorlalţi doi pescari să coboare pânza, pentru ca astfel acest sigur punct ce apărea la suprafaţa apei să nu mai poată fi văzut de ochiul duşmanului care-i urmărea. Dar corabia cealaltă, dimpotrivă, îşi înteţi

viteza prin alte două pânze ce fură urcate până în vârful catargelor. Din nenorocire, era în timpul când zilele sunt cele mai frumoase şi mai lungi din cursul anului, iar luna, plină şi luminoasă, răsărea după această zi nefastă. Corveta ce urmărea mica barcă, ajutată de vânt, mai avea o jumătate de ceas de amurg, apoi o noapte întreagă de lumină de la lună.

— Monseniore! Monseniore! Suntem pierduți! zise patronul. Priviți, cei de acolo ne văd, cu toate că am coborî pânzele.

— Nu-i de mirare – murmură unul din pescari – întrucât se spune că, prin meşteşugul dracului, oamenii de la oraş au născocit nişte unelte cu ajutorul cărora văd tot aşa de bine la depărtare ca şi aproape, noaptea ca şi ziua.

Aramis ridică de pe fundul bărcii o lunetă, îi potrivi lentilele în tăcere, apoi, dându-i-o pescarului, îi zise:

— Ține şi priveşte.

Pescarul şovăia.

— N-avea nici o teamă – îi spuse episcopul – nu e nici un păcat, iar dacă va fi vreun păcat, îl iau asupra mea.

Pescarul duse luneta la ochi şi scoase deodată un strigăt. Crezuse că, printr-o minune, corveta pe care o ştia la depărtare de o bătaie de tun făcuse o săritură şi străbătuse dintr-o dată această distanță. Dar, luând luneta de la ochi, el văzu că, în afară de drumul pe care corveta îl putuse face în acest scurt răstimp, ea se afla la aceeaşi depărtare.

— Care va să zică – bâigui bretonul – ne văd şi ei aşa cum îi vedem noi?

— Ne văd, da – răspunse Aramis.

Şi recăzu în toropeala lui.

— Cum, ne văd? zise patronul Yves. Cu neputință!

— Ține, jupâne, priveşte! zise celălalt năier.

Şi-i întinse luneta care apropia totul.

— Monseniorul – întrebă Yves – mă încredinţează că dracul n-are nici un amestec în toată treaba asta?

Aramis dădu din umeri. Patronul duse luneta la ochi.

— Oh, monseniore – strigă el – dar asta-i o adevărată minunăţie! Îi văd aci, de parcă aş putea să-i ating cu mâna. Sunt pe puţin douăzeci şi cinci! Uite, îl zăresc pe căpitan, în faţă. Ţine şi el la ochi o lunetă ca asta, şi ne priveşte... Ah, uite, se întoarce şi dă un ordin... Împing o gură de tun în faţă... O încarcă, încearcă să ne ia la ochi... Ah nenorocire, trag în noi!

Şi, printr-o mişcare plină de groază, patronul luă luneta de la ochi, iar corveta, aruncată din nou la orizont, căpătă iarăşi înfăţişarea ei reală.

Nava era încă la o depărtare de aproape o leghe; dar manevra văzută de patronul Yves nu era mai puţin adevărată. Un smoc mic de fum apăru deodată sub pânze, un fum mai albăstrui decât aceste pânze şi care se împrăştie repede, ca o floare ce se deschide; apoi, la aproape o milă de barcă, se văzu o ghiulea ce crestă două-trei valuri, alergând pe apă şi lăsând o dungă albă în urma ei, până când se scufundă la capătul acestei dungi, fără să însemne nici o primejdie, deocamdată, asemenea unei pietre aruncate de un şcolar pe deasupra apei. Era însă o vestire şi totodată o ameninţare.

— Ce-i de făcut? întrebă patronul.

— Au să ne scufunde – zise Goennec – daţi-ne binecuvântarea, monseniore.

Şi cei trei bretoni îngenunchează la picioarele episcopului.

— Aţi uitat că cei de acolo vă văd? zise acesta.

— Aşa-i – murmurară pescarii, ruşinaţi de slăbiciunea lor. Porunciţi, monseniore, suntem gata să murim pentru înălţimea voastră.

— Să aşteptăm – zise Aramis.

— Cum, să aşteptăm?

— Da; nu vedeți că, aşa după cum ați spus adineauri, dacă încercăm să fugim, ne vor scufunda?

— Dar – cuteză să spună patronul – poate că, ajutați de noapte, vom izbuti să le scăpăm din mână!

— Oh – răspunse Aramis – sunt pregătiți cu focuri spre a lumina şi calea lor, şi pe a noastră.

Şi chiar în aceeaşi clipă, ca şi cum nava ar fi vrut să întărească vorbele lui Aramis, un al doilea nor de fum se înălță încet spre cer, apoi din această trâmbă de fum țâşni o săgeată aprinsă, care descrise un arc, asemenea unui curcubeu, şi căzu în mare, unde continuă să ardă, luminând văzduhul până la o depărtare de un sfert de leghe de jur împrejur. Bretonii se priviră înspăimântați.

— Vedeți deci – zise Aramis – că e mai bine să-i aşteptăm?

Lopețile căzură din mâinile vâslaşilor şi mica barcă, oprindu-se pe loc, se legăna uşoară pe spinarea valurilor.

Noaptea se lăsa tot mai neagră, dar corabia cealaltă înainta mereu. S-ar fi zis că-şi sporea viteza pe măsură ce se întuneca. Din când în când, ca un vultur cu gâtul însângerat ce-şi înalță capul din cuib, o nouă flacără uriaşă țâşnea din trupul ei şi zbura pe deasupra oceanului ca o ninsoare de foc. În sfârşit, ajunse la depărtare de o bătaie de muschetă. Toți soldații erau pe punte, cu armele în mâini; tunarii se aflau lângă bateriile lor, şomoioagele erau aprinse. S-ar fi zis că se pregăteau să atace o fregata şi să se lupte cu un echipaj mai mare decât al lor, iar nu să prindă o biată barcă în care nu se găseau decât doar patru oameni.

— Predați-vă! strigă comandantul corvetei, prin portavoce.

Bretonii se uitară la Aramis. Acesta le făcu un semn din cap. Patronul Yves ridică o bucată de pânză

albă în vârful unei cängi. Era semn că se predau. Cealaltă navă înainta ca un cal de curse. Aruncă o nouă săgeată de foc, care căzu, de astă dată, la douăzeci de paşi de barcă, luminând-o mai bine decât ar fi putut s-o facă razele celui mai aprins soare.

— La cel dintâi semn de împotrivire, foc! strigă comandantul corvetei.

Soldaţii duseră muschetele la umăr.

— V-am făcut semn că ne predăm! strigă patronul Yves.

— Vii! Vii, căpitane! se auziră câţiva ostaşi mai îndârjiţi. Trebuie să-i prindem de vii!

— Ei bine, da, vii! răspunse căpitanul. Şi, întorcându-se către bretoni, le strigă: Vouă vi se garantează viaţa, prieteni, în afară de domnul cavaler d'Herblay.

Aramis tresări, dar îşi păstră calmul. O clipă, privirea i se înfipse în adâncimile oceanului luminat la suprafaţă de ultimele licăriri ale săgeţii de foc, licăriri ce pluteau pe spinarea valurilor, se ridicau pe crestele lor, făcând însă şi mai întunecate, şi mai misterioase, şi mai îngrozitoare adâncurile de sub ele.

— Aţi auzit, monseniore? întrebară bretonii.

— Da.

— Şi ce porunciţi?

— Primiţi.

— Şi voi, monseniore?

Aramis se plecă şi mai mult, atingând cu vârful degetelor lui albe şi subţiri apa verzuie a mării, căreia îi zâmbea ca unei prietene.

— Primiţi – repetă el.

— Primim – strigară pescarii – dar ce chezăşie vom avea?

— Cuvântul unui gentilom – răspunse ofiţerul. Pe gradul şi pe numele meu, jur că tot ce nu e domnul cavaler d'Herblay va scăpa neatins. Sunt locotenentul corvetei regale *Pomona* şi mă numesc Louis-Constant

de Pressigny.

Cu un gest grăbit, Aramis, aplecat deasupra mării, peste marginea bărcii, cu un gest grăbit, spunem, ridică fața, se sculă în picioare şi, cu privirea aprinsă, înflăcărată, cu zâmbetul pe buze, strigă:

— Aruncați scara, domnilor! ca şi cum el ar fi fost acela care avea dreptul să dea comenzi.

Ceilalți se supuseră. Atunci Aramis, apucând scara de frânghie, urcă cel dintâi; dar în loc de spaima pe care echipajul se aştepta să o vadă zugrăvită pe chipul lui, mare le fu mirarea marinarilor de pe corvetă când îl văzură pe acesta îndreptându-se spre comandant cu un pas sigur, privindu-l drept în ochi şi făcându-i cu mâna un semn necunoscut şi misterios, la vederea căruia ofițerul păli, începu să tremure şi-şi plecă fruntea. Fără a spune un cuvânt, Aramis ridică apoi mâna până în dreptul ochilor comandantului, lăsându-l să vadă piatra unui inel pe care-l purta în inelarul de la mâna stângă. Şi făcând acest semn, Aramis, învăluit într-o măreție rece, tăcută şi semeață, avea aerul unui împărat care dă cuiva mâna să i-o sărute.

Comandantul, care, o clipă, ridicase capul, se înclină pentru a doua oară, cu semnele celui mai adânc respect. Apoi, arătând cu mâna spre pupă, adică spre cabina lui, se trase la o parte, spre a-i face loc lui Aramis să treacă înainte.

Cei trei bretoni, care se urcaseră în urma episcopului lor, se uitau înmărmuriți unul la altul. Întregul echipaj aştepta în cea mai desăvârşită tăcere. Cinci minute după aceea, comandantul îl chemă pe locotenentul secund, care se întoarse numaidecât pe punte, dând ordin ca nava să fie îndreptată către Corogne.

În timp ce se îndeplinea acest ordin, Aramis reapăru şi el pe punte şi se sprijini de balustrada vasului. Se înnoptase bine, dar luna nu răsărise încă;

totuşi Aramis privea cu încordare înspre Belle-Isle. Yves veni atunci lângă comandant, care îşi reluase postul său la pupa vasului, şi, umil, cu o voce înceată, îl întrebă:

— Încotro ne îndreptăm, căpitane?

— Acolo unde a hotărât monseniorul – răspunse ofițerul.

Aramis stătu toată noaptea rezemat de balustradă. Yves, apropiindu-se de el, dimineața, îşi spuse că noaptea aceea trebuie să fi fost destul de umedă, căci lemnul pe care se sprijinise fruntea episcopului era parcă stropit de un strat de rouă.

Cine ştie! Poate că aceşti stropi de rouă erau primele lacrimi pe care le vărsaseră vreodată ochii lui Aramis! Ce alt epitaf mai frumos ți s-ar fi putut închina, bunule Porthos?

LV
RONDUL DOMNULUI DE GESVRES

D'Artagnan nu era obişnuit ca cineva să-i stea în cale, aşa cum i se întâmplase de astă dată. Se întoarse la Nantes foarte mânios. Mânia, la acest bărbat neînfrânt, se traducea printr-o pornire înverşunată, căreia puțini oameni până atunci, fie ei regi, fie giganți, i se putuseră împotrivi.

D'Artagnan, tremurând de ciudă, se duse glonț la castel şi ceru să-i vorbească regelui. Puteau să fie ceasurile şapte dimineața, dar, de când venise la Nantes, regele se scula foarte devreme. Ajungând însă în micul coridor pe care-l cunoaştem, d'Artagnan se lovi de domnul de Gesvres, care-l opri cu toată cuviința, rugându-l să nu vorbească prea tare, ca să nu-l trezească pe rege din somn.

— Regele doarme? se miră d'Artagnan. Ei bine, îl

voi lăsa să doarmă. La ce oră presupui că se va scula?

— Oh, peste vreo două ceasuri, aşa cred. Regele a vegheat toată noaptea.

D'Artagnan îşi luă pălăria, îl salută pe domnul de Gesvres şi se duse la locuința lui. Se reîntoarse la ceasurile nouă şi jumătate. I se spuse că regele îşi lua micul dejun.

— Am nimerit bine – răspunse el – îi voi vorbi regelui în timp ce mănâncă.

Domnul de Brienne îi dădu însă a înțelege că regele nu voia să primească pe nimeni în timpul mesei.

— Dar – zise d'Artagnan privindu-l pieziş pe de Britenne – dumneata nu ştii, domnule secretar, că eu pot intra oricând şi oriunde?

Brienne îl apucă binişor de mână pe căpitan şi-i spuse:

— Nu la Nantes, scumpe domnule d'Artagnan; în această călătorie, regele a schimbat orânduirile casei sale.

D'Artagnan, îmblânzit, întrebă la ce oră avea să termine regele masa.

— Nu ştiu – rosti Brienne.

— Cum nu ştii? Ce înseamnă răspunsul ăsta? Nu se ştie cât timp îi trebuie regelui pentru masă? De regulă, un ceas, dar, presupunând că aerul Loarei sporeşte pofta de mâncare, să zicem un ceas şi jumătate; e destul, cred. Voi aştepta deci, aici.

— Oh, scumpe domnule d'Artagnan, ordinul este să nu mai lăsăm pe nimeni în acest coridor; tocmai pentru asta sunt de gardă aici.

D'Artagnan simți pentru a doua oară cum i se urcă sângele la cap. Plecă numaidecât, de teamă să nu înrăutățească lucrurile prin vreo izbucnire nesăbuită. Ajungând afară, începu să se frământe cu gândul. "Regele – îşi zise el – nu vrea să mă primească, asta e limpede; e supărat acest tânăr; se

teme de cuvintele pe care aş putea să i le spun. Da; însă în acest timp, Belle-Isle e asediată şi cei doi prieteni ai mei pot fi prinşi, sau chiar ucişi... Bietul Porthos! Cât despre jupânul Aramis, el ştie să-şi apere pielea, aşa că în privința lui sunt liniştit... Dar nu, nu, Porthos e încă teafăr la trup, iar Aramis nu e un bătrân scrântit la cap. Unul cu brațele lui, celălalt cu mintea sa le vor da de furcă soldaților maiestății sale. Cine ştie! Poate că aceşti doi viteji vor repeta, spre lămurirea maiestății sale preacreştine, povestea cu bastionul Saint-Gervais... N-am nici o grijă în privința asta. Au la îndemână tunuri şi o garnizoană. Totuşi – continuă d'Artagnan clătinând din cap – cred că ar fi mai bine să nu se dea lupte... Pentru mine, unul, n-aş îndura nici certuri, nici trădare din partea regelui; dar pentru prietenii mei va trebui să îndur totul: ocări, jigniri. Dacă m-aş duce la domnul Colbert? reluă el. Iată unul pe care va trebui să-mi iau obiceiul a-l face să-mi ştie de frică. La domnul Colbert!" Şi d'Artagnan porni cu voinicie la drum. Află însă că domnul Colbert lucra cu regele la castelul din Nantes. "Bun – îşi zise el – iată-mă întors la vremurile când băteam drumurile de la domnul Tréville la locuința cardinalului, de la locuința cardinalului la regină, de la regină la Ludovic al XIII-lea. Nu degeaba se spune că, îmbătrânind omul redevine copil. La castel!" Se reîntoarse deci acolo. Domnul de Lyonne tocmai ieşea de la rege. Îi întinse amândouă mâinile lui d'Artagnan şi-i spuse că maiestatea sa va lucra toată seara, toată noaptea chiar, şi că ordinul este de a nu lăsa pe nimeni să intre.

— Nici pe căpitanul care are de primit ordine? strigă d'Artagnan. Asta e prea mult!

— Nici pe el – zise domnul de Lyonne.

— Dacă-i aşa – răspunse d'Artagnan, rănit până în adâncul inimii – dacă nici căpitanul de muşchetari, care a intrat totdeauna nestingherit în odaia de

culcare a regelui, nu mai poate să intre acum în cabinet sau în sala de mâncare, înseamnă că regele e mort, sau că l-a aruncat pe căpitan în dizgrație. Şi într-un caz şi în altul, nu mai are nevoie de mine. Fă-mi plăcerea şi intră dumneata, domnule de Lyonne, care te bucuri de favoare, şi spune-i limpede regelui că îi trimit demisia mea.

— D'Artagnan, ia seama! strigă de Lyonne.

— Te rog, du-te; din prietenie pentru mine.

Şi-l împinse uşurel spre cabinet.

— Fie, mă duc – zise domnul de Lyonne.

D'Artagnan aşteptă plimbându-se prin coridor. Lyonne se reîntoarse.

— Ei, ce-a spus regele? îl întrebă căpitanul.

— Regele a spus că e bine – răspunse de Lyonne.

— Ce e bine? izbucni d'Artagnan. Adică îmi primeşte demisia? Straşnic! Iată-mă liber! Am devenit burghez, domnule de Lyonne; voi avea plăcerea de a te revedea! Adio, castel, coridoare, anticamere! Un burghez, care respiră în sfârşit liber, te salută!

Şi, fără să mai aştepte, căpitanul sări de pe terasă pe scara unde găsise bucățelele din scrisoarea lui Gourville. Cinci minute mai târziu, intra pe uşa hanului unde, urmând obiceiul tuturor marilor ofițeri găzduiți la castel, îşi luase ceea ce se numea o cameră în oraş. Aici însă, în loc să-şi descingă spada şi să-şi arunce mantia, îşi pregăti pistoalele, îşi puse banii într-o mare pungă de piele, trimise după cai la grajdul castelului şi dădu ordin de plecare în aceeaşi noapte la Vannes. Totul se îndeplini după voința lui. La ceasurile opt seara punea piciorul în scară, când domnul de Gesvres apăru la poarta hanului în fruntea unui grup de doisprezece soldați.

D'Artagnan privea totul cu coada ochiului; fu nevoit să vadă cei treisprezece oameni cu treisprezece cai, dar se prefăcu a nu observa nimic şi se aşeză mai bine în şa. Gesvres se apropie de el.

— Domnule d'Artagnan! i se adresă el cu un glas tare.

— Ei, domnule de Gesvres! Bună seara!

— S-ar zice că încaleci pe cal!

— Ceva mai mult, am şi încălecat, după cum vezi.

— Atunci, îmi pare bine că te-am găsit.

— Mă căutai?

— Doamne, da!

— Din partea regelui, fac prinsoare!

— Ei bine, da.

— Aşa cum îl căutam eu, acum două-trei zile, pe domnul Fouquet?

— Oh!

— Haide, nu mai face pe delicatul cu mine. Îți pierzi vremea în zadar. Spune-mi repede c-ai venit să mă arestezi.

— Să te arestez? Doamne fereşte, nu!

— Atunci pentru ce mi-ai ieşit în cale cu doisprezece călăreți?

— Îmi fac rondul.

— Nu-i rău! Şi mă înhați cu prilejul acestui rond?

— Nu te înhaț; te-am întâlnit şi te rog să mergi cu mine.

— Unde?

— La rege.

— Bun! zise d'Artagnan cu un aer bosumflat. Aşadar, regele şi-a terminat toate treburile?

— Te rog, căpitane – îi spuse domnul de Gesvres încet muşchetarului – nu-ți face rău singur; oamenii ăştia te aud.

D'Artagnan izbucni în râs şi replică:

— Porniți! Arestații îşi au locul între primii şase soldați şi între ultimii şase.

— Dar, întrucât eu nu te arestez – adăugă domnul de Gesvres – vei merge în urma mea, dacă vrei.

— Ei bine – zise d'Artagnan – iată o purtare frumoasă, drace, şi ai toată dreptatea; căci şi eu, dacă aş fi făcut de rond în jurul camerei dumitale din oraş, aş fi fost curtenitor cu dumneata, te încredinţez, pe cinstea mea de gentilom! Acum, îţi cer doar o favoare. Ce vrea regele?

— Oh, regele e furios!

— Ei bine, regele, care şi-a dat osteneala să se înfurie, îşi va da osteneala să se şi potolească, iată totul. Eu nu voi muri din asta, ţi-o jur.

— Nu; însă...

— Însă mă va trimite să-i ţin de urât bietului domn Fouquet? La dracu, e un om foarte cumsecade! Ne vom înţelege de minune şi vom trăi foarte bine amândoi, îţi jur!

— Iată-ne ajunşi – zise ducele. Căpitane, te rog, fii liniştit în faţa regelui.

— Aha! Dar ce grijă îmi porţi, duce dragă! exclamă d'Artagnan privindu-l pe domnul de Gesvres în faţă. Am auzit că ţii cu tot dinadinsul să uneşti gărzile dumitale cu muşchetarii mei. Cred că ăsta este cel mai bun prilej!

— Nu mă voi folosi de el, căpitane; să mă ferească Dumnezeu!

— De ce?

— Din mai multe pricini, întâi; apoi din aceea că, dacă te-aş urma la comanda muşchetarilor după ce te voi fi arestat...

— Ah, mărturiseşti deci că m-ai arestat?

— Nu, nu!

— Atunci spune: întâlnit. Dacă-mi vei urma după ce m-ai "întâlnit", spune, ce se va întâmpla?

— Muşchetarii dumitale, la primul exerciţiu de tragere, vor trage asupra mea, ca din greşeală.

— Ah, cât despre asta, nu spun nu! Băieţii ăştia mă iubesc mult.

Gesvres îl lăsă pe d'Artagnan să treacă înainte, îl

conduse drept la cabinetul unde regele îl aştepta pe căpitanul lui de muşchetari şi rămase la spatele colegului său, în anticameră. Se auzea foarte limpede cum regele îi vorbea tare lui Colbert, în acelaşi cabinet în care Colbert îl auzise, cu câteva zile mai înainte, vorbindu-i tare lui d'Artagnan.

Gărzile se rânduiră, călări, în fața porții principale, şi încetul cu încetul în oraş se răspândi vestea că domnul căpitan de muşchetari fusese arestat din ordinul regelui. Atunci se văzu cum toți aceşti oameni începură să se frământe, ca în frumoasele timpuri ale lui Ludovic al XIII-lea şi ale domnului de Tréville; se formau grupuri, scările se umpleau de lume; murmure nedesluşite porneau din curți şi se urcau în valuri până la etajele de sus, asemenea mugetelor înăbuşite ale unei mări ce se umflă.

Domnul de Gesvres era neliniştit. Îşi privea gărzile care, luate cu întrebări, la început, de către muşchetarii ce se amestecaseră cu ei, începeau acum să se îndepărteze de aceştia, trădând aceeaşi îngrijorare.

D'Artagnan era, de bună seamă, mai puțin neliniştit decât domnul de Gesvres, căpitanul gărzilor. De cum intrase, se aşezase pe marginea unei ferestre şi vedea totul cu ochiul său de vultur, fără să i se mişte nici o cută pe față. Nici un murmur al vâlvei stârnite de vestea arestării lui nu-i scăpase muşchetarului. Prevedea clipa când explozia va izbucni şi se ştie că prevederile lui nu dădeau niciodată greş. "Ar fi nostim – îşi spunea el – ca, astă-seară, pretorienii mei să mă facă rege al Franței. Ce-aş mai râde!"

Dar, în clipa cea mai frumoasă, totul se potoli deodată. Gărzi, muşchetari, ofițeri, soldați, murmure şi nelinişti, totul se împrăştie, se stinse şi se şterse pe negândite; nici frământări, nici amenințări, nici

semne de nesupunere. Un singur cuvânt domolise valurile. Regele strigase prin glasul lui Brienne:

— Linişte, domnilor, îl tulburați pe rege!

D'Artagnan suspină.

— S-a sfârşit! zise el. Muşchetarii de azi nu mai sunt cei de pe vremea maiestății sale Ludovic al XIII-lea. S-a sfârşit!

— Domnul d'Artagnan la rege! strigă un uşier.

LVI
REGELE LUDOVIC AL XIV-LEA

Regele stătea pe scaun, în cabinetul său, cu spatele întors către intrare. În fața lui era o oglindă în care, tot răsfoind nişte hârtii, arunca din când în când câte o ocheadă spre a-i vedea pe cei ce intrau la dânsul. Nu se sinchisi câtuşi de puțin la sosirea lui d'Artagnan, dar întinse peste scrisorile şi hârtiile lui o mare pânză verde de mătase, de care se folosea atunci când voia să-şi ascundă secretele, ca să nu fie văzute de privirile celor nepoftiți. D'Artagnan înțelese jocul şi rămase lângă uşă; în aşa fel că, după o clipă, regele, care nu auzea nimic şi nu putea să vadă cu coada ochiului, fu nevoit să strige:

— N-a venit încă domnul d'Artagnan?

— Sunt aici – răspunse muşchetarul făcând un pas înainte.

— Ei bine, domnule – zise regele ațintindu-şi privirea către d'Artagnan – ce-ai să-mi spui?

— Eu, sire? replică acesta pândind prima mişcare a adversarului pentru a da riposta. Eu? N-am să-i spun nimic maiestății voastre, decât că am fost arestat din ordinul vostru, şi iată-mă aici.

Regele fu gata să răspundă că nu dăduse nici un ordin să fie arestat d'Artagnan; dar această frază i se

păru c-ar fi o scuză şi tăcu. D'Artagnan se încăpățână să tacă şi el.

— Domnule – reluă regele – ce te-am însărcinat eu să faci la Belle-Isle? Spune-mi te rog!

Ludovic, rostind aceste cuvinte, îl privea țintă pe căpitanul său. Aci, d'Artagnan se simți fericit; regele îl scotea din încurcătură.

— Dacă nu mă înşel – răspunse el – maiestatea voastră îmi face cinstea să mă întrebe pentru ce a trebuit să mă duc la Belle-Isle?

— Da, domnule.

— Ei bine, sire, nu ştiu nimic; nu eu se cuvine să fiu întrebat despre asta, ci acel număr nesfârşit de ofițeri de tot soiul cărora li s-a dat un număr nesfârşit de ordine de tot felul, în timp ce mie, şeful expediției, nu mi s-a ordonat nimic precis.

Regele fu jignit; o arată prin răspunsul sau.

— Domnule – i-o întoarse el – nu li s-au dat ordine decât oamenilor care au fost socotiți vrednici de încredere.

— De aceea mă miră, sire – ripostă muşchetarul – că un căpitan ca mine, cu meritele unui mareşal al Franței, a putut să se trezească sub ordinele a cinci sau şase locotenenți sau majori, buni să facă pe iscoadele, se poate, dar nu să conducă o expediție de război. Iată pentru ce venisem să cer explicații maiestății voastre, când uşile mi-au fost închise; lucru care, socotindu-l ultima ofensă adusă unui om viteaz, m-a îndemnat să părăsesc serviciul maiestății voastre.

— Domnule – rosti regele – dumneata crezi că trăieşti încă într-un veac în care regii erau, aşa cum singur te plângeai că ar fi fost, sub ordinele şi la bunul plac al celor mai prejos de ei. Nu uiți cumva că un rege nu dă socoteală de faptele sale decât în fața lui Dumnezeu?

— Nu uit câtuşi de puțin, sire – vorbi muşchetarul, jignit la rândul lui de această lecție. De

altfel, nu văd cum un om cinstit îl răneşte pe regele său întrebându-l cu ce i-a greşit.

— Mi-ai greşit, domnule, luând partea duşmanilor mei, împotriva mea.

— Cine sunt duşmanii voştri, sire?

— Cei împotriva cărora te-am trimis să lupți.

— Doi oameni, duşmanii armatei maiestății voastre! E de necrezut, sire!

— N-ai dreptul să judeci hotărârile mele!

— Judec prieteniile mele, sire.

— Cine îşi slujeşte prietenii, nu-şi slujeşte stăpânul.

— Am înțeles-o atât de bine, sire, încât am înaintat maiestății voastre, cu tot respectul, demisia mea.

— Iar eu ți-am primit-o, domnule – zise regele. Dar înainte de a mă despărți de dumneata, am vrut să-ți dovedesc că ştiu să-mi țin cuvântul.

— Maiestatea voastră a făcut mai mult decât să-şi țină cuvântul; căci maiestatea voastră a pus să fiu arestat, ceea ce nu-mi făgăduise mai înainte – rosti d'Artagnan cu tonul său rece şi sarcastic.

Regele nu luă în seamă această glumă şi spuse cu seriozitate:

— Vezi, domnule, ce m-a silit să fac nesupunerea dumitale?

— Nesupunerea mea? exclamă d'Artagnan roşu de mânie.

— E cuvântul cel mai blând pe care l-am putut găsi – continuă regele. Gândul meu era de a-i prinde şi a-i pedepsi pe răzvrătiți; trebuia oare să țin seama că răzvrătiții erau prietenii dumitale?

— Eu însă trebuia să țin seama – răspunse d'Artagnan. A fost o cruzime din partea maiestății voastre să mă trimită tocmai pe mine să-mi prind prietenii şi să-i aduc la spânzurătoarea voastră.

— A fost, domnule, o încercare de a dovedi buna

credință a pretinşilor slujitori ce mănâncă pâinea mea şi care sunt datori să apere persoana mea. Examenul a fost terminat prost, domnule d'Artagnan!

— În locul unui slujitor rău pe care-l pierde maiestatea voastră – răspunse muşchetarul cu amărăciune – alții zece şi-au trecut examenul în aceeaşi zi. Ascultați-mă, sire: eu nu sunt obişnuit cu servicii de felul acestora. Sunt o spadă rebelă, atunci când e vorba să fac un rău. Şi însemna să fac rău, urmărind, până la moarte, doi oameni a căror viață v-o ceruse s-o cruțați domnul Fouquet, salvatorul maiestății voastre. Afară de asta, aceşti doi oameni erau prietenii mei. Ei nu s-au ridicat împotriva maiestății voastre, ci au căzut victime unei rătăciri oarbe. De altminteri, de ce n-ar fi lăsați să fugă? Ce crimă au săvârşit ei? Ştiu că nu-mi îngăduiți dreptul de a judeca purtarea lor. Dar de ce să fiu bănuit înainte de a fi văzut ce fac? De ce să fiu înconjurat de iscoade? De ce să fiu dezonorat în fața armatei? De ce eu, căruia până acum i-ați arătat încrederea cea mai deplină, eu, care de atâția ani sunt legat de persoana voastră şi v-am dat mii de dovezi de devotament, căci trebuie să o spun, astăzi, când sunt învinuit, de ce să fiu silit să văd trei mii de soldați ai regelui pornind să se războiască numai cu doi oameni?

— S-ar părea că uiți ce mi-au făcut aceşti oameni şi că datorită lor eram să fiu pierdut! zise regele cu un glas surd.

— Sire, uitați, s-ar părea, că mai eram şi eu pe-aici!

— Destul, domnule d'Artagnan, destul cu aceste interese dominatoare ce răpesc soarele intereselor mele. Întemeiez un stat în care nu va fi decât un singur stăpân, ți-am făgăduit asta cândva; a sosit timpul să-mi îndeplinesc făgăduiala. Vrei, după gusturile şi după plăcerile dumitale, să-ți dau libertatea de a-mi zădărnici planurile şi de a-i salva pe

duşmanii mei? Te zdrobesc, sau te părăsesc. Cauți un stăpân mai îngăduitor? Ştiu că un alt rege nu s-ar purta aşa cum mă port eu, şi dacă s-ar lăsa înrâurit de dumneata, ar fi silit să te trimită într-o zi alături de domnul Fouquet şi de ceilalți, dar eu am o memorie bună şi, pentru mine, serviciile sunt titluri sfinte pentru recunoştință, pentru iertare. Nu vei primi, domnule d'Artagnan, decât această lecție spre a-ți pedepsi nesupunerea, şi nu-i voi urma pe înaintaşii mei la mânie, după cum nu i-am urmat nici în privința favorurilor. Şi pe urmă, alte motive mă fac să mă port cu blândețe față de dumneata: mai întâi, pentru că eşti un bărbat cu judecată, un bărbat cu multă judecată, un bărbat cu suflet mare, şi vei putea fi un bun slujitor pentru cel care te va îmblânzi; apoi, pentru că nu vei mai avea prilejul să-ți arăți nesupunerea. Prietenii dumitale au fost distruşi sau doborâți de mine. Aceste puncte de sprijin pe care, din instinct, se rezema spiritul dumitale capricios, eu le-am făcut să dispară. La ceasul acesta, soldații mei i-au prins sau i-au ucis pe răzvrătiții de la Belle-Isle.

D'Artagnan păli.

— I-au prins sau i-au ucis? strigă el. Oh, sire, dacă ați crede în cele ce-mi spuneți sau dacă ați fi sigur că-mi spuneți adevărul, aş uita tot ceea ce e drept, tot ceea ce e mărinimos în cuvintele voastre şi v-aş numi un rege barbar, un om crud. Dar vă iert asemenea cuvinte – adăugă el zâmbind cu mândrie – i le iert tânărului Prinț care nu ştie, care nu poate să înțeleagă ce înseamnă nişte oameni ca domnul d'Herblay, ca domnul du Vallon, ca mine. Prinşi sau ucişi? Ah, ah, sire, dacă această veste e adevărată, mărturisiți câți bani şi câți oameni v-a costat? Vom vedea pe urmă dacă paguba merită câştigul.

În timp ce vorbea încă, regele se apropie furios de el şi-i spuse:

— Domnule d'Artagnan, astea sunt răspunsuri

de răzvrătit! Fii bun, te rog, şi spune-mi cine este regele Franței? Mai ştii oare pe un altul?

— Sire – răspunse pe un ton rece căpitanul de muşchetari – îmi amintesc că, într-o dimineață, la Vaux, ați pus această întrebare mai multor oameni, care n-au ştiut ce să răspundă, pe când eu v-am răspuns. Dacă l-am recunoscut pe rege în ziua aceea, când lucrul nu era uşor, cred că este de prisos să mai fiu întrebat astăzi, când maiestatea voastră e singură cu mine.

La aceste cuvinte, Ludovic al XIV-lea îşi lăsă ochii în jos. I se păru că umbra nefericitului Filip se strecura între d'Artagnan şi el, pentru a răscoli amintirea acelei groaznice întâmplări. Aproape în aceeaşi clipă, un ofițer intră şi-i întinse o depeşă regelui, care, citind-o, păli uşor la rândul său. D'Artagnan observă aceasta. Regele rămase nemişcat şi tăcut, după ce mai citi o dată hârtia. Apoi, revenindu-şi repede, zise:

— Domnule, ceea ce mi se vesteşte ai afla-o mai târziu; mai bine să-ți spun acum, ca s-o afli din gura regelui. La Belle-Isle a avut loc o luptă.

— Ah, ah! făcu d'Artagnan cu un aer calm, în timp ce inima îi bătea să-i spargă pieptul. Ei bine, sire?

— Ei bine, am pierdut şase sute de oameni.

O scânteie de bucurie şi de mândrie străluci în ochii lui d'Artagnan.

— Şi răzvrătiții? întrebă el.

— Răzvrătiții au fugit – răspunse regele.

D'Artagnan scoase un strigăt de triumf.

— Totuşi – adăugă regele – am o flotă care a încercuit Belle-Isle, şi sper că nici o barcă nu va putea să scape de acolo.

— Astfel că – murmură muşchetarul cuprins de gânduri negre – dacă cei doi domni vor fi prinşi...?

— Îi vor spânzura – zise regele netulburat.

— Şi ei ştiu ce-i aşteaptă? întrebă d'Artagnan, încercând să-şi stăpânească un fior.

— Ştiu, întrucât le-o vei fi spus dumneata însuți şi întrucât toată țara o ştie.

— Atunci, sire, nu vor fi prinşi vii, vă asigur de asta.

— Ah! făcu regele cu nepăsare, aruncându-şi din nou ochii peste scrisoare. Ei bine, vor fi prinşi morți, domnule d'Artagnan, ceea ce va fi acelaşi lucru, deoarece nu vreau să-i prind decât ca să-i trimit la spânzurătoare.

D'Artagnan îşi şterse sudoarea ce-i năpădise fruntea.

— Ți-am spus – urmă Ludovic al XIV-lea – că într-o zi îți voi fi un stăpân bun, generos şi constant. Dumneata eşti astăzi singurul om dintre cei vechi care poate fi vrednic de mânia sau de prietenia mea. N-o voi precupeți nici pe una, nici pe alta, după cum îți va fi purtarea. Ai vrea oare, domnule d'Artagnan, să-l slujeşti pe un rege care ar avea o sută de alți regi, egali cu el, în regatul său? Aş putea eu, spune-mi, să înfăptuiesc, cu asemenea slăbiciune, marile opere pe care le plănuiesc? Ai văzut dumneata vreodată un artist zămislind creații trainice cu o unealtă ce-i stă împotrivă? Departe de mine, domnule, această veche sămânță a abuzurilor feudale. Fronda, care trebuia să piardă monarhia, a emancipat-o. Eu sunt stăpân aici, căpitane d'Artagnan, şi voi avea slujitori care, lipsiți poate de virtuțile dumitale, vor duce devotamentul şi supunerea până la eroism. Ce importanță, te întreb, ce importanță are faptul că Dumnezeu n-a înzestrat cu geniu brațele şi picioarele? I l-a dat capului, şi capului, după cum ştii, i se supune tot restul. Iar capul sunt eu!

D'Artagnan tresări. Ludovic continuă ca şi cum n-ar fi observat nimic, deşi tresărirea muşchetarului nu-i scăpă:

— Acum, să încheiem între noi doi târgul acela pe care ți l-am făgăduit într-o zi, când mă socoteai încă prea mic, la Blois. Mulțumeşte-mi, domnule, că n-am aruncat asupra nimănui lacrimile de ruşine pe care le-am vărsat atunci. Priveşte în jurul dumitale: toate capetele mari sunt plecate. Pleacă-te şi dumneata, sau alegeți surghiunul care-ți va plăcea mai mult. Poate că, stând şi chibzuind acolo, vei găsi că regele acesta are o inimă generoasă, care se bizuie îndestul pe loialitatea dumitale părăsindu-te fiindcă te ştie nemulțumit, şi făcând aceasta când dumneata deții un mare secret de stat. Eşti un bărbat brav, ştiu asta. Pentru ce m-ai judecat înainte de vreme? Judecă-mă începând din această zi, d'Artagnan, şi fii oricât vei voi de aspru.

D'Artagnan rămase năucit, mut, clătinându-se pentru prima dată în viața lui. Dăduse peste un adversar vrednic de el. Nu mai era vorba de şiretenie, ci de calcul; nu mai era vorba de violență, ci de putere; nu mai era vorba de mânie, ci de voință; nu mai era înfumurare, ci un sfat. Tânărul acesta, care-l doborâse pe Fouquet, şi care se putea lipsi de d'Artagnan, încurca toate planurile, puțin cam încăpățânate, ale muşchetarului.

— Haide, ce te opreşti? îi spuse regele cu blândețe. Ți-ai înaintat demisia; vrei să ți-o resping? Înțeleg că ar fi greu pentru un bătrân căpitan să revină asupra unei hotărâri luate într-o clipă de furie.

— Oh – răspunse cu amărăciune d'Artagnan – nu asta e grija mea cea mai mare. Şovăiesc în a-mi retrage demisia deoarece sunt un om bătrân pentru maiestatea voastră şi fiindcă am unele obiceiuri de care nu e uşor să mă dezbar. Vă trebuie, de aici înainte, curteni care să se priceapă să vă distreze, nebuni care să se lase ucişi pentru ceea ce numiți marile voastre opere. Mari vor fi aceste opere, nu mă îndoiesc; dar dacă s-ar întâmpla ca eu să nu le găsesc

ca atare? Am cunoscut războiul, sire; am cunoscut pacea: i-am slujit pe Richelieu şi Mazarin; m-am pârjolit împreuna cu tatăl vostru în focul asediului din La Rochelle, am fost ciuruit de gloanțe ca o sită, mi-am schimbat pielea de zece ori, ca şerpii. După ocări şi nedreptăți, am primit o comandă care altădată însemna ceva, întrucât ea dădea dreptul de a-i vorbi regelui deschis. Dar căpitanul vostru de muşchetari va fi de aici înainte un ofițer care va sta de pază la uşile cele mici. Zău, sire, dacă asta este de aici înainte slujba, folosiți-vă că suntem împreună şi scăpați-mă de ea. Să nu credeți că păstrez vreun grăunte de pică pe cineva; nu, m-ați îmblânzit, cum spuneți, dar, trebuie s-o mărturisesc, îmblânzindu-mă, m-ați înmuiat; făcându-mă să mă plec, m-ați făcut să-mi dau seama de slăbiciunea mea. Dacă ați şti ce plăcut lucru e să ții fruntea sus, şi ce jalnică înfățişare aş avea eu ştergând praful de pe covoarele voastre! Oh, sire, regret nespus de mult, şi veți regreta ca şi mine, vremea când regele Franței îi vedea în vestibulurile sale pe acei gentilomi semeți, uscați, ursuzi, înjurând într-una, dar care se repezeau ca nişte dulăi în zilele de bătălie. Astfel de oameni sunt cei mai buni curteni pentru mâna care-i hrăneşte; sunt în stare s-o lingă; dar pentru mâna care-i loveşte, oh, ce muşcătură! Puțin aur pe galoanele mantalelor, un pic de burtă sub poalele tunicii, câteva fire albe în părul rărit, şi veți vedea pe frumoşii duci şi pairi, pe mândrii mareşali ai Franței! Dar la ce bun să mai spun toate acestea? Regele e stăpânul meu, şi el vrea ca eu să fac versuri, vrea să lustruiesc, cu papucii de mătase, mozaicul anticamerelor sale. La dracu! E greu, dar am făcut lucruri şi mai grele decât asta. O voi face. Pentru ce o voi face? Fiindcă iubesc banii? Am destui. Fiindcă sunt ambițios? Cariera mea se apropie de sfârşit. Fiindcă-mi place să stau la curte? Nu. Voi rămâne însă pentru că sunt obişnuit, de treizeci de

ani, să viu să primesc cuvântul de ordine al regelui şi să-l aud spunându-mi: "Bună seara, d'Artagnan", cu un zâmbet pe care niciodată nu l-am cerşit. Acum îl voi cerşi. Sunteți mulțumit, sire?

Şi d'Artagnan îşi plecă încet capul argintat, pe care regele, surâzând, îşi puse cu mândrie mâna lui albă.

— Mulțumesc, bătrânul meu slujitor, credinciosul meu prieten – rosti el. Întrucât, începând de astăzi, nu mai am duşmani în Franța, nu-mi rămâne decât să te trimit pe un câmp de luptă dinafară, pentru a-ți cuceri bastonul de mareşal. Bizuie-te pe mine, am să găsesc eu acest prilej. Până atunci, mănâncă din cea mai bună pâine a mea şi dormi liniştit.

— Minunat – răspunse d'Artagnan mişcat. Dar acei bieți oameni de la Belle-Isle? Unul mai ales, atât de bun şi atât de brav?

— Îmi ceri să-i iert?

— În genunchi, sire.

— Ei bine, du-te şi le vesteşte iertarea mea, dacă nu e prea târziu. Dar rămâi chezaş pentru ei!

— Pun chezăşie viața mea!

— Du-te. Mâine plec la Paris. Întoarce-te până atunci, căci nu vreau să mă mai părăseşti nici o clipă.

— Fiți liniştit, sire! exclamă d'Artagnan, sărutând mâna regelui.

Şi ieşi, cu inima plină de bucurie, pe poarta castelului, pornind pe drumul spre Belle-Isle.

LVII
PRIETENII DOMNULUI FOUQUET

Regele se întoarse la Paris şi, împreună cu el, d'Artagnan, care, culegând, în douăzeci şi patru de

ceasuri, cu cea mai mare migală, toate informațiile sale la Belle-Isle, nu aflase nimic despre taina ce stătea închisă sub greaua stâncă de la Locmaria, mormântul eroic al lui Porthos. Căpitanul de muşchetari aflase doar despre faptele săvârşite de aceşti doi bărbați viteji, de aceşti doi prieteni ai lui, a căror apărare le-o luase cu atâta noblețe şi a căror viață încercase s-o scape; aflase că, ajutați de trei bretoni credincioşi, ei se luptaseră cu o armată întreagă. Văzuse chiar, împrăştiate pe câmpia din jur, bucăți de trupuri omeneşti amestecate cu sfărâmături de stâncă mânjite de sânge şi aruncate prin tufişuri. Mai aflase apoi că o barcă fusese zărită destul de departe pe mare şi că, asemenea unei păsări de pradă, o corvetă regală urmărise, ajunsese din urmă şi înghițise acea mică zburătoare ce fugea ca săgeata. Dar la atât se rezuma tot ceea ce ştia d'Artagnan. De aici încolo începea câmpul presupunerilor. Aşa că, ce trebuia să creadă? Corveta nu se mai întorsese. E adevărat că de trei zile bătea un vânt puternic; dar corabia avea pânze bune şi era construită solid, încât nu se temea de o furtună, iar aceea care-l ducea pe Aramis ar fi trebuit, după părerea lui d'Artagnan, să acosteze la Brest sau să pătrundă pe gurile Loarei.

Acestea erau veştile încâlcite, dar pentru el, personal, destul de îmbucurătoare, pe care d'Artagnan i le adusese lui Ludovic al XIV-lea, când regele, urmat de întreaga curte, se reîntorsese la Paris. Ludovic, mulțumit de izbânda lui, Ludovic, mai blând şi mai binevoitor de când se simțea, mai puternic, nu încetase nici o clipă să călărească pe lângă trăsura domnişoarei de La Vallière. Toată lumea îşi dădea silința să le distreze pe cele două regine, pentru a le face să uite că erau părăsite, una de fiu, cealaltă de soț. Totul se îndrepta către viitor; trecutul nu mai însemna nimic pentru nimeni. Dar acest trecut apăsa ca o rană sângerândă şi dureroasă inimile câtorva

ființe iubitoare şi devotate. Astfel, regele nici nu apucă să se vadă bine acasă, că şi primi o dovadă înduioşătoare în această privință.

Ludovic al XIV-lea abia se sculase şi se pregătea să ia primul dejun, când căpitanul său de muşchetari se înfățişă la dânsul. D'Artagnan era puțin palid şi părea frământat de ceva. Regele observă, de la cea dintâi aruncătură de ochi, chipul acesta răvăşit, de obicei atât de senin.

— Ce ai, d'Artagnan? îl întrebă el.

— Sire, mi s-a întâmplat o mare nenorocire.

— Dumnezeule! Ce anume?

— Sire, l-am pierdut pe unul din prietenii mei, domnul du Vallon, în afacerea de la Belle-Isle.

Şi, spunând aceste cuvinte, d'Artagnan îşi aruncă privirea de vultur asupra lui Ludovic al XIV-lea, pentru a descifra primul simțământ ce-l putea stăpâni pe rege.

— Ştiam – răspunse Ludovic.

— Ştiați, şi nu mi-ați spus nimic? strigă muşchetarul.

— La ce bun? Durerea dumitale, prietene, merită tot respectul. De aceea, am socotit de cuviință să te cruț. Vestindu-ți această nenorocire ce te-a lovit, d'Artagnan, te-aş fi putut face să crezi că mă bucur. Da, ştiam că domnul du Vallon a fost îngropat sub stânca de la Locmaria; ştiam că domnul d'Herblay mi-a răpit un vas, cu echipaj cu tot, pentru a fugi la Bayonne. Dar am vrut ca dumneata să afli singur toate acestea, spre a te încredința că prietenii mei sunt pentru mine vrednici de respect şi de stimă; că totdeauna omul din mine se va înduioşa pentru oameni, deoarece regele este adesea silit să-i jertfească pe oameni pentru maiestatea lui, pentru puterea lui.

— Dar, sire, cum ați aflat?...

— Dumneata cum ai aflat, d'Artagnan?

— Prin această scrisoare, sire, pe care mi-a trimis-o din Bayonne Aramis, liber şi în afară de orice primejdie.

— Uite – zise regele, scoţând, dintr-o casetă aşezată pe o mobilă de lângă scaunul de care se sprijinise d'Artagnan, o scrisoare copiată întocmai după aceea a lui Aramis – e aceeaşi scrisoare, pe care Colbert mi-a prezentat-o cu opt ore înainte de a o fi primit şi dumneata... Sunt bine slujit, nu-i aşa?

— Da, sire – murmură muşchetarul – sunteţi singurul om pe care soarta l-a ajutat să învingă soarta şi tăria celor doi prieteni ai mei. V-aţi folosit de acest noroc, sire; dar nu veţi abuza, sper, de el.

— D'Artagnan – zise regele cu un surâs plin de bunăvoinţă – aş putea pune ca domnul d'Herblay să fie prins pe pământul regelui Spaniei şi să-mi fie adus aici viu, spre a-l judeca. D'Artagnan, crede-mă, nu mă voi lăsa pradă acestei prime porniri, foarte fireşti de altfel. E liber, va continua să fie liber.

— Oh, sire, nu veţi rămâne mereu atât de îngăduitor, atât de nobil, atât de generos precum vă arătaţi faţă de mine şi faţă de domnul d'Herblay; se vor găsi în preajma voastră sfetnici care vă vor vindeca de această slăbiciune.

— Nu, d'Artagnan, te înşeli învinuindu-i pe aceia ce-mi dau sfaturi că ar încerca să mă împingă spre asprime. Povaţa de a-l cruţa pe domnul d'Herblay vine de la Colbert însuşi.

— Ah, sire! făcu d'Artagnan uluit.

— În ce te priveşte – reluă regele cu o bunătate puţin obişnuită – am să-ţi dau câteva veşti bune, dar le vei afla, dragul meu căpitan, după ce-mi voi fi încheiat socotelile mele aici. Am spus că vreau să te fac, şi te voi face un om bogat. Cuvântul acesta va deveni o realitate.

— Mulţumesc de o mie de ori, sire. Eu pot să mai aştept. Dar, în timp ce eu voi avea răbdare, rog pe

maiestatea voastră să binevoiască a-şi pleca urechea la aceşti bieți oameni care, de câtva timp, încearcă să ajungă aici şi care vin să depună, cu toată umilința, o suplică la picioarele regelui.

— Cine sunt aceştia?

— Duşmani ai maiestății voastre.

Regele ridică fața.

— Prieteni de-ai domnului Fouquet – adăugă d'Artagnan.

— Numele lor?

— Domnul Gourville, domnul Pellisson şi un poet, domnul Jean de La Fontaine.

Regele stătu o clipă pe gânduri.

— Şi ce vor?

— Nu ştiu.

— Cum arată?

— Sunt în doliu.

— Dar ce spun?

— Nimic.

— Ce fac?

— Plâng.

— Să intre – zise regele, încruntând din sprâncene.

D'Artagnan se răsuci pe călcâie, ridică draperia care închidea intrarea în cabinetul regal şi strigă în sala vecină:

— Chemați-i!

Peste puțin, în uşa cabinetului în care se aflau regele şi căpitanul său apărură cei trei bărbați ale căror nume le rostise d'Artagnan. La trecerea lor, se făcu o tăcere adâncă. Curtenii, la apropierea prietenilor nefericitului intendent superior al finanțelor, curtenii, spunem, se trăgeau înapoi, ca pentru a nu fi atinşi de molima dizgrației şi a năpăstuirii.

D'Artagnan, cu un pas grăbit, veni el însuşi să-i ia de mână pe aceşti nenorociți, care şovăiau şi

tremurau la uşa cabinetului regal; îi aduse în faţa jilţului regelui, care, retras în firida unei ferestre, aştepta momentul prezentării şi se pregătea să le facă pocăiţilor o primire strict diplomatică.

Primul dintre prietenii lui Fouquet care înaintă fu Pellisson.

Nu mai plângea; îşi oprise însă lacrimile doar pentru ca regele să-i poată auzi mai bine glasul şi rugămintea. Gourville îşi strivea buzele ca să-şi stăpânească plânsul, din respect pentru rege. La Fontaine îşi înfundase faţa într-o batistă, şi ai fi spus că nu mai trăieşte, dacă nu i-ai fi văzut umerii scuturaţi de suspine înăbuşite.

Regele îşi păstrase întreaga demnitate. Chipul îi era nemişcat. Îşi ţinea încă sprâncenele încruntate, aşa cum era în clipa când d'Artagnan îi anunţase pe duşmanii lui. Făcu un gest, care însemna: "Vorbiţi", şi rămase în picioare, aruncând asupra celor trei oameni deznădăjduiţi o privire adâncă. Pellisson se îndoi până la pământ, iar La Fontaine căzu în genunchi, ca şi cum s-ar fi aflat într-o biserică. Tăcerea încordată, tulburată doar de suspine şi de gemete îndurerate, începu să răscolească în rege nu compătimire, ci nerăbdare.

— Domnule Pellisson – vorbi el pe un ton scurt şi sec – domnule Gourville, şi dumneata, domnule... Dar lui La Fontaine nu-i rosti numele. Aş privi cu multă neplăcere faptul că aţi putea veni să mă rugaţi pentru unul dintre cei mai mari nelegiuiţi, care şi-a atras pedeapsa dreptăţii mele. Un rege nu se lasă înduioşat decât de lacrimi sau de remuşcări: lacrimile inocenţei, remuşcările celor vinovaţi. Nu voi crede nici în remuşcările domnului Fouquet, nici în lacrimile prietenilor lui, întrucât unul e putred până în adâncul inimii, iar ceilalţi ar trebui să se ferească de a veni să mă ofenseze chiar în casa mea. De aceea, domnule Pellisson, domnule Gourville, şi dumneata,

domnule..., vă rog să nu spuneți nimic ce n-ar mărturisi înaltul respect ce-l purtați voinței mele.

— Sire – răspunse Pellisson tremurând la aceste cuvinte neîndurătoare – n-am venit să-i spunem maiestății voastre nimic care să nu fie expresia cea mai adâncă a celui mai sincer respect şi a celei mai sincere iubiri pe care toți supuşii o datorează regelui lor. Dreptatea maiestății voastre e neînduplecată; fiecare trebuie să se plece sub sentințele pe care ea le rosteşte. Noi ne înclinăm cu respect în fața ei. Departe de noi gândul de a veni să-l apărăm pe acela care a avut nefericirea să ofenseze pe maiestatea voastră. Cel care şi-a atras dizgrația voastră poate să fie un prieten al nostru, dar e un duşman al statului. Îl vom părăsi plângând, lăsându-l în seama hotărârii regelui.

— De altfel – îl întrerupse regele, potolit de acest glas rugător şi de aceste cuvinte convingătoare – parlamentul meu va judeca. Eu nu lovesc înainte de a fi cântărit crima. Justiția mea nu foloseşte spada înainte de a fi folosit balanța.

— De aceea, avem toată încrederea în această nepărtinire a regelui şi putem nădăjdui să ne facem auzite slabele noastre glasuri, cu încuviințarea maiestății voastre, atunci când ceasul apărării unui prieten învinuit va fi sunat pentru noi.

— La urma urmei, domnilor, ce-mi cereți? întrebă regele cu un aer impunător.

— Sire – continuă Pellisson – vinovatul lasă o soție şi o familie. Puțina avere rămasă abia ajunge să se plătească datoriile, iar doamna Fouquet, după arestarea soțului ei, e părăsită de toată lumea. Brațul maiestății voastre loveşte la fel ca mâna lui Dumnezeu. Când Cel de sus trimite lepra sau ciuma într-o familie, toți fug şi se depărtează de casa leprosului sau ciumatului. Uneori, dar destul de rar, doar un medic mărinimos îndrăzneşte să se apropie de pragul blestemat, îl trece cu îndrăzneală şi-şi

expune viața ca să înfrunte moartea. El este ultima speranță a muribundului; el este semnul milostivirii cereşti. Sire, am venit să vă rugăm, cu mâinile împreunate, căzuți în genunchi, aşa cum l-am ruga pe tatăl ceresc: doamna Fouquet nu mai are prieteni, nu mai are nici un sprijin; plânge în casa ei săracă şi pustie, părăsită de toți cei care erau nelipsiți din ea când stăpânul se bucura de favoare; acum n-o mai ajută nimeni, nu mai are nici o speranță. Nenorocitul asupra căreia s-a abătut mânia voastră, oricât de vinovat ar fi, primeşte cel puțin, din partea voastră, pâinea pe care el o udă în fiecare zi cu lacrimile lui. Tot atât de îndurerată, mai năpăstuită decât soțul ei, doamna Fouquet, aceea care a avut cinstea de a primi pe maiestatea voastră la masa ei, doamna Fouquet, soția fostului intendent superior al finanțelor maiestății voastre, doamna Fouquet nu are nici măcar această pâine!

Aci, tăcerea de mormânt ce încătuşase răsuflarea celor doi prieteni ai lui Pellisson fu ruptă de un puhoi de suspine, şi d'Artagnan, care-şi simțea pieptul zdrobit ascultând această umilită rugăminte, se întoarse cu fața spre un colț al cabinetului, ca să-şi poată rontăi în linişte vârful mustăților şi să-şi înăbuşe oftatul. Regele îşi păstrase privirea rece şi înfățişarea aspră; dar obrajii i se împurpurară uşor, iar hotărârea din ochii lui se înmuie în chip vădit.

— Şi ce doriți dumneavoastră? zise el cu un glas mişcat.

— Venim să cerem cu umilință maiestății voastre – vorbi Pellisson, ce părea din ce în ce mai tulburat – îngăduința ca, fără a ne atrage dizgrația sa, să-i putem împrumuta doamnei Fouquet două mii de pistoli, adunați de la toți vechii prieteni ai soțului ei, astfel ca văduva să nu ducă lipsa lucrurilor celor mai necesare vieții.

La cuvântul *văduvă,* rostit de Pellisson, pe când

Fouquet mai trăia încă, regele păli cu totul; mândria i se clătină; mila îi năvăli din inimă pe buze. Îşi lăsă privirea să cadă înduioşată asupra acestor oameni ce suspinau la picioarele lui.

— Dumnezeu să mă păzească – răspunse el – de a-l pune pe nevinovat alături de vinovat! Mă cunosc rău cei ce se îndoiesc de milostivirea mea față de cei slabi. Eu nu-i voi pedepsi niciodată decât pe cei trufaşi. Faceți, domnilor, faceți tot ceea ce vă îndeamnă inima pentru a uşura durerea doamnei Fouquet! Puteți pleca, domnilor; puteți pleca.

Cei trei bărbați se ridicară în tăcere, cu ochii uscați. Lacrimile secaseră sub pleoapele lor arzătoare şi pe obrajii aprinşi. Nu mai avură nici măcar puterea să-i mulțumească regelui, care, de altminteri, le tăie scurt reverențele solemne, retrăgându-se în dosul fotoliului său.

D'Artagnan rămase singur cu regele.

— Bine! zise el, apropiindu-se de tânărul Prinț, care-l întreba cu privirea. Foarte bine, stăpâne! Dacă n-ați avea deviza ce vă asemuieşte cu soarele, v-aş oferi eu una, chiar dacă domnul Conrart ar trebui s-o traducă în latineşte: "Blând cu cel mic, aspru cu cel tare!"

Regele zâmbi şi trecu în sala de alături, după ce-i spuse lui d'Artagnan:

— Îți dau concediul de care trebuie că ai nevoie pentru a pune în ordine afacerile răposatului domn du Vallon, prietenul dumitale.

LVIII
TESTAMENTUL LUI PORTHOS

La Pierrefonds, totul era în doliu. Curțile erau pustii, grajdurile închise, grădinile neîngrijite. În

bazine, fântânile țâşnitoare, altădată vesele, zgomotoase şi strălucitoare, se opriseră din susurul lor. Pe drumurile ce duceau la castel se vedeau venind oameni posomorâți, călări pe catâri sau pe cai de povară. Erau vecini de prin împrejurimi, preoți şi nobili de prin satele din jur. Toți aceşti oameni intrau tăcuți la castel, îşi lăsau caii în seama unui argat întristat şi se îndreptau, călăuziți de un valet în costum negru, spre sala cea mare, unde Mousqueton îi primea, în prag, pe cei ce soseau.

Mousqueton slăbise atât de mult în două zile, încât hainele fluturau pe el, asemenea acelor teci prea largi în care joacă lamele subțiri ale spadelor. Chipul său, colorat în roşu şi alb, ca acela al Madonei lui Van Dyck, era brăzdat de două dungi argintii săpate pe obrajii lui pe atât de durdulii altădată, pe cât de traşi erau acum, după doliu. Pentru fiecare nou vizitator, Mousqueton găsea un nou izvor de lacrimi, şi îți făcea o adevărată milă să-l vezi strângându-şi gâtlejul cu mâna lui groasă, ca să-şi oprească năvala suspinelor.

Toate aceste vizite aveau ca scop citirea testamentului lui Porthos, hărăzită pentru ziua aceea şi la care voiau să fie de față toți râvnitorii şi toți prietenii mortului, care nu lăsa nici o rudă după el. Oaspeții se aşezau pe scaune pe măsură ce veneau, şi uşa de la marea sală se închise când ceasurile băturăamiaza, ora hotărâtă pentru citirea testamentului.

Notarul lui Porthos, care era, fireşte, urmaşul jupânului Coquenard, începu prin a desfăşura încet marele pergament, pe care uriaşa mână a lui Porthos înşirase cele din urmă dorințe ale lui. Sigiliul rupt, ochelarii aşezați pe nas, tusea premergătoare odată terminată, fiecare îşi aținti urechea. Mousqueton se ghemuise într-un colț, pentru a plânge în voie şi pentru a auzi cât mai puțin.

Deodată, uşa cu două canaturi de la sala cea mare, care fusese închisă, se deschise ca prin

minune, şi un chip bărbătesc se ivi în prag, învăluit în cea mai strălucitoare lumină a amiezii. Era d'Artagnan, care păşise singur până la uşă şi care, negăsind pe nimeni să-i țină scara, îşi legase calul de ciocanul porții şi se înfățişă singur în adunare.

Lumina zilei ce năvăli în sală, murmurul celor de acolo, dar mai mult decât orice instinctul său de câine credincios îl smulseră pe Mousqueton din întristarea lui. Ridică fața, îl recunoscu pe vechiul prieten al stăpânului şi, gemând de durere, veni să-i îmbrățişeze genunchii, stropind lespezile încăperii cu lacrimile lui. D'Artagnan îl ridică de jos pe bietul intendent, îl îmbrățişă ca pe un frate şi, salutând cu noblețe adunarea, care se înclină toată deodată, rostindu-i numele în şoaptă, se duse şi se aşeză în fundul marei săli îmbrăcate în stejar sculptat, strângând tot timpul mâna lui Mousqueton, care, suspinând mereu, se aşeză şi el pe o treaptă. Atunci notarul, la fel de tulburat ca toți ceilalți, începu lectura.

Porthos, după o mărturisire de credință dintre cele mai creştineşti, le cerea iertare duşmanilor lui pentru necazurile pe care va fi putut să le pricinuiască în viață. La acest paragraf, o rază de nespusă mândrie străluci în ochii lui d'Artagnan. Îşi aducea aminte de vechiul soldat. Număra pe rând pe toți aceşti duşmani ai lui Porthos, doborâți de brațul lui vânjos, şi îşi spunea că Porthos procedase cu înțelepciune ferindu-se să dea amănunte despre duşmanii lui sau despre necazurile pricinuite acestora; altfel, astăzi, sarcina ar fi fost prea grea pentru cititorul testamentului.

Urma apoi enumerarea de mai jos:

Stăpânesc în clipa de față, prin vrerea lui Dumnezeu:

1. *Domeniul Pierrefonds, cu ogoare, parc, imaşuri, ape şi livezi, împrejmuite de jur împrejur;*

2. *Domeniul Bracieux, cu castel, păduri, pământ arabil, formând trei ferme;*

3. *Moşioara Vallon, numita astfel fiindcă se află în valea...*

Bravul Porthos!

4. *Cincizeci de loturi de pământ în Touraine, însumând laolaltă cinci sute de pogoane;*

5. *Trei mori pe râul Cher, cu un venit de şase sute de livre fiecare;*

6. *Trei heleşteie în Berri, cu un venit de două sute de livre fiecare.*

Cât despre bunurile MOBILIARE, numite astfel fiindcă nu se pot mişca, aşa cum îmi explica atât de bine învățatul meu prieten, episcopul de Vannes...

D'Artagnan simți un fior la amintirea acestui nume lugubru.

Notarul continuă netulburat:

Ele constau: 1. *În mobile pe care nu pot să le înşir aici din lipsă de loc şi care împodobesc toate castelele sau casele mele, dar a căror listă este întocmită de intendentul meu....*

Toți îşi întoarseră ochii către Mousqueton, care se aplecă sub povara durerii.

2. În douăzeci de cai de ham şi de călărie, pe care-i am îndeosebi la castelul din Pierrefonds şi care se numesc: BAYARD, ROLAND, CAROL MAGNUL, PEPIN, DU-NOEZUL, LA HIRE, OGIER, SAMSON, MILON, NEMROD, URGANDA, ARMIDA, FALSTRADA, DALILA, REBECCA, YOLANDA, FINETA, GRIZETA, LIZETA şi MUZETA;

3. *În şaizeci de câini, alcătuind şase haite,*

împărțite după cum urmează: prima, pentru cerbi; a doua, pentru lupi; a treia, pentru mistreți; a patra, pentru iepuri, iar celelalte două pentru vânatul de păsări sau pentru pază;

4. *În arme de război şi de vânătoare, aflate în galeria mea de arme;*

5. În vinuri de Anjou, alese pentru Athos, căruia îi plăceau mult pe vremuri; în vinuri de Bourgogne, de Champagne, de Bordeaux şi de Spania, păstrate în opt chelare şi douăsprezece beciuri din diferitele mele case;

6. *Tablouri şi statui care se spune că sunt de mare preț şi care sunt destul de numeroase ca să obosească privirea;*

7. *Biblioteca mea, alcătuită din şase mii de volume, toate noi şi care n-au fost niciodată deschise;*

8. *Tacâmurile şi vasele de argint, care sunt toate cam tocite, dar care trebuie să cântărească între o mie şi o mie două sute de livre, căci abia puteam, cu mare greutate, să ridic lada în care sunt strânse, neputând face decât de şase ori înconjurul odăii cu ea în brațe.*

9. *Toate aceste lucruri, dimpreună cu albiturile de masă şi de serviciu, sunt răspândite prin casele care-mi plăceau mai mult...*

Aici, cititorul se opri o clipă, să răsufle. Toți ceilalți oftară, tuşiră, încordându-şi şi mai tare auzul. Notarul continuă:

Am trăit fără să fi avut copii, şi se poate să nici nu am vreodată, ceea ce este o durere sfâşietoare pentru mine. Mă înşel însă, căci am un fiu împreună cu ceilalți prieteni ai mei: acesta este domnul Raoul-Auguste-Jules de Bragelonne, fiu adevărat al domnului conte de La Fère.

Pe acest tânăr senior îl socot vrednic de a fi urmaşul celor trei viteji gentilomi al căror prieten şi preaumil servitor sunt.

Aici, se auzi un zăngănit ascuțit. Era spada lui d'Artagnan, care se dezlegase din cingătoare şi căzuse pe pardoseala de piatră. Toți întoarseră privirile în partea aceea şi văzură că o lacrimă mare se rostogoli din genele dese ale lui d'Artagnan, alunecând pe nasul lui coroiat, a cărui curbătură strălucea astfel ca o seceră în care se răsfrângea tot soarele.

Iată de ce – citi mai departe notarul – *mi-am lăsat toate bunurile mele, mobile şi imobile, cuprinse în numărătoarea făcută mai sus, domnului viconte Raoul-Auguste-Jules de Bragelonne, fiul domnului conte de La Fère, spre a-l mângâia de durerea ce pare să-l încerce şi a-l face să-şi poarte cu vrednicie numele...*

Un lung murmur străbătu auditoriul. Notarul continuă lectura, îndemnat de privirea aprinsă a lui d'Artagnan, care, abătându-se asupra adunării, restabili liniştea întreruptă o clipă.

Cu sarcina, pentru domnul viconte de Bragelonne, de a-i da domnului cavaler d'Artagnan, căpitan de muşchetari al regelui, aceea ce numitul cavaler d'Artagnan îi va cere din bunurile mele.

Cu sarcina, pentru domnul viconte de Bragelonne, de a-i plăti o pensie domnului cavaler d'Herblay, prietenul meu, dacă acesta va fi silit să trăiască în surghiun.

Cu sarcina, pentru domnul viconte de Bragelonne, de a întreține pe aceia dintre servitorii mei care m-au slujit timp de zece ani, şi de a da câte cinci sute de livre fiecăruia dintre ceilalți.

Îi las intendentului meu Mousqueton toate costumele mele de oraş, de război şi de vânătoare, în număr de patruzeci şi şapte, cu încredințarea că le va purta până le va rupe, din dragoste şi spre amintirea

mea.

Afară de aceasta, îl las în grija domnului viconte de Bragelonne pe vechiul meu servitor şi prieten credincios Mousqueton, mai sus numit, cu sarcina, pentru pomenitul viconte de Bragelonne, de a se purta în aşa fel, încât, la moarte, Mousqueton să poată spune că n-a fost pentru el nici o zi în care să nu fie fericit.

Auzind aceste cuvinte, Mousqueton făcu o plecăciune, palid şi tremurând; umerii lui largi se zguduiră cu putere, faţa lui, pe care era zugrăvită o mare durere, se ridică din palmele-i îngheţate, şi cei prezenţi îl văzură împleticindu-se, şovăind, ca şi cum ar fi vrut să părăsească sala, dar fără să ştie încotro s-o apuce.

— Mousqueton – îi zise d'Artagnan – bunul meu prieten, ieşi de aici; du-te şi fă-ţi pregătirile de drum. Te iau cu mine la Athos, unde mă voi duce după ce voi părăsi Pierrefonds.

Mousqueton nu răspunse nimic. Răsufla greu, ca şi cum totul în această sală îi era de acum încolo străin. Deschise uşa încet şi ieşi cu paşi rari.

Notarul îşi termină lectura, după care o mare parte dintre cei ce veniseră să audă ultimele dorinţe ale lui Porthos se retraseră dezamăgiţi, dar plini de respect.

D'Artagnan, rămas singur după ce primise plecăciunea ceremonioasa pe care i-o făcuse notarul, admiră înţelepciunea adâncă a testatorului, care îşi lăsase cu atâta dreptate bunurile celui mai vrednic, celui mai nefericit dintre toţi, şi o făcuse cu acea delicateţe sufletească ce nu se întâlneşte atât de desăvârşită la nimeni, nici măcar la cei mai distinşi curteni, sau la cele mai nobile inimi.

Într-adevăr, Porthos îi prescrisese lui Raoul de Bragelonne să-i dea lui d'Artagnan tot ceea ce acesta va cere. Ştia el bine, acest minunat Porthos, că

d'Artagnan nu va cere nimic; şi chiar dacă ar fi cerut ceva, nimeni, în afară de el însuşi, nu l-ar fi hotărât să-şi ia partea sa.

Porthos îi lăsa o pensie lui Aramis, care, dacă ar fi râvnit să ceară mai mult, ar fi fost oprit, desigur, de pilda lui d'Artagnan; iar cuvântul acela *surghiun,* aruncat de testator fără vreun gând anume, nu era oare cea mai blândă, cea mai delicată dojană pentru purtarea lui Aramis, care îi pricinuise moartea lui Porthos?

În sfârşit, în testamentul mortului nu se pomenea nimic de Athos. Putea oare să presupună acesta că fiul nu-i va dărui cea mai bună parte tatălui? Mintea simplă a lui Porthos judecase toate aceste împrejurări, cântărise toate aceste amănunte mai bine decât legea, mai bine decât obiceiul, mai bine decât gusturile oamenilor. "Porthos a fost o inimă mare!" îşi spuse d'Artagnan cu un suspin. Şi i se păru că aude un geamăt în tavan. Se gândi numaidecât la bietul Mousqueton, pe care trebuia să-l smulgă din durerea lui. În acest scop, d'Artagnan părăsi repede sala, pentru a se duce să-l caute pe vrednicul intendent, întrucât acesta nu se mai întorcea. Urcă scara până la etajul întâi şi zări în odaia lui Porthos un morman de costume de toate culorile şi din toate stofele, deasupra cărora Mousqueton se trântise cât era de mare, după ce el însuşi le îngrămădise acolo. Era moştenirea lăsată prietenului credincios. Aceste haine erau acum ale lui; îi fuseseră dăruite din toată inima. Se vedea mâna lui Mousqueton întinsă peste aceste lucruri scumpe lui, se vedea cum le săruta îndelung, căci îşi îngropase fața în ele, acoperindu-le cu tot trupul său.

D'Artagnan se apropie spre a-i spune o vorbă de mângâiere nefericitului slujitor.

— Doamne – exclamă el – nu mai mişcă; a leşinat!

D'Artagnan se înşela: Mousqueton murise.

— A murit ca un câine credincios, care, după ce şi-a pierdut stăpânul, se întoarce să se stingă pe veşmintele lui.

LIX
BATRÂNEȚEA LUI ATHOS

În timp ce toate aceste întâmplări îi despărțeau pentru totdeauna pe cei patru muşchetari, uniți altădată prin legături ce se părea că nimic nu le mai putea desface, Athos, rămas singur după plecarea lui Raoul, începea să plătească tributul său acelei morți premergătoare care se numeşte ruperea de ființele dragi.

Reântors la locuința lui din Blois, nemaiavându-l nici măcar pe Grimaud care să-l întâmpine cu un zâmbet atunci când se plimba printre brazdele de flori, Athos simțea cum din zi în zi îi scădea tot mai mult puterea care de o viață întreagă părea de neînfrânt. Bătrânețea, îndepărtată de el prin prezența făpturii iubite, se apropia acum cu întregul ei cortegiu de dureri şi metehne, ce sporesc pe măsură ce se face mai aşteptată. Athos nu-l mai avea lângă el pe fiul său pentru a se strădui să calce sprinten, cu spinarea dreaptă, dându-i acestuia o pildă vrednică de urmat; nu mai întâlnea nici ochii scânteietori ai tânărului – vatră pururea aprinsă de la care se reîmprospăta mereu flacăra privirilor lui. Şi apoi, trebuie să o spunem, această fire, aleasă prin duioşia şi modestia ei, nemaigăsind pe nimeni care să-i înfrâneze pornirile, se lăsa pradă tristeții cu toată acea patimă cu care naturile uşuratice se aruncă în brațele bucuriilor.

Contele de La Fère, rămas tânăr până la cei

şaizeci şi doi de ani ai săi, războinicul ce-şi păstrase întreaga vlagă în pofida oboselilor, agerimea minții în pofida amărăciunilor, blânda seninătate sufletească şi trupească în pofida necazurilor pe care i le făcuse Milady, Mazarin şi La Vallière, Athos îmbătrânise numai în opt zile, din clipa când pierduse sprijinul tânărului său urmaş. Chipeş încă, dar mai încovoiat, nobil, dar întristat, domol şi clătinându-se sub părul său albit, căuta, de când rămăsese singur, luminişurile unde răzbătea soarele printre frunzişul copacilor de pe alei. Deprinderile la care ținuse întreaga lui viață fuseseră uitate de când Raoul nu se mai afla alături de dânsul. Servitorii, obişnuiți să-l vadă sculat o dată cu zorile în orice anotimp, se mirau auzind bătând ceasurile şapte în toiul verii, fără ca stăpânul lor să se fi dat jos din pat. Athos rămânea culcat, cu o carte la căpătâi, dar nu dormea, dar nu citea. Stând întins, spre a nu mai fi nevoit să-şi poarte povara trupului, îşi lăsa spiritul şi sufletul să zboare din învelişul lor şi să se îndrepte către fiul său, ori către Dumnezeu. Cei din jurul lui se îngrozeau adesea văzându-l adâncit ceasuri întregi într-o visare mută, fără simțire; nu mai auzea nici paşii valetului, care se apropia speriat de uşă pentru a trage cu urechea să afle dacă stăpânul său dormea încă sau se sculase. I se întâmpla de multe ori să uite că ziua trecuse de jumătate şi că nu luase nici gustarea de dimineață, nici masa de la amiază. Atunci îl trezeau; el se îmbrăca şi cobora în aleea umbrită, apoi se întorcea puțin la soare, ca pentru a împărtăşi o clipă cu fiul său zăduful pe care acesta îl îndura pe alte meleaguri. Pe urmă, îşi reîncepea plimbarea tristă, monotonă, până când, istovit, se reîntorcea în odaia şi la patul lui, sălaşul preferat.

Timp de câteva zile, contele nu rosti un singur cuvânt. Nu voia să primească pe nimeni din cei care veneau să-l viziteze, iar noaptea aprindea lampa şi

petrecea ceasuri întregi scriind sau răsfoind pergamente. Athos trimise una din aceste scrisori la Vannes, alta la Fontainebleau: amândouă rămaseră fără răspuns. Se ştie din ce pricină: Aramis părăsise Franța; d'Artagnan călătorea de la Nantes la Paris, de la Paris la Pierrefonds. Valetul său de cameră observă că el îşi scurta în fiecare zi plimbarea cu câțiva paşi. Marea alee de tei deveni în curând prea lungă pentru picioarele care o străbăteau altădată de o mie de ori pe zi. Contele fu văzut cum se ducea cu greu până la copacii de la mijlocul aleii, şi acolo se întindea pe un răzor de iarbă verde, lângă o cărare lăturalnică, aşteptând să-şi recapete puterile, sau mai degrabă să se facă din nou noapte. Curând, o sută de paşi era ceva peste puterile lui. În cele din urmă, Athos nu voi să se mai ridice din pat; nu mai primea nici un fel de hrană, şi oamenii lui, înspăimântați, cu toate că el nu se plângea de nimic, cu toate că-şi păstra mereu zâmbetul pe buze, cu toate că le vorbea cu acelaşi glas blând, oamenii lui trimiseră la Blois după fostul medic al răposatului Prinț şi-l aduseră la contele de La Fère, în aşa fel încât doctorul putu să-l vadă, însă fără ca el să fie văzut de conte. În acest scop, îl instalară într-un cabinet alăturat camerei bolnavului şi îl rugară să nu iasă de acolo, de teamă ca stăpânul, care nu ceruse medic, să nu se supere cumva.

Doctorul făcu aşa precum i se spuse. Athos era un fel de model pentru gentilomii din împrejurimi; oamenii din regiunea Blois se mândreau că în mijlocul lor se afla această rămăşiță sacră a vechilor glorii franceze; Athos era, într-adevăr, un mare senior, în comparație cu cei de azi, pe care regele îi înnobila peste noapte, atingând cu sceptrul lui tânăr şi roditor trunchiurile uscate ale arborilor heraldici din provincie. Athos era, aşadar, respectat şi iubit. Doctorului nu-i plăcea să-i vadă pe oamenii lui plângând, şi nici să privească îngrămădindu-se la

poartă săracii cantonului, cărora Athos le aducea mângâierea prin vorbele lui blânde şi prin dărnicia lui largă. Cercetă astfel, din ascunzătoarea lui, semnele unei boli misterioase ce-l mistuia din zi în zi mai mult, coborându-l spre moarte pe acest om altădată plin de sănătate şi dornic de viaţă. Observă în obrajii lui Athos văpaia înfrigurată ce se întețea şi creştea, o văpaie înceată, nemiloasă, pornită dintr-o cută a inimii şi oprindu-se în dosul acestei paveze, sporind din suferința pe care o dospea, văpaie care era cauza şi în acelaşi timp efectul unei stări primejdioase.

Contele nu vorbea cu nimeni, am spus; nu vorbea nici măcar cu el însuşi. Gândurile lui se temeau de zgomot, şi ajunseseră până la acel grad de toropeală de unde începe indiferența. Omul căzut într-o asemenea părăsire, înainte de a-i aparține lui Dumnezeu, înseamnă că nu mai aparține nici pământului.

Doctorul stătu mai multe ceasuri şi urmări această dureroasă luptă a voinței împotriva unei puteri mai mari decât ea. El se îngrozi văzând aceşti ochi pururea neclintiți, pururea îndreptați către o țintă necunoscută; se îngrozi văzând că aceleaşi bătăi mişcau această inimă, căreia nici măcar un suspin nu-i mai schimba mersul; e ştiut că, uneori, ascuțirea durerii vine să-i dea o speranță medicului.

Se scurse astfel o jumătate de zi. Doctorul, ca om brav, ca spirit cutezător, îşi luă inima în dinți: ieşi din ascunzătoarea lui şi se apropie dintr-o dată de Athos, care-l văzu însă fără să dea semne de surprindere, ca şi cum n-ar fi înțeles nimic din această apariție bruscă.

— Domnule conte, iartă-mă – zise doctorul îndreptându-se spre bolnav cu brațele deschise – dar am să-ți fac o mustrare; iar dumneata trebuie să m-asculți.

Şi se aşează la căpătâiul lui Athos, care se smulse

cu greu din visarea lui.

— Ce este, doctore? întrebă contele după o clipă de tăcere.

— Este că eşti bolnav, domnule, şi nu vrei să fii îngrijit.

— Eu, bolnav? murmură Athos zâmbind.

— Febră, mistuire, slăbire, prăpădire, domnule conte!

— Slăbire! răspunse Athos. Cum e cu putință? Nici nu mă mişc din pat!

— Haide, haide, domnule conte, fără ocolişuri! Dumneata eşti doar un bun creştin.

— Aşa cred – zise Athos.

— Vrei să-ți curmi singur viața?

— Nici gând, doctore.

— Ei bine, domnule, dumneata te îndrepți spre moarte; stând astfel, înseamnă să te sinucizi. Vindecă-te, domnule conte, vindecă-te!

— De ce anume? Găseşte răul mai întâi. Niciodată nu m-am simțit mai bine, niciodată cerul nu mi s-a părut mai frumos, niciodată n-am iubit mai mult florile din grădina mea.

— Te roade o mâhnire ascunsă.

— Ascunsă?... Nu, îmi lipseşte fiul, doctore; iată toată, boala mea; şi n-o ascund.

— Domnule conte, fiul dumitale trăieşte, e puternic, are în față tot viitorul oamenilor cu însuşirile şi cu originea lui; trebuie să trăieşti pentru el...

— Dar trăiesc, doctore. Oh, fii liniştit – adăugă el cu un zâmbet de melancolie – atâta timp cât Raoul va trăi, nimic nu se va schimba; căci, atâta timp cât va trăi el, voi trăi şi eu.

— Ce vrei să spui?

— Un lucru foarte simplu. În momentul de fața, doctore, las viața să se desfăşoare în afara mea. Ar fi un lucru peste puterile mele să duc o viață de uitare,

de împrăştiere, de nepăsare, când nu-l mai am pe Raoul lângă mine. N-ai să-i ceri lămpii să mai ardă atunci când feştila n-are flacără; nu-mi cere deci să trăiesc în vâlvă şi strălucire. Lâncezesc, mă pregătesc de ducă, aştept. Uite, doctore, adu-ți aminte de acei soldați pe care i-am văzut de atâtea ori împreună în porturile unde aşteptau să fie îmbarcați; stăteau culcați, nepăsători; jumătate într-o lume, jumătate în alta, ei nu se aflau nici în locul unde avea să-i poarte marea, nici în locul unde aveau să se despartă de pământ; cu toate lucrurile pregătite, cu gândurile încordate, cu privirea țeapănă, ei aşteptau. Repet acest cuvânt, el este punctul pe care se sprijină viața mea acum. Culcat ca acei soldați, cu urechea ațintită către zgomotele care mă înconjoară, vreau să fiu gata de plecare la cea dintâi chemare. Cine îmi va trimite această chemare? Viața sau moartea? Dumnezeu sau Raoul? Am totul rânduit, sufletul mi-e pregătit, aştept chemarea... Aştept, doctore, aştept!

Doctorul cunoştea aluatul din care era plămădit acest spirit, prețuia tăria acestui trup. Stătu puțin pe gânduri, îşi spuse că vorbele erau de prisos, leacurile zadarnice, şi plecă rugându-i pe servitorii lui Athos să nu-l părăsească nici o clipă.

Athos, după plecarea doctorului, nu se arătă nici mâniat, nici înciudat că fusese tulburat; nu ceru nici măcar să i se aducă scrisorile care ar mai putea să vină; ştia că orice tresărire ce i s-ar mai întâmpla ar fi pentru el o bucurie, o speranță, pe care servitorii ar plăti-o cu sângele lor, numai să i-o poată procura. Somnul îl prindea tot mai rar. Athos, în dorința de a rămâne cu gândurile lui, stătea adâncit ceasuri întregi într-o reverie mai adâncă, mai întunecată decât ceea ce alții ar fi numit vis. Această odihnă avea darul de a da trupului acea uitare de sine, care obosea spiritul; căci Athos trăia două vieți în timpul acestor peregrinări ale minții lui. Într-o noapte, visă că Raoul

se îmbrăca într-un cort, pentru a porni în expediția comandată de domnul de Beaufort în persoană. Tânărul era trist, îşi punea cu încetineală zalele, îşi încingea fără grabă spada. "Ce ai?" îl întrebă cu dragoste tatăl său. "Ceea ce mă umple de întristare este moartea lui Porthos, prietenul nostru atât de bun – răspunse Raoul. Sufăr aici durerea pe care dumneata o vei simți acolo." Şi viziunea se spulberă o dată cu somnul lui Athos. În zorii zilei, unul dintre valeți intră la stăpânul său şi-i aduse o scrisoare sosită din Spania. "Scrisul lui Aramis" – îşi spuse contele. Şi citi.

— Porthos a murit! strigă el după primele rânduri. Oh, Raoul, Raoul, îți mulțumesc! Ți-ai păstrat făgăduiala, îmi dai de veste!

Şi Athos, năpădit de o sudoare mortală, se prăbuşi în patul lui, fără altă cauză decât slăbiciunea sa.

LX
VIZIUNEA LUI ATHOS

După ce acest leşin al lui Athos încetă, contele, aproape ruşinat că dăduse dovadă de atâta slăbiciune în fața unei întâmplări fără noimă, se îmbrăcă şi ceru un cal, hotărât să se ducă la Blois, pentru a intra în legătură mai strânsă fie cu Africa, fie cu d'Artagnan sau cu Aramis.

Într-adevăr, scrisoarea lui Aramis îi dădea de veste contelui de La Fère că expediția de la Belle-Isle se sfârşise prost. Ea îi aducea apoi destule amănunte despre moartea lui Porthos pentru ca inima atât de iubitoare şi atât de devotată a lui Athos să fie zguduită până în cele mai mici fibre. Athos voia deci să-i facă prietenului său Porthos cea din urmă vizită.

Pentru a-şi împlini această datorie de onoare faţă de vechiul său tovarăş de arme, el se gândea să-l caute pe d'Artagnan, să facă împreună cu el greul drum la Belle-Isle, tristul pelerinaj la mormântul uriaşului pe care-l iubise atâta, apoi să se întoarcă acasă la el, spre a se supune tainicelor îndatoriri ce-l chemau pe căi misterioase către cele veşnice. Dar abia apucaseră slugile să-şi îmbrace stăpânul, vesele că-l vedeau pregătindu-se pentru o călătorie ce avea să-i alunge tristeţea, abia fu înşeuat calul cel mai blând din grajdurile contelui şi adus în faţa scării, că tatăl lui Raoul simţi o ame-ţeală, picioarele i se înmuiară, şi el îşi dădu seama că nu mai putea face nici un pas. Ceru să fie dus la soare; fu întins pe răzorul de iarbă verde, unde stătu mai bine de un ceas, până când îşi reveni în fire. Era de aşteptat să cadă în această sfârşeală, după viaţa nemişcată din ultimele zile. Athos bău o licoare spre a-şi recăpăta puterile, apoi îşi udă buzele uscate într-un pahar plin cu vinul care-i plăcea lui cel mai mult, acel vin bătrân de Anjou pomenit de bunul Porthos în admirabilul lui testament. Pe urmă, reîntremat, cu capul limpezit, ceru să i se aducă din nou calul; dar i-a trebuit ajutorul valeţilor ca să se urce cu mare greutate în şa. Nu făcu însă nici o sută de paşi; la cotitura drumului se simţi zguduit de friguri.

— Asta e ciudat – îi spuse valetului său de cameră, care-l însoţea.

— Să ne oprim, domnule, vă rog! îi răspunse credinciosul servitor. Sunteţi galben ca ceara.

— Orice-ar fi, voi merge mai departe, de vreme ce-am pornit la drum – zise contele.

Şi dădu pinteni calului. Dar în loc să se supună îndemnului stăpânului său, animalul se opri deodată. O mişcare de care Athos nu-şi dăduse seama îi strânsese zăbala.

— Ceva – rosti Athos – nu mă lasă să merg mai

departe. Ajută-mă – adăugă el întinzând brațele – apropie-te repede! Simt că mi se înmoaie toți muşchii şi am să cad de pe cal.

Valetul văzuse mişcarea făcută de stăpânul său în aceeaşi clipă în care primise şi ordinul. Se apropie repede, îl prinse pe conte în brațe, şi, cum nu se depărtaseră prea mult de casă, ceilalți servitori, rămaşi în poartă spre a-l conduce din ochi pe domnul de La Fère, văzură că ceva neobişnuit se petrecea mersul îndeobşte atât de regulat al stăpânului lor; valetul cameră îi chemă pe colegii lui prin semne şi prin strigăte şi toți alergară să-i sară în ajutor.

După ce făcu însă câțiva paşi, reîntorcându-se spre casă, Athos se simți iarăşi mai bine. Îşi recăpătă din nou puterile şi voi încă o dată să pornească spre Blois. Îşi întoarse calul din drum. Dar, după câțiva paşi ai supusului animal, recăzu în aceeaşi stare de toropeală şi de aşteptare înfrigurată.

— Hotărât lucru – murmură el – CINEVA vrea să rămân acasă.

Oamenii se apropiară de el, îl dădură jos de pe cal şi îl duseră pe brațe în casă. Camera îi fu repede pregătită şi îl culcară în patul său.

— Aveți grijă – le spuse el înainte de a adormi – aştept astăzi nişte scrisori din Africa.

— Domnul va afla, fără îndoială cu bucurie, că fiul lui Blaisois a pornit călare de aproape un ceas, ca să-i iasă înainte curierului de la Blois – răspunse valetul de cameră.

— Mulțumesc! rosti Athos cu un zâmbet de mare bunătate.

Contele adormi. Somnul lui neliniştit părea mai degrabă un chin. Omul care stătea de veghe lângă el văzu de mai multe ori că trăsăturile lui căpătau expresia unei aprige frământări lăuntrice. Poate că Athos visa ceva.

Ziua se scurse astfel; fiul lui Blaisois se

întorsese: curierul nu adusese nici o ştire. Contele număra cu înfrigurare minutele, şi era cuprins de deznădejde când minutele încheiau un ceas. Gândul că fusese uitat aici îl străbătu încă o dată şi-i stârni o cumplită durere în inimă.

Nimeni, în casă, nu mai aştepta să vină curierul; sorocul lui trecuse de mult. De patru ori, trimisul special la Blois se întorsese cu mâna goală, căci nu sosise nimic pe adresa contelui.

Athos ştia că acel curier venea numai o dată pe săptămână. Avea aşadar de îndurat încă opt zile, mai chinuitoare decât moartea însăşi. Îşi începu noaptea cu această dureroasă resemnare.

Tot ceea ce un om bolnav şi zgâlțâit de suferință poate să adauge la sumbrele lui presupuneri, unele mai triste decât altele, Athos le trăi în mintea lui în primele ceasuri ale acestei nopți chinuitoare. Fierbințeala creştea; ea îi năpădi pieptul, care ardea ca un cuptor, după cum se exprimase doctorul adus de la Blois în ultimul drum făcut acolo de fiul lui Blaisois. În curând, îi ajunse şi la cap. Doctorul îi luă sânge de două ori, ceea ce-l mai uşură, dar îl slăbi şi mai mult pe bolnav, la care singur creierul mai rămăsese în stare de veghe. Totuşi, această văpaie îngrijorătoare se opri. Ea dădu ultimele asalturi în trupul amorțit, apoi se domoli cu totul în momentul când bătu miezul nopții.

Doctorul, văzând această îmbunătățire vădită, se întoarse la Blois, după ce dădu câteva prescripții şi după ce spuse că de astă dată contele era salvat. Atunci începu pentru Athos o stare ciudată, de nedescris. Gândurile lui, limpezite iarăşi, se îndreptau spre Raoul, spre fiul său mult iubit. Vedea cu închipuirea taberele din Africa, în apropiere de Djidgelli, unde domnul de Beaufort îşi debarcase armata sa. Erau acolo nişte stânci cenuşii, înverzite în unele locuri de apele mării, ce se rostogoleau peste ele

în timpul furtunilor şi al valurilor mari. În spatele ţărmului pe care se înşirau aceste stânci, ca nişte morminte, urca în amfiteatru, printre cactuşi şi arbori de fistic – un fel de aşezare omenească plină de fum, de învălmăşeală şi de zgomote înfundate. Deodată, din mijlocul acestui fum se desprinse o flacără uriaşă, ce cuprinse, târându-se pe pământ, întreaga aşezare, şi care creştea, clipă de clipă, învăluind totul în vârtejurile ei roşii; plânsete, ţipete, braţe ridicate spre cer. Câtva timp fu un amestec îngrozitor de bârne ce se năruiau, de fiare răsucite, de ziduri arse, de copaci sfârtecaţi, ce dispăreau fără urmă.

Lucru ciudat! În acest haos în care Athos zărea braţe ridicate spre cer şi auzea ţipete, vaiete şi suspine, nu vedea nici un chip omenesc. Tunul răsună în depărtare, muschetele începură să păcănească, marea să mugească, turmele s-o ia la goană peste câmpurile verzi. Dar nici un soldat care să pună şomoiogul aprins la coada tunului, nici un marinar care să ajute la mişcările flotei, nici un păstor lângă turmele acelea.

După ruina satului şi distrugerea forturilor ce-l înconjurau, ruină şi distrugere săvârşite ca printr-o vrăjitorie, fără participarea unei singure fiinţe omeneşti, flacăra se stinse, fumul începu să se urce iarăşi în văzduh, apoi îşi slăbi puterea, se rări şi se pierdu cu desăvârşire. Noaptea se lăsă deasupra întregii privelişti; o noapte întunecoasă pe pământ, luminoasă spre cer; stelele mari, sclipitoare, care ard pe firmamentul african, străluceau cu putere, fără a lumina însă nimic în jurul lor. Urmă o tăcere adâncă, în care imaginaţia înfierbântată a lui Athos se opri o clipă; dar cum el simţea că ceea ce avea să vadă nu se terminase încă, îşi îndreptă cu şi mai multă atenţie ochii minţii asupra spectacolului ciudat pe care i-l pregătea închipuirea lui.

Acest spectacol reîncepu într-adevăr în curând

pentru el. O lună blândă şi galbenă se ridică dincolo de ţărm, oglindind mai întâi ondulările necontenite ale mării, ce părea că se potolise după mugetele asurzitoare din timpul viziunii lui Athos, o lună care îşi împrăştia diamantele şi opalele ei peste mărăcinişurile şi tufişurile colinei. Stâncile cenuşii, ca tot atâtea fantome tăcute şi atente, păreau că-şi înalţă capetele verzui spre a cerceta şi ele câmpul de luptă la lumina lunei. Athos văzu că acest câmp, gol în timpul bătăliei, era acum presărat cu trupuri ce zăceau doborâte la pământ. Un fior de groază şi teamă îi cuprinse sufletul când recunoscu uniforma albă cu albastru a soldaţilor din Picardia, lungile lor sulițe cu mânerul albastru şi muschetele lor însemnate cu floarea de crin pe patul armelor.

Când văzu toate acele răni mari şi deschise privind spre cerul de azur, ca şi cum ar cere să li se dea înapoi sufletele ce-şi luaseră zborul din mijlocul lor, când văzu caii sfârtecaţi. nemişcaţi, cu limbile atârnate printre buze, prăbuşiţi în bălţile de sânge închegat din jurul lor, cu şeile şi coamele mânjite şi înroşite, când văzu calul alb al domnului de Beaufort trântit la pământ, cu ţeasta zdrobită, zăcând în primul şir de hoituri de pe câmpul de luptă, Athos îşi trecu mâna rece peste fruntea pe care se miră că n-o găseşte arzându-i ca focul. Se încredinţă, prin această atingere, că privea ca un spectator teafăr priveliştea lăsată în urma ei de bătălia dată la Djidgelli de către armata expediţionară pe care o văzuse desprinzându-se de coastele Franţei şi dispărând la orizont, şi pe care o salutase, cu gândul şi cu mâna, atunci când ultima salvă de tun comandată de duce brăzdase văzduhul, în semn de adio adresat patriei.

Cine ar putea să descrie ucigătoarea sfâşiere cu care sufletul său, urmărind cu un ochi ager mormanele de cadavre, le privea îndeaproape, rând pe rând, pentru a vedea dacă printre ele nu zăcea şi

Raoul? Cine ar putea să exprime bucuria îmbătătoare, divină, cu care Athos se înclină înaintea lui Dumnezeu, mulțumindu-i că nu-l văzuse printre morți pe acela pe care-l căuta cu atâta teamă? Într-adevăr, căzuți unul lângă altul, înțepeniți, înghețați, toți aceşti morți, deşi puteau fi recunoscuți şi aşa, păreau că se întorc cu bunăvoință şi respect către contele de La Fère, pentru ca el să-i vadă mai bine în timpul cercetării lui funebre. Totuşi, privind toate aceste cadavre, contele se mira că printre ele nu se afla nici un supraviețuitor. Ajunse cu nălucirea până acolo, încât această viziune fu pentru el ca o călătorie adevărată făcută de părinte în Africa, pentru a afla veşti despre fiul său.

Astfel, istovit după ce străbătuse atâtea mări şi continente, se opri să se odihnească într-unul din corturile adăpostite în dosul unei stânci, şi în vârful căruia flutura flamura albă cu floarea de crin. Apoi căută un soldat care să-l conducă la cortul domnului de Beaufort. Atunci, în timp ce privirea îi rătăcea peste câmp, rotindu-se în toate părțile, văzu o formă albă ivindu-se din dosul unor arbori răşinoşi de mirt. Această înfățişare era îmbrăcată într-o uniformă de ofițer şi ținea în mână o spadă ruptă; înainta încet către Athos, care, oprindu-se deodată şi ațintindu-şi privirea asupra ei, nu spunea nimic, nu făcea nici o mişcare, ci doar voia să-şi deschidă larg brațele, căci, în acel ofițer palid şi tăcut, el îl recunoscu pe Raoul.

Contele încercă să scoată un strigăt, dar glasul i se opri în gâtlej. Raoul, cu un gest, îl îndemnă să tacă, ducându-şi un deget la gură şi retrăgându-se încet, încet, fără ca Athos să-l vadă mişcându-şi picioarele. Contele, mai palid decât Raoul, tremurând mai tare decât el, îl urmă pe fiul său, străbătând cu greu tufişurile, şi buruienile, pietrele şi gropile. Raoul părea că nici nu atinge pământul şi nimic nu-i stânjenea uşurința mersului. Contele, pe care

piedicile din cale îl oboseau, se opri în curând, istovit. Dar Raoul îi făcea într-una semn să-l urmeze. Iubitorul tată, căruia dragostea părintească îi reda puterile, încercă o ultimă sforțare şi urcă muntele, urmându-l pe tânăr, care-l chema mereu după sine cu un gest şi cu un zâmbet. În sfârşit, ajunse în vârful colinei, şi acolo văzu desenându-se în negru, pe zarea albită de lună, chipul aerian, poetic, al lui Raoul. Athos întinse mâna, să se apropie de fiul iubit, pe platou, iar acesta şi-o întinse şi el pe-a lui; dar deodată, ca şi cum tânărul ar fi fost tras înapoi fără vrerea lui, se desprinse de pământ, şi Athos văzu o fâşie de cer strălucind între tălpile fiului său şi suprafața colinei.

Raoul se ridica pe nesimțite în văzduh, zâmbind fără încetare, făcând mereu semne; se îndepărta spre cer. Athos scoase, înspăimântat, un țipăt de durere şi de dragoste; apoi îşi întoarse privirea în jos. Vedea un câmp pustiit şi, ca nişte grămăjoare nemişcate, cadavrele albe ale oştirii regale. Pe urmă îşi ridică din nou fața în sus şi-l văzu pe fiul său chemându-l mereu, mereu, să se înalțe împreună cu el.

LXI
ÎNGERUL MORȚII

Aici ajunsese Athos, în minunata lui viziune, când vraja fu ruptă deodată de o zarvă ce venea de dincolo de uşile casei. Se auzi un cal galopând pe nisipul întărit al aleii celei mari, apoi zvonul unor glasuri ce vorbeau între ele iute şi cu însuflețire ajunse până în odaia unde contele visa. Athos nu se mişcă de la locul lui; abia dacă îşi întoarse capul spre uşă, pentru a primi cu o clipă mai devreme zgomotul ce se ridica până la el.

Un pas greoi răsună pe scară; calul, care mai adineauri alerga în goană, porni acum încet spre grajd. Câteva şuşotiri înfundate însoțeau pasul care se apropia, treaptă cu treaptă, de camera lui Athos. Apoi o uşă se deschise şi Athos, întorcându-se uşor către partea de unde venea zgomotul, întrebă cu o voce slabă:

— E un curier din Africa, nu-i aşa?

— Nu, domnule conte – răspunse un glas ce-l făcu pe tatăl lui Raoul să tresară în patul său.

— Grimaud! murmură el.

Şi sudoarea începu să-i curgă şiroaie de-a lungul obrajilor slăbiți.

Grimaud apăru în prag. Nu mai era acel Grimaud pe care l-am văzut, tânăr încă prin curajul şi devotamentul lui, sărind primul în barca ce trebuia să-l ducă pe Raoul de Bragelonne la navele flotei regale. Era un bătrân palid şi tăcut, cu hainele pline de praf, cu părul rar şi albit de ani. Tremura rezemându-se de tocul uşii, şi era gata să cadă jos când văzu de departe, la lumina făcliilor, chipul stăpânului său.

Aceşti doi oameni, care trăiseră atâta timp unul lângă altul în cea mai deplină înțelegere şi ale căror priviri, obişnuite să economisească vorbele, ştiau să-şi spună în tăcere atâtea lucruri, aceşti doi prieteni, la fel de nobili şi unul şi altul prin inimile lor, cu toate că se deosebeau în prrvința averii şi a naşterii, rămaseră ca înmărmuriți uitându-se unul la altul. Fiecare citi, dintr-o singură privire, până în adâncul inimii celuilalt.

Grimaud purta pe față pecetea unei dureri acum învechite de o întipărire lugubră. Se părea că nu mai era în stare să exprime decât într-un singur fel gândurile sale. După cum altădată îşi luase obiceiul să nu vorbească aproape de loc, acum se obişnuise să nu mai zâmbească de loc.

Athos citi dintr-o singură privire toate aceste trăsături pe chipul credinciosului lui servitor şi zise, pe acelaşi ton cu care i-ar fi vorbit lui Raoul în visul său:

— Raoul e mort, nu-i aşa, Grimaud?

La spatele lui Grimaud, ceilalți servitori ascultau înfiorați, cu ochii ațintiți la patul bolnavului. Auziră groaznica întrebare şi o tăcere grea se lăsă în mijlocul lor.

— Da – răspunse bătrânul, smulgând această monosilabă din pieptul său o dată cu un aprig suspin.

Atunci se auziră glasuri îndurerate gemând fără sfială şi umplând de tânguiri şi de rugăciuni camera în care părintele muribund căuta cu ochii portretul fiului său. Aceasta fu pentru Athos ca o întoarcere în lumea visului său. Fără să scoată un murmur, fără să verse o lacrimă, răbdător, blând şi resemnat ca martirii, îşi ridică ochii spre cer, pentru a revedea acolo, înălțându-se deasupra colinei de la Djidgelli, umbra dragă ce tocmai se depărta de el în clipa când

venise Grimaud.

Fără îndoială, privind spre cer, reluând firul minunatului său vis, străbătea aceleaşi cărări pe care viziunea lui, atât de cumplită şi totodată atât de dulce, îl purtase mai înainte; căci, după ce îşi închise ochii încet, îi deschise din nou şi prinse a zâmbi: îl văzuse pe Raoul, care-i zâmbea şi el la rândul lui. Cu mâinile împreunate pe piept, cu faţa întoarsă către fereastră şi mângâiată de aerul proaspăt al nopţii care-i aducea la căpătâi miresmele florilor şi ale pădurii, Athos intră, pentru a nu mai ieşi niciodată, în contemplarea acelui paradis pe care oamenii vii nu pot şi nu au cum să-l vadă.

Dumnezeu a vrut, fără îndoială, să-i deschidă acestui ales comorile fericirii eterne în ceasul când ceilalţi oameni se tem să nu fie primiţi cu asprime de Cel atotputernic şi se agaţă cu deznădejde de această viaţă pe care o cunosc, înspăimântaţi de cealaltă viaţă pe care o întrezăresc doar printre sumbrele şi neînduratele făclii ale morţii. Athos era călăuzit de sufletul curat şi senin al fiului său, care chema la sine sufletul părintesc. Totul pentru omul acesta drept fu cântec şi mireasmă de-a lungul drumului greu pe care pornesc toate sufletele spre a se reîntoarce în împărăţia cerească.

După un ceas de asemenea extaz, Athos îşi ridică încet mâinile albe ca ceara; zâmbetul îi flutura încă pe buze, şi murmură cu un glas atât de stins, atât de stins, că abia putu să fie auzit, aceste două cuvinte adresate lui Dumnezeu sau lui Raoul:

— IATĂ, VIN!

Şi mâinile îi căzură din nou, atât de încet ca şi cum el însuşi le-ar fi lăsat să se odihnească pe pat.

Moartea fusese uşoară şi mângâietoare pentru această nobilă făptură. Ea o cruţase de sfâşierile agoniei, de zvârcolirile celei din urmă călătorii; deschisese cu un deget îngăduitor porţile eternităţii,

pentru a lăsa să treacă dincolo acest mare suflet, demn de întregul respect. Pesemne că Dumnezeu însuşi hotarâse aşa, vrând ca amintirea pioasă a acestei morţi atât de blânde să rămână în inimile celor de faţă şi în memoria celorlalţi oameni ca o pildă frumoasă de săvârşire şi de trecere din această viaţă spre cea de dincolo, o pildă pentru toţi aceia a căror existenţă pe acest pământ nu-i face să se teamă de judecata cea din urmă.

Athos păstră chiar şi în somnul etern zâmbetul acela sincer şi liniştit, ca o podoabă a făpturii lui ce-l însoţea până în mormânt. Împăcarea din trăsăturile sale, liniştea nefiinţei lui îi făcură pe servitori să se îndoiască multă vreme dacă el părăsise cu adevărat viaţa.

Oamenii contelui voiră să-l scoată din odaie pe Grimaud, care, stând deoparte, sorbea din ochi faţa aceasta galbenă, fără să se apropie de ea din teama pioasă de a nu abate asupra ei suflul morţii. Dar Grimaud, oricât de istovit era, nu voi să plece. Se aşeză pe prag, păzindu-şi stăpânul cu credinţa unei santinele, vrând ca el să fie cel care va avea să-i culeagă prima privire la deşteptare, ultimul suspin în clipa morţii.

Zgomotele se stinseră în toată casa şi fiecare respectă somnul stăpânului lor. Dar Grimaud, plecându-şi urechea, îşi dădu seama că răsuflarea contelui se oprise. Se ridică, se propti în mâini pe duşumea şi, din locul unde se afla, privi să vadă dacă se mai simţea vreo tresărire în trupul stăpânului său. Nimic! Îl cuprinse groaza. Se sculă repede în picioare, şi în aceeaşi clipă auzi paşi pe scară; un zornăit de pinteni loviţi de o spadă, sunet războinic obişnuit urechilor lui, se opri tocmai în timp ce el se îndrepta spre patul lui Athos. Un glas mai răsunător decât dangătul aramei sau al oţelului se auzi la trei paşi de el.

— Athos! Athos, prietene! striga acest glas mişcat până la lacrimi.

— Domnul cavaler d'Artagnan! bolborosi Grimaud.

— Unde e? întrebă muşchetarul.

Grimaud îl apucă de braţ cu degetele lui osoase şi-i arătă patul, în aşternuturile căruia zăcea chipul livid al mortului. Un gâfâit greu, în locul unui ţipăt ascuţit, îi înăbuşi gâtlejul lui d'Artagnan. Înaintă în vârful picioarelor, tremurând, îngrozit de zgomotul pe care-l făceau paşii lui pe parchet, cu inima zdrobită de o durere ce nu se poate spune. Îşi apropie urechea de pieptul lui Athos, obrazul de gura contelui. Nici o bătaie de inimă, nici o răsuflare. D'Artagnan se retrase de lângă pat.

Grimaud, care-l urmărise cu privirea şi pentru care fiece mişcare a lui fusese o descoperire, se apropie cu sfială şi îngenunche la picioarele patului, atingând cu buzele sale aşternutul sub care se afla trupul înţepenit al stăpânului. Un hohot de plâns îi umplu de lacrimi ochii înroşiţi. Acest bătrân deznădăjduit, care plângea aplecat deasupra patului fără să spună o vorbă, era, pentru d'Artagnan, cel mai zguduitor spectacol pe care-l văzuse vreodată în viaţa lui plină de emoţii.

Căpitanul ramase în picioare, contemplând zâmbetul încremenit al mortului, ce părea că-şi păstrase ultimul gând spre a-i face celui mai bun prieten al său, omului pe care-l iubise cel mai mult după Raoul, o primire cât mai binevoitoare, chiar de dincolo de viaţă, şi, ca şi cum ar fi vrut să răspundă la acest înalt semn de ospitalitate, d'Artagnan se apropie şi-l sărută pe Athos pe frunte, apoi, cu degete tremurătoare, îi trase pleoapele peste ochi. Pe urmă se aşeză la căpătâiul patului, fără să-l înfricoşeze acest mort care-i fusese cel mai drag şi cel mai blând prieten timp de treizeci şi cinci de ani; se lăsă pradă

amintirilor pe care nobilul chip al contelui i le trezea cu prisosință în minte, unele înflorite şi fermecătoare ca zâmbetul lui, altele posomorâte, triste şi înghețate ca şi fața aceasta cu ochii închişi pentru totdeauna. Deodată, valul amar, care creştea din clipă în clipă, îi înecă inima, îi zdrobi pieptul. Nemaiputându-şi stăpâni tulburarea, se ridică şi, ieşind repede din această cameră, unde îl găsise mort pe acel căruia venise să-i vestească moartea lui Porthos, izbucni în suspine atât de sfâşietoare, încât valeții, care păreau că nu aşteaptă decât o explozie de durere, răspunseră prin bocetele lor lugubre, iar câinii seniorului prin urletele lor jalnice. Grimaud fu singurul al cărui glas nu se auzi de loc. Chiar şi în culmea durerii lui, el nu îndrăznea să profaneze această moarte, nici să tulbure pentru prima dată somnul stăpânului său. De altminteri, Athos îl deprinsese să nu vorbească niciodată.

În revărsatul zorilor, d'Artagnan, care se plimbase toată noaptea prin sala de jos, muşcându-şi pumnii ca să-şi înăbuşe suspinele, d'Artagnan urcă încă o dată scara şi, pândind momentul când Grimaud întoarse fața către el, îi făcu semn să-l urmeze, la care credincioasa slugă se supuse numaidecât, fără să stârnească mai mult zgomot decât ar fi făcut o umbră. D'Artagnan coborî din nou scara, împreună cu Grimaud. Ajuns în vestibul, apucă mâinile bătrânului şi-i zise:

— Grimaud, am văzut cum a murit tatăl; spune-mi acum în ce chip a murit fiul.

Grimaud scoase de la piept o scrisoare mare, pe plicul căreia era aşternută adresa lui Athos. Recunoscu scrisul domnului de Beaufort, rupse pecetea şi începu să citească, la lumina albăstrie a dimineții, plimbându-se pe aleea străjuită de teii bătrâni, în al cărei pietriş se mai vedeau încă urmele paşilor făcuți de contele care abia murise.

LXII
RELATARE

Ducele de Beaufort îi scria lui Athos. Scrisoarea, trimisă unui om, îi sosea unui mort. Dumnezeu schimbase adresa.

Dragul meu conte – îi scria prințul cu slova lui lăbărțată de şcolar neîndemânatic – *o mare nenorocire ne loveşte în mijlocul unei mari izbânzi. Regele pierde un soldat dintre cei mai viteji. Eu pierd un prieten. Dumneata îl pierzi pe domnul de Bragelonne. A căzut în chip glorios, atât de glorios, încât nu mă simt în stare să-l plâng, aşa precum aş vrea.*

Primeşte tristele mele salutări, dragul meu conte. Cerul ne împarte încercările după măreția inimii noastre. Aceasta de azi este covârşitoare, dar nu mai presus de tăria domniei tale.

Al dumitale bun prieten, DUCELE DE BEAUFORT

Scrisoarea mai cuprindea o relatare făcută de unul din secretarii prințului. Era cea mai mişcătoare povestire, şi totodată cea mai adevărată, a funestului episod ce încheia două existențe. D'Artagnan, obişnuit cu emoțiile bătăliilor şi cu inima întărită împotriva înduioşărilor, nu se putu opri să nu tresară citind numele lui Raoul, numele acestui copil iubit, devenit, ca şi tatăl său, o umbră.

Dimineața – relata secretarul prințului – *monseniorul duce a dat comanda pentru atac. Regimentele Normandia şi Picardia luaseră poziții între stâncile cenuşii de la poalele colinei muntoase pe povârnişul căreia se ridică bastioanele din Djidgelli.*

Tunul, începând să tragă, dezlănțui lupta; regimentele înaintau pline de hotărâre; lăncierii ridicau sulițele; purtătorii de muschete țineau armele gata de tras. Prințul urmărea cu toata atenția înaintarea şi mişcările de trupe, pe care era pregătit să le susțină cu o puternică rezervă.

În preajma monseniorului se aflau cei mai bătrâni căpitani, precum şi aghiotanții săi. Domnul viconte de Bragelonne primise ordinul să nu părăsească nici o clipă pe alteța sa.

Dar tunul inamicului, care la început trăsese la întâmplare, în grosul armatei, îşi reglase tirul şi ghiulelele, mai precis trimise, uciseră câțiva oameni din apropierea prințului. Regimentele aşezate în coloană şi înaintând spre parapete fură puțin hărțuite. Trupele noastre începură să şovăie, văzând că nu sunt ajutate cum trebuie de artilerie. Într-adevăr, bateriile care fuseseră aşezate în ajun aveau un tir slab şi nesigur, datorită poziției lor. Direcția de jos în sus făcea ca ținta să fie greu de atins, iar traiectoria scurtă.

Monseniorul, văzând slabul efect al acestei poziții a artileriei de atac, comandă fregatelor îngrămădite în mica radă să înceapă un foc regulat împotriva cetății.

Pentru ducerea acestui ordin, domnul de Bragelonne se oferi cel dintâi; dar monseniorul refuză să încuviințeze cererea vicontelui.

Monseniorul avea dreptate, căci îl iubea şi voia să-l cruțe pe acest tânăr senior; avea, într-adevăr, dreptate, şi cele ce-au urmat au dovedit justețea prevederii şi refuzului său, căci sergentul pe care alteța sa îl însărcinase să ducă ordinul, în locul domnului de Bragelonne, abia ajunse la țărmul mării, că două gloanțe slobozite din puştile cu tragere lungă ale inamicului îl loviră şi-l doborâră. Sergentul căzu în nisipul moale, care-i sorbi sângele. Ceea ce văzând, domnul de Bragelonne îi zâmbi monseniorului, care-i spuse:

"Vezi, viconte, ți-am salvat viața. Să-i spui asta mai târziu domnului conte de La Fère, pentru ca, aflând-o din gura dumitale, să poată fi mulțumit de mine".

Tânărul senior zâmbi cu tristețe şi-i răspunse ducelui:

"E adevărat, monseniore, că, fără bunăvoința dumneavoastră, aş fi acum mort acolo unde a căzut acel biet sergent, şi m-aş bucura şi eu de multdorita odihnă".

Domnul de Bragelonne dădu acest răspuns cu un asemenea aer, că monseniorul replică numaidecât:

"Pentru Dumnezeu, tinere, s-ar zice că nu ştii ce vorbeşti! Dar, pe sufletul lui Henric al IV-lea, i-am făgăduit tatălui dumitale să te aduc teafăr acasă şi, cu ajutorul Celui de sus, îmi voi ține cuvântul".

Domnul de Bragelonne se înroşi, apoi zise cu o voce mai înceată: "Monseniore, iertați-mă, vă rog; am simțit însă totdeauna dorința să mă avânt în luptă, şi cât de plăcut e să te ridici în ochii generalului, mai ales când generalul este domnul duce de Beaufort..."

Monseniorul se mai potoli atunci şi, întorcându-se către ofițerii ce se strânseseră în jurul lui, dădu câteva ordine. Grenadierii celor două regimente ajunseră atât de aproape de şanțuri şi de întărituri, încât aruncară grenadele, dar fără prea mare efect.

Între timp, domnul d'Estrées, care comanda flota, văzând încercarea sergentului de a se apropia de vase, înțelese că trebuia să tragă fără ordin, şi deschise focul. Atunci, arabii, văzându-se atacați de ghiulele flotei, între zidurile lor proaste, ce se năruiau peste ei, începură să scoată strigăte de groază. Călăreții lor coborâră din vârful colinei în goana cailor, aplecați în şei, şi se năpustiră asupra coloanelor de infanterie, care, întinzând sulițele, stăviliră acest avânt nebunesc. Respinşi de zidul de oțel al batalionului, arabii îşi îndreptară furia lor către statul-major, care nu era

apărat de nimeni în clipa aceea. Primejdia fu mare; monseniorul trase spada; secretarii şi oamenii săi făcură la fel; ofiţerii din suită încinseră o luptă îndârjită cu aceşti călăreţi furioşi.

Atunci domnul de Bragelonne putu să-şi îndeplinească dorinţa ce-l stăpânea încă de la începutul asediului. Se luptă alături de prinţ cu o bărbăţie de roman şi ucise trei arabi cu spada lui mică. Dar se vedea limpede că vitejia lui nu pornea dintr-un simţământ de mândrie, firesc la toţi cei care se luptă. Ea era aprigă, ameţitoare, silită chiar; căuta să se îmbete de vuietul bătăliei şi de măcel. Se înfierbântă atât de tare, că monseniorul îi strigă să se oprească. De bună seamă că auzise glasul alteţei sale, întrucât îl auzisem şi noi, ceilalţi, care eram alături de el. Totuşi nu se opri şi continuă să alerge spre metereze.

Cum domnul de Bragelonne era un om foarte supus, această abatere de la ordinul monseniorului surprinse pe toată lumea, şi domnul de Beaufort stărui, strigând:

"Opreşte-te, Bragelonne! Unde ai pornit-o? Opreşte-te, îţi ordon!"

Noi toţi, imitând gestul domnului duce, ridicaserăm braţele în sus. Ne aşteptam să-l vedem pe cavaler întorcându-se înapoi; dar domnul de Bragelonne mergea înainte, spre întărituri.

"Opreşte-te, Bragelonne! strigă din nou prinţul cu glas şi mai puternic. În numele tatălui dumitale, opreşte-te!"

La aceste cuvinte, domnul de Bragelonne întoarse capul; pe faţa lui se citea o mare durere, dar nu se opri; noi am crezut atunci că nu-şi mai putea stăpâni calul. Când domnul duce crezu că îşi dă seama că vicontele nu mai era stăpân pe calul său, şi când îl văzu trecând dincolo de liniile grenadierilor, alteţa sa strigă:

"Muşchetari, ucideţi-i calul! O sută de pistoli celui care va doborî calul!"

Dar să tragi în cal fără a-l atinge pe călăreț, cine ar fi putut s-o facă? Nimeni n-a îndrăznit. În cele din urmă se găsi unul; era un trăgător de elită din regimentul Picardia, pe nume La Luzerne, care ochi animalul, trase şi-l nimeri în crupă, căci se văzu cum sângele înroşi pielea cu păr alb a calului; numai că, în loc să cadă, blestematul de dobitoc porni în goană cu şi mai multă furie. Tot regimentul Picardia, văzându-l pe nenorocitul tânăr îndreptându-se spre moarte, strigă în gura mare: "Aruncați-vă jos, domnule viconte! Jos! Jos! Aruncați-vă la pământ!" Domnul de Bragelonne era un ofițer foarte iubit de toată armata.

Vicontele ajunsese la o bătaie de pistol de parapet, când o descărcătură de arme îl învălui în foc şi fum. Noi l-am pierdut din vedere; când fumul se împrăştie, l-am revăzut jos, în picioare: calul său fusese ucis.

Vicontele fu somat de către arabi să se predea; dar el le făcu un semn negativ din cap şi continuă să se apropie de întărituri. Era o nechibzuință mortală. Totuşi, întreaga armată se bucură că nu dăduse înapoi, după ce nenorocirea îl dusese atât de departe. Mai înaintă câțiva paşi, şi cele două regimente începură să bată din palme, pentru el. Atunci, în acea clipă, a doua descărcătură de arme zgudui parapetele, şi vicontele de Bragelonne dispăru încă o dată într-un nor de fum; dar, de astă dată, după ce fumul se împrăştie, nu-l mai văzurăm în picioare. Era culcat, cu capul mai jos decât picioarele, deasupra unei tufe de buruieni, şi arabii începură să iasă din meterezele lor pentru a se repezi să-i taie capul sau să-i ia trupul, aşa cum se obişnuieşte la păgâni.

Dar altețа sa monseniorul duce de Beaufort urmărise toate acestea cu privirea, şi trista întâmplare îi scoase din piept mari suspine de durere. Începu deci să strige, vă-zându-i pe arabi că aleargă ca nişte năluci albe printre arborii de fistic:

"Grenadieri, lăncieri, îi veți lăsa să ne răpească acest nobil trup?"

Şi, spunând acestea, se repezi el însuşi spre inamic, învârtind spada prin aer. Regimentele porniră pe urmele lui, scoțând în goana lor nişte urlete tot aşa de cumplite pe cât de sălbatice erau ale arabilor. Lupta se încinse în jurul trupului domnului de Bragelonne, şi fu atât de înverşunată, încât o sută şi şaizeci de arabi fură ucişi, iar dintr-ai noştri căzură cel puțin cincizeci.

Un locotenent din regimentul Normandia luă trupul vicontelui pe umerii lui şi-l aduse în liniile noastre.

Lupta nu se opri însă aici; regimentul, dimpreună cu rezervele, îşi continuă atacul şi meterezele duşmane fură cucerite. La ceasurile trei, focul arabilor încetă; lupta cu spadele ținu două ceasuri; fu un adevărat masacru. La ceasurile cinci eram victorioşi în toate punctele: duşmanul îşi părăsise pozițiile, şi domnul duce pusese să se înfigă drapelul nostru alb pe creasta cea mai înaltă a colinei.

Atunci sosi momentul să ne gândim la domnul de Bragelonne, care fusese ciuruit de opt gloanțe şi îşi pierduse aproape tot sângele din trup. Cu toate acestea, răsufla încă, ceea ce-i produse o bucurie de nedescris monseniorului, care ținuse să vadă el însuşi prima pansare a vicontelui şi să ia parte la consultul felcerilor. Printre aceştia erau doi care declarară că domnule de Bragelonne va scăpa cu viață. Monseniorul le sări de gât şi le făgădui câte o mie de ludovici fiecăruia dacă-l vor salva. Vicontele auzi aceste strigăte de bucurie şi, fie că se simțea deznădăjduit, fie că suferea prea mult din pricina rănilor, chipul lui exprima o împotrivire ce-i puse pe gânduri pe toți, mai ales pe unul din secretari, când acesta auzi cele ce urmează.

Al treilea felcer care veni era fratele Sylvain de Saint-Cosme, cel mai învățat dintre ai noştri. El cercetă rănile, la rândul sau, şi nu spuse nimic. Domnul de Bragelonne deschise ochii şi-l privi adânc, părând că-l

întreabă despre fiecare mişcare, despre fiecare gând pe savantul chirurg. Acesta, chestionat de monseniorul, răspunse că trei răni din cele opt erau mortale, dar că robusteţea bolnavului era atât de mare, tinereţea lui atât de plină de puteri, mila lui Dumnezeu atât de largă, încât s-ar putea ca domnul de Bragelonne să scape, dacă însă nu va face nici o mişcare. Fratele Sylvain adăugă, întorcându-se către ajutoarele lui:

"În primul rând, să nu-l clintiţi nici cu un deget, că altfel îl veţi ucide".

Şi ieşirăm toţi din cort, cu inimile pline de speranţă.

Secretarul de care am pomenit, în timp ce ieşea şi el, crezu că zăreşte un zâmbet palid şi trist fluturând pe buzele vicontelui, atunci când ducele îi spuse cu o voce mângâietoare:

"Oh, viconte, te vom salva!"

Seara însă, când toată lumea gândea că bolnavul se mai întremase, unul dintre ajutoare intră în cortul rănitului, dar ieşi numaidecât afară scoţând nişte strigăte înfiorătoare. Alergarăm toţi, aşa cum ne aflam, dimpreună cu domnul duce, şi ajutorul de medic ne arătă trupul domnului de Bragelonne trântit pe pământ, la picioarele patului, scăldat în sângele ce-i mai rămăsese. Se pare că avusese o nouă zguduire, vreo zvârcolire de friguri, şi căzuse din pat; iar această cădere îi grăbise sfârşitul, aşa cum prevestise fratele Sylvain.

Fu ridicat de jos; era rece; murise. Ţinea o şuviţă de păr blond în mâna dreaptă, şi această mână îi înţepenise deasupra inimii.

Urmau câteva amănunte despre expediţia şi despre victoria câştigată asupra arabilor. D'Artagnan se opri din citit acolo unde se termina relatarea despre moartea bietului Raoul.

— Oh – murmură el – nefericit copil! S-a sinucis!

Şi, întorcându-şi privirea către odaia castelului unde Athos îşi dormea somnul de veci, zise încet: Şi-au ținut cuvântul unul față de altul. Acum îi socot fericiți: trebuie că sunt împreună.

Şi-şi reluă, cu pas încet, plimbarea pe alee. În fața porții, pe la toate colțurile din împrejurimi, se strânseseră pâlcuri de vecini îndurerați, care îşi povesteau unii altora îndoita nenorocire şi se pregăteau de înmormântare.

LXIII
ULTIMUL CÂNT AL POEMULUI

De a doua zi începu să sosească toată nobilimea de prin apropiere, apoi cea din cuprinsul ținutului, de peste tot unde crainicii avuseseră timp să ducă trista veste.

D'Artagnan rămăsese închis în camera lui şi nu voi să vadă pe nimeni. Două morți atât de grele ce-l loveau pe căpitan, după moartea lui Porthos, copleşiseră pentru multă vreme acest spirit până atunci neîngenuncheat. În afară de Grimaud, care intră în odaia lui de două ori, muşchetarul nu dădu ochii nici cu valeții, nici cu oaspeții. Crezu a ghici, după zarva din casă, după acel du-te-vino neîncetat, că se făceau pregătirile pentru înmormântarea contelui. Îi scrise regelui, pentru a-i cere o prelungire a concediului.

Grimaud, după cum am spus, era singurul care intrase la d'Artagnan; el se aşezase pe un scăunel, aproape de uşă, ca un om apăsat de gânduri; apoi, ridicându-se, îi făcu semn lui d'Artagnan să-l urmeze. Acesta se supuse în tăcere. Grimaud coborî până în camera de dormit a contelui, îi arătă căpitanului, cu degetul, patul gol şi îşi ridică ochii la cer, cu înțeles.

— Da – zise d'Artagnan – da, bunule Grimaud, s-a dus după fiul său, pe care-l iubea atât de mult.

Grimaud ieşi din cameră şi coborî în salon, unde, după obiceiul de provincie, fusese depus trupul neînsufleţit, spre a fi văzut de lume înainte de a fi dus la groapă.

D'Artagnan fu surprins să vadă în acest salon două coşciuge alăturate: se apropie, la un îndemn mut al lui Grimaud, şi într-unul din ele îl văzu pe Athos, frumos chiar şi după moarte, iar în celălalt pe Raoul, cu ochii închişi, cu obrajii sidefii ca Palas al lui Virgiliu şi cu surâsul aninat pe buzele-i învineţite. Se cutremură zărind pe tată şi pe fiu, aceste două suflete ce-şi luaseră zborul, înfăţişaţi pe pământ de două cadavre mohorâte, ce nu se mai puteau apropia unul de altul, cu toate că erau unul lângă altul.

— Raoul aici! murmură el. Oh, Grimaud, de ce nu mi-ai spus nimic?

Grimaud clătină din cap şi nu răspunse; dar, luându-l pe d'Artagnan de mână, îl trase lângă sicriu şi-i arătă, sub zăbranicul subţire, rănile negre prin care trebuie că i se scursese viaţa din trup. Căpitanul întoarse ochii, şi, socotind de prisos să-l mai întrebe ceva pe Grimaud, care şi aşa n-avea să-i răspundă, îşi aminti că secretarul domnului de Beaufort scrisese mai mult decât avusese tăria să citească el, d'Artagnan. Reluând povestirea întâmplării care-l costase viaţa pe Raoul, dădu peste aceste cuvinte, ce alcătuiau ultimul paragraf al scrisorii:

Domnul duce a ordonat ca trupul domnului viconte să fie îmbălsămat, aşa cum se obişnuieşte la arabi atunci când vor ca trupurile lor să fie îngropate în pământul strămoşesc, apoi domnul duce a ales un echipaj, pentru ca un valet de încredere, care-l crescuse pe tânăr, să ducă sicriul la domnul conte de La Fère.

"Aşadar – îşi spuse d'Artagnan în gând – te voi conduce la groapă, dragul meu copil, eu, un bătrân, eu, care nu mai însemn nimic pe pământ, şi voi arunca țărâna peste această frunte pe care o sărutam încă în urmă cu două luni de zile. Dumnezeu a voit astfel. Şi tu însuți ai voit-o. Eu nu mai am nici măcar dreptul să plâng; tu singur ți-ai ales moartea; ți s-a părut mai bună decât viața.

În sfârşit, sosi momentul când recile rămăşițe ale celor doi gentilomi trebuiau să fie redate pământului. Fu atâta mulțime de războinici şi de oameni din popor, încât, până la locul de îngropăciune, care era o capelă în mijlocul câmpiei, drumul se umplu de călăreți şi de lume ce mergea pe jos, toți în veşminte de doliu.

Athos îşi alesese drept cel din urmă lăcaş mica pajişte din jurul acestei capele, clădită de el pe pământurile lui. Adusese pietrele, sculptate în 1550, de la un vechi castel gotic din Berri, unde îşi petrecuse prima lui tinerețe. Capela, reclădită astfel, mutată astfel aici, surâdea sub o perdea de plopi şi de sicomori. În ea slujea în fiecare duminică preotul din satul vecin, căruia Athos îi făcuse o rentă de două sute de livre în acest scop, şi toți vasalii de pe domeniul său, în număr de vreo patruzeci, țăranii şi fermierii, cu familiile lor, veneau aici să asculte liturghia, fără a mai avea nevoie să se ducă la oraş. În dosul capelei se întindea, înconjurată de două garduri vii de aluni, de soc şi de păducel, şi încinsă de un şanț adânc, mica pajişte nearată, dar veselă în sterpiciunea ei, fiindcă iarba crescuse aici înaltă, fiindcă heliotropele sălbatice şi florile de muşețel îşi îmbinau aici mirosurile lor, fiindcă sub pâlcul de castani gâlgâia un izvor, a cărui apă era strânsă într-un bazin de marmură, şi fiindcă pe deasupra cimbrului de aici zumzăiau roiuri de albine venite din toate părțile de prin împrejurimi, în timp ce pițigoii şi

prigoriile cântau cu voioşie prin hăţişurile înflorite. Acolo fură duse cele două sicrie, urmate de o mare mulţime de oameni tăcuţi şi întristaţi.

Slujba funebră sfârşită, ultimul adio luat de la cei doi nobili morţi, mulţimea se împrăştie, vorbind pe drumurile din jur despre virtuţile şi moartea atât de uşoară a tatălui, despre speranţele ce se puseseră în fiu şi despre tristul lui sfârşit pe coastele Africii. Şi încetul cu încetul şoaptele se stinseră, ca lumânările aprinse în ultimul lăcaş. Preotul se înclină pentru ultima oară în faţa altarului şi a mormintelor proaspete încă, apoi, urmat de paracliserul lui, care suna dintr-un clopoţel dogit, porni încet către parohia sa.

D'Artagnan, rămas singur, observă că se însera. Uitase de scurgerea timpului, gândindu-se numai la morţii lui. Se ridică de pe laviţa de stejar pe care stătuse în capelă şi voi să-şi ia, ca şi preotul, ultimul adio de la cele două gropi în care se odihneau nobilii lui prieteni pierduţi.

O femeie se ruga îngenuncheată pe pământul umed încă. D'Artagnan se opri în pragul capelei, ca să n-o tulbure pe această femeie, dar şi pentru a încerca să vadă cine era această pioasă prietenă care venise să-şi îndeplinească o sacră datorie cu atâta smerenie şi stăruinţă. Necunoscuta îşi ascundea faţa în mâinile sale, albe ca nişte mâini de alabastru. După nobila simplitate a veşmântului ei, se ghicea că era o femeie din lumea înaltă. Afară, mai mulţi cai pe care erau călări valeţii, şi o trăsură de călătorie, o aşteptau pe această doamnă. D'Artagnan se strădui în zadar să ghicească cine era.

Femeia se ruga mereu, iar din când în când îşi ştergea faţa cu batista. D'Artagnan înţelese că plângea. O văzu apoi lovindu-şi pieptul cu acea adâncă pocăinţă a femeilor creştine. Şi o auzi rostind de mai multe ori aceste cuvinte pornite din inima-i

zdrobită: "Iartă-mă! Iartă-mă!" Şi cum părea că se lasă întru totul pradă durerii sale, cum se apleca pe spate, aproape leşinată, în mijlocul tânguirilor şi rugăciunilor ei, d'Artagnan, împins de dragoste pentru prietenii lui atât de regretați, făcu încet câțiva paşi spre morminte, cu gândul de a pune capăt acestui sinistru colocviu al pocăitei cu morții. Dar, de cum îi auzi pasul scrâşnind prin pietriş, necunoscuta întoarse capul şi d'Artagnan putu să-i vadă fața brăzdată de lacrimi, o față de prietenă.

Era domnişoara de La Valliere!

— Domnul d'Artagnan! murmură ea.

— Dumneata! răspunse căpitanul cu o voce sumbră. Dumneata aici! Oh, doamnă, aş fi vrut mai bine să te văd împodobită cu flori, în castelul contelui de La Fère. Ai fi plâns mai puțin atunci; şi ei de asemenea; şi eu de asemenea!

— Domnule! rosti ea suspinând.

— Căci dumneata – adăugă neîndurătorul prieten al celor morți – dumneata i-ai culcat pe aceşti doi bărbați în groapă.

— Ah, cruță-mă!

— Să mă ferească Dumnezeu, doamnă, să jignesc o femeie, sau să o fac să plângă în zadar; însă mă simt dator să spun că locul ucigaşului nu e pe mormântul victimelor sale.

Ea voi să spună ceva.

— Ceea ce-ți spun aici – adăugă el cu răceală – i-aş spune-o şi regelui.

Ea îşi împreună mâinile.

— Ştiu – zise încet – că eu sunt pricina morții vicontelui de Bragelonne.

— Ah, ştii dar?

— Vestea a sosit la curte ieri. De azi-noapte, de la ceasurile două, am făcut patruzeci de leghe, spre a veni să-i cer iertare contelui, pe care-l mai credeam încă în viață, şi pentru a-l ruga pe Dumnezeu, aici, la

mormântul lui Raoul, să-mi trimită toate nenorocirile pe care le merit, în afară de una singură. Acum, domnule, ştiu că moartea fiului l-a ucis pe tată; sunt vinovată de pierderea a două vieţi; am de aşteptat două pedepse de la Dumnezeu.

— Îţi voi repeta, domnişoară – zise d'Artagnan – ceea ce mi-a spus despre dumneata, la Antibes, vicontele de Bragelonne, atunci când se gândea să moară: "Dacă mândria şi cochetăria au pus stăpânire pe ea, o iert, disprețuind-o. Dacă dragostea a făcut-o să cadă, o iert, jurându-i că niciodată nimeni n-o va iubi mai mult ca mine".

— Dumneata ştii – îl întrerupse Louise – că, pentru dragostea mea, am vrut să mă jertfesc eu însumi; dumneata ştii cât de cumplit sufeream atunci când m-ai întâlnit pe drum pierdută, părăsită, aproape moartă. Ei bine, niciodată n-am suferit mai mult ca astăzi, fiindcă atunci mai speram, mai doream, pe când astăzi nu-mi mai rămâne nimic de aşteptat; fiindcă acest mort îmi ia cu sine toate bucuriile în mormântul lui; fiindcă de acum încolo nu mai îndrăznesc să iubesc fără remuşcări şi fiindcă, o simt, acela pe care-l iubesc, oh, asta e o lege, mă va face să îndur toate suferințele pe care eu le-am pricinuit altora.

D'Artagnan nu răspunse nimic; înțelegea foarte bine că ea nu se înşela deloc în această privință.

— Ei bine – adăugă ea – scumpe domnule d'Artagnan, nu mă condamna astăzi, te rog din suflet. Sunt ca o ramură desprinsă din trunchi; nu mă mai leagă nimic de lumea aceasta, şi un şuvoi mă târăşte nici eu nu ştiu unde. Iubesc orbeşte, iubesc până la a fi în stare s-o mărturisesc, nelegiuită ce sunt, chiar pe mormântul acesta proaspăt, şi fără să roşesc, fără să am vreo remuşcare. E o adevărată religie această dragoste a mea. Dar, pentru că mai târziu ai să mă vezi singură, uitată, disprețuită, pentru că ai să mă

vezi pedepsită aşa cum numai dumneata ai dreptul să mă pedepseşti, cruță-mi acum preascurta mea fericire; lasă-mi-o încă numai câteva zile, câteva minute. Poate că în clipa când îți vorbesc, ea nici nu mai există. Doamne, această dublă moarte este poate pentru mine o ispăşire.

Vorbea încă, în momentul când un zvon de glasuri şi tropăit de cai îl făcu pe căpitan să-şi întoarcă fața. Un ofițer al regelui, domnul de Saint-Aignan, venise s-o caute pe La Vallière, din partea regelui, care, spunea acesta, era ros de gelozie şi de nelinişte.

De Saint-Aignan nu-l văzu pe d'Artagnan, ascuns pe jumătate în dosul unui trunchi de castan ce-şi răspândea umbra peste cele două morminte. Louise îi mulțumi şi-i făcu semn să se retragă. Ofițerul ieşi din curtea capelei.

— Vezi, doamnă – îi spuse căpitanul, cu amărăciune, tinerei femei – vezi că fericirea dumitale dăinuie încă!

Tânăra femeie îl privi cu un aer întristat:

— Într-o zi – rosti ea – îți va părea rău că m-ai judecat atât de greşit. În ziua aceea, domnule, eu voi fi aceea care îl voi ruga pe Dumnezeu să uite că ai fost nedrept cu mine. De altminteri, voi suferi atât de mult, încât dumneata însuți vei fi primul care vei plânge suferințele mele. Fericirea de azi, domnule d'Artagnan, nu mă învinui de ea, mă costă scump, şi n-am plătit încă tot tributul pentru ea.

Spunând aceste cuvinte, îngenunche din nou, smerită şi îndurerată.

— Pentru cea din urmă oară, iartă-mă, Raoul, logodnicul meu – murmură ea. Am rupt legătura care ne unea; suntem amândoi sortiți să murim de durere. Tu ai plecat cel dintâi; nu te teme, te voi urma. Înțelege numai că nu sunt o nemernică şi că am venit să-ți spun ultimul adio. Dumnezeu mi-e martor,

Raoul, că, dacă ar fi fost nevoie să-mi dau viața ca s-o răscumpăr pe a ta, mi-aş fi dat-o fără a şovăi o singură clipă. Dar n-aş putea să-mi jertfesc iubirea. Încă o dată, iartă-mă!

Rupse o rămurică şi o înfipse în pământul de pe mormânt, apoi îşi şterse ochii plini de lacrimi, îl salută pe d'Artagnan şi dispăru. Căpitanul privi caii, călăreții şi trăsurile îndepărtându-se; pe urmă, încrucişându-şi brațele la pieptu-i zdrobit, murmură cu un glas sugrumat:

— Când îmi va veni şi mie rândul să plec? Ce-i mai rămâne omului, după tinerețe, după dragoste, după glorie, prietenie, putere şi avere?... Stânca aceea, sub care doarme Porthos, care a avut tot ceea ce am înşirat eu acum; iarba aceasta, sub care se odihnesc Athos şi Raoul, care au avut şi mai mult încă! Şovăi o clipă, cu privirea rătăcită; apoi, îndreptându-se din spate, îşi zise: Să ne urmăm calea. Când îmi va veni vremea, Dumnezeu mi-o va spune, aşa cum le-a spus-o şi lor.

Atinse cu vârful degetelor țărâna stropită de rouă înserării, se închină ca şi cum s-ar fi aflat în fața aghiazmatarului dintr-o biserică şi porni singur, pentru totdeauna singur, pe drumul Parisului.

EPILOG

Patru ani după scena pe care am povestit-o, doi călăreți, mândri pe caii lor, străbătură oraşul Blois în revărsatul zorilor, venind să pregătească totul pentru o vânătoare cu şoimi pe care regele voia s-o facă în acest ținut plin de hățişuri, tăiat în două de Loara şi care se mărgineşte într-o parte cu Meung, iar în cealaltă cu Amboise. Erau căpitanul care avea în grijă haitele de ogari ale regelui şi intendentul şoimilor,

personaje foarte respectate pe vremea lui Ludovic al XIII-lea, dar acum cam neluate în seamă de urmaşul lui.

Cei doi călăreți, după o cercetare a terenului, se reîntorceau spre oraş, când observară câteva grupuri răzlețe de soldați pe care sergenții îi aşezau, din loc în loc, la gurile zidului de apărare. Aceşti soldați erau muşchetarii regelui. În urma lor, pe un cal sprinten, venea căpitanul, care putea fi recunoscut după broderiile sale de aur. Avea părul cărunt şi o barbă ce dădea în alb. Părea puțin adus din spate, cu toate că îşi strunea bine calul îşi privea cu ochi ageri de jur împrejur, spre a nu-i scăpa nimic.

— Domnul d'Artagnan nu îmbătrâneşte de loc – zise căpitanul de ogari către colegul său, şoimarul. Deşi mai bătrân cu zece ani decât noi, pare un cadet călare.

— Ai dreptate – răspunse intendentul şoimilor – iată douăzeci de ani de când îl ştiu neschimbat.

Dar slujbaşul acesta se înşela: în patru ani, d'Artagnan îmbătrânise cât în doisprezece ani. Vârsta îşi înfipsese ghearele necruțătoare în jurul ochilor lui; fruntea i se pleşuvise, mâinile, altădată negricioase şi pline de neastâmpăr, acum îi albiseră, ca şi cum sângele ar fi început să i se oprească în vine.

D'Artagnan se apropie de cei doi ofițeri cu acea curtenie largă ce-i deosebeşte pe oamenii distinşi. În schimbul bunăvoinței lui, primi două saluturi pline de respect.

— Ah, ce fericită întâmplare să te întâlnim aici, domnule d'Artagnan! exclamă şoimarul.

— Mai curând eu ar trebui să spun asta, domnilor – răspunse căpitanul – căci, în zilele noastre, regele se slujeşte mai mult de muşchetarii lui, decât de păsările sale.

— Nu mai e ca în vremurile bune! oftă şoimarul. Îți aduci aminte, domnule d'Artagnan, când răposatul

rege vâna coțofene în viile de dincolo de Beaugency? Ei, Doamne, dar dumneata nu erai pe atunci căpitan de muşchetari, domnule d'Artagnan!

— Iar dumneata nu erai decât îngrijitor de cuibare – i-o întoarse d'Artagnan cu voie bună. Dar n-are a face, erau vremuri frumoase atunci, dat fiind că totul e frumos când eşti tânăr... Bună ziua, domnule căpitan de ogari.

— Îmi faceți prea multă cinste, domnule conte – rosti acesta.

D'Artagnan nu răspunse nimic. Titlul de conte nu-l mira câtuşi de puțin: d'Artagnan era de patru ani conte.

— Nu te-a obosit drumul lung pe care l-ai făcut până aici, domnule căpitan? întrebă şoimarul. Sunt două sute de leghe, cred, până la Pignerol.

— Două sute şaizeci la dus, şi tot atâtea la întors – răspunse nepăsător d'Artagnan.

— Şi – făcu păsărarul în şoaptă – *el* o duce bine?

— Cine? întrebă d'Artagnan.

— Bietul domn Fouquet – adăugă tot aşa de încet şoimarul.

Căpitanul de ogari se îndepărtase de ei, din spirit de prevedere.

— Nu – răspunse d'Artagnan – bietul om se părpăleşte într-una; el nu înțelege că temnița e o favoare şi spune că parlamentul îl iertase, surghiunindu-l, şi că surghiunul ar trebui să fie libertate. Nu-şi poate închipui că a fost osândit la moarte şi că, dacă a scăpat cu viață din ghearele parlamentului, pentru asta trebuie să-i mulțumească numai lui Dumnezeu.

— Aşa e, da, săracul de el, era să dea ochi cu eşafodul – adăugă şoimarul. Se zice că domnul Colbert apucase să-i dea ordine guvernatorului Bastiliei şi că execuția fusese pregătită.

— Ce să-i faci! rosti d'Artagnan cu un aer

gânditor, ca pentru a pune capăt acestei convorbiri.

— Ce să-i faci! repetă căpitanul de ogari apropiindu-se din nou. Iată-l pe domnul Fouquet la Pignerol; şi-a meritat soarta. Dar cel puțin a avut norocul să fie condus acolo de un om ca dumneata; îl furase destul pe rege!

D'Artagnan îi aruncă mai marelui peste câini una din acele priviri tăioase ale lui şi-i spuse:

— Domnule, dacă mi s-ar spune că dumneata ai mâncat cojile aruncate câinilor dumitale, nu numai că n-aş crede-o, dar, mai mult încă, dacă ai fi băgat la închisoare pentru asta, te-aş plânge şi n-aş îngădui nimănui să te vorbească de rău. Totuşi, domnule, oricât de cinstit ai fi dumneata, ți-o spun deschis că nu eşti mai cinstit de cum a fost bietul domn Fouquet.

După ce primi acest perdaf usturător, căpitanul ogarilor maiestății sale băgă nasul în pământ şi-l lasă pe şoimar să treacă doi paşi înaintea lui, la spatele lui d'Artagnan.

— E mulțumit – îi şopti păsărarul muşchetarului – se vede bine că ogarii sunt la loc de cinste astăzi; dacă ar fi şoimar, n-ar mai vorbi aşa.

D'Artagnan zâmbi cu amărăciune văzând această mare chestiune politică încheindu-se cu nemulțumirea unui interes atât de mărunt; se gândi încă o dată la viața îmbelşugată a fostului ministru, la prăbuşirea lui, la moartea lugubră ce-l aştepta, şi, ca să sfârşească, îl întrebă:

— Domnului Fouquet îi plăcea vânătoarea?

— Oh, domnule, foarte mult! răspunse şoimarul cu un accent de adânc regret şi cu un suspin ce părea o litanie pentru Fouquet.

D'Artagnan lăsă să-i treacă unuia năduful, celuilalt tristețea, continuându-şi drumul mai departe pe câmpie. Începuseră să se desluşească, în depărtare, desprinzându-se din desişul pădurii, vânătorii, penajele scutierilor alergând ca nişte stele

zburătoare prin luminişuri şi caii albi spintecând cu trupurile lor lucitoare întunecimea de sub coroanele copacilor.

— Dar – reluă d'Artagnan – vânătoarea de azi va ține mult? Te-aş ruga să dai drumul cât mai repede şoimilor, căci sunt foarte obosit. Căutați bâtlani, căutați lebede?

— Ce s-o nimeri, domnule d'Artagnan – răspunse şoimarul. Dar nu te nelinişti, regele nu se pricepe la păsări; el nu vânează pentru sine, ci vrea doar să le facă o plăcere doamnelor.

Acest cuvânt, *doamnelor,* fu rostit în aşa fel, încât îi atrase atenția lui d'Artagnan.

— Aşa! făcu el privind spre şoimar cu un aer nedumerit.

Căpitanul de ogari zâmbi uşor, fără îndoială ca să intre iarăşi în grațiile muşchetarului.

— Ah, râzi! zise d'Artagnan. Eu sunt în urmă cu noutățile; abia ieri am sosit, după ce-am lipsit o lună de zile. Lăsasem curtea îndoliată încă după moartea reginei-mame. Regele nu voia să mai petreacă deloc după ce-o văzuse pe Ana de Austria dându-şi ultima suflare; dar toate au un sfârşit pe această lume. Aşadar, nu mai e trist? Cu atât mai bine!

— După cum toate au un început – adăugă căpitanul de ogari cu un râs larg.

— Aşa! făcu pentru a doua oară d'Artagnan, care ardea de nerăbdare să afle ceva, dar pe care rangul îl oprea să pună întrebări celor mai prejos decât el. E ceva care se începe, pre cât se pare!

Căpitanul haitelor de ogari făcu din ochi, cu înțeles. Dar d'Artagnan nu voia să afle nimic din gura acestui om.

— Pe rege îl vom putea vedea devreme? îl întrebă el pe şoimar.

— La ceasurile şapte, domnule, voi da drumul păsărilor.

— Cine mai vine cu regele? Ce face DOAMNA? Ce face regina?

— Mai bine, domnule.

— A fost, care va să zică, bolnavă?

— Domnule, după ultimul necaz pe care l-a avut, maiestatea sa a rămas bolnăvicioasă.

— Ce necaz? Nu te sfii să-mi spui, scumpe domnule. Iată, vin mai aproape.

— Se pare că regina, cam părăsită după moartea soacrei sale, i s-a plâns regelui, care i-ar fi răspuns: "Oare nu mă culc în fiecare noapte în odaia dumitale, doamnă? Ce-ți trebuie mai mult?"

— Ah, biata femeie! murmură d'Artagnan. Cât trebuie s-o urască pe domnişoara de La Vallière.

— Oh, nu; nu pe domnişoara de La Vallière! răspunse şoimarul.

— Atunci pe cine?

Sunetul cornului. Întrerupse această convorbire: chema câinii şi păsările. Şoimarul şi colegul lui dădură numaidecât pinteni cailor şi-l lăsară pe d'Artagnan singur, fără răspuns la întrebarea pusă.

Regele apăru în depărtare, înconjurat de doamne şi de cavaleri. Întreaga trupă înainta la pas, într-o frumoasă rânduială, cornurile şi trâmbițele îmbărbătând câinii şi caii. Era o forfotă, un zvon de zgomote, o revărsare de lumină pe care nu le-am putea asemui cu nimic, decât doar cu înşelătoarea strălucire şi cu falsa maiestate a reprezentațiilor de teatru.

D'Artagnan, cu vederea ceva mai slabă, desluşi în spatele grupului trei trăsuri; cea dintâi era a reginei. Era goală. D'Artagnan, care n-o văzu pe domnişoara de La Vallière alături de rege, o căută din ochi şi o zări în a doua trăsură. Era singură, însoțită de două femei ce păreau că se plictisesc, ca şi stăpâna lor. La stânga regelui, pe un cal vioi, strunit de o mână sigură, strălucea o femeie de o frumusețe rară. Regele îi

zâmbea, şi îi zâmbea şi ea regelui. Toată lumea râdea cu voioşie de câte ori ea spunea ceva.

— Parcă o cunosc pe această femeie – îşi zise muşchetarul. Cine să fie oare?

Şi se aplecă spre prietenul lui şoimarul, căruia îi puse această întrebare. Păsărarul tocmai voia să-i răspundă, când regele, zărindu-l pe d'Artagnan, strigă:

— Ah, conte, iată-te reîntors! Pentru ce nu te-am văzut încă?

— Sire – răspunse muşchetarul – pentru că maiestatea voastră dormea când am sosit eu, şi nu se trezise încă la ceasul când mi-am luat serviciul în primire azi-dimineață.

— Mereu acelaşi – rosti cu glas tare Ludovic, mulțumit. Odihneşte-te, conte, îți poruncesc. Astă-seară vei lua masa cu mine.

Un murmur de admirație îl învălui pe d'Artagnan, ca o nemărginită mângâiere. Fiecare căuta să se apropie de el. A sta la masă cu regele era o cinste de care maiestatea sa nu făcea risipă, ca Henric al IV-lea. Regele se depărtă câțiva paşi înainte, şi d'Artagnan se pomeni înconjurat de un nou grup, în mijlocul căruia strălucea Colbert.

— Bună ziua, domnule d'Artagnan – îi spuse ministrul cu o voioasă politețe – ai călătorit bine?

— Da, domnule – răspunse d'Artagnan salutându-l cu o plecăciune către gâtul calului.

— L-am auzit pe rege invitându-te la masă diseară – adăugă ministrul. Vei întâlni acolo un vechi prieten al dumitale.

— Un vechi prieten al meu? se miră d'Artagnan, cufundându-se cu durere în valurile mohorâte ale trecutului, care înghițiseră pentru el atâtea prietenii şi atâtea duşmănii.

— Domnul duce de Alameda, care a sosit azi-dimineață din Spania – răspunse Colbert.

— Ducele de Alameda? întrebă d'Artagnan, căutând să-şi aducă aminte.

— Eu! rosti un bătrân cu părul alb ca zăpada şi încovoiat în trăsura lui, pe care o deschise pentru a ieşi să-l întâmpine pe muşchetar.

— Aramis! strigă d'Artagnan, înmărmurit de uimire.

Şi, încremenit cum era, lăsă braţul slab al bătrânului senior să-i cuprindă, tremurând, gâtul. Colbert, după ce privi o clipă scena în tăcere, îşi împinse calul mai departe, lăsându-i singuri pe cei doi prieteni.

— Aşadar – zise muşchetarul apucând braţul lui Aramis – iată-te, pe tine, exilatul, răzvrătitul, în Franţa?

— Şi voi cina cu tine la rege – adăugă episcopul de Vannes surâzând. Da, te întrebi, nu-i aşa, la ce mai slujeşte devotamentul pe această lume? Hai, să lăsăm să treacă trăsura acestei biete La Vallière. Priveşte cât e de amărâtă! Cum îl urmăreşte cu ochii storşi de lacrimi pe regele care călăreşte colo!

— Cu cine?

— Cu domnişoara de Tonnay-Charente, devenită doamna de Montespan – răspunse Aramis.

— La Vallière e geloasă, e deci înşelată?

— Nu încă, d'Artagnan, dar nu mai e mult până atunci.

Vorbiră îndelung în timp ce se ţineau după cortegiul de vânătoare, şi vizitiul lui Aramis îi conduse cu atâta pricepere, încât ajunseră chiar în clipa când şoimul, înhăţând pasărea, o sili să se abată din zbor şi se repezi ca o săgeată asupra ei.

Regele coborî de pe cal; doamna de Montespan făcu la fel. Ajunseseră lângă o capelă singuratică, ascunsă în dosul unor copaci mari, desfrunziţi de primele vânturi ale toamnei. În jurul acestei capele se afla o curte închisă, cu o portiţă de fier. Şoimul se

prăvălise cu prada în curtea acestei mici capele, şi regele voi să pătrundă acolo pentru a smulge prima pană, după cum era obiceiul. Ceilalți făcură cerc în jurul clădirii şi al îngrăditurilor ce înconjurau curtea, prea mică pentru a încăpea în ea toată lumea.

D'Artagnan îl reținu pe Aramis, care voia să coboare din trăsură, ca toți ceilalți, şi, cu un glas mişcat, îi zise:

— Ştii, Aramis, unde ne-a adus întâmplarea?

— Nu – răspunse ducele.

— Aici odihnesc nişte oameni pe care i-am cunoscut bine – adăugă d'Artagnan, tulburat de o tristă amintire.

Aramis, fără a ghici nimic, intră cu un pas tremurător pe portița capelei, pe care i-o deschise d'Artagnan.

— Unde sunt îngropați? întrebă el.

— Colo, în curte. Se vede o cruce, iat-o, sub chiparosul acela pitic. Chiparosul e sădit pe mormântul lor; nu te duce, stai; regele se îndreaptă acum chiar acolo, unde a căzut uliul.

Aramis se opri îşi se ascunse în umbră. Văzură atunci, fără ca ei să fie văzuți, chipul palid al domnişoarei de La Vallière, care, uitată în trăsura ei, privise mai întâi cu multă durere pe fereastră, apoi, împinsă de gelozie, se apropiase de capelă şi, rezemată de un stâlp, îl urmărea din ochi pe rege, care, în curticică, îi făcea semn, zâmbind, doamnei de Montespan să nu se teamă şi să vină lângă dânsul. Doamna de Montespan înaintă până lângă el, luă mâna pe care i-o întindea regele, iar acesta, smulgând prima pană din aripa uliului pe care-l doborâse şoimul, o prinse la pălăria frumoasei lui însoțitoare. Ea atunci, zâmbind la rândul său, sărută cu drăgălăşenie mâna care-i făcea acest dar. Regele se înroşi de plăcere şi o privi pe doamna de Montespan cu ochi învăpăiați de flacăra dragostei şi a dorinței.

— Ce-mi vei da în schimb? zise el.

Ea rupse o crenguță de chiparos şi i-o oferi regelui, îmbătat de speranțe.

— Numai că – îi spuse încet Aramis lui d'Artagnan – darul e trist, deoarece acest chiparos umbreşte un mormânt.

— Da, şi acest mormânt e al lui Raoul de Bragelonne – răspunse d'Artagnan cu glas tare – al lui Raoul care doarme sub această cruce, alături de Athos, tatăl său.

Un geamăt surd izbucni la spatele lor. Întorcându-se, văzură o femeie căzând leşinată. Domnişoara de La Vallière văzuse totul, auzise totul.

— Biata femeie! murmură d'Artagnan ajutând însoțitoarelor ei s-o ducă la trăsură. De acum încolo nu va mai avea parte decât de suferință.

Seara, într-adevăr, d'Artagnan se aşează la masa regelui, alături de domnul Colbert şi de domnul duce de Alameda. Regele fu plin de voioşie. Îi făcu mii de politeți reginei, mii de drăgălăşenii DOAMNEI, aşezată la stânga lui, foarte întristată. S-ar fi zis că erau din nou pe vremea când regele pândea în ochii mamei lui încuviințarea sau dojana pentru ceea ce spunea.

Despre metresă, la această cină, nici nu putea fi vorba.

Regele îi adresă de două sau de trei ori cuvântul lui Aramis, numindu-l domnule ambasador, ceea ce spori şi mai mult uimirea lui d'Artagnan, văzându-l pe prietenul lui, răzvrătitul, primit atât de bine la curte.

Regele, ridicându-se de la masă, oferi brațul reginei şi-i făcu un semn lui Colbert, ai cărui ochi erau ațintiți numai la ochii stăpânului său. Colbert îi luă de-o parte pe d'Artagnan şi Aramis. Regele vorbea cu cumnata lui, în timp ce DOMNUL, neliniştit, o întreținea pe regină cu un aer preocupat, fără să-i părăsească din ochi pe soția şi pe fratele lui.

Convorbirea dintre Aramis, d'Artagnan şi Colbert

se desfăşură asupra unor subiecte fără însemnătate. Vorbiră despre miniştrii de mai înainte; Colbert povesti ceva despre Mazarin şi ascultă povestindu-i-se despre Richelieu.

D'Artagnan nu putea să înțeleagă de unde avea acest om cu sprâcenele stufoase, cu fruntea îngustă, atâta înțelepciune şi atâta voioşie. Aramis se minuna de această uşurință de spirit ce-i îngăduia unui om grav să întârzie în folosul lui începerea unei convorbiri mai serioase, despre care nici unul nu aducea vorba, cu toate că toți trei nu se gândeau decât la ea.

Se vedea, după gesturile nestăpânite ale DOMNULUI, cât de mult îl stânjenea convorbirea regelui cu DOAMNA. Aceasta avea ochii roşii; se plângea cumva? Avea de gând să facă un mic scandal în plină curte? Regele o trase la o parte şi, pe un ton atât de blând că trebuie să-i fi amintit Prințesei de zilele când era iubită, îi spuse:

— Sora mea, pentru ce au trebuit aceşti ochi atât de frumoşi să plângă?

— Dar, sire... – murmură ea.

— DOMNUL e gelos, nu-i aşa, sora mea?

Ea privi către DOMNUL, semn vădit ce-l făcu pe Prinț să înțeleagă că se vorbeşte despre el.

— Da... – zise ea.

— Ascultă-mă – reluă regele – dacă prietenii dumitale te ponegresc, asta nu este din vina DOMNULUI..

Spuse aceste cuvinte cu atâta blândețe, încât DOAMNA, încurajată, ea care avea atâtea necazuri de la o vreme încoace, fu cât pe-aci să izbucnească în lacrimi, într-atât de zdrobită îi era inima.

— Haide, haide, scumpa mea soră – zise regele – vorbeşte-mi şi mie despre aceste dureri. Ca frate, te voi mângâia; ca rege, le voi pune capăt!

Ea îşi ridică frumoşii ochi spre el şi-i răspunse cu melancolie în glas:

— Nu prietenii mei sunt aceia care mă ponegresc; ei lipsesc acum sau stau ascunşi; căci alţii i-au făcut să cadă în dizgraţia maiestăţii voastre, pe ei, atât de devotaţi, atât de buni, atât de leali.

— Îmi spui asta pentru Guiche, pe care l-am surghiunit la cererea DOMNULUI?

— Şi care, de când se află în acest exil nedrept, încearcă să moară în fiecare zi!

— Nedrept ai spus, sora mea?

— Atât de nedrept, încât, dacă n-aş fi avut pentru maiestatea voastră respectul şi prietenia pe care i le-am păstrat întotdeauna...

— Ei bine?

— Ei bine, i-aş fi cerut fratelui meu Carol, asupra căruia pot totul...

Regele tresări.

— Ce i-ai fi cerut?

— Să vă facă să înţelegeţi că DOMNUL şi favoritul său, domnul cavaler de Lorraine, nu trebuie să fie la nesfârşit călăii cinstei şi fericirii mele.

— Cavalerul de Lorraine – zise regele – figura asta întunecată?

— E duşmanul meu de moarte. Atâta timp cât acest om va trăi în casa mea, unde DOMNUL îl păstrează dându-i depline puteri, eu voi fi cea de pe urmă femeie din acest regat.

— Aşadar – rosti regele cu încetineală – îl socoţi pe fratele dumitale din Anglia un prieten mai bun decât mine?

— Faptele vorbesc, sire.

— Şi crezi că e mai bine să ceri ajutor în...

— În ţara mea! zise ea cu mândrie. Da, sire.

Regele îi răspunse:

— Eşti nepoată a lui Henric al IV-lea, ca şi mine, prietenă dragă. Văr şi cumnat, atâta nu e de-ajuns ca să mă socoţi un adevărat frate?

— Atunci hotărâţi ceva! zise Henriette.

— Să încheiem o alianță.

— Începeți.

— Spui că l-am exilat pe nedrept pe Guiche?

— Oh, da! făcu ea îmbujorându-se.

— Guiche se va reîntoarce.

— Foarte bine.

— Şi, mai departe, spui că fac o greşeală îngăduind în casa dumitale pe cavalerul de Lorraine, care-i dă DOMNULUI sfaturi rele împotrivă-ți?

— Rețineți bine ce vă spun, sire: cavalerul de Lorraine, într-o zi... Dacă vreodată voi sfârşi rău, să vă amintiți că l-am învinovățit mai dinainte pe cavalerul de Lorraine... E un suflet în stare de orice nelegiuire!

— Cavalerul de Lorraine nu te va mai supăra cu nimic, ți-o făgăduiesc eu.

— Asta înseamnă că alianța noastră începe bine, sire; o primesc... Dar întrucât maiestatea voastră şi-a rostit partea sa, spuneți-mi care este a mea?

— În loc de a mă pune rău cu fratele dumitale Carol, fă ca între noi să fie o prietenie mai strânsă ca oricând.

— Asta e uşor.

— Oh, nu atât cât crezi; căci într-o prietenie obişnuită te îmbrățişezi, te cinsteşti cu cineva, şi totul nu te costă decât o sărutare sau un ospăț, lucruri mărunte: pe când într-o prietenie politică...

— Ah, e vorba de o prietenie politică?

— Da, sora mea, şi atunci, în loc de îmbrățişări şi de mese, eşti obligat să-i dai prietenului tău soldați în carne şi oase, înarmați, echipați, şi vase de război pregătite cu tunuri şi cu provizii. Urmează de aici că nu ai totdeauna lăzile gata să slujească astfel de prietenii.

— Ah, aveți dreptate – zise DOAMNA – lăzile regelui Engliterei sună cam a gol de câtva timp.

— Dar dumneata, sora mea, dumneata care ai

atâta înrâurire asupra fratelui dumitale, vei obține poate ceea ce un ambasador nu va obține niciodată.

— Pentru asta, ar trebui să mă duc la Londra, scumpul meu frate.

— M-am şi gândit la acest lucru – răspunse regele cu însufleţire – şi mi-am spus că o astfel de călătorie te va face să-ţi mai uiţi necazurile de aici.

— Totuşi – îl întrerupse DOAMNA – s-ar putea să nu izbutesc. Regele Angliei are sfetnici primejdioşi.

— Sfetnice vrei să spui!

— Chiar aşa. Dacă, din întâmplare, maiestatea voastră ar avea intenţia, nu fac decât o presupunere, să-i ceară lui Carol al II-lea alianţa într-un război...

— Într-un război?

— Da. Ei bine, atunci sfetnicele regelui, care sunt în număr de şapte: domnişoara Steward, domnişoara Wells, domnişoara Gwyn, miss Orchay, domnişoara Zunga, miss Daws şi contesa Castelmaine, îi vor explica regelui că războiul costă prea mulţi bani, că mai bine să dea baluri şi ospeţe la Hampton-Court, decât să înarmeze vase de război la Portsmouth şi la Greenwich.

— Şi crezi că negocierile dumitale ar da greş?

— Oh, aceste doamne fac să dea greş toate negocierile ce nu pornesc de la ele.

— Ştii ce m-am gândit eu, sora mea?

— Nu. Spuneţi.

— M-am gândit că, dacă ai căuta în jurul dumitale, ai găsi poate o sfetnică pe care să i-o duci regelui, şi a cărei destoinicie să înfrângă reaua voinţă a celorlalte şapte.

— E, într-adevăr, o idee bună, sire; voi căuta.

— Şi vei găsi.

— Aşa sper.

— Va trebui să fie o persoană frumoasă; un chip plăcut face mai mult decât unul urât, nu-i aşa?

— De bună seamă.

— Un spirit ager, glumeț, plin de îndrăzneală.

— Fireşte.

— Şi cu noblețe... atâta câtă trebuie pentru a se apropia fără stângăcie de rege. Dar nici prea multă, ca să se încurce în propria ei noblețe.

— Foarte just.

— Şi... care să ştie puțin engleza.

— Doamne! strigă dintr-o dată DOAMNA. Cineva ca domnişoara de Kéroualle, de pildă.

— Ei da! răspunse Ludovic al XIV-lea. Iată că ai găsit... dumneata singură ai găsit, sora mea.

— O voi lua cu mine. Presupun că nu va avea a se plânge.

— Nu. O numesc seducătoare plenipotențiară deocamdată, apoi voi adăuga şi celelalte la titlu.

— Perfect.

— Te şi văd pornită la drum, scumpa mea soră, uitând de toate necazurile dumitale.

— Voi pleca numai cu două condiții. Prima, să ştiu ce anume va trebui să cer.

— Iată. Olandezii, după cum ştii, mă insultă în fiecare zi în gazetele lor, cât şi prin atitudinea lor republicană. Mie nu-mi plac republicile.

— Asta se înțelege, sire.

— Văd cu îngrijorare că aceşti regi ai mării, aşa le place lor să se numească, acaparează comerțul Franței în Indii şi că vasele lor vor cuceri în curând toate porturile Europei; o asemenea putere mi-e prea vecină, sora mea.

— Totuşi, vă sunt aliați.

— Tocmai pentru asta au făcut greşeala de a bate medalia aceea pe care o ştii şi care înfățişează Olanda oprind în loc soarele, ca Iosua, cu această legendă: *Soarele s-a oprit dinaintea mea.* Nu prea e frățeşte, nu-i aşa?

— Credeam că ați uitat fleacul acesta.

— Nu uit niciodată nimic, sora mea. Şi dacă

prietenii mei adevărați, ca fratele dumitale Carol, vor să mă urmeze...

Prințesa rămase pe gânduri.

— Ascultă-mă – continuă Ludovic al XIV-lea – e vorba să fie împărțită împărăția mărilor. Pentru această împărțire, pe care o dorește Anglia, oare eu n-aș putea reprezenta a doua parte tot așa de bine ca și olandezii?

— O avem pe domnișoara de Kéroualle pentru a trata această chestiune – răspunse DOAMNA.

— S-auzim a doua condiție a plecării dumitale, sora mea!

— Consimțământul DOMNULUI, soțul meu.

— Îl vei avea.

— Atunci, sunt ca și plecată, frate.

În urma acestor cuvinte, Ludovic al XIV-lea se întoarse către colțul sălii unde se aflau Colbert și Aramis cu d'Artagnan, și schimbă cu ministrul său o privire de încuviințare. Colbert rupse atunci convorbirea acolo unde se afla și-i spuse lui Aramis:

— Domnule ambasador, vreți să vorbim despre afacerile politice?

D'Artagnan se retrase numaidecât, din discreție. Se îndreptă spre cămin, apropiindu-se să audă ce va vorbi regele cu DOMNUL, care, foarte neliniștit, îi ieșea înainte. Fața regelui era foarte animată. Pe fruntea lui se citea o voință a cărei expresie impunătoare nu mai întâlnea nici o împotrivire în Franța, și care, în curând, nu avea să mai întâlnească în toată Europa.

— Domnule – îi spuse regele fratelui său – nu sunt mulțumit de domnul cavaler de Lorraine. Dumneata, care-i faci cinstea de a-l proteja, sfătuiește-l să plece pentru câteva luni în vreo călătorie.

Aceste cuvinte căzură ca ropotul unei avalanșe asupra DOMNULUI, care-l adora pe acest favorit și-și

revărsa asupra lui toate gingăşiile. Strigă:

— În ce a putut să-i displacă maiestății voastre cavalerul?

Şi aruncă o privire furioasă către DOAMNA.

— Îți voi spune aceasta după ce va fi plecat – răspunse regele netulburat. Şi, de asemenea, după ce DOAMNA, aci de față, va fi ajuns în Anglia.

— DOAMNA, în Anglia! murmură DOMNUL cu stupoare.

— Peste opt zile, fratele meu – adăugă regele – în timp ce noi doi vom merge acolo unde îți voi spune eu.

Apoi regele se răsuci pe călcâie, după ce-i zâmbi fratelui său spre a-i îndulci amărăciunea produsă de aceste două veşti.

În tot acest timp, Colbert vorbea în continuare cu ducele de Alameda.

— Domnule – îi spuse Colbert lui Aramis – a sosit vremea să ne înțelegem amândoi. Te-am împăcat eu regele, şi trebuia să fac acest lucru pentru un om cu meritele domniei tale; iar cum în câteva rânduri mi-ai arătat prietenia, se iveşte acum prilejul să-mi dai o dovadă. De altminteri, dumneata eşti mai mult francez, decât spaniol. Spune-mi deschis, vom avea neutralitatea Spaniei, dacă vom porni o campanie împotriva Provinciilor-Unite?

— Domnule – răspunse Aramis – interesele Spaniei sunt destul de limpezi. A învrăjbi Europa cu Provinciile-Unite, împotriva cărora stăruie vechea pizmă pentru libertatea lor cucerită, iată politica noastră; dar regele Franței este aliatul Provinciilor-Unite. Dumneata ştii, de altfel, că va fi vorba de un război pe mări, iar Franța nu este, cred, în stare să-l facă cu sorți siguri de izbândă.

Colbert, întorcând capul în clipa aceea, îl văzu pe d'Artagnan, care căuta pe cineva spre a intra în vorbă în timpul cât regele se întreținea ou DOMNUL. Îl chemă. Apoi zise încet către Aramis:

— Putem vorbi şi cu domnul d'Artagnan.

— Oh, bineînțeles! răspunse ambasadorul.

— Spuneam, domnul de Alameda şi cu mine – începu Colbert – că un război cu Provinciile-Unite ar fi un război pe mări.

— Fără îndoială – răspunse muşchetarul.

— Dar dumneata ce părere ai, domnule d'Artagnan?

— Părerea mea este că, pentru a face acest război pe mări, ne trebuie o bună armată de uscat.

— Poftim? făcu ministrul, care credea că nu auzise bine.

— Pentru ce o armată de uscat? întrebă Aramis.

— Pentru că regele va fi bătut pe mare, dacă nu-i va avea pe englezi alături de el, şi, odată bătut pe mare, va fi repede cotropit, fie de olandezi prin porturi, fie de spanioli pe uscat.

— De spaniolii neutri? rosti Aramis.

— Neutri atâta vreme cât regele va fi cel mai tare – răspunse d'Artagnan.

Lui Colbert îi plăcea această putere de pătrundere, ce nu atingea niciodată o problemă fără să n-o lămurească în adânc. Aramis zâmbi. El ştia prea bine că, în materie de diplomație, d'Artagnan nu recunoştea pe nimeni care să-l întreacă.

Colbert, care, ca toți oamenii de orgoliu, îşi mângâia fantezia cu credința nezdruncinată în izbândă, puse întrebarea:

— Cine îți spune, domnule d'Artagnan, că regele n-are flotă?

— Oh, eu nu m-am ocupat de aceste amănunte – răspunse căpitanul. Eu sunt un nepriceput în ale mării. Ca toți oamenii nervoşi, urăsc marea. Totuşi, cred că, dacă ar avea vase, Franța, fiind un port la mare pentru fiecare două sute de capete, ar avea şi marinari.

Colbert scoase din buzunar un mic carnet

lunguieț, împărțit în două coloane. În prima coloană erau trecute numele vaselor; în cea de a doua, cifrele raprezentând numărul tunurilor şi al oamenilor de pe aceste vase.

— Şi eu m-am gândit la fel ca dumneata – îi spuse el lui d'Artagnan – de aceea am cerut să mi se facă o listă a vaselor pe care le avem. Treizeci şi cinci de nave.

— Treizeci şi cinci de nave? Cu neputință! exclamă d'Artagnan.

— Ceea ce-ar face cam două mii de tunuri – adăugă Colbert. Asta e ce are regele în momentul de față. Cu treizeci şi cinci de nave, se pot face trei escadre; eu vreau însă cinci.

— Cinci! strigă Aramis uimit.

— Ele vor fi la apă înainte de sfârşitul anului, domnilor. Regele va avea cincizeci de vase de linie. Cu aşa ceva se poate lupta, nu?

— Să construieşti vase – zise d'Artagnan – e greu, dar nu e cu neputință. Cum le înarmezi însă? În Franța nu sunt nici turnătorii, nici şantiere militare.

— Hm! făcu atunci Colbert cu un aer mândru. De un an şi jumătate am instalat toate acestea! N-ai aflat încă? Îl cunoşti pe domnul d' Infreville?

— D'Infreville? zise d'Artagnan. Nu.

— E un om pe care l-am descoperit eu. Are o mare însuşire: ştie să-i facă pe lucrători să muncească. El e cel care a pus, la Toulon, să se toarne țevile de tun şi care a tăiat lemne din pădurile Burgundiei pentru construcția vaselor. Şi apoi, n-ai să crezi poate ceea ce am să-ți spun, domnule ambasador, dar am mai avut o idee.

— Oh, domnule – zise Aramis cu politețe – eu cred totdeauna ceea ce spui.

— Închipuieste-ți că, ținând seama de firea olandezilor, aliații noştri, mi-am zis: sunt negustori, sunt prieteni cu regele, vor fi fericiți să-i vândă

maiestății sale ceea ce construiesc pentru ei înşişi. Deci, cu cât cumperi mai mult... Ah, trebuie să mai adaug ceva: îl am pe Forant... Îl cunoşti pe Forant, d'Artagnan?

Colbert uita cu cine vorbeşte. Îi spunea căpitanului pe nume, *d'Artagnan,* ca şi regele. Dar căpitanul zâmbi.

— Nu – răspunse el – nu-l cunosc.

— E încă un om pe care l-am descoperit eu. Specialitatea lui, cumpărăturile. Acest Forant mi-a cumpărat 350.000 de livre de fier în ghiulele, 200.000 livre de pulbere, douăsprezece încărcături de lemn din Nord, fitiluri, grenade, răşină, păcură şi mai ştiu eu ce, cu o economie de şapte la sută din cât m-ar fi costat toate acestea dacă ar fi fost făcute în Franța.

— E o idee bună – zise d'Artagnan – să spui să se toarne în Olanda ghiulele care se vor întoarce tot asupra olandezilor!

— Nu-i aşa? Cu pierderi, încă.

Şi Colbert începu să râdă tare şi cu poftă. Era încântat de gluma lui.

— Ceva mai mult – adăugă el – aceiaşi olandezi lucrează pentru rege, în momentul de față, şase vase după modelul celor mai bune din marina lor. Destouches... Ah, nu cumva nu-l cunoşti nici pe Destouches?

— Nu, domnule.

— E un om cu un ochi de o siguranță nemaipomenită, încât poate să spună, de cum a fost tras un vas la apă, care sunt cusururile şi care sunt părțile bune ale acestui vas. E mare lucru ăsta, să ştiți! Natura e, într-adevăr, ciudată! Ei bine, acest Destouches mi s-a părut că trebuie să fie un om folositor într-un port, şi el supraveghează construcția celor şase vase de 78 pe care Provinciile-Unite le lucrează pentru maiestatea sa. Rezultă din toate astea, dragă domnule d'Artagnan, că regele, dacă ar

vrea să se ia la harță cu Provinciile, ar avea o flotă destul de frumoasă. Iar dumneata ştii mai bine ca oricine de ce e în stare armata noastră de uscat!

D'Artagnan şi Aramis se priviră unul pe altul, admirând tainica muncă pe care o înfăptuise acest om în numai câțiva ani. Colbert le înțelese gândurile şi se simți măgulit de această laudă, cea mai plăcută dintre toate.

— Dacă n-o ştim noi, cei care trăim în Franța – zise d'Artagnan – în afara Franței se ştie şi mai puțin încă.

— Iată pentru ce îi spuneam domnului ambasador – reluă Colbert – că dacă Spania ne-ar făgădui neutralitatea ei, Anglia ajutându-ne...

— Dacă Anglia vă ajută – zise Aramis – mă leg să obțin neutralitatea Spaniei.

— Bate mâna! se grăbi să spună Colbert cu o bruscă voioşie. Dar, fiindcă a venit vorba de Spania, văd că nu ai Lâna de Aur, domnule de Alameda. Îl auzeam pe rege spunând mai alaltăieri că i-ar plăcea să te vadă purtând marele cordon al Sfântului Mihail.

Aramis se înclină.

"Oh – gândi d'Artagnan – şi Porthos care nu mai e printre noi! Câți coți de panglică ar fi trebuit ca să fie şi el răsplătit! Bunul Porthos!"

— Domnule d'Artagnan – reluă Colbert – acum să stăm de vorbă amândoi. Fac prinsoare că ți-ar plăcea să te duci cu muşchetarii în Olanda. Ştii să înoți?

Şi începu să râdă ca un om cuprins de o mare veselie.

— Ca un țipar – răspunse d'Artagnan.

— Ah, vei avea mult de furcă acolo, domnule d'Artagnan, cu străbătutul canalelor şi mlaştinilor, şi chiar şi cei mai buni înotători se înecă în ele.

— E de datoria mea – răspunse muşchetarul – să mor pentru maiestatea sa. Dar, cum rar se întâmplă ca într-un război să dai de multă apă fără să zăreşti şi

puțin foc, îți spun mai dinainte că voi face tot ce-mi va sta în putință ca să aleg focul. Am îmbătrânit, apa mă îngheață, pe când focul încălzeşte, domnule Colbert!

Şi d'Artagnan se arătă de o atât de mândră şi încântătoare tinerețe rostind aceste cuvinte, încât Colbert, la rândul lui, nu se putu împiedica să nu-l admire. D'Artagnan îşi dădu seama de efectul produs şi-şi aminti că negustor iscusit e acela care cere un preț mare când marfa lui are căutare. Îşi pregăti deci prețul dinainte.

— Aşadar – zise Colbert – ne ducem în Olanda?

— Da – răspunse d'Artagnan – numai că...

— Numai că?... făcu Colbert.

— Numai că – repetă d'Artagnan – în toate înfăptuirile e vorba de interes şi e vorba de amor propriu. E frumoasă leafa unui căpitan de muşchetari, nimic de zis; însă, ține seama de un lucru: noi avem în prezent gărzile regelui şi casa militară a regelui. Un căpitan de muşchetari se cuvine sau să comande toate astea, şi atunci îi va trebui o sută de mii de livre pe an ca cheltuieli de reprezentare şi pentru masă...

— Presupui, cumva, că regele se va târgui cu dumneata? zise Colbert.

— Eh, domnule, nu m-ai înțeles – răspunse d'Artagnan, mulțumit că ridicase chestiunea interesului. Îți spuneam că eu, bătrân căpitan, altădată comandantul gărzii regelui, pe picior de egalitate cu mareşalii Franței, m-am văzut într-o zi pus alături de încă alți doi: căpitanul gărzilor şi colonelul comandant al elvețienilor. Or, aşa ceva nu voi mai îndura, pentru nimic în lume. Îmi am principiile mele vechi, şi țin la ele.

Colbert simți lovitura. De altminteri era pregătit, se aştepta la ea.

— M-am gândit la tot ce mi-ai spus adineauri – răspunse el.

— La ce, domnule?

— Vorbeam despre canalurile şi mlaştinile în care te poți îneca.

— Ei bine?

— Ei bine, dacă cineva se îneacă, e din vina unui vas, a unei scânduri, a unui baston.

— A unui baston fie el cât de scurt – zise d'Artagnan.

— Chiar aşa – aprobă Colbert. De aceea, eu, unul, n-am auzit ca un mareşal al Franței să se fi înecat vreodată.

D'Artagnan se îngălbeni de bucurie. Zise, cu un glas pe care nu şi-l putea stăpâni:

— În țara mea, oricine ar fi mândru de mine, dacă aş fi mareşal al Franței; dar, ca să capăt bastonul, ar trebui să comand singur o expediție.

— Domnule – îi răspunse Colbert – iată în acest carnet, pe care-l vei cerceta, un plan de campanie sortit să fie înfățişat de dumneata corpului de trupe pe care regele le pune sub ordinele dumitale în vederea acestei campanii, din primăvara viitoare.

D'Artagnan luă carnetul tremurând, şi degetele lui atingându-le pe cele ale lui Colbert, ministrul strânse cu toată căldura mâna muşchetarului.

— Domnule – îi zise el – aveam să ne luăm amândoi revanşa, unul asupra celuilalt. Eu am început; e rândul dumitale!

— Îți cer iertare, domnule – răspunse d'Artagnan – şi te rog să-i spui regelui că, la primul prilej ce-mi va fi oferit, îi voi aduce o izbândă, sau mă va vedea mort.

— Am pus să se brodeze de pe acum – zise Colbert – florile de crin aurite pentru bastonul dumitale de mareşal.

A doua zi după acestea, Aramis, care pleca la Madrid pentru a negocia neutralitatea Spaniei, veni să-l îmbrățişeze pe d'Artagnan la locuința lui.

— Să ne iubim cât patru – îi spuse d'Artagnan –

acum când nu mai suntem decât doi.

— Şi poate că n-ai să mă mai vezi niciodată, scumpul meu d'Artagnan – răspunse Aramis. Dacă ai şti cât de mult te-am iubit! Am îmbătrinit, sunt istovit, mă apropii de moarte.

— Prietene – zise d'Artagnan – tu vei trăi mai mult decât mine; diplomația te obligă să trăieşti; pe mine, însă, onoarea mă osândeşte la moarte.

— Ei, oamenii ca noi, domnule mareşal – rosti Aramis – nu mor decât încărcați de glorie şi de bucurie.

— Ah – răspunse d'Artagnan cu un zâmbet trist – adevărul e că în momentul de față nu mai am chef de nimic, domnule duce.

Se mai îmbrățişară o dată şi, două ceasuri mai târziu, erau despărțiți.

MOARTEA DOMNULUI D'ARTAGNAN

Spre deosebire de ceea ce se întâmplă întotdeauna, fie în politică, fie în morală, toți îşi ținură făgăduielile şi îşi respectară angajamentele.

Regele îl aduse înapoi pe domnul de Guiche şi îl alungă pe cavalerul de Lorraine; în aşa fel că DOMNUL căzu bolnav la pat.

DOAMNA plecă la Londra, unde îşi îndeplini atât de bine misiunea de a-l face pe Carol al II-lea, fratele ei, să guste sfaturile politice ale domnişoarei de Kéroualle, încât alianța între Franța şi Anglia fu semnată, şi vasele engleze, încărcate cu câteva milioane de aur francez, porniră o cumplită campanie împotriva flotelor Provinciilor-Unite.

Carol al II-lea îi făgăduise domnişoarei de Kéroualle o mică răsplată pentru bunele ei sfaturi: o făcu ducesă de Portsmouth.

Colbert îi făgăduise regelui nave, muniţii şi victorii. Îşi ţinu cuvântul, după cum se ştie.

În sfârşit, Aramis, pe ale cărui făgăduieli se putea pune cel mai puţin temei, îi trimise lui Colbert scrisoarea următoare, în legătură cu negocierile pe care se însărcinase să le ducă la Madrid:

Domnule Colbert,

Am onoarea de a vi-l trimite pe cucernicul părinte de Oliva, general locţiitor al Companiei lui Isus, succesorul meu provizoriu. Cucernicul părinte vă va explica, domnule Colbert, că ţin în mâna mea toate afacerile ordinului cu privire la Franţa şi Spania, dar că nu vreau să mai păstrez titlul de general, care ar arunca prea multe bănuieli asupra mersului tratativelor cu care maiestatea sa catolică a binevoit să însărcineze. Îmi voi relua acest titlu la ordinul maiestăţii sale, atunci când lucrurile pe care le-am întreprins, în înţelegere cu domnia voastră, pentru cea mai mare glorie a lui Dumnezeu şi a bisericii lui, vor fi duse la bun sfârşit.

Părintele de Oliva vă va vorbi de asemenea, domnule, despre consimţământul pe care-l dă maiestatea sa catolică pentru semnarea tratatului care asigură neutralitatea Spaniei, în cazul unui război între Franţa şi Provinciile-Unite. Acest consimţământ va fi valabil chiar dacă Anglia, în loc să ia parte la acţiune, se va mărgini să rămână neutră.

Cât despre Portugalia, despre care am vorbit împreună, eu şi domnia voastră, vă pot încredinţa că va contribui cu toate mijloacele sale spre a-l ajuta pe regele preacreştin în războiul său.

Vă rog, domnule Colbert, să binevoiţi a-mi păstra prietenia dumneavoastră şi să credeţi în adânca mea afecţiune, aşternând întregul meu respect la picioarele maiestăţii sale preacreştine.

Semnat: DUCE DE ALAMEDA

Aramis făcuse, deci, mai mult decât făgăduise. Rămânea să se vadă în ce măsură regele, domnul Colbert şi domnul d'Artagnan îşi vor păstra angajamentele ei între ei.

În primăvară, după cum prezisese Colbert, armata de uscat porni în campanie. Ea preceda, într-o ordine desăvârşită, curtea lui Ludovic al XIV-lea, care, mergând ţanţoş pe cal, în mijlocul trăsurilor încărcate de doamne şi curteni, îşi ducea la această sângeroasă serbare toată elita regatului său. Ofiţerii armatei n-avură, e drept, altă muzică decât bubuiturile tunurilor din forturile olandeze; asta fu însă destul pentru mulţi dintre ei, care îşi găsiră în acest război onorurile, avansarea, bogăţia sau moartea.

Domnul d'Artagnan pornise la luptă comandând un corp de douăsprezece mii de oameni, călăreţi şi pedeştri, cu care primise ordinul să cucerească diferitele întărituri ce formează nodurile strategice ale acestei reţele de forturi care se numeşte Friza.

Niciodată o armată nu fusese condusă cu mai multă dibăcie într-o expediţie. Ofiţerii ştiau că şeful lor, tot atât de prevăzător şi de şiret pe cât era de viteaz, nu va jertfi un singur om, o singură palmă de pământ, dacă nu va fi absolută nevoie. El recurse la vechile metode ale războiului: să trăiască din jafuri, să-şi ţină soldaţii în cântece, iar pe duşman în jale.

Căpitanul muşchetarilor regelui îşi punea toată fala în a arăta că-şi cunoştea meseria. Nu s-au pomenit niciodată prilejuri mai bine alese, atacuri mai bine îndrumate, greşeli ale asediatului mai bine folosite. Armata lui d'Artagnan cuceri douăsprezece forturi într-o singură lună. Era la al treisprezecelea, dar acesta rezista de cinci zile. D'Artagnan atacă meterezele, fără să se bage de seamă că oamenii lui ar avea de gând să pornească la asalt.

Pionierii şi oamenii de corvoadă formau, în oastea

acestui comandant, un corp plin de însufleţire, de curaj şi de râvnă, fiindcă el îi trata ca pe nişte soldaţi, ştia să le acopere truda de glorie şi nu-i lăsa niciodată să fie ucişi, decât dacă nu mai exista nici o scăpare. De aceea, trebuia să vezi înverşunarea cu care erau răscolite mlăştinoasele ţinuturi ale Olandei. Turbăriile şi clisele acelea se topeau, după spusele soldaţilor, ca untul în marile tigăi ale gospodinelor din ţinutul Friza.

D'Artagnan îi trimise un mesager regelui, spre a-i vesti ultimele izbânzi; aceasta spori şi mai mult bucuria maiestăţii sale şi dispoziţia pe care o arăta faţă de doamne. Victoriile lui d'Artagnan îi dădeau atâta măreţie regelui, încât doamna de Montespan nu-l mai numea decât Ludovic cel Neînvins, în felul acesta însă, domnişoara de La Vallière, care nu-l numea pe rege decât Ludovic Biruitorul, pierdu mult din favoarea maiestăţii sale. De altfel, ea avea adesea ochii roşii, şi, pentru un neînvins, nimic nu e mai supărător decât o iubită care plânge, atunci când totul surâde în preajma lui. Steaua domnişoarei de La Vallière apunea la orizont într-o îngrămădire de nori şi de lacrimi. În schimb, voioşia doamnei de Montespan creştea o dată cu izbânzile regelui şi-l punea la adăpost de orice altă neplăcere. Şi numai lui d'Artagnan îi datora regele toate acestea. Maiestatea sa voi să-i recunoască serviciile; îi scrise lui Colbert:

Domnule Colbert, avem de îndeplinit o făgăduială făcută domnului d'Artagnan, care şi le ţine pe ale sale. Vreau să ştii că e timpul să ne-o îndeplinim. Toate cele de cuviinţă îţi stau la dispoziţie pentru timpul potrivit.

LUDOVIC

Drept urmare, Colbert, care-l oprise lângă el pe trimisul lui d'Artagnan, îi înmână acestui ofiţer o scrisoare din partea lui, a lui Colbert, pentru d'Artagnan şi un mic sipet din lemn de abanos

încrustat cu aur, care nu era prea voluminos în aparență, dar trebuia să fie destul de greu, fără îndoială, căci i se dădu mesagerului o gardă de cinci oameni spre a-l ajuta să-l ducă. Aceşti oameni ajunseră, în fața fortului pe care-l asedia d'Artagnan, în zorii zilei şi se prezentară la cortul generalului. Li se răspunse că domnul d'Artagnan, înfuriat de un atac pe care-l dăduse în ajun guvernatorul – un om tare viclean, care recucerise pozițiile, ucisese şaizeci şi şapte de oameni şi începuse să repare o spărtură – pornise în fruntea a zece companii de grenadieri să recâştige terenul.

Trimisul domnului Colbert avea ordin să-l caute pe domnul d'Artagnan peste tot, la orice oră din zi sau din noapte. Porni deci spre şanțuri, urmat de escorta lui, toți călări. Îl zăriră pe domnul d'Artagnan în câmp deschis, cu pălăria lui cu panglici de aur, cu bastonul lung şi cu îmbrăcămintea încărcată de zorzoane aurite. Îşi muşca mustața albă şi nu mai prididea să-şi scuture, cu mâna stângă, praful pe care-l aruncau asupra lui ghiulelele ce sfârtecau pământul.

De asemenea, în lupta asta crâncenă, care umplea văzduhul de şuiere, se zăreau ofițerii mânuind lopețile, soldații cărând roabele, iar mănunchiuri mari de crăci, duse pe sus sau târâte de câte zece până la douăzeci de oameni, înălțându-se în fața şanțului, ocrotind astfel înaintarea şi recucerind terenul prin sforțarea aceasta furioasă a generalului, care îşi îmbărbăta soldații.

În trei ceasuri, totul fu restabilit. D'Artagnan începu să vorbească acum ceva mai blând. Se potoli de-a binelea în clipa când căpitanul de pionieri veni să-i spună, cu pălăria în mână, că se putea intra în şanțuri. Abia sfârşi de vorbit acest om, că o ghiulea îi reteză un picior şi el căzu în brațele lui d'Artagnan. Comandantul îl ridică de jos pe soldat şi, în linişte, cu tot felul de mângâieri, îl coborî în şanț, în ovațiile

însufleţite ale companiilor. Din acest moment nu mai fu o înfocare, fu un delir: două companii se furişară şi se năpustiră asupra avanposturilor, zdrobindu-le dintr-un atac. Când camarazii lor, ţinuţi cu mare greutate în frâu de d'Artagnan, îi văzură căţăraţi pe metereze, năvăliră şi ei, şi numaidecât un asalt furios încercui bastionul, singurul care mai putea să apere fortul.

D'Artagnan văzu că nici un alt mijloc nu-i mai rămăsese pentru a-şi stăpâni armata, decât s-o lase să pătrundă în fort; împinse atunci toată lumea spre două spărturi pe care asediaţii se străduiau să le repare; atacul fu crâncen. Optsprezece companii erau încăierate în luptă, şi d'Artagnan se opri, cu ce-i mai rămăsese, la o jumătate bătaie de tun, spre a susţine asaltul în valuri. Se auzeau strigătele olandezilor doborâţi lângă tunurile lor de grenadierii lui d'Artagnan; lupta se întetea datorită înverşunării guvernatorului, care îşi apăra palmă cu palmă poziţiile lui.

D'Artagnan, pentru a sfârşi odată şi a pune capăt focului care nu mai înceta, trimise o nouă coloană, care găuri ca un burghiu intrările încă puternice, şi în curând se zări, pe creasta zidurilor, printre limbile de foc, goana înspăimântată a asediaţilor puşi pe fugă de asediatori. Abia în acea clipă generalul, răsuflând uşurat, auzi, alături de el, un glas care-i spunea:

— Domnule, vă rog, din partea domnului Colbert.

Rupse învelişul unei scrisori care cuprindea aceste cuvinte:

Domnule d'Artagnan, regele m-a însărcinat să-ţi fac cunoscut că te-a numit mareşal al Franţei, ca răsplată pentru marile dumitale servicii şi pentru cinstea pe care o aduci armatei sale.

Regele e încântat, domnule, de cuceririle dumitale; îţi ordonă doar atât: să închei asediul pe care l-ai

început, cu fericire pentru dumneata şi cu izbândă pentru el.

D'Artagnan era în picioare, cu obrajii înflăcărați, cu ochii scânteietori. Îşi ridică privirea spre a vedea victoria trupelor sale deasupra zidurilor învăluite în vâlvătăi roşii şi negre.

— Am terminat – îi răspunse el mesagerului. Oraşul va fi cucerit într-un sfert de ceas.

Şi citi mai departe scrisoarea:

Sipetul, domnule d'Artagnan, este un dar din partea mea. Nu te vei supăra văzând că, în timp ce dumneavoastră, războinicii, trageți spada spre a-l apăra pe rege, eu reînsuflețesc artele paşnice pentru a vă împodobi cu răsplătiri vrednice de domniile voastre.

Mă închin în fața prieteniei dumitale, domnule mareşal, şi te rog să crezi fără şovăială într-a mea.

COLBERT

D'Artagnan, beat de fericire, îi făcu semn mesagerului, care se apropie, cu sipetul în brațe. Dar în clipa când mareşalul se pregătea să-l privească mai îndeaproape, o detunătură puternică se auzi pe metereze şi-i atrase atenția în partea aceea a cetății. "E ciudat – îşi zise d'Artagnan – că nu văd încă flamura regelui pe ziduri şi nu se aude toba sunând predarea."

Aruncă în luptă alte trei sute de oameni, odihniți, sub comanda unui ofițer plin de zel, şi ordonă să se facă o nouă spărtură. Apoi, mai liniştit, se reîntoarse spre sipetul pe care i-l întindea trimisul lui Colbert. Era bunul lui; îl merita.

D'Artagnan ridică brațul pentru a deschide sipetul, când o ghiulea, pornită dinspre fort, prefăcu în țăndări lădița din mâinile ofițerului, îl lovi pe d'Artagnan în mijlocul pieptului şi-l răsturnă pe o

movilită de pământ, în timp ce bastonul împodobit cu florile de crin, alunecând printre marginile sparte ale cutiei, se rostogoli la vale şi se opri sub mâna neputincioasă a mareşalului.

D'Artagnan încercă să se ridice. Toți credeau că fusese doborât fără să fie rănit. Dar un țipăt îngrozitor porni din grupul ofițerilor înspăimântați: mareşalul era plin de sânge; paloarea morții se aşternea încet pe chipul său nobil. Sprijinit pe brațele care se întindeau din toate părțile să-1 ajute, îşi mai putu întoarce o dată ochii către fortăreață şi zări drapelul alb fluturând în vârful bastionului principal; urechile lui, acum asurzite pentru freamătul vieții, desluşiră ca prin vis răpăitul tobelor care vesteau izbânda. Atunci, strângând cu mâna-i țeapănă bastonul împodobit cu flori de crin aurite, îşi coborî spre el ochii care nu mai aveau puterea să privească cerul şi căzu rostind aceste cuvinte ciudate, ce li se părură soldaților, nedumeriți, tot atâtea cuvinte cabalistice, dar cuvinte ce însemnaseră altădată atât de mult pe lume şi pe care nimeni acum, în afară de acest muribund, nu le mai înțelegea:

— Athos, Porthos, la revedere. Aramis, adio pe veci!

Din cei patru viteji bărbați a căror viață am povestit-o aici, nu mai rămânea decât un singur trup. Cel de sus le luase la sine sufletele.

SFÂRŞIT